

BEVRIJDDING

JAARGANG 29 NUMMER 1 26/01/1985 PRIJS f 1,50

De P van Partij, de P van Parlement

INTERVIEW MET HERMAN VAN AALDEREN

Tante Truus en Jantje van Leiden

KOMMENTAAR

Topsalarissen

Ooit publiceerde de vakbeweging nota's als "Fijn is anders", waarin de ongelijkheid in de maatschappij fel werd aangevallen. Verkleining van de inkomensverschillen was altijd een voornaam onderdeel van dergelijke visies. Anno 1985 lezen wij: **Bonden en directeur eensgezind, Topsalarissen ABP moeten verdubbeld.**

De hoofddirecteur van het algemeen Burgerlijk Pensioenfonds, Leenman, heeft het nieuwjaar aangerepen om zich over de topsalarissen te beklagen. Voor de goede orde, Leenman neemt de ABP-zaken waar, sinds hoofddirecteur Van der Dussen wegens onbekwaamheid aan de kant werd gezet (intussen is hij buitengewoon adviseur van minister Rietkerk geworden) en directeur Masson op verdenking van fraude in het gevang zit.

Hoe komt dat nu zo? "Willen we mensen krijgen die betrouwbaar zijn, dan zal hun salaris veel hoger moeten zijn dan nu mogelijk is", aldus een bestuurder van de ABVA-KABO. Het gaat dan om salarissen van 100.000 à 130.000 gulden. Deze *deplorabele* salarissen, om met Leenman te spreken, werken fraude in de hand. En daarom moet het inkomen van de hoogste ABP-figuren minstens verdubbeld worden.

Zo gaan we nog boeiende tijden tegemoet. Slechts een inkomen van boven de twee ton is een garantie voor een onkreukbare levenswandel. Wie minder verdient staat aan de verleiding bloot belasting te ontduiken, valse deklaraties in te dienen of steekpenningen aan te nemen. Geef hem of haar van overheidswege een inkomen van tweehonderdduizend gulden, en de ambtenarenpensioenen worden weer eerlijk beheerd. In feite eisen Leenman en de ABVA-KABO een basisinkomen van 200.000 gulden. Wie had dat durven dromen? En ga ons nu niet lastig vallen met de twijfelachtige financiële zaken van de RSV-kopstukken, die stuk voor stuk veel meer dan die twee ton verdienen. Het basisinkomen zou helemaal onbetaalbaar worden, als de salarissen van de RSV-top als maatstaf zouden moeten dienen voor bekwaamheid en onkreukbaarheid.

Privatiseren, het overnemen van activiteiten van de overheid door het particuliere bedrijfsleven, is een grote hobby van dit kabinet. Het kan ook op een andere manier: de overheidsorganen (zoals het ABP is) zich zó sterk op de gebruiken (en vooral: wantoestanden) in het bedrijfsleven laten richten, dat je het verschil niet meer ziet.

Dreigt het sociale zekerheidsstelsel onbetaalbaar te worden? Het kapitalisme is het al!

PETER ZWART

Kernenergie

De regering heeft op 11 januari besloten tenminste twee kerncentrales te laten

bouwen. Jonkheer de Brauw zal zich in zijn graf moeten omdraaien, want deze beslissing gaat lijnrecht in tegen de uitkomst van de Brede Maatschappelijke Diskussie over het energiebeleid. PvdA, PSP, CPN, PPR en EVP kwamen onmiddellijk met een gemeenschappelijke verklaring.

Uiteraard nemen de vijf progressieve partijen (verenigd door het zogenaamde 'Progressieve Overleg') scherp stelling tegen de regeringsbeslissing. "De discussie over kernenergie de afgelopen tien jaar heeft overduidelijk aangegeven dat een dergelijk besluit gevaarlijk en onverantwoord is", aldus de verklaring. "Bovendien is het zonneklaar dat er aantrekkelijke alternatieven mogelijk zijn. We verwijzen hierbij naar het Elektriciteitsplan van de 'Bezinningsgroep Energiebeleid'. Los nog van de vraag of kernenergie technisch verantwoord is, vinden PvdA, PSP, CPN, PPR en EVP het politiek een zeer slechte zaak dat de Brede Maatschappelijke Diskussie op een dergelijke grove wijze opzij wordt geschoven.

De regeringspartijen hebben vanaf de dag dat de Brede Maatschappelijke Diskussie afliep op neerbuigende wijze – en met onjuiste argumenten – geprobeerd dit inspraakproject te kleineren. De arrogante houding die daar uit spreekt maakt het haast onmogelijk de bevolking

nog enthousiast te maken voor vanuit het parlement of door de regering aangeboden inspraak- en discussiemogelijkheden. De PvdA, PSP, CPN, PPR en EVP zullen zich, tezamen met de energiebeweging, actief inzetten in de strijd tegen kernenergie. Die strijd zal vooral daar plaatsvinden waar de regering de kerncentrales wil plaatsen. Die nieuwe kerncentrales komen er niet!!! Dodewaard en Borssele moeten worden gesloten. Het hoofdstuk 'kernenergie' moet worden gesloten om een milieu-vriendelijke en democratisch energiebeleid een kans te geven", aldus het commentaar van de vijf progressieve partijen, dat was ondertekend door de voorzitters van die vijf partijen.

ROEL SANDVOORT

ABONNEMENTSGELD 1985

De abonnees van 'Bevrijding' kregen onlangs een acceptgirokaart voor het abonnement voor deze nieuwe jaargang in de bus. Het abonnementsgeld voor '85 gaat niet omhoog, het blijft ook dit jaar dertig gulden. Maar als U meer kunt missen is dat van harte welkom.

Administratie Bevrijding

INHOUD

P VAN PARTIJ, P VAN PARLEMENT	geen doel maar middel	pag. 3
BOEKBESPREKING	de neus van Roel van Duyn	pag. 5
RACISME	de kater van een kongres	pag. 6
INTERVIEW MET HERMAN VAN AALDEREN	de mythe van de redder	pag. 8
PSP-JONGERENKONGRES	de ware revolutionairen	pag. 9
DE PSP-TENDENSEN	voor en tegen samenwerking	pag. 10
TANTE TRUUS EN JANTJE VAN LEIDEN	de opening van het jachtseizoen	pag. 11
BOEKBESPREKING	norm van mannelijkheid	pag. 12
IK HEB NIETS TEGEN MANNEN		pag. 13
BRITSE MIJNSTAKING		pag. 16

Het volgende nummer verschijnt eind februari

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt 2 maal per maand

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Geert Dekker,
Bart Groeneveld, Rob van
Hiltten, Chris Huinder,
Roel Sandvoort, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een
half jaar (opgave uitsluitend schriftelijk
of telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-;
1/2 pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-;
1/8 pag. f 135,-. Overige tarieven op
aanvraag; korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm./per kolom.

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

De P van Partij, de P van Parlement (1)

Al of niet samenwerken met andere partijen is een onderwerp, dat de PSP de laatste jaren hevig beroert. Of juist uitdrukking van verstarring vormt. Zo meent althans Chris Huinder. Hij constateert dat bij de discussie over samenwerking voorbijgegaan wordt aan een belangrijke vooronderstelling: dat het de taak van de PSP is in vertegenwoordigende lichamen te zitten, aan verkiezingen deel te nemen en de partij-organisatie daarop af te stemmen.

De redactie van 'Bevrijding' opent met dit artikel een discussie over de toekomst van de PSP. Niet over de PSP als onderdeel van een samenwerkingsverband, noch over de PSP als een zelfstandige partij, maar over de parlementaire taken van de PSP. Met die discussie hoopt de redactie, dat PSP'ers verder komen dan elkaar in de hokjes van 'visie 2' of 'visie 3', 'visie A' of 'visie B' te stoppen. Die discussie lijkt de PSP te verlammen in plaats van te inspireren.

In zo'n discussie over de parlementaire functie van de PSP zijn verschillende visies mogelijk. Een regenboogkonstruktie, waarbij sociale bewegingen en linkse partijen in één verband gezamenlijk de verkiezingen ingaan. Een opstelling, waarbij er een losweking komt van een verkiezingsprogramma voor vier jaar, dat door zoveel mogelijk groepen en partijen onderschreven wordt, van de PSP als aparte revolutionaire organisatie. Ongetwijfeld zijn er vele creatieve ideeën hierover bij de lezers van 'Bevrijding'. Tot juni, wanneer de PSP opnieuw in kongres bijeen zal zijn, heeft de PSP in ieder geval de tijd over zijn eigen parlementaire taak en functie na te denken. Tot die tijd stelt de redactie bijdragen van lezers op prijs. Deze mogen maximaal 1000 woorden bevatten (drie getypte A4-vellen met 35 regels per vel).

GEEN DOEL, MAAR MIDDEL

Het Rotterdamse PSP-kongres en eerder het Steenwijkse kongres veroorzaakten veel onvrede bij PSP'ers. Betreurd werd niet alleen de manier, waarop vooral in Steenwijk PSP'ers met elkaar met politiek grof geschut te lijf gingen, maar ook de politiek-ideologische splitsing, die dwars door de PSP leek te lopen. Een splitsing tussen hen, die op samenwerking met PPR en CPN aankoersen en hen, die aan deze samenwerking stringente politieke voorwaarden vooraf stellen.

Ik denk, dat één element nog veel belangrijker is dan het gebruik van grof geschut of een splitsing dwars door het midden. Een element, dat naar mijn smaak onvoldoende, indien überhaupt al, geproblematiseerd wordt.

De politiek-ideologische discussie van de laatste jaren in de PSP kenmerkt zich door een sterke verstarring, door een naar binnen gerichte politieke strijd, die amper een levende relatie met de maatschappelijke werkelijkheid lijken te hebben. Deze verstarring en naar-binnen-gerichtheid is door enkelen wel aangeduid als een 'vorm-diskussie zonder inhoud'. Zo bleek bij het racismedeel van het laatste kongres het elan van de afgevaardigden uiterst gematigd te zijn, terwijl het strategiedebat over al dan niet samenwerken in 1986 het beeld van een politieke extase opriep, die zich in euforie, of in teleurstelling bij anderen, moest gaan ontladen.

Niemand wordt door mij het recht ontzegd zich voor één onderwerp meer te interesseren dan voor een ander. Niettemin vind ik het nodig te constateren, dat de overmatige druk, die het strategiedebat de laatste jaren in de PSP heeft gekregen, duidt op een zucht naar het overwaarden van de functie van een politieke partij als de PSP. Of er wel of niet samengewerkt wordt, zal me worst wezen. Dat is niet het meest belangrijke onderwerp, dat de PSP zou moeten bezighouden. Dat is slechts

strategie en strategie is in mijn ogen alleen maar een afgeleide van doelstellingen. Die doelstellingen – socialisme, pacifisme, feminisme, ekologisme om ze kortheidshalve zo te benoemen – zijn meer dan de PSP. De PSP als partij is slechts een middel. Teveel aandacht voor het middel, voor het voortbestaan van de partij, voor de strategie is een ongezonde uiting van navelstaren, van politieke verstarring of van ideologische armoede.

Pacifisme en Socialisme

De eerste twee letters van de PSP zijn de

laatste jaren geproblematiseerd. De P van *Pacifisme* is onderwerp van kongressen, themadagen, partijblad-diskussies geweest. Naar mijn smaak nog steeds onvoldoende, maar daar kom ik later op terug. Ook de S van *Socialisme*, op te vatten als socialisme-feminisme is onderwerp van menig PSP-kongres en -debat geweest. Met de P van *Partij* is het daarentegen droevig gesteld. En die staat er toch niet voor niets achter die (eerste) P en die S. We zouden ons ook wel Pacifistisch-Socialistische Aktiegroep, Pacifistisch-Socialistische Beweging (als deel uiteraard van de 'nieuwe sociale beweging

gen') of 'Kring ter bestudering van het Pacifistische Socialisme' kunnen noemen, maar dat hebben we niet gedaan en doen we nog steeds niet. Waarom eigenlijk niet? Is het bestaan als partij zo vanzelfsprekend, dat de P van Partij niet meer geproblematiseerd hoeft te worden, noch geaktualiseerd? Zijn we als partij niet in staat om regelmatig onze functie in allerlei vertegenwoordigende lichamen ter discussie te stellen?

Mij gaat het er op deze plaats om vraagtekens te zetten bij de functie van de PSP als parlementair instrument, als verkie-

'Vrouwen voor Vrede' herdenken de bom op Hiroshima

foto: Bram de Hollander

De P van Partij, de P van Parlement (1)

zingsorganisatie. Of, zoals *John Hontelez* (in zijn discussiestuk 'Ons en de bewegingen' van december 1984, en let wel, hij zag de PSP daarbij vanuit de visie van radicale groepen) schreef: "als deel van het repressieve of repressief-tolerante overheidsapparaat, en daarmee altijd verdacht, altijd bezig met hun verkiezingskampagne en altijd bezig met het rangschikken van eisen van bewegingen op een partij-politiek prioriteitenlijstje". Dat, door vraagtekens te plaatsen bij de functie van PSP als parlementair orgaan, ik onvermijdelijk een stel opmerkingen plaats over de buitenparlementaire functie van de PSP is daarbij onvermijdelijk.

Ik probeer geen algemeen politiekologische opmerkingen te maken over zoiets als 'de taken van de politieke partij in het huidige tijdsgewricht van het westerse neo-staatskapitalisme of post-welzijnsstaat'. Ik probeer het te hebben over de PSP als een kleine revolutionaire organisatie. Niettemin wil ik twee algemene noties over dat tijdsgewricht kwijt.

Ondanks deregulering en privatisering is er sprake van een nauwe verwevenheid tussen economie en politiek. Zo beheerst de Staat een groot deel van de 'CAO-ruimte' en kan zij elke arbeidstijdverkorting, loonsverhoging en verbetering van sekundaire arbeidsvoorwaarden via een uitgebreid eigen fiscaal-financieel-wettelijk instrumentarium naar eigen politiek-economische en politiek-sociale inzichten inperken en modelleren. Een werkneemster bij Philips moet niet alleen in touw zijn tegen haar eigen ondernemer om er wat op vooruit te gaan, maar zij moet tevens tegen de Staat tekeer gaan. Een konklusie daaruit is, dat een vakbeweging zich wel politiek moet opstellen, wil ze belangenorganisatie blijven. Een meer algemene konklusie is, dat elke sociale beweging een politieke agenda moet hebben, wil ze bestaansrecht hebben.

Brede bewegingen

Een tweede algemene opmerking is, dat veel sociale bewegingen zich inhoudelijk verbreden. De *anti-kernenergiebeweging* is een geïntegreerd onderdeel van de algemene milieubeweging geworden. De *milieubeweging* op haar beurt is in staat een algemeen economisch scenario, dat energie-arm en milieu-vriendelijk is, te ontwerpen. De *vredesbeweging* is niet zuiver een anti-wapenbeweging, maar discussieert over en heeft een eisenpakket ten aanzien van de Nederlandse buitenlandse politiek ten opzichte van Oost-Europa, de VS en Derde-Wereld-landen. De *vrouwenbeweging* is in haar aard een inhoudelijk brede beweging en is zeker wel in staat op sociaal, politiek, fiscaal, economisch, educatief, cultureel en ideologisch terrein haar gezichtspunten in een geïntegreerde visie op tafel te leggen. De *anti-racisembeweging*, klein als ze is, heeft meer pijlen op haar politieke boog dan alleen maar een veranadering van de vreemdelingen-wetgeving of wijziging van enkele non-diskriminatie-artikelen. Ze redeneert sterk vanuit een integrale visie op een pluriforme, multiculturele samenleving. Een konklusie hieruit te trekken is, dat de gedachte, dat de sociale bewegingen zich als *one-issue-bewegingen* doen kenmerken, achterhaald niet juist is.

Aktie van de vrouwenbeweging

foto: Paul Babeliowsky

Houd die enkele algemene opmerkingen in het achterhoofd en vraag je dan af als PSP: waar zijn we eigenlijk mee bezig, wij, onderdeel van het repressie of repressief-tolerante machtsapparaat, als politiek instituut, dat staat naast (om niet te zeggen tegenover) politiek zelfstandige opererende sociale bewegingen en actiegroepen, die bovendien prima in staat zijn een volwaardig politiek eisenpakket op tafel te leggen, waar wij als partij jaloers op zouden kunnen zijn? Zijn wij als partij niet overbodig aan het worden? Moeten we niet de dagelijkse politieke strijd volledig aan de sociale bewegingen en actiegroepen zelf overlaten, omdat we een sta-inde-weg aan het worden zijn? Moeten we daat temeer niet doen, juist vanuit onze ideologie van zelf-emanipatie van mensen, van democratische zelfkontrôle? Moeten we nog wel de pretentie ophouden, dat de PSP er is, om al die gefragmenteerde en onderling tegenstrijdige eisen van al die verschillende sociale groepen en bewegingen in één revolutionair-socialistische en vooral geïntegreerde visie te stoppen, terwijl die groepen en bewegingen daartoe zelf overgaan? Wat doen we eigenlijk nog in het parlement en in andere vertegenwoordigende lichamen, als die groepen en bewegingen zelf uitermate deskundig zijn? Wat doen we nog in het parlement, als sociale bewegingen eerder met ons als fractie hun te kiezen parlementaire strategie komen bespreken dan om onze politieke steun komen vragen?

Het parlement als platform voor het verbreden van de socialistisch-feministische enzovoorts ideologie, is een veel gehoord antwoord. Prima, maar moeten we alleen daarvoor de PSP als verkiezingsinstituut in stand houden, op alle regeringsmaatregelen en wetsontwerpen commentaar leveren en uiterst uitgebalanceerde verkiezingsprogramma's schrijven, waar een groot deel van de PSP zich drie à vier-jaarlijks energieslorpend op stort? Het is natuurlijk heel nuttig als dat gebeurt, maar ik heb sterk de idee, dat we overbodig werk zitten te doen, met een gerust hart het schrijven en uiten van kritieken op regeringsmaatregelen en wetsontwerpen aan de geëigende deskundige bureaus van de sociale bewegingen en groepen kunnen overlaten. En ik heb daardoor sterk het

zingsapparaat in stand te houden. Per slot word je niet PSP'er om op de PSP te stemmen. Om parlamentsfractie, deel van gemeenteraden en van provinciale staten te zijn, moet je wel aan verkiezingen deelnemen en een verkiezingsapparaat in stand houden. Maar heeft dat nog zin, als sociale bewegingen politiek zelfstandiger worden en een meer geïntegreerde visie ontwikkelen?

Zo'n 130 jaar geleden ontstonden de eerste politieke partijtjes in Nederland als behartigers van burgerbelangen. Ze waren vlottend, stortten na enkele maanden of jaren in, vormden zich in nieuwe verbanden. Steeds als er verkiezingen waren werd er naar nieuwe politieke bundelingen gezocht. Politieke partijen beheersten toen lang niet het politieke krachtenveld, maar ontstonden naar aanleiding van spoedig te houden verkiezingen. Later, duidelijk verbonden met opkomende emancipatiebewegingen (kleine luyden, proletariaat, katholieken) vervulden politieke partijen de functie van instrument, politiek-organisatorische arm van die bewegingen te zijn. Nu zijn het veel eerder organisaties, die de toegang tot de vertegenwoordigende lichamen en de regeringsmacht monopoliseren ten nadele van onderliggende groepen. Waarom zouden in dit historische licht bezien sociale bewegingen er zelf niet toe overgaan kiesverenigingen te vormen die op deskundige wijze hun visies en eisen in het parlement naar voren brengen? Zou dat geen welkome uiting van werkelijke zelf-emanipatie van bevolkingsgroepen zijn? Waarom zou de PSP (als deel van het parlementair-politieke establishment) het monopolie op vertegenwoordiging in het parlement opeisen?

Een lappendeken

Ik kan me heel goed voorstellen, dat sociale groepen en bewegingen zelf tot onderlinge afspraken voor een concreet eisenpakket op tal van terreinen komen; dat zij dat eisenpakket in de verkiezingsstrijd werpen en waarvoor zij, via eigen vertegenwoordig(st)ers in het parlement, de strijd voor de komende vier jaar (in principe) willen voeren. Ze beschikken daartoe over het organisatietalent, de aanhang en de deskundigheid, drie voorwaarden voor een mogelijk succesvol parlementair op-

Een aktie tegen dumping van atoomafval

foto: Bram de Hollander

BOEKBESPREKING

Neus in de wind

Na bestsellers als 'Een boodschap van een wijze kabouter', 'Het witte gevaar' en de trilogie 'Bloed, Zweet en Tranen' verscheen onlangs het nieuwste boek van Roel van Duyn, 'Voeten in de aarde'. Een boek over kleinschaligheid en zelfbestuur, over de filosofie van Abraham Kuyper en Frederik van Eeden. Een bemoedigend boek volgens Ernst Stern.

Het heet 'Voeten in de aarde', het nieuwe boek van Roel van Duyn, de befaamde auteur van vele maatschappijkritische tijdsdokumenten. Zijn (PPR) partijgenoot Herman Verbeek (in 'Hervormd Nederland', 27 oktober 1984) heeft hem al een *paradijsvogel* genoemd met "meer invloed en een langere adem dan de politieke monsters" die ons menen te regeren.

Het zal nog wel wat voeten in de aarde hebben voordat de kleinschalige en op zelfbestuur gebaseerde economie die Van Duyn propageert de huidige staats- en privékapitalistische economie vervangen heeft. Tegen die tijd zal Roel van Duyn door politici een pionier en door godsdienstigen een profeet worden genoemd, dat lijdt voor mij geen twijfel. Als we maar tijd van leven hebben.

Maar zover zijn we nog niet, ook al heeft de Industriebond-FNV reeds een miljoen uitgetrokken voor steun aan zelfbesturende ondernemingen (volgens 'De Waarheid' van 27 oktober).

In 'Voeten in de aarde' brengt Van Duyn twee Nederlandse autoriteiten bijeen: de gereformeerde *Abraham Kuyper* en de vrijzinnige *Frederik van Eeden* op de noemer van hun 'organisch' denken. Er voltrekt zich een synthese tussen de Kuyperiaanse 'sovereiniteit in eigen kring' en Van Eedens 'organisatie van onderop'. Daarmee levert Van Duyn een belangrijke bijdrage aan de huidige Nederlandse discussie. Want dat is de grote vraag van het Nederlandse anarchisme: hoe combineren we persoonlijke vrijheid en onafhankelijkheid, met bredere organisatie en samenhang op nationaal-politieke schaal. Want het zelfbeschikkingsrecht der naties is toch de enig mogelijke grondslag voor een organisatie van onderop op wereldschaal.

In het anarchistische tijdschrift 'De As' heeft *Thom Holterman* dan ook het thema 'de anarchistische staat' ter discussie gesteld. Het nieuwste van het nieuwste, denk je dan. Maar bij nader inzien gaat het om een heel oude vraag: hoe kan de samenwerking tussen zich zelf besturende produktiekollektieven op grotere schaal georganiseerd worden, zonder daardoor het zelfbestuur aan te tasten.

Zonder zich op te houden met de theologische problemen waar Kuyper en Van Eeden zich mee ingelaten hebben, laat

Roel van Duyn hen keurig de rol spelen van eerbiedwaardige voorvaderen, die alleen ten tonele mogen verschijnen om hun zegen – en in dit land kun je bijna schrijven: hun onmisbare zegen – te geven aan het mens- en milieuvriendelijke ondernemen. Op mij werkt dat als een posthuum eerherstel van de tijdens hun leven zo jammerlijk miskende genieën. Mislukte genieën mischien ook wel, althans Abraham Kuyper, die de mist in ging toen hij politieke macht kreeg. Van Duyn windt daar geen doekjes om: hij vermeldt de 'worgwetten' van Kuyper tegen de spoorwegstaking van 1903 en hij laat zien hoe Kuypers 'organisch denken' hem in de buurt bracht van Mussolini's korporatieve staatsopvatting. Maar Kuyper bleef democraat en anders dan de katholieken dacht hij niet hiërarchisch. "Sovereiniteit in eigen kring is een positief beeld. Het is de verwoording van een organische maatschappijvisie: een maatschappij die groeit vanuit de kleine cellen en vandaar inhoud krijgt. Dat is een visie die front vormt tegenover de kapitalistische maatschappij, die vanuit multinationals de economie vormgeeft. Dat was de verzetsideologie in de strijd tegen het door de Staat bepaalde lager onderwijs, die korte opleiding tot kinderarbeid...", schrijft Van Duyn op pagina 25. En dan laat hij ook de andere kant zien: het verlamme geloof van Kuyper in een 'Schepper', die de maatschappij in principe zo geschapen heeft als zij zich nu ontvouwd heeft, zodat 'klassenstrijd' tegen die Schepper in gaat. Voor zover ik kan zien is dit beeld van Kuypers politieke filosofie een betrouwbare schets, die ook blijft opgaan voor de latere volgelingen in de Anti-Revolutionaire Partij. Ze zagen zichzelf niet als *kontra*-revolutionair, maar *als anders*-revolutionair.

In het vierde hoofdstuk geeft Roel van Duyn informatie over de vorderingen van een aantal zelfbesturende produktieondernemingen. Deze gegevens maken voor mij het boek bemoedigend, en dat is dan ook de belangrijkste reden om het aan te bevelen. Het blijkt dat de mens- en milieuvriendelijke ondernemer thans reeds sterk genoeg staat om zich economisch te handhaven. Ook al heeft dat dan de nodige voeten in de aarde. Er is geen reden meer het hoofd te laten hangen.

ERNST STERN

satie, gehele of gedeeltelijke ontwapening en strategieën daartoe, over racisme en anti-racisme, heteronormaliteit en seksuele systeemdwang, over vele en belangrijke vraagstukken bestaan veel ideeën in de PSP, maar van een duidelijke, geïntegreerde politieke filosofie is er geen sprake. De politieke strijd van alledag en het organisatorisch in stand houden vana de partij sloppen zoveel energie op, dat aan dat politiek-filosofisch debat ook amper geld en menskracht worden besteed. Toch is het voortdurend kritisch toetsen, ontwikkelen en verbreiden van de eigen politieke filosofie een belangrijk instrument in de ideologische (klassen-)strijd. Wat mij betreft zouden het Wetenschappelijk Bureau en de Stichting Vorming en Scholing een veel groter ruimte- en geldbeslag van de PSP in nieuwe gedaante moeten krijgen. Het aanjagen van en het zich actief storten in een politiek-filosofisch en politiek-ethisch debat over de vraagstukken van deze tijd is uitermate belangrijk om doordachte alternatieven voor de huidige maatschappelijke verhoudingen en de huidige verhouding tussen maatschappij en natuur aan te dragen. Dat is vooral een taak, die voor politieke partijen en aanverwante organisaties is weggelegd, maar waartoe zij in onvoldoende mate bereid zijn, of zich op ingesteld hebben. In de laatste jaren heeft binnen de PSP alleen de feminisme-discussie iets van een dergelijk debat opgeleverd, maar het vond veel te geïsoleerd van de maatschappelijke werkelijkheid plaats en met de verbreding van de resultaten van dat debat is hoegenaamd niets gebeurd.

De leden

De derde poot van de PSP, dat van de ledenaanhang, die overal in actief is (ook wel binnen de PSP), waarvoor dient die eigenlijk? Die wordt vooral binnen de klup gehouden en die wil bij de klup horen, omdat een partij-organisatie, die aan verkiezingen deelneemt, nu eenmaal een georganiseerde aanhang moet hebben voor het propagandawerk en voor het samenstellen van het verkiezingsprogramma (hoewel wat dat laatste betreft, ik het idee heb, dat tien Onkruiders méér invloed op het partijprogramma hebben dan tien leden). In mijn opzet, waarin de PSP zich over niet al te lange termijn uit het verkiezingscircus kan terugtrekken, heb ik een ledenaanhang alleen nodig om geld en mensen te krijgen voor de lobby-buro's en voor het bestuur- annex scholings/wetenschappelijke buro (plus eventuele dependances in den lande). Ik weet niet hoeveel leden/kontribuanten we hierbij nodig zouden hebben om die twee functies zinvol te kunnen uitoefenen. Maar in mijn opzet kunnen we al die leden kwijt, die ertoe dienen de PSP als verkiezingsapparaat in stand te houden en te perfectioneren, en hebben we al die kontribuanten nodig, die bovengenoemde functies zinvol in de praktijk maken. Hoe groot de uitstroom en hoe groot de instroom kan of moet zijn, daarover tast ik in het duister. Wel denk ik, dat het niet nodig zal zijn om de PSP in een nieuwe opzet afdelingsgewijs op te bouwen. Regionale, lokale buro's, studieringen bestaan al naar gelang de geografische dichtheid en het verlangen daartoe van de kontribuantenaanhang.

CHRIS HUINDER

treden. Wat hen ontbreekt – en waartoe de PSP hen niet stimuleert – is de durf daartoe. Er heerst de politieke idee 'partijen horen in het parlement, sociale bewegingen met hun deelprogramma's niet'. Maar die deelprogramma's zijn vaak al uitgewerkte totaalprogramma's, en in zoverre ze dat niet zijn, kunnen sociale bewegingen er zelf aan werken, dat ze het worden: concrete strijdprogramma's voor de komende vier jaar. Trouwens, ook de PSP beschikt niet over een geïntegreerd totaalprogramma. De media-paragraaf is treurig kort, aparte racismeparagrafen bestaan er niet en het welzijns-programma-deel is een lappendeken, om maar wat te noemen. Toch laten we onszelf niet het recht ontzeggen in het parlement vertegenwoordigd te zijn.

Ik heb niet de illusie, dat alle sociale bewegingen en delen daarvan met hun verschillende politieke schakeringen tot één groot federatief verband – laat ik dat noemen: Federatie van Sociale Bewegingen (FSB) – zullen komen om aan de verkiezingen te gaan meedoen. Er zullen verschillende FSB's ontstaan, radikale en minder radikale. Het is aan het PSP met raad en daad de FSB van eigen voorkeur ter zijde te staan. Dat zou bijvoorbeeld kunnen, doordat PSP'ers als vertegenwoordig(st)ers van een bepaalde FSB in parlementaire organen terecht komen, maar dat is niet de enige en niet de belangrijkste mogelijkheid.

Het lijkt me, dat de PSP zeer wel – om te beginnen en de discussie erover aan te jagen – bij de komende gemeenteraadsverkiezingen de hierboven vermelde idee kan lanceren en aan de verwerking ervan kan meewerken.

Een lobby-buro

Als de verschillende FSB's in het parlement vertegenwoordigd zijn, wat moeten dan die werkloze ex-parlementsleden en ex-fraktiemedewerk(st)ers van de PSP gaan doen? Hoe zit het, anders geformuleerd, met dat 'raad en daad terzijde staan van de FSB van eigen voorkeur', waarover ik eerder sprak? Afgezien van de enkele PSP'ers, die als vertegenwoordig(st)er van een FSB lokaal, provinciaal of landelijk in een vertegenwoordigend lichaam zit, denk ik, dat de 'fractie-poot' van de PSP zeer wel nuttig en niet-overbodig werk kan verrichten door een 'lobby-buro' in Den Haag (parlement) en in andere steden (voor lokale/regionale lichamen) op te richten. Dat lobby-buro houdt zich bezig met het leveren van kritieken en commentaren op de 'witte regeringsstroom' vanuit pacifistisch, socialistisch enzovoorts standpunt. Zo'n buro kan ook behulpzaam zijn bij het opzetten van parlementaire strategieën voor zijn FSB('s) van voorkeur, kan dus een organisatorisch hulpstuk zijn (zeker van belang als parlementair vertegenwoordig(st)ers snel wisselen), dat organisch of niet met een FSB is verbonden.

De tweede poot vana de PSP, de 'bestuurspoot', kan in de nieuwe konstruktie nieuwe taken krijgen. Eén van de mankementen van de PSP nu is, dat de politieke filosofie van socialisme, feminisme enzovoorts onvoldoende ontwikkeld wordt en is. Over volledige of gedeeltelijke nationali-

RACISME

DE KATER VAN EEN K

De redactie van BEVRIJDING zoekt

REDAKTEUREN (V/M)

We vragen:

- een zekere deskundigheid op één of meerdere van de volgende terreinen: *sociaal-ekonomisch, justitie en politie, onderwijs, feminisme, anti-racisme*;
- lidmaatschap van de PSP en enige ervaring in de partij;
- ervaring in het schrijven van artikelen;
- bereidheid tot het regelmatig bijwonen van de 14-daagse redaktievergaderingen in Amsterdam (zo'n drie uur 's avonds).

We bieden:

- onkostenvergoeding;
- een gezellige werkkruis waarin enthousiasme bestaat om het produkt, ondanks de beperkte middelen, zo optimaal mogelijk te maken.

Met name vrouwen worden verzocht zich aan te melden (de redactie bestaat nu uit zes mannen).

Afhankelijk van het aantal reacties zullen we trachten iedereen die reageert persoonlijk uit te nodigen voor een gesprek om nadere informatie uit te wisselen.

De feitelijke benoeming geschiedt door het Partijbestuur van de PSP op voordracht door de redactie.

Nadere informatie vooraf is te verkrijgen via Roel Sandvoort, tel. 020 - 26 73 74 (partijburo PSP) of 020 - 83 76 17 (privé).

Heb je interesse? Zend dan een kaartje of een kort briefje met de hoognodige informatie naar: **Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.** Telefonische aanmelding via bovenstaande telefoonnummers is ook mogelijk.

Al voor het PSP-kongres, november '84 in Rotterdam, begon de verschuiving. Zowel in de PSP als in de publiciteit verplaatste de aandacht zich van racismebestrijding naar de discussie over de linkse samenwerking. En op het kongres zette deze verschuiving flink door. Zo raakte wat eerst het belangrijkste kongrespunt leek te worden flink ondergesneeuwd. Erik Schaap en Hugo van der Steenhoven proberen wat graafwerk te verrichten om bestrijding van racisme weer naar boven te halen.

De verschuiving van de aandacht van racismebestrijding naar samenwerking geeft aanleiding tot een aantal vragen. Wat moet je met een partij die diep verdeeld raakt door een steriel gevoerde discussie over de verhouding parlementair werk/sociale bewegingen, en de daarbij behorende samenwerkingsdiskussie? En die dan op het kongres nauwelijks thuis geeft als er inhoud moet worden gegeven aan de verhouding tussen de PSP en een van de belangrijkste sociale bewegingen: de strijd tegen het racisme? Dit heeft een aantal gevolgen. De discussie op het kongres is onder de maat gebleven. Bij de stemmingen werden de preadviezen van het partijbestuur zonder meer opgevolgd. Of dit het gevolg is van onvoldoende voorbereiding van de racismediskussie in de afdelingen of van een bewuste stellingname kunnen wij niet zeggen. Hoe dit ook zij, het heeft tot nare dingen geleid. Dit geldt met name voor het "oude wijken amendement" van PSP-afdeling Den Haag, dat werd aangenomen. Dat dit strijdig is met andere kongresuitspraken zullen we proberen aan te geven in het vervolg van dit verhaal.

Kapitalisme en racisme

Bij de discussie over de oude wijken in verband met racisme zijn een aantal benaderingen van belang. De eerste gaat uit van een meer traditioneel-marxistische visie. Er bestaat een direct verband tussen kapitalisme en racisme. Het opkomen, en soms zelfs het ontstaan, van racisme wordt sterk gekoppeld aan de economische crisis.

Dit leidt weer tot de koppeling van dit racisme aan de groep die het zwaarst door de crisis wordt getroffen: de bewoners van de oude wijken. Daarbij wordt vooral begrip opgebracht voor de 'Nederlandse' bewoners die al zwaar getroffen zijn. Daarbij worden impliciet 'buitenlanders' als probleem gezien: let bijvoorbeeld op het zo onschuldig ogende woordje 'al'. In de brochure "Gastarbeid en Kapitaal" van de Socialistische Partij wordt de redenering dat buitenlanders een probleem zijn

tot de uiterste consequenties doorgetrokken: migranten moeten zich aanpassen, of het land uit.

Maar ook uit andere hoek komt een dergelijke redenering. Zonder verdere onderbouwing wordt aangenomen dat migranten een probleem vormen voor 'oorspronkelijke' bewoners. Ook daarbij wordt dan gekozen voor de belangen van deze laatsten. Een voorbeeld is de interne PvdA-nota van Saskia Stuiveling. Daarin wordt zorg uitgesproken over het mogelijke stemmenverlies van de PvdA in oude wijken. Een suggestie is dat de PvdA zich terughoudend moet opstellen ten aanzien van antifascisme komitees. Een ander voorbeeld is de benadering van minister Rietkerk (VVD) die in het kader van het minderheidsbeleid de problemen van de oude wijken wil aanpakken. Maar als de problemen van de oude wijken niet blijken te zitten in de minderheden, maar in verkrotting, afbraak van buurtvoorzieningen enzovoorts, dan verdwijnt dit onderdeel van de Minderhedennota in de la, zoals Rudi Boon konstateerde in de Groene Amsterdammer een aantal maanden geleden. Ook een onderzoek in de Haagse Schilderwijk geeft klachten van 'Nederlandse' buurtbewoners over migranten als oorzaak van het hoge stemmenpercentage van de NVU. Annet Bleich zegt over dit onderzoek: "De opgesomde klachten over wat de Hollandse buurtbewoners aan de

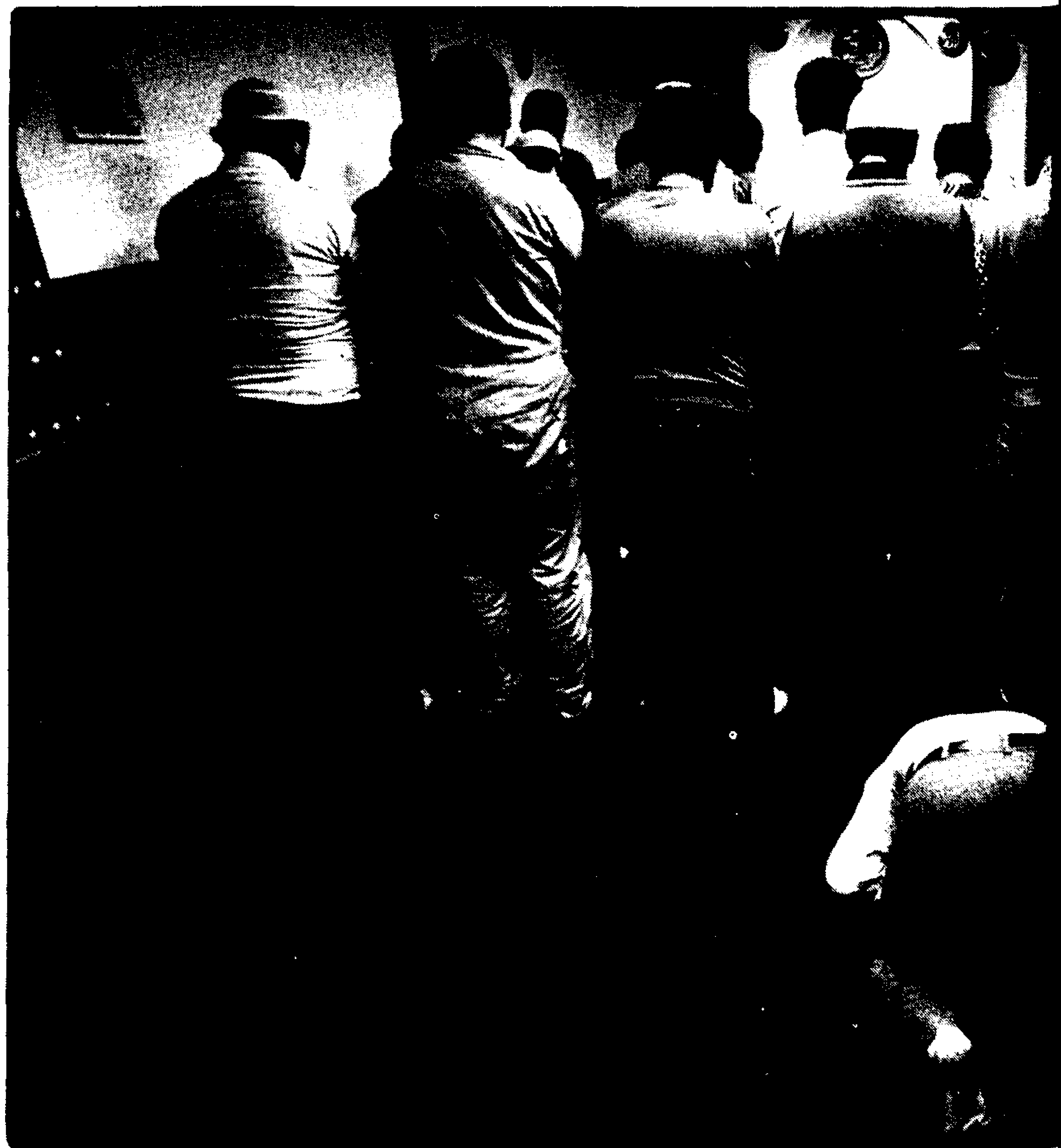
buitenlanders hindert, vormen immers geen redelijke verklaring voor de groei van een racistische groepering, maar zijn zelf racistische interpretaties van waarnemingen die gedaan zijn door een etnicistisch beslagen bril".

Bewust of onbewust, het is de benadering van migranten als probleem die wij terugvinden bij het amendement van de PSP-afdeling Den Haag Centraal, dat als het over minderheden spreekt, het heeft over "de oude wijken waarvan de oude bewoners al ernstig getroffen worden door werkloosheid, achteruitgang van inkomens en een slechte huisvesting".

Deze Haagse benadering is geen incident. In 'De Rode Draad', (het PSP-blad voor raads- en statenleden) van oktober 1984 stond een stuk over migranten en raadsverkiezingen in Den Haag, waarin een aantal kwalificaties staan die absoluut niet door de beugel kunnen. Weliswaar is het Haagse amendement wel aangepast tijdens het kongres. Maar dit zegt ons niet zoveel. Op z'n slechtst is de in wezen racistische redenering weggemoffeld onder wat wolliger taalgebruik. (Waarom is anders de oorspronkelijke tekst door het partijbestuur overgenomen?) Op z'n best blijft de analyse beperkt tot de oude kern.

De witte maatschappij

Er is ook een andere benadering mogelijk.

ONGRES

Daarbij wordt racisme gezien als een relatief zelfstandige ideologie, die een bepaalde uitingsvorm krijgt in een bepaalde maatschappelijke situatie. Daarbij is de hele witte maatschappij doortrokken van racisme, en niet alleen de oude wijken. Ook in tijdsperspektief gezien wordt anders tegen racisme aangekeken. De koppeling met de economische crisis is minder direkt. Wel heeft de economische crisis gevolgen voor de uitingsvormen van racisme. Er is een verband te zien tussen de economische crisis en de opkomst van het georganiseerd racisme. Maar ook voor die tijd was er sprake van racisme. Denk maar aan de zestiger jaren, toen zoveel mogelijk migranten in een kamer met stapelbedden werden gestouwd: "Ach ze hebben het nog altijd beter dan in eigen land. En ze mogen toch blij zijn dat ze werk hebben!"

Bij deze benadering wordt vooral gekeken naar de belangen van migranten. Die wonen inderdaad voor een groot deel in oude wijken, en hebben naast problemen die dit oplevert ook nog eens te lijden onder het racisme van de Nederlandse samenleving. Het is deze benadeling die gekozen wordt in de eerste kongreskrant, en die nauw aansluit bij de analyse van onder andere *Philomena Essed*, die in haar boek 'Alledaags racisme' stelt: "Bewust of onbewust, gewild of niet, iedere witte persoon in de Nederlandse samenleving profiteert

direkt of indirekt van de eigen bevoorrechte positie ten opzichte van de zwarte medemens.

Positieve diskriminatie van witte mensen, dat wil zeggen het wel als vanzelfsprekend doen gelden van menselijke rechten voor witten, maar niet of in mindere mate voor zwarten, komt overal in de samenleving voor... Het is duidelijk dat deze kollektieve achterstelling van zwarten niet het werk kan zijn van een kleine extreme groep of van een aanwijsbare politieke splinterpartij.

Een zinnige bespreking van het probleem racisme is daarom alleen mogelijk vanuit de onderkenning dat de samenleving als geheel racistische van aard is...

Dit betekent dat racisme niet een eigenschap is van een specifiek soort individuen, bijvoorbeeld autoriteitsgevoelige mensen, of een specifieke groep, bijvoorbeeld mensen in arbeiderswijken" (einde citaat). De twee genoemde beweringen verschillen duidelijk, en zijn grotendeels met elkaar in strijd.

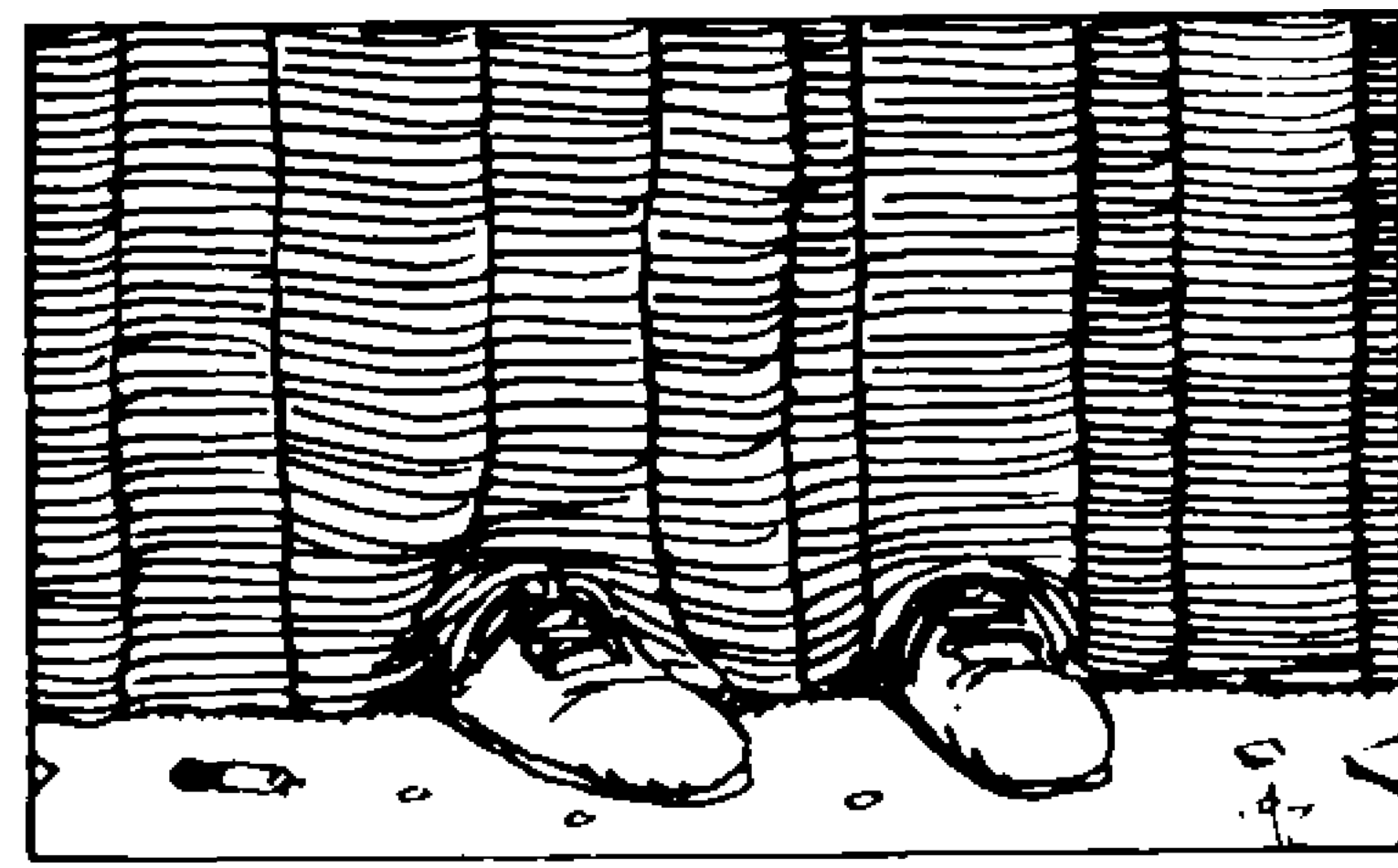
Het is dan ook onbegrijpelijk en onverteerbaar dat het partijbestuur het Haagse amendement, ook in de oorspronkelijke vorm, en zelfs zonder enige argumentatie heeft overgenomen. Dit terwijl deze tekst in tegenspraak is met de toelichting in de eerste kongreskrant over oude wijken. En nu het kongres dit heeft geslikt zitten we met dit verwrongen resultaat.

Deze situatie was voor de Groningse anti-racisme werkgroep van de PSP aanleiding het federatiebestuur op te roepen deze toegevoegde stelling te verwerpen. In Utrecht valt eenzelfde initiatief te verwachten van de minderhedengroep van de PSP.

Het is duidelijk dat de discussie over racisme nog maar net is begonnen binnen de PSP. Want naast de tegenstrijdigheden in de kongresuitspraken zijn tal van punten helemaal niet uitgewerkt (bijvoorbeeld theorievorming, positiebepaling ten opzichte van migrantenorganisaties, solidariseringsmogelijkheden en moeilijkheden op punten van gemeenschappelijke belangen, onderwijsbeleid bij kinderen van migranten). Dat betekent dat de uitspraken van het kongres heel vrijblijvend zijn, of onvoldoende aangrijpingspunten bieden om daadwerkelijk aan de slag te gaan.

**ERIK SCHAAP
HUGO VAN DER STEENHOVEN**

Erik Schaap is lid van de Werkgroep Racisme Groningen en *Hugo van der Steenhoven* is lid van het Anti-Fascisme Komitee Utrecht. Beiden zijn lid van de PSP.

ACHTER HET GROENE GORDIJN

De Kamer heeft net een maand kerstreces achter de rug. Ik word door vriend.in en kennis natuurlijk jaloers aangekeken, omdat ik ervan meeprofiteer. Die belangstelling doet altijd wat merkwaardig kort aan. Als er wél Kamer is, vindt men, dat de K'mer eigenlijk ten onrechte niks doet. Al die lege bankjes op de TV! En als er reces is, vindt men ook, dat de Kamer ten onrechte niks doet. In feite moet men dus het hele jaar jaloers op mij zijn.

Vlak vóór het reces deed de Kamer niks bij het debat over Van Aardenne. Hij beduvelt de boel – niet om te beduvelen, maar vanwege dat almachtige staatsbelang, waarvoor parlementaire controle moet wijken – maar kan toch als minister aanblijven. Wat doe je eigenlijk bij dat debat, dat tot twee uur 's nachts duurde, achter het groene gordijn? Eerst werk je gewoon door aan je bureau tijdens de twee uur schorsing van het debat, die Van Aardenne aanvraag. Dan, als de schorsing langer duurt, komen de eerste geruchten je tegemoet. Een journalist heeft gehoord en gezien, dat Nijpels en VVD-senator Zoutendijk Van Aardenne in zijn zweetkamertje bijstaan. Een ander weet, dat Nijpels Van Aardenne heeft laten vallen en dat hij nu in zijn eentje het gevecht

om zijn lijfsbehoud is aangegaan. Een derde weet weer te melden, dat Lubbers even bij de vermaledijde minister is binnengewipt. Tijd om zelf eens poolshoogte te gaan nemen. Je krijgt een hoop andere verhalen te horen. Een bode zit als een Cerberus op een stoel het zweetkamertje te bewaken. Je zakt eens af naar de Rooksalon, waar alleen kamerleden en speciale medewerkers mogen komen. Kamerleden doen er zich tegoed aan de laatste resten kaas en worst.

Het debat begint weer. Van Aardenne antwoordt. Als het achter het groene gordijn te rumoerig wordt, worden door een Kamerbewaarder enkele personen zonder pasje verwijderd. Enkelen komen later weer rustig terug. Alleen de brutale Max van Weezel van 'Vrij Nederland' valt de eer te beurt zo'n vijftien maal verwijderd te worden.

Weer schorsing, nu op verzoek van het CDA, voor een uur. Geeuw. Na een kwartiertje zitten de heren en een enkele dame mannenbroederlijk in de Rooksalon breeduit te glimlachen. Dan weet je al, dat Van Aardenne mag blijven. Een enkele nachtelijke TV-kijker belt Fred van der Spek op met adviezen voor de rest van het debat.

In het staartje van het debat strijkt de Kamerbewaarder over zijn hart en mag iedereen, wel of geen pasje, achter het groene gordijn. Ook Max van Weezel kan dan nog net het toneelspel van Marcel van Dam gadeslaan. De discussies over het slechte tactische spel van de PvdA met de motie van wantrouwen, die niet zo mocht heten, laaien al hoog op. Even later sjokt iedereen naar de uitgang, nadat geregeld is wie met wie mee kan rijden.

De eerste aktie is afgelopen. De tweede begint in februari. Tja, ik snap die jaloezie toch wel.

CHRIS HUINDER

(advertentie)

Drukkerij Bevrijding zoekt per 1 maart een

boekhoudster (m/v)

voor 35 uur per maand, die in staat is zelfstandig de boekhouding te verzorgen.

Gevraagd wordt tenminste praktijkdiploma boekhouden p.d. en ervaring in een vergelijkbaar bedrijf. In de loop van dit jaar zal de boekhouding geautomatiseerd worden met behulp van een microcomputer. Ervaring hiermee strekt tot aanbeveling.

Wij bieden een salaris van ca f 750,- voor 35 uur per maand excl. 9½% vakantietoeslag.

Drukkerij Bevrijding is gelieerd aan de PSP en verzorgt naast het partij-drukwerk dat van tal van aktie- en buurtgroepen en -organisaties. De PSP voert zowel binnen als buiten de eigen organisaties een aktief beleid dat erop gericht is vrouwen vooralsnog een voorkeursbehandeling te geven. In het kader daarvan genieten vrouwen die aan de gestelde criteria voldoen de voorkeur. Informatie is te verkrijgen bij Frank van der Veen of Frans Janssen. Sollicitatie binnen 14 dagen na verschijnen van dit blad aan

Drukkerij Bevrijding
Nieuwe Looiersstraat 45
Amsterdam
Telefoon 23 85 01

INTERVIEW MET HERMAN VAN AALDEREN

DE MYTHE VAN DE REDDER

In oktober 1982 nam Herman van Aalderen vrijwillig ontslag als hoogleraar in de huisartsengeneeskunde aan de (gereformeerde) Vrije Universiteit in Amsterdam. Van Aalderen was toen pas 53 jaar. Zijn ontslag was dan ook een opmerkelijke stap voor een professor, die zonder moeite nog tot zijn zeventigste in functie had kunnen blijven. Een opmerkelijke stap van een opmerkelijke professor. Ruim twee jaar later gingen Gerard Goudriaan en Hein Raat, beiden lid van de landelijke werkgroep Gezondheidszorg van de PSP, bij Herman van Aalderen op bezoek.

In oktober 1982 hield Herman van Aalderen zijn afscheidskollege als hoogleraar in de huisartsengeneeskunde aan de VU in Amsterdam. Hij ruilde zijn goed betaalde baan voor een betrekking als scholingsmedewerker bij het *Landelijke Patiënten- en Konsumentenplatform*. Van Aalderen stapte uit het medische bolwerk en voegde zich bij de patiëntenbeweging.

In diverse interviews met diverse dag- en weekbladen zowel als met enige vakbladen kreeg Van Aalderen de gelegenheid zijn stap toe te lichten. De koppen van die interviews spreken voor zich: 'Dokters worden steeds gevaarlijker', 'Als ik een infarkt krijg, breng me dan naar huis' en 'Gezondheidszorg belazert de patient'. "Eén (...) ervaringsfeit is dat kritiek op de gezondheidszorg weinig fundamentele invloed heeft op het geneeskundige bedrijf", aldus Herman van Aalderen in een toelichting op zijn ontslag in het NRC-Handelsblad. "Het is mij duidelijk geworden dat de geneeskunde een anonieme macht is geworden met eigen wetten en regels. De Grondwet van de geneeskunde in onze tijd luidt: 'De Dood dient bestreden te worden'. (...) Het niet onderkennen van een diagnose, dat wil zeggen een ziek iemand voor gezond houden, is in alle gevallen ernstiger dan een gezond iemand ziek achten", aldus Van Aalderen twee jaar geleden. Nu aan hem allereerst de vraag wat er allemaal mis is met de gezondheidszorg.

Herman van Aalderen: "Waar het op neer komt is dat de manier waarop wij over gezondheid en ziekte denken een afspiegeling is van onze cultuur. Dat wil zeggen dat we ziekte proberen te isoleren als iets waaraan wat gedaan kan worden en niet als een vanzelfsprekend proces in de loop van het leven. Natuurlijk kunnen hier via allerlei ingrepen best heel zinnige dingen mee gedaan worden, maar die vragen uiteindelijk ook weer voortdurend antwoorden van de mensen die het ondergaan en van de maatschappij, die het geheel van de ziektes ondergaat.

"De kern van de verhalen van patiënten is altijd, dat ze op een goed moment ziek worden, klachten kregen. Dat ze, zoals ze

geleerd hadden, naar de gezondheidszorg en naar de dokter toe liepen met: 'Zeg me wat het is en help me d'r vanaf'. In de loop van het proces – onafhankelijk van het feit of er nu wel of niet iets gevonden wordt – ontdekken ze dan dat de hulp die hun geboden wordt volstrekt ontoereikend is voor datgene, waar het bij hen eigenlijk om gaat. Namelijk dat de ziekte veel verder gaat dan een tablet of een operatie. Het vraagt op allerlei terreinen een heel nieuwe instelling van hunzelf.

"Die patiënten krijgen ook steeds meer het gevoel van wel bij de dokter te zitten, maar daar niet te kunnen praten over datgene waar het feitelijk om gaat. Ze roepen aldoor maar hoe teleurgesteld ze zijn, hoe ze niet gehoord worden, hoe ze niet echt kunnen praten over hun ziektes. Hoe het hun onmogelijk wordt gemaakt eigen beslissingen te nemen.

"De mensen zijn teleurgesteld in alles wat niet aan bod is gekomen en wat ze niet

kwijt kunnen én over het feit dat ziekte ook over een hoop andere dingen gaat. Een kernwoord bij de teleurstelling is 'begrip'. Het uit zich heel vaak in vragen van de patient, die buiten het puur medische liggen: 'Hoe zit dat nou als ik met vakantie ga?' bijvoorbeeld en dan krijgen ze antwoorden, waarin ze merken dat degene die tegenover hen zit totaal niet begrijpt wat de betekenis is van wat ze hebben. En ze worden niet echt beschouwd als deelgenoten. De informatie die ze krijgen is zo gefilterd dat ze voortdurend merken: Ik word niet als volwaardig beschouwd; ik word niet serieus genomen. Hier gaat het om: begrip en serieus genomen worden. "Die vraag naar begrip en het serieus genomen willen worden kan niet door deskundigen behandeld worden. Eén van de grote problemen waar patiënten mee zitten is: ik word niet erkend in waar het eigenlijk om gaat. Heel zelden vinden ze bij de deskundigen gehoor."

– *Zouden deskundigen het in principe eigenlijk wel kunnen?*

Van Aalderen: "als je het goed wil doen word je helemaal lens. Na een dag waarop je vijftientig patiënten hebt gezien en waarbij je je werkelijk in hen zou verdiepen, dan zou je volstrekt uitgepierd zijn. Dus begrip op deze manier is, denk ik, onhaalbaar. De geneeskunde suggereert echter dat je via haar methode wel geheel wordt behandeld.

"Er zou een heel andersoortige manier van hulp moeten ontstaan. De plaats, die de deskundige krijgt in relatie tot het individu wordt dan heel anders. Deskundigen zijn juist door hun deskundigheid voor het overgrote deel daar niet toe in staat. Ze zouden wel gek zijn als ze daartoe in staat waren, want het komt hun verrekte slecht uit. Het vraagt een totale ommekeer in je denken, het vraagt een heel ander soort tijdsbesteding van je hulpverlening, het vraagt een-veel persoonlijker inzet, een veel vermoeiender soort hulpverlening met veel minder aanzien, macht en geld. Het is veel minder spektakulair. Je bent een adviseur, die iets bijdraagt. Niet de redder."

– *Denk je niet dat progressieve artsen in gezondheidscentra zullen zeggen: dit doen we al.*

"Ja, dat denk ik wel. Alleen, dan moet je er een videokamera bij zetten en dan zul je zien dat het niet gebeurt. En dat is niet omdat het valserikken zijn of dat ze de zaak voor de gek houden, maar eenvoudig vanwege het onvermogen om dat in zo'n situatie te doen. Je krijgt van de patient niet het verhaal, waarmee je wat zou kunnen.

"De huisarts weet ook voor zichzelf niet waar hij de grenzen moet trekken. Ze zitten natuurlijk ook met het probleem dat de individuele patient verwacht dat ze zoveel kunnen. Dat veranderen je niet in de spreekkamer. De geneeskunde is geïndividualiseerd. Het gaat dus altijd om twee personen, die tegenover elkaar zitten. Veranderen de cultuur maar eens via twee personen, die tegenover elkaar zitten. Dat is niet zo gemakkelijk. Dat is onder andere ook de reden waarom het van binnenuit niet te veranderen is. Omdat er meer moet gebeuren. De gezondheidszorg moet totaal anders in elkaar gaan zitten. Het moet veel helderder worden wat je er wel en niet krijgt. En 't moet veel helderder worden op wat voor wijze je dan met ziekte moet omgaan. We hebben ook volstrekt afgeleerd hoe we ermee om moeten gaan. Er is ons gesuggereerd dat er instanties zijn die met onze problemen omgaan. Zolang we die suggestie en die mythe in stand houden, krijgen we altijd teleurstellingen, want de vraag die ze stellen is natuurlijk onmogelijk, maar die komt niet voor niks. Die komt omdat er geen andere mogelijkheden zijn.

"Het moet helder zijn wat je wel en niet krijgt. Er zal een sfeer en een taal moeten ontstaan, waarin het duidelijk is dat je

Herman van Aalderen

foto: Eduard de Kam

daar naar toe gaat voor enige deeladviezen over een bepaald aantal problemen. Er moet een zodanige druk vanuit de maatschappij en de kultuur komen dat artsen hun monomane bezigheid eenvoudig niet meer kunnen volhouden. Nu is de prikkel om dit te veranderen binnen de artsenwereld zo gering, dat je als arts wel gek zou zijn als je het zou veranderen."

De medische macht

– Hoe zie je de rol van de patiëntenbeweging in het proces van verandering van de gezondheidszorg?

"Er bestaat een zeer grote patiëntenbeweging. Er bestaan zelfs een aantal patiëntenbewegingen, die steeds meer georganiseerd raken. In het Landelijk Platform hebben ze nu een redelijke structuur om gesprekspartner te zijn.

"Er worden daar ook cursussen gegeven. Daar blijkt dat patiënten haarscherp aanvoelen waar het om gaat. Op de eerste cursus die wij gaven vroegen wij: wat zouden jullie in deze cursus behandeld willen zien? We waren eerlijk gezegd als de dood dat ze zoiets zouden zeggen als: hoe zit de structuur van de gezondheidszorg in elkaar en vertel ons eens precies hoe het allemaal moet. Maar nee hoor, weet je wat de eerste vraag was die ze stelden: 'Leer ons hoe je met de macht om moet gaan'. En niet in dat soort mooie termen, maar: hoe vergader je, hoe moet je lobbyen, hoe kan ik met mijn achterban omgaan, hoe weet je eigenlijk precies wat je wil, hoe kan ik mijn ervaring omzetten in beleid en hoe moet ik dat dan doen?"

– In hoeverre kan een politieke partij aansluiten bij de patiëntenbeweging? Wij denken dat de patiëntenbeweging helemaal niet zit te springen om goede banden met de PSP, omdat ze dat te politiek vindt.

Van Aalderen: "Ik denk ook niet dat je als PSP met trom en vaandel daar zou moeten binnenkomen. Maar gewoon voorzichtig contacten leggen en je oriënteren op wat daar gaande is. En niet meteen gaan roepen dat dat politiek te vertalen is. De PSP moet dus zijn oor goed te luisteren leggen bij wat er in de patiëntenbeweging gaande is."

– Wij hebben wel eens de idee dat men in de PSP helemaal geen belangstelling heeft voor gezondheidszorg. Het is geen politiek item.

"Dat is niet alleen zo bij PSP'ers. Dat komt omdat wij zo raar opgesplitst zijn, dat we denken dat ons eigen lijf niet met politiek te maken heeft. Als we nou één ding van de vrouwenbeweging kunnen leren, dan is het dat het persoonlijke politiek is. Dat is dus ons lijf.

"De patiënt is over het algemeen een onderdrukte figuur. Gewoon als mens leeft hij in een onderdrukte situatie. Dat zet zich door in de gezondheidszorg. Maar in het algemeen vindt men dit vanzelfsprekend,

ziet men het niet eens. Maar wat in het ziekenhuis gebeurt is niet anders dan wat er in de fabriek gebeurt. Ik ben wel eens bang dat de PSP denkt dat ze klaar is wanneer de dokters niet meer zoveel verdienen. Maar dat is dus niet waar. Het is het begin van een lange weg. Ik vind dat men in politieke partijen daar te eenvoudig over denkt. Zo van 'als we die rotjongens nou maar een kopje kleiner hebben gemaakt, alle artsen in dienstverband, dan zijn we er wel'. Dan begrijpt men niet waar de macht van dokters ligt. Het ligt niet alleen bij dat vele geld. Je moet in de hulpverlening zelf veranderingen aanbrengen. En dat moet onder andere komen via de emancipatie van patiënten."

Partijpolitiek

– Eerder heb je in een interview gezegd dat je niet politiek actief bent, ook niet voor de PSP. Dat klopt?

"Ik ben niet in een politieke partij actief. Ik heb wel het gevoel dat ik politiek actief ben. Alleen niet partijpolitiek. Ik vind ook altijd het grote misverstand dat als mensen het over politiek hebben ze alleen maar in de richting van politieke partijen praten. Dan heeft men niet door wat politiek eigenlijk precies betekent. Dat is altijd voortdurend bezig zijn met maatschappelijke situaties en veranderingen van maatschappelijke situaties. Dat is politiek. En zelfs als je op een goed moment met jezelf bezig bent en als je dat dan in een bepaalde kontekst plaatst, dan ben je ook politiek actief. Dat ik niet politiek actief ben in de PSP is niet om principiële redenen, maar dat is omdat ik met zoveel andere dingen bezig ben, dat ik nooit de behoefte heb gehad om in die partij actief te zijn. "Waarom ik lid ben van de PSP? Omdat ik het van de PSP zo aantrekkelijk vind dat die niet de parlementaire democratie als enige en hoogste goed ziet, maar heel duidelijk ziet dat alles wat zich buitenparlementair afspeelt net zo zinnig is om je daarop te richten en misschien zelfs nog wel zinniger.

"Maar ik denk dat als we niet mee zouden draaien in het parlementaire spel dat de kracht van wat we zeggen en de kanalen waarin dat gezegd wordt lang niet zo sterk zouden zijn als dat nu is."

– Een laatste vraag. In hoeverre hoort een arts – ook al heeft hij de actieve hulpverlening afgezworen – thuis in de patiëntenbeweging? Of anders gesteld: Is een Herman van Aalderen in de patiëntenbeweging niet te vergelijken met Henk Vredeling in de Emancipatieraad?

Herman van Aalderen: Het is een vraag, die je me over tien jaar moet stellen. Dan kan ik pas zeggen of het kan. Ik vind het ook eigenlijk een vraag, die de patiëntenbeweging zelf moet beantwoorden. Dat die op een goed moment zegt 'donder jij maar op, want we kunnen jou niet gebruiken'. In zekere zin zou ik dat een toetssteen voor verdere emancipatie vinden. In veel emancipatiebewegingen zie je een fase van isolement. Die is vaak noodzakelijk. Soms echter wordt het iets blijvends. 'In ons isolement ligt onze kracht.' Een dergelijke ontwikkeling zou ik voor de patiëntenbeweging dramatisch vinden."

GERARD GOUDRIAAN
HEIN RAAT

PSP-jongerenkongres

De ware revolutionairen

De PSP-jongeren hebben zich tijdens hun kongres in december uitgesproken voor een zelfstandige deelname van de PSP aan de Tweede Kamerverkiezingen van 1986. Gaat de PSP bij die verkiezingen samenwerken met de CPN en de PPR, dan "zeggen de PSP-jongeren hun vertrouwen in de moederpartij op, lopen van huis weg en gaan op zoek naar een nieuwe moederpartij, die hen wil adopteren". Dit standpunt werd met overgrote meerderheid door de dertig kongresgangers aangenomen. Een verslag door Chris Huinder.

De PSP-jongeren spraken zich er ook voor uit, dat de PSP alleen aan regering mag deelnemen "in een pre-revolutionaire situatie". Of er van zo'n situatie sprake is, moet op een buitengewoon kongres van de jongeren vastgesteld worden. Of er in zo'n spannende tijd ruimte is voor het houden van een buitengewoon kongres, daarover werd niet beraadslaagd.

Met deze twee standpunten scherpte het kongres een motie van het jongerenbestuurskollektief aan. In die motie werd voorgesteld pas op een buitengewoon kongres volgend jaar de relatie met de PSP ter discussie te stellen in geval de PSP zou gaan samenwerken.

Bij een nieuwe adoptiepartij werd door enkelen gedacht aan de INRA (Initiatiefgroep Revolutionaire Actie), een in oktober opgericht politieke groepering van ex-PSP'ers. Anderen dachten aan dat deel van de PSP, dat bij een eventuele samenwerking een nieuwe partij zal gaan oprichten.

Voor de discussie over al of niet partijpolitieke samenwerking op landelijk nivo hadden de jongeren drie sprekers uitgenodigd: Fred van der Spek (fraktievoorzitter), Frans Janssen (politiek vice-voorzitter) en Frank Köhler (PSP-gemeenteraadslid in Amsterdam). De laatste vroeg zich in reaktie op het kongresbesluit over de pre-revolutionaire situatie af, wat daaronder verstaan moest worden. De verwijzing naar mei '68 in Frankrijk sprak hem niet aan. "Spontane oprispingen lopen ook spontaan af", zo betoogde hij, en het model van de Russische revolutie vond hij voor Nederland onwerkbaar. Fred van der Spek zei bij een pre-revolutionaire situatie niet zozeer te denken aan barricades, maar aan een veelheid van massale buitenparlementaire acties. Frans Janssen vond, dat een pre-revolutionaire situatie al door de PSP in de Leeuwarder Stellingen van 1980 omschreven was. Hij vond, met andere woorden, dat de jongeren daaraan niet een buitengewoon kongres hoefden te wijden. Daarnaast voelde hij zich door "de nestgeur van het jongerenkongres nou niet bepaald politiek geïnspireerd". Op het kongres werd er ook over al of niet

samenwerken bij regionale en lokale verkiezingen gedebatteerd. Hiervoor waren twee sprekers uitgenodigd, Huib Verhoeff uit Amsterdam en Hugo van der Steenhoven uit Utrecht. De laatste pleitte tegen samenwerking en tegen het zitting nemen in het kollege van B en W, omdat er van daar uit door de PSP slechts gekozen kon worden tussen "een gematigd PvdA-program en een Haagse bezuinigingspolitiek". Huib Verhoeff was voor deelname aan B en W op drie voorwaarden: er is een linkse meerderheid in de gemeenteraad, de PSP kan zijn eigen programma uitvoeren en de fractie in de raad bestaat uit drie personen of meer. Hij was er tegen om deelname van het CDA aan een links program-kollege bij voorbaat uit te sluiten. Het jongerenkongres nam over deze problematiek geen besluit. Enerzijds wilde men de vrijheid voor eigen beslissingen aan plaatselijke afdelingen overlaten, anderzijds ontbrak volgens eigen inzicht de deskundigheid om hierover een goed besluit te nemen.

Het kongres koos in één ronde een nieuw landelijk bestuurskollektief van negen mensen, onder wie drie vrouwen. Alleen de verkiezing van de zich sterk pacifistisch profilerende René Rikkelman moest overgedaan worden, omdat hij bij de eerste ronde onvoldoende stemmen kreeg. Tot slot besloten de jongeren tijdens hun Utrechtse kongres voor tweeduizend gulden de politieke activiteiten van een socialistische jongere uit Chili te adopteren.

CHRIS HUINDER

De PSP-tendensen

VOOR EN TEGEN SAMENWERKING

Zondag 16 december kwamen in Nijmegen/Hilversum* ruim zeventig-/dertig* leden van de PSP bijeen. Zij waren verontrust over de ontwikkelingen in de PSP, zoals die op het laatste kongres in Rotterdam te zien waren. Het kongres ging, volgens de aanwezigen, te veel/te weinig* in de richting van samenwerking met de PPR en de CPN. Ook inhoudelijk maakte men zich zorgen: de PSP zou te veel een bestuurderspartij/ge-tuigenispartij* worden, die daardoor belangrijke delen van de sociale bewegingen van zich zou afstoten. Leden staken hun activiteiten, of

In Nijmegen kwam de groep bijeen, die daartoe was opgeroepen via de verklaring die aan het einde van het kongres – van november '84 in Rotterdam – was verspreid door voorstanders van het (met krappe meerderheid verworpen) voorstel B. Zij vonden, dat het kongres in Rotterdam de verkeerde kant op ging wat betreft twee belangrijke uitgangspunten: geen kollege-verantwoordelijkheid in gemeenten en provincies waar ook CDA en/of VVD meeregeren, en: een zelfstandige PSP-lijst bij de Tweede Kamerverkiezingen in 1986.

Van de organisatoren zetten Nard Loonen en Bert Jurgens de verschillende mogelijkheden op een rij: géén organisatievorm; een tendensgroep binnen de PSP; een stichting met leden binnen en buiten de PSP; of – tenslotte – een nieuwe partij. Voor dat laatste bleek niemand te voelen, over de andere mogelijkheden werd verdeeld gedacht.

(Advertentie)

BORIS EN NATASJA

leven in de Sovjet-Unie

met bijdragen van P. Boot, C. Brood, M. van Vessem en H. van Zon

Met Boris en Natasja is geprobeerd iets van het reilen en zeilen van de Sovjet-Unie te laten zien vanuit de dagelijkse bezigheden en ervaringen van gewone sovjetburgers. In een tiental teksten worden de geschiedenis, wonen en werken vanuit de dagelijkse beleveniswereld beschreven. Op deze wijze worden de belangrijkste eigen-aardigheden van deze veelvolkerenstaat voor een breed publiek uiteengezet.

Boris en Natasja bevat voorts een russisch huishoudboekje, informatie over vrije-tijdsbestedingen en het leven op een kolchoze.

Het boekje (64 p.) is bijzonder geschikt voor onderwijs en vorming.

Boris en Natasja kost f 8,50 en is te verkrijgen door f 10,80 over te maken op giro 3754808 t.n.v. Werkgroep Oost Europa Projecten, Nachtegaalstr. 77-bis te Utrecht (o.v.v. Boris) (030 - 31 43 81)

Eerst bleek echter nogal wat wrevel te bestaan over de manier waarop de verklaring en de oproep tot deze bijeenkomst op het kongres tot stand was gekomen. Een aantal geregelde bezoekers van de vergaderingen van kritische PSP-leden (de zogenaamde 'Groep Den Bosch') voelde zich gepasseerd, omdat zij niet in de verklaring gekend waren. Op de laatste vergadering van die groep voor het kongres waren, zo stelde met name Bert Freriks, afspraken gemaakt. Die werden voor het verspreiden van de al vóór het kongres opgestelde verklaring doorkruist. Verder vond hij, dat ook in dit gezelschap de discussies over de vorm die over de inhoud van de politiek begonnen te overheersen. Aad Sweep legde uit, dat de verklaring onder meer tot stand gekomen was, omdat op de laatste bijeenkomst van de 'Groep Den Bosch' niemand op zijn harde standpunt – dat hij op het punt van uittreden uit de PSP stond – had gereageerd, en dat hij zich toen niet meer tot de Bossche groep rekende. Daarom was er nu slechts sprake van een verdergaand voorstel dan waar de Bossche groep indertijd toe had besloten.

Minderheid of meerderheid?

Het voorstel van de organisatoren van de Nijmeegse bijeenkomst was om nú te besluiten tot de oprichting van een tendensgroep, en eventueel in een later stadium over te gaan tot een stichting. Dat zou bijvoorbeeld kunnen gebeuren als het extra kongres van de PSP in juni 1985 zou besluiten tot voortzetting van de besprekingen met de PPR en de CPN.

Een klein deel van de aanwezigen wilde nu al tot de oprichting van een stichting overgaan, een soort tegenhanger van de 'Stichting Linkse Doorbraak', die nauwe samenwerking tussen PSP, PPR en CPN voorstaat. Met een stichting kunnen ook diegenen bereikt worden die al voor de PSP bedankt hebben. Op de vraag van Aad Sweep echter, hoeveel mensen nu een stichting zouden willen oprichten, kreeg hij niet voldoende reacties om tot de oprichting te willen overgaan.

Voor en tegen van een tendensgroep werden breed uitgemeten. De voorstanders zagen in een tendensgroep een mogelijkheid minderheden en eenlingen in afdelingen een band te geven, en een krachtig optreden naar het partijbestuur toe mogelijk te maken. Tegenstanders wezen erop, dat een tendens het image heeft van een minderheidsgroep die het niet kan winnen, en dat de energie beter in de PSP dan in een tendensgroep gestoken zou kunnen

bedanken zelfs voor de partij, omdat zij de huidige – volgens hen op fusie/sektarisme* gerichte – koers niet meer zien zitten. De in Nijmegen/Hilversum* aanwezige PSP-leden willen met alle macht proberen de besluiten van het PSP-kongres van Steenwijk/Rotterdam*, te weten géén/wél* pogingen tot samenwerking, tot een succes te maken. Zij zullen daarom in de komende tijd het partijbestuur kritisch volgen, en hun standpunt in de afdelingen proberen ingang te doen vinden.

* Doorhalen wat niet verlang wordt.

worden. Op veel bestuurlijke posten in de PSP en in veel landelijke themagroepen zijn weinig of geen mensen van de "visie 3" te vinden, werd gesteld, en daarom zouden vooral via de 'normale' PSP-kanalen actiever moeten worden. Anderen vonden die kanalen dermate verstopt, dat ze een eigen organisatievorm toch noodzakelijk achtten. Het gevaar om als dwarsliggende minderheid gezien te worden, was volgens hen niet zo groot.

Partijpers

Sander Doeve vond een tendens een mogelijk teken van zwakte, maar wilde in plaats daarvan komen tot uitgave van een eigen blad van de aanhangers van kongresvoorstel B. Daarin zouden de eigen standpunten van de PSP uitgewerkt kunnen worden, en zou de verwatering van stellingnames kunnen worden bestreden. Luitje Douma vond juist dat je veel mensen niet met een eigen blad zou bereiken, en pleitte ervoor om actiever discussiebijdragen te schrijven in de PSP-bladen. Fred van der Spek zag wél iets in een eigen orgaan. Hij zei behoefte te hebben aan een écht PSP-blad: bij de huidige PSP-bladen zoals *Bevrijding*, *On(s) Genoegen*, *De Rode Draad* of *Socialistisch Perspektief* vroeg hij zich af of dat nog wel PSP-bladen waren. Als je alleen afgaat op de partijbladen van PSP, PPR en CPN zit je inderdaad snel op een fusie, stelde hij; ze zijn even reformistisch als de Groene, de Waarheid of de Volkskrant. Sander Doeve en Martien Bouwmans pleitten ervoor om via de bestaande organen actief te worden. "Willen jullie een blad? Dan kunnen jullie het krijgen" duidend op de vakante plaats in het partijbestuur na het aftreden van Heleen Buijs als hoofdredactrice van 'Bevrijding'. Van 'Socialistisch Perspektief' werd gesteld dat het een "schandelijk laag nivo" had. Een andere mogelijkheid die genoemd werd, was het schrijven van artikelen in afdelingsbladen.

Oprichting tendensgroep

De voorkeur voor al dan niet een tendensgroep werd ook wel teruggevoerd op plaatselijke mogelijkheden binnen de PSP. In afdelingen waarin de aanhangers van kongresbesluit B een sterke positie hebben, zoals Groningen, Breda of Utrecht, was minder behoefte aan een tendensgroep dan bij degenen die als minderheid of als eenling in een afdeling het B-standpunt aanhangen. Zo'n dertig aanwezigen verklaarden tenslotte zich wel te willen inschrijven voor een tendensgroep, waar-

mee tot de oprichting was besloten. In een eerste vergadering, op 5 januari in Den Bosch, is afgesproken een beginselverklaring voor de tendensgroep te gaan schrijven, die aan de partij zal worden aangeboden. Daarin zullen het ontstaan en de bestaansredenen van de tendensgroep worden toegelicht, en zullen een aantal zaken aan de PSP worden voorgelegd. Daarbij zal het niet alleen gaan om het zelfstandig deelnemen aan de Tweede Kamerverkiezingen van 1986, maar ook om een radikaalere oriëntatie op anti-militaristisch gebied, een visie op het te lijf gaan van de kapitalistische crisis en in het algemeen een niet door compromissen gekenmerkte PSP-koers. Een aantal mensen zal de onderhandelingen tussen de partijbesturen van PSP, PPR en CPN gaan volgen, en er komt een sprekerslijst van mensen die bereid zijn om in afdelingsvergaderingen te komen discussiëren. Met de op te stellen beginselverklaring hoopt men mensen die zouden overwegen voor de PSP te bedanken daarvan te weerhouden, en zo mogelijk ex-leden weer terug te krijgen in de PSP. Op 3 februari zal de tendensgroep die inmiddels bijna vijftig leden telt in Utrecht haar oprichtingsverklaring bespreken.

De pro-samenwerkers

De groep leden die op 16 december in Hilversum bijeen was gaat juist proberen de afdelingen enthousiast te maken voor nauwere samenwerking met PPR en CPN. Vooral waar plaatselijke samenwerking succesvol is, zouden de lijnen naar het landelijk nivo moeten worden doorgetrokken. Verdeeldheid bestond over de kwestie, of per sé in 1986 een samenwerkingsverband tot stand gekomen zou moeten zijn, of dat op langere termijn men er mee gebaat zou zijn een splitsing in de PSP niet uit te lokken en pas voor 1990 te mikken op bijvoorbeeld een gemeenschappelijke lijst bij de kamerverkiezingen. Ook de groep in Hilversum vroeg zich af, wat er gedaan moest worden als het extra kongres van de PSP in juni een onwelgevallige beslissing (in dit geval: geen samenwerking met PPR en CPN) zou nemen. Als samenwerkingsgezinde PSP-leden dan zouden opstappen of niet meer actief zouden willen zijn, zou dat de kansen op een radikaal-links blok in de toekomst verzwakken.

Een volgende bijeenkomst van deze groep wordt op 16 februari gehouden in Amsterdam.

PETER ZWART

Tante Truus en Jantje van Leiden

DE JACHT OP DE WERKLOZEN

"Wij mensen hebben op aarde de plicht er wat van te maken", orakelde de CDA-gezinde Eelco Brinkman enige maanden geleden in een interview met het oer-christelijke 'Nederlands Dagblad'. Zijn kollega's zijn die mening ook duidelijk toegedaan, gelet op de onverzettelijkheid waarmee Van Aardenne (VVD) zijn ambt blijft bekleden en de dappere pogingen van de CDA'ers Lubbers en De Koning om het aantal werklozen kunstmatig te verlagen zodat ze niet hoeven op te stappen. Een beshouwing van Wilbert Willems, Kamerlid voor de PSP, over tante Truus en Jantje van Leiden.

Eén van de meest uitgesproken voorbeelden van opperste plichtsbetrachting in het huidige kabinet is Onno Ruding. Van ex-bankier (Algemene Bank Nederland-ABN) opgeklimmen tot de redder van alle bankiers (minister van Financiën), is hij in zijn ministeriele functie onsterfelijk geworden door zijn *tante-Truus-en-Jan-van-Leiden*-interview in het Vrije Volk enige maanden geleden.

Net als alle andere, zich volstrekt belachelijk makende, bewindslieden in dit kabinet heeft hij dit interview glansrijk overleefd. Ook al moest hij daarvoor enkele nuanceringen aanbrengen in zijn wat al te generaliserende beledigingen aan het adres van de werklozen. Maar juist in de nuanceringen die Ruding aanbracht tijdens zijn verdediging in de Tweede Kamer, in oktober '84, werd eigenlijk pas goed duidelijk op welke filosofie dit kabinetsbeleid steunt. Een beleid dat we terugvinden in de opvattingen van Eelco Brinkman, die werkloze jongeren weer wil verplichten iets terug te doen voor hun uitkering. Of de memorie van toelichting van de CDA-bewindslieden De Koning en De Graaf bij het voorontwerp van de wet *Onbetaalde Arbeid door Uitkeringsgerechtigden*, de WOUA in Haags jargon. Die wet moet in de loop van dit jaar de rechten, maar vooral ook de plichten, gaan vastleggen van uitkeringsgerechtigden die onbetaald werk willen gaan doen. Tegen dat wetsontwerp is, terecht, in brede kring verzet gerezen, vooral tegen de dwingende taak die zal worden toebedeeld aan 'regionale toetsingscommissies'.

De bankier vertelt...

Kern van de uitleg die Ruding in het parlement heeft gegeven naar aanleiding van zijn Vrije Volk-interview was dat hij de werklozen in drie groepen verdeelt en dat zijn kritiek en zijn beledigingen slechts op één daarvan waren gericht.

Hij stelde vast dat er een tamelijk grote groep werklozen is die binnen een redelijke tijd weer een baan vindt. Hen valt, aldus de minister niets te verwijten. Zij worden zelfs geprezen, omdat ze ook slechte baantjes, tijdelijke baantjes, onderbetaalde baantjes én werk ver van huis aksepteren.

De tweede groep van Ruding, die áóók geen verwijt treft (!), is de groep die wél actief solliciteert, maar er - helaas, helaas - niet in slaagt werk te vinden. "Zij zijn de

slachtoffers van de huidige sociaal-economische problemen", aldus een ontroerde minister, die deze groep zijn oprechte verontschuldiging aanbod. Hij betreurde het dat in het interview deze twee groepen onvoldoende werden onderscheiden van de derde, wél zeer kwalijke categorie. Namelijk die categorie werklozen die "...onvoldoende moeite doen of onvoldoende bereidheid tonen een beschikbare baan te zoeken of te aanvaarden". Op hen doelde de minister toen hij voorstelde hen hun uitkering af te pakken. De houding van deze groep "moet ten principale worden afgewezen".

En Onno Ruding deed een beroep op meen tegenstanders van het regeringsbeleid om "dit kwaad te bestrijden".

En Ruding gaf ook een reden voor deze selectieve verontwaardiging: de arbeidsmobiliteit, de te geringe flexibiliteit van onze economie die nadelig uitwerkt op de mogelijkheden van economische groei en herstel van investeringen en werkgelegenheid. Het is merkwaardig dat in de vele reacties op het 'tante Truus'-interview op deze achterliggende filosofie nauwelijks is gereageerd. Ook niet in de linkse media.

Discipline

Toch lijkt mij juist daar de essentie van de huidige aanval op de werkzoekenden te liggen. Als potentiële arbeidsreserve moeten zij flexibel inzetbaar zijn voor de ondernemers die behoefte hebben aan aangepaste en vooral gedisciplineerde arbeidskrachten.

En daarmee zijn we tevens beland bij de discussie over de *sollicitatieplicht* en de *arbeidsethos*. Want niet alleen de werknemers, de arbeiders, moeten genormaliseerd en gedisciplineerd worden, zoals *Hans Achterhuis* onlangs in zijn boek 'Arbeid, een eigenaardig medicijn' illustreerde. Ook de niet-actieven dienen zich te voegen naar de behoeften van het productieapparaat en haar stuurder. Doodsbang zijn zij voor de werkweigeraars, de actiegroep 'Basta', de doe-het-zelvers in de economische marge omdat juist zij zand strooien in hun kwetsbare raderwerk.

Met een aai naar de gedisciplineerde, werkwillige werkloze wordt ongehoord hard opgetreden tegen de onaangepasten. In zijn reactie op mijn interventie, namens de PSP-fractie in de Kamer, citeerde Ruding met een gemeend gevoel van walgig een jongere die gezegd zou hebben: "Liever me te pletter vervelen dan nog te werken".

CDA-woordvoerder Bert de Vries kon zich in die walging helemaal vinden en verklaarde dat de CDA-fractie "bereid is er aan mee te werken dat dit kwaad bestreden wordt", net zoals de belastingfraude, zoals er met gevoel voor het grote publiek aan werd toegevoegd.

Betutteling

De jacht op de niet-werkwilligen is dus duidelijk ingezet. Na de stranding van het plan-Van der Louw, enkele jaren terug, acht de politiek de tijd weer rijp om de duimschroeven weer wat aan te draaien.

Het wetsontwerp Onbetaalde Arbeid past in die strategie, evenals de verdere uitbreiding van het sanktiebeleid van de sociale diensten naar werkloze partners.

Met dat wetsontwerp Onbetaalde Arbeid is trouwens nog wat bijzonders aan de hand. Enige maanden geleden verdedigde staatssekretris De Graaf (CDA) in de Kamerkommissie voor Sociale Zaken dit wetsontwerp door te verwijzen naar vakbeweging en werkgevers, die om een dergelijke regeling hadden gevraagd. Maar uit het onlangs verschenen advies van de Sociaal-Economische Raad (SER) blijkt dat vakbeweging en werkgevers er helemaal niet zo enthousiast voor zijn. Niet omdat ze niet bezorgd zouden zijn over de concurrentievervalsende werking die uitgaat van werken-met-uitkering. Dat zijn ze nog steeds en dat was ook voor de PvdA-fractie reden genoeg om het wetsontwerp toe te juichen.

Maar een belangrijk bezwaar achten de sociale partners dat werklozen ook onvrijwillig tot werken-met-uitkering gedwongen zouden kunnen worden. De angst voor de werkverschaffing van de dertiger jaren zit er nog sterk in. Toch spreekt uit het standpunt van vakbonden, noch van de PvdA een principieel bezwaar tegen verdere inpassing en disciplineren van werklozen. Het PvdA-rapport van Van Kemenade c.s. is daarover zelfs zeer uitgesproken: verplichte omscholing en verhoogde mobiliteit zijn voorwaarde voor een uitkering.

En Den Uyl sprak in het Kamerdebat van 25 oktober met instemming over de straffkortingen die worden opgelegd aan sollicitatie- en werkweigeraars.

Al met al wordt het de hoogste tijd voor een echte linkse strategie tegen de voortgaande betutteling en de heersende disciplineringsstrategie. De vakbeweging zal moeten worden overtuigd dat zij zich nu laat gebruiken voor pure ondernemersbelangen als ze de niet-actieven laat uitspeelen tegen de wel-actieven op de arbeidsmarkt. En de PSP zal partij moeten blijven kiezen en samen met de nu nog tamelijk onopvallende opererende bondjes en groeperingen tegen die voortgaande betutteling een linkse tegenstrategie moeten ontwikkelen.

WILBERT WILLEMS

BOEKBESPREKING

DE NORM VAN MANNELIJKHEID

Vorig jaar verscheen *'Het leger maakt een man van je'*, een boek over homoseksualiteit, disciplineren en seksueel geweld van de journalist Marcel Bullinga. Hij schreef het op verzoek van de Werkgroep Homoseksualiteit en Krijgsmacht.

Op basis van gesprekken met een groot aantal mannen en een enkele vrouw schreef Marcel Bullinga een boek over de 'norm van mannelijkheid', over kameraadschap, over aanpassing en discipline.

De Werkgroep Homoseksualiteit en Krijgsmacht bestaat sinds 1978 en stelt zich ten doel een werkelijke integratie van homoseksualiteit in het leger te bevorderen. Officieel is homoseksualiteit sinds 1974 geen reden tot afkeuring meer. Voor die tijd werd je automatisch, met een S-5, afgekeurd. Officieel is er nu een einde gekomen aan de diskriminatie van homo's. Reden waarom Defensie medewerking aan dit boek weigerde. Op dit moment moet een jongen die zegt homo te zijn, bij de keuring aangeven of hij aanpassingsmoeilijkheden verwacht. Zegt hij daarop ja, dan wordt hij met een S-3 buitengewoon dienstplichtig. Wanneer hij nee zegt, hem niets gevraagd wordt of hij zijn homoseksualiteit liever verzwijgt, dan komt hij gewoon in dienst.

Op overtuigende en vaak indringende wijze laat Marcel Bullinga zien dat diskriminatie, intimidatie en ook seksueel geweld tegen homo's in het Nederlandse leger voorkomt. De schrijver heeft gesproken met vijftig mannen en een enkele vrouw die op verschillende wijze met de krijgsmacht te maken hebben, als beroepsmilitair, als hulpverlener of geestelijk verzorger of als dienstplichtig soldaat. Het is echter meer dan een opeenstapeling van persoonlijke indrukken en toevallige gebeurtenissen geworden. De kracht van het boek schuilt in de wijze van samenstelling ervan. Het toont aan dat de gevallen van mishandeling niet de uitzonderingen vormen, zoals Defensie het zo graag doet voorkomen, maar onderdeel zijn van het systeem als zodanig.

De norm van mannelijkheid

Mannen worden in het leger ingelijfd, letterlijk gesproken, zij verliezen hun eigen identiteit en individualiteit. Middelen die daarvoor tijdens de basistraining gebruikt worden zijn uniformering, discipline, stress, straffen en de lichamelijke uitputting. Het leger heeft behoefte aan mensen die gehoorzamen aan bevelen en dus op kommando iets uitvoeren zonder daarbij na te denken. Van groot belang is ook dat soldaten leren in een groep te functione-

ren. Kameraadschap is een gewaardeerde eigenschap omdat het de groepsvorming binnen een onderdeel verstevigt. Onderling moet er een goede verstandhouding worden gekweekt, een sfeer van 'jongens onder elkaar' terwijl tussen de onderdelen de concurrentie wordt gestimuleerd. Die kameraadschap heeft wel een prijs: de individuele soldaat dient zich aan te passen aan de groepsnorm. "Nege-nennegentig procent van de rekruten past zich dan ook aan de groepsnorm van mannelijkheid aan. En heel snel is duidelijk wat die norm precies inhoudt: veel praten over vrouwen en neuken. Je afzetten tegen flikkers. Je afzetten tegen het kader maar toch doen wat je gezegd wordt" (pagina 47). Soldaten die zich niet willen of kunnen aanpassen aan die norm van mannelijkheid worden het pispaaletje. Dat kan in principe iedereen zijn maar bepaalde jongens lopen meer risico dan anderen - de jongen met rood haar, de Zuidmolukker, de homo. Door zich af te zetten tegen homo's lijken soldaten hun eigen heteroseksualiteit en mannelijkheid extra te willen bewijzen. Homoseksualiteit vormt een bedreiging omdat het geassocieerd wordt met genegenheid en intimiteit tussen mannen. Homo's voldoen niet aan het beeld van 'echte mannen' en dus wil niemand ervan verdacht worden een homo te zijn. Niemand benoemt de veelvuldige lijfelijke contacten tussen soldaten dan ook als homoseksueel. Het wordt op allerlei manieren afgedaan, als stoei-partijen, als 'jongens onder mekaar' enzovoorts. Het boek geeft daarvan frappante voorbeelden. "Iets anders was dat mannen na veel alcohol met elkaar gingen dansen. Handen om elkaars nek. Elkaar kusjes geven. Zeggen: lekker stuk, maar op een flauwekulmanier, heel lacherig en aanstellerig,

zodat goed duidelijk was dat zij geen flikker waren" (pagina 124).

Alkoholgebruik wordt bijna altijd en heel gemakkelijk als ekskuus gebruikt, niet alleen in deze situaties, maar ook bij ontgroeningen en seksueel geweld. Dat er seksueel geweld voorkomt in het leger hoeft geen verwondering te wekken. Groepsgeweld komt in alle groepen voor waar mannen gedwongen langere tijd samenleven. Uit de verhalen wordt duidelijk dat veel jongens het vaak niet als geweld ervaren of zich onmachtig voelden om er tegen op te treden. Er wordt heel weinig over gepraat, ook naderhand niet en evenmin door de slachtoffers. De feiten die het boek vermeldt zijn niettemin hard en soms schokkend.

Inmiddels lijkt ook Defensie te erkennen dat mishandelingen een ernstig probleem vormen dat 'de goede naam van de landmacht aantast'. Bovendien wordt de 'integriteit van personen en zaken aangetast en vormt ondisciplinair gedrag op meer dan incidentele schaal een gevaar voor de krijgstuicht'. Deze redenen om aan het probleem aandacht te schenken worden genoemd in een geheim rapport van het Ministerie van Defensie *'Misdragingen van KL-militairen'* (konsept 8 april 1983). In het rapport worden maatregelen voorgesteld om deze misdragingen terug te dringen. Jammer genoeg vermeldt de auteur niet welke de voorgestelde maatregelen zijn. Het lijkt mij zeer gewenst als het rapport openbaar wordt gemaakt. Misschien kan de Tweede Kamerfractie van de PSP hierop aandringen.

Vrouwen

Vrouwen vormen slechts één procent van de militairen en dat worden er eerder min-

der dan meer in de komende jaren. De voor de hand liggende reden is dat er geen dienstplicht voor vrouwen bestaat, maar vrouwen hebben het in het leger ook niet gemakkelijk. Ze zitten in de onmogelijke positie dat ze aan mannelijke normen moeten voldoen, maar wel vrouw moeten blijven. En wat ze ook doet, het is nooit goed: als ze zich afhankelijk opstelt en zich een voorkeursbehandeling laat welgevallen is ze geen goede militair. Als ze daarentegen wel meedoet met de jongens, met de seksistische grappen, het zuipen en de lichamelijke uitputtingen doorstaat is ze een manwijf. Ideeën over vrouwen zijn stereotiep: vrouwen zijn alleen lustobject en slechts goed om mee naar bed te gaan. Dit uit zich in seksistisch taalgebruik, grappen en opmerkingen over de vrouwen op de kazerne, porno aan vrijwel alle muren en in de gesprekken over hoe vaak ze 'het' in het weekend hebben gedaan, kortom in een zeer vrouwvijandige sfeer.

De problemen voor vrouwen zijn legio. Ze worden niet geaksepteerd als meerdere, staan voortdurend in de belangstelling, iedere fout die ze maken wordt geweten aan hun vrouw-zijn en geldt als bewijs dat vrouwen niet geschikt zijn, ze moeten zich de roddels en seksistische opmerkingen laten welgevalen.

Bij het experiment van de Nederlandse marine met een gemengde bemanning op de 'Zuiderkruis' bleek vijftig procent van de vrouwen last te hebben van ongewenste intimiteiten. Individueel seksueel geweld en groepsgeweld van mannen jegens vrouwen komt in het boek van Marcel Bullinga weinig aan de orde. Dat is een punt van kritiek dat maar ten dele de schrijver verweten kan worden. Hij vond namelijk slechts een enkele vrouw bereid om over haar ervaringen te vertellen. Toch is het misschien wel symptomatisch dat de enige vrouw die in het hoofdstuk over seksueel geweld aan het woord komt, zich wel drie situaties weet te herinneren waarin ze werd lastig gevallen en - eenmaal - verkracht. Seksueel geweld tegen vrouwen binnen het leger is echter geen incidenteel gebeuren en komt mijns inziens veel vaker voor dan uit deze ene persoonlijke getuigenis blijkt. Terecht geeft de auteur aan dat hij geen wetenschappelijk onderzoek heeft gedaan en niet de pretentie had de omvang van seksueel geweld binnen het leger aan te tonen. Wat hij boven water heeft kegrepen is waarschijnlijk slechts het topje van de ijsberg. Dat geldt in ieder geval voor het seksueel geweld tegen vrouwen.

INE MEGENS

Marcel Bullinga; *Het leger maakt een man van je*; Homoseksualiteit, disciplineren en seksueel geweld. Uitgeverij SUA/ Amsterdam, 1984. Prijs f 27,50.

OPHOUDEN

Al drie jaar 'niets tegen mannen hebben'. Waarom stoppen we er eigenlijk niet mee? Het gaat net als met de knellende vraag van menig vriendin op zekere leeftijd: - wel kind - geen kind - wel kind - geen kind - Gewoon lang genoeg het besluit voor je uit schuiven, dan wordt er wel voor je besloten.

Dat gaat ook met deze kolom gebeuren. Alle voortekenen wijzen in die richting. Daarvoor hebben we geen sterrewichelaars van buiten nodig. In de eigen partij beschikken we over genoeg orakels.

Volgens sommige van hen spat de partij in een half jaar in twee delen uiteen. Eén orakel denkt zelfs dat het typisch pacifistisch is, zo'n scheiding in twee helften, want dan wordt er tenminste geen onderlinge oorlog meer gevoerd. Behalve dan, denken we, over de vraag welke partij zich na de boedelscheiding pacifistisch mag blijven/gaan noemen.

Simplisme ten top, deze tweedelingsgedachte. Alsof het niet gaat om een grote variëteit in ideeën. Alsof bij iedereen in de partij het denken tot iets engs zwart-wittigs is verengd: vóór of tégen samenwerking. Alsof niemand meer gewoon wil of kan nadenken. Een vogel snij je ook niet doormidden omdat de buitenste veertjes van haar linkervlerk haaks staan op de buitenste van haar rechtere vlerk.

Tussen de vlerkpunten zit nog een heleboel vogel, ook al denken sommige vlerkveertjes dat ze de hele vogel zijn. Dáaraan gaat de huidige in verschillende dagbladen gevoerde, gepolariseerde discussie over het wee van de PSP voorbij. Maar stel dat die tweedeling er komt. Dan worden onze kolomlezeressen in dit jaar op haar minst gehalveerd, of nog erger.

Er zijn nog meer voortekenen van een echte minimalisering van de kolomlezeressen. Het partijblad zelf bijvoorbeeld. Op onnavolgbare wijze wordt op weinig volgbare gronden een bezuiniging op 'Bevrijding' gelegd die een Ruding niet zou misstaan.

Onbegrijpelijk genoeg wordt daar nauwelijks tegen geprotesteerd met het hypokriete, dus GDA-argument dat wij allen toch moeten lijden in deze barre tijden. En dus overeenkomstig de varkentjes van Orwell: 'Alle dieren zijn gelijk, maar sommige dieren zijn meer gelijk dan andere'. Maar goed. U, lezeres van 'Bevrijding', die dit blad uit haar hulsje heeft gehaald, u mag de komende tijd steeds minder ervaren dat er nog zoiets als een PSP bestaat en dat die partij nog wat doet ook, want wat er ook in uw brievenbus belandt, steeds minder 'Bevrijding'. Kortom, opnieuw minder kolomlezeressen in 1985.

Het schiet dus al op.

Zoals vriendinnen in de loop van de komende jaren geen besluit meer hoeven te nemen of ze aan zo'n klein handenbindertje zullen beginnen, omdat de tijd al voor hen heeft

ik heb niets tegen mannen, maar...

besloten, zo hoeven wij geen besluit te nemen of we ophouden met deze kolom. Want dat besluit wordt al voor ons genomen door de komende gebeurtenissen. De PSP in 'midlife-krisis'.

Omdat die crisis bij vrouwen op een latere leeftijd toeslaat dan bij mannen, willen we ons er als relatieve buitenstaanders tegenaan bemoeien. Wij zijn tegen!

Maar alleen maar tegen zijn is flauw, dat mag niet meer tegenwoordig. Nee, we vinden ons helemaal in het P.A.P. (Voor nog-niet-wetende lezeressen: het P.A.P. is het Positief Aktie Plan, iets waar vooroplopend vrouwelijk Nederland zich op werpt en wat in voorbije tijden ooit positieve diskriminatie genoemd werd). Eigenlijk vinden we ons vooral in term en wensens daaraan uitdrukkelijk een eigen invulling te geven. Dit dan voor de duidelijkheid.

Ons P.A.P. houdt in dat de vlerkveertjes zelf maar moeten bekijken of ze niet beter tot een spontane amputatie kunnen overgaan en dat de PSP-vogel wel voort kan, in ieder geval weer actief en enthousiast kan gaan lopen. (Vliegen zal met geamputeerde vlerken de eerste tijd wat minder lukken) We houden het daarbij op een volle gezonde kip. Want we menen in onze eigenwijsheid dat hanige kenmerken niet vreemd zijn aan de huidige ellende in de partij. Wij hebben nu besloten op haar minst door te gaan tot onze eigen midlife-krisis. Ter geruststelling: dat hoeft niet zo lang meer te duren.

TITIA VAN LEEUWEN
TITIA BOS

GROEN PROGRESSIEF AKKOORD

VAN CPN, GROENE PARTIJ NEDERLAND, PPR, PSP
POSTBUS 267, 1000 AG AMSTERDAM

Het Groen Progressief Akkoord van CPN, Groene Partij Nederland, PPR en PSP, samenwerkingsverband in het kader van de Europese verkiezingen, roept sollicitanten op voor de functie van:

MEDEWERKER (m/v)

deze funktionaris wordt toegevoegd aan het dagelijks bestuur van het Groen Progressief Akkoord, ter uitvoering van ambtelijk sekretariele taken, en evt. het voeren van de boekhouding.

het takenpakket omvat:

1. het voorbereiden, bijwonen en verslagleggen van vergaderingen van het Groen Progressief Overleg en het dagelijks bestuur;
2. assistentie bij de beleidsvoorbereiding;
3. (mede) verrichten van voorlichtingswerk tbv. pers en organen van de deelnemende partijen;
4. zo mogelijk: het voeren van de boekhouding;
5. andere taken, oa. in voorkomende gevallen ondersteunen

van de fractie in het Europees Parlement.

wij vragen:

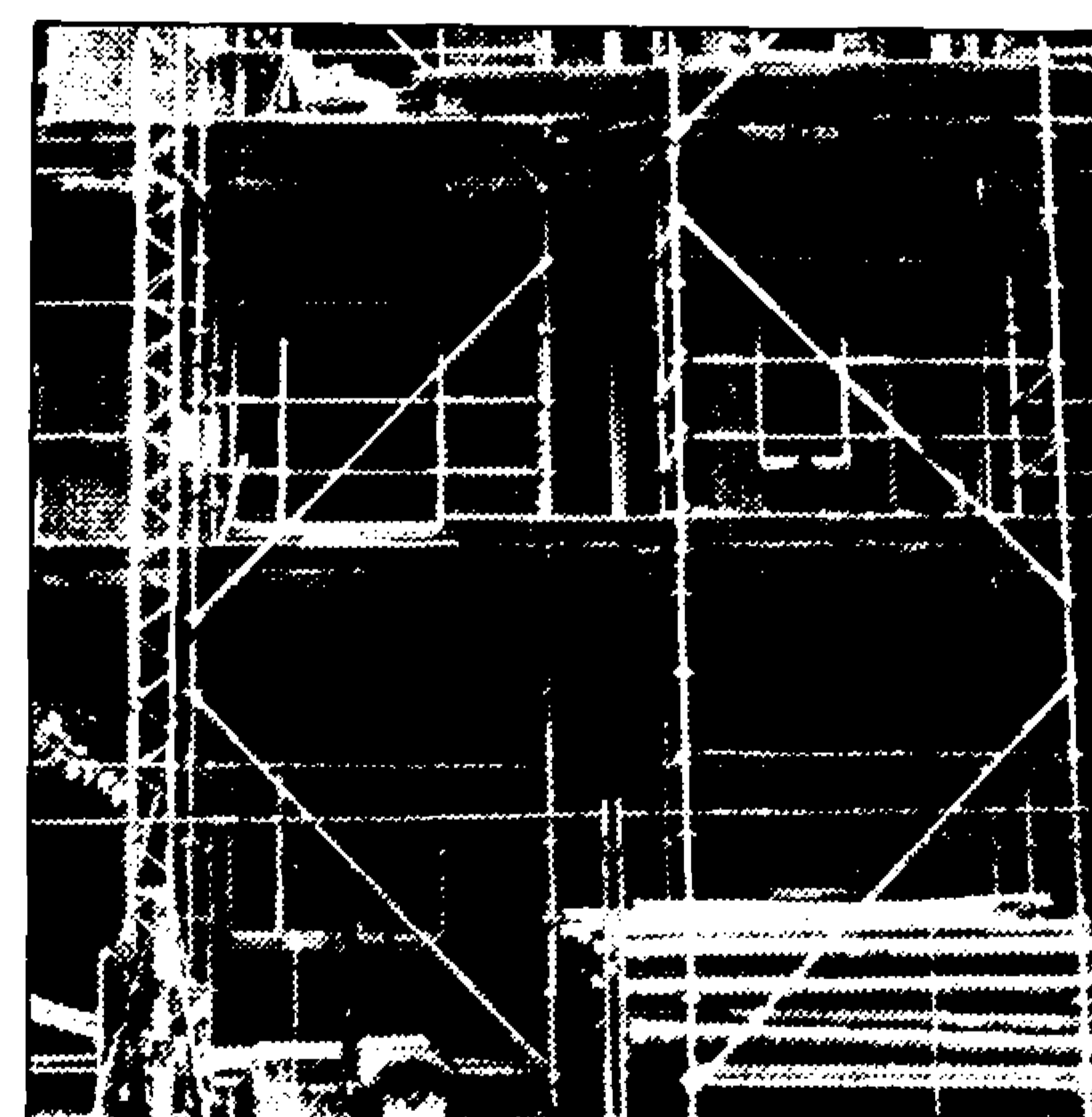
- q. ervaring in sekretarieel en beleidsvoorbereidend werk in politiek en/of parlementair bestuurlijk verband;
2. onderschrijven van de doelstellingen van het Groen Progressief Akkoord;
3. goede typevaardigheid;
4. kennis van mn. engels, Duits en/of Frans, kennis en ervaring met boekhouding of voorlichtingsfuncties, resp. redactionele vaardigheid strekken tot aanbeveling.

wij bieden:

1. een afwisselende baan in deeltijd (25 uur per week);
2. een salaris van f 1900 per maand;
3. volledige vergoeding van reiskosten; bij verblijf buitenland vergoeding van verblijfskosten plus een dagvergoeding.

Schriftelijke sollicitaties richten aan: Groen Progressief Akkoord, Postbus 267, 1000 AG Amsterdam (in gesloten enveloppe met links boven de vermelding 'sollicitatie'). Sollicitaties dienen uiterlijk 10 februari binnen te zijn. Bij gelijke geschiktheid geven we de voorkeur aan een vrouwelijke kandidaat.

WAT IS DE BESTE MANIER OM UW SPAARGELD TE BELEGGEN:

HIERIN

Sparen bij de ASN is gemakkelijk. U hoeft er niet op uit. Hoeft niet tijden voor een loket te staan. U spaart thuis - via uw girorekening. Na elke storting of opname krijgt u een helder rekeningoverzicht. De rente wordt regelmatig bijgeschreven. Sneller en doelmatiger kan niet.

Sparen bij de ASN is ook bevredigend. Want u spaart bij een bank die nog een aantal wezenlijke principes heeft. Met uw spaargeld worden goede dingen gedaan. Beleggen in woningbouw. Beleggen in sociaal maatschappelijke projecten. En u weet zeker dat uw spaargeld niet terecht komt in dubieuze ondernemingen. Niet in Chili of Zuid-Afrika. Niet in landen met een verfoelich regime waar mensenrechten worden opgeofferd aan macht.

Bij dat alles geeft de ASN u toch een mooie rente. Nooit minder dan bij de andere (spaar)banken. Waarmee bewezen wordt dat

OF HIERIN.

een uitgekiend beleggingsbeleid, lage kosten en maatschappelijke verantwoordelijkheid tot mooie resultaten kunnen leiden. Waardoor uw spaarresultaten optimaal zijn en uw spaargeld schoon blijft.

Kom bij de bank die u gewetensvol laat sparen. Zo'n 75.000 spaarders met een spaar tegoed van meer dan 400 miljoen gingen u voor.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening. Doe het nu: u krijgt f 7,50 premie!

Als u voor 1 juli 1985 een spaarrekening voor uzelf opent met tenminste f 50,- als eerste inleg. Bij de ASN spaart u ook thuis. Via uw giroboekje. U spaart net zo snel of u neemt net zo makkelijk weer geld op als u een girooverschrijving doet.

Meer weten? Vul de antwoordkaart elders in dit blad in.

VOLKSPETITIONNEMENT

Waarom

Donderdagavond 13 december besloot het Komitee Kruisraketten Nee (KKN) tot het organiseren van een volkspetitionnement en gaf een persverklaring uit. 'Het KKN zal in de maanden september/oktober 1985 een volkspetitionnement houden tegen de plaatsing van kruisraketten, met het oog op het 1 novemberbesluit van de Nederlandse regering. De voorbereiding voor dit volkspetitionnement van het KKN zal in het voorjaar van 1985 starten door middel van bijeenkomsten en de mobilisering van de platforms (deze worden op 16 maart 1985 uitgenodigd voor een landelijke informatiedag). Het KKN zal zich buigen over de praktische uitwerking van het volkspetitionnement, rekening houdend met de eigen mogelijkheden van de platforms om de mensen in hun omgeving te bereiken. Onze mening is dat na twee demonstraties het volkspetitionnement het beste middel is om mensen te mobiliseren en te activeren tegen de plaatsing van kruisraketten. Het KKN beraadt zich reeds nu op activiteiten, mochten onverhoopt regering en parlement plaatsing niet afwijzen. Het werkkomitee zal de financiële konsekventies de volgende vergadering ter bespreking voorleggen.

Al vele malen heb ik de vraag voorgelegd gekregen waarom de PSP nu ook zo nodig mee moet doen aan een volkspetitionnement. Kunnen we onze tijd niet beter gebruiken?

Ik zal proberen een antwoord op deze vraag te geven. Het KKN is een breed verband van zestien organisaties en partijen die zich verenigd hebben op een enkel aktiepunt en dat is het tegenhouden van de plaatsing van kruisraketten in Nederland. Ook de PSP is zeer gebrand op het tegenhouden van die plaatsing. Al voor de grote demonstratie in Amsterdam heeft de PSP gekozen voor een breed bondgenootschap, dat later uitgegroeid is tot het KKN.

Dit KKN is zeer succesvol geweest wanneer het ging om het aantonen dat de grote massa tegen plaatsing is. Helaas heeft het niet mogen resulteren in een regeringsbeslissing af te zien van plaatsing. Regering en parlement hebben besloten de Russen tot 1 november 1985 de kans te geven geen SS-20's bij te plaatsen, waarna Nederland ze zal belonen door Woensdrecht kernwapenvrij te laten. Dit besluit is geenszins in overeenstemming met de onvoorwaardelijke eis van het KKN; de regeringsbeslissing werd dan ook zonder meer van de hand gewezen. Maar had het KKN op dat moment haar nederlaag moeten toegeven en naar huis moeten gaan? Ik denk van niet. Er blijven namelijk nog twee beslispunten over: 1 november '85 en de Kamerverkiezingen van '86. Tot die tijd zal het KKN door moeten gaan de parlementaire besluitvorming proberen te beïnvloeden. Den Haag is nu eenmaal de enige plek is waar de plaatsing daadwerkelijk tegengehouden kan worden.

In het persbericht staat terecht dat het volkspetitionnement het best denkbare middel is om mensen te mobiliseren en te

activeren. Dat is waar het op dit moment aan ontbreekt. De kruisraketten houden de mensen wel bezig, maar de beweging straalt weinig activiteit uit. De bedoeling van het volkspetitionnement is het volksverzet weer zichtbaar te maken. Het bezwaar van veel PSP-(st)ers tegen een volkspetitionnement is echter dat het zo arbeidsintensief is dat er weinig ruimte overblijft voor andersoortige akties. Dat is een gerechtvaardigd argument. Daarom heeft de PSP binnen het KKN gepleit voor een langlopend (van voor- tot na-jaar) petitionnement, waardoor er tussentijds ruimte komt voor andere akties. Deze vorm is door het KKN niet overgenomen.

Een andere mogelijkheid is het zogenaamde girokaartenmodel. Dit houdt in dat iedere Nederlander die een girorekening heeft een op naam gestelde overschrijvingskaart in de bus krijgt waarop tenminste een gulden overgemaakt moet worden. Elke overmaking wordt als handtekening voor het volkspetitionnement geteld. Zo hopen we in een klap een grote hoeveelheid handtekeningen binnen te krijgen. Het is nog niet duidelijk of dit model ook uitvoerbaar is.

Mocht blijken dat er in september en oktober volgend jaar met handtekeninglijsten langs de deur gegaan wordt, zullen PSP-afdelingen zelf moeten afwegen in welke akties zij de meeste energie willen steken.

In maart organiseert de landelijke themagroep vredesvraagstukken van de PSP een viertal regionale dagen, waar de mogelijkheden en knelpunten van het volkspetitionnement verder kunnen worden doorgesproken. Tevens komen daar vragen aan de orde als: hoe verhouden de akties tegen de kruisraketten zich tot andere anti-militaristische akties, welke plaats nemen allerlei plaatselijke akties in binnen een landelijke strategie en hoe kunnen kommunikatiestrukturen over en weer verbeterd worden. Let daarom op de aankondigingen in On(s) Genoegen.

Lieke Thesingh

DEVENTER

Stemrecht voor migranten

De afdelingen in Deventer van PSP, CPN en PPR hebben er bij het gemeentebeestuur op aangedrongen protest aan te tekenen tegen het voornemen van de regering alleen die migranten stemrecht te geven die langer dan vijf jaar in ons land verblijven. Een wetsontwerp van die strekking zal binnenkort door de Tweede Kamer worden behandeld. Volgens dat voorstel krijgen migranten met ingang van 1986 stemrecht bij gemeenteraadsverkiezingen, maar alleen als ze kunnen aantonen dat ze de afgelopen vijf jaar onafgebroken in Nederland hebben vertoefd.

De PSP, CPN en PPR schrijven in hun brief aan B&W van Deventer dat het voornemen van de regering een ongelijke behandeling van migranten ten opzichte van Nederlanders inhoudt. "Immers, aan Nederlandse kiesgerechtigden wordt toch ook niet gevraagd of zij wel vijf jaar onafgebroken in ons land gewoond hebben?", zo vragen de drie partijen zich af. "Bovendien heeft deze maatregel tot gevolg dat van alle niet-Nederlandse ingezetenen

moet worden vastgesteld of zij wel gedurende genoemde periode in ons land zijn geweest. Dit zal een druk op de bevolkingsboekhouding teweeg brengen en – wat ernstiger is – de kontrôle op de verblijfsduur moet volgens het regeringsvoornemen via de Vreemdelingenpolitie gaan lopen".

De PSP, CPN en PPR in Deventer tekenen daarbij aan dat de Vereniging van Nederlandse Gemeenten hiertegen al heeft geprotesteerd bij het ministerie van Binnenlandse Zaken. Zij dringen er bij het gemeentebestuur op aan het voorbeeld van Rotterdam te volgen en protest aan te tekenen tegen het regeringsvoornemen bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en de Kamerkommissie voor Minderheidszaken. "Een zo groot mogelijk aantal bezwaren zou de besluitvorming in positieve zin kunnen beïnvloeden".

Roel Sandvoort

Nadere informatie over de brief van de PSP, CPN en PPR via: L. Polhuys, Tuinstraatje 28, Deventer, tel. 05700 - 265 32.

TEGELEN

Oververhitting

Niet tussen de overlidensadvertenties, maar wel met een zwarte rouwrand, prijkte het opheffingsbericht van de afdeling Tegelen op 4 januari '85 in de Volkskrant. De direkte aanleiding tot deze stap was het PSP-kongres in Rotterdam. De afgevaardigden uit Tegelen hebben de tweede dag (waar onder andere over samenwerking bij de Tweede Kamerverkiezingen werd gesproken) niet eens afgewacht, en hebben hun biezen al gepakt na het punt 'regionale verkiezingen'. De PSP wordt 'gedoogpolitiek' verweten, onder andere omdat het mogelijk blijft dat de PSP in gemeente beneden twintigduizend inwoners een kollege van B&W met deelname van

„Sjoemelen met idealen is een beetje doodgaan”

Heden heeft ons verlaten:

DE PSP AFDELING TEGELEN

Na een lange worsteling in een steeds sociaal-demokratiser wordende partij, hetgeen tot uitdrukking komt in krities Nato-lidmaatschap; collegevormig met het CDA; fusie met PPR & CPN; deelname EEG, etc., hebben de aktieve leden besloten hun/haar lidmaatschap op te zeggen.

DE ACTIEVE LEDEN
VAN DE AFD. TEGELEN

WIJ GAAN DOOR MET ONZE STRIJD

CDA en/of VVD steunt, na toestemming van het partijbestuur. Overigens is deze PSP-richtlijn exakt dezelfde als die in 1982 gold, terwijl daarvoor er nog veel minder geregeld was. Kortom, waarom nu zo kwaad over dat punt, terwijl het vroeger – bijvoorbeeld bij de oprichting van de afdeling Tegelen – precies hetzelfde was? Maar goed, in Tegelen is huis aan huis een folder verspreid met de kritiek op de PSP. De (ex-)afdeling vindt dat er wordt afgeweken van de grondbeginselen van de PSP onder andere op het genoemde punt van de kollege-deelname, de deelname aan de Europese verkiezingen (waarbij de afdeling een boze brief van het partijbestuur kreeg omdat ze per advertentie tot een boycot had opgeroepen), het niet bespreekbaar zijn van seksisme binnen de eigen partij (een ingezonden stuk werd aanvankelijk door 'Bevrijding' en 'On(s) Genoegen' geweigerd omdat het te vaag zou zijn en geen goede start voor een discussie; later heeft de partijraad bepaald dat het stuk toch in het interne PSP-blad On(s) Genoegen' geplaatst moest worden) en uitlatingen binnen de PSP over het in de NAVO blijven van Nederland.

Peter Zwart

BONDSREPUBLIC DUITSLAND

Hongerstaking van de RAF

Begin december vorig jaar gingen in de Bondsrepubliek *Brigitte Mohnhaupt* en *Christian Klar* voor onbepaalde tijd in hongerstaking. Beiden zitten gevangen vanwege hun lidmaatschap van de RAF, de *Rote Armee Fraktion*. De hongerstaking is gericht tegen de omstandigheden waaronder de RAF-gevangenen in de gevangenis verblijven. Isolatie, vierentwintig uur per dag, met een korte onderbreking vaak jaren achtereen, in geluidsdichte cellen en met censuur op boeken, tijdschriften en post terwijl normaal bezoek onmogelijk wordt gemaakt. Tot nu toe hebben zesendertig andere gevangenen zich bij de hongerstaking van Mohnhaupt en Klar aangesloten. Daarnaast worden in diverse plaatsen in West-Duitsland akties gevoerd ter onder-

steuning van hun eisen voor een betere behandeling. Op 20 december bezetten familie en vrienden van RAF-gevangenen het psychologische instituut van de Universiteit van Hamburg als protest tegen het onderzoek dat daar loopt naar de reaktie van mensen die van alle zintuigelijke prikkels zijn afgesloten. De familieleden en vrienden zijn bereikbaar via: Postlagerkarte 050205, 7500 Karlsruhe 1, BRD. Zij roepen iedereen op ook protesten tegen de behandeling van RAF-gevangenen te zenden aan *Die Grünen*, Rainer Trampert, Colmantstrasse 36, 5300 Bonn 1 en aan *Amnesty International*, Southamptonstreet, Londen WC2, Engeland.

Roel Sandvoort

ONDERSTE BOVEN

De Rode Draad. Het december januari-nummer van 'De Rode Draad', uitgave van de Landelijke Werkgroep Parlementair Werk van de PSP, staat boordevol informatie over het PSP-kongres van eind november over linkse samenwerking. En verder artikelen van André van Es (over migranten) en Willem Teering (over parlementair werk in Arnhemse raad). Een exemplaar van dit nummer kun je bestellen door overmaking van f 2,- naar postgiro 2775244 t.n.v. WB-PSP, Amsterdam, met vermelding van 'Nr 23-24'. Een abonnement kost f 20,- (voor PSP-leden), niet-leden f 25,-.

Viet Nam. Het Medisch Comité Nederland-Viet-Nam is een landelijke actie gestart voor een 'Nederlands' ziekenhuis in Viet Nam, dat tien jaar geleden met hulp van de Nederlandse regering en een aantal universiteiten werd gebouwd. In dit ziekenhuis in Dong Ha worden jaarlijks tienduizend mensen verpleegd. Het heeft de afgelopen jaren veel te lijden gehad van tyfoons. Daarom nu de actie voor het behoud van het ziekenhuis. Meer informatie: Postbus 5701, 1007 AS Amsterdam. Giften: postgiro 1090400 t.n.v. Medisch Comité/Amsterdam.

't Kan Anders. Het nieuwste nummer van 't Kan Anders staat in het teken van het militarisme: o.a. artikelen van Leon Wecke en prof. Bart Landheer. Verder gaan Evert van der Tuin en Gjalz Zondergeld in op de schaduwkant van de anthroposofie. Een jaaronnemenent kost f 21,- en losse exemplaren f 6,50. Te bestellen door overmaking van het bedrag naar postgiro 3772349 t.n.v. 't Kan Anders/Delft. Nadere informatie via: Postbus 385, 1000 AJ Amsterdam.

Oude nummers van 'Achtergrond' en 'Milieudefensie' zijn tegen betaling van de verzendkosten verkrijgbaar bij: John Hontelez, Min. Elandstr. 27, 6523 CS Nijmegen. Het betreft onvolledige jaargangen '76, '77 en '78 van 'Achtergrond' en vrijwel complete jaargangen '75/'78 van 'Milieudefensie'.

Totaalweigeraar. Frans Claessen zal binnenkort de zoveelste totaalweigeraar zijn die in de bak verzeild raakt. Als je op de hoogte wil blijven van zijn ervaringen kan dat door een abonnement op de rondzendbrief die eenmaal per maand gaat verschij-

nen. Bestellen door overmaking van f 20,- naar postgiro 4129279 t.n.v. Jan Muyltjens Geleen.

Vrouwen en oorlog. In het januari-nummer van 'Vredesopbouw' het verslag van een discussie over vrouwen en vrede waaraan deelnamen Babs Brusewitz (Vrouwen voor Vrede), Dini Harms (PSP en 't Kan Anders), Irene van Lippe Biesterfeld (vormingswerkster vrouwengroepen), Marie Louise Tiesinga (D'66). 'Vredesopbouw' kost f 35,- per jaar, losse nummers f 4,-. Bestellen: tel. 030 - 31 69 25.

Anti-militarisme. In Nijmegen worden van 10 tot 14 april landelijke anti-militaristische dagen gehouden. Een voorbereidingsgroep heeft een voorstel met vijf hoofdthema's gemaakt, kritiek daarop is van harte welkom. Nadere informatie: Antimilitaristisch bureau 'De Muiterij', Pontanusstraat 20-22 Nijmegen, tel. 080 - 23 17 08.

Walden. De Stichting Drukkerij 'Walden' in Bussum bestaat tien jaar en heeft ter gelegenheid van dat feit een boekje uitgegeven 'Walden toen en nu' met een overdruk van een artikel van Frederik van Eeden uit 1906 ('De Vrije Arbeid op Walden') en de geschiedenis van het 'nieuwe' Walden van '74 tot '84. Te bestellen door overmaking van f 7,50 naar postgiro 3158146 t.n.v. Walden-Bussum met vermelding van 'Walden '74-'84'.

AMOK. Het anti-militaristisch tijdschrift 'Amok' van december '84 gaat uitgebreid in op de ontwikkelingen in de PSP. Met name het defensie-standpunt van de partij wordt onder schot genomen: is de PSP nog wel echt tegen een militaire defensie in het algemeen en de NAVO in het bijzonder, of maakt de partij zich aanvaardbaar voor de PvdA? Een jaaronnemenent (4 nummers) kost f 17,50, losse nummers f 6,30. Te bestellen: AMOK, Esdoornstr. 14, Utrecht, tel. 030 - 44 21 22.

Suriname. De Solidariteits Beweging Suriname organiseert op zaterdag 9 februari een dag over de rol van de vakbonden in Suriname. Inleidingen van Lucy Kortram (wetenschappelijk medewerkster), Pedro Finck (C 47) en Herman Hofstede (CNV). Daarna forum-diskussie. Plaats: Trianon, Oude Gracht 252, Utrecht, entree f 2,50. Tijden: 10.30 tot 17.00 uur. Nadere informatie: SBS, tel. 030 - 32 86 67.

Grondvest. Op zaterdag 16 maart vindt in de Buitensociëteit in Zwolle een studiedag plaats over onroerendgoedbelasting georganiseerd door de Stichting Grondvest. Sprekers: Rienks (PvdA), Kraaijenbrink (CDA), Ubels (EVP) en prof. Thoenes. Aanmelding door storting van f 10,- naar postgiro 2446600 t.n.v. St. Grondvest, Postbus 5118, 1007 AC Amsterdam. Nadere informatie: 020 - 73 66 08 of 08389 - 4267.

Radio Freedom. Het Komitee Zuidafrikaanse Dienstweigerars in Nederland (COSAWR) is een inzamelingsactie gestart voor het ANC-radiostation

'Radio Freedom'. Het station beschikt niet over voldoende fondsen om goede culturele programma's te maken. Bij deze actie wordt geen geld ingezameld, maar muziek: platen die in de Zuidafrikaanse situatie van belang zijn, als reggae of nummers met een politieke strekking. Nadere informatie: COSAWR, Lauriergracht 116, 1016 RR Amsterdam.

Vredesonderwijs. De PSP in Soest heeft, te zamen met PvdA, Progressief Soest, CPN en D'66 en nota over 'Vredesonderwijs' uitgebracht. De nota is gericht op het gemeentebestuur voor het nemen van initiatieven in de richting van een actief vredesonderwijs. De nota kost f 2,50 en kan worden besteld door overmaking van dat bedrag naar postgiro 55422551 t.n.v. PSP Soest, Bazuin 20, Soest met vermelding van 'Vredesonderwijs'.

Vakantie. De NCSV organiseert ook dit jaar weer een aantal kampen voor jongeren van 12 tot 20 jaar. In die kampen in binnen- en buitenland niet alleen lol, maar ook discussie: over anti-militarisme, rolpatronen, verhouding rijk-arm. De gratis folder over deze kampen is aan te vragen bij: NCSV, Woudenbergseweg 54, Zeist, tel. 03439 - 1233.

De Staten. Deze maand verscheen het elfde nummer van het bulletin van de PSP-fractie in de provinciale staten van Noord-Holland. 'Waar de staten het laten'. In dit nummer een artikel over de algemene beschouwingen '85, over lesbische vrouwen, homo's en vrouwenemancipatie, over het waterkwaliteitsplan en over het streekplan Westfriesland-Oost. Een exemplaar van het bulletin kan worden aangevraagd bij: Provinciale Werkgroep PSP, Postbus 3938, Amsterdam.

ONDERSTE BOVEN

NIUW
Latijns Amerika Jaarboek 2

15
Cahier
Anti-Imperialisme

LATIJS AMERIKA JAARBOEK

Het nieuwe Latijns Amerika Jaarboek geeft achtergrondinformatie over de gebeurtenissen van de afgelopen anderhalf jaar. Het bevat een overzichtsartikel van Cees Zoon, analyses van de schuldenproblematiek en van de geschiedenis van het Caribisch gebied, temagedeeltes over de vrouwenbeweging in Latijns Amerika, Nederland en Latijns Amerika en België en Latijns Amerika. Voorts 'landenstudies' met de gebeurtenissen in 44 landen vanaf begin 1983 tot augustus 1984.

Het Latijns Amerika Jaarboek 2 telt 224 blz. (geïll.) en kost 15 gulden (exkl. f 4,50 verzendkosten). Bij bestelling van Jaarboek 2 is Jaarboek 1 verkrijgbaar voor 10 gulden (inkl.).

Te bestellen door overmaking op giro nr. 3998936 t.n.v. Redactie A.I.-Cahiers, Nijmegen. Ook verkrijgbaar in de boekhandel.

Patat, patat, patat

De Britse mijnwerkers strijd gaat nu meer dan twee maanden. De mijnwerkers komen de mijnwerkers gezamenlijk rond zonder het wettelijke loonzakje. Hoe krijg je dat brood op de plank en hoe betalen je je huur?

Het slechtst al zijn de alleenstaanden en de echtpaten zonder kinderen, zij krijgen geen cent van de sociale dienst. In vergelijking met hen gaat het de familie Barker nog goed. Derrick (55) en Elsy (52) wonen met hun twee zoons, Wayne (19) en Fred (28) in het dorp Grimethorpe, niet ver van Barnsley in South Yorkshire. Het gezin verdiende voor de staking, naar Britse begrippen, niet slecht. Derrick, Fred en Wayne brachten als het mee zat zo'n driehonderd pond per week naar huis. Nu ontvangen ze, na aftrek van de waterbelasting, van de sociale dienst 6,46 pond. Drie dagen in de week gaan de mannen naar de 'picket-line', posten bij de mijn. Van de vakbond krijgen ze ieder één pond per keer daarvoor. In totaal heeft de familie Barker dus zo'n achttien pond per week om van te leven.

Elsy: "Patat, patat, patat. Dat is het... Om de twee weken doe ik inkopen: een hele grote zak aardappelen, blikken bonen en wat vissticks. Vier maanden geleden heb ik voor het laatst vlees klaargemaakt..."

Derrick grapt: "We leven nu op het picket-dieet".

Elsy: "We hadden wel wat gespaard, als reserve voor onze oude dag. Maar nu? De video hebben we teruggegeven, daarna ging de televisie de deur uit en het gasfornuis hebben we ook verkocht".

Derrick: "En ik ben gestopt met roken. Drinken doe ik ook niet meer, althans niet meer op de club. Ik heb wel bier in de koelkast. Lust je er eentje, zelf gebrouwen!"

Huur en elektriciteit hebben ze al sinds het begin van de staking niet meer betaald. "We worden het huis niet uitgezet. Het is eigendom van de mijn, dus die weten wat ze doen. Als de staking voorbij is houden ze de achterstallige huur gewoon automatisch in".

Sinds de staking krijgen de mijnwerkers niet meer hun maandelijks portie kolen van de mijn. De gezinnen stoken

foto's: Hannes Wallrafen

Derrick en Elsy Barker

Kolen jatten bij de mijn

deze koude winter alles wat enigszins brandbaar is: papier, hout en slechte kwaliteit cokes. Velen trekken 's nachts naar de stilliggende mijnen. Op de terreinen vind je overal kolenhopen, overwoekerd door planten. Je moet graven om de beste kwaliteit er tussenuit te halen. Vier kinderen zijn daarbij al gedood: begraven onder het kolengruis.

Steun de Britse mijnwerkers.

Stort een bijdrage op

- postgiro 13350

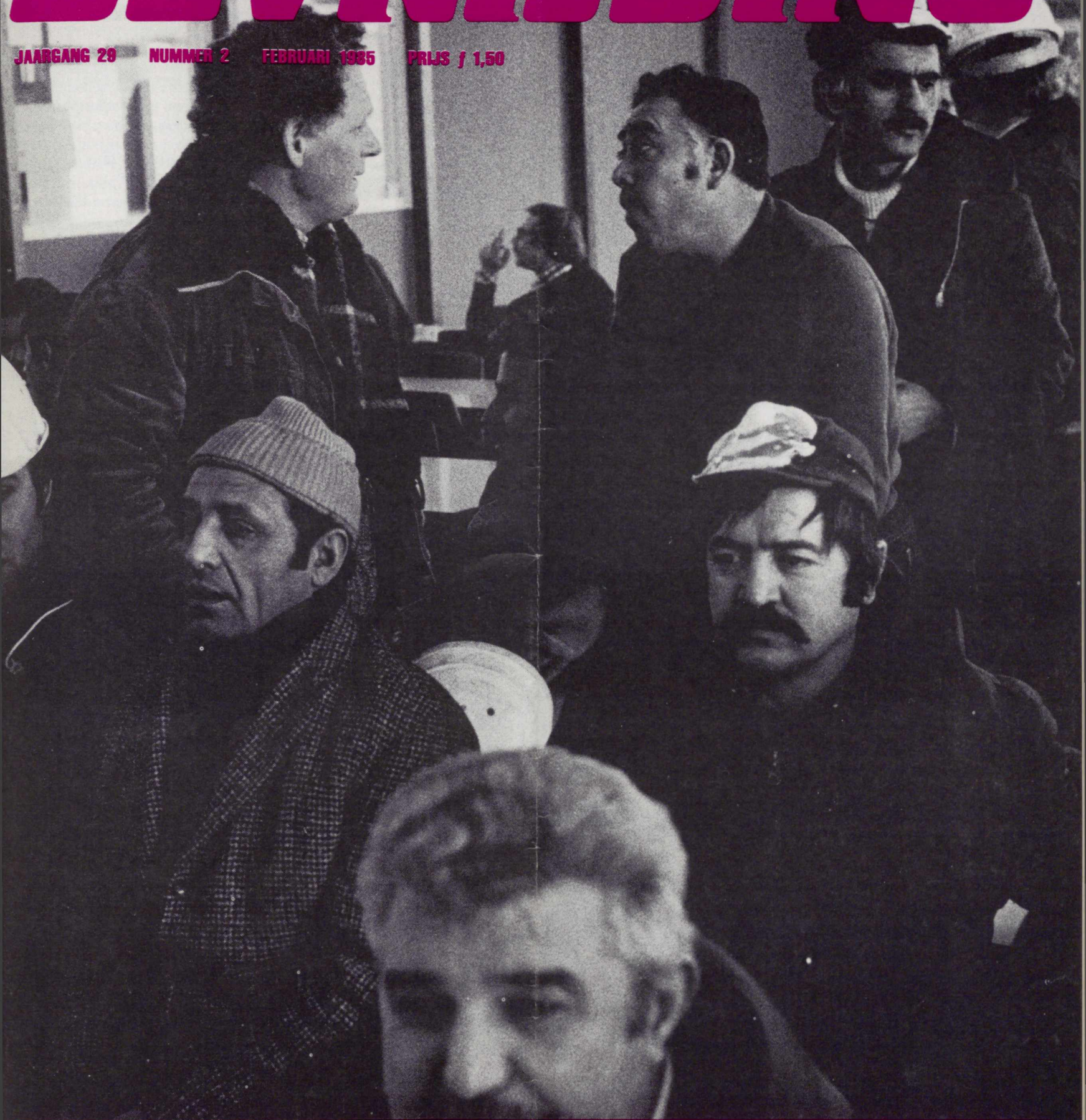
t.n.v. FNV/Amsterdam o.v.v. 'Britse mijnwerkers' o

- postgiro 429817

t.n.v. OVB/Rotterdam o.v.v. 'Britse mijnwerkers'

BEVRIJJDING

JAARGANG 29 NUMMER 2 FEBRUARI 1985 PRIJS f 1,50

WAPENS OF WERK

DOCUMENTAIRENTRIM
NEDERLANDSE
PARTIJ

KOMMENTAAR

Hoofdredaktrice

Vorige maand legde Heleen Buijs al haar functies in de PSP neer. Zij trad af als hoofdredaktrice van "Bevrijding", als partijbestuurslid van de PSP en beëindigde haar lidmaatschap van de landelijke themagroep Justitie en Politie van deze partij.

De reden voor deze stappen van Heleen Buijs zijn gelegen in haar enorme teleurstelling in het functioneren van de PSP. Het laatste PSP-kongres, in Rotterdam november 1984, gaf haar eens te meer de indruk dat de partij zich onledig houdt met het voortdurend bestrijden van partijgenoten en met onderling gekibbel. Ook vond Heleen Buijs het frustrerend dat het kongres een begrotingsvoorstel aannam waardoor er nogmaals aanzienlijk op "Bevrijding" bezuinigd moet worden, nadat dat in eerdere instantie tijdens het vorige begrotingsjaar ook al gebeurd was. Ten slotte is Heleen hevig teleurgesteld in haar verwachtingen over het gebrek aan activiteiten van de PSP-vrouwen. Hoewel de redactieleden zeer wel de beweegredenen van Heleen Buijs kunnen delen, blijven wij het werk voor dit blad voortzetten. In afwachting van een nieuwe hoofdredaktrice en een nieuw beleidsplan op basis van de nieuwe begroting zetten de leden van de redactie de produktie voort, waarbij het partijbestuurslid Sander Doeve formeel de verantwoordelijkheid voor de uitgave van dit blad draagt.

Redactie Bevrijding

ADM

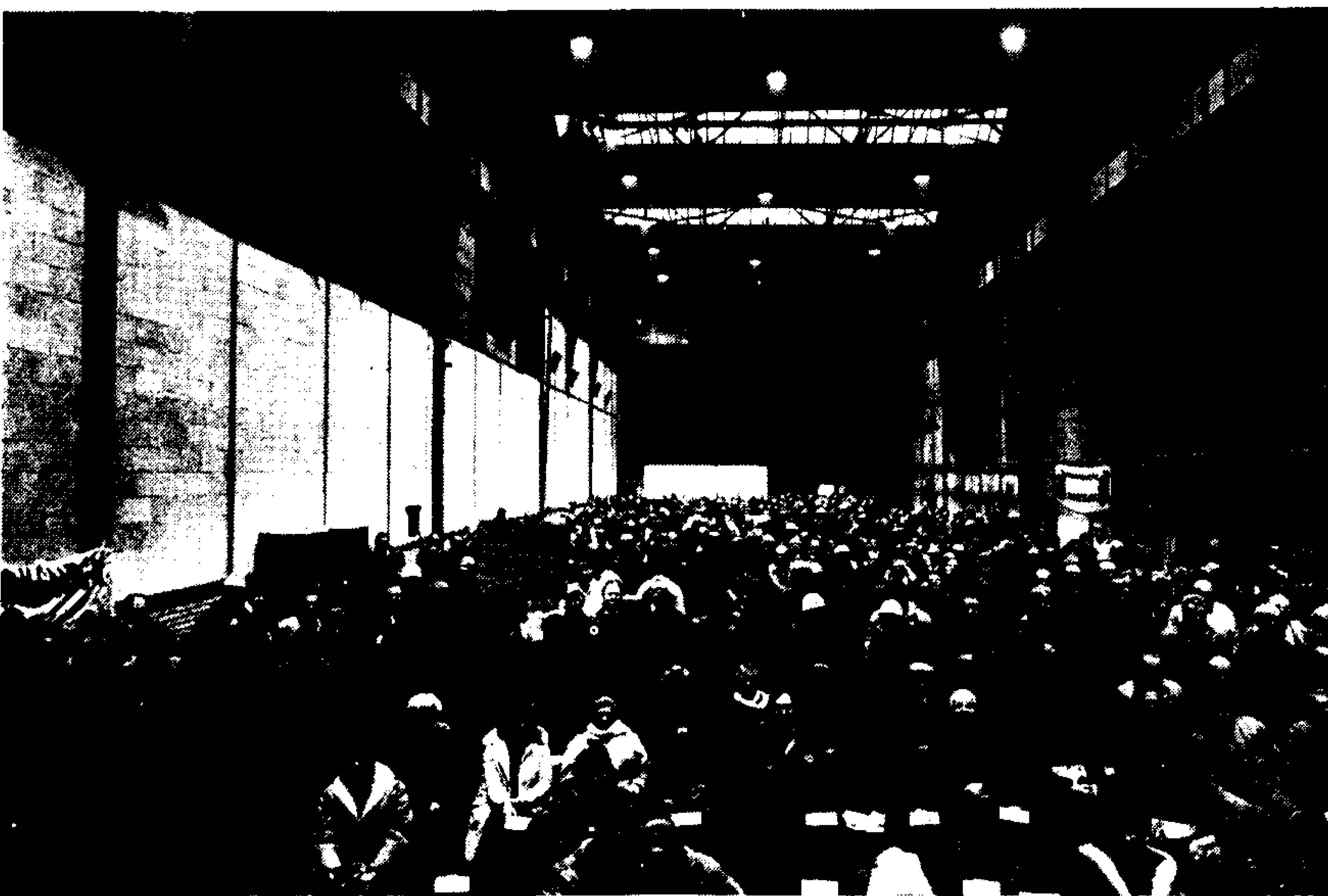
De ADM is failliet: de grote schuldenlast en de zeer negatieve vermogenspositie zijn niet meer weg te werken. Maar de strijd voor behoud van een grote scheepsreparatiewerf in Amsterdam met zoveel mogelijk werkgelegenheid gaat door. De PSP-Amsterdam steunt deze strijd.

Nadat duidelijk werd dat het faillissement onvermijdelijk was, hebben zowel de bewindvoerder als het personeel met hun vakbeweging zich ingezet voor een boedelkrediet. Daarmee hoopte men een soepele overgang naar een nieuwe scheepsreparatiewerf te bewerkstelligen: lopende opdrachten konden worden afgewerkt en de verbouwing van de 'Almirante Grau', een Peruaanse kruiser, kon doorgaan. Van deze opdracht zijn wij geen voorstander: het arme Peru kan wel wat beters met haar geld doen dan haar marine vernieuwen.

Toch heeft de PSP-fractie ingestemd met het mede-financieren van het boedelkrediet door de gemeente, omdat de positie van het personeel in de strijd voor werk erdoor versterkt kon worden. Toen bleek dat de regering ook aan het boedelkrediet niet mee wilde betalen, zijn we evenals de andere partijen niet meegegaan met het CPN-idee om als gemeente dan maar enkele miljoenen meer in het boedelkrediet te steken. Niet

alleen om de hoogte van het bedrag, maar vooral omdat oplossingen waar het Rijk de handen vanaf trekt weinig perspectief bieden. Voor het ontstaan, oerigens met te weinig steun, van de nu failliete ADM was de regering mede verantwoordelijk en ook het opzetten van een nieuwe reparatiewerf kan moeilijk zonder steun van het Rijk.

Wij zijn voor een zo groot mogelijke opvolger van de ADM, die voor zoveel mogelijk werkgelegenheid in de regio zorgt. Het optimale gebruik van het bestaande werfterrein met haar faciliteiten vereist een werf met een behoorlijke capaciteit. Vanzelfsprekend kan die zich niet beperken tot het sterk wisselende aanbod van havengebonden reparaties en zal er op de internationale markt werk gewonnen moeten worden.

Werknemers van ADM bijeen op 10 januari

Het behoud van het bestaande vakmanschap geeft een basis om nieuw werk, zoals voor de off-shore, aan te trekken.

Op langere termijn moet zo'n werf rendabel kunnen zijn: er zijn weinig argumenten om het verbouwen van schepen tot in lengte van dagen te subsidiëren. Of de nieuwe werf kan starten met 880 arbeidsplaatsen, is nog de vraag. Het is daarom een loos gebaar om onverkort achter het personeel te gaan staan als het dit eist. De CPN wekt wel de indruk deze eis te steunen, maar haar fractie gaat in de gemeenteraad geen debat aan met het college van B en W, dat dit niet doet. Wat het ADM-personeel hier wijzer van wordt, is mij niet duidelijk.

FRANK KOHLER

Frank Kohler is gemeenteraadslid voor de PSP in Amsterdam. Zie ook een nadere beschouwing over de ADM-kwestie elders in dit nummer.

INHOUD

BONK-KONFERENTIE een bonte waslijst	pag. 3
NIJMEGEN aktieplan werkgelegenheid	pag. 4
ADM wapens of werk	pag. 5
KRAKEN EN DE PSP (2) vorderen bevorderen	pag. 6
EL SALVADOR de politieke strijd	pag. 7
DE P VAN PARTIJ DE P VAN PARLEMENT (2)	pag. 8
ITALIË teloofgang links alternatief	pag. 10
OOST-TIMOR Fretilin is springlevend	pag. 11
BOEKBESPREKING de PSP in Utrecht	pag. 12
OPWINDEND	pag. 13
ONDERSTEBOVEN	pag. 15

Het volgende nummer verschijnt begin maart

foto voorpagina: Michel Pellander

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt 2 maal per maand

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Geert Dekker,
Bart Groeneveld, Rob van
Hilten, Chris Huinder,
Roel Sandvoort, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een
half jaar (opgave uitsluitend schriftelijk
of telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-;
1/2 pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-;
1/8 pag. f 135,-. Overige tarieven op
aanvraag; korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm./per kolom.

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

Heel het land moet "bonken" van het verzet tegen de kruisraketten. Dat was althans het motto waaronder op zaterdag 19 januari ruim zeshonderd aktievoerders in "De Horst" in Driebergen bijeenkwamen voor de "BONK"-konferentie (een konferentie over Burgerlijke Ongehoorzaamheid en Non-Koöperatie). Het doel van de konferentie was een nieuw samenwerkingsverband op te richten en de hoofdlijnen vast te stellen van een gemeenschappelijke campagne voor de komende maanden. Een bonte waslijst van aktiemogelijkheden kwam ter tafel. En de pers maar pennen. Lieke Thesingh pende mee.

De konferentie in Driebergen was georganiseerd door het meest radicale deel van de "vredesbeweging". Als deelnemende groepen stonden geregistreerd het *Centrum voor Geweldloze Weerbaarheid*, 't *Kan Anders*, *AMOK*, de *Vredesaktiekrant*, *50-plus tegen kerngeweld* en *Vrouwen voor Vrede Amsterdam*. In de krant die voor deze "Aktivisten Konferentie" uitkwam stonden bij de deelnemende groepen ook "IKV-kernen" genoemd. Ongetwijfeld waren er op 19 januari in Driebergen ook IKV-leden aanwezig, maar zeker is het niet zo dat zich IKV-kernen als deelnemer hadden aangemeld. Maar dit terzijde.

In diezelfde konferentie-krant werd alvast een "fasenplan" gepresenteerd. Een aktieplan voor de maanden die ons resten tot de regering definitief op 1 november van dit jaar over de plaatsing van de kruisraketten gaat beslissen.

"Fase 1" in dit plan loopt van nu tot aan de zomervakantie. Deze tijd zal gebruikt worden om de strategische en organisatorische basis te leggen voor een gesloten aktiefront tegen de plaatsing van kruisraketten. Een uitgebreide informatiecampagne maakt deel uit van deze fase.

"Uiterst belangrijk doel van de informatiecampagne over BONK-akties is het betrekken van bestaande vredesaktiegroepen zoals IKV-kernen, N-bomwerkgroepen en plaatselijke platforms. Daarnaast moeten vooral maatschappelijke organisaties, waaronder de vakbonden betrokken worden."

Cees Commandeur, die namens het FNV aanwezig was, verklaarde in de wandelingen dat zijn organisatie kontakten met BONK zeker niet uit de weg zal gaan. De eerste fase zal afgesloten worden met een manifestatie over de stuwende rol van de NAVO in de (nukleaire en konventionele) wapenening. "Fase 2" begint ná de zomervakantie. Allerlei BONK-akties zullen dan massaal van de grond moeten komen. "Fase 3" ten slotte gaat in wanneer regering en parlement op 1 november een positief plaatsingsbesluit nemen. "Fase 3" is de fase van volhardende akties.

Rommelig

Vanaf dit moment zullen door het hele land heen plaatselijke en regionale BONK-groepen opgezet worden, die zich bezig gaan houden met uitdenken en uitvoeren van konkrete akties. Het landelijk BONK-overleg wordt het coördinatiepunt. Daar-

BONK-konferentie

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
— PARTIJEN

EEN BONTE WASLIJST

naast is er een "Speurgroep Woensdrecht" en een "Bedrijvengroep".

De konferentie zelf had een ietwat rommelig verloop maar dat mocht de pret niet drukken. Het ochtendgedeelte bestond — naast discussie in regiogroepen — uit een tweetal themagerichte inleidingen van *Dave van Ooyen* over de relatie kernenergie-kernbewapening en van *Leon Wecke* over vredesstrijd en burgerlijke ongehoorzaamheid.

Leon Wecke wees er in zijn verhaal op dat de vredesstrijd tot nu toe in zowel politiek als in maatschappelijk opzicht wel degelijk resultaat heeft opgeleverd, maar dat dit resultaat nog lang niet optimaal is. Daarom is het van het grootste belang dat we doorgaan met het uitoefenen van politieke druk.

Vredesstrijd en burgerlijke ongehoorzaamheid sluiten elkaar niet uit. Vooral niet nu alle andere middelen zo langzamerhand zijn uitgeput.

Het bekende argument dat burgerlijke ongehoorzaamheid ondemokratisch is, bleek niet opgewassen te zijn tegen Weckes spitsvondigheid. Onder democratie verstond hij een proces waarin een voortdurende dialoog plaatsvindt tussen regeerders en geregeerden. Als de regeerders zich aan dat proces onttrekken dan zijn zij, en niemand anders, de veroorza-

kers van burgerlijke ongehoorzaamheid. Laat de hel dus maar losbarsten zou je denken. Maar zo was het nu ook weer niet. Wecke stelde namelijk wel een aantal eisen aan akties van burgerlijke ongehoorzaamheid. Aktievoerders moeten er voor waken dat zij zich niet vervreemden van het overgrote deel van de meerderheid van de Nederlandse bevolking dat tegen kruisraketten is. Op z'n minst is stilzwijgende instemming noodzakelijk. Voorkomen moet worden dat KKN-akties en BONK-akties elkaar tegenwerken. Als we elkaar over en weer verketteren spelen we de bewapenaars in de kaart. Zij zullen elke verdeeldheid binnen de vredesbeweging met genoeg begroeten. Daarnaast is het noodzakelijk dat er een goed doorzicht BONK-aktieplan op tafel komt, waarbij alle mogelijkheden en konsekwenties diepgaand overwogen worden. Een vakantiestop voor aktievoerders kon slechts rekenen op louter cynisme van de zijde van Leon Wecke.

Kapstok

De eerste plenaire discussie ter afsluiting van het ochtendgedeelte leek zich te gaan konsentreren op de vraag hoe het volkspetitionnement te gebruiken is als kapstok voor BONK-akties. Na zo'n twintig minuten greep *Evelien* uit Groningen hardhan-

dig in met de opmerking dat de konferentie toch bedoeld was voor het ontwikkelen van een eigen aktieplan.

Daarna kwamen de suggesties voor akties wel los: massaal geld van bank en giro halen, stakingen, Onkruid-achtige akties enzovoort. Veel lijn was er echter nog niet te ontdekken. Daarvoor was de hoop gevestigd op de middag.

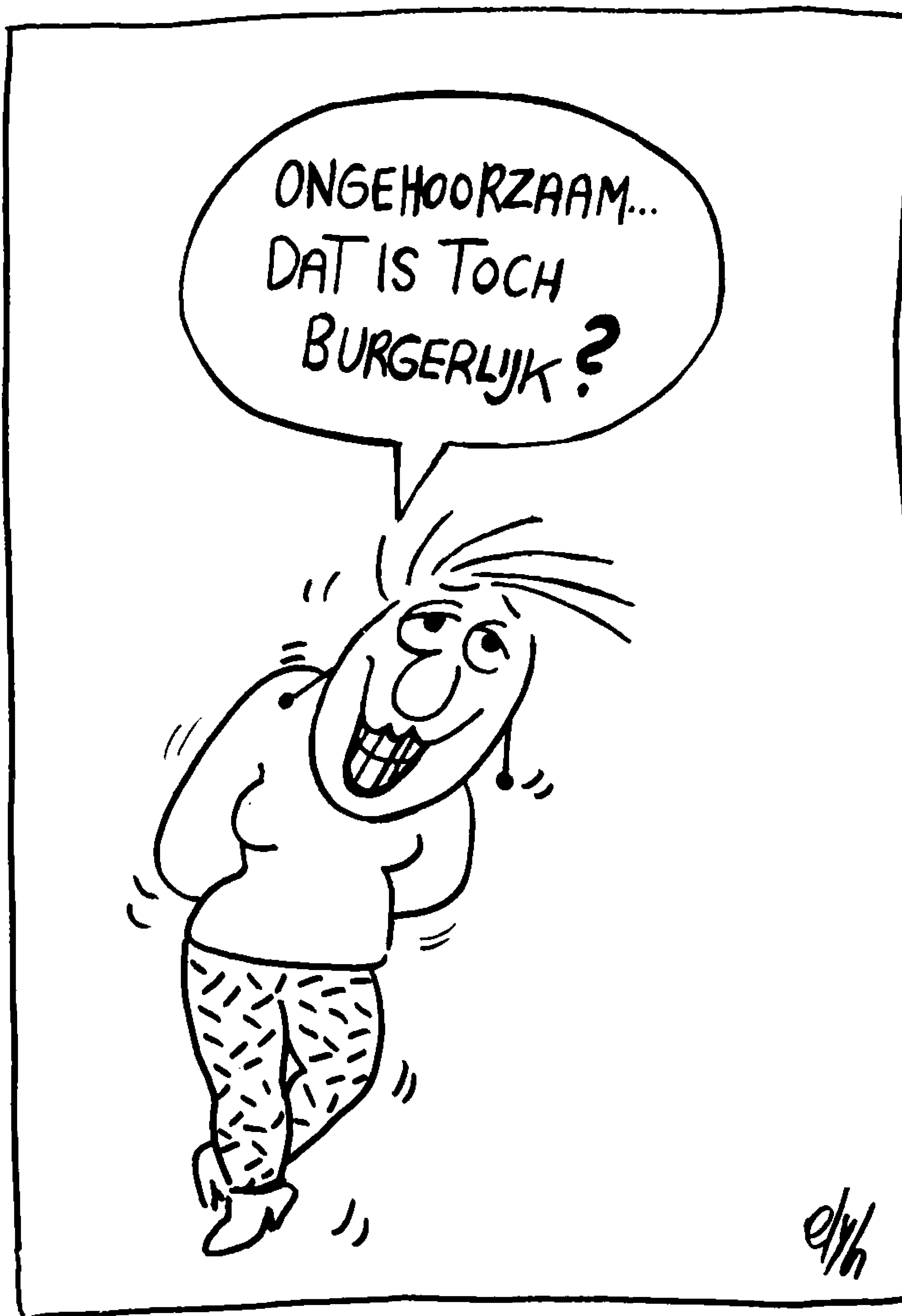
Nadat het gezelschap wederom uiteengegaan was in regiogroepen, werd de opbrengst geïnventariseerd in een afsluitende plenaire discussie. Deze bijeenkomst leverde naast een bont gekrakeel een waslijst van aktiemogelijkheden op. Ik noem er enkele; Besmet verklaren van bedrijven; boykotakties; massale bezetting van raadszalen; bestoken van militaire objekten en instellingen; blokkade van invalswegen van militaire transporten; belastingweigeren; aktiedag "in de war sturen van de samenleving"; opzetten van regionale vredeskampen; een demonstratie op 29 oktober; dat is een dinsdag dus zal er voor gestaakt moeten worden. Akties als in de trein massaal aan de noorderrem trekken en het "mensvriendelijk" uitvoeren van Lubbers of V.d. Broek vielen in minder goede aarde. Grote hilariteit ontstond toen iemand uit de zaal DIE vroeg of het bezetten van de parlamentsgebouwen ook tot DE mogelijkheden gerekend kan worden tot antwoord kreeg "dat om moverende reden niet alle akties publiek besproken kunnen worden". Met andere woorden we doen het wel, maar we zeggen het nog niet. En de aanwezige pers maar pennen.

Vervolgens werd het aktieplan uit de konferentiemap overgenomen, met uitsluiting van de vakantiestop. En toen de vraag: hoe nu verder? De konferentie liep uit, mensen raakten geïrriteerd door de vaak onsamenhangende discussies. Aan de voorzitter de niet gemakkelijke taak voor een goede afronding van de dag te zorgen. Uiteindelijk werden er de volgende afspraken gemaakt. In de tweede week van februari zijn er tal van regiobijeenkomsten, waarvan tijd en plaats al in de regiogroepen vastgesteld waren. De uitkomsten van deze bijeenkomsten worden door het landelijk samenwerkingsverband op een rijtje gezet en voorgelegd op de volgende landelijke bijeenkomst op 16 februari. Uitdrukkelijk werd gesteld dat het "landelijke" niet meer doet dan coördineren; het zwaartepunt ligt in de regio. Een centralistische organisatie is uit den boze. En dat was dan het einde van een lange dag. Objektief gezien heeft deze niets nieuws opgeleverd. De vraag is of je dat ook had mogen verwachten. Alle akties zijn al een keer bedacht. De waarde van het BONK-initiatief moet veeleer gezocht worden in het samenbrengen en op elkaar afstemmen van allerlei geplande of reeds in uitvoering zijnde akties. Belangrijk was ook dat duidelijk uitgesproken werd dat Komitee Kruisraketten Nee (KKN) en BONK elkaar niet moeten tegenwerken, maar elkaar moeten aanvullen. BONK is niet van kwade wil; laat het KKN daar notitie van nemen.

LIEKE THESINGH

Landelijk kontaktdres van het BONK is: Leliegracht 54, 1015 DJ Amsterdam, tel. 020-29716.

Lieke Thesingh is lid van het Partijbestuur van de PSP en voorzitter van de landelijke themagroep Vredesvraagstukken van die partij.

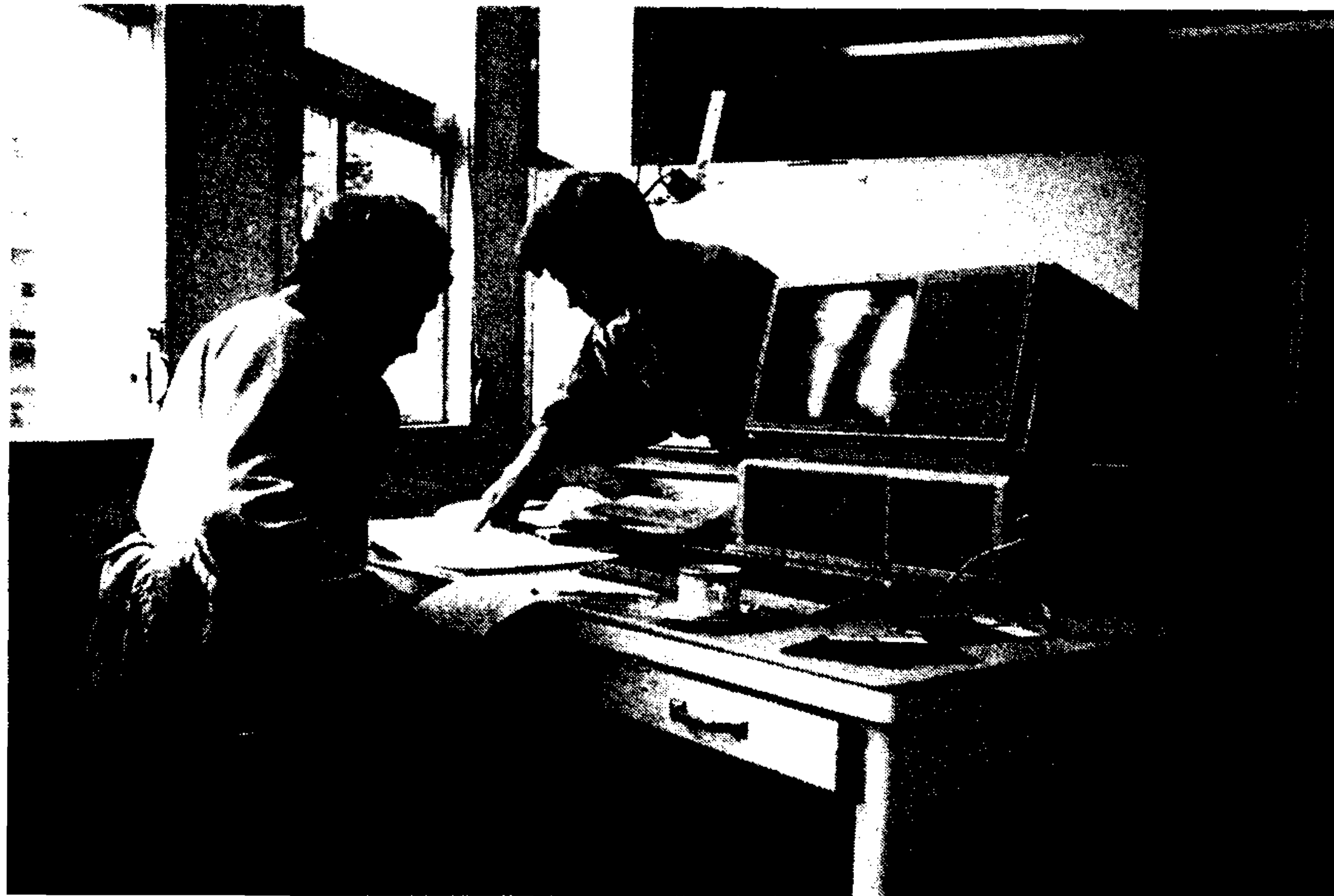
Werkgelegenheid Nijmegen

OPKOMEN VOOR JEZELF

Van 18 tot 20 januari vierde Nijmegen het vijfjarig bestaan van het Actieplan Werkgelegenheid. Vijf jaar samenwerking van vakbondsleden, milieu-activisten en werklozen om werkgelegenheid te behouden en te scheppen op een zinvolle, emanciperende manier. Feest dus, met kabaret, een kongres en een drukbezochte manifestatie. John Hontelez was er bij.

"Het Actieplan volgt een werkwijze die het diep gewortelde minderwaardigheidscomplex van de arbeider doorbreekt. Door kennis bij elkaar te brengen van werkers van hoog tot laag. Zo moet de vakbeweging ook werken, de eenheid van hoog tot laag herstellen." Inleider *Ger Harmsen* plaatste het 'Actieplan' tussen Noodlot en Wil, tussen de neo-realisten die de omstandigheden de baas over zich laten spelen, en de revolutionair-ongeduldigen die zich de omstandigheden niet realiseren en daardoor steeds met de kop tegen de muur lopen. Het actieplan is volgens Harmsen ook een antwoord op de sociaal-demokratie en de vakbeweging, "op Den Uyl, die alsmat zwoegend bezig is de onderste lagen op te tillen, maar *zonder* die mensen. Die tendens zie je ook bij de vakbeweging. De top werkt voor de leden, niet met hen. De top heeft meer contact met de ondernemers, en dat leidt ertoe dat ze meer begrip voor hen krijgen. Tot wat voor idiote toestanden dat kan leiden blijkt wel uit het gebruik in de vakbeweging van het begrip 'loonruimte'."

De arbeidersbeweging heeft het in Nederland, volgens Harmsen, op een essentieel punt laten afweten. Het greep krijgen op de inhoud van de arbeid. Naarmate je zo iets laat liggen ben je meer aan het lot overgeleverd, en is er minder sprake van wil, van beheersbaarheid. Een verhaal wat de organisatoren graag hoorden. Want daar gaat het bij het Actie-

'Matrix', een bedrijfje dat ontstond op basis van het Actieplan

foto: Anthony Fairley/NFK

plan om: emancipatie van werkende mensen, het bevorderen van creativiteit bij werklozen, het greep krijgen op je eigen situatie. Emancipatie zoals *Emanuel Kant* het eens geformuleerd moet hebben: het streven zich van het eigen verstand te bedienen, niet zich te verschuilen achter autoriteiten. De moed hebben zelf over de problemen na te denken.

Nederlandse Lucas Aurospace

Vijf jaar geleden staken enkele mensen uit de Industriebond FNV de koppen bij elkaar om te proberen in het Nijmeegse iets in de praktijk te brengen van de werkwijze van Lucas Aerospace, in Engeland. Bij dit bedrijf organiseerden de arbeiders hun eigen deskundigheid en hun eigen management toen de eigenaar het bedrijf wilde sluiten. Ze ontwikkelden nieuwe producten, waarbij ze erop letten dat het zinvolle zaken waren, dingen waar behoefte aan was maar waar de commerciële denkende industrieën niet aan begonnen. Aanleidingen in Nijmegen waren er ge-

noeg. Er dreigden sluitingen en inkrimpingen in een aantal bedrijven. In die bedrijven had de Industriebond tamelijk veel leden, dus een basis was er. Maar nog belangrijker was het enthousiasme en de doordachte aanpak van de mensen van het eerste uur, onder wie Aart Verschuur en Hans Droppert.

Een bekend voorbeeld van de werkwijze van Actieplan Nijmegen is *Smit Ovens*. In 1980 wilde het management reorganiseren en inkrimpen. De mensen van Actieplan gingen met de werknemers in dat bedrijf praten en uit dat overleg ontstond een werknemersplan waarin nieuwe producten waren opgenomen. Dit plan werd door de directie deels in uitvoering genomen en leidde tot het behoud van meer dan honderd arbeidsplaatsen en wijziging van de strategie van het *Holec-koncern*, waarvan Smit Ovens deel uitmaakt. Dit succes werd gevolgd door andere en door mislukkingen. Door de activiteiten van Actieplan in de industrie zijn honderden arbeidsplaatsen behouden en zijn in diverse bedrijven de arbeidsomstandigheden verbeterd.

Een belangrijk onderdeel van het Actieplan-netwerk vormt het overleg van bedrijfsledengroepen. Een uitdrukking van de filosofie van Actieplan; mensen stimuleren zelf hun strijd te voeren.

Nieuw werk scheppen

Behalve in de industrie stimuleert Actieplan nieuwe werkgelegenheid in de kleinschalige sektor. We hebben een schilleboer en een energiewinkel, er komt een kringloopcentrum. In september 1984 is het *Projektencentrum* (voor nieuwe bedrijfjes) officieel geopend en zo zijn er nog meer initiatieven geslaagd.

In deze sector speelt milieustrijd natuurlijk een belangrijke rol. In een workshop op het jubileumkongres kwam de vraag aan de orde of dat niet botsen kan met vakbondsbelangen. Het antwoord, van *Piet Sprengers*, betrokken bij de milieupoot

van Actieplan, was dat er geen echte kritiek wordt geleverd op elkaars werk. Uitzondering was het plan van de Industriebond voor een nieuw procedé voor afvalverwerking, waar werkgelegenheid voor Nijmegen aan zou kunnen zitten. De Nijmeegse milieubeweging was tegen die oplossing. Maar de gemeente koos voor een ander procedé, en de zaak liep met een sisser af. Piet: "Als het door was gegaan, was het een rel geworden".

Een veel gehoorde kritiek is dat het Actieplan geen zoden aan de dijk zet omdat het arbeiders slechts aanzet tot meedenken met de baas over nieuwe producten, en kleinschalige werkgelegenheid de werkloosheid niet kan oplossen. Twee kritieken zijn te lezen in *Arbeid en Milieu 83/4* "Aktie voor Werk". *Wil Waumans*, districtsbestuurder van de FNV in Zeeland somt vele bezwaren op. Die komen er kort gezegd op neer dat werknemersplannen werknemers van bedrijven tegen elkaar opzet, en binnen bedrijven grote spanningen ontstaan omdat de werknemers elkaar opjagen. Bovendien scheidt het de illusie dat op deze manier de crisis en de werkloosheid te lijf gegaan kunnen worden. "Een vakbondsbeleid dat sterk gericht is op werk maken middels werknemersplannen, kan uitgroeien tot een zoethouder en afleiden van het gevecht tegen het kapitalistisch systeem en de gevolgen daarvan".

Ondanks deze kritiek heeft de Industriebond FNV in haar nota "Aan de slag in de industrie" elementen van het Actieplan overgenomen. Maar, zo schrijven Ben Alders, Ger van den Broek en Marcel Meijs in hetzelfde nummer, ze doet dat slechts gedeeltelijk. Waar Actieplan het zwaartepunt van de strijd in de bedrijven legt, legt de nota dat meer in eisen aan de overheid. Die zou door middel van wetgeving de zeggenschapsverhoudingen moeten veranderen en het kader voor een kwaliteitsverbetering van de arbeid moeten scheppen. De drie schrijvers bekritisieren die houding en constateren dat het Actieplan zich na verloop van tijd ook steeds meer op de overheid is gaan richten (met name in de kleinschaligheidssector is dat overigens ook logisch).

Alders, Van den Broek en Meijs wijzen bovendien op de risico's dat het management het plan gewoon negeert of op de loop gaat met de mooiste ideeën en dat de verhoudingen verder hetzelfde blijven. Dat is in de praktijk ook wel gebleken. Hun verhaal over de beperkingen, leidt tot de konklusie dat verdere verbreding nodig is en tegelijkertijd de flexibiliteit gehandhaafd moet blijven. En het lijkt erop dat dat lukt. Het Actieplan is geen club met een bestuur en afdelingen, maar een paraplu waaronder mensen die iets willen elkaar vinden en als ze geen steun van het Actieplan meer nodig hebben, zelfstandig verder gaan. En op het kongres bleek ook wel dat het zich nog steeds in de breedte ontwikkeld. Een van de werkgroepen handelde over Buurteconomie. De gemeenteraadsfrakties van de CPN, PPR en PSP hebben daar onlangs een nota over uitgebracht. Zonder Actieplan zou een dergelijk initiatief veel minder betekenis hebben.

Vrouwen

Het actieplan is een alternatief voor mensen die, net als Ger Harmsen, niet in de aanpak van PvdA of top van de vakbeweging geloven. Centraal staan creativiteit, eigen initiatief, gelijkwaardige verhoudin-

De technische werkplaats van het Projektencentrum

foto: Anthony Fairley/NFK

gen, veelkleurigheid. Een sfeer waarin ook vrouwen die voor economische zelfstandigheid in touw zijn, zich thuis zouden moeten voelen. Helaas is dat (nog?) niet het geval. En dat kwam op het kongres ook duidelijk aan de orde. Hoewel de meeste eisen van de vrouwengroepen in Nijmegen wel door de overige Aktieplandeelnemers worden gedragen, vinden vrouwen het ergerlijk dat zij in de praktijk toch steeds zelf voor die eisen op moeten

komen. Door enkele vrouwengroepen zijn onlangs initiatieven gestart om tot een werkgelegenheidsplan voor vrouwen te komen. De reactie van de Aktieplanners geeft goede hoop dat de samenwerking daardoor binnenkort verbeterd wordt.

Het Aktieplan gaat op naar het tweede lustrum. Geen strakke organisatie, konstant onder spanning, bruisend van discussies, maar ook van nieuwe ideeën en

onverwachte wendingen. Wat te denken van een aktie voor 1500 ton staal voor een spijkerfabriek voor Nijmeegs zusterstad in Nicaragua? In het Aktieplan is niets te gek.

JOHN HONTELEZ

Arbeid en Milieu 83/4, "Aktie voor Werk", te verkrijgen door overmaking van f 7,- op giro nr. 4495231, Stichting Arbeid en Milieu, Middelburg, o.v.v. "83/4".

Adres Aktieplan Werkgelegenheid Nijmegen, Groenestraat 294, Nijmegen. Informatie over het werkgelegenheidsplan voor vrouwen: Marjan Zijlmans, Pater Brugmanstraat 22, Nijmegen. "Werken in de Buurt", nota frakties CPN, PSP, PPR, verkrijgbaar bij: Chris Peeters, Krayenhoflaan 20, Nijmegen.

Een uitgebreider verslag van het kongres verschijnt binnenkort in het blad "Zeggenschap".

ADM

WAPENS OF WERK

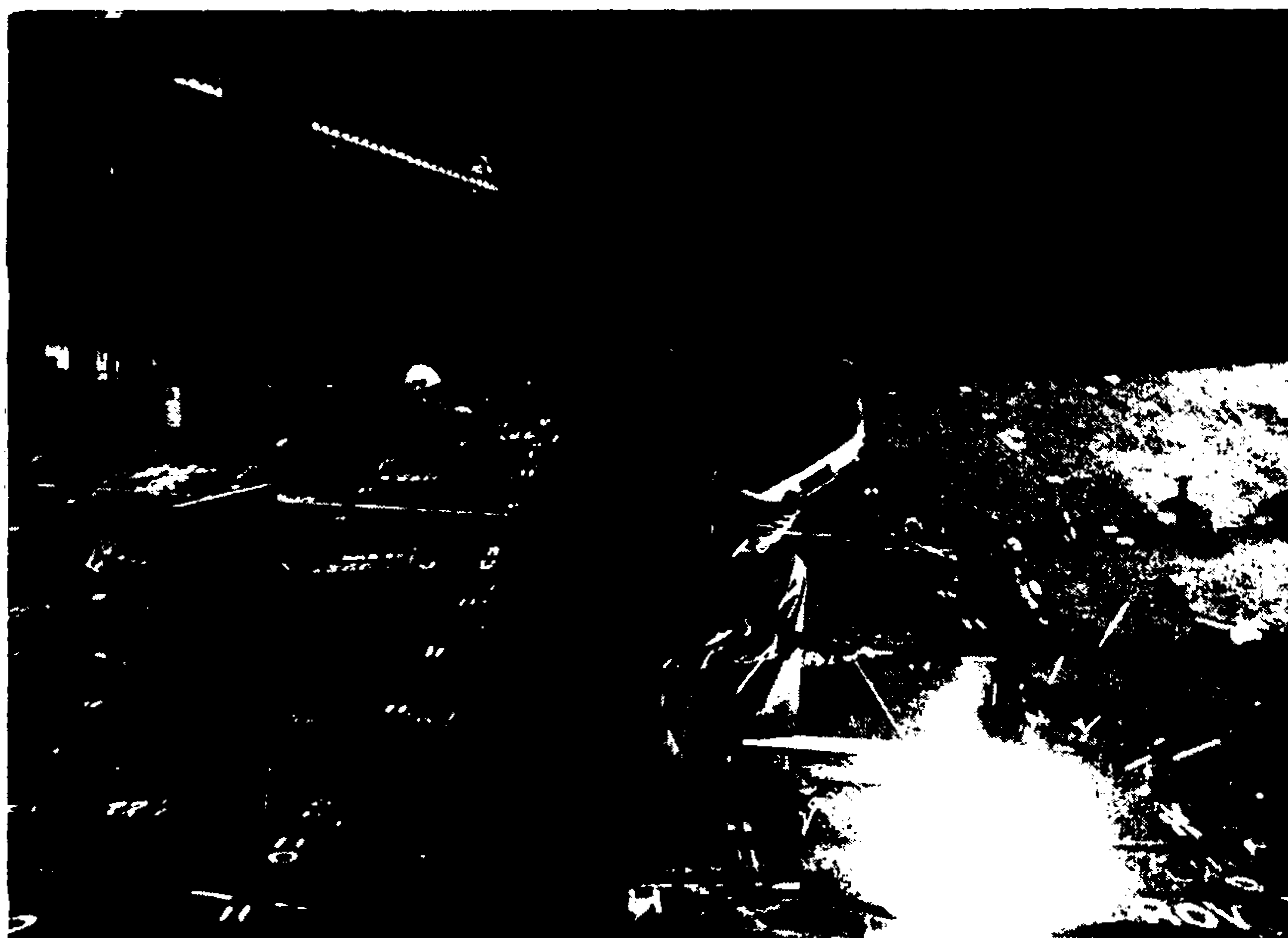
Het RSV-drama werpt haar schaduwen vooruit. De regering stelt zich hard op: de scheepsreparatiewerf ADM in Amsterdam krijgt niet langer de gevraagde steun. En daarmee is faillissement onvermijdelijk. De werknemers bezetten het bedrijf. Vragen steun bij politieke partijen, voor het behoud van in ieder geval zo veel mogelijk werkgelegenheid. Een belangrijke rol daarbij speelt de order voor de verbouwing van de Peruaanse kruiser "Almirante Grau". Wapens of werkloosheid? Steunverlening of niet? Voor de PSP geen makkelijke vragen.

In het Kamerdebat over de ADM zette Wilbert Willems (PSP) nog eens uiteen hoe zijn partij aankijkt tegen steunverlening aan bedrijven in moeilijkheden. Door het RSV-drama is er een soort sfeertje ontstaan in de trant van: steunverlening leidt tot niets, het is weggegooid geld. In de Kamer kwam ook nauwelijks oppositie tegen het regeringsbesluit om géén vijftwintig miljoen "herstelfinanciering" aan de ADM te geven. Ook niet van de PSP. Het overlevingsplan van direktie en bonden deugde niet, het is niet reeel en de prognoses kloppen bij lange na niet. Daarmee is echter nog niet gezegd dat de PSP nu ook in het algemeen tegen steunverlening is. Integendeel. Die kan heel zinvol zijn. Dan moet echter wel aan een aantal voorwaarden worden voldaan: vroegtijdig ingrijpen, de omvang van de steun moet voldoende groot zijn, werknemers moeten kontrôle en zeggenschap krijgen, maar bovenal, het moet gaan om *zinvolle* werkgelegenheid. Je stopt niet ergens geld in onder het motto 'behoud van werk' en 'werk is werk'. Er moet dus een maatschappelijke behoefte bestaan aan die produktie. En dat is een heel ander criterium als het rendementskriterium, dat door de regering wordt gehanteerd. Als je dan kijkt naar de ADM en de scheepsreparatie in het algemeen, moet je konstateren dat er een grote overcapaciteit bestaat, op

wereldschaal. Bovendien is een belangrijk deel van de produktie gericht op de verbouw en reparatie van oorlogsschepen. En dat is geen maatschappelijk zinvolle produktie, maar uiterst schadelijke produktie. De enige konklusie die je daar uit kunt trekken is dat de produktiekapaciteit en dus werkgelegenheid in de scheepsreparatie (en - nieuw- - bouw) niet kan en moet worden gehandhaafd. De ADM draait met groot verlies. Perspektief op verbetering is er niet. De kapitalistische logika vereist dan het dichtgaan van ADM, of een langdurige steunverlening. Het geld dat daarmee gemoeid is, kan echter beter op andere wijze gebruikt worden, voor het creëren van werk waaraan echt behoefte is.

ADM-nieuwe stijl

Dat betekent niet dat nu maar de hele ADM moet worden opgedoekt. De ADM is de laatste grote scheepsreparatiewerf in Amsterdam. En het is zonneklaar dat de Amsterdamse haven, de tweede van Nederland en de dertiende van de wereld (!), een scheepsreparatiewerf nodig heeft. Iedereen, tot aan de regering aan toe, is daar ook wel van overtuigd. Daarom is nu een kommissie van drie 'wijze mannen' benoemd die snel een rapport moet uitbrengen hoe zo'n werf opgezet moet worden. Volgens minister Van Aardenne moet het daarbij gaan om een werf die alleen maar haven-gebonden reparaties uit mag voeren, en geen orders op de internationale markt mag boeken. Deze voorwaarde is echter niet expliciet opgenomen in de onderzoeksopdracht. Wel is opgenomen dat de ADM-nieuwe stijl moet voldoen aan het rendementskriterium. Wilbert Willems bestreed met name deze voorwaarde fel. Of de nieuwe ADM op zichzelf rendabel is of niet, is in feite niet zo belangrijk. Wegvallen van elke werf zou immers betekenen dat allerlei andere havenbedrijven, die nu winst maken, dan in de rode cijfers komen. Een haven zonder reparatiefaciliteit is immers niet bijster aantrekkelijk om aan te doen, dan kun je misschien beter uitwijken naar andere havens. Je moet daarom niet alleen kijken naar het te verwachten rendement van de werf zelf, maar naar dat van de gehele haven en regio. De

De ADM-reparatiewerf

foto: Michel Pellanders

PSP bepleitte daarom het opzetten van de nieuwe ADM als overheids-werf, deels van de gemeente en provincie, deels van het Rijk. Van Aardenne wees deelname van het Rijk echter zonder meer van de hand, zonder daar argumenten voor te leveren. Individuele havenbedrijven moeten maar deelnemen in de nieuwe ADM, als ze daar belang bij hebben, stelde hij. Tsj... Als die dan een houding aannemen van 'bedankt, maar na u', zit je dus zonder nieuwe werf.

Almirante Grau

Een belangrijk onderdeel van de discussie ging over de order voor de ADM en Philipsdochter HSA voor de verbouw en op-tuiging van de Peruaanse kruiser 'Almirante Grau' (een 'afdankertje' van de Nederlandse marine, vroeger heette het schip Hr.Ms. De Ruyter). Met die order is een bedrag van 425 miljoen gemoeid, en het zou werkgelegenheid betekenen voor ADM voor zo'n honderdvijftig mensen gedurende vier jaar. Over het doorgaan van die order was onzekerheid ontstaan. Met name minister Ruding was behoorlijk zenuwachtig geworden. Hij is voorzitter geworden van een belangrijke IMF-kommis-

sie, en heeft Peru een lening van dat Internationaal Monetair Fonds onthouden. Nu is hij bang dat Peru niet zal betalen, en dan draait de staat wegens de afgesloten exportkredietverzekering op voor het risico. De PSP bepleitte om het hele kontrakt maar ongedaan te maken. Er bestaat een grote kans dat op die order verlies wordt geleden, Peru kan zijn geld op zak houden, en er nuttige zaken mee doen. De wereld wordt er iets minder onveilig van. En de staat is van haar risikoverzekering af. Alleen maar voordelen dus.

Helaas. Alleen de PPR bepleitte verder het niet-doorgaan van die order. Voor alle overige partijen prevaleerde het werkgelegenheidsargument. Er zal nu een aparte B.V. worden opgericht, enkel voor deze oorlogsorder. Daar hoeft geen onderzoekskommissie of iets dergelijks aan te pas te komen. Dat gebeurt gewoon. Philips wil wel één van haar lege B.V.'s ter beschikking stellen...

HERBERT GOEDINGS

Herbert Goedings is medewerker van de Tweede Kamerfractie van de PSP.

Kraken en de PSP (2)

HET VORDEREN BEVORDEREN

foto: Hannes Wallrafen

Na een jarenlange patstelling tussen krakers en gemeenten beginnen de harten in de kelen der lokale bestuurders sneller te kloppen door de recente inwerkingtreding van het eerste deel van de Leegstandwet. Deze wet biedt gemeenten een aantal mogelijkheden om leegstand tegen te gaan zonder dat het Rijk één cent hoeft bij te dragen. Van gemeenten wordt nu een politieke keuze verwacht. Dat is natuurlijk ook meteen het sterke van deze zet, afkomstig van een regering die door het geven van bevoegdheden aan lagere bestuursnivo's zonder daar de financiële middelen aan toe te voegen, juist gemeenten in hun hemd laat staan. Niet in het laatst dank zij "Het vorderen bevorderen", een initiatiefvoorstel van de PSP-fractie in Utrecht, is het Utrechtse gemeentebestuur zich gaan beraden op een nieuw beleid ten aanzien van krakers.

Over haar reactie op het uit mei 1982 daterende initiatiefvoorstel heeft het Utrechtse kollege van B en W zo'n tweeënehalf jaar kunnen nadenken. De uiteindelijke tekst van de *Leegstandwet*, op de invoering waarvan men eerst wilde wachten, is in die periode echter niet ingrijpend gewijzigd. Eigenlijk is men er nu toch nog te laat bij. En tijd is juist zeer kostbaar, omdat volgend jaar naamloze dagvaarding van krakers mogelijk wordt. Volgens het Bureau Volkshuisvesting valt dan ontruiming van zo'n tweehonderd van de naar schatting zeshonderd kraakpanden in Utrecht te verwachten, op basis van civiele procedures die dan gevoerd kunnen gaan worden. Het Gemeentelijk huisvestingsbureau in deze gemeente ziet nu al met angst en beven zo'n achthonderd dakloze krakers op de stoep staan.

Tot voor kort konden gemeenten woningen en bedrijfsgebouwen op naam *vorderen*, met als doel te komen tot een doelmatige woonruimteverdeling. Vorderen houdt in dat de gemeente als het ware het gebruiksrecht van een pand overneemt van de eigenaar. De nieuwe bewoner is hiervoor een zogenaamde *gebruiksvergoeding* verschuldigd. In de nieuwe wet is het "op naam vorderen" nu vervangen door "blanko vorderen". Hier gaat het niet meer om het belang van één, met name genoemde, vorderingskandidaat tegenover het belang van de eigenaar, maar om het belang van alle woningzoekenden tegenover dat van de eigenaar. De vorderingsprocedure is zo iets vereenvoudigd.

Urgentie

Centraal staat nu de vraag hoe gemeenten die uitgebreidere vorderingsbevoegdheid gaan invullen. De Utrechtse PSP is voor het invorderen van zittende krakers. De opvatting dat krakers voordringen op de woningmarkt wordt verworpen, want krakers voegen juist woonruimte toe aan de voorraad. In een ambtelijke notitie van het Bureau Volkshuisvesting wordt er bij het gemeentebestuur op aangedrongen

een politieke keuze te maken tussen al dan niet vorderen van panden die met ontruiming bedreigd worden. Gesteld wordt, dat niet zonder meer gevorderd dient te worden ten behoeve van zittende krakers. Bepalend dient te zijn het gestelde in de woonruimteverordening, kortom de mate van urgentie. Indien krakers zich vorderingskandidaat willen stellen, zullen zij hun identiteit, met verzekering tot geheimhouding ervan naar derden, aan het huisvestingsbureau kenbaar moeten maken. Ook wordt het raadzaam geacht krakers vooraf te laten tekenen dat zij de gebruikersvergoeding gaan betalen, aldus de notitie. Hoewel het op zich terecht is dat er een belangenafweging dient plaats te vinden tussen woningzoekenden onderling, snijdt het geen hout wanneer nu het krakers betreft ineens formalistisch met woonruimteverordeningen gewapperd wordt. Die zijn meestal in het geheel niet toegerust op de specifieke situatie van krakers. Gezien het structurele gegeven dat tot nog toe veel krakers konden blijven zitten, juist vanwege hun anonimiteit, is het begrijpelijk dat de animo om zich met naam en adres in te schrijven minder groot is dan van de gemiddelde woningzoekende. Desondanks is inschrijfduur een belangrijke factor bij urgentiebepaling. Dat de meeste krakers in Utrecht zich toch hebben ingeschreven toont juist aan, dat er onder krakers een reële behoefte bestaat aan verbetering van hun woonsituatie.

Aan de andere kant worden de slechte woonomstandigheden van krakers bij urgentiebepaling zelden serieus genomen.

Zo is ook het nagenoeg volledig ontbreken van een goede rechtspositie middels huurbescherming en de daarmee gepaard gaande onzekerheid bij krakers, geen factor die meetelt bij urgentiebepaling. Door slaggevend in deze schier eindeloze discussie zou het praktische argument kunnen zijn, dat krakers na ontruiming dakloos, dus direkt urgent worden. Hierdoor wordt in wezen de ene urgent woningzoekende verruild voor de andere. Echter met een hoop extra ellende.

Risico

Naast de vraag voor wie er gevorderd wordt, moet ook de vraag beantwoord worden om welke panden het dient te gaan. Een voorstel van PSP-Utrecht is om niet alleen *goedkope*, maar ook *dure* woningen te vorderen, dus ook woningen boven de zogenaamde huur- en kooprijsgrens (per gemeente vastgelegd in de woonruimteverordening). Zowel qua ruimte als prijs zijn die woningen vaak bij uitstek geschikt voor groepsbewoning. Tot nu toe werd het als problematisch gezien om vorderingskandidaten voor duurdere woningen te vinden. In de ambtelijke notitie wordt erkend dat de nieuwe Leegstandwet mogelijkheden biedt om panden te vorderen ongeacht hun huur- of koop-

prijs. Voor zittende krakers biedt dit perspectief.

Hoewel de wet in principe de mogelijkheid biedt om gebouwen met een bedrijfsbestemming te vorderen voor woonruimte, is dit in de praktijk een moeilijke zaak. Blijkens de ambtelijke notitie stelt het Rijk voor de extra kosten verbonden aan bouwenvordering geen geld ter beschikking. Zo is er sprake van extra kosten voor het treffen van woonruimtevoorzieningen en een vergoeding aan de eigenaar gebaseerd op de bestemming van het gebouw (bij voorbeeld kantoor). Die vergoeding aan de eigenaar komt veelal hoger uit dan de vergoeding die ze van de bewoners ontvangt, omdat die wordt vastgesteld op basis van de Huurprijzenwet. Gebouwenvordering is voor een gemeente dus een kostbare aangelegenheid. In haar initiatiefvoorstel noemt de PSP wel een drietal mogelijkheden om de verbouwingskosten te drukken: de verbouwing baseren op de bestaande indeling van het pand; het soepel toepassen of anders aanpassen van de gemeentelijke bouwverordening en zóndig uitgaan van zelfwerkzaamheid. Ook stelt de PSP voor om over te gaan tot vorderen van onzelfstandige woonruimten en woonruimte boven winkels. Volgens Jan van de Valk, werkzaam bij het Bureau Volkshuisvesting in Utrecht, wordt dit met de nieuwe wet mogelijk. Wel ontstaan er dan problemen ten aanzien van de privacy, de relatie tussen eigenaar en toekomstige medebewoner en verzekeringsbepa-

lingen als het gaat om woonruimte boven winkels. Om laatstgenoemde problemen te vermijden stelt de PSP voor om waar dat mogelijk is een zelfstandige opgang voor het woongedeelte te bouwen.

Schijnkeuzes

Hoewel vorderen een welkome aanvulling zou kunnen zijn op het gemeentelijk beleidsinstrumentarium ter bestrijding van leegstand, kunnen er zeker voor zittende krakers geen wonderen op grote schaal van verwacht worden. Tot nu toe werden er in Utrecht jaarlijks zo'n dertig voorstelvoorstellingen door het huisvestingsbureau aan het college voorgelegd. Hoewel dit college er prat op gaat dat deze voorstellen slechts een gering deel betreffen van alle zaken, waardoor via gemeentelijk aandringen leegstand is opgeheven in overleg met de eigenaar, kan niet verwacht worden dat de eigenaars van de tweehonderd met ontruiming bedreigde panden eenzelfde soepelheid zullen betrachten.

In de ambtelijke notitie van het Bureau Volkshuisvesting wordt met nadruk gesteld dat ten aanzien van de capaciteitskonsekwenties van de politieke keuzemogelijkheden nog geen raming is gemaakt. Het zal echter duidelijk zijn dat bij een toename van het aantal vorderingen het huidige aantal van vijf medewerkers dat zich met de gehele leegstandbestrijding bezighoudt, uitbreiding behoeft, op kosten van de gemeente dus. Dit nog afgezien van de extra kosten van het vorderen zelf, waar zoals eerder vermeld geen vergoeding van het Rijk tegenover staat. Dit alles maakt duidelijk hoe stijlloos het dagvaarden van naamloze krakers straks is. Voor gemeenten rest de politieke vraag of men binnen de financiële mogelijkheden inderdaad tot het uiterste wil gaan om de naderende ontruimingsgolf af te wenden.

Dat vorderen slechts een beperkt middel is ter bestrijding van leegstand wordt in het PSP-voorstel al aangegeven. Evenals tijdelijke verhuur, een ander element van de Leegstandwet, is deze oplossing gebonden aan een beperkte termijn, terwijl bovendien geen aanspraak gemaakt kan worden op huurbescherming. Onteigenen zou een radikaler middel zijn, omdat dan pas het heilige huisje der eigendomsverhoudingen wordt aangetast. Voor gemeenten zijn de financiële gevolgen van onteigening binnen de huidige wetgeving echter nog veel nadeliger.

Voorwaar waar het gaat om leegstand van gebouwen is aankopen en verbouwen tot woonruimte een belangrijk alternatief. Wanneer dit echter bekeken wordt in het kader van een integraal aankoopbeleid, moeten hier wederom keuzes gemaakt worden die niet meer dan het spiegelbeeld zijn van de problematische financiële verhouding Rijk-gemeente. Vermijden moet worden dat de discussie verschuift naar schijnkeuzes tussen aankopen ten behoeve van jongeren en woongroepen enerzijds en anderzijds aankopen voor financieel urgenten, grote huishoudens, ten bate van gezinshereniging, ten behoeve van de stadsvernieuwing en ga zo maar door.

ROB VAN HILTEN

Dit is het tweede deel van een serie artikelen over "Kraken en de PSP". Het eerste deel in deze serie, over de gekraakte tabaksfabriek "America" in Wageningen, verscheen in "Bevrijding" nr. 17 van 22 december 1984.

EL SALVADOR

De politieke strijd

El Salvador geniet vooral internationale belangstelling, omdat het een klein land is, waar een verzetsbeweging tegen de door de machtige Verenigde Staten militair, politiek en economisch gesteunde machthebbers strijdt. Voor de doeleinden van het verzet en de situatie in de bevrijde gebieden lijkt er veel minder aandacht te bestaan. Toch controleert de bevrijdingsbeweging FDR-FMLN een zesde deel van El Salvador, waar zo'n tweehonderdduizend mensen wonen. Hoe leven die mensen? Hoe zijn de gezondheidsvoorzieningen in de bevrijde gebieden? Wat wordt er verbouwd en geproduceerd? Is er sprake van een democratische controle door de bevolking op de gang van zaken? Chris Huinder verschaft een inblik in de politieke organisatie, de economische productie en de gezondheidszorg in bevrijd El Salvador.

De bevrijdingsbeweging FDR-FMLN heeft nu, sinds zij in 1981 met het eerste grote militaire offensief begon, zeven gebieden in El Salvador onder controle. Deze gebieden liggen vooral in het noorden, noordwesten en noord-oosten van El Salvador. Er wonen zo'n tweehonderd- à driehonderdduizend mensen op een totale bevolking van vijf miljoen. Een deel van deze bevolking bestaat uit vluchtelingen uit de gebieden, waar regelmatig gevechten tussen de guerrilla en het regeringsleger plaatsvinden. De verzetsbeweging in de bevrijde gebieden wordt daardoor gekonfronteerd met het probleem van 'localismo': mensen, die eigenlijk naar hun oorspronkelijke gebieden terugwillen en die zich daarom, vooral in het begin, afzijdig houden van het economische en politieke leven in de bevrijde gebieden.

Het FDR-FMLN spreekt liever van gekontroleerde gebieden dan van bevrijde gebieden. Het regeringsleger kan immers met zijn luchtbombardementen ver in de bevrijde gebieden doordringen. Ook legt het verzet niet zozeer de nadruk op de militaire kant van de strijd, maar eerder op de politieke kant: de politieke strijd van een groot deel van de Salvadoraanse bevolking tegen het regiem. Die politieke strijd vindt niet alleen plaats in de gekontroleerde gebieden, maar ook in de hoofdstad, San Salvador, en in andere gebieden, waar de regeringsmacht het voor het zeggen heeft.

Bestuurskomitees

In de gekontroleerde gebieden kiest een

cluster van drie tot vijf dorpen met in totaal zo'n honderd tot driehonderd inwoners in een volksvergadering een plaatselijk bestuurscomitee van vijf of zes leden. Deze bestuursleden zijn verantwoordelijk voor de productie, voor juridische zaken, voor veiligheid, voor onderwijs en gezondheid en voor cultuur en propaganda. Alleen in een deel van de noordelijke provincie Chalatenango is in september 1983 een coördinerende raad van de plaatselijke bestuurscomitees gekozen. Deze 'subregionale regeringsraad' houdt zich bezig met het stimuleren en plannen van de productie van voedingsmiddelen, die bewaard kunnen worden, en van schoeisel. Ook coördineert deze raad de wetgevende activiteiten van de plaatselijke komitees, zoals het opstellen van een handelswet ten behoeve van prijscontrole. De raad is bovendien overgegaan tot een burgerregistratie om inzicht te krijgen in het aantal inwoners van het gebied.

De gekontroleerde gebieden vormen een achterland voor de verzetsbeweging. Hier kan men die produkten verbouwen en fabriceren, die de guerrilla - naast de plaatselijke bevolking natuurlijk - nodig heeft, zoals voedsel, schoeisel, kleren, touwen en zakken. De productie in Chalatenango is waarschijnlijk het meest gevorderd. Daar bestaan er kollektieven en bedrijven, die varkens en konijnen fokken, vis vangen, honing (vanwege zijn geneeskrachtige werking) en kaarsen (bij gebrek aan elektriciteit) maken. Van een gesocialiseerde landbouw en bedrijven is er in de gekontroleerde gebieden geen sprake. Wel van planning van de productie, kooperaties, kollektieven en prijscontrole naast bedrijven in partikuliere handen en individueel landbezit. Volgens een West-Duitse arts, die in de gekontroleerde gebieden werkt, is er sinds kort ook sprake van landbouwkooperaties, die voedsel voor niet-pro-dukatieve mensen, zoals weduwen, verbouwen, en van winkels van de plaatselijke bestuurscomitees, die de produkten van die kooperaties verkopen. De opbrengst ervan gaat naar het komitee en het FDR-FMLN.

Gezondheidszorg

Dezelfde West-Duitse arts geeft twee belangrijke redenen aan voor een ernstig gezondheidsprobleem in de gekontroleerde gebieden: "Het grootste deel van de bevolking is min of meer ondervoed. Hoewel de productie van basisprodukten, zoals mais, sorghum en bonen aanzienlijk verhoogd is en er steeds grotere inspanningen geleverd worden om de visserij verder te ontwikkelen en meer verschillende soorten landbouwprodukten te produceren, verhindert de vernietiging van de akkers door de regering, dat de oogsten de behoeften kunnen dekken. Ook zorgen de vele vluchtelingen ervoor, dat er een grote vraag naar voedsel ontstaat zonder dat die vluchtelingen direkt aan de landbouwproductie kunnen bijdragen.

De overal aanwezige ondervoeding verzwakt de natuurlijke afweermechanismen van de mensen. Dat kweekt een gunstige basis voor allerlei ziektes, zoals infecties en diarree. De permanente oorlogssituatie en het lijden van de bevolking onder het onderdrukkende juk van het regiem hebben een situatie geschapen, waarin steeds meer psychische en psychosomatische ziekten voorkomen. Die zijn moeilijk te behandelen, zolang die situatie zich voordoet."

Elke medische hulppost, die een gebied bestrijkt even groot als dat van een plaatselijk bestuurscomitee, krijgt als gevolg daarvan minstens tachtig procent van de bevolking eenmaal per maand op het spreekuur. De helft daarvan zijn kinderen. Twintig procent komt vanwege malaria. Eveneens twintig procent voor diarree. Een andere twintig procent vanwege infectie, vooral van de ademhalingsorganen. De overige veertig procent bezoekt de hulppost vanwege epilepsie, huidziekten, reumatische aandoeningen, ziekteverschijnselen als gevolg van vitaminegebrek en andere klachten.

Een medische hulppost, waarvan er zo'n vijftig bestaan, wordt meestal door één persoon bemensd. Vaak is dat een jongen of een meisje van ergens tussen de 14 en 18 jaar, dat niet kan lezen en schrijven. Wel hebben zij een basiskursus gevolgd over het menselijk lichaam, de behandeling van de meest voorkomende ziekten en het verlenen van eerste hulp. De verplegers en verpleegsters leren ook het een en ander over gezondheidsvoorlichting en algehele hygiëne, zoals over het belang van zuiver water en de bouw van toiletten. De plaatselijke 'blote-voetendokters' worden af en toe door rondtrekkende gespecialiseerde gezondheidswerkers en -werksters ter ondersteuning bezocht.

Naast de veldhospitelen van de guerrilla bestaan er enkele centrale ziekenhuizen voor specialistische hulp. Vaak niet meer dan een lemen huis met een golfplaten dak.

Ondanks de volstrekt ontoereikende middelen is er sprake van een langzame verbetering van de gezondheidsvoorziening, vooral door de nadruk die er gelegd wordt op de preventie van ziekten.

CHRIS HUINDER

Bovenstaande gegevens zijn gebaseerd op het artikel "Bevrijd gebied in El Salvador; transitionele elementen in de socialisatie van een volksoorlog" door Tom Korremans in het boek: Maatschappelijke tegenstellingen en volksverzet in Centraal-Amerika (werkdokument 29, oktober 1984 van het Instituut voor Ontwikkelingsvraagstukken (IVO) van de Katholieke Universiteit Tilburg); gesprekken met vertegenwoordigers van het FDR-FMLN, juni 1984, en een gesprek met een West-Duitse arts, januari 1985.

Op verzoek van de betrokkenen kunnen de namen van de gesprekspartners niet bekendgemaakt worden.

HET ALTERNATIEF VOOR EEN VER

In het vorige nummer van "Bevrijding" stelde Chris Huinder voor om met de PSP niet meer aan verkiezingen deel te nemen: die taak zou kunnen worden overgenomen door, wat hij noemde, een "Federatie van Sociale Bewegingen". De parlementaire poot van de PSP zou dan dienst kunnen doen als "lobby-buro", de bestuurspoot gaat het politieke debat aanjagen en de leden doen verder niet meer dan zorgen voor de financiën om dat alles mogelijk te maken.

Hieronder de reactie van Chris Peeters (PSP Nijmegen). Hij twijfelt sterk aan de haalbaarheid van de idee van Chris Huinder. Want zijn de sociale bewegingen wel vervlochten met elkaar? Dat er vrouwengroepen actief zijn in de strijd tegen kernenergie en kernbewapening bewijst nog niet dat "de" vrouwenbeweging diepgaand is ingevoerd in de energiepolitiek, aldus Chris Peeters.

Een aantal jaren geleden, voor de verkiezingen van 1978, hebben we in de Nijmeegse PSP een aantal van de discussies gevoerd die Chris Huinder nu aansnijdt. Juist om de bundeling van krachten mogelijk te maken hebben we toen een "Gemeenschappelijk Overleg" opgezet, waarin allerlei actiegroepen hun gezamenlijke belangen zouden bespreken. Maar: dat verliep snel. Voortdurend haakten groepen af; ze hadden het te druk met hun eigen strijdterrein om zich ook nog intensief met andere terreinen te bemoeien. De meeste groepen kwamen wel terug als het om gezamenlijke belangen ging. In de verkiezingen die daarop volgden trokken we aanvankelijk dat idee door: uit allerlei actiegroepen wilden we mensen op onze (toen: PSP-IKB) lijst plaatsen. Maar: daar bleek helemaal niet zo'n animo voor te zijn. Actiegroepen waren bang dat ze door op onze lijst te gaan staan voortaan ver-eenzelvigd zouden worden met de PSP.

Zij wilden voor zichzelf de mogelijkheid houden om alle partijen te benaderen.

Ik denk dat daarin een van de fundamentele verschillen zit tussen partijen en actiegroepen/bewegingen: partijen horen een (geïntegreerde) visie te ontwikkelen op alle beleidsterreinen, en zich daarin ook te verstaan met de groeperingen die op die terreinen actief zijn. actiegroepen zijn op een terrein actief en als het goed is houden ze daarbij contact met alle partijen.

Kanttekeningen

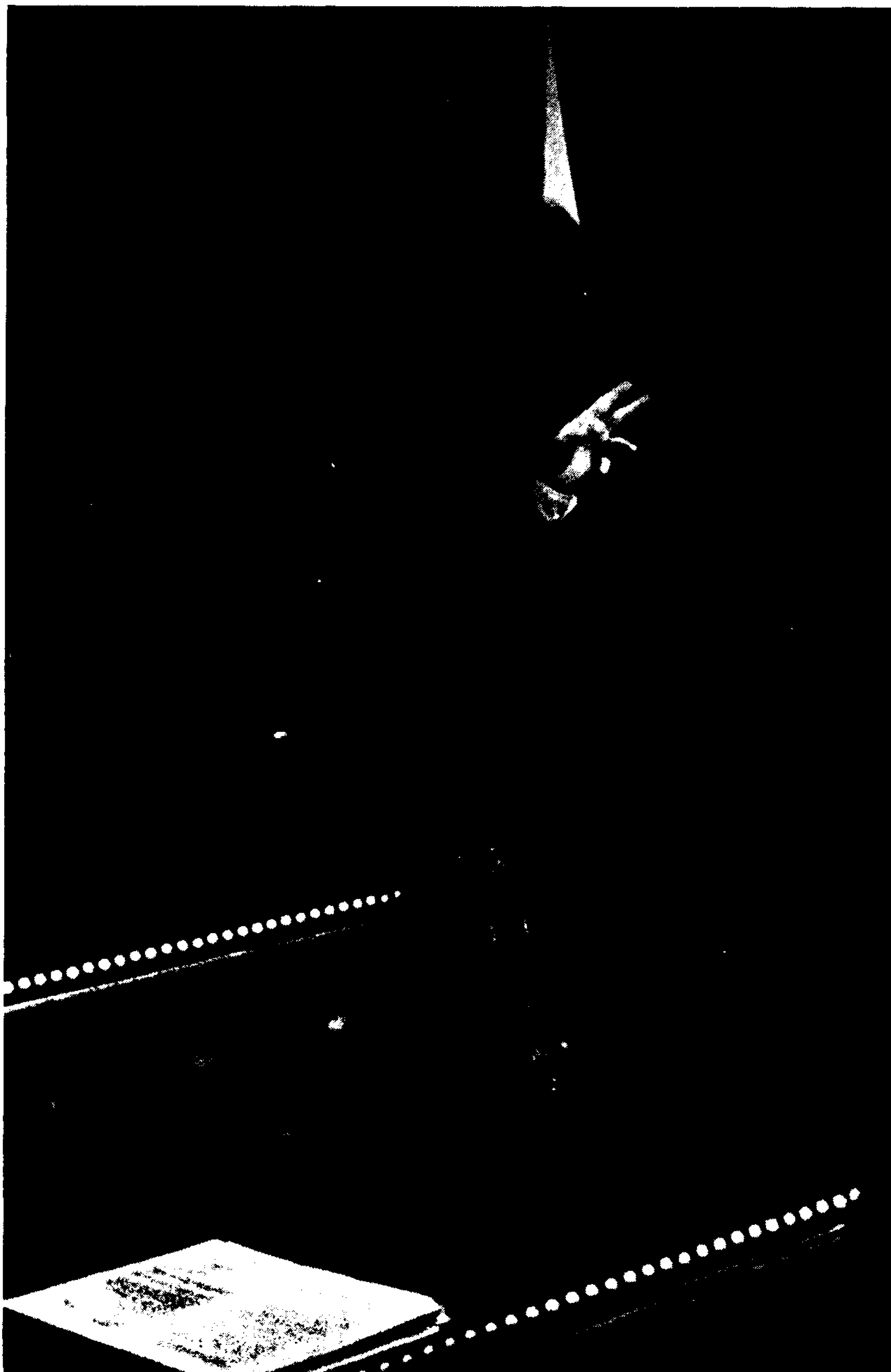
Hieronder wil ik een aantal kanttekeningen plaatsen bij sommige stellingen die Chris Huinder verdedigt.

Ten eerste heb ik altijd grote vraagtekens gezet bij de pretentie dat de PSP buitenparlementaire bewegingen zou moeten verbinden en coördineren. Het is en praktisch en theoretisch een onzinnige vooron-

derstelling. Praktisch, omdat het onvermijdelijk is dat iedere goed georganiseerde beweging veel meer weet van hun terrein dan een politieke partij. Krachtens haar aard moet die zich nu eenmaal immers met alle terreinen bezighouden! De teleurstelling van actiegroepen dat "die parlementariërs er weer eens niks vanaf weten" is dan ook gespeend van werkelijkheidszin. Het met elkaar verbinden is dus een onzinnige pretentie. Het vooronderstelt ook een veel grotere maatschappelijke totale eenheid als voorhanden is. De filosofische basis daarvan is de gedachte aan het onvermijdelijk socialisme waar we naar toe op weg zijn. Waarbij ik "kapitalisme" en "socialisme" gebruik als trefwoorden voor de complete werkelijkheid op alle terreinen aan weerskanten van een diepe breuk (de revolutie). En aangezien dat ene socialisme er op één moment komt, is er een noodzakelijke samenhang tussen al die bewegingen die we alleen maar moeten opsporen en aan derden verduidelijken. Bij al die bewegingen zijn de machtsverhoudingen ook afhankelijk van "de stand van de klassenstrijd". Dat is natuurlijk maar onzin. Er is een zeker complexe maatschappelijke werkelijkheid waarin elk strijdterrein gekenmerkt wordt door haar eigen specifieke machtsverhoudingen. Uiteraard speelt daarbij op de een of andere manier op elk terrein wel de economische crisis en het optreden van het Kabinet-Lubbers een rol, maar dat maakt er geen eenheidsworst van. Het coördineren van al die bewegingen is dan ook onvruchtbaar, omdat het de mogelijkheden vermindert om in te spelen op de specifieke situaties op deelreinen. Ook dat geeft weer aan hoe onzinnig sommige pretenties van de PSP zijn: alsof wij in staat zouden zijn de machtsverhoudingen op een bepaald terrein beter te analyseren als een groep die zich op dat terrein richt. De pretentie kon alleen overeind worden gehouden door de slechte analyse waarop acties in Nederland gevoerd worden. Wat dat betreft ben ik het volledig eens met het artikel van Arrien Kruyt in De Groene van 2 januari jl.

Dat heeft weer te maken met onze voor-geschiedenis; in de VS is alles wat rood is lang verdacht. Actiegroepen analyseren daardoor veel onbevangener de feitelijke machtsverhoudingen en spelen daarop in (en je zou kunnen beweren dat ze daardoor onbewust de gedachten van Foucault uitstekend toepassen). In Nederland is de grote opkomst van het aktiewezen gelijk opgegaan met een Marx-revival, helaas van de primitievere soort. Daarbij is de klassenstrijdgedachte nog wel doorgedrongen, maar zelfs de al wat genuanceerdere analyses van Althusser en Poulantzas, die de noodzaak van de strijd binnen de staatsapparaten m.i. overtuigend hebben aangetoond, is nauwelijks tot het Nederlands aktiewereldje doorgedrongen.

Primitieve analyses in de trant van "radikale acties verbreden en brede acties radikaliseren", ja, dat laat zich nog wel coördineren. Zodra de analyse wat verrij-

UILD VERLEDEN

der wordt zullen we het toch aan de beweging zelf moeten overlaten.

Verkiezingen

En dan kom ik aan mijn tweede punt. Grote praktische en theoretische bezwaren heb ik tegen de idee van Chris Huinder dat federaties van sociale bewegingen of zoiets aan verkiezingen moeten gaan meedoen. Ten eerste twijfel ik zeer aan de inhoudelijke kwaliteiten en de vervlechting van bewegingen. De kernenergiebeweging was ooit breed, maar hoeveel van die mensen zijn werkelijk betrokken geweest bij het CE-scenario? Een handjevol. De meeste hebben in dat soort zaken geen zin. En hoeveel zijn er dat uit andere bewegingen? Dat er ook vrouwengroepen tegen kernenergie en kernbepapening zijn is toch geen aanwijzing dat "de" vrouwenbeweging diepgaand is ingevoerd in energiepolitiek? Dat kan ook niet, wil een beweging niet volledig haar energie op eigen terrein verliezen. En helemaal absurd gaat het straks worden als vertegenwoordigers van welke federatie dan ook in raad of parlement terecht gaan komen. Want dan moeten ze noodgedwongen wel standpunten gaan innemen op alle daar aan de orde komende terreinen. Dat vereist het afwegen van het integreren. Ze zullen dan volstrekt geïsoleerd worden van hun achterban, die geen zin en geen kans heeft om zich met al die terreinen bezig te houden. Daar is maar een gedeelte in geïnteresseerd, die noodgedwongen afhaakt op het specifieke terrein. En voor je het weet heb je . . . een politieke partij.

Met de ontwikkeling dat steeds meer groepen een sektorale vertegenwoordiging in de Tweede Kamer willen ben ik ook zeer ongelukkig. Het weerspiegelt de weerzin van veel mensen om zich met de belangenafweging in een steeds ingewikkelder wordende samenleving te bemoeien. Toch maakt dat parlementaire democratie op den duur onwerkbaar. Een partij van de vakbeweging, van de vrouwen, van de middenstanders, die tegen elkaar opboksen vanuit het groepsgevoel. Is dat nou een verbetering ten opzichte van het verzuilde verleden . . . ?

Ik praat hier niet over het "algemene belang". Dat bestaat niet. Er zijn heel veel manieren om belangen tegen elkaar af te wegen. Zo'n afweging kan ook voortdurend veranderen, afhankelijk van de ontwikkeling in de samenleving en je eigen visie daarop.

De partij

Dat brengt me op mijn derde punt: "de" taken van "de" politieke partij. Een zeer moeilijk onderwerp, waarover binnen de PSP helaas meestal alleen in schablonetermen wordt gesproken (zoiets als "platform" of "spreekbuis")

Iedere partij heeft haar zeer eigen geschiedenis, sterk vervlochten met de geschiedenis van een land, en bepaald door het tijdvak waarin ze tot ontwikkeling kwam.

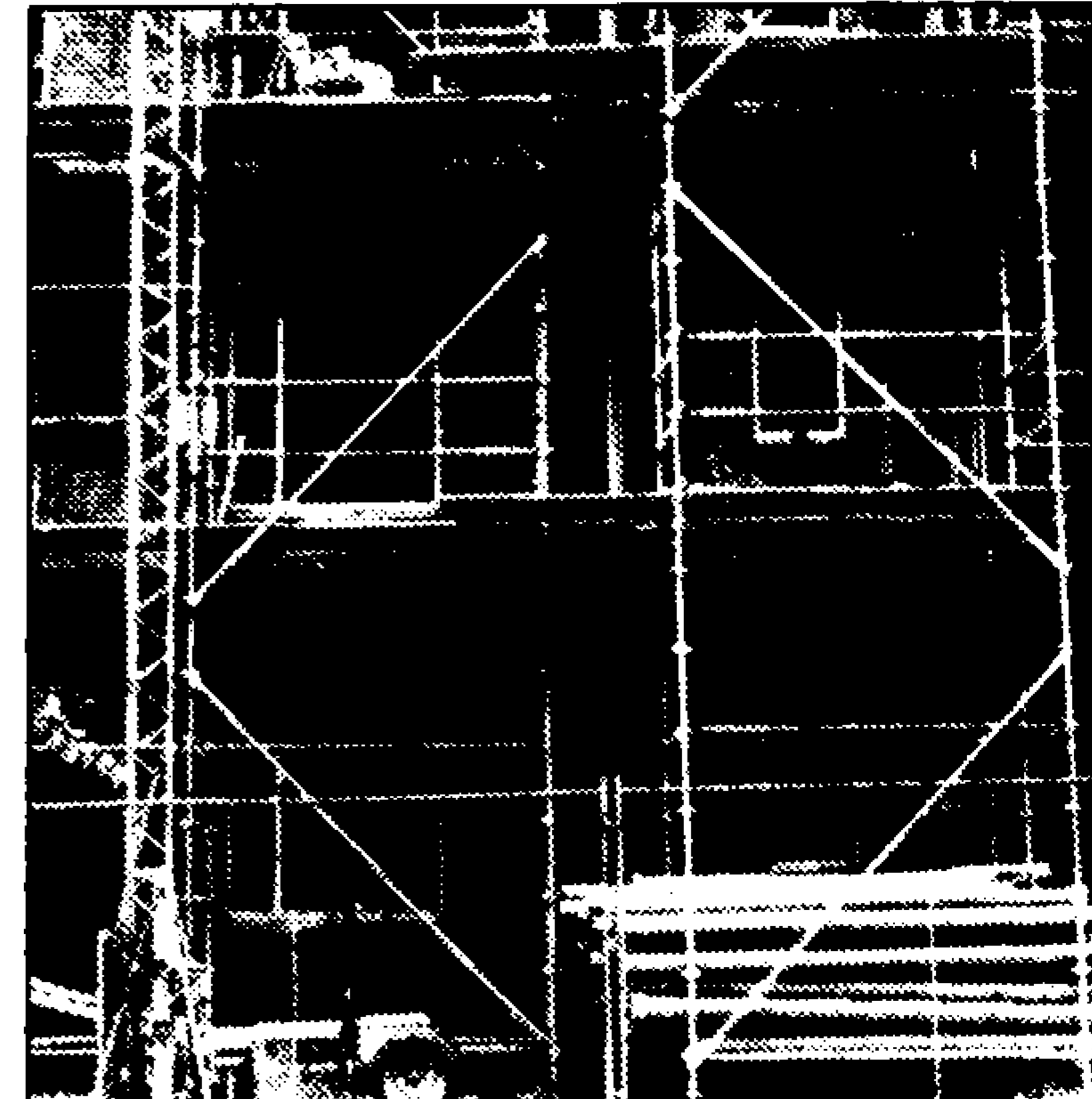
Stuurman beschrijft bij voorbeeld de opkomst van de liberale partij van Thorbecke in een nog sterk door het calvinisme en de monarchie gedomineerd land als verdedigster van de belangen van de nieuwe bourgeoisie. De KVP is sterk bepaald door het emancipatiestreven van de katholieken. En dan is er uiteraard de voorgeschiedenis van de PvdA, als verdedigster van de arbeidersbelangen. Het zou een uitermate boeiende studie zijn om eens te onderzoeken hoe de ontwikkeling van de diverse sociaaldemokratische partijen is beïnvloed door de stand van de nationale industrialisatie op het moment van hun ontstaan. Wat de PSP betreft: als de PvdA zo verstandig was geweest om aan enkele pacifisten een zetel te schenken, was er wellicht nooit een PSP ontstaan (het verschil tussen Nederland en Duitsland kan wat dat betreft niet enkel uit de 5%-drempel verklaard worden. Terwijl in Nederland het klimaat na de oorlog al snel anti-kommunistisch werd was er in de SPD toch nog lang een radikaal-pacifistische stroming). En natuurlijk is de PSP diepgaand beïnvloed door de studentenrevolte die onverwacht opkwam zo vlak na haar ontstaan.

Randgroepen

Als ik dus praat over "belangenafweging" als taak van een politieke partij, dan praat ik over een ideaaltype, wat in de werkelijkheid niet voorkwam. De PvdA is altijd de partij van de arbeiders geweest en gebleven. En wat dat betreft rechtstreeks afkomstig uit de schema's van Marx. De wending na de oorlog was m.i. vooral gevoed vanuit elektorale overwegingen, zonder diepgaande discussies over taken van politieke partijen. De PSP wilde aanvankelijk vooral het belang van de vrede verkondigen, werd later zoals gezegd sterk beïnvloed door studentenbeweging, kreeg een tik mee van de randgroepen-theorie van *Marcuse*. Vandaar bijvoorbeeld dat een hoofdstuk als cultuur nauwelijks uit de verf komt (overigens ook niet bij de PvdA): in de theorieën over maatschappelijke verandering wordt er geen belangrijke plaats aan toegekend.

Het moge uit bovenstaand verhaal duidelijk zijn dat ik een verschuiving in de taakopvatting van de PSP voorsta, en een andere geschiedenisopvatting. Het moet de taak van de PSP - van elke politieke partij - zijn om een integrale visie op de samenleving en op de veranderingen daarin te ontwikkelen. Dat kan een actiegroep die zich konsentreert op haar eigen terrein nooit waarmaken. Het kan niet de taak van de politieke partij zijn zich diepgaand met acties bezig te houden. Dat is de taak van actiegroepen en kunnen wij nu weer nooit overnemen. Hoogstens in uitzonderingsgevallen kunnen wij als partij een actie van de grond krijgen waar vanuit de samenleving nog geen initiatief bestaat, en dat zo snel mogelijk onafhankelijk van de partij maken. Zo heeft de PSP in Nijmegen het initiatief genomen om een

WAT IS DE BESTE MANIER OM UW SPAARGELD TE BELEGGEN:

HIERIN

Sparen bij de ASN is gemakkelijk. U hoeft er niet op uit. Hoeft niet tijden voor een loket te staan. U spaart thuis - via uw girorekening. Na elke storting of opname krijgt u een helder rekeningoverzicht. De rente wordt regelmatig bijgeschreven. Sneller en doelmatiger kan niet.

Sparen bij de ASN is ook bevredigend. Want u spaart bij een bank die nog een aantal wezenlijke principes heeft. Met uw spaargeld worden goede dingen gedaan. Beleggen in woningbouw. Beleggen in sociaal-maatschappelijke projecten. En u weet zeker dat uw spaargeld niet terecht komt in dubieuze ondernemingen. Niet in Chili of Zuid Afrika. Niet in landen met een verfoeilijk regime waar mensenrechten worden opgeofferd aan macht.

Bij dat alles geeft de ASN u toch een mooie rente. Nooit minder dan bij de andere (spaar)banken. Waarmee bewezen wordt dat

OF HIERIN.

een uitstekend beleggingsbeleid, lage kosten en maatschappelijke verantwoordelijkheid tot mooie resultaten kunnen leiden. Waardoor uw spaarresultaten optimaal zijn en uw spaargeld schoon blijft.

Kom bij de bank die u gewetensvol laat sparen. Zo'n 75.000 spaarders met een spaar tegoed van meer dan 400 miljoen gingen u voor.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening. Doe het nu: u krijgt f 7,50 premie!

Als u voor 1 juli 1985 een spaarrekening voor uzelf opent met tenminste f 50,- als eerste inleg. Bij de ASN spaart u ook thuis. Via uw giroboekje. U spaart net zo snel of u neemt net zo makkelijk weer geld op als u een giro overschrijving doet.

Meer weten? Vul de antwoordkaart elders in dit blad in.

bewoners-organisatie in het centrum op te richten. Zodra die er was zijn wij teruggetreden, en hij draait nu al vijf jaar zeer behoorlijk.

Wat mij betreft zou ook het krampachtig met elkaar verbinden van allerlei maatschappelijke problemen in de richting van een mystieke heilssamenleving achterwege moeten worden gelaten. Laten we maar hier en nu analyseren wat we tegen racisme, vrouwenonderdrukking en werkloosheid kunnen doen, en vanuit een machtsanalyse die concreet is en niet schablonematig. Daar hebben de concrete mensen waar we voor vechten wat aan. En daar doen we het toch voor, nietwaar? Ik besef de grote problemen daarbij. Want er is niet een algemeen belang. Er zijn deelbelangen, die tegen elkaar moeten worden afgewogen, en iedere politieke partij heeft daarbij afwegingen, bepaald door en haar visie op een wenselijke toekomst, en haar verleden. Een zeer groot probleem is natuurlijk dat de rechtse partijen weinig oog hebben voor belangen die wij hoog achten, en dat er machtsverschillen zijn in de samenleving, en dat de machtige groepen van het ogenblik weinig geneigdheid vertonen (vanuit het verleden) om met andere belangen rekening te houden (zie b.v. de onbeschofte houding van werkgevers ten opzichte van arbeidstijdverkorting).

Maar ik beschouw de werkgeversneiging om hun huidige positie uit te buiten als een

terugkeer naar infantiele neigingen. Of, in ontwikkelingspsychologische termen te praten: we staan voor het probleem hoe een volwassene een kind kan opvoeden dat machtiger is als hij/zijzelf. Hoe dat moet, dat heb ik nog niet opgelost.

CHRIS PEETERS

(ingezonden mededeling)

RACISME IN LEGER

Ik, vierde jaars Sociale Akademie, schrijf afstudeerskriptie over 'Racisme in Nederlandse leger'. Informatie over incidenten, racistische organisaties in het leger enzovoorts is welkom en wordt vertrouwelijk behandeld. Ron Blom, Babsloot 70, 2771 EK Boskoop.

De teloorgang van een links alternatief

Een van de Italiaanse partijen, waarmee het Groen Progressief Akkoord (en dus de PSP) in het Europees Parlement samenwerkt, heeft zich opgeheven en is tot de PCI (Communistische Partij van Italië) toegetreden. Redakteur van De Waarheid, Rinke van de Brink, had in Bevrijding nr. 16 van december vorig jaar een interview met Luciana Castellina, die voor de PdUP (Partij voor Proletarische Eenheid) in het Europees Parlement zit. Zij was nogal positief over dat samengaan van de PdUP met de PCI. Ad van Ingen kijkt daar veel kritischer tegenaan. Hij vraagt zich – ter vergelijking – af hoe de PSP zou aankijken tegen een samengaan van de PSP met de PvdA. Voor "Bevrijding" schetst Ad van Ingen de geschiedenis van Italiaans klein-links en de gematigheid van de PCI.

In de zomer van 1969 start de linkse oppositie binnen de PCI met de uitgave van het maandblad "Il Manifesto". De felle kritiek die de groep rond het blad levert op het standpunt van de PCI ten aanzien van de arbeiders- en de studentenbeweging leidt binnen enkele maanden tot haar roeyement. Het vonnis wordt uitgesproken door Natta, de huidige partijsecretaris, die in een recent interview overigens niets wenst terug te nemen van zijn uitspraken van toen.

In 1971 wordt door "Il Manifesto" een begin gemaakt met het proces dat moet leiden tot partijvorming. Hierdoor zal de groep langzamerhand de kenmerken van beweging gaan verliezen. Na verhitte interne debatten wordt besloten om aan de verkiezingen van 1972 deel te nemen. Het resultaat is echter teleurstellend: tweehonderdvijftigduizend stemmen (0,7%), onvoldoende voor een parlementszetel. Ondertussen verschijnt sinds 1971 "Il Manifesto" als dagblad. De groep rond dat blad voert een zelfstandig beleid. Ook ná de fusie in 1974 tussen "Il Manifesto" en een andere partij, waardoor de *Partito di Unità Proletaria per il Comunismo* (PdUP) ontstaat, weet de redactie te beletten dat de krant verwordt tot een onderdeel van de partijpropaganda.

Voor de parlementsverkiezingen van 1976 presenteert "klein links" in Italië zich met een eenheidslijst onder de naam *Democrazia Proletaria* (Proletarische Democratie). De drie partijen die de lijst steunen – PdUP, *Lotta Continua* (De strijd gaat door) en *Avanguardia Operaia* (arbeidersvoorhoede) – versmaden het niet om elkaar onderling hevig aan te vallen gedurende de verkiezingscampagne, boven-

dien zijn de partijen ook intern verdeeld. Het electoraal succes is zeer mager: Democrazia Proletaria behaalt anderhalf procent van de stemmen, net genoeg om in het parlement te belanden. Dit bescheiden resultaat moet echter ook worden bezien in het licht van het hoge percentage dat de PCI scoort: 34,4%.

Dubbele splitsing

In de winter van '76/'77 worden er fusiebesprekingen gevoerd tussen de PdUP en Avanguardia Operaia (AO). Mede onder invloed van de jongerenbeweging van 1977 leiden de besprekingen echter tot een versnelling van het al aan de gang zijnde desintegratieproces van beide partijen. De meerderheid van de PdUP en de minderheid van AO gaan verder als PdUP, terwijl de minderheid van de PdUP en de meerderheid van AO Democrazia Proletaria (DP) oprichten. Deze dubbele splitsing heeft met name als achtergrond de beoordeling van de PCI; voor de aanhangers van de PdUP heeft de PCI ondanks alles nog revolutionaire potentie, terwijl voor DP de PCI een in het systeem geïntegreerde partij is.

Op het PdUP-kongres van november 1978 in Viareggio is er opnieuw sprake van een breuk. Nu scheiden zich de wegen van "Il Manifesto" en de PdUP. Terwijl de groep rond "Il Manifesto" zich veel meer openstelt voor bewegingen als die van de jongeren en van de vrouwen, weigert de PdUP deze ontwikkelingen te begrijpen. Met de Il Manifesto-groep stapte onder andere *Rossana Rossanda* op, die tot op de dag van vandaag deel uitmaakt van de redactie van "Il Manifesto".

In 1979 slaagt de PdUP erin, voor de eerste en tevens laatste keer in haar bestaan, op eigen kracht parlementszetels te behalen. Na 1979 is er sprake van een geleidelijk politiek en organisatorisch aftakelingsproces, ofschoon er in 1981 een tijdelijke opleving is door de impuls die uitgaat van de fusie met de MLS (*Movimento Lavoratori per il Socialismo*), de politieke erfgenaam van de studentenbeweging. In 1982 en 1983 ondergaat de partij een aantal gevoelige aderslatingen, doordat in verschillende gewesten leden en masse de partij verlaten en lid worden van de PCI en PSI (Onafhankelijke Socialistische Partij). Bij de parlementsverkiezingen van 1983 en de Euroverkiezingen van 1984 presenteert de PdUP zich niet meer zelfstandig, maar via kandidaten op de lijst van de PCI. Het partijcongres van april 1984 probeert de buitenwacht duidelijk te maken dat er nog een zelfstandige rol voor de PdUP is weggelegd. In werkelijkheid wordt er achter de schermen al hevig gedebatteerd over het opgaan in de PCI. De officiële bekendmaking van het voorstel van het bestuur om als partij "toe te treden" tot de kommunistische partij verschijnt in september in de pers. En in november sluit een bijzonder kongres, dat het opgaan in de PCI bevestigde, de tien-

jarige partijgeschiedenis af. Voor enkelen, onder andere *Magri* en *Castellina* is het inderdaad een terugkeer in de moederschoot, voor de meesten is het echter de eerste keer dat ze lid worden van de PCI. Overigens besluit een flink aantal leden – zo'n twintig tot dertig procent – buiten de PCI te blijven.

PCI veranderd?

Volgens Castellina bestond er op hoofdpunten overeenstemming tussen de twee partijen en konden de nog bestaande verschillen een zelfstandig voortbestaan van de PdUP niet meer rechtvaardigen (zie "Bevrijding" van december 1984). Castellina schijnt dan voor het gemak maar even voorbij te gaan aan kwesties als eenzijdige ontwapening, konversie van de wapenindustrie, het lidmaatschap van de Navo en het voorstel-Spinelli, vorig jaar aangenomen door het Europees Parlement, om te komen tot de oprichting van de Europese Unie. Bij al deze onderwerpen stonden de standpunten van de PdUP en de PCI diametraal tegenover elkaar. Castellina heeft als het ware deze verschillen willen onderstrepen, toen ze in juli vorig jaar toetrad tot de *Regenboogfractie* in het Europese Parlement en niet tot de kommunistische fractie. Overigens valt over dit laatste op te merken dat het niet erg elegant is, dat je toetreedt tot een fractie, terwijl je partij al druk aan het debatteren is over het opgaan in de PCI als gevolg waarvan je die fractie – de Regenboog – weer zal moeten verlaten.

Met name na het laatste kongres, begin 1983, heeft de PCI een zekere draai naar links gemaakt. Zo is er het afgelopen jaar, in en buiten het parlement, felle oppositie gevoerd tegen het dekreet van de regering-Craxi inzake de korting van de prijscompensatie. Maar tegelijkertijd steunt de PCI vaak regeringsvoorstellen of onthoudt ze zich. Zo wordt bij voorbeeld de defensiebegroting, ondanks het kommunistisch verzet tegen Comiso, steeds goedgekeurd met de steun van de PCI. In oktober jl. moest de PCI er zelfs aan te pas komen om de huid van de christendemokratische minister van Buitenlandse Zaken, *Andreotti*, te redden. In het parlement was tegen deze minister een motie van wantrouwen ingediend, die ook gesteund werd door een behoorlijk aantal parlementariërs van de regeringsmeerderheid. Doordat de PCI zich echter onthield, werd de motie verworpen.

Links alternatief

De reden voor het afsluiten van het "experiment" PdUP moet blijkbaar elders gezocht worden en is niet de loutere overeenstemming op concrete programma-punten met de PCI.

Vanaf het begin heeft de PdUP gestreefd naar het totstandkomen van een links alternatief, waarbij de kommunistische partij een centrale rol toegekend wordt. Maar

aanvankelijk was haar beleid gericht op heel links: ze streefde naar de zogenaamde herijking van links. Langzamerhand verengt deze strategie zich steeds meer tot alleen de PCI en wordt de PdUP een soort vijfde wiel aan de kommunistische wagen. Het kongres van april 1984 is een laatste stuiprekkende, als de PdUP probeert het zelfstandig voortbestaan nog wat te rekken. De weg richting PCI is dan echter al onherroepelijk ingeslagen. De strategische voorstellen tijdens dat kongres – met name het kompromis voor het alternatief als voorloper van een links alternatief – verschillen nog maar weinig van wat de PCI op dit gebied geformuleerd heeft. De politieke speelruimte van de PdUP buiten de PCI is opgebruikt en de toetreding tot die partij – waar de organisatie nog steeds gebaseerd is op het democratisch centralisme – lijkt bijna een logische stap. De tanende politieke invloed van de PdUP valt overigens ook af te lezen uit het feit dat de partij in 1984 nog maar enkele duizenden leden telt.

Nederland

Je kunt nog zo voor samenwerking tussen linkse partijen zijn, maar je kunt onmogelijk, zoals Castellina in haar interview in "Bevrijding", de "onvoorwaardelijke overgave van de PdUP aan de PCI" als voorbeeld stellen aan Nederland. De drie Italiaanse partijen die in bepaalde opzichten met de Nederlandse "kleine drie" vergeleken kunnen worden – PdUP, DP en de Partito Radicale – hebben elkaar nooit kunnen luchten of zien. Deze vijandigheid heeft vooral te maken met historische en culturele achtergronden en met de beoordeling van de PCI, en vloeit niet zozeer voort uit programmatische verschillen. Maar samenwerkingspogingen zijn hierdoor steeds geblokkeerd gebleven. De PCI evenwel vervult in Italië grofweg gezegd de rol van de PvdA in Nederland. Zou het in Nederland begrepen worden, als de PSP zou besluiten haar heil te zoeken bij de PvdA, omdat de samenwerking met de CPN en de PPR niet lukt?

AD VAN INGEN

Het Fretelin is springlevend

Onlangs kwamen in Londen in West-Europese actiegroepen voor Oost-Timor bijeen. Zij bogen zich over de strategie, die zij dit jaar zullen ontwikkelen. Activiteiten rond de bijeenkomst van de mensenrechtencommissie van de Verenigde Naties in Genève deze maand, de IGGI-konferentie (Intergouvernementele Groep voor Indonesië) in juni, de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in september/oktober. Het zijn enkele voorbeelden van internationale bijeenkomsten, waar de Oost-Timorgroepen actief willen lobbyen. Dat lobby-werk is hard nodig. Portugal, de ex-kolonisator van Oost-Timor, en Indonesië, dat sinds negen jaar het eiland militair bezet houdt, zijn immers in het geheim sinds november over Oost-Timor aan het onderhandelen. Maar de Oost-Timorese bevolking en de bevrijdingsorganisatie Fretelin zijn bij die onderhandelingen helemaal niet betrokken. Andermaal wijkt democratie voor internationale machtspolitiek. Chris Huinder was in Londen en bericht over de nieuwe militaire strategie van Indonesië in Oost-Timor, de strategische dorpen, de geboortekontrolle en, natuurlijk, over het Fretelin, dat nog springlevend is.

De laatste naar buiten gesmokkelde berichten van het Fretelin dateren van de zomer van vorig jaar. Fretelin-leider *ShanaNaNa* meldde toen, dat het grootscheepse offensief van Indonesië, in de volksmond *Operatie Schoonbezemen* genoemd, afgeslagen was. Ondanks dagelijkse bombardementen en terreurmaatregelen tegen de plaatselijke bevolking door Indonesische militairen wist het Fretelin rond een kleine twintigtal dorpen tot tegenaanvallen over te gaan.

Dat sinds die zomerberichten het Fretelin nu nog steeds springlevend is – waardoor de ongerijmdheid van de onderhandelingen tussen Portugal en Indonesië aan de kaak gesteld wordt – moge blijken uit een interview van de Indonesische opperbevelhebber *Benni Moerdani* in december. Hij gaf toe, dat er nog geen einde aan de strijd in zicht is en dat het Fretelin uit tienduizend mensen bestaat, die echter niet allemaal over een wapen beschikken: "Toen wij de guerrilla tegen de Nederlanders vochten hadden we vier mensen, die achter een man met een geweer aanrenden. Als die gedood werd of uitviel, dan pakte een ander het geweer over. Dus het (Fretelin) heeft zo'n duizend actieve leden met tussen de drie- en vijfduizend sympathisanten. De helft daarvan is getrouwd. Die heeft twee kinderen en dan kom je uit op zeven à tienduizend. Maar ze vechten nooit in één groep, alleen maar in splinters." Misschien was het nog niet tot Moerdani doorgedrongen, maar een kenmerk van guerrilla-strategie is in kleine groepen te vechten...

Verzetshaarden

De voortdurende activiteiten van het Fretelin hebben het Indonesische leger tot het ontwikkelen van een nieuwe strategie gedwongen. Het voert nu beperkte aanvallen uit, die het gehele jaar doorgaan. Het Fretelin kan zich daardoor veel moeilijker tijdens de regenperiode herstellen. De Indonesische aanvallen worden direkt op de Fretelin-strijdkrachten gericht, zo gauw die ergens opduiken, met een gekombineerde inzet van kommando's, luchtmacht en landleger. Tegelijkertijd is Indonesië ertoe overgegaan tot het vormen van vierhonderd nieuwe strategische dorpen, waar de Oost-Timorese bevolking verplicht moet worden en die zwaar bewaakt worden. In de oude strategische dorpen was het Fretelin erin geslaagd van binnenuit verzetshaarden op te bouwen, waardoor het van eten, medicijnen en buitgemaakte wapens werd voorzien. In de nieuwe strategische dorpen wordt er tevens een paramilitaire organisatie van Oost-Timorezen gevormd. Het Indonesische leger heeft noodgedwongen ook de Oost-Timorezen zelf meer moeten bewapenen, omdat het moreel van de eigen troepen bijzonder laag is. Oost-Timorezen, vooral jongeren, die verplicht Indonesisch onderwijs hebben gevolgd, worden daarbij ingeschakeld. De nieuwe militaire strategie en de nieuwe strategische dorpen maken het voor het

Fretelin een stuk moeilijker. Oost-Timorese vluchtelingen, die in Lissabon via het Internationale Rode Kruis aankomen, spreken steeds meer van gewapende overvallen door het Fretelin om aan voedsel en wapens te komen. De – nu gewapende – kollaborateurs en Oost-Timorese dienstplichtigen in het Indonesische leger worden daarbij zonnodig doodgeschoten. Dat is koren op de molen van de Indonesische propaganda, die van Fretelin-aanvallen op onschuldige burgers, mooie kerkgebouwen en nuttige scholen spreekt.

Wrede geboortekontrolle

Nu is het niet uit zorg voor de Oost-Timorese medemens, dat Indonesië een nieuwe militaire strategie heeft ontwikkeld. De economische exploitatie en grondstoffrijkdom, naast de kracht van het Fretelin, vormen er reden voor. In het rapport van het *Indonesische Nationale Investeringsburo* van november wordt vermeld, dat Oost-Timor beschikt over mangaan, goud, marmer, ijzer, olie en gas. Een Indonesische generaal beschikt normaal niet alleen over een militaire divisie, maar ook over een "economische divisie". De economische adviseurs van Moerdani en andere generaals hebben ervoor gepleit, dat de strategie van de totale oorlog verlaten werd, omdat anders de exploitatie van deze grondstoffen teveel risico's zou oplepen.

Opperbevelhebber *Benni Moerdani*

Vooral in het westen en zuid-westen van Oost-Timor worden dorpen opgezet, waar de bevolking bij de exploitatie van grondstoffen en op grote plantages (kruidnagel, koffie) te werk wordt gesteld. Deze dorpen bestaan voor vijftig procent uit overgebrachte Javanen en Balinezen en

voor de andere helft uit Oost-Timorezen, die uit een ander deel van Oost-Timor komen. Door deze politiek van transmissie en translokatie wordt de Oost-Timorese bevolking van zijn eigen kulturele identiteit beroofd.

Bovendien past de bezettingsregering een strenge politiek van gezinsplanning toe. Vijfennegentigduizend Oost-Timorese vrouwen zijn reeds aan deze politiek onderworpen. Dat is waarschijnlijk de gehele geslachtsrijpe vrouwelijke bevolking van Oost-Timor. De politiek van geboortekontrolle is heel wrang, zo niet wreed, als men weet, dat waarschijnlijk tweehonderdduizend mensen van de in totaal zeshonderdduizend al door de bijna tien jaar durende bezettingsoorlog zijn omgekomen.

Hoe de geboortekontrolle precies gebeurt en hoe de voedsel en medische situatie van de bevolking is, die gegevens zijn niet bekend. Oost-Timor wordt door Indonesië nog steeds volledig van de buitenwereld afgesloten. Zelfs het Internationale Rode Kruis heeft maar beperkt toegang tot Oost-Timor. Het mag alleen gevangenen bezoeken en zich met het herenigen van families, van wie een deel in Portugal of Australië woont, bemoeien. Medische en voedselhulp mag het niet aan de plaatselijke bevolking geven. Daar zou Indonesië zelf voor zorgen. De in Lissabon aankomende vluchtelingen en de naar buiten gesmokkelde berichten van het Fretelin spreken echter van een dramatische situatie.

Sinds enige tijd heeft het Fretelin, zowel in het binnenland als in het buitenland, zijn politieke koers gewijzigd om meer steun te verwerven. Het werpt zich niet meer op als "enige legitieme vertegenwoordiger van het Oost-Timorese volk". Het heeft zich voor een parlementair meerpartijensysteem, nadat Oost-Timor onafhankelijk geworden zal zijn, uitgesproken. En het heeft een strategie van "nationale eenheid" ontwikkeld. Die houdt in, dat het Fretelin met alle Oost-Timorezen, die voor een onafhankelijk Oost-Timor zijn, politiek wil samenwerken. Ook mensen die vroeger voor integratie bij Indonesië of voor voortzetting van Portugals aanwezigheid in Oost-Timor waren, zijn voor het Fretelin akseptabel.

Samen met de Fretelin-vertegenwoordigers in het buitenland proberen de Oost-Timor-actiegroepen in West-Europa – naast die in de Verenigde Staten en Australië – gedaan te krijgen, dat het Fretelin als een onderhandelingspartner bij de geheime besprekingen tussen Portugal en Indonesië wordt erkend. Niet alleen door de Verenigde Naties, onder wiens hoede de besprekingen nu plaatsvinden, maar ook door nationale regeringen. Een belangrijk aktiemiddel daartoe zal zijn het mobiliseren van zoveel mogelijk parlementariërs in de wereld, die hun regering daartoe willen oproepen.

BOEKBESPREKING

De redactie van BEVRIJDING zoekt

REDAKTEUREN (V/M)

We vragen:

- een zekere deskundigheid op één of meerdere van de volgende terreinen: *sociaal-ekonomisch, justitie en politie, onderwijs, feminisme, anti-racisme*;
- lidmaatschap van de PSP en enige ervaring in de partij;
- ervaring in het schrijven van artikelen;
- bereidheid tot het regelmatig bijwonen van de 14-daagse redactievergaderingen in Amsterdam (zo'n drie uur 's avonds).

We bieden:

- onkostenvergoeding;
- een gezellige werkkring waarin enthousiasme bestaat om het produkt, ondanks de beperkte middelen, zo optimaal mogelijk te maken.

Met name vrouwen worden verzocht zich aan te melden (de redactie bestaat nu uit zes mannen).

Afhankelijk van het aantal reacties zullen we trachten iedereen die reageert persoonlijk uit te nodigen voor een gesprek om nadere informatie uit te wisselen.

De feitelijke benoeming geschiedt door het Partijbestuur van de PSP op voordracht door de redactie.

Nadere informatie vooraf is te verkrijgen via Roel Sandvoort, tel. 020 - 26 73 74 (partijburo PSP) of 020 - 83 76 17 (privé).

Heb je interesse? Zend dan een kaartje of een kort briefje met de hoognodige informatie naar: **Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.** Telefonische aanmelding via bovenstaande telefoonnummers is ook mogelijk.

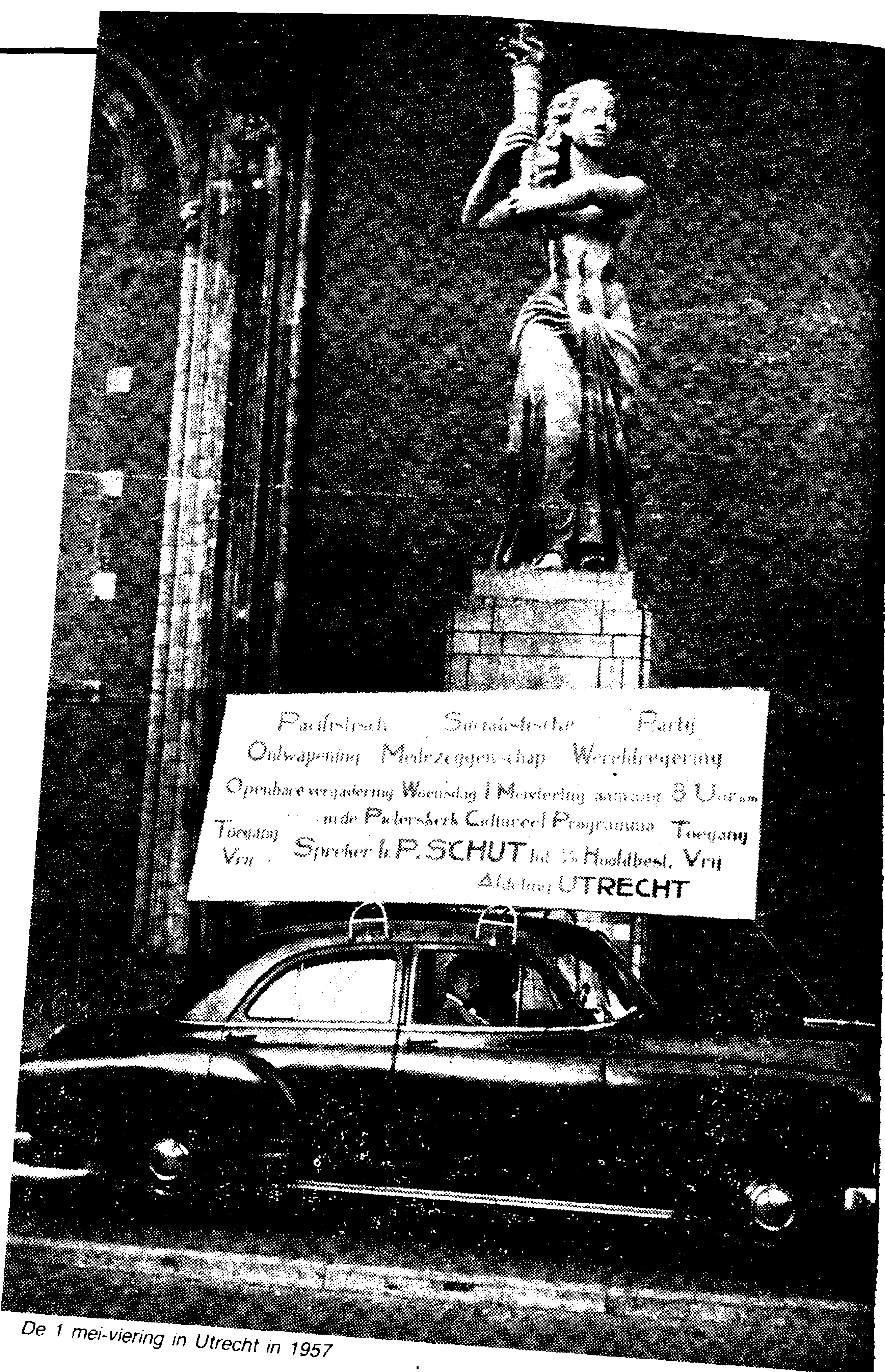
In het najaar van 1984 verscheen opnieuw een regionale geschiedenis van de PSP: "Linksbuiten; Geschiedenis van de PSP in de provincie Utrecht 1957-1984". Het is een uitgave van het gewest Utrecht van die partij en werd geschreven door Herman Lenferink, Henk Roor en Fred de Vries.

Het boekje is onderverdeeld in vijf hoofdstukken, die steeds een bepaalde periode omvatten. Binnen ieder hoofdstuk wordt, na een korte algemene inleiding, eerst ingegaan op de ontwikkeling in gewest en provinciale staten, terwijl daarna de afzonderlijke afdelingen worden behandeld. De schrijvers geven zo een zeer gedetailleerd overzicht van de PSP in één provincie. Het is hun bedoeling op deze manier te voorkomen dat er alleen een beeld ontstaat van "de grote dan wel belangrijke mensen" in de partij. Ze willen vooral ook aandacht schenken aan de "gewone PSP-leden die zich in hun eigen dorp of stad moeite gaven om het pacifistisch socialisme dichterbij te brengen". Op de vraag in hoeverre deze opzet geslaagd is, zal ik op het eind van deze bespreking nader ingaan.

Allereerst moet gezegd dat het is gelukt, ondanks het ontbreken van nogal wat archiefmateriaal, een enorme hoeveelheid feiten en gegevens bij elkaar te brengen. Soms vormen al deze details boeiend leesvoer. Zo komen we bijvoorbeeld te weten dat de auto, waarmee men in de gemeente Utrecht propaganda maakte voor de 1 mei-viering in 1957, werd bestuurd door de propagandist Mulder. De kosten hiervan had hij zelf op zich genomen. Bovendien wordt onthuld dat de gebruikte propagandaborden eind mei 1957 werden gestolen. De heer Mulder meende dat dit geen kwajongenswerk kon zijn en de zaak werd in handen gegeven van de politie, die volgens een ander bestuurslid "in het algemeen welwillend tegenover ons stond." Het resultaat van de naspeuringen van de sterke arm wordt ons helaas niet meer meegedeeld.

Op andere momenten komt de grote hoeveelheid feiten de leesbaarheid echter niet ten goede en trad bij mij een zekere vermoeidheid op. Voor iemand die de PSP of Utrecht minder goed kent, zal dit waarschijnlijk nog sterker het geval zijn, te meer daar de uitleg van de kontekst waarin een en ander zich afspeelt te kort schiet. Wie buiten de PSP weet nog wat 'visie 2' en 'visie 3' in 1983 betekende? Wie buiten Utrecht kan zich iets voorstellen bij 'Tivoli Tijdelijk' of de rol van Robert van Gemert in het Oosterbuurткомité in 1981?

De opbouw en indeling van het boekje is helaas ook niet altijd even sterk. Om een voorbeeld te noemen, pas bij de verkiezingen voor de Provinciale Staten in 1974 wordt uitgelegd wat de taken van dit orgaan eigenlijk zijn, terwijl we dan al drie van deze verkiezingen achter de rug hebben.

De 1 mei-viering in Utrecht in 1957

De PSP in Utrecht

Een duidelijke verdienste is de goede analyse van de sociale en regionale achtergronden van de aanhang van de PSP in de verschillende gebieden van de provincie. Het beste resultaat bij verkiezingen werd steeds gehaald in de drie grootste gemeenten (Utrecht, Amersfoort, Zeist) en in enkele forensengemeenten in het noorden. Minder aanhang was er in de zuidelijke forensenplaatsen op de Heuvelrug en heel weinig in de agrarische gebieden in het calvinistische oosten en het katholieke zuiden van de provincie. De streken waar de PSP nauwelijks wortel schoot, kenmerkten zich door een sterkere positie van de kerk en een lager welvaarts- en scholingsnivo dan de delen waar de partij meer succes had. Tegen deze achtergrond wordt het moeizame functioneren van allerlei kleine afdelingen, die in het boekje beschreven worden, begrijpelijk. Ook de problemen van een gewest met een dominerende positie van een grote afdeling (Utrecht) komen goed aan de orde.

Een bezwaar van het boekje is echter dat enkele belangrijke problemen en vragen helemaal niet gesteld worden. Hoe kan men bijvoorbeeld verklaren dat de afdeling Utrecht sinds de zeventiger jaren behoort tot één van de bolwerken voor een radika-

lere koers van de PSP? Wat voor invloed had het konflikt rond *Proletaries Links* (1981) op de afdelingen in Utrecht? In een publikatie uit 1984 mag de teruggang in ledental en de toegenomen richtingensrijd in de laatste paar jaar toch wel behandeld worden?

Het is verder teleurstellend dat de achterliggende motieven en denkbeelden van waaruit mensen in de PSP actief waren onderbelicht zijn gebleven. De schrijvers geven dit in hun inleiding overigens ruiterlijk toe. Vanwege tijdgebrek konden er niet systematisch interviews met (ex-)leden afgenomen worden. Van hun bedoeling een beeld te geven van 'de gewone PSP-leden' is als gevolg van de wel gekozen aanpak nu weinig terecht gekomen. Gezien de grote hoeveelheid werk die in het onderzoek is gestoken valt dit te betreuren. Dit neemt echter niet weg dat het boekje voor geïnteresseerden in de geschiedenis van de Utrechtse PSP natuurlijk verplichte kost is.

JACK HOFMAN

"Linksbuiten" (164 pag.) is verkrijgbaar bij het PSP-gewest Utrecht, Postbus 13010, 3507 LA Utrecht door f 9,25 (inkl. porto) over te maken naar postgiro 474758.

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING.

Omdat de ruimte beperkt is kunnen reacties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

Samenwerking (2)

Beste partijvrienden, wat zijn we weer geweldig bezig geweest in Rotterdam! Er is toch één ding dat de buitenwacht van ons zal moeten toegeven: dat wij een levende partij zijn. Maar voor hoe lang nog? Heeft het verleden ons dan niets geleerd?

Bij de herdenking van ons 25-jarig bestaan hebben we niet alleen onze acties en onze vernieuwende initiatieven kunnen herdenken, maar ook onze verdeeldheden en onze partijfleuringen. Moeten we weer zo nodig? Kan het nu deze keer echt niet anders? Halverwege de jaren zestig, toen onze partij op een hoogtepunt van haar invloed en haar elektorale kracht stond, begonnen de onderlinge tegenstellingen steeds verwoestender om zich heen te grijpen: Vóór revolutionair geweld of er tegen; vóór akseptatie van de Bruggroepers (een afgescheiden groep uit de CPN) in de partij of tegen; vóór samenwerking met partijen als PvdA en PPR of juist vóór samenwerking met klein revolutionair links (toen nog zonder CPN, die van ons niets hebben moest) enzovoort, enzovoort. En wat heeft het ons toen opgeleverd? Niet alleen allerlei onverkwikkelijke ruizes en chaotische congressen, maar ook enorm stemmenverlies, totdat we ongeveer midden jaren zeventig ons dieptepunt bereikten.

Geen wonder, want een partij die zo weinig in staat is tot het bewaren van vrede in eigen huis, kon onmogelijk respect afdwingen bij kiezers, die juist vanwege ons streven naar vrede en socialisme op ons gestemd hadden. En nu lijkt het weer dezelfde kant op te gaan. Juist zijn we elektoraal weer in de lift, niet in het minst door de zwakte van de PPR en de verdeeldheid in de CPN, of daar begint het gedonder weer.

En dat terwijl volgens ons bij verreweg de meeste PSP-ers de meningen helemaal niet zo ver uit elkaar liggen. Waarom kunnen PSP-ers, die het op bepaalde punten niet met elkaar eens zijn, op een openbaar kongres niet wat menselijker met elkaar omgaan? Het lijkt wel of we gemakkelijker tegen de eigen partijgenoten kunnen polariseren dan tegen onze werkelijke tegenstanders!

Wij van de afdeling Weesp en omstreken van de PSP hebben in het verleden ervaren wat onderlinge verdeeldheid betekent. Tien jaar geleden raakten we daaraan onze enige raadszetel kwijt. Op dit moment hebben we die weer terug. We zouden die niet alleen graag willen houden, maar we zouden

er zo ontzettend graag nog eentje bij willen over twee jaar.

Beste mensen, we hebben elkaar zo nodig, want "rechts" lacht in zijn vuistje!

JEANNE WIELARD
PSP-afdeling Weesp e.o.

BLOEDIGE KERST IN BERLIJN

Het kerstverhaal in Bevrijding "Bloedige kerst in Berlijn" door Hubert Smeets prikkelde mij tot een reactie. Het was een leuk verhaal, zeker als je net tien dagen in Berlijn bent geweest en met twee partijgenoten hebt zitten te filosoferen over wat er mankeert aan Oost Berlijn. Wij zullen ons in de PSP in ieder geval verzetten tegen het sluiten van "wuffte etablissementen". Wellicht geeft dat Hubert weer wat fiducia.

Maar wat me minder beviel was de politieke strekking van het verhaal. Horst Gabel heeft de meeste kritiek op de USPD en Spartakus en wordt lid van de SPD.

In het boek "De verraden revolutie" van Sebastian Haffner is ook veel kritiek te leveren op de USPD en Spartakus. Maar dit boek is vooral een felle aanklacht tegen de SPD die doelbewust de revolutie heeft verraden en hun achterban met kogels heeft benaderd. In dit belangwekkende boek schrijft hij onder andere dat Ebert dagelijks telefonisch (geheim) contact had met legergeneraal Groener, Ebert/Noske het leger herformeerden tegen de revolutie en dat deze zelfde vrijkorpsen later de stoottroepen van het fascisme vormden.

Haffner trekt de konklusie, dat de opkomst en het succes van het fascisme het verdiende loon zijn geweest van dit verraad. De strijdvaardigheid van de arbeiders, die zeer groot was en alle regeringsbesluiten regelmatig tot een vodje papier maakten, deze strijdvaardigheid die later zo nodig was tegen het fascisme is door de sociaal-demokratische leiders verstikt en bloedig onderdrukt.

De tragedie bestond eruit, dat de sociaal-demokratische, revolutionaire achterban vertrouwen schonken aan hun leiders, die deze revolutie niet wilden en er alles voor over hadden deze te voorkomen.

De moord op Rosa Luxemburg en Karl Liebknecht was een bagatel, die later door de kommunisten is opgeblazen om hun eigen zeer beperkte rol op te hemelen. Haffner toont scherp aan dat de kommunisten en Spartakus en eigenlijk ook de USPD weinig invloed hadden op de gebeurtenissen. Liebknecht was een charlatan en had vooral een symboolfunctie. Alleen Rosa Luxemburg had wat invloed via haar intelligente blaadje de Rote Fahne. In dit blad werd het valse spel van de leiders van de sociaal-demokratie doorgeprikt. Daarom waren ze een gevaar voor de bestaande orde. Daarom had Noske (Eberts opperbevelhebber in de burgeroorlog) Von Oertzen opdracht gegeven de telefoon van Liebknecht onafgebroken te controleren en al zijn gangen te rapporteren aan kapitein Von Papst. Dit bevel leidde tot de arrestatie van Liebknecht en

Luxemburg en de leider van het moordkommando heette Von Papst...

Gekombineerd met de feiten, dat Ebert/Noske toestonden dat er een beloning was uitgelooft voor hun arrestatie en de heler-achtige reactie van de sociaal-demokratische pers op hun moord (wat nooit is herzien) geeft de directe medeplichtigheid aan van de leiders van de sociaal-demokratie. Maar deze moord was slechts het startsignaal voor alle andere. Op zowel de duizenden revolutionaire arbeiders als later de miljoenen in het Hitler-tijdperk, aldus Haffner.

Ik kan me dan ook niet voorstellen, dat Horst Gabel in zo'n bloedplas wilde staan en lid werd van de SPD. Een organisatie waarvan Gustav Landauer, niet lang voor zijn dood onder de laarzen van Noskes vrijkorps soldaten schreef: „In de gehele historie is mij geen weezinwekkender organisatie bekend dan de Sociaal-demokratische Partij" (blz. 190/Haffner).

Het boek van Haffner vind ik verplichte literatuur voor PSP-leden. Voor sommige om een illusie armer te worden in het eenheidsfront met sociaal-demokraten, voor anderen omdat het nog veel erger was dan je al wist.

Volgens Haffner zijn de feiten en de analyse nooit weerlegd. Om van de geschiedenis te leren moet je haar kennen en zeker deze gebeurtenissen, die zijn weerga in de geschiedenis nauwelijks heeft. Lees dit boek.

Ik ben benieuwd naar de recensie van Hubert Smeets.

TOM PITSTRA
GRONINGEN

Reactie Hubert Smeets

Het is een hardnekkig misverstand, ik weet het, maar de geschiedenis leert ons helaas *niets*. De geschiedenis bestaat niet, heeft geen mond en kan dus niet tot ons spreken. Tom Pitstra wekt de indruk dat hij wel in de gelegenheid is geweest te biecht te gaan bij de geschiedenis, maar zolang ik niet weet waar ze resideert weiger ik dat te geloven. De absolutie die zijn biechtvader, de geschiedenis, hem en het links socialisme verleent en de zondeval waarin de sociaal-demokratie volgens hem is meegesleurd, mag dan deel uitmaken van de katechismus van de PSP – waarom voelde Tom Pitstra zich als PSP'er overigens zo aangesproken door het verhaaltje, misschien toch een parallel tussen PSP en USPD? – maar is daarmee nog geen dogma voor de hele geloofsgemeenschap. Natuurlijk heeft de leiding van de SPD in 1918/19 de boel besodemieterd, natuurlijk speelde Noske onder één hoedje met de Hoogste Legerleiding van generaal Groener, natuurlijk heeft Ebert niet ingegrepen tegen de Freikorpsen. Daar kan Ebert postuum op worden aangesproken. Maar dat neemt niet weg dat:

– de USDP (inderdaad een soort PSP) hopeloos verdeeld was op het moment dat het er op aan kwam verantwoordelijkheden te durven nemen;

– de Spartakisten op sleeptouw werden genomen door hun revolutionaire sentiment;

– USPD noch Spartakusbund op het kritieke moment in staat waren de postzegels recht op de enveloppe te plakken (dat moet ook gebeuren) en daarmee alle macht op een presenteerblaadje aan de SDP overdroegen;

– de revolutionaire woelingen van november 1918 helemaal niet in de eerste plaats een socialistisch karakter hadden maar bovenal een anti-militaristisch motief. De soldaten en arbeidersraden richtten zich tegen de keizerlijke orde, van socialisatie van produktiemiddelen hadden ze nog niet gehoord;

– in de Raden op lokaal en nationaal niveau het de SPD was die overal de meerderheid verwierf en niet de USPD of Spartakusbund, hetgeen het reformisme van de arbeidersklasse nog eens aksentueert;

– de eerste jaren van de Weimarrepubliek, onder leiding van Ebert en Scheidemann, voor een ongekende kulturele opleving hebben gezorgd door het vrije klimaat dat in de Duitse verhoudingen op dat moment ongekennd was. Dat boek van Haffner ken ik ook. De wijze waarop Tom Pitstra er uit citeert, heeft me weer eens gesterkt in het aloude adagium dat politici en ideologen (beide functies vervult Tom volgens mij in de PSP) geschiedenis vooral aanwenden om er hun eigen positie met terugwerkende kracht mee te kunnen bewijzen. Daar is op zich niets op tegen. Maar daarmee is Tom Pitstra's analyse van de Duitse revolutie nog niet korrekt. Die zegt meer over hemzelf dan over de verhoudingen in Duitsland anno 1918.

Hubert Smeets

Nijmegen

Linkse meerderheid

De PSP in Nijmegen heeft op 30 november 1984 besloten voor de komende gemeenteraadsverkiezingen een gezamenlijke lijst met de PPR en de CPN aan te gaan. Nijmegen bezit thans de grootste zelfstandige PSP-fractie: vier leden. PPR en CPN hebben in deze stad elk één zetel. De links-rechts verhouding in Nijmegen is in wankel evenwicht, met partijen als D'66 en de SP op de wip. De PSP, die op de afdelingsvergadering het besluit met een meerderheid van zeventig procent nam, wil door deze samenwerking steun bieden aan de acties van de bevolking tegen het afbraakbeleid van regering en rechtse partijen. Met name wordt ook gestreefd naar een links college van B & W. Nu zit de PvdA nog met het CDA in het Nijmeegse college. In het ontwerp-akkoord met PPR en CPN wordt overigens een mogelijke deelname van het CDA aan een links meerderheidscollege niet geheel uitgesloten, hoewel het streven in de eerste plaats wel gericht is op een college zonder CDA en/of VVD. Daardoor is het besluit van de afdeling op gespannen voet komen te staan met de kongresspraken van de PSP, die in bindende richtlijnen aan de afdeling voor gemeenten boven twintigduizend inwoners de deelname van de PSP aan colleges met ook CDA en/of VVD erin uitsluit.

De nu al bestaande samenwerking tussen de raadsfracties van de drie partijen zal verstevigd worden. Over het gezamenlijk verkiezingsprogramma zal nog verder gepraat worden met PPR en CPN. Ten aanzien van de collegevorming heeft elk van de drie partijen overigens het recht om "nee" te zeggen tegen een ontwerp-collegeprogramma met andere partijen. Als één van de partijen van dit vetorecht gebruik maakt, gaat de hele PSP-PPR-CPN combinatie in de oppositie. In een gesprek tussen het bestuur van de afdeling Nijmegen en het partijbestuur over het samenwerkingsbesluit heeft het partijbestuur erop gewezen, dat deelname aan een college van B & W door haar moet worden goedgekeurd, en dat zij volgens het kongresbesluit geen toestemming kan verlenen voor het sluiten van een akkoord met CDA en/of VVD. Het partijbestuur zegt erop te vertrouwen dat in de verdere besprekingen over het programma met de beide andere partijen de PSP dit punt opnieuw aan de orde zal stellen, en dat zonodig van het vetorecht gebruik gemaakt zal worden, als zich een college met CDA en/of VVD zou aftekenen in de college-onderhandelingen na de verkiezingen.

PETER ZWART

Amsterdam

De PSP samen met CPN en PPR

De PSP-federatie van Amsterdam heeft met grote meerderheid besloten te streven naar een zo nauw mogelijke samenwerking van PSP, CPN en PPR en 'eventuele partijloze linkse mensen' bij de gemeenteraadsverkiezingen in maart 1986. Met 25 stemmen vóór, 11 stemmen tegen en twee onthoudingen nam de federatie een daartoe ingediend voorstel van gemeenteraadslid Frank Köhler aan. De PSP-vergadering besloot ook, dat de voorgestelde besprekingen met de CPN en de PPR over samenwerking ook moeten gaan over dezelfde opstelling bij de collegevorming. Uiterlijk in mei 1985 moet het federatiebestuur verslag doen van de besprekingen met de CPN en de PPR, zodat de federatievergadering er dan een oordeel over kan geven.

Tijdens de vergadering kwam er een brief binnen van het Amsterdamse CPN-bestuur waarin aan de PvdA, D'66, PPR en PSP werd voorgesteld in het kader van het progressief besturenoverleg besprekingen te openen over een eventueel gezamenlijk programma op hoofdpunten en over collegevorming. Deze besprekingen zouden op 12 maart moeten beginnen. De voorzitter van de PSP-federatie, Rudi Karemaker, deelde de vergadering mee, dat negatief op deze brief gereageerd zou

worden. De PSP heeft sinds enkele jaren zijn deelname aan het progressief besturenoverleg opgeschort. Bovendien wil de PSP duidelijk blokvorming naast de PvdA. De PSP zal de CPN dan ook spoedig voorstellen om vóór 12 maart met de drie klein-linkse partijen rond de tafel te gaan zitten. Door de aanneming van de motie-Köhler zijn er, daar erin gesproken wordt over 'een zo nauw mogelijke samenwerking', verschillende variaties mogelijk: een gezamenlijk programma op hoofdpunten, één totaal programma met een gezamenlijke lijst van de drie partijen, of alleen een gezamenlijke houding ten aanzien van het al of niet in het college van B en W gaan zitten. De Amsterdamse PSP heeft echter het liefst de tweede variant gerealiseerd. De Amsterdamse PPR zal in februari, de Amsterdamse CPN zal na het landelijke kongres van die partij in maart een beslissing nemen over het al of niet samenwerken in de gemeenteraad.

CHRIS HUIJDER

Amsterdam-Noord

Drie jaar stadsdeelraad

De stadsdeelraad in Amsterdam-Noord, die onlangs haar vierde jaar inging, staat in concurrentie met de actieve bewonersgroepen in deze stadswijk. Dat is de belangrijkste konklusie van de stadsdeelraadsfractie van de PSP ter plaats. Nico Helder en Bart Groeneveld konkluderen dat in hun "algemene beschouwingen" over de stadsdeelraad Noord 1982-1984. In 1978 besloot het gemeentebestuur van Amsterdam tot een "binnengemeentelijke decentralisatie". Het gemeentebestuur vond dat er een parlementair orgaan voor de wijken moest komen: de "stadsdeelraad". Er kwam een uitgebreide inspraakprocedure op gang, waarin uiteindelijk tegen de stadsdeelraad en vóór de versterking van de wijkopbouworganen en vóór vormen van directe democratie werd gepleit. Het gemeentebestuur legde die inspraak vervolgens vrolijk naast zich neer en besloot toch tot het instellen van de door haar gewenste stadsdeelraden. Bij de eerste verkiezingen voor die raden (in Amsterdam-Noord en Osdorp) bracht minder dan vijftig procent van de kiezers hun stem uit.

Het gemeentebestuur richtte wel de stadsdeelraden op, maar verzuidde vervolgens daar inhoud aan te geven in de vorm van overdracht van bevoegdheden, geld en ambtenaren. De PSP'ers hebben één positief punt in hun algemene beschouwingen: de ambtelijke "dekonsentratie" is een succes. Bevolkingsregisters, Sociale dienst en Herhuisvesting zijn nu makkelijker bereikbaar voor de bewoners. Maar dat heeft in feite niets te maken met de instelling van een stadsdeel-

raad: deze diensten waren ook zonder de instelling van de raad wel naar "Noord" gekomen.

De PSP konkludeert verder dat de ontwikkelingen in de omgang tussen het stadsdeelraadsbestuur en de bevolking teleurstellend zijn. Vooral in het begin werden bestaande overlegvormen door-

kruist of opgeheven en werd alle overleg onder nauwlettende en beknellende controle van het deelraadsbestuur gebracht. Nico Helder en Bart Groeneveld spreken in dat verband van een "paternalistische houding" en een "koloniale politiek" van het bestuur. Op basis van hun ervaringen de afgelopen jaren pleiten zij voor linkse

machtvorming als basis voor een democratisch bestuur voor een leven in Amsterdam-Noord.

ROEL SANDVOORT

Het commentaar van de PSP-Amsterdam Noord op de Stadsdeelraad is uitgegeven als brochure. Te bestellen bij: PSP Amsterdam-Noord, Postbus 3054, 1003 AB Amsterdam.

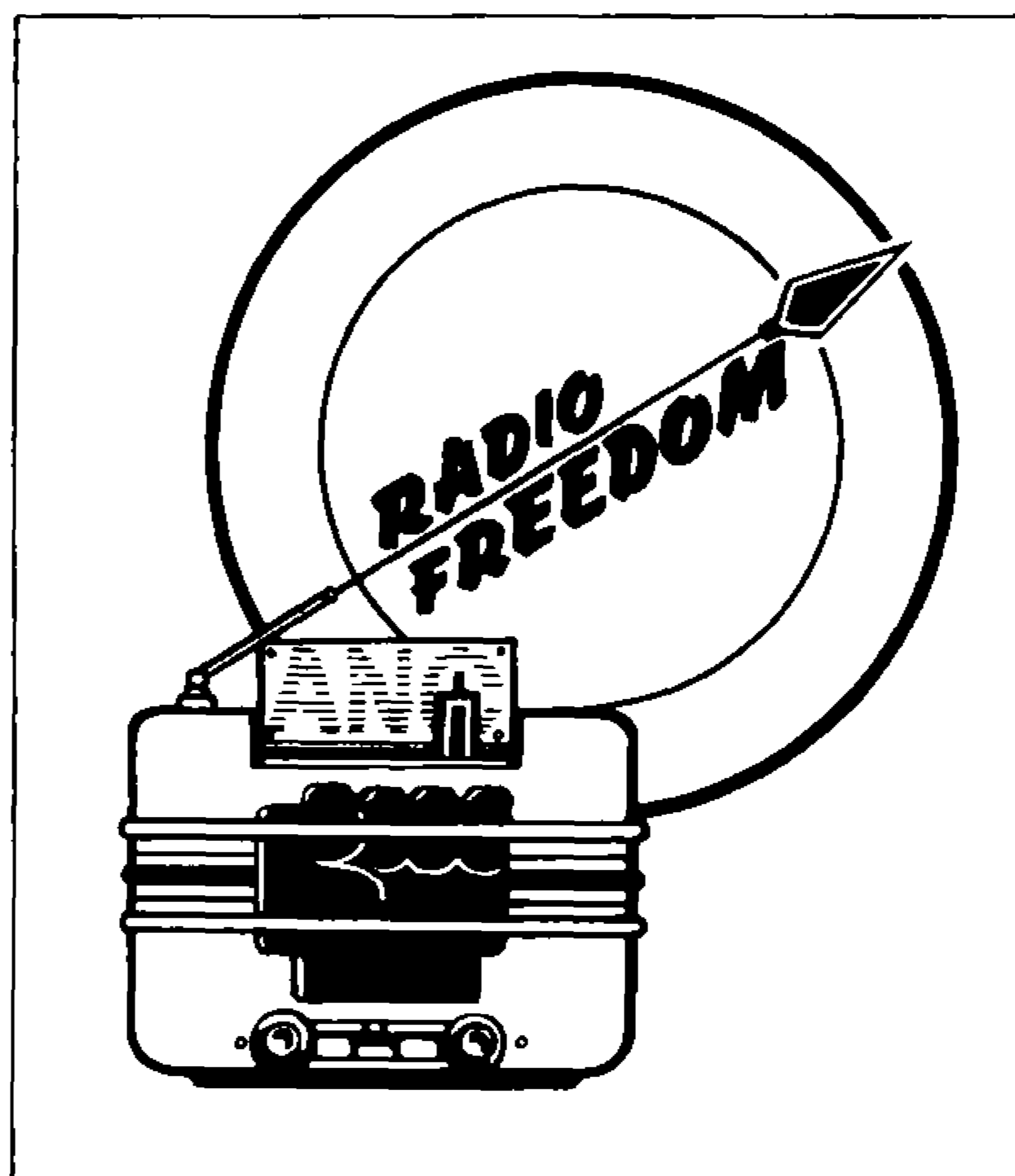
ZUID-AFRIKA

Radio Freedom

Het Komitee Zuidafrikaanse Dienstweigerders in Nederland (kortweg COSAWR) is begonnen met het inzamelen van muziek voor het ANC-radiostation "Radio Freedom". Dit initiatief is gestart omdat het radiostation niet over voldoende fondsen beschikt om goede kulturele programma's te maken.

Het luisteren naar "Radio Freedom" is in Zuid-Afrika een ernstig vergrijp. Diegene die wordt betrapt tijdens het luisteren naar deze zender riskeert een veroordeling op grond van de "Wet op het Terrorisme". Het African National Congress (ANC), de zwarte bevrijdingsbeweging, is als "terroristische" organisatie door het Zuidafrikaanse apartheidsregime verboden. Ondanks dit verbod wordt er veel naar "Radio Freedom" geluisterd. Niet alleen zwarten, maar ook meer en meer witten stemmen af op deze stem van het verzet.

Naast nieuws- en aktualiteitenprogram-

ma's worden er ook kulturele onderwerpen uitgezonden. Daarin wordt muziek gedraaid die in Zuid-Afrika verboden is. Platen van Mariam Makeba en andere

ballingen zijn in dat land alleen via "Radio Freedom" te beluisteren. Dat geldt ook voor niet-Afrikaanse muziek die het apartheidssysteem aan de kaak stelt, zoals de plaat "Free Nelson Mandela" van "Special Aka", die ook in ons land de hitlijsten bereikte.

Ian Kerkhof, vertegenwoordiger van de Zuidafrikaanse dienstweigerders in ons land over hun actie: "We willen nieuwe platen met muziek die voor de Zuidafrikaanse situatie van belang is. Afrikaanse muziek dus, raggae-platen bij voorbeeld of nummers met een duidelijke politieke strekking. Platen die we dubbel krijgen of die minder geschikt zijn voor de radio sturen we door naar de ANC-school in Tanzania".

JOS POELS

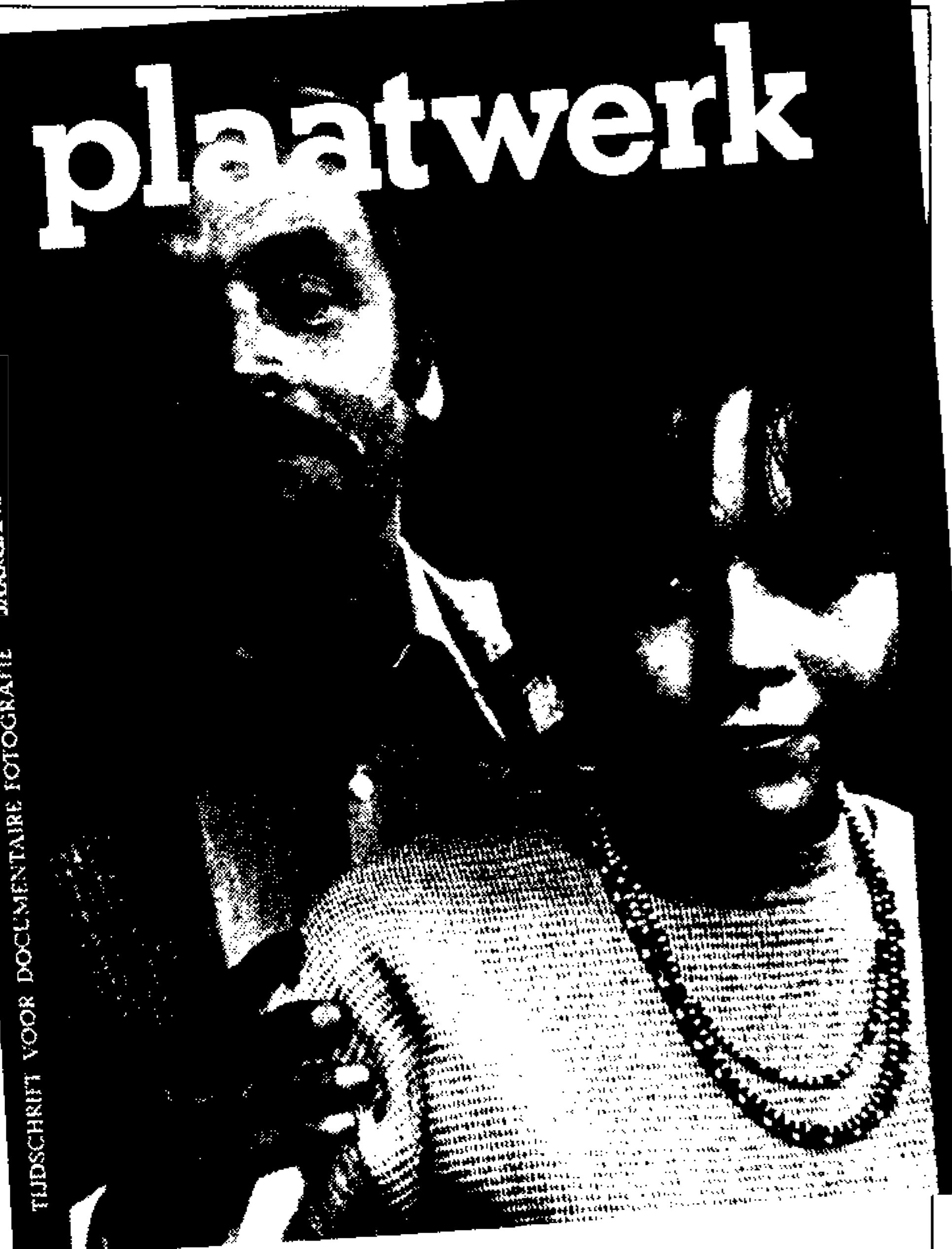
De platen kunnen worden gestuurd naar: COSAWR, p/a Lauriergracht 116, 1016 RR Amsterdam.

ONDERSTE BOVEN

Architectuur 1984. tot 19 februari is bij de Stichting Wonen, Leidsestraat 5, Amsterdam de tentoonstelling "Architectuur 1984" te zien. Tekeningen, foto's en maquettes van achttien gebouwen die het afgelopen jaar in gebruik zijn genomen. De tentoonstelling is voorbereid door de Stichting Wonen, het Nederlands Documentatiecentrum Bouwkunst en de Stichting Architectuurmuseum, die binnenkort te zamen zullen opgaan in het Architectuurmuseum dat wordt gevestigd in Rotterdam. Naast de tentoonstelling is ook een dia-klankbeeld te zien over de diverse richtingen in de Nederlandse stedenbouw en de volkshuisvesting. Openingstijden: ma./vrij. van 10.00 tot 17.00 uur en za. van 13.00 tot 17.00 uur.

Vakantie 1985. Zojuist verscheen de nieuwe reisgids van het NIVON, een reisgids die niet te vergelijken is met die van de commerciële reisburo's. Het NIVON verkoopt geen "ingeblikte" reizen. Het NIVON organiseert wat de deelnemers zelf willen. Vaak wordt er gebruik gemaakt van de natuurvriendenhuizen en kampeerterreinen waarover het NIVON in eigen land beschikt, maar ook in het buitenland dienen vergelijkbare plaatsen tot onderkomst. De reisgids "Vakanties in 1985" is gratis te bestellen bij: NIVON, P.C. Hoofstraat 163, 1071 BV Amsterdam, tel.: 020-766889.

(ingezonden mededeling)

Portret-fotografie van Taco Anema
Volwassen worden, een serie van **Paul Babeliowsky**
Nieuws/Geen Nieuws door **Corinne Noordenbos**
Nederland bijna klaar van **Daniël Koning**
Jong geluk langs de Ourthe amateurfotografie uit de jaren vijftig

In de losse verkoop f 8,50
 Een jaarabonnement (6 nummers) f 45,-

Uitgever: Fragment, Coolsmastraat 23,
 Amsterdam, tel. (020) - 26 71 33

Zuid-Amerika. In het jongste nummer van "Alerta", informatieblad over Latijns-Amerika, onder andere een interview met Rubén Zamora, vertegenwoordiger van de Sociaal Christelijke Volksbeweging in de FDR, één van de twee verzetsorganisaties in El Salvador die tot veler verrassing een dialoog met de regering-Duarte op gang hebben gebracht. Verder in dit nummer van "Alerta": Homo's op Cuba; Oppositie en volksbeweging in Chili; De cocaïne-handel in Bolivia en Colombia. Een jaarabonnement kost f 27,50 (10 nummers). Nadere informatie: Redactie Alerta, Nieuwe Herengracht 29, Amsterdam, tel. 020-270307.

Marokko. In het Marokko Bulletin, een uitgave van het Marokko Komitee, onder andere artikelen over het vertrek van Marokko uit de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAE) en een getuigenis van een vrouwelijke politieke gevangene: over het feit dat ze pas na dagen en lang aandringen maandverband van de bewakers kreeg, over de konstante angst voor verkrachting, over het slaan, de vernederingen en beledigingen. Losse nummers kosten f 2,50 en een jaarabonnement kost f 15,- (minimaal). Nadere informatie: Marokko Komitee, Postbus 15290, Amsterdam.

Jongeren tegen Apartheid. De Verenigde Naties heeft, zoals bekend, 1985 uitgeroepen tot "Internationaal Jongerenjaar". De Anti-Apartheids Beweging Nederland ((AABN) maakt van die gelegenheid gebruik een nieuwe impuls te geven aan haar al enige jaren lopende campagne "Onderwijs tegen apartheid". In het kader daarvan vindt vanaf half april tot begin mei '85 een tournee door ons land plaats van een culturele groep van de "Solomon Mahlangu Vrijheidsschool". Een tournee bedoeld voor scholen, jongerencentra en plaatselijke groepen en organisaties. Nadere informatie: AABN, Lauriergracht 116, Amsterdam, tel. 020-237335.

Bidden om vrede. De actie van de Beweging Weigering Defensiebelasting heeft vanuit kerkelijke kring veel weerklank gekregen: de Raad van Kerken heeft aan haar ledenkerken om een uitspraak over dit onderwerp gevraagd. Daarom heeft de Beweging nu een brochure uitgegeven om de achtergronden van deze christelijke burgerlijke ongehoorzaamheid op de voorgrond te plaatsen. In het boekje (76 pagina's) bijdragen van o.a. Greetje Witte-Rang (theologe en medewerkster OSACI) en de hoogleraren in de theologie aan de Universiteiten van Amsterdam H. Kossen, W. Verdonk en K. Deurloo. De brochure is te bestellen door overmaking van f 9,10 naar postgiro 4434906 t.n.v. BWD, Utrechtseweg 159, Amersfoort met vermelding van "Bidden om vrede".

Politiek overzicht. In het afgelopen najaar meldde de Stichting Burgerschapskunde dat zij haar uitgave "Politiek Overzicht" per 1 januari '85 moet opheffen. De reden: geldgebrek. Eind januari kon de hoofdredakteur Ed van der Veen tot zijn vreugde medelen dat "Politiek Overzicht" toch blijft bestaan. Het Sijthoff-koncern neemt de exploitatie van het blad over, terwijl de redactionele verantwoordelijkheid bij de Stichting Burgerschapskunde blijft. "Politiek Overzicht", dat nu zijn vijftienvijftigste jaargang ingaat, verschijnt maandelijks en geeft telkens systematisch een overzicht van de politieke ontwikkelingen in ons land. Een jaargang kost ongeveer f 60,-. Nadere informatie: Stichting Burgerschapskunde, Postbus 349, Leiden, tel. 071-899272.

Bevolkingspolitiek. Het "Landelijk Platform Bevolkingspolitiek" heeft een brochure uitgegeven onder de titel "Het vrouwenlijf als bezet gebied". Een verslag en discussie naar aanleiding van de conferentie van de Verenigde Naties over bevolkingsvraagstukken in Mexico, augustus 1984, en het Internationaal Vrouwen Tribunaal over Reproductierechten in Amsterdam, juli 1984. Het boekje kost f 7,50 en is te bestellen door overmaking van f 12,50 (inkl. verzendkosten) naar postgiro 5581848 t.n.v. Platform, Postbus 4098, Amsterdam, Tel.: 020-923900.

De Nieuwe Akademikus. Het nieuwste nummer van "Wetenschap en Samenleving" besteedt veel aandacht aan "de nieuwe akademikus" die zelf

zijn of haar werk moet scheppen. Vragen over vrijwillig en onbetaald werk, over nascholing, omscholing en bijscholing, over arbeidstijdverkorting, sollicitatiekursussen en arbeidsethos. "Wetenschap en Samenleving" nr. 85:1 kost f 6,- en is te bestellen door overmaking van f 7,60 (inkl. verzendkosten) naar postgiro 22321 t.n.v. Penningmeester VWW:Utrecht met vermelding van "W&S 85:1". Nadere informatie: Vereniging Wetenschappelijke Werkers, Oude Gracht 80, Utrecht, tel. 030-322180.

Filippijnen. De Filippijnengroep Nederland voert op dit moment actie voor vrijlating van politieke gevangenen in de Filippijnen. Ter ondersteuning van die campagne is een map uitgebracht met informatie en aktiemogelijkheden. Nadere informatie: Filippijnengroep Nederland, Van Lidth de Jeudestraat 26, Utrecht, tel. 030-319323.

Ontwikkelingssamenwerking. De 'Henk Lankhorst Stichting' organiseerde vorig jaar een studiedag over gemeentepolitiek en ontwikkelingssamenwerking. Van die dag is nu een verslag verschenen. Het verslag is te bestellen door overmaking van f 3,25 naar postgiro 194240 t.n.v. PSP Amsterdam met vermelding van 'verslag HLS'.

Nieuwe kerncentrales. Het Studium Generale van de Universiteit van Amsterdam organiseert op dinsdag 12 februari een discussie over het plan van de regering voor de bouw van twee nieuwe kerncentrales. Aan het woord komen R. Braams (Kamerlid VVD) en S. de Hoo (Wetenschappelijke Raad Regeeringsbeleid). De avond wordt voorgezeten door G. J. Zijlstra (van Centrum Energiebesparing). Aanvang 20.00 uur. Plaats: CREA gebouw, Grimburgwal 10 in Amsterdam (vlakbij tramhalte Rokin-Spuistraat).

Jongeren Klachtenboek. In het kader van het 'Jongerenjaar 1985' is er vanuit Kindervuist, Laks. Bond van Minderjarigen en W&K een redactie samengesteld voor een 'Klachtenboek'. Dat boek moet klachten, problemen en wensen van jongeren bevatten naar aanleiding van hun positie als minderjarigen. Klachten e.d. van jongeren kunnen worden gestuurd (voor 1 maart '85) naar: Klachtenboek, Antwoordnummer 10843, 1000 RA Amsterdam (een postzegel is niet nodig). Nadere informatie: Kindervuist, Postbus 9899, Utrecht, tel. 030 - 83 08 53.

De Jongeren. Donderdag 7 februari vond de opening plaats van de fototentoonstelling 'De Jongeren' in de afdeling Nederlandse Geschiedenis in het Rijksmuseum in Amsterdam. Te zien is het resultaat van de jaarlijkse foto-opdracht van dat museum, met dit keer werk van Han Singels en Maya Pejčić. De tentoonstelling is te zien tot september 1985.

ONDERSTE BOVEN

In 1982 is door het, linkse, gemeentebestuur van Sant Pere De Ribes een bosbouw- en bosonderhoudsproject voor werklozen opgezet. Dit project biedt aan twaalf

mensen werk. Gestimuleerd door het gemeentebestuur wordt het project in 1985 door de werknemers overgenomen als coöperatief bedrijf.

KOÖPERATIES IN CATALONIË

ONDER INVLOED VAN HET ANARCHISME

Autonomie is in sommige delen van Spanje een levend begrip. Natuurlijk in Baskenland, maar ook in Catalonië. Een eigen taal, een eigen cultuur en ook een heel eigen politiek denken.

Veel meer nog dan Baskenland is Catalonië beïnvloed door het anarchisme. En hoewel dat anarchisme als politieke stroming geen rol van betekenis meer speelt is op allerlei terreinen haar invloed nog naspeurbaar. Niet in de laatste plaats ook in de economie, waar coöperatieve bedrijvigheid een opvallende plaats inneemt.

Hoewel de autonome regering van Catalonië van centrum-rechtse signatuur is, zijn hoge ambtenaren speciaal belast met de verdere ontwikkeling van het coöperatief ondernemen...

Drukkerij 'El Tinter' is door dertien mensen opgezet. Allemaal hebben ze twintigduizend gulden als startkapitaal ingebracht. Ondanks de enorme concurrentie

weet drukkerij/ontwerpstudio 'El Tinter' de zaak draaiende te houden, mede omdat zij zich specialiseert in Catalaanse publikaties.

Fotograaf Anthony Fairley, van het Nijmeegs Foto Kollektief, bezocht vorig jaar Catalonië en maakte er tezamen met journalist Heinz Schiller, een reportage over coöperatieve bedrijvigheid.

BEVRIJDING

JAARGANG 29 NUMMER 3 MAART 1985 PRIJS f 1,50

8 maart internationale vrouwendag

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

- KLEIN LINKSE
SAMENWERKING
- KRAKEN EN DE PSP
- VROUWEN EN
OMGEVING
- RSV
- VOORDEURDELERS

KOMMENTAAR

Mediawet

Anderhalf jaar na het verschijnen van de medianota is minister Brinkman met het wetsvoorstel mediawet gekomen. Dit wetsvoorstel wil het hele gebied van informatieverspreiding via het geschreven woord, radio, tv en kabel regelen. Het zal waarschijnlijk nog dit jaar het parlement passeren en ergens in 1986 wet geworden zijn.

Op de medianota zelf had de PSP veel kritiek. Die nota poogde teveel het oude patroon van de verzuilde omroepen in leven te houden, waarbinnen de nieuwe elektronische mogelijkheden ingepast moesten worden. Het leek veel op het persen van een olifant in een kanariekooi.

PSP-kamerlid Wilbert Willems zei het zó, toen hij in januari 1984 over de medianota sprak: "Omroepen vertegenwoordigen vaak geenszins meer een bepaalde geestelijke of kulturele stroming. Wat is nu het verschil tussen de Veronica, de Tros en de Avro? De meeste omroepen presenteren op z'n hoogst een getal."

Wilbert Willems pleitte dan ook voor een drastische herziening van het publieke ommroepbestel. Hij stelde voor de zinloze, geestdodende konkurrentieslag tussen de omroepen overbodig te maken door zenderkleuring op de tv en door het toepassen van slechts één getalskriterium. Op Nederland 1 zouden omroepen moeten komen, die voornamelijk amusement, sport en publieksfilms willen uitzenden. Op Nederland 2 omroepen die voornamelijk cultuur, informatie en edukatieve programma's willen uitzenden. Als een groepering die uit wil zenden, over een minimum aantal leden beschikt, mag ze uitzenden. Het onderscheid tussen a-, b- en c-omroepen en tussen de zogenaamde geestelijk-kulturele achtergrond komt te vervallen. Ongeacht het aantal leden krijgt iedere omroep die het minimum aantal leden heeft evenveel zendtijd.

Wat de abonnee-(kabel-)tv betreft pleitte Wilbert Willems eveneens voor twee relevante maatregelen. De overheid treft wettelijke voorzieningen om monopolievorming in het kabelaanbod te voorkomen en te verbieden, zodat de mogelijkheid van keuzes in programma's zo groot mogelijk wordt. Bovendien wordt het kabelsysteem zodanig ontwikkeld, dat er sprake is van alleen betalen voor werkelijk bekeken of gehoorde programma's, de zogenaamde kies-tv of kies-radio. Technisch is dit met geringe kosten mogelijk.

Brinkman echter behoudt het slechte en stemt het goede daarop af. Wat in de medianota staat wordt nu grotendeels in het mediawetsvoorstel gekonkretiseerd. De verzuilde omroepen blijven bestaan en ze mogen niet aan abonnee-tv doen. Wel moeten ze een verenigingsvorm krijgen en moeten de leden zich via een uitdrukkelijke wilsverklaring aanmelden. Het belachelijke systeem van ledenbinding via het lokkertje van de programmabladen komt daarmee te vervallen. Een klein winstpuntje. Wellicht is het ook als positief te beschouwen,

althans binnen de smalle marges van het ouderwetse omroepbestel, dat de omroepen een volledig programma moeten bieden met 20% aan informatie, 25% aan ontspanning, 20% aan cultuur en 5% aan edukatie. Een kolossale interpretatiestrijd en heen en weer geloop tussen ministerie, studio en rechtbank om duidelijk te krijgen, hoe die specifieke gebieden onderscheiden moeten worden is echter nu al levendig voor te stellen. In het wetsvoorstel mogen politieke partijen, kerkgenootschappen, geestelijke genootschappen en edukatieve instellingen ook in bepaalde mate uitzenden, zoals nu al het geval is. Maar wat moet je, als politieke partij, met het artikeltje: "Een politieke partij of groepering gebruikt haar zendtijd geheel voor een programma op politiek terrein?" Betekent dat dat een politieke partij vanuit haar visie geen economische of kulturele of gedramatiseerde programma's mag brengen?

Brinkman wil niet, dat de instellingen en bedrijven die abonnee-tv willen brengen, een volledig programma aanbieden. Dat zou teveel konkurrentie voor de publieke omroepen geven. Dat riekt wel erg veel naar het beschouwen van abonnee-tv als een elektronische afvalbak. Een nogal stiefvaderlijke benadering. Maar wat vooral vreemd is, is dat Brinkman een strikte scheiding tussen publieke omroepen en abonnee-tv-programmaverzorger wil aanbrengen, zonder dat hij dat wettelijk wil en kan voorkomen. Een samenwerking tussen een abonnee-tv-programmaverzorger en een omroep is niet verboden. Ook is het mogelijk, dat met een zeker tijdsverschil een abonnee-tv-programmaverzorger dezelfde beelden uitzendt als een publieke omroep. Dat werkt samenwerking of belangenverstrengeling in de hand, zonder dat daaraan specifieke, beperkende regels gesteld worden.

In het wetsvoorstel wordt de organisatie van lokale en provinciale omroep geregeld. De minister is niet voor regionale tv. Prioriteit ligt, vanwege de kosten en de beschikbare frekwenties, bij de lokale omroep wat te billijken is. Niet te billijken is echter, dat er per gemeente slechts een lokale omroep met één zendgemachtigde mag zijn. Indien meer dan een omroep-instelling voldoet aan de eisen van "bevrediging van de in de gemeente of provincie levende maatschappelijke behoefte kulturele, godsdienstige en geestelijke behoeften, zodat haar programma geacht kan worden van algemeen nut te zijn" moeten die instellingen samengaan. Lukt dat niet dan wijst het Commissariaat voor de Media een van de instellingen aan als de rechthebbende omroepinstelling. Dat is vergelijkbaar maar van een politieke partij of een krant eisen, dat zij gericht zijn op de bevrediging van alle maatschappelijke, kulturele en andere behoeften. Het is technisch mogelijk, dat er in grote gemeenten meer dan een omroepinstelling uitzendt. En

organisatorisch is het natuurlijk ook heel goed mogelijk, dat de zendtijd in een gemeente of provincie verdeeld wordt over twee of meer omroepinstellingen, die specifieke maatschappelijke behoeftes bevredigen. De nu opgelegde paraplu-functie aan de ene rechthebbende omroepinstelling werkt bevoogdend en centralistisch. Bovendien zou het daarnaast goed zijn, dat in de wet verankerd werd, dat alle partijen (behalve fascistische en racistische) toegang tot de uitzendingsmogelijkheid hebben, als ze daar behoefte aan hebben.

Het ministeriele verlangen, dat op lokaal en provinciaal nivo – waarom eigenlijk niet op landelijk nivo ook – het algemeen nut elektronisch bediend en gediend wordt, is een reaktionaire trek in het wetsvoorstel. Dit verlangen vindt misschien wel zijn meest saillante uitdrukking in de zinsnede: De NOS verzorgt "programma's waarin het Nederlandse volk zijn eenheid beleeft". Dit is een nationalistische en vanuit een witte denktrant voorkomende redenering, die verwerpelijk is.

In het wetsvoorstel wordt geregeld, dat de geschreven (noodlijdende) pers overheidssteun kan krijgen. Dat is een vooruitgang, deze wettelijke regeling. Ook is positief, dat de pers met STER-gelden gesteund wordt en middels kabelkrant en andere tekst-uitzendingen (stilstaande beelden) mogelijkheden voor elektronische uitgaven krijgt aangereikt. De steunverlening wordt echter beperkt tot bladen die minstens tweemaal per maand verschijnen. Waarom deze beperking? En afwachten is natuurlijk, hoeveel geld er in het bedrijfsfonds voor de pers gestopt zal worden.

Reklame lijkt een onlosmakelijk onderdeel van de tv en radio geworden te zijn. Het huidige STER-systeem blijft gehandhaafd op de mogelijkheid van een uitbreiding in de tijd na. De minister wil specifiek op Nederland gerichte reclame vanuit het buitenland verhinderen. Die komt niet de Nederlandse huiskamer in. Ook hier wordt met archaische middelen geprobeerd op zich positief beleid (beperking van de reclame) vorm te geven. Raadzamer lijkt het om in internationaal verband de reclame-kode ethisch op te schonen door stringente regels aan inhoud en vorm van reclame te stellen. Maar de minister houdt zich liever bezig met het 'reclame-schoon' houden van Nederland. Dat is dweilen met de kraan open.

Hier en daar is het media-wetsvoorstel positief te noemen. Maar in het algemeen is het meer een poging krampachtig de nieuwe elektronische mogelijkheden in te perken dan die creatief in beleid om te zetten. een nieuw media-wetsvoorstel zal er binnen een jaar of vier wel weer nodig zijn. Hopelijk is er dan een minister met meer visie en met minder geborneerdheid.

CHRIS HUIJNDER

INHOUD

KLEIN LINKSE SAMENWERKING	
de ark van noach	pag. 3
revolutionair ongeduld	pag. 4
PSP-LEDENONDERZOEK	
jong als vanouds	pag. 5
ARBEIDSTIJDVERKORTING	
de rol van de overheid	pag. 6
RSV	
de macht der gewoonte	pag. 8
KRAKEN EN DE PSP	
de invloed op het beleid	pag. 10
DE P VAN PARTIJ	
ze hebben een wereld te winnen	pag. 12
strategie, studie, samenwerking	pag. 13
RACISME	
een zindelijke discussie	pag. 14
IK HEB NIETS TEGEN MANNEN	
	pag. 15
ANTI-MILITARISME	
pacifisme is meer	pag. 16
DICHTERESSEN UIT MIDDEN-AMERIKA	
het water zal de stenen breken	pag. 18

Het volgende nummer verschijnt 1 april

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt 2 maal per maand

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Geert Dekker,
Rob van Hiltten, Chris Huinder,
Roel Sandvoort, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een
half jaar (opgave uitsluitend schriftelijk
of telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-;
1/2 pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-;
1/8 pag. f 135,-. Overige tarieven op
aanvraag; korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm./per kolom.

Lay-out: Hollandse Hoogte/Amsterdam

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

Klein Linkse samenwerking

DE ARK VAN NOACH

Het PSP-kongres van november in Rotterdam besloot met een krappe meerderheid, dat het partijbestuur 'verkennende besprekingen, die geen onderhandelingen zijn' met de CPN en de PPR mocht gaan voeren. Het resultaat van deze, in alle openbaarheid uit te voeren verkenningen moet aan het aanstaande zomerkongres van de PSP voorgelegd worden. Begin februari trok het partijbestuur zich een weekend land in het conferentie-paviljoen van het herstellingsoord "Mens en Samenleving" in Lunteren terug. Na zaterdags onder andere het simulatie-spel 'solliciteren bij het partijbestuur' beoefend te hebben, werd de zondagmiddag besteed aan het evalueren van de verkennende besprekingen. Op tafel lag een notitie van de delegatie, die de verkenningen uitvoerde. Onder het felkleurige, van vilten lappen gemaakte tableau 'Na de zondvloed' aan één van de wanden van het herstellingsoord bogen de bestuursleden zich over de notitie. Chris Huinder volgde voor de redactie de tocht van Noach's klein-linkse overlevingsschip.

Op 4 december, nog geen twee weken na het Rotterdamse PSP-kongres, kwam in een van de vergaderzalen van 'Hotel Krasnapolsky' in Amsterdam, op initiatief van de PPR klein-links bijeen.

De 'Europese Groenen' en de 'Beweging voor Vrede en Solidariteit' (rond de groep Scholten-Dijkman) waren niet gekomen, daar zij samenwerking bij de verkiezingen met CPN en PSP uitsluiten. Aanwezig waren wel – naast de PSP, de CPN en de PPR – de EVP en het 'Groen Platform'. De politieke uitgangspunten van de aanwezige groeperingen zagen, aldus de notitie van de PSP-verkenners, er als volgt uit: "De PSP-delegatie heeft aangegeven wel met PPR en CPN besprekingen over samenwerking bij de Kamerverkiezingen te willen, maar niet met EVP, Europese Groenen of BVS (Beweging voor Vrede en Solidariteit). De CPN benadrukte, dat samenwerking bij de Kamerverkiezingen gebaseerd zou moeten zijn op gezamenlijke strijd tegen het zittende kabinet. De CPN sluit daarbij geen progressieve partners uit, maar constateert wel dat de samenwerking tussen PPR, PSP en CPN hechter is dan met andere partijen en dat die andere samenwerking met de CPN uitsluiten. In deze omstandigheden koos de CPN ervoor de mogelijkheden tot samenwerking

met PSP en PPR na te willen gaan. De EVP deelde mee, dat het kongres van de EVP gekozen had voor samenwerking met BVS en 'Europese Groenen'. De PPR zou daarbij kunnen, maar PSP en CPN werden uitgesloten. Het 'Groen Platform' stelde, dat zij lijsten wil bevorderen, die een ekologisch verantwoord programma hebben. Dat staat voorop; eventueel wil men kandidaten voor zo'n lijst leveren.

Vooralsnog sluit men een zelfstandige deelname uit, maar misschien dat dit uiteindelijk verandert. De PPR beklemtoonde de wederzijdse uitsluitingen zeer slecht te vinden. Volgens haar is er in breder verband voldoende overeenstemming te bereiken. De PPR sloot de avond met de konklusie, dat gegeven de uitsluitingen van PSP en EVP, zij voor een moeilijke keuze staat. Hun partijbestuur en eventueel hun voorjaarskongres zou daar besluiten over gaan nemen."

Bitterheid

Na dit rondje politieke uitgangspunten was het onduidelijk hoe klein-links verder moest. "Om enige vaart in het geheel te krijgen", zo gaan de PSP-verkenners in hun notitie dan ook verder, schreef het PSP-partijbestuur op 11 december aan de CPN en de PPR een brief. De PPR ant-

woordde vijf weken later. Zij schreef, met hier en daar bitterheid en teleurstelling: "Wij zijn het ook eens met jullie opmerkingen over de noodzaak om samenwerking te realiseren tussen partijen en niet-gebonden mensen uit sociale bewegingen. De politieke situatie vraagt om een doorbreking van de verstarring en verdeeldheid die de progressieve politiek momenteel te veel kenmerkt. Er is een krachtige, maatschappijveranderende groepering nodig. Een meerkleurige, doelgerichte samenwerking tussen bestaande politieke partijen en (mensen uit) bewegingen kan op weg daarheen een belangrijke rol vervullen. In het licht van bovenstaande betrouwen wij het, dat jullie je 'verkennende besprekingen' exclusief wilt beperken tot CPN, PPR en PSP. Dat doet onvoldoende recht aan de intenties van groeperingen als 'Groen Platform', 'Linkse Doorbraak' en groepen uit de EVP. Deze exclusiviteit komt ook onvoldoende tegemoet aan de verlangens van mensen, die een radicale, sterke groepering naast de PvdA willen, maar zich nu niet thuisvoelen in een van de door jullie genoemde partijen. Hoewel jullie aangeven, dat het nodig is mensen uit sociale bewegingen bij de besprekingen te betrekken, maken jullie niet duidelijk in welke vorm dat zou kunnen. Welke bewegingen? Wat voor mensen? En vooral ook: met wat voor intentie nemen deze

mensen aan de besprekingen deel en welke status willen jullie hen toekennen in vergelijking met de politieke partijen?

Over de hoofdpunten voor het programma zullen wij het wel eens worden, ook al lijkt het ons wel nodig ze anders en meer gericht op de huidige situatie te formuleren. Daarbij leggen wij meer het aksent op een programma voor de komende vier jaar dan op idealistische blauwdrukken voor de toekomst. Graag willen we van jullie horen wat jullie precies bedoelen met *openbare* besprekingen. Als jullie daarbij denken aan openheid van procedure, verslaggeving en verantwoording, zijn wij het snel eens. Als jullie iets anders bedoelen, willen wij dat graag horen".

Tot slot, na verbittering en droefheid met maar een klein sprankje hoop, dat echter geen vreugde schijnt op te roepen, laat de PPR zich helemaal gaan in skepsis: "Het zal jullie niet verbazen, dat de discussie en de besluitvorming op het laatste PSP-kongres ons tamelijk skeptisch hebben gemaakt over de reële kans, dat de PSP uiteindelijk zal kiezen voor verkiezingssamenwerking. In jullie brief schatten jullie dat nogal rooskleurig in. Graag willen wij meer horen op grond van welke omstandigheden en argumenten jullie denken dat over een half jaar een ruime meerderheid van de PSP tot een dergelijke samenwerking zal besluiten."

De CPN

De CPN beantwoordde de PSP-brief van 11 december een week na de PPR. Een kort en zakelijk briefje, waarin wat samenwerking betreft, verwezen wordt naar de ontwerp-resolutie, die het CPN-partijbestuur begin januari naar de leden had rondgestuurd ten behoeve van het kongres begin maart. Alleen wordt er even door dagelijks bestuurslid *Ton van Hoek* fijntjes op gewezen, dat de CPN zich niet laat benoemen als een 'radikaal linkse partij'. Immers, aldus Ton van Hoek: "Nimmer heeft de CPN zich zo aangeduid. Evenmin stellen wij die aanduiding voor onze partij op prijs. Wij beschouwen het niet als een verheldering van de positie die de CPN inneemt in de Nederlandse politiek, deels roept het ongewenste associaties op".

Daarnaar gevraagd blijkt, dat de CPN onder radikaal-links of links-radikaal verstaat: anti-parlementair, anti-vakbond, sektarisch, 'Prinzipien-Reiterei', iets waar de CPN zich nogal ver van wil houden. In de ontwerp-resolutie voor het CPN-kongres wordt over samenwerking gesteld: "De CPN streeft naar een gemeenschappelijke inzet van progressieve partijen bij de komende Tweede Kamerverkiezingen. Daarbij onderzoekt de CPN de mogelijkheden van: (a) een gemeenschappelijk programma op hoofdpunten van progressieve partijen (CPN, EVP, PPR, PSP, PvdA); (b) een lijstverbinding tussen alle progressieve partijen; (c) een gemeenschappelijk programma en een gezamenlijke lijst met PSP, PPR, partijlozen en ande-

DE ARK VAN NOACH

ren, die zich daartoe aangetrokken voelen. Deze lijst moet nadrukkelijk openstaan voor de inbreng vanuit progressieve bewegingen."

Op de brief van de PPR van januari antwoordde de PSP een maand later. Gedetailleerd wordt erin op de vraagpunten van de PPR ingegaan. De CPN ontving een kopie van dat schrijven aan de PPR. De PSP wil, aldus de brief, dat de sociale bewegingen uitgenodigd worden suggesties en reacties te geven op het eerste tussenresultaat van de verkenningen. Ook is er een 'publiek debat' over mogelijk. De besprekingen moeten van de PSP openbaar zijn, in ieder geval voor de leden van de partijen.

Het PPR-partijbestuur heeft zich eind februari over de inhoud van deze brief geboden, na zich eerst met het opstellen van het eerste deel van het verkiezingsprogramma van de PPR beziggehouden te hebben. Volgens voorzitter *Wim de Boer*, die de PSP-brief 'op zich aardig' vond, is de PPR nog niet zover om zich nu al voor onderhandelingsbesprekingen uit te spreken. Maar de PPR wil wel vasthouden aan het onderzoek naar de mogelijkheden van samenwerking. In een gesprek begin februari van een drietal partijbestuursleden met leden van de zogenaamde 'Herkenningsgroep' van de PPR hield het PPR-bestuur aan dat onderzoek vast. De 'Herkenningsgroep' wilde juist daarentegen, dat de PPR zich zou bekommeren om het versterken van de eigen identiteit en op het zelfstandig functioneren als politieke partij.

Groen

"Bij de CPN staan alle lichten op groen", zo liet *Ton van Hoek* weten. Vorig jaar zomer is er een mandaat voor verkennende besprekingen door het partijbestuur afgegeven en dat mandaat geldt nog steeds. De CPN heeft dan ook geen enkele moeite met hernieuwde besprekingen. Mag de procedure voor de CPN geen problemen opleveren, de vorm van samenwerking doet dat des te meer. De ontwerpresolutie voor het partijcongres blijkt namelijk gelezen te moeten worden als een voorstel, waarin de drie mogelijkheden van samenwerking tegelijkertijd gerealiseerd moeten worden. Dat betekent voor de CPN, dat er èn een minimum(aktie)programma op hoofdpunten met de PvdA, gericht tegen de huidige regeringskoalitie, moet komen; èn een gezamenlijk gezicht van zoveel mogelijk progressieve partijen voor vier jaar, te tellen vanaf de verkiezingen; èn een samenwerkingsverband met de PSP en de PPR. En daarvoor zijn volgens *Ton van Hoek* heel wat meer discussieforums nodig dan alleen die van het 'Links Overleg' en van het 'Progressief Overleg' (PvdA, D'66, klein-links). "Wij liggen duidelijk op koers", aldus *Ton van Hoek*. En die koers schijnt er vooralsnog duidelijk op gericht te zijn te voorkomen, dat de CPN zich in een radikaal-links, pardon radikaal-progressief blok laat opsluiten.

Naast de brief aan de PPR van februari stuurde de PSP per zelfde koerier een brief aan de PPR en de CPN om in het kader van het 'Linkse Overleg' – een regelmatig bijeenkomende overleggroep van CPN, PPR en PSP – over de verkenningen

voor mogelijke samenwerking verder te praten. De PPR en de CPN hebben positief op die suggestie gereageerd. Een dertien dagen vindt de verlangde bijeenkomst van het Links Overleg plaats, waarbij naar verwachting de antwoordbrief van de PSP aan de PPR op de tafel zal komen te liggen.

De eenheid

Terug naar Lunteren. Het sprak vanzelf, dat diegenen in het partijbestuur, die huisverig ten opzichte van samenwerking nu staan tijdens het gezonde boslucht-weekend de besprekingen zo weinig mogelijk onderhandelingen wilden laten zijn en zoveel mogelijk openbaar. "Omwille van de eenheid in de partij", zo sprak politiek sekretaris propaganda *Sander Doeve*, "moet er niet nu al naar een landingsplaats voor het resultaat van de besprekingen gezocht worden". Het gaat immers zuiver en alleen om de uitvoering van een kongresopdracht. Tegenover hem, *Hans Boer*, *Josje Hendriks* en *Kees van der Putten* stonden *Pierre Puts*, *Huup Dassen*, *Wilbert Dekker* en anderen, die beklemtoonden, dat alleen op inhoudelijke gronden de samenwerking van klein-links stuk mag lopen. Een crisis van klein-links, alleen omdat de besprekingen niet openbaar genoeg zouden zijn of omdat de maatschappij-visie van de drie partijen achter een mogelijk gezamenlijk verkiezingsprogramma voor de komende vier jaar verschillend zouden zijn, zou onduidelijk en politiek fataal zijn.

Tussen de klip van de huisverigen en de klip van de onbezwaarden mocht na Lunteren het klein-linkse PSP-schip verder varen. Aan het zware roer staan nu *Frans Janssen*, politiek vice-voorzitter, *Lieke The Singh*, sekretaris vredesvraagstukken, en algemeen voorzitter *Marko Mazeland*. Het schip mag verder, maar het moet wel regelmatig voor anker op de pleisterplaats van de vers ingestelde 'Klankbord-groep' van zo'n vijftien PSP-leden uit allerlei stromingen, die met argusogen de koers van het scheepje zullen volgen. Bovendien moeten de drie dappere roergangers maandelijks verslag doen aan het partijbestuur.

Veel tijd om te varen en peiloden uit te zetten is er echter niet. Hoewel het partijbestuur aan de partijraad zal voorstellen de kongresvoorbereiding tot één schriftelijke ronde (in plaats van de gebruikelijke twee) te beperken, moet eind mei het resultaat van de verkenningstocht op papier aan de partij voorgelegd worden. Op het kongres van 29 juni, een maand later dus, moet dan een voorwaardelijk groen voor echte onderhandelingen met de CPN en de PPR gegeven worden. Of wordt dan door middel van een rood licht de verdere tocht definitief afgeblazen?

Hoe moeizaam de klein-linkse samenwerking ook gestalte krijgt, er is één troost. Hier, bij de CPN, de PPR en de PSP bemoeit zich de hele aanhang met de partijpolitieke koers. Bij de PvdA lijkt het, alsof roerganger *Joop den Uyl* de koers naar een koalitie met het CDA of met de VVD mag bepalen zonder ook maar één blik achterom naar het partijvolk op het dek te hoeven werpen.

CHRIS HUIJDER

Revolutionair ongeduld

De besluiten van het kongres in Rotterdam over mogelijke samenwerking met PPR en CPN werken *mobiliserend*: mobiliserend om ze *uiterst kritisch* te volgen, zoals de nieuwe tendensgroep voor Pacifisme en Socialisme wil doen, of om *met kracht* aan de *uitvoering* ervan te gaan werken. Om dat laatste te bevorderen, kwamen 16 februari een veertigtal PSP-leden in Amsterdam bijeen.

Vanuit de radicale (niet-PvdA gezinde) hoek van de vakbeweging zette *Iske ter Haar* (zelf partijloos) uiteen, wat volgens haar het belang van nauwere samenwerking tussen de drie radikaal-linkse partijen is. Afzonderlijk zijn ze te zwak om een sterke invloed in de sociaal-ekonomische discussies te hebben, vond zij. De bestaande verschillen tussen de drie partijen rechtvaardigen niet langer hun zelfstandig voortbestaan, en het zo strak vasthouden aan de *eigen identiteit*. Daarbij komt, dat de machteloosheid van radikaal-links in de vakbeweging leidt tot verrechtsing, bij gebrek aan hanteerbare alternatieven. Daarom was zij voorstander van een gezamenlijke lijst van PSP, CPN en PPR bij de Tweede Kamerverkiezingen van 1986, met een concreet uitvoerbaar programma voor de komende vier jaar.

Wilbert Willems, PSP Tweede Kamerlid, riep de aanwezigen op vooral actief te *blijven* in de PSP. Hij deelde niet de sombere inschatting van sommigen, dat er zo'n malaise-stemming in de partij zou heersen. De PSP bestaat gelukkig niet alleen uit een samenwerkings-diskussie, was zijn indruk van de werkbezoeken van de Kamerfractie in het land. Vóór nauwere samenwerking met PPR en CPN pleitte volgens hem vooral, dat er nu de kans was, de werkwijze van de PSP een bredere basis te geven. De kern van die werkwijze: een revolutionair en socialistisch perspectief, gekoppeld aan het strijden voor verbeteringen op korte termijn, inclusief het willen dragen van parlementaire en bestuursverantwoordelijkheid. Op die manier kan invloed verkregen worden bij brede sociale bewegingen. Uit de praktijk in de Tweede Kamer blijkt volgens hem, dat de drie fracties in snel tempo naar elkaar toe groeien, hoewel soms nog in wisselende combinaties. Daarnaast zouden ook CPN en PPR een waardevolle inbreng kunnen hebben vanuit hun eigen tradities. *Frans Janssen*, lid van het PSP-partijbestuur, deed verslag van de stand van zaken bij de verkennende besprekingen met CPN en PPR (zie daarvoor elders in deze Bevrijding). Hij constateerde bij de PSP (en ook de PPR) een *lauw sfeertje* ten opzichte van die besprekingen. Wat nodig zou zijn is een *nieuw elan*; maar noch de huidige koers nor rustig verder werken aan samenwerking, noch de stroomversnelling van een mogelijk samengaan bij de Kamerverkiezingen, brengt de partij tot

enthousiasme. Als het de PPR zou lukken, te kiezen voor radikaal-links, zag hij programmatisch verder geen grote problemen in de onderhandelingen, die na juni zouden moeten worden gevoerd.

Het tempo van de samenwerking werd door de aanwezigen verschillend gewaardeerd. Voor een groot aantal van hen zou 1986 het jaar van de waarheid moeten worden: concreet vorm krijsend in een gezamenlijke kandidatenlijst van PSP, CPN en PPR. De vrees dat op een later tijdstip de drie partijen nog verder afgebokkeld zouden zijn, en de verwachting van een grote verkiezingsoverwinning van de PvdA, waarbij radikaal-links op de vloedgolven van de opinie-peilingen zou worden weggespoeld, liggen aan die wens ten grondslag. Anderen echter leek dat binnen de PSP niet haalbaar. Ook in die situatie zou binnen de PSP gewerkt moeten worden aan een perspectief op samenwerking op langere termijn. Een oud voorstel van PPR-voorzitter *Wim de Boer*: bij de Kamerverkiezingen (nog) eigen kandidatenlijsten, maar met de bedoeling in de loop van de vierjarige zittingsperiode tot één fractie te komen, werd als mogelijk kompromis naar voren gebracht. Intern, binnen de PSP, zou zoiets voor een aantal mensen als kompromis kunnen werken. De werfkracht naar buiten toe werd echter niet hoog ingeschat. Immers, voor de kiezers zou het beeld van de vele afzonderlijke partijtjes ter linkerzijde van de PvdA blijven bestaan (inclusief EVP, Scholten/Dijkma, diverse Groene lijsten, de horizontale communisten, de SP en/of de SAP). En bij een gezamenlijk hoofdpunten-programma zouden de afzonderlijke partijen zich dus moeten profileren op bijzaken. Aan de andere kant: de partijen zouden zich vóór de verkiezingen niet het hoofd hoeven te breken over de volgorde op een gemeenschappelijke kandidatenlijst, en elke lijst zou misschien de eigen achterban maximaal naar de stembus kunnen krijgen.

Tot het uitgeven van een verklaring is het op 16 februari nog niet gekomen. Een concept, waarin onder andere stond dat de PSP zou ophouden een effectief middel te zijn voor maatschappijverandering, als in juni een voorstel tot krachtenbundeling zou worden afgewezen, stuitte op te veel weerstand. De meerderheid wilde duidelijk niet het aanstaande juni-kongres van de PSP als het definitieve eind- of beginpunt van politieke hergroepering beschouwen. In een vierde ("Doorbraak")partij zag niemand iets; ook door *Iske ter Haar* werd zo'n stap afgeraden. De stroming, die wel eens als "linkse reformisten" wordt aangeduid, zal haar revolutionair ongeduld naar nieuwe partijverhoudingen nog even moeten bedwingen.

PETER ZWART

Tijdens het laatste PSP-kongres in Rotterdam (november 1984) werd er – tussen de verhitte debatten door – een enquête gehouden onder de afgevaardigden van de afdelingen. Die enquête werd voorbereid door een groepje uit de landelijke 'Organisatiekommissie' van de PSP. Er werden vragen gesteld over de individuele kongresbezoeker, over de voorbereiding van het kongres en over de wijze waarop men allerlei aspecten van het kongresgebeuren beoordeelt. Wouter Kaal en Leo Platvoet, beiden lid van de 'enquête-kommissie', maken de uitslag van het onderzoek bekend.

De bedoeling van de enquête was in de eerste plaats een beeld te krijgen van het huidige 'middenkader' van de PSP: wat is de leeftijd, beroep enzovoorts. Ten tweede kan de 'Organisatiekommissie' de informatie goed gebruiken bij de voorbereiding van twee op stapel staande 'kaderboeken', over feminisering van de partij en over de organisatie van kongressen. Van de driehondervierentwintig uitgedeelde enquête-formulieren kwamen er maar liefst tweehonderdachtentwintig ingevuld terug. Een respons van zeventig procent. Van de in totaal honderdvijfenzestig afdelingen die de PSP telt, waren er honderdvijftien op het kongres vertegenwoordigd. De man/vrouw verhouding bedroeg 70/30 procent: een beduidend groter deel vrouwen vergeleken met soortgelijke enquêtes op kongressen van PvdA, VVD, D'66, CDA en CPN. Maar vergeleken met het totale ledenbestand van de PSP – dat eind 1984 een verhouding liet zien van 61/39 procent – is er sprake van een ondervertegenwoordiging.

Elitair

De stelling dat de aanhang van de partij voor het overgrote deel uit jonge mensen bestaat, met een zwaartepunt tussen de 25 en 35 jaar, wordt ook in deze enquête weer bevestigd: tweenzestig procent van de kongresgangers behoort tot deze categorie, zeventien procent is jonger dan 25 jaar en eenentwintig procent is ouder dan 35. Vrouwelijke afgevaardigden blijken relatief jonger te zijn: drieenvijftig procent van hen is tussen 26 en 30 jaar, terwijl slechts achtentwintig procent van de mannen tot deze categorie behoort. Anderzijds is tweentwintig procent van de mannen jonger dan 26 jaar, terwijl voor vrouwen dat percentage slechts vier bedraagt. De uitkomsten van eerdere onderzoeken naar opleiding en beroep van PSP-leden worden ook in deze enquête bevestigd: bijna alle afgevaardigden hebben middelbaar onderwijs (22%), hoger beroepsonderwijs (32%) of universitair onderwijs (37%) genoten. Is de PSP daarmee bij uitstek 'elitair' onder de Nederlandse partijen? Dat valt wel mee, want met die oververtegenwoordiging van het 'goed opgeleide middenkader' vormt de PSP geen uitzondering. De verdeling van de afgevaardigden in beroepskategorieën geeft voor (semi-)overheidsbanen 31%, voor de onderwijssector 12% en de vrije

PSP-ledenonderzoek

JONG ALS VANOUDS

beroepen 8%. Een vrij grote categorie van veertig procent heeft geen inkomen uit arbeid en volgt dus geen opleiding, is werkloos of werkt in de huishouding, om maar een paar voorbeelden te noemen. Het overgrote deel van de afgevaardigden (76%) werd in 1975 of later lid van de PSP. Slechts zes procent stamt van voor 1970. En een niet gering deel (zevenentwintig procent) werd lid na 1980. Direkt daarmee in verband staat het gegeven dat maar liefst negenenzestig procent van de afgevaardigden geen kongressen bezocht van vóór 1980. Dat wijst op een aanzienlijke vernieuwing van het partij kader in een tijdbestek van maar enkele jaren.

Tolerantie

In deze enquête werd ook de 'tolerantiegraad' ten opzichte van andere partijen gemeten door middel van een rapportcijfer van 'nul' (zeer sterke antipathie) tot 'tien' (zeer sterke sympathie). CPN en PPR scoorden niet slecht met 7,3 en 6,8. Volgens de toelichting bij de enquête stond een 'zeven' voor 'lichte sympathie' en een 'zes' voor 'zeer lichte sympathie'. Dus is de uitslag ook weer niet zo positief voor onze linkse broeders en zusters. De PvdA kreeg een dikke vijf, de EVP 4,4 en D'66 3,5. Alle overige (rechtse) partijen scoorden een 'twee' of minder, waarbij opviel dat de *Socialistische Partij* ook bij deze categorie werd ingedeeld met 2,2 punten. Opvallend was nog dat 'links' door de vrouwen hoger werd beoordeeld dan door

de mannen. Voor de CPN was de uitslag respectievelijk 7,6 en 7,2 en voor PPR 7,3 en 6,6.

Voorts werd er een vraag gesteld over het al dan niet lezen van de partijbladen. 'Bevrijding' en 'Ons Genoegen' (het veertien-daagse kaderblad) werden door meer dan tachtig procent altijd of vaak gelezen. Daarna volgden 'Socialistisch Perspectief' (het driemaandelijks scholingstijdschrift), met 44% altijd of vaak, 'De Rode Draad' (het vakblad voor raads- en statenleden) met 39% altijd/vaak en 'Rampspoed' (van de PSP-jongeren) met veertien procent. Tenslotte bleek het volksdagblad 'De Waarheid' door achtendertig procent van de PSP-kongresgangers altijd of vaak te worden gelezen. Als je de vrouwelijke afgevaardigden apart neemt ligt bij hen het percentage zelfs op eenenvijftig.

Vergaderen

Afgezien van de enquête onder alle afgevaardigden was er ook nog een apart onderzoek onder de 'hoofdafgevaardigden' over de voorbereiding van het kongres in de afdelingen. Deze vragenlijst werd door zevenentachtig van de honderdvijftien afdelingen ingevuld. Zesentachtig procent van de afdelingen hield een ledenvergadering over de eerste kongreskrant, negenenzeventig procent over de tweede kongreskrant en negenentwintig procent over de derde krant. (Voor de niet-ingewijde: de eerste kongreskrant bevat de oor-

spronkelijke kongresvoorstellen, de tweede krant bevat de belangrijkste wijzigingsvoorstellen van afdelingen e.d., terwijl de derde kongreskrant de overige voorstellen en mededelingen bevat, red.)

Het aantal afdelingen dat zowel over de eerste als over de tweede krant vergaderde bedroeg tweenzeventig procent. Uitgesplitst over kleine (tot veertig leden) en grote afdelingen blijkt dat de kleine afdelingen aanzienlijk minder vergaderden dan de grote afdelingen.

De allerlaatste vraag was bestemd voor eigen op- en aanmerkingen. Vaak genoemd werden de slechte inrichting van de vergaderzaal in Rotterdam (weinig zitruimte of te weinig plaats voor de papieren), terwijl men verder vond dat het racisme-deel (een van de twee hoofdpunten van dit kongres) niet erg uit de verf was gekomen en dat de discussiegroepen over dat onderdeel beter voor het kongres hadden kunnen plaatsvinden.

WOUTER KAAL
LEO PLATVOET

De volledige uitslag van deze enquête is verkrijgbaar door overmaking van f 5,- naar postgiro 3481995 t.n.v. SVS:PSP-Amsterdam met vermelding van 'SVS-bulletin 94'. In het komende nummer van 'Socialistisch Perspectief' wordt deze enquête vergeleken met soortgelijke enquêtes binnen andere partijen.

De slecht ingerichte vergaderzaal in Rotterdam

foto: Erik Nannen

Arbeidstijdverkorting

DE ROL VAN DE OVERHEID

Wie werkelijk de 25-urige werkweek wil, zal op alle fronten tegelijk moeten vechten: in de vakbeweging, vanuit de vrouwenorganisaties en de jongeren- en werklozenbeweging en via het parlement.

De Tweede Kamer-fractie van de PSP lijkt op dit punt de voorkeur te geven aan ingrijpen van de overheid. "Een wettelijk kader moet de bekroning zijn van de machtsvorming van onderop. Het gaat er om de vakbeweging op het spoor van radicale arbeidstijdverkorting te zetten", aldus PSP-Kamerlid Wilbert Willems, die daarmee mogelijke weerstanden tegen de fractieplannen sust. Hierover spraken PSP'ers uit bonden, vrouwen- en werklozenorganisaties en het parlementair werk op initiatief van de 'Werkgroep Arbeid en Inkomen' van de PSP. Rond de tafel zaten Jan van den Bosch (ABOP), Martin Spanjer (Vervoersbond), Else de Wit (aktief in de vrouwenbeweging), Herbert Goedings en Wilbert Willems (beiden werkzaam in de Kamerfractie van de PSP) en Kees van der Putten (werklozenorganisatie Alkmaar).

Het fractie-standpunt kwam september vorig jaar al min of meer naar voren. Twee medewerkers van de PSP-Kamerfractie constateerden in de Volkskrant-rubriek "Open forum" dat in de onderhandelingen over arbeidstijdverkorting, het exclusieve recht van werknemers en werkgevers, juist de meest belanghebbenden buiten spel staan. De overheid zou maatregelen moeten treffen om op te komen voor de belangen van die andere maatschappelijke groepen – werklozen, vrouwen en jongeren. De overheid als hoedster van sociale bewegingen, gepropageerd door de PSP. Is de partij van haar geloof gevallen? We moesten toch altijd de *buitenparlementaire* bewegingen versterken, omdat het overheidsapparaat zich nauwelijks leent voor drastische maatschappelijke veranderingen?

Intussen hebben de fractie-ideeën nader vorm gekregen. Er moet een *raamwet* komen, waarin globaal het tempo van de arbeidstijdverkorting, de financiering en de voorwaarden zoals om- of bijscholing en kinderopvang vastliggen. Over de nadere invulling kunnen werknemers en werkgevers vrij onderhandelen. Het ideaal is nu nog een 25-urenweek in 1990, maar het einddoel moet variëren met ontwikkelin-

gen in de automatisering en veranderingen in vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Bovendien zal de invoeringstermijn per bedrijf en per bedrijfstak verschillen. In overheidsdiensten, bijvoorbeeld het onderwijs, zijn arbeidstijdverkorting en herbezetting vrij eenvoudig te realiseren. Maar het midden- en kleinbedrijf kan drastische stappen niet zo maar verwerken. Wel moeten de financiële voorwaarden voor iedereen vastliggen. Koopkrachthandhaving tot modaal en individualisering. Omdat dit voor veel bedrijven een te sterke stijging van de loonsom impliceert, moeten er landelijke financieringsbronnen komen: subsidieregelingen, bekostigd uit de aloude WIR-gelden en besparing op uitkeringen.

Vrouwen

"De vakbeweging kan onvoldoende de belangen behartigen van vrouwen, werklozen en schoolverlaters als die in strijd zijn, of lijken te zijn, met de belangen van de vakbondsleden zelf", verdedigde Wilbert Willems in de strategiediskussie het overheidsingrijpen. "Hoewel dat per bond verschilt, heeft de vakbeweging natuurlijk wel emancipatiepunten in haar programma opgenomen. De stem van vrouwen en werklozen klinkt echter nog maar zwak door als de beleidsuitgangspunten moeten worden gekoncretiseerd."

Snelle en drastische arbeidstijdverkorting is in de machtigste sociale beweging bepaald geen 'hot item'. Niettemin kan het steunen op een brede laag in de bevolking die economisch weinig serieus wordt genomen, maar politiek wel degelijk invloed heeft. "Voor vrouwen betekent drastische arbeidstijdverkorting niet alleen meer banen. Het is een ondersteuning van hun strijd voor emancipatie. De kansen op een evenwichtiger verdeling van huishoudelijk werk nemen immers toe als meer vrouwen een betaalde baan hebben en meer mannen korter werken. Maar drastische verkorting van de arbeidstijd is alleen te realiseren met steun van de vakbeweging", aldus Willems, die nog met de bonden wil gaan praten over belemmeringen die er vooral op het financiële vlak liggen.

Else de Wit, vanuit, maar zeker niet namens de vrouwenbeweging ("Wat is de beweging?", vroeg ze), zag het somber in. "Tot 1983 ongeveer, leefde bij de vrouwenbeweging het idee dat de overheid de arbeidstijdverkorting maar wettelijk moest afdwingen. Maar de laatste jaren hebben werknemers arbeidstijd en inkomen ingeleverd zonder duidelijk effect. De overheid kan weinig alleen. De vrijgekomen uren zijn bovendien vaak omgezet in flexibele arbeidsplaatsen, korte en onzekere contracten of weinig aantrekkelijke banen. Ook in de vakbeweging heb ik weinig vertrouwen. Deeltijdwerkers, voornamelijk vrouwen, krijgen van de bonden nauwelijks steun. Een raamwet, waarbij overheid, werkgevers en werknemers gezamenlijk de arbeidstijdverkorting vorm ge-

ven, spreekt me wel aan. Een werkweek van dertig uur in 1990, en vijftientig uur in 1994. De overheid kan daarnaast een klimaat scheppen, waarin het voor bedrijven aantrekkelijker wordt arbeidstijdverkorting door te voeren. Bedrijven pas subsidies verlenen, bijvoorbeeld, als ze arbeidstijdverkorting doorvoeren. Maar zulke dingen kun je pas realiseren bij een linkse meerderheid. Daarom kies ik ook voor een combinatie met sociale bewegingen." Daarmee bedoelde Else de Wit niet zo erg de vakbeweging. Daar is sprake van een vicieuze cirkel: weinig vrouwen worden lid omdat de bonden toch te weinig voor hen doen, en omgekeerd behartigen de bonden nauwelijks hun belangen omdat zo weinig vrouwen lid zijn

voor arbeidstijdverkorting zou het voor overheids personeel extra aantrekkelijk maken, vakbonds lid te worden: dan kunnen ze meepraten over de nadere invulling.

Met de ABOP als voorbeeld, roept Jan van den Bosch vrouwen en werklozen op allemaal lid van een bond te worden. Zo is misschien de broodnodige koerswijziging te bereiken bij de meeste andere bonden: "Helaas maken wij binnen de FNV niet de dienst uit," verzuchtte hij. "De ABOP is niet meer dan een luis in de pels."

En inderdaad. Zo enthousiast als de ABOP over een raamwet zou zijn, zo faliekant tegen is bijvoorbeeld de *Vervoersbond*. "Een wettelijke regeling, gekoppeld

foto: Paul Babeliowsky

Meer banen

Jan van den Bosch van de ABOP was daar minder pessimistisch over. Zijn bond wil met arbeidstijdverkorting redelijk ver gaan. Een van de redenen die hij aanvoerde: "In de ABOP zitten even veel mannen als vrouwen. De stem van vrouwen klinkt dan ook wat harder door dan in andere bonden. Maar het karakter van het onderwijsbedrijf speelt ook een rol. Er zijn weinig mogelijkheden tot automatisering, daardoor leidt arbeidstijdverkorting meestal tot meer banen. We zien dus het directe effect van inlever-acties. Aan de andere kant is er een onheilspellende ontwikkeling: de laatste jaren neemt het langdurig ziekteverzuim en het aantal afkeuringen onder alle leeftijdsgroepen zeer sterk toe. Dat is alleen te stoppen door radicale verkorting van de arbeidstijd en verlichting van de arbeidstaak." De ABOP is al zo gewend aan overheidsingrijpen, dat ze tegen een wettelijke regeling niet opziet. De vakbonden moeten al langer onderhandelen binnen de marges die de overheid hen als werkgever stelt. Een wettelijk kader

aan nivellering van inkomens? Daar zal niemand op intekenen!", verkerde Martin Spanjer. Hij zag geen heil in centrale regelingen. "Naast de financiering vormt de herbezetting het kernpunt. Dat moet je in de bedrijven of bedrijfstakken regelen, je kunt het eigenlijk alleen op de arbeidsplaats zelf afdwingen. Bovendien moet arbeidstijdverkorting niet zonder meer worden geregeld. Het hoort thuis in het arbeidsmarktbeleid, waarin van alles verandert. Er is een steeds duidelijker segmentatie: werknemers met een sterke positie op de arbeidsmarkt zitten in stabiele banen, de zwakkeren in de onzekere banen. Er komt een andere organisatie-opbouw door ontwikkelingen in de automatisering, andere taakinhouden, flexibilisering, andere zeggenschapsverhoudingen. Daar kun je de arbeidstijdverkorting niet zomaar even tussenuit trekken." Ook in de vakbeweging zelf zag Martin Spanjer segmentering optreden: "Het dreigt een eliteclub te worden. Een aantal goed geïnformeerde kaderleden maakt de dienst uit. Daarbij staat handhaving van hun eigen positie of die van de werkende

SPIONAGE

Toch doelwit

centraal. Zo vervreemdt de vakbeweging zich van andere sociale bewegingen. Maar het gebeurt ook *binnen* de bonden. Er is een steeds sterkere scheiding tussen kaderleden en overige vakbondsleden."

Zwart werken

Wilbert Willems betoogde zelfs dat de scheidslijn *in* de bonden, tussen hoog- en laag-betaalden, eigenlijk veel scherper is dan die tussen mensen met en zonder baan. Kees van der Putten, actief in werklozenverband in Alkmaar, leek dat weinig uit te maken: "De vakbeweging wil toch alleen maar het loon vasthouden. Maar er is nivellering nodig. De werklozenbeweging legt liever zijn eisen op tafel bij de politiek dan bij de vakbeweging. Daarin integreren heeft de werklozen tot heden ook niet veel opgeleverd. We zijn zelf nog slecht georganiseerd. Voor een goede organisatie is steun nodig. Is die er eenmaal, dan kunnen we van daaruit druk uitoefenen op de politiek. Het heeft geen zin dat eerst nog via de vakbeweging te proberen." Van der Putten houdt strak vast aan arbeidstijdverkorting. De weg van het vrijwilligerswerk is uitzichtloos: "Vrijwilligers ondergraven de positie van mensen met een betaalde baan. Ik wil ook niet zwart werken. Dan worden anderen weer werkloos". Aanzienlijk minder strak bleek hij uiteindelijk tegenover de vakbeweging te staan.

Dat kwam door een onverwacht initiatief vanuit de Vervoersbond. Martin Spanjer, die zich zo terughoudend over arbeidstijdverkorting had opgesteld, meldde tussen neus en lippen dat zijn bond het hoofdbestuur een voorstel had gezonden tot oprichting van een *breed platform*. Alle maatschappelijke groeperingen, bonden en actiegroepen innig vereend, kunnen daar als ze willen gezamenlijk een programma voor arbeidstijdverkorting ontwikkelen. De politiek zou daarbij ondersteuning kunnen bieden.

Het idee bleek de meesten wel aan te spreken, zij het niet altijd vanuit de optiek die Spanjer bedoelde. Else de Wit deed de zondige suggestie, dat zo'n platform vooral goed was om de invoering van een raamwet te stimuleren: "De sociale bewegingen wordt meer invloed toegedicht dan ze in de praktijk hebben. De vrouwenbeweging is de laatste vijf jaar nogal verzwakt. Ook kadergroepen in de vakbeweging zijn in elkaar gestort, juist nu ze het hardst nodig zijn. In de vakbeweging zelf of in de staat alleen heb ik ook weinig vertrouwen. Maar door gezamenlijke druk zou er een raamwet kunnen komen." Kees van der Putten: "Prima, zo'n platform! We moeten het van alle kanten tegelijk aanpakken: sociale bewegingen organiseren, de vakbeweging politiseren en bij de staat aandringen op regelgeving." Alleen Jan van den Bosch was voorzichtig: een goed idee, als er maar een plan uitkomt dat perspectief biedt. Helemaal ongelijk had hij daarmee niet. De Vervoersbond vindt de stap naar tweëndertig uur in 1990

In november vorig jaar pleegde 'Onkruid' een inbraak bij de militaire *Contra-Inlichtingen Detachementen* in Utrecht. Zakken vol geheime en 'confidentiele' documenten werden buitgemaakt.

Uit een eerste publikatie, verschenen als 'Dossier CID 001', blijkt weer zonneklaar precies dat wat achtereenvolgende ministers van Binnenlandse Zaken hebben ontkend: de vredesbeweging wordt wel degelijk in de gaten gehouden en bespionneerd.

De inbraak van 'Onkruid', in de nacht van 18 op 19 november '84, vond plaats in de Knoopkazerne in Utrecht. In kamer 450 van die kazerne bevond zich een, tot op dat moment geheime, afdeling van de militaire contra-spionagedienst CID. De inbraak van 'Onkruid' was uiterst riskant omdat de Knoopkazerne ligt ingeklemd tussen de Jaarbeurs (met een eigen bewakingsdienst), het hoofdkantoor van de RABO-bank (met een eigen bewakingsdienst, uitgerust met tientallen camera's), Hoog Catharijne (idem) en het NS-station (met patrouilles spoorwegpolitie met honden). En dan is bovendien nog de Hojelkazerne vlakbij.

Uiteindelijk werd de inbraak gepleegd na een voorbereiding van ruim drie weken. De actie stond onder tijddruk omdat de Utrechtse CID-ploeg elk moment kon verhuizen in verband met afbraak van de Knoopkazerne. De hele actie duurde in totaal vijf uur. Drie kwartier daarvan waren de aktievoerders in de CID-kamer. De buit beliep een groot aantal zakken papieren. Daar onder bijvoorbeeld het voorbereidingsmateriaal voor een manifestatie van het *Landelijk Anti-Vrijwilligers Leger Komitee* (kortweg LAVLK) in januari '78. Bij dat materiaal een discussiemap, stellingen, VVDM-standpunten, het standpunt van de PSP-jongeren, notulen van vergaderingen en ga zo maar door. Verder blijkt dat een informant van de CID bij die manifestatie in RASA in Utrecht aanwezig was, want de 'inbre-

voorlopig al drastisch genoeg. Inmiddels blijkt het hoofdbestuur van de FNV de platformgedachte niet van harte te delen. Daardoor zal Martin Spanjer zich niet laten ontmoedigen. Hij wil vooral de werknemers zelf overtuigen: "Je kunt mensen toch niet alleen op solidariteit mobiliseren.

Dat moet je doen op de onzekerheden die henzelf te wachten staan zolang er een enorm leger werklozen bestaat. Arbeidstijdverkorting is net zo goed in het belang van de mensen die nu nog een baan hebben. Lagere functies worden teruggeschroefd, er wordt geknibbeld aan de salarissen, functies raken uitgehold, de arbeidscontracten worden onzekerder, de secundaire arbeidsvoorwaarden slechter. Op die onzekerheden zijn werknemers te mobiliseren".

kers' vonden zijn aantekeningen, waaruit blijkt dat hij lette op 'bekende personen' (hij kende twintig van de zeventig aanwezigen).

Ook al veel eerder volgde de CID de vredesbeweging. In het kantoor werd een uit 1964 daterend overzicht van anti-militaristische en radikaal-pacifistische groeperingen, afkomstig van de Landmachtstaf, gevonden. Dat overzicht werd kennelijk in 1969 vervangen door wat toen heette 'Het Handboek Vredesbewegingen', waarin vierenzeventig vredesgroepen figureerden, waaronder het IKV. Verder werd er overigens in de 'buit' maar weinig over het IKV gevonden. Dat is niet verwonderlijk gezien het volgende citaat uit notulen van het CID van 4 maart 1980: "Aangezien men tot een zeer hoog niveau in de

militaire organisatie geïnteresseerd was in het 'IKV'-gebeuren, met de restrictie geen administratie er over bij te houden is nu het besluit genomen: dat alleen berichten over IKV-militairen, welke zich ondubbelzinnig bezighouden met en/of uitlaten over het gebruik van kernwapens gerapporteerd mogen worden". De huidige minister van Binnenlandse Zaken heeft weer heel wat uit te leggen. Dat zal wel weer ontkennen worden.

ROEL SANDVOORT

Het 'Dossier CID 001' is gepubliceerd als onderdeel van een negental bladen, als de 'Vredesaktiekant' (nummer 12, februari-maart 1985) en het weekblad 'Bluf'. Nadere informatie: Onkruid, Postbus 15006, Utrecht.

Volgens Spanjer moet alle actie op de vakbeweging worden gericht. De PSP moet mensen stimuleren, vakbondsleden te worden. Dan kunnen ze van binnenuit druk uitoefenen. De anderen waren dat met hem eens, maar vonden het onvoldoende. De overheid moet een handje helpen. Dat hoeft overigens helemaal niet in te druisen tegen de bondsbelangen, voerde Wilbert Willems aan: "De vakbeweging zou overheidsingrijpen juist moeten zien als een ondersteuning van haar eigen strijd en zich dus hard moeten maken voor een wettelijke regeling. De PSP beschouwt de vakbeweging als de meest stabiele maatschappelijke kracht in de belangenbehartiging van werknemers. Wettelijke maatregelen moeten dan ook zoveel mogelijk in overleg met de beweging worden genomen."

Jan van den Bosch en Willems noemden het voorbeeld van de sociale zekerheid. Dat stelsel is, mede op verzoek van de vakbeweging, ook wettelijk geregeld. Op grond daarvan kan de beweging haar eisen stellen. Bij een wettelijk geregelde arbeidstijdverkorting kunnen de bonden zich bovendien richten op de belangen van véél meer werknemers dan nu. Hoe drastischer de arbeidstijdverkorting, hoe meer macht voor de vakbeweging. En dat is hard nodig, want hun onderhandelingspositie tegenover de werkgevers is nu minimaal.

JOHN HONTELEZ
FRED VALKENBURG
MARJAN ZIJLMANS

DE MACHT DER GEWOONTE

De RSV-enquête heeft de nodige stof doen opwaaien. In de media – maar óók in de Kamerdebatten – stond vooral de positie van minister Van Aardenne centraal. Uit de duizenden bladzijden van het rapport van de enquête-kommissie vallen echter heel wat meer konklusies te trekken.

Wat is de verhouding tussen de kapitalistische ordening en de democratische zeggenschap of publieke controle? Volgens Herbert Goedings, medewerker van de Tweede Kamerfractie van de PSP, zou het een domme les zijn voortaan geen individuele steun aan partikuliere bedrijven te geven. Waar het daarbij om gaat is strakkere controle, van zowel werknemers als overheid.

De RSV-enquête heeft brede waardering gekregen. Terecht. Er is veel meer boven tafel gekomen dan menig een had verwacht, toen de enquête-kommissie in maart 1983 werd geïnstalleerd. De openbare verhoren, waarvan de hoogtepunten op televisie werden uitgezonden, gaven velen een onthullend kijkje in de keuken der 'hoge heren'. Daarmee is echter tegelijk een belangrijk punt van kritiek gegeven: van al die talloze werknemers van RSV zijn slechts enkelen verhoord. Hun visie op het RSV-drama, op de onmacht wat tegen falende direkties uit te richten, de onmacht van de centrale ondernemingsraad het beleid te beïnvloeden ("als O.R. kun je alleen maar wat verdragend werken"), hun kritiek op de werknemers-kommissarissen ("ze brengen niet echt de faktor arbeid in de Raad van Kommissarissen"), komt daardoor onvoldoende in het rapport tot uiting. Ook de rol van de banken, in de onderzoeksopdracht op aandringen van de PSP expliciet opgenomen, is nauwelijks onderzocht. "AMRO en ABN voerden jegens RSV geen ander beleid dan ten opzichte van andere ondernemingen", konkludeert de kommissie. Dat zal best zo zijn: de banken zorgden er wel voor dat al hun kredieten meer dan volledig door zekerheden waren gedekt. Zij hebben op RSV geen verlies geleden, voor hun was RSV juist een rendabele belegging. Dat de overheid er drie miljard gulden bij is ingeschoten, staat daarmee in schril contrast. Ongetwijfeld is een deel van die steungelden doorgesluist naar de banken.

Zinvolle produktie

Naast de drie miljard direkte steun die RSV heeft ontvangen, heeft het bedrijf ook nog op andere manier steun ontvangen: wapenorders, die 'goedkoper' ergens anders hadden kunnen worden geplaatst, gelden van ontwikkelingssamenwerking die verplicht moesten worden be-

steed bij RSV, en natuurlijk algemene steunregelingen waar RSV ook van heeft geprofiteerd. In haar hele bestaan heeft RSV bijvoorbeeld geen cent vennootschapsbelasting betaald, ook niet begin jaren zeventig toen het bedrijf winst maakte. Het resultaat van al deze inspanningen: een verlies van achttienduizend arbeidsplaatsen, afbraak van produktiekapaciteit en kennis. Het is duidelijk dat die drie miljard heel wat zinniger besteed had kunnen worden voor zinvolle produktie en een groter behoud van werkgelegenheid, overigens niet noodzakelijk bij RSV. Het RSV-beleid is op een fiasco uitgelopen. Wie is daarvoor verantwoordelijk? Natuurlijk is niet alles de schuld van de RSV-top en het overheidsbeleid. De scheepsbouw kende en kent wereldwijd een grote overcapaciteit. Ook in andere landen zijn ingrijpende saneringen doorgevoerd. De centrale konklusie van de kommissie is echter dat het bedrijf slecht werd geleid. De voorbeelden daarvan zijn legio: men liet schepen bouwen zonder opdracht daartoe. Uiteindelijk moest RSV ze aan zichzelf 'verkopen', of op de schroot hoop gooien. Prognoses en kalkulaties klopten van geen kant. Het bedrijf vormde geen eenheid, werkmaatschappijen bekonkurreerden elkaar. Bij de Algerije-order en de kolengraver werd niet ingegrepen, toen al volstrekt duidelijk was dat deze investeringen volledig uit de hand liepen. "Het handelen van de Raad van Bestuur vertoonde duidelijke trekken van verlies van contact met de werkelijkheid en van verdwijnende beheersing van het bedrijfsgebeuren", konkludeert de kommissie.

Dit wanbeleid werd echter niet gekorrigeerd. Niet door de Raad van Kommissarissen, niet door Economische Zaken, die dankzij regeringswaarnemer Molkenboer wel goed op de hoogte was. De Kamer, vakbonden en ondernemingsraden zijn medeverantwoordelijk, aldus de kommissie. De suggestie wordt zo gewekt alsof iedereen fouten heeft zitten maken, iedereen "boter op zijn hoofd heeft". Met name de VVD benadrukt die stelling sterk.

De kern

Als de oorzaak van het RSV-drama echter wordt gelegd bij de 'fouten' die iedereen heeft zitten maken, wordt om de kern van de zaak heengelopen. De vraag hoe de overheid bij RSV heeft kunnen falen in haar controle-taak op de besteding van gemeenschapsgelden, komt in wat algemenere zin neer op de vraag in hoeverre een kapitalistische economische ordening zich verdraagt met democratie, met publieke controle, laat staan zeggenschap. De Kamer was tijdens de hele RSV-affaire buitengewoon slecht en onvolledig geïnformeerd. Voorzover ze wel geïnformeerd was, was dat veelal vertrouwelijk. Een goede, verantwoorde en openbare discussie is dan uitgesloten. Bedrijfsgegevens worden geheim gehouden, op grond van het argument dat openbaarmaking de positie van het bedrijf zal schaden. Wat dat betreft is RSV geen uitzondering: het

geldt voor alle bedrijven. Ook bedrijven met een meerderheids-staatsdeelname, zoals DSM. In die zin levert een 'nationalisatie' ook niets op. Dat neemt niet weg dat de PSP-fractie in het verleden meermalen voor nationalisatie van RSV heeft gepleit. Uit puur ideologische redenen is dat steeds tegengehouden door VVD en CDA. Het voordeel van zo'n vorm van nationalisatie (meerderheid van de aandelen in overheidsbezit) is er echter toch wel: de verhoudingen waren veel zuiverder geworden. En er waren veel grotere mogelijkheden geweest om in te grijpen in bijvoorbeeld de samenstelling van de Raad van Bestuur. Openbaarheid van gegevens krijg je er echter niet door, zolang de rest van de economie op kapitalistische basis blijft georganiseerd. Relaties met banken en krediteuren en met concurrenten blijven dan immers ongewijzigd.

Staat en kapitaal

Er bestaat, algemener dan RSV, een grote verwevenheid tussen staat en kapitaal. De staat steunt bedrijven met geld, geeft opdrachten, stelt regels. Heeft soms een wel zeer direkte bemoeienis, zoals met RSV. Maar de kapitalistische ordening is principieel ondemocratisch: enkelingen nemen soms zeer vergaande beslissingen, die zeer velen aangaan. De nauwe verbondenheid van de overheid daarmee, zoals die bij RSV tot stand kwam, maakt ook die overheid in vergaande mate oncontroleerbaar, ondemocratisch. Molkenboer hielp zelf mee om de steunaanvragen voor RSV op te stellen, om er vervolgens

zelf een positief advies aan de minister over op te stellen. De fusie tussen *Rijn-Schelde* en *Verolme* in 1971 kwam tot stand na een telefoontje van Langeberg van Rijn-Schelde. Het advies van de 'kommissie Langman-Biesheuvel' gaf de minister slechts de keuze tussen het steunen van Verolme of een een faillissement. Rijn-Schelde had, zo is nu gebleken, alle belang bij die fusie. Het zijn maar een paar voorbeelden, waarbij de Kamer van niets wist.

De vermenging van staat en kapitaal loopt via personen. Molkenboer was tegelijk topambtenaar en waarnemer, feitelijk mede-bestuurder. Stikker was zelf voorzitter van een werkgroep van de 'Beleidskommissie Scheepsbouw', een kommissie die een bindend advies aan de overheid uit moest brengen. De betreffende werkgroep ging uitsluitend over RSV. Van den Brink, directeur bij de AMRO, zat in de Raad van Kommissarissen van RSV. Stikker was Kommissaris van de AMRO. Enzovoorts, enzovoorts. De wezenlijke informatie, en daarmee de besluitvorming circelt rond in een selekte groep. RSV is wat dat betreft geen uitzondering. De 'tweehonderd van Mertens, die economisch de dienst uitmaken in ons land', is nog altijd een begrip, en een werkelijkheid. En de Kamer komt er eigenlijk niet aan te pas, laat staan direkt betrokken werknemers. Bedrijfsbelangen gaan boven democratische belangen. Het geven van vertrouwelijke informatie, zoals de kommissie suggereert, is geen oplossing. Geheime informatie is oncontroleerbaar. En daarmee is

Enquête-voorzitter Van Dijk (links) in gesprek met commissie-lid Joekes

foto: Erik Nannen

strakkere controle op de voorwaarden die bij steunverlening worden gesteld, zowel door werknemers als door de overheid. Veel van wat er mis ging bij RSV werd vroegtijdig gesignaleerd door werknemers. Aan hun werd echter volledig voorbij gegaan. De regering stelde soms wel voorwaarden aan steunverlening, maar als ze niet vervuld werden had dat geen enkele consequentie. Wat bovenal ontbrak was een duidelijk omschreven industriepolitieke visie, een antwoord op de vraag wat je precies met de grote scheepsbouw wilt. Men liet dat over aan tri-partite commissies, die er natuurlijk niet uitkwamen. Daardoor ontbrak ook elke toetsing op de steunoperaties. Het steunbeleid was een incidentenbeleid, en zal dat met deze regering ook wel blijven. Een gericht industriebeleid wil ook deze regering immers uitdrukkelijk niet ontwikkelen. De markt moet het maar uitzoeken. Wagner triomfeert. En het RSV-drama kan mooi gebruikt worden om de individuele steunverlening de nek om te draaien (zie ADM), en in plaats daarvan algemene maatregelen te nemen.

Militair- industrieel complex

Een saillant onderdeel van de hele RSV-affaire vormt de verwevenheid van dit bedrijf met de marine en defensie. Dreigde er onderbezetting van de werven, dan liet defensie wel enkele oorlogsschepen eerder bouwen. Kon RSV fregatten aan het buitenland verkopen, defensie vond het prima dat voor de Nederlandse marine bestemde fregatten daarheen verkocht werden. De gedane aanbestedingen mocht RSV zolang wel houden. Er bestond, en bestaat, een nauwe belangenverstrengeling tussen de marine, het departement van defensie, en de marinewerven, de 'Schelde', Wilton-Feyenoord en RDM. De commissie konkludeert: "in 1980/1981 nam het departement van Defensie de rol van financier over (Economische Zaken had in 1979 de 'laatste' steun gegeven). Met een overgave die aan de speeltafel niet zou hebben misstaan, werden in korte tijd honderden miljoenen aan defensiegeld aan RSV toevertrouwd - niet alleen zonder behoorlijke dekking maar ook zonder dat de overheid meer invloed op het RSV-gebeuren verwierf." Voor de Kamer bleef de handelwijze grotendeels verborgen. De begrotingscijfers waren zo onoverzichtelijk opgesteld dat daar weinig uit viel op te maken. De commissie heeft jammer genoeg de preciese relaties tussen RSV, marine en defensie niet verder onderzocht. Ook gelet op de Walrus-affaire, is er alle reden om dat alsnog te doen. Een punt wat daarbij ook interessant kan worden zijn de smeergelden die RSV heeft betaald om aan opdrachten te komen. Aan wie deze smeergelden zijn betaald is niet openbaar bekend. Directeur Van Rijn van RSV weigerde dat te vertellen, zich beroepend op het 'bedrijfsbelang'. De rechter moet nu uitzoeken of dat terecht is. Volgens de commissie gaat het "om aanzienlijke bedragen, waarachter omvangrijke corruptie zou kunnen schuilgaan, terwijl evenmin vaststaat dat niet aanzienlijke bedragen zijn doorbetaald, mogelijk zelfs in Nederland."

Van Aardenne

Het geven van onvolledige of onjuiste informatie is geen voorrecht van Van Aar-

denne. Bijna alle ministers die bij RSV betrokken waren hebben zich daaraan schuldig gemaakt. De Block, Lubbers, Van Agt, De Geus, Van Eekelen, zij allen passen ook in het rijtje bewindslieden, die bewust onjuiste informatie gaven of zaken achter hielden. Soms kwamen deze leugens voort uit de behoefte een krakkemikig beleid aan de Kamer te verkopen. De kritiek van de commissie op het beleid van de achtereenvolgende ministers van Economische Zaken is niet mals: over De Block stelt ze bijvoorbeeld dat aan zijn beleid geen touw is vast te knopen. En over Van Aardenne: "de minister verloor zijn greep op de processen die hij wel mocht financieren, gaf tenslotte ook de financiële beheersing uit handen en zag zijn beleid eindigen in een chaos". De 'puinruimers' en non-valeurs van het kabinet Van Agt-Wiegel maakten er een behoorlijk zootje van.

In een aantal gevallen zal het niet of onjuist verstrekken van informatie ook wel de macht der gewoonte zijn. Want ook op dit gebied is RSV geen uitzondering. De PSP is er in haar Kamerwerk talloze malen tegen aangelopen, bijvoorbeeld bij Kalkar (volgens de regering is er sprake van een volkenrechtelijke verbintenis, blijkens een geheime (!) brief is dat niet zo) of bij de export door Hollandse Signaal van wapens naar Chili. De konklusie van de commissie dat "de Kamer vaak afwezig, on-

oplettend en vergeetachtig was", is dan ook wat te simpel. Regeringsfrakties plegen hun regering in bescherming te nemen, en maken het oppositiepartijen onmogelijk door te vragen. Het zijn dezelfde partij-politieke belangen die verhinderen dat Van Aardenne wordt gedwongen om af te treden. En zolang de Kamer in meerderheid weigert consequenties te trekken, als heel duidelijk wordt gekonstateerd dat ministers de Kamer hebben bedonderd, mag je ook niet verwachten dat het gehalte van de informatieverstrekking door de regering beter wordt. Wanneer iemand 's avonds op straat door een politieagent wordt aangehouden, die constateert dat een lamp op zijn fiets "niet had mogen ontbreken", dan volgt op die opmerking zonder twijfel een bekeuring. Van Aardenne hoeft niet tot 'zondebok' te worden verheven. Maar waar achttienduizend mensen hun baan kwijt raakten, mag iemand die daar in vergaande mate verantwoordelijk voor is, daar wel op aangesproken worden.

HERBERT GOEDINGS

Onder het motto 'Onderzoek je eigen bedrijf, organiseer je eigen (buiten-)parlementaire enquête' heeft de Werkgroep Arbeid en Inkomen van de PSP een brochure over de RSV-enquête uitgebracht. Prijs f 2.50. Te bestellen door overmaking van f 4,10 naar postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'RSV-enquete'.

VOORDEURDELERS

Korting ontwijken

Op 12 maart verschijnt de lang verwachte brochure waarin staat aangegeven hoe het beste de voordeurdelerskorting ontweken kan worden.

Op 1 april treedt de beruchte voordeurdelersmaatregel in werking. Vanaf dan zullen mensen met een bijstandsuitkering die met meerderen samen in één huis wonen, fiks gekort worden. In de meeste gevallen gaat het om een korting van 155 gulden per maand op de uitkering.

Voorals ouders met kinderen worden de dupe, maar ook bijvoorbeeld mensen in woongroepen. De voordeurdelerskorting gaat ervan uit dat er, omdat je met meerderen in één huis woont en daarom de woonkosten deelt, ook wel op de uitkering gekort kan worden. In recente nummers van 'Bevrijding' is er al uitgebreid over bericht.

Maar op 12 maart verschijnt de brochure "Kleine gids voor de voordeurdelers". Daarin staat haarfijn uitgelegd wie precies gekort zullen worden, en daarnaast hoe je kunt voorkomen dat je gekort wordt. Slim gebruik maken van de mazen van de, overigens bijzonder ingewikkelde, regeling kan in veel gevallen behoorlijk wat geld opleveren.

De brochure is tot stand gekomen door een samenwerkingsverband van LOBH (Landelijke Aktiecomitee Groepshuisvesting), de FNV-jongeren, de Stichting Ombudsman, het Bureau voor Rechtshulp Am-

sterdam en de Tweede Kamerfractie van de PSP.

Afdelingen kunnen de brochure gewoon bestellen bij het PSP-partijbureau in Amsterdam (020 - 26 73 74). De prijs van de brochure komt rond de twee gulden per stuk te liggen (excl. verzendkosten).

MARTIEN BOUWMANS

ook het cruciale punt voor wat betreft RSV gegeven: het gaat er niet zozeer om dat er fouten worden gemaakt. Die maakt uiteindelijk iedereen. Het gaat er om dat er een beperkte groep is die vergaande beslissingen neemt, en dat fouten die door hun worden gemaakt zo ontstellend moeilijk vallen te corrigeren.

Het principiële probleem van geheime gegevens en besluitvorming is binnen het kapitalisme eigenlijk niet op te lossen. De economische orde is ondemokratisch, en daarmee wordt een overheid die zich daarmee bemoeit, dat ook in belangrijke mate. Het gaat dus niet in de eerste plaats om "onoplettendheid, slaperigheid of vergeetachtigheid van de Kamer", zoals de commissie konkludeert (hoewel die ook in ruime mate heeft plaatsgevonden). De positie van het parlement is een voortvloeisel uit de maatschappelijke machtsverhoudingen. En het primaat ligt bij de ondernemingsleiding.

RSV is dan ook géén uitzondering. Misschien wel een 'geval apart' voor wat de preciese toedracht betreft. Maar in het algemeen is het logisch voortvloeisel uit deze economische ordening, zoals OGEM, KSH, Nederhorst, en al die anderen dat zijn.

De les die velen uit het RSV-drama lijken te trekken is dat het maar afgelopen moet zijn met individuele steunverlening. Een domme les. Waar het om gaat is een veel

Onderzoek naar invloed op gem

"Er is door de kraakbeweging vrij veel invloed op het gemeentelijk beleid uitgeoefend. Ook blijkt dat harde acties een noodzakelijke voorwaarde voor dat succes geweest zijn". **Konklusies, getrokken door Wim van Noort, uit een tweeënehalf jaar durend onderzoek naar de effecten van de kraakbeweging op de besluitvorming van gemeentelijke overheden. Verricht in opdracht van het 'Centrum voor Onderzoek van Maatschappelijke Tegenstellingen' (COMT) te Leiden, maar opmerkelijker: gesubsidieerd door het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen. Van Noort, zelf PSP-lid en actief in de 'Provinciale Werkgroep' van PSP-Zuid-Holland, beschouwt zich noch als aanhanger noch als tegenstander van de kraakbeweging. Rob van Hilten zocht hem op.**

Door het houden van ruim zestig interviews met betrokkenen en het doorspitten van allerlei schriftelijk materiaal, vergeleek Van Noort de situatie in de gemeenten Utrecht, Dordrecht, Den Bosch en Nijmegen. In Dordrecht boekte de kraakbeweging het meeste succes. Naast actie, die wel milder uitviel dan in de andere drie steden geeft hij hiervoor een drietal redenen aan. In de eerste plaats stonden de eisen van de Dordtse Kraakbeweging minder ver af van het gemeentelijk beleid. Verder waren de politieke omstandigheden gunstiger dan elders, omdat de de PvdA hier een sterkere greep had op het volkshuisvestings-beleid. Tenslotte maakte de kraakbeweging in Dordrecht meer gebruik van overreding en deskundigheid. De rol van klein links is voor Wim van Noort in dit verband teleurstellend. Door inzet van meer deskundigheid hadden er ook door de PSP alternatieven ontwikkeld kunnen worden, waarover men zowel met de kraakbeweging als met het gemeentebestuurin debat had kunnen gaan.

Hier en nu

Je benadrukt dat het hier niet gaat om een actie-onderzoek. Verbetering van de huisvestingssituatie van jongeren is geen onderzoeksdoel. Wat is volgens jou de zin van een dergelijk onderzoek?

Wim van Noort: "Het kan een zekere legitimeringsfunctie vervullen voor een strijdende partij. Harde acties blijken niet zo averechts uit te werken als ik vantevoren gedacht had." En vervolgens stelt hij dat juist in een tijd

van crisis en bezuinigingen inzet van deskundigheid nodig is om tot haalbare voorstellen te komen. In de kraakbeweging bestaat de neiging om keuzes uit de weg te gaan en alle eisen bij elkaar op te tellen. **Wim van Noort:** "In een tijd van crisis stuit je heel vaak op een soort muur en daarmee is de zaak afgedaan. In Dordrecht was dit ook heel vaak het geval met bijvoorbeeld de woonruimteverordening en de reaktivering van het vorderingsbeleid. Dan werd er gezegd 'het kan niet' en dan kwamen er concrete voorstellen waaruit bleek dat het wel kon. Het is dan moeilijker voor een gemeente om dat soort eisen te negeren dan daarvoor. Binnen de kraakbeweging zie je aan de ene kant een algemene maatschappijkritiek en aan de andere kant een sterke gerichtheid op het hier en nu. Ik denk dat de kraakbeweging meer belang heeft bij korte termijnpolitiek juist om lange termijn-dingen mogelijk te maken."

Zelfmobilisatie

De geboekte successen zijn bijna alleen behaald op gemeentelijk nivo. Op landelijk nivo heeft de kraakbeweging nooit een vuist weten te maken, aldus Van Noort. Maar dat heeft alles te maken met de autonome organisatievorm. Die leidt vooral tot eindeloze discussies en gebrek aan slagvaardigheid. Zo funktioneerde het *Landelijk Overleg Kraakgroepen* (LOK) mede als dekmantel van de verdeeldheid.

Vind je dat het de functie van sociale bewegingen moet zijn om op het terrein van die beweging in een zo groot mogelijk organisatorisch verband actie te voeren?

Wim van Noort: "De autonome organisatievorm heeft voordelen gehad in de vorm van verrassingsacties. Als nadeel wil ik noemen het onvermogen om landelijke actie te voeren met als gevolg dat de invloed op het landelijk beleid niet groot geweest is, kijk maar naar de invoering van de leegstandwet. Een tweede nadeel is dat nu er achteruitgang is, de kraakbeweging ook direct in elkaar stort. Als je kijkt naar de vakbeweging zie je dat die veel minder in staat is tot zelfmobilisatie van de leden. Maar ook zie je dat de vakbeweging in een tijd van crisis nog een zekere kracht weet te handhaven dankzij hun sterke organisatie."

Denk je dat onder de huidige politieke verhoudingen de leegstandwet had kunnen worden tegengehouden?

Wim van Noort: "Ik denk dat de kans daarop niet groot was, maar er is ook nauwelijks een poging toe gedaan. Er was alleen een mogelijkheid geweest als zich een zekere koerswijziging had voorgedaan in de zin van een wat strakkere organisatie en samenwerking gezocht was met woonlastencomitees en zo. Ik denk dat er een steeds grotere kloof ontstaan is tussen de kraakbeweging enerzijds en buurtcomitees anderzijds."

Je zegt dat de kraakbeweging zich ook keerde tegen de stadsvernieuwing. Gaat het niet vooral om het verzet tegen één aspekt daarvan, te weten de cityvorming? Het verzet was juist het meest massaal tegen sloop van woningen ten gunste van verkeersvoorzieningen, kantoren en luxe appartementen.

Van Noort: "Met name van 1975 tot 1980 was de strijd tegen de city-vorming belangrijk. Er was ook sprake van een soort gemeenschappelijke strijd van krakers en buurtbewoners. De laatste jaren is dat veranderd sinds 'bouwen voor de buurt' ingang heeft gevonden in het gemeentelijk beleid, waardoor zich conflicten gingen voordoen tussen krakers en buurtbewoners. Wageningen is daar een mooi voorbeeld van."

Onkruid

Van Noort praat over de kraakbeweging als over een stervende. Na de radicaliseringsfase van 1978 tot 1982, met als sluitstuk de ongeregelde heden van de 'Lucky Luyck', is de kraakbeweging nu in een bezinningsfase. Er is zelfs sprake van een deels zelf gekozen isolement. Ook is er sprake van leegloop naar andere sociale bewegingen, zoals bijvoorbeeld de vredesbeweging.

Wim van Noort: "Omdat er een verandering van interesse is vanwege het feit dat kraken minder goed in de markt ligt, richt men zich vooral op de radicale vredesbeweging. Ook bij de anti-kernenergiebeweging is een overgang merkbaar naar antimilitaristische activiteiten. Het is een opvallend feit dat de radicale vredesbeweging zich pas veel later met de plaatsing van kruisraketten is gaan bezighouden. In Amsterdam was 'Onkruid' aanvankelijk niet zo sterk, pas een paar jaar is daar sprake van een sterke anti-militaristische beweging. Dat komt mede door de neergang van de kraakbeweging. Die impulsen waren er in het verleden ook wel andersom: de eerste kraak van het krakerskollektief in Utrecht in 1979 werd gedaan door een 'Onkruid'-groep."

Wanneer hij de gebeurtenissen in de vier steden vergelijkt konkludeert Van Noort dat de Bossche Kraakgroep de Bond van Dordtse krakers verre overtreft wat betreft het aantal demonstraties en harde acties, terwijl veel minder aandacht geschonken is aan overreding als strategie. Naar aanleiding van de gebeurtenissen rondom de Piersonstraat in Nijmegen, in 1981, signaleert hij vooral de grenzen aan de effectiviteit van harde acties als het ingooien van ruiten van banken en winkels. Zulke acties hadden eerder een expressieve dan een instrumentele functie. In Utrecht constateert hij een verschuiving naar harde actie.

Je zegt dat de Dordtse krakers minder radicale eisen stelden dan de Utrechtse en daarom meer van hun eisen konden reali-

seren. Ligt zo'n konklusie niet erg voor de hand?

Van Noort: "Dat houdt verband met de verhouding tussen sociale bewegingen en politieke partijen. Sociale bewegingen richten zich meer op deelenissen terwijl politieke partijen meer naar algemene zaken kijken. Het is de vraag in hoeverre het wenselijk is dat een sociale beweging ook naar algemene maatschappijvernieuwing gaat streven en of dat enige zin heeft."

Zelfwerkzaamheid

Je verwijt de kraakbeweging te weinig oog te hebben voor het gevaar dat zelfwerkzaamheid een lagere woonkwaliteit oplevert. Wat heb je hier op tegen als je weet

eentelijk beleid

Traangas in de Piersonstraat, Nijmegen, 1981
foto: Eduard de Kam

dat veel krakers hier zelf voor kiezen uit zowel redenen als meer autonomie en financiële redenen?

Wim van Noort: "Ik vind niet dat dit een beleidsdoel zou moeten zijn. Deze eis gaat vaak gepaard met de eis om bouwverordeningen te versoepelen omdat die groepswonen in de weg staan. Maar het dilemma waar je voor kan zitten is dat die vaak mede bedoeld zijn om uitbuiting van buitenlanders door huisbazen tegen te gaan. Daarbij komt nog: voor wie is die woning bestemd en wie betalen de zelf aangebrachte verbeteringen? Bij renovaties speelt nu al een rol dat eerdere zelf aangebrachte verbeteringen verloren kunnen gaan."

Als jij volkshuisvestings-wethouder was

geweest in de door jou onderzochte steden, hadden de akties van de kraakbeweging dan meer effect gehad?

Wim van Noort: "In Dordrecht niet, hoewel er wel meer initiatieven genomen hadden kunnen worden, maar in de andere drie steden wel."

ROB VAN HILTEN

W. v. Noort, De effecten van de kraakbeweging, 279 pag., verkrijgbaar bij de Dienst Sociaal-Wetenschappelijk Onderzoek (DSWO), Middelstege 4, 2312 TW Leiden, tel. 071 - 14 83 33. Kosten f 22,75 inkl.

VIETNAM

Tegen tuberculose

"Je kunt iemand die honger heeft vier visen geven. Dan heeft hij een dag te eten. Je kunt hem ook een hengel geven, dan eet hij elke dag". Deze uitspraak van de Chinese wijsgeer Confucius haalde Dr. Huong, hoofd van de tuberculosebestrijdingsdienst van Viet Nam, aan tijdens zijn bezoek aan ons land begin dit jaar.

Dr. Hong was in ons land voor overleg met het Medisch Comité Nederland - Viet Nam over de inzamelingsactie die volgende maand van start gaat. Jaarlijks komen er in Viet Nam zeshonderdduizend gevallen van tuberculose bij. Na malaria is tuberculose de belangrijkste volksziekte in dat land. Dankzij het bestrijdingsprogramma, dat mede ondersteund wordt door het Medisch Comité, neemt jaarlijks het percentage tuberculose-patienten af met 2,6 procent. Voor een ontwikkelingsland is dat percentage hoog.

De hulp vanuit Nederland beperkt zich tot nu toe tot levering van medicijnen en apparatuur. Daarop doelde Dr. Huong met zijn citaat van Confucius: het Medisch Comité zou ook een rol moeten gaan spelen bij de inhoudelijke begeleiding van het bestrijdingsprogramma. Zo ligt het in de bedoeling werkplaatsjes op te zetten voor reparatie van microscopen, zullen artsen en verpleegkundigen een nationaal trainingsprogramma gaan doorlopen en wordt er dit najaar een groot internationaal kongres over tuberculose-bestrijding gepland in Ho Chi Minh-stad. Dit alles moet de strijd in Viet Nam tegen de ziekte effectiever maken.

Dit jaar herdenkt Viet Nam haar tienjarige onafhankelijkheid. In het kader daarvan heeft het bestuur van het Medisch Comité zich tot taak gesteld een half miljoen gulden bijeen te brengen door middel van een landelijke actie in het kader van de tuberculose-bestrijding. Een ambitieus plan, zeker als je bedenkt dat het Medisch Comité het met ingang van 1 januari 1985 zonder steun van de Nederlandse regering moet stellen.

Van de anderhalf miljoen kinderen die elk jaar in Viet Nam worden geboren kunnen slechts zeshonderdduizend tijdig tegen tuberculose gevaccineerd worden. Als de resultaten van een effectievere bestrijding goed zijn zou dat niet alleen de bevolking van Viet Nam ten goede komen, maar mogelijk ook andere ontwikkelingslanden.

ROEL SANDVOORT

Giften via: postgiro 1090400, t.n.v. Medisch Comité Nederland - Viet Nam, Postbus 5701, 1007 AS Amsterdam met vermelding van 'Tuberculose-actie'.

In het januari-nummer startte 'Bevrijding' een discussie over de toekomst van de PSP. Niet een discussie over samenwerking of zelfstandigheid, geen discussie over visie '1', '2' of '3', maar een discussie over de parlementaire taken van de partij.

Chris Huinder gooide de knuppel in het hoenderhok met het lanceren van een 'Federatie van Sociale Bewegingen', die de vertegenwoordigende rol van de PSP in Kamer, Staten en Raden zou kunnen overnemen. In het februari-nummer reageerde Chris Peeters: hij twijfelt sterk

De P van Partij, de P van Parlement (3)

Ze hebben een wereld te winnen

De aanzet voor een discussie over de PSP als "parlementair instituut", van Chris Huinder haalt zoveel tegelijk overhoop, dat we in die discussie al snel zullen vastlopen. We zullen een zekere ordening moeten aanbrengen, waarbij het weinig zinvol is al over alle 'ins-en-outs' van eventuele parlementaire activiteiten van "federaties van sociale bewegingen" te discussiëren, als we niet eerst tot een min of meer gemeenschappelijke analyse van de (on)mogelijkheden van de PSP op dat vlak zijn gekomen.

Door het ontbreken van een dergelijke, door een grote meerderheid van de partij gedragen analyse of visie, hebben we ons nu laten verstrikken in een hoog oplopend konflikt over de zogenaamde "samenwerkingsvraag". Ik ben het met Chris eens dat, op zichzelf, de vraag van wel of niet samenwerken me "worst" zal wezen. Wel of niet samenwerken en de mate waarin eventueel, zijn uitvloeisels van doelstellingen, van beleid. Die doelstellingen en dat beleid worden bepaald door een revolutionair pacifistisch-socialistische visie op de samenleving. Die visie onderscheidt de PSP van de meeste, zo niet alle andere politieke partijen. Vanuit diezelfde optiek zul je mijns inziens scheidingslijnen moeten trekken tussen de PSP en een fiks deel van wat zich aandient onder de noemer "sociale bewegingen". Wat niet betekent dat je niet op (tal van) onderdelen met anderen – zowel politieke partijen als sociale bewegingen – kunt samenwerken,

maar wat wel betekent dat *strukturele* samenwerkingsverbanden niet aan de orde (kunnen) zijn.

Pretenties

Van het begin af aan heeft in de PSP de idee geleefd dat de 'P' van partij veel meer betekende dan een 'verkiezingsorganisatie', een 'parlementair instrument'. Bij tal van gelegenheden hebben we duidelijk gemaakt dat de PSP zich richtte op parlementaire en buitenparlementaire activiteiten. De parlementaire democratie is door ons altijd (?) erkend, zij het dat we nooit hebben nagelaten er op te wijzen dat het democratisch gehalte van onze samenleving maar betrekkelijk is, zolang allerlei andere sectoren (de economie met name) zich kenmerken door een volstreekte afwezigheid van democratische spelregels. Juist in de buitenparlementaire aktie wilden we dat helder maken en daarin proberen veranderingen te bewerkstelligen.

Op één of andere merkwaardige wijze heeft dat er in de geschiedenis van de PSP toe geleid, dat we de partij gingen zien als de spin in het web van de sociale bewegingen. PSP'ers waren daarin vaak uitermate actief en we zagen de partij als 'terugkoppelingsinstituut': dáár (in de partij) kwamen alle gegevens samen en als partij zouden we de onderlinge verbanden aanbrengen en onze 'parlementaire poot' gebruiken om dat verhaal vervolgens voor het front van de (politieke) samenleving te brengen.

Die pretentie is ons zuur opgebroken, naar het me toeschijnt. Niet alleen werden we gekonfronteerd met de (natuurlijke) verbreding van tal van sociale bewegingen die begeleid werd met een vanzelfsprekende 'sociaal-demokratisering' (dat wil zeggen op de direkte haalbaarheid van de verwezenlijking van de doelstellingen gericht) en de dilemma's die dat meebracht als we dat fenomeen toetsten aan onze revolutionaire visie op de samenleving, maar tevens zijn we gekonfronteerd met een toenadering van die verbrede sociale bewegingen tot andere, niet-revolutionaire politieke partijen. Die voor het realiseren van de doelstellingen van die sociale bewegingen veel relevanter zijn dan de PSP met zijn/haar toch uiterst beperkte 'parlementaire poot'.

In Steenwijk, op het daar gehouden kongres, is gepoogd daar iets aan te doen en dat leidde tot een volgens mij even pretentieuze formulering: "de radikale beweging

aan de haalbaarheid van de idee van Huinder, want voor je het weet is de sociale beweging een politieke partij.

In dit nummer twee nieuwe reacties. Henk Branderhorst vindt dat de PSP terug moet naar zichzelf: wat wilden we ook al weer met die partij? En Frans Groenendijk stelt dat het bij de sociale bewegingen moet gaan om verdieping in plaats van verbreding: de aktiegroep moet een beweging worden en géén partij.

gen verbreden en de brede bewegingen radikaliseren". Inmiddels moet duidelijk zijn dat noch het één, noch het ander voor de PSP een haalbare kaart is geweest. Die konstatering zou ons er toch toe moeten dwingen de relatie PSP/ sociale bewegingen eens wat kritischer en vooral realistischer te bezien. En de uitkomst daarvan zal alles te maken blijken te hebben met de discussie die nu zo ons aller bloed zo snel doet stromen en de gemoederen bij tijden zo fel verhit: moeten we al dan niet struktureel gaan samenwerken met andere linkse partijen en, zo ja, waartoe dan weel?

De onmacht

Het lijkt me een natuurlijk verschijnsel dat ieder voor zich graag datgene waar zij/hij voor staat gerealiseerd wil zien. Naarmate je visie meer haaks staat op de sociale werkelijkheid van nu, is de kans om de gewenste veranderingen te realiseren uiteraard kleiner – zeker als je je voorstelt dat die veranderingen op korte termijn moeten plaatsvinden. De frustraties over het uitblijven er van, het verdriet over het gebrek aan revolutionair elan, wil nog wel eens leiden tot het vergroten van de compromisbereidheid (het halve ei versus de lege dop en zo) of naar het koortsachtig zoeken naar een toverformule die elders al gevonden zou zijn (in één of ander ver buitenland of – binnen eigen grenzen – bij de één of andere sociale beweging). Daarbij wil de kritische blik nog wel eens verduisterd worden. Om eens wat aan te stippen: Chris' idee over de mogelijkheid van "federaties van sociale bewegingen". Het is een fictie te menen dat dat koherente gemeenschappen zijn – of het nu om de vredes-, de milieu- of de vrouwenbewe-

ging gaat – het zijn allemaal staalkaarten van groepen en groepjes, die alle kanten uitwaaiëren en de samenwerking *binnen* die bewegingen is – waar ze al bestaat – vaak niet meer dan een uiterst moeizaam hanteerbaar begrip. Samenwerking *tussen* die verschillende "bewegingen" staat niet of nauwelijks op de agenda – laat staan dat er al iets zichtbaar van wordt. Het is mijns inziens dan ook een overdracht van onmacht nu dáár het heil van de verwachten.

Er valt volgens mij niet aan te ontkomen – we moeten terug naar ons zelf. We zullen zelf weer helder moeten krijgen waaróm we eigenlijk met die PSP zijn begonnen en wat we er mee willen. We hebben verschillende routes uitgeprobeerd en die hebben ons niet dáár gebracht, waar we graag uit wilden komen. Waarmee niet is gezegd dat we dus onze pacifistisch-socialistische visie (in de loop der jaren verrijkt met meer zicht op wat daarin feminisme en ekologie te betekenen hebben) prijs moeten geven, noch dat we de combinatie van parlementair en buitenparlementair werk zouden moeten opgeven. In het 'Kommunistisch Manifest' is de slotzin: "Ze hebben een wereld te winnen". Dat geldt nog steeds – maar het kost tijd, vraagt een groot geduld en veel uithoudingsvermogen. En creativiteit om je strategie aan te passen aan wisselende omstandigheden. Maar essentieel is wel, dat we die omstandigheden analyseren vanuit een revolutionaire visie en dat de te kiezen strategie dáaraan getoets zal moeten kunnen worden – alleen op die manier kunnen we vermijden steeds opnieuw doodlopende wegen in te slaan.

HENK BRANDERHORST

(ingezonden mededeling)

Nederlanders bedankt: Krugerrand uit ons land!

De Nederlandse banken hebben dankzij uw protest besloten de verkoop van de Zuidafrikaanse Krugerrand te stoppen.

De verkoop van iedere Krugerrand betekende f 300,- steun aan het verderfelijke apartheidsregime. Met het stopzetten van de verkoop vanuit Nederland wordt een duidelijk signaal gegeven. Een signaal aan het blanke regime, dat hun racistische politiek niet deugt en een blijk van solidariteit met de zwarte onderdrukten, de slachtoffers van de apartheid.

Komitee Zuidelijk Afrika vraagt uw steun.

De actie tegen de Krugerrand was langdurig en grondig voorbereid. Grote hoeveelheden informatiemateriaal werden gedrukt. Dit heeft veel geld gekost. En we zijn er nog lang niet. Daarom vragen wij u ons te helpen.

Giro 600657 t.n.v. Komitee Zuidelijk Afrika
Oudezijds Achterburgwal 173, 1012 DJ Amsterdam, tel. 020 - 270801.

De P van Partij, de P van Parlement (4)

Strategie, studie en samenwerking

Voordat ik inga op Chris' eigenlijke betoog eerst een opmerking over het, voor zijn betoog belangrijke, begrip (nieuwe) sociale bewegingen. Chris Huinder doet alsof dit een niet mis te verstaan begrip is. Opvallend is dat hij de vakbeweging, de werkbeweging en de derde wereld beweging niet noemt. Verder worden bewegingen, die op allerlei aspecten verschillen, onder een naam gebracht. Zoals Chris er mee omgaat lijkt het begrip meer aanduiding te zijn van groepen die Chris aanspreken, dan een duidelijke categorie.

Parlementair overleg

foto: Erik Nannen

De PSP zou niet meer moeten deelnemen aan verkiezingen maar sociale bewegingen moeten aanmoedigen federaties te vormen en zo deel te nemen aan verkiezingen. Maar wat moeten die federaties doen in parlement en gemeenteraad? Hetzelfde als de PSP nu doet? Waarom doet de PSP dat nu dan niet? Waarom zou hen lukken wat de PSP niet lukt? Of moeten ze daar iets anders doen en waarom doet de PSP dat niet? Ik denk dat je de sociale bewegingen niet moet proberen daartoe over te halen. Dat levert namelijk, – behalve een afgrijselijk rechts in de kaart spelende versnippering (wel eens gehoord van de partij D 3xS?) –, de noodzaak op dat je in de vredesbeweging gaat praten over het tempo van invoering van arbeidstijdverkorting, om maar iets te noemen. De kracht van bewegingen is juist dat ze zich op één thema richten. Belangrijk argument in Chris' betoog is dat de sociale bewegingen zich zouden verbreden. Ik denk dat zijn voorbeelden wel een echte en goede ontwikkeling aangeven, maar volgens mij gaat het niet om een *verbreding* maar om een *verdieping*. Om een ontwikkeling van actiegroepjes tot sociale bewegingen en niet van sociale bewegingen tot partijen, die zich noodzakelijk moeten bezighouden met *alle* terreinen. Vrouwenbeweging en vakbeweging zijn ook wel vrij breed, maar voor de vakbeweging geldt dat het uitgesloten is dat ze zelf aan verkiezingen gaat deelnemen, terwijl het geluid in die richting vanuit de vrouwenbeweging maar heel zwak is.

Als ik wat langer stilsta bij (bijvoorbeeld) de economische verhoudingen en de rol van multinationals daarin, bekruipt ook mij wel eens het gevoel dat, in vergelijking met de strijd om de zeggenschap in die bedrijven, het werken in radikaallinkse partijen futiel is.

Maar in mijn activiteiten in werklozenbeweging en in de FNV kom ik dan toch weer de schreeuwende noodzaak tegen van het ontwikkelen van ideeën over hoe de maatschappij er uit zou moeten zien en over strategieën gericht op parlementair-demokratische besluitvorming.

Tevreden over hoe het er daarmee nu voorstaat ben ik ook niet. Zo lang echter niet heel duidelijk is dat het geen zin heeft daar op het partijpolitieke vlak wat aan te verbeteren moet je niet gaan zeggen: partijen maar vast er uit en groepen die nog vorm moeten krijgen er in.

Het gekke is dat, ondanks zijn aankondiging dat hij het over de parlementaire functie van de PSP gaat hebben, Chris in zijn artikel helemaal niet ingaat op de problemen die daar nu aan vast zitten. Tussen de regels door kun je ondertussen wel lezen dat Chris die functie eigenlijk ziet als 'het laten horen van een eigen geluid', 'platform van feministisch-socialistische ideologie'. De getuigenisfunctie dus. Als je dat als enige functie ziet dan kom je ook in de problemen als je je afvraagt "wat doen we nog in het parlement als sociale bewegingen eerder met ons als fractie hun te kiezen strategie komen bespreken dan

om onze politieke steun komen vragen". Volgens mij is dit ook de kernzin van Chris' verhaal. Als je echter ook uit bent op het uitoefenen van macht via het parlement is je antwoord dat de PSP nu praktisch géén macht heeft. Of de PSP ergens voor of tegen is maakt niks uit. We hollen er achter aan: "We leveren op alle regeringsmaatregelen van wetsontwerpen commentaar" verzucht Chris.

Om tot een machtsfaktor van betekenis te komen moet je volgens mij heel concreet nadenken over wat er in een komende regeringsperiode verwezenlijkt kan en dus moet worden door een linkse regering. Moet je met name nadenken over welke offensieve maatregelen genomen zouden kunnen worden, die de kans op verdere veranderingen daarna, vergroten. Als voorbeeld zou het project 'Noodwet bedrijven in moeilijkheden' van het Wetenschappelijk Bureau van de PSP kunnen dienen. Zo'n wet zou een hulpmiddel kunnen zijn in de strijd om de zeggenschap in de ondernemingen. In '82 is door de PSP hierover een uitstekend produkt geleverd, met een zodanige kwaliteit dat bijvoorbeeld Wim Kok (voorzitter FNV) de PSP aanmoedigde er aan verder te werken. Vervolgens gebeurt er echter vrijwel niets meer mee. Behalve de afdeling Beverwijk-Heemskerk doet bijvoorbeeld geen afdeling er iets mee. Op alle nivo's moet dat beter. Dat vereist bijvoorbeeld dat afdelingen niet proberen zelf alle noodzakelijke wielen voor de linkse beweging uit te vin-

den. Anderzijds moet er – ook in de afdelingen – meer gesproken worden over hoe wij de maatschappij ingericht zouden willen zien (wat houdt nu bijvoorbeeld een democratische planekonomie konkreet in?) en wat daarbij belemmeringen zijn. En die belemmeringen moeten niet worden opgevat als evenzovele bewijzen dat het kapitalistisch systeem niet deugt (en dus...?), maar als uitdagingen om verder te denken.

Inderdaad moeten er meer activiteiten komen zoals dat van het Wetenschappelijk bureau over de noodwet. Laten we eens ideeën ontwikkelen over de pensioenfondsen, over de stuurbaarheid van een open economie of over het vinden van manieren om de economie minder open te maken zonder dom protektionistisch te worden.

Krachtenbundeling

Een grotere macht voor onze ideeën moeten we ook proberen te bereiken door bundeling van radikaallinkse krachten. Er is, zeker als je naar het functioneren op landelijk nivo kijkt, niet zo heel veel te verliezen, en verdomd veel te winnen. Maar we moeten het er dan eerst over eens zijn dat we niet alleen willen getuigen. Die vraag moeten we eerst beantwoorden anders blijft de discussie op dat slechte nivo.

Daarnaast kun je verschillend denken over de eisen die je stelt aan regerings- (of B&W-)deelname, maar daar kun je, nee zal en móet je, ook over blijven praten in een links samenwerkingsverband. Als je het er over eens bent dat je je ook met de staatsmacht bezighoudt hoeft een besluit om niet deel te nemen ook geen zwakbod te zijn of een bewijs voor de buitenwereld dat je alleen in staat bent tot het kritiseren van de maatschappij en geen uitvoerbare alternatieven kunt aandragen. Mijn inschatting is dat de discussies in zo'n samenwerkingsverband gevoerd ook veel interessanter zouden worden voor de mensen die nu (alleen) in de sociale bewegingen actief zijn. Dat het oude voorneemen om de partij ook te laten functioneren als terugkoppelingsinstituut voor activistes en activisten op allerlei terreinen beter te realiseren is. Dat mensen uit sociale bewegingen ook (weer!) actief worden in de partijen. En dat het beter mogelijk wordt activiteiten van partij en bewegingen elkaar te laten versterken.

RACISME

Een zindelijke discussie

Het kongres van de PSP in Rotterdam – en vooral de uitkomst van de discussie over racisme-bestrijding – bezorgde Erik Schaap en Hugo van der Steenhoven een kater, getuige hun artikel in 'Bevrijding' van januari 1985.

In dat artikel vielen de schrijvers de afdeling Den Haag Centraal van de PSP aan op een amendement die deze afdeling voor dat kongres indiende. Het oordeel van Schaap en Van der Steenhoven was hard: "Op z'n slechtst is de in wezen racistische redenering weggemoffeld onder wat wolliger taalgebruik. (...) Op zijn best blijft de analyse beperkt tot de oude kern".

Op deze pagina's de reactie van vier leden van die Haagse PSP-afdeling, Pieter de Jong, Bram Kragtwijk, Jeannine Molier en Hans van Oel. Zij vinden zich aangevallen op een vals citaat en verwijten de redactie van dit blad onzorgvuldig handelen. Maar tevens willen zij de discussie naar een hoger nivo tillen.

Het anti-racisme stond tijdens het PSP-kongres in Rotterdam ter discussie

foto: Erik Nannen

Met verbijstering hebben wij kennisgenomen van het artikel van Erik Schaap en Hugo van der Steenhoven in het januari-nummer van 'Bevrijding'. Op grond van een vals citaat van een door de afdeling Den Haag-Centraal ingediend amendement, en een volstrekt onjuiste interpretatie van de overwegingen die aan dit amendement ten grondslag liggen, komen de schrijvers tot de suggestie dat het door het kongres aangenomen amendement van Den Haag-Centraal is gebaseerd op een "in wezen racistische redenering, weggemoffeld onder wat wolliger taalgebruik." Wij voelen ons door het artikel van Schaap en Van der Steenhoven gekwetst en verwijten de redactie van 'Bevrijding', dat zij dit schrijfsel heeft opgenomen, zonder zelfs de aangevallen afdeling tevoren in te lichten en zonder de gebruikte citaten op hun waarheidsgehalte te toetsen. Toch willen we van de door de redactie geboden mogelijkheid gebruik maken om de zware beschuldigingen uit het artikel te weerleggen, en de discussie over de wijze, waarop de PSP een bijdrage kan leveren aan het bestrijden van het racisme en van racistische uitingen, op een wat hoger nivo te brengen.

Het probleem

De kern van de kritiek van Schaap en Van der Steenhoven lijkt, dat de afdeling Den Haag-Centraal niet het racisme van de

Nederlandse samenleving, maar de 'buitenlanders' als probleem ziet. Dit proberen zij aan te tonen aan de hand van een citaat uit een amendement dat door de afdeling werd ingediend: "de oude wijken waarvan de *oude* bewoners al ernstig getroffen worden door werkloosheid, achteruitgang van inkomens en een slechte huisvesting." Het tweede woordje "*oude*" komt echter in het amendement van Den Haag-Centraal niet voor! Op z'n slechtst is hier sprake van grove misleiding door de schrijvers, op z'n best van een Freudiaanse drukfout in 'Bevrijding'. Als Den Haag-Centraal in haar amendement spreekt over de bewoners van de oude wijken, bedoelt ze daarmee uiteraard *alle* bewoners van die wijken, ongeacht of hun wieg in Marokko, Suriname, Turkije of Nederland stond. Wij zien niet in, wat er "in wezen racistisch" is aan de konstateringen, dat de bewoners van de oude wijken het zwaarst te lijden hebben onder de gevolgen van de crisis, dat het tot stand komen van een multi-kulturele samenleving (je mag ook zeggen: van een niet-racistische samenleving) vooral in deze wijken spanningen oplevert die door de economische crisis versterkt worden, en dat racistische partijen en groeperingen hiervan misbruik proberen te maken. Het ontkennen van deze konstateringen is het negeren van de werkelijkheid.

Niet de aanwezigheid van migranten in Nederland is het probleem, maar het racis-

tische karakter van de Nederlandse samenleving. Daarover zijn we het eens met Schaap en Van der Steenhoven. Als politieke partij kun je het echter niet laten bij de konstatering dat "een zinnige bespreking van het probleem racisme" alleen vanuit dit besef mogelijk is. De situatie is daarvoor te ernstig. Racisme mag dan helaas van alle tijden zijn, het aantal openlijk racistische uitingen in Nederland is juist in de afgelopen jaren schrikbarend toegenomen. Migrantengroepen worden gekonfronteerd met openlijke agressie, racistische partijen verwerven een flinke aanhang. De economische crisis is aan deze ontwikkeling niet vreemd. Migrantengroepen leven in de rotste wijken, hebben de grootste moeite om behoorlijke en betaalbare huisvesting te vinden, hebben meer dan anderen te lijden onder werkloosheid. Ze worden door mensen en door regels achtergesteld, maar ook in het openbaar gediskrimineerd. Een Antilliaanse jongen is vermoord.

In deze situatie mag de PSP zich niet beperken tot het bestrijden van racistische ideologieën en het bepleiten van maatregelen die er – bijvoorbeeld in het onderwijs – toe bijdragen dat het valse besef van een superioriteit van de 'witte' kultuur uit de hoofden van de mensen wordt verbannen. De PSP moet daarnaast maatregelen bepleiten om konsekwent alle voorkomende vormen van achterstelling van migrantengroepen weg te nemen. En er zijn maatregelen

noodzakelijk om de voor migrantengroepen bedreigende uitingen van racisme te bestrijden. Aanpak van de problemen van de oude wijken is daarbij in onze ogen essentieel. Niet alleen omdat daarmee een deel van de achterstelling van migrantengroepen wordt aangepakt – zij wonen immers veelal in deze wijken – maar ook omdat door het verbeteren van de nu uitzichtloze positie van de bewoners van de oude wijken de voedingsbodem voor openlijk racistische uitingen zal uitdrogen en de vatbaarheid voor racistische propaganda van de 'Nederlandse' bewoners van de oude wijken zal verminderen. Zonder hiermee te suggereren dat de 'Nederlandse' bewoners van de oude wijken in wezen racistischer zijn dan die van andere wijken.

Alles op een hoop

Het Haagse pleidooi voor aanpak van de problemen van de oude wijken in het kader van de bestrijding van het racisme draagt dus op geen enkele wijze een goedkeuring of verontschuldiging voor racisme of racistische uitingen van 'Nederlandse' bewoners van deze wijken in zich. Maar een optreden van de PSP, andere linkse partijen en bewegingen voor een adequate aanpak van de problemen van de oude stadswijken kan de 'Nederlandse' en 'buitenlandse' bewoners van deze wijken op hun – vele – gezamenlijke belangen verenigen en racistische groeperingen de

wind uit de zeilen nemen. Deze bredere aanpak van het racisme en haar uitingen scheidt ons kennelijk van Schaap en Van der Steenhoven. Zij menen ons daarom in één adem te moeten noemen met de Socialistische Partij, Saskia Stuiveling (PvdA) en minister Rietkerk (VVD), op zich al een veelkleurig gezelschap. De schrijvers wekken daarmee onweerstaanbaar de indruk slechts één soort anti-racisten te willen kennen: mensen die precies zo denken als zijzelf. Alle andere zijn in wezen racisten, die soms zo slim zijn dit onder een wollig taalgebruik te verbergen. Helaas komen we dit soort één-dimensionaal denken, van het type *wij-tegen-de-rest-van-de-wereld*-, in de PSP meer tegen. Het lijkt een gewoonte te worden partijgenoten als politieke tegenstanders te beschouwen, die je naar believen op de kast mag jagen, de grond in mag stampen of – *nieuw!* – voor racist kunt uitmaken. De geloofwaardigheid van de PSP als een partij, die niet alleen met zichzelf bezig is, maar bovendien ingrijpende maatschappelijke veranderingen wil doorvoeren, wordt daar niet groter door.

Fout

Om aan te tonen dat de Haagse benadering geen incident is, verwijzen Schaap en Van der Steenhoven naar een artikel in het blad 'De Rode Draad'. Daarin "stond een stuk over migranten en raadsverkiezingen in Den Haag, waarin een aantal kwalificaties staan, die absoluut niet door de beugel kunnen". Een merkwaardige manier van discussie voeren in 'Bevrijding'. De meeste lezers van dit blad krijgen immers 'De Rode Draad' niet onder ogen, en moeten dus maar raden wat voor schandelijk Den Haag nu weer te melden heeft. Het betrof een discussiestuk voor een afdelingsvergadering in het Haagse PSP-blad, onder de titel "Bij deelname migranten aan gemeenteraadsverkiezingen – Nederlandse partijen dienen zich aan te passen", dat door de redactie van 'De Rode Draad' werd overgenomen. In 1986 mogen voor het eerst migranten, die niet over de Nederlandse nationaliteit beschikken, deelnemen aan de raadsverkiezingen. In het artikel wordt op verschillende aspecten hiervan ingegaan, bijvoorbeeld hoe zullen Haagse zelforganisaties van migranten zich ten opzichte van deze verkiezingen opstellen, en wat zijn de verschillen tussen 'Nederlandse' en 'buitenlandse' politieke culturen. In dat verband worden konklusies vermeld uit een onderzoek naar de deelname van migranten aan de deel-gemeenteraadsverkiezingen in 1980 in Rotterdam (dit onderzoek werd door het 'Nederlands Centrum voor Buitenlanders' gepubliceerd). Daaruit komt onder andere naar voren dat in de politieke cultuur van Turken en Marokkanen een persoonlijk contact tussen kandidaat en kiezers veel belangrijker is dan bij de PSP, dat het regelmatig voorkomt dat kandidaten als vertrouwenspersoon voor hun kiezers optreden en hen daarmee in een af-

hankelijke positie houden, dat de ideologie van de partijen een heel andere rol speelt dan bij 'Nederlandse' kandidaten gebruikelijk is, en dat de kandidaten altijd mannen zijn. Zaken die op gespannen voet kunnen staan met de politieke cultuur van de PSP. Kan het benoemen van zulke verschillen niet door de beugel? Als de PSP geen 'witte' partij wil blijven, zal ze discussies met migranten over verschillen in politieke cultuur niet uit de weg kunnen gaan. Het verbaast ons eerlijk gezegd zo weinig te merken van de weerslag van deze discussies in andere afdelingen.

Kongresbesluiten

Het jongste nummer van 'De Rode Draad' bevat overigens een artikel, dat een eerste invulling geeft van de op voorstel van Den Haag-Centraal in de kongrestekst opgenomen passage over de oude wijken. Door de fractie van 'Links Den Haag' (PSP-CPN-PPR) is een notitie over de problemen van *noodkopers* gemaakt. Noodkopers zijn mensen die, om op een behoorlijke wijze in huisvesting van hun gezin te kunnen voorzien, gedwongen waren een woning te kopen en nu in grote financiële moeilijkheden verkeren. In Den Haag betreft het voornamelijk Turkse, Marokkaanse en Surinaamse mensen, die in de zeventiger jaren voor woekerprijzen woningen kochten. In Den Haag betreft het voornamelijk Turkse, Marokkaanse en Surinaamse mensen, die in de zeventiger jaren voor woekerprijzen woningen kochten. Nu raken jaarlijks honderden gezinnen op de veiling hun woning door gedwongen verkoop kwijt. De problemen van noodkopers zijn jarenlang genegeerd door het gemeentebestuur, maar ook de 'Nederlandse' bewonersorganisaties in de oude wijken besteedden er weinig aandacht aan. Naar aanleiding van contacten met de fractie is er nu een Turks comité gevormd, dat onder landgenoten de problemen rond te duur gekochte woningen gaat inventariseren. Samen met 'Nederlandse' bewonersorganisaties, welzijnswerkers en linkse partijen bereidt het comité verdere acties voor; zo probeert men de ontruiming van geveilde woningen te voorkomen. Door zulke activiteiten hopen we in Den Haag concreet bij te dragen aan de bestrijding van racisme en de versterking van de positie van migranten in de samenleving. We willen graag met andere leden en afdelingen discussieren over de kongresteksten, en over de uitwerking en aanscherping ervan. Maar dan wel op een zindelijke en zo mogelijk kameraadschappelijke manier.

PIETER DEJONG
BRAM KRAGTWIJK
JEANNINE MOLIER
HANS VAN OEL

De directeur onderzoekt zelf

Je dreigt zoiets weer te vergeten, maar het is alweer geruime tijd geleden dat we in de krant lazen dat de enige PTT-vrouw bij de postale recherche in Amsterdam eerst met bijzonder verlof gestuurd was en later was overgeplaatst naar een andere afdeling.

Tweede Kamervrouwen hebben in schriftelijke vragen aan de minister gevraagd hoe dat kon. En verder vroegen ze hoe die PTT-ers het in hun hoofd hadden gehaald om slechts één vrouw in dat herendomein van de postale recherche te laten werken. Was er wel genoeg 'begeleiding' geweest voor de mannelijke kollega's. Want het zal wel even wennen zijn geweest voor die jongens. Bij brandweer en marine hebben ze er toch ook zo'n last mee.

Toch blijken deze postale rechercheurs niet de enige mannen in dat grootste staatsbedrijf die het moeilijk hebben met emancipatie. Hun bovenste baas, de directeur, kreeg een verzoek om medewerking van de PTT aan een landelijk onderzoek naar ongewenste intimiteiten op de werkplek. Niet dat er enige aanleiding is te veronderstellen dat zoiets bij de PTT voorkomt natuurlijk. Maar het onderzoek is mogelijk gemaakt door een forse subsidie van staatssecretaris Kappeyne voor emancipatiezaken en dan is het wel beleefd om er ook een staatsbedrijf bij te betrekken. Kappeyne is er zelf voor in de pen geklommen om nog een goed woordje te doen voor het onderzoek. De PTT-baas krabde achter zijn oor en schreef toen terug er werkelijk niets voor te voelen. Het zit Kappeyne ook niet mee. Doet ze haar best om tenminste mogelijke emancipatorische oneffenheden op het spoor te komen en dan werkt het bedrijf waar haar partijgenote als minister over gaat, niet mee. Lastig zo'n grote partij met zoveel uiteenlopende opvattingen en vooral zoveel verschillende belangen. Die PTT-directeur toont overigens wel zijn goede wil en een in deze tijd passende dosis eigen initiatief. Hij zal zelf een onderzoek in het bedrijf (laten) doen. Daarbij worden dan zowel de bedrijfsgeneeskundige dienst als het bedrijfsmaatschappelijk werk ingeschakeld. Het moet wel héél erg zijn met die ongewenste intimiteiten bij de PTT als men verwacht dat die nota bene bij de eigen dokter en maatschappelijk werkster zouden worden gemeld. Zou de directeur dat al hebben geweten en vindt hij daarom een onderzoek door mensen "van buiten" het bedrijf – uit het door PTT zo verafschuwde Groningen – te bedreigend?

Groningen heeft natuurlijk al een bedreigende klank bij de PTT. De directeur en z'n maatjes gaan er binnenkort een nieuw PTT-leven beginnen. Altijd goed om de prijzen op de woningmarkt daar omhoog te krikken. En misschien ook goed voor

ik heb niets tegen mannen, maar...

een lobby om ervoor te zorgen dat het kernaafval in ieder geval niet in die kontreien wordt opgeslagen. Omdat er op verzoek van een paar VVD-ers vooral hoge PTT-salarissen naar het noorden worden overgeheveld, zullen er waarschijnlijk nauwelijks PTT-vrouwen overkomen. Behalve dan de bij hun mannen behorende gades die daarvoor hun minstverdienende tweeverdienersbaantje hebben moeten opzeggen. De burgemeester van Groningen gaf in die hetzerige tijd rond het kamerdebat over de PTT-overplaatsing in november 1984 ook al aan dat er geen PTT-vrouwen zouden komen toen hij volgens een vette krantekop zei dat er "3000 man" en geen één minder uit Den Haag moesten komen. De Haagse jongensklup in het Groningse waarbinnen de Groningse schoonmaaksters, typistes en receptionistes haar plaats zullen weten. Maar de dokter gaat gelukkig ook mee naar het noorden. Dan kunnen die vrouwen in theorie bij hem nog melden welke ongewenste intimiteiten de gefrustreerde topambtenaren in het gure noordelijke klimaat zich hebben gepermitteerd. En dat kan dan mooi meegenomen in het onderzoek. We zijn zeer belangstellend naar de veelzeggende onderzoeksresultaten. Bovendien verwachten we over enkele jaren het nog sprekender bericht onder een vette kop in de krant: dat de enige vrouw die in het herendomein op hetzelfde niveau tussen de heren was geplaatst vanwege het beleid gericht op 'vrouwen in mannenberoepen', met bijzonder verlof is gestuurd.

TITIA BOS
TITIA VAN LEEUWEN

ANTI-MILITARISME

Pacifisme is meer dan aktie tegen de kruisraket

Op 30 maart vindt er in Meppel een regionale dag plaats over de PSP en de radikale vredesstrijd. Deze regionale dag is met name gericht op de provincies Groningen, Drente en Friesland en de PSP'ers die zich daar met anti-militarisme bezighouden. De dag is een initiatief van de PSP-anti-militarismegroep uit Groningen en van de landelijke themagroep vredesvraagstukken. Op de bedoeling van deze dag gaan Bert Freriks en Rob Snel (allebei uit de PSP-Groningen) in.

Onze stelling is dat de PSP zich de laatste jaren onvoldoende heeft geprofileerd op het punt van pacifisme en anti-militarisme. Dat slaat op twee terreinen. In de anti-kernwapenstrijd zijn we te veel ondergesneeuwd door de grote organisaties binnen het Komitee Kruisraketten Nee (KKN) en zo. Te weinig is de specifieke inbreng van de PSP te zien en te horen geweest: vredesstrijd moet gericht zijn op de afschaffing van alle oorlog en alle oorlogsvoorbereiding. De PSP lijkt verengd tot een anti-kernwapenklub. Ten tweede het ontwapeningsstandpunt van de PSP. Dit is voor veel mensen nog steeds één van de belangrijkste redenen om PSP te stemmen of om lid te worden. Volgens ons is hierop een veel aktiever PSP-beleid mogelijk. We produceren wel brochures daarover – en dat is ook heel goed – maar het radikale vredesstandpunt blijft toch wat abstrakt als streven. Maar dat kan volgens ons concreet worden, als we ons maar bezig willen houden met het mobiliseren van de eigen afdelingen. Daar ontbreekt helaas nu nog er veel aan, terwijl er toch een keur van aktiemogelijkheden voorhanden is. Afdelingen kunnen volgens ons aktief aan de gang met ons anti-NAVO standpunt, bijvoorbeeld bij oefenterreinen of legerdepots. We kunnen reageren op onderdelen van de nieuwe NAVO-strategie en daaromheen ook aktiviteiten ontwikkelen. Zo kun je telefoonblokkades houden van militaire objekten op de 'verjaardag' van de NAVO. Het blijkt in de praktijk mogelijk om heel wat mensen op dit soort punten te mobiliseren. Allerlei nieuwe ontwikkelingen, met name de voorthollende militarisering van de regio zijn voor ons mede de aanleiding om de PSP weer op een anti-militaristisch spoor te zetten.

Doordrukken

Het eerste wat we van de regionale dag verwachten is een inventarisatie W9 wat er in de drie noordelijke provincies binnen de PSP op het gebied van anti-militarisme gaande is, en wat er in de nabije toekomst aan akties mogelijk is. We vinden dat er gekoördineerd actie moet worden gevoerd tegen de militarisering van de regio. De reden daarvoor is de volgende. Als

straks de plannen voor nieuwe of grotere oefenterreinen, munitieopslagplaatsen, kruisraketten en andere zaken over ons heen komen, dan zal blijken dat Defensie stevast probeert haar plannen door te drukken door allerlei plaatselijke belangen tegen elkaar uit te spelen. De PSP moet aan dat spelletje niet meedoen. We moeten de ontwikkeling blokkeren dat militaire objekten juist op die plaatsen terecht komen waar het verzet het minste is. Het tweede onderwerp van de dag is de relatie PSP-volkspetitionnement, en welke eigen akties daarbij mogelijk zijn. Want de PSP-inbreng over het volkspetitionnement is steeds geweest dat ook andere dan KKN-akties mogelijk moeten zijn, zowel tegen de kruisraketten, maar ook in de strijd tegen alle andere wapens. Dat is geen strijd tegen het KKN, maar een strijd naast het KKN als noodzakelijke aanvulling. Want werpt nu niet ten onrechte de PvdA zich op als de grote steunpilaar op van de kernwapenstrijd? En is het niet die zelfde Partij van de Arbeid die het helemaal laat zitten als het gaat om andere terreinen van militarisering, te land, ter zee en in de lucht? Volgens ons bestaan er aan de basis van de (radikale) vredesbeweging heel veel creatieve ideeën, waar we als PSP veel beter mee uit de voeten kunnen.

Ter Apel

De recente akties tegen de komst van het grote NAVO-depot in Ter Apel zijn een goed voorbeeld van regionale samenwerking op het gebied van anti-militarisme, en van de bindende en initierende rol van de PSP daarbij. Vredesplatforms konden worden ingeschakeld bij de akties, en in de pers is ruim aandacht besteed aan onze argumenten tegen verdere militarisering. Het gevoerde aktieve persbeleid was het resultaat van nauwe samenwerking tussen groepen. Bij Ter Apel zijn vreedzame, geweldloze blokkade-akties gevoerd. In grootte variërende groepen van vijftig tot

Aktie tegen munitie-depot bij Ter Apel
foto: Ton Broekhuis

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING. Omdat de ruimte beperkt is kunnen reacties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

Samenwerking (3)

In "Bevrijding" van 22 december jl. reageerde Leo Platvoet op de oproep die na het kongres in Rotterdam werd uitgedeeld. Uit die reactie blijkt dat de tekst niet goed is gelezen. Er staat namelijk nergens dat het kongres besloten zou hebben kolleges met VVD en CDA te gaan ondersteunen, of dat besloten zou zijn dat we bij de Kamerverkiezingen in 1986 vóór structurele samenwerking hebben gekozen met PPR/CPN. Er staat mijns inziens zeer duidelijk dat de uitgangspunten van de ondertekenaars zijn, dat dit in elk geval niet mag gebeuren, en dat aan deze uitgangspunten niet mag worden "gepeuterd". Welnu, aan het eerste uitgangspunt is inderdaad niet gepeuterd, maar over het tweede zijn wij niet zo gerust. Er zou volgens ons slechts sprake zijn van "niet peuten" als duidelijk en onomwonden besloten zou zijn in 1986 met een eigen PSP-lijst aan de verkiezingen deel te nemen. Wat hebben verkennende besprekingen voor zin, als je toch geen structurele samenwerking als doel in je achterhoofd hebt? Aan het tweede punt is volgens ons dus wel degelijk gepeuterd, reden waarom besloten werd de oproep, die inderdaad tevoren was opgesteld, daadwerkelijk uit te delen. Dat behoeft geen verwondering, afschuw of opwinding te wekken. Hier speelde een (achteraf juist gebleken)

zestig aktievoerders lieten door middel van geweldloos verzet menselijke blokkade

inschatting over de uitslag van het kongres een rol. Het is nu eenmaal onmogelijk om *tijdens* een kongres, na de besluitvorming, nog zoiets op te stellen, compleet met datum en plaats voor een bijeenkomst, en daar dan ondertekenaars voor te zoeken. Zoiets moet je tevoren degelijk voorbereiden. Een extra reden voor ons was de vrees dat bij het aannemen van voorstel A een aantal kongresgangers uit kwaadheid staande de vergadering zou opstappen. Wil je die mensen dan nog bereiken, dan moet je de papieren direkt kunnen uitdelen.

Verder nog iets over het verzamelen van namen tijdens het kongres. Eigenlijk was de hele zaak al rond vóór de aanvang van het kongres. De oorspronkelijke ondertekenaars gingen er om praktische redenen van uit, dat een beperkt aantal voldoende was, en dat ieder die dat wilde zich later zou kunnen aansluiten. Toen echter op een bijeenkomst van de "Bossche groep" bleek dat sommigen zich gepasseerd voelden, werd besloten op zaterdagavond vast te stellen wie er alsnog wilde ondertekenen. Ook de overredingskracht die zondagmorgen nodig bleek om bij het kongresbureau alsnog de lijst met namen gestencild te krijgen geeft achteraf een rechtvaardiging voor de gedachte, dat je zoiets van tevoren moet organiseren. Intussen is besloten een tendensgroep op te richten, met als doel het wederom indienen van voorstel B op het kongres in juni. Alles volkomen binnen de regels van de PSP, en ik begrijp dan ook niet waarom Leo Platvoet zich zo ongerust maakt. Er bestaat buiten de PSP om een stichting, waarin onder anderen ook een aantal PSP'ers zich verenigd hebben, met het doel uiteindelijk te komen tot opheffing van de PSP via een fusie met anderen. Dat is nog iets heel anders dan een tendensgroep *binnen* de PSP, nietwaar? Heb ik ooit Leo Platvoet daarover zijn ongerustheid horen uiten? Ik kan het me niet herinneren.

AAD SWEEP
Waalre

des overduidelijk zien dat de verdergaande militarisering van het Noorden geblokkeerd moet worden. Door de geweldloosheid van de akties en het benadrukken daarvan is via de media de anti-militaristische strijd weer in de publieke belangstelling gekomen. Het 'Vredesplatform' van Ter Apel deelt de argumenten van de blokkerende aktievoerders en heeft in de eigen omgeving ruime bekendheid gegeven aan die argumenten. Wat ons betreft zijn de akties bij Ter Apel nog maar het begin, de dag in Meppel brengt wellicht het vervolg. Het militarisme is overal, begin het daarom in je eigen omgeving te bestrijden.

BERT FRERIKS
ROB SNEL

De regionale dag vindt plaats op zaterdag 30 maart. Plaats: restaurant 'Fong Cheng', Stationsweg 9, Meppel (vlakbij het NS-station). Aanvang: 11.00 uur (zaal open om 10.30 uur). In de ochtend een inventarisatie, na de lunch video's over recente akties en 's middags overleg over het afstemmen van de verschillende akties op elkaar.

VROUWEN EN OMGEVING

Acht maart – Internationale Vrouwendag. De redactie zet in het kader daarvan een aantal schrijfsters uit Midden-Amerika centraal. We maakten een keuze uit 'Het water zal de stenen breken; dichters uit Midden-Amerika', een recent bundeltje dat verscheen bij uitgeverij 'De Populier'. Die uitgeverij doet de laatste tijd veel Derde Wereld-schrijvers in haar fonds: in november '84 verscheen een bundel van de Paraguayaanse dichter Lincoln Silva, 'Ik zeg je niet waar ik vandaan kom' en

een bundel van de Marokkaanse, in Nederland wonende Hassan Gnaoui, 'Look, jij weet niet wat ik zoek'. En in december vorig jaar verscheen 'Brieven van Taranta Babu' van de Turkse schrijver Nazim Hikmet. De boekjes geven vaak op pregnante wijze de denk- en gevoelswereld weer van mensen die lijden en strijden in de Derde Wereld-landen. Op deze pagina drie gedichten uit 'Het water zal de stenen breken' over vrouwen en haar omgeving.

foto: Maya Pejic

HET WATER ZAL DE STENEN BREKEN

Ik ben een spiegel

Het water schittert op mijn huid en ik voel het niet het water loopt in straaltjes over mijn rug ik voel het niet ik wrijf me met de handdoek ik knijp me in mijn arm ik voel mezelf niet ontzet kijk ik in de spiegel zij knijpt zich ook stuntelig begin ik me aan te kleden uit alle hoeken schieten als bliksems de kreten puilende ogen rennende ratten tanden nog voel ik niets ik dool door de straten: bedelende kinderen met vuile gezichten prostituées, meisjes van nog geen vijftien de straten zijn één grote wond tanks die naderen geheven bajonetten lichamen die vallen gehuil eindelijk voel ik mijn arm ik ben geen spook meer ik heb pijn dus besta ik opnieuw kijk ik naar het tafereel: jongens die rennen hevig bloedend vrouwen met paniek op hun gezicht nu doet het minder pijn ik knijp me opnieuw en voel al niets meer ik weerkaats slechts

wat naast me gebeurt de tanks zijn geen tanks en de kreten zijn geen kreten ik ben een platte spiegel waar niets in doordringt mijn oppervlak is hard is glanzend is glad ik ben veranderd in een spiegel en verdwenen is mijn vlees heel flauw nog is mijn herinnering aan de pijn

CLARIBEL ALEGRIA
EL SALVADOR

Singer 63

Die vrouw van vroeger heette... Ze had niets bijzonders, ze stak spelden in kleren; stond in de deur en keek naar de wolken. Die vrouw van vroeger keek nooit naar de lege schelpen of naar de schitterende stranden, ze stak alleen maar spelden in kleren, ze glimlachte alleen maar wat; daarom stierf ze met haar vingerhoeden en een hart vol merken: Royal 62 Singer, Pfaff 64 ...

ANA ILCE GÓMEZ
NICARAGUA

Vrouw alleen

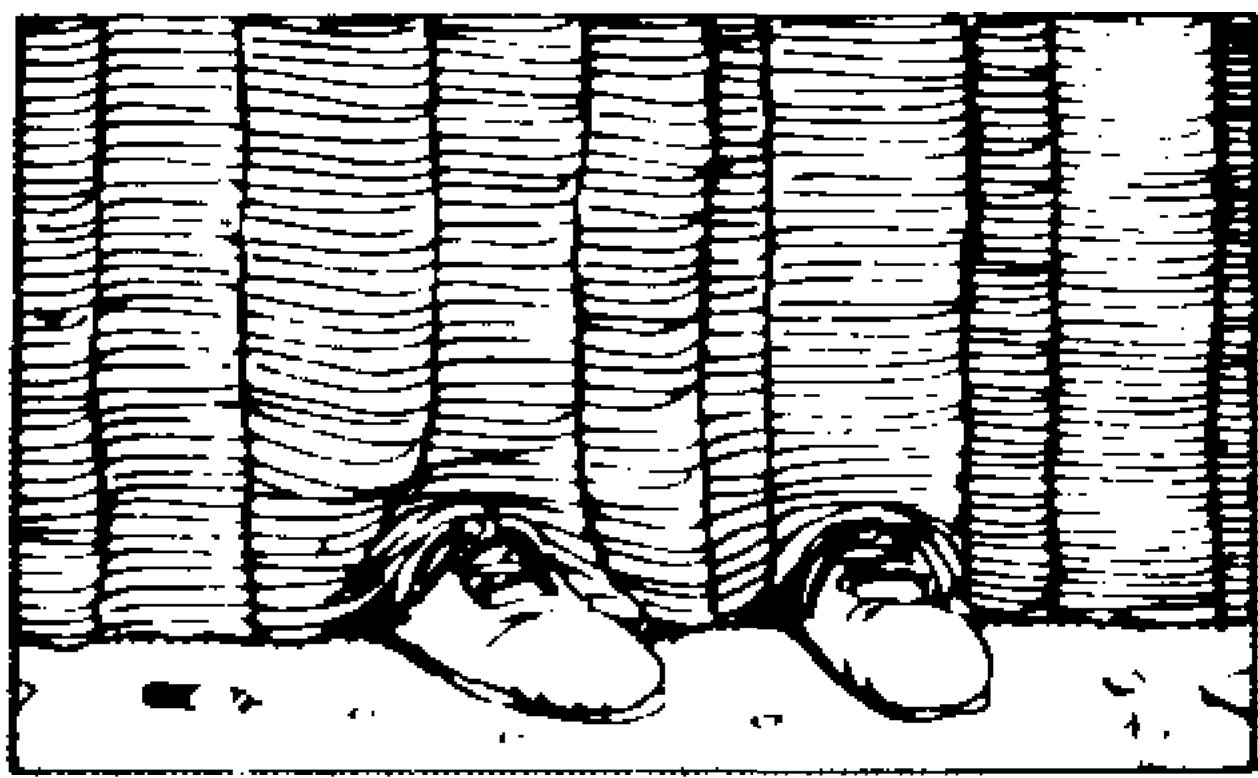
Ze zeggen dat ik alleen woon Maar ze weten niet dat ik getrouwd ben Met Heraclitus en Karl Marx En dat Hegel en Permenides Mijn minnaars zijn Lenin waakt over mijn dromen Brecht gaat met mij uit wandelen Picasso brengt mij ontbijt Op bed En Fidel Zit aan het hoofd van mijn tafel. Stanislavsky vindt het heerlijk Mij te vermaken en Einstein weerstaat mij nog Maar Knipoogt al.

VIRGINIA GRUTTER
COSTA RICA

foto: Maya Pejic

De boekjes zijn te koop in de boekhandel. Ze zijn niet duur (rond de tien gulden). Ze kunnen ook direkt bij 'De Populier' besteld worden. Dan komen er uiteraard wel de portokosten bij: 'De Populier', Nieuwe Herengracht 93, Amsterdam, 020 - 23 36 73.

ACHTER HET GROENE GORDIJN

Staatssecretaris van der Ploeg mag naar Iran. Oorlog of geen oorlog, moord of niet, appels en eieren zullen aan dat land verkocht worden. De beste soldaat is een etende soldaat. Wat zei die man ook al weer een paar maanden geleden over de Anne Frank-stichting en over pacifisten? Kryptokommunisten en aanstichters van de Tweede Wereldoorlog! Geen wonder, dat juist Khomeiny zo'n man wil hebben. Een betere vervanger is er niet. Terwijl de 'Groene Amsterdammer' kamervoorzitter Dolman afmaakt, hakt cultuur-minister Brinkman zijn eigen hoofd af door de staat een fundamentalistisch-ethische basis te geven. Volgens hem zijn er twee klassen in de maatschappij. De gekwetsten en de dwarsliggers. De gekwetsten zijn de bovenliggers. Alleen wie monddood en brodeloos is gemaakt, krijgt voortaan van de bovenliggers nog een eenmalige uitkering. Brinkman hoeft niet naar Iran, want daar doet Khomeiny al,

wat hij hier wil invoeren: iedereen zonder blinddoek het mijnenveld injagen. Vervolgens laat hij staatssecretaris Korte-van Hemel en minister Van der Broek voorgaan in de psalm: "De staat is mijn herder, hij stuurt de Tamils naar de bloedige weiden."

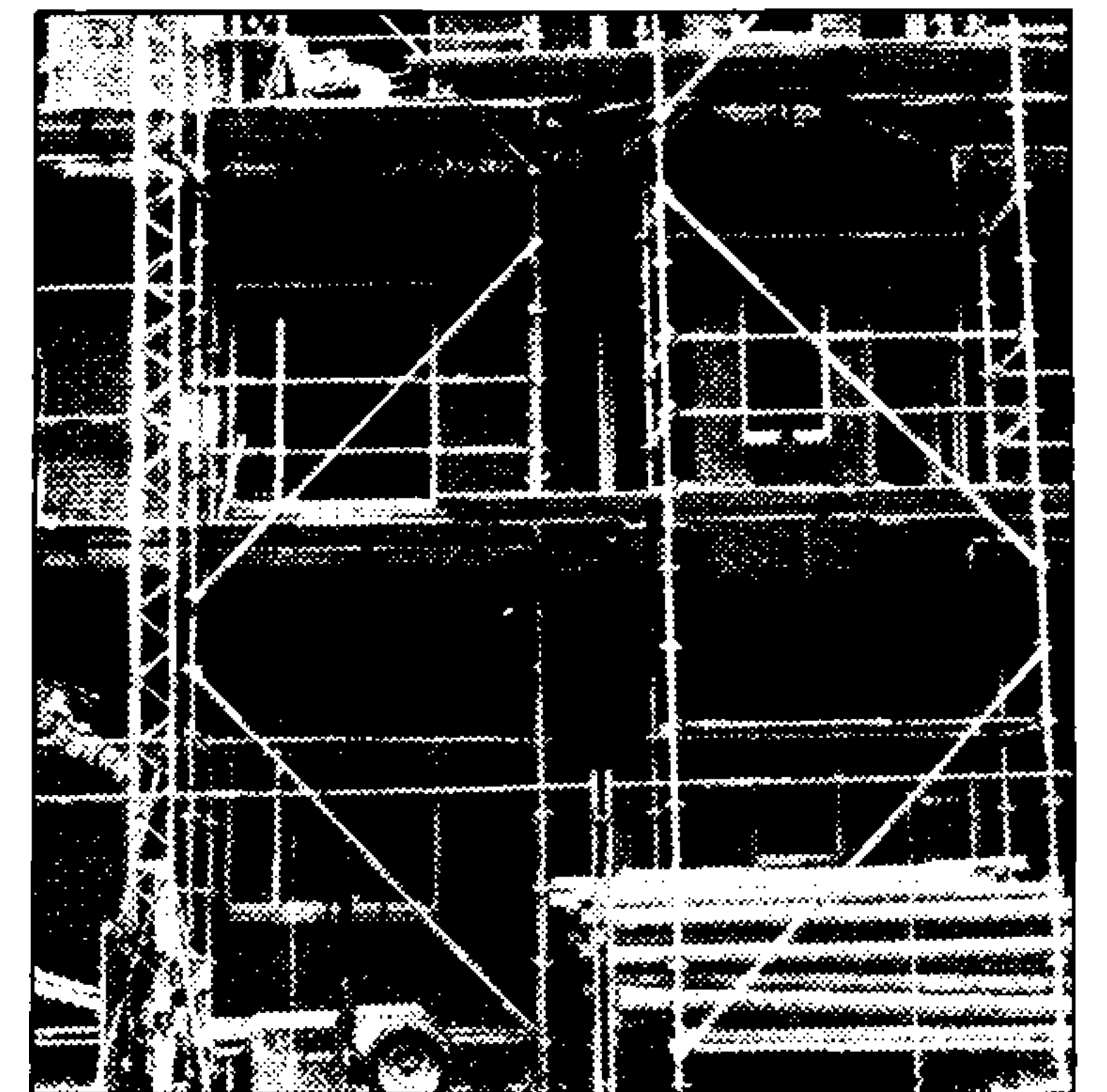
Dit alles in tegenstelling tot de PvdA, die god noch gebod kent. Max van den Berg klaimt volkshuisvesting om de volkswoningbouw in Chili te stimuleren. Jaq. Wallage pikt het onderwijs in en start een alfabetisatie-kursus in de achterbuurt Indonesie. Joop den Uyl laat de staatskas bij hem op zolder opslaan en verzuip de drie links-kleine wezen. Hij laat in de 'Staatscourant' afdrukken, dat dat hun eigen schuld is, omdat ze hem voortdurend kwetsen.

Brandt Corstius eet al zijn schuilnamen op, neemt nog één keer wraak, zegt dat hij een dokterstitel van het Paaseiland heeft, een IJslandse generaalsster draagt, wordt een dag minister van cultuur, benoemt R. Rubinstein, T. Hermans en M. Bouwman in de Staatskommissie van Advies voor Alles en gaat daarna onder in het grauw van het volk.

Wie zei er ook al weer, dat we 1984 niet zouden halen? Och, wel, ruimschoots doen we dat!

CHRIS HUINDER

WAT IS DE BESTE MANIER OM UW SPAARGELD TE BELEGGEN.

HIERIN

Sparen bij de ASN is gemakkelijk. U hoeft er niet op uit. Hoef niet tijden voor een loket te staan. U spaart thuis — via uw giro rekening. Na elke storting of opname krijgt u een helder rekeningoverzicht. De rente wordt regelmatig bijgeschreven. Sneller en doelmatiger kan niet.

Sparen bij de ASN is ook bevredigend. Want u spaart bij een bank die nog een aantal wezenlijke principes heeft. Met uw spaargeld worden goede dingen gedaan. Beleggen in woningbouw. Beleggen in sociaal-maatschappelijke projecten. En u weet zeker dat uw spaargeld niet terecht komt in dubieuze ondernemingen. Niet in Chili of Zuid Afrika. Niet in landen met een verfoeilijk regime waar mensenrechten worden opgeofferd aan macht.

Bij dat alles geeft de ASN u toch een mooie rente. Nooit minder dan bij de andere (spaar)banken. Waarmee bewezen wordt dat

OF HIERIN.

een uitgekiend beleggingsbeleid, lage kosten en maatschappelijke verantwoordelijkheid tot mooie resultaten kunnen leiden. Waardoor uw spaarresultaten optimaal zijn en uw spaargeld schoon blijft.

Kom bij de bank die u gewetensvol laat sparen. Zo'n 75.000 spaarders met een spaartegoed van meer dan 400 miljoen gingen u voor.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening. Doe het nu: u krijgt f 7,50 premie!

Als u voor 1 juli 1985 een spaarrekening voor uzelf opent met tenminste f 50,— als eerste inleg. Bij de ASN spaart u ook thuis. Via uw giroboekje. U spaart net zo snel of u neemt net zo makkelijk weer geld op als u een girooverschrijving doet.

Meer weten? Vul de antwoordkaart elders in dit blad in.

STICHTING IDEËLE IMPORT TREEDT OP ALS HANDELSPARTNER VAN EEN SELEKTE GROEP ONTWIKKELINGSLANDEN. IDEËLE IMPORT IMPORTEERT VOORNAMELIJK LEVENSMIDDELEN. DE EXPORT BETREFT PRODUCTEN EN VOORZIENINGEN T.B.V. INFRASTRUCTUUR, ONDERWIJS EN GEZONDHEIDSZORG.

SOLIDAIR DOOR BEWUSTE CONSUMPTIE

NICARAGUA KOFFIE

Gegarandeerd pure Nicaragua koffie.
Verpakking in eenheden van 250 en 1000 gram.
Minimum afname per bestelling 6 kg.
f 5,— per 250 gram snelfiltermaling. Incl. BTW,
franco huis. Prijswijzigingen voorbehouden.

BESTELLINGEN EN INFORMATIE BIJ:

STICHTING **IDEËLE
IMPORT**

HERENGRACHT 142
1015 BW AMSTERDAM
TEL. 020-27 25 66 / 23 74 03

ONDERSTE BOVEN

Ongelijke werelden. De Henk Lankhorst Stichting heeft onder de titel 'Ongelijke werelden' een serie van tien katernen uitgebracht, boordevol basisinformatie met levendige voorbeelden uit alle delen van de Derde Wereld en met veelzeggend beeldmateriaal. Zowel vanuit de partij als daarbuiten heeft de Stichting positieve reacties ontvangen op deze uitgaven. De tekst is afgestemd op gebruik in discussiegroepen, maar is ook geschikt voor de individuele lezers. Nadere inlichtingen: Ietke Witteveen of Jaap Spelberg, tel.: 020 - 26 73 74. De katernenreeks is te bestellen door overmaking van f 20,25 (f 15,- + verzendkosten) naar postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'Ongelijke werelden'. De handleiding voor de begeleiding van een cursus kost f 5,- extra.

Gezondheidszorg. Begin januari heeft Andrée van Es met een groot aantal kamerleden en hulpverleners een werkbezoek gebracht aan de Verenigde Staten. Over de ervaringen die zij daar heeft opgedaan met diverse soorten Amerikaanse vormen van psychiatrische hulpverlening, vertelt zij op vrijdagavond 22 maart, om 20.00 uur in het PSP-pand in Utrecht, Oudegracht 243. Belangstellenden zijn daarbij van harte welkom. De avond wordt georganiseerd door de themagroep Gezondheidszorg van de PSP.

Welzijn. De landelijke themagroep Welzijn van de PSP heeft als haar belangrijkste punt voor de bijeenkomst van 9 maart (in 'De Bonte Hand', Diezerstraat 82-A, Zwolle, vanaf 11.00 uur) het nieuwe verkiezingsprogramma van de PSP. De eerder gevoerde algemene discussie, wordt nu toegespitst op concrete welzijnsvoorzieningen. Nadere informatie: Thea v.d. Molen, 030 - 89 64 28 of Corrie v.d. Velden, 020 - 84 32 26.

Politieke psychologie. Op dinsdag 2 april vindt in de universiteit Nijmegen een kongres over 'Politieke psychologie' plaats. Een kongres niet alleen voor politiekologen en psychologen, maar ook voor sociologen, historici, journalisten, politici, enzovoorts. De organisatie is in handen van het IISP. Tijdens het kongres vinden een aantal werkgroepen plaats over racisme, rechts extremisme, vredesonderzoek, politiek taalgebruik, enzovoorts. Nadere informatie: M. van Mierlo, tel.: 080 - 51 26 93 (tussen 14.00 en 15.00 uur).

Buut. Het driewekelijks tijdschrift voor sociaal cultureel werk 'Buut' verschijnt met ingang van deze nieuwe jaargang in een ander jasje. In haar voorwoord in het eerste nummer stelt de redactie dat de oude vormgeving altijd felle tegenstanders heeft gekend. 'Mooi' is de vormgeving nooit gevonden, maar wel functioneel door de vergaande standaardisering. Voor het binnenwerk is nu gekozen voor drie in plaats van vier kolommen. Dat geeft wat meer ruimte en rust voor de vaak lange artikelen. Het beoordelen van zo'n eerste nummer is riskant, het is wél te hopen dat met deze nieuwe vorm de vaak prachtige fotoseries van Harry Meijer niet onder de toonbank verdwenen zijn. 'Buut' kost f 30,- per jaar. Nadere informatie: Postbus 14004, Utrecht, tel.: 030 - 33 43 14.

Jong en veelbelovend. Het Bureau Politiek Vormingswerk voor Jongeren, kortweg BPJK, is onder het motto 'Jong en veelbelovend' een publiciteitscampagne voor zichzelf gestart. Het BPJK is een landelijke instelling voor ondersteuning van politiek vormingswerk onder jongeren. Het BPJK geeft (gedrukt of audio-visueel) materiaal uit, ontwikkelt methodieken, verspreidt handleidingen en adviseert werkers en docenten. Naast het basisproject 'Hoezo politiek?', zijn er drie specifieke vormingsprojecten over vredesvraagstukken, justitie en over onderont-

wikkeling. Daarnaast geeft het BPJK een serie 'Politiek actuele teksten' uit, zoals onlangs over de RSV-enquête en de Presidentsverkiezingen in de VS. Nadere informatie: BPJK, Driekoningenstraat 15, Amsterdam, tel.: 020 - 22 45 92.

Gewetensbezwaren. Op zaterdag 23 maart organiseert 't Kan Anders een werkdag onder het motto 'Van gewetensbezwaar naar maatschappelijke keuze'. Een dag over dienstweigeren, werkweigeren en belastingweigeren. Hoe wordt de actie, het politiek handelen en de juridische vorm in dienst gesteld van het gezamenlijke doel. Sprekers: Cees Commandeur (ex-FNV), Ignace de Haes (Beweging Weigering Defensiebelasting) en Maarten Evenblij (VD). Plaats: 'Kargadoor', Oude Gracht 36, Utrecht. Tijden: van 13.00 tot 17.00 uur. Informatie en aanmelding: 't Kan Anders, Aardbeienvlak 1, IJmuiden.

Duizend bommen en granaten. Onlangs ging in Amsterdam de nieuwste video-productie van Cineclub Vrijheidsfilms in première. Deze videofilm, met als titel 'Duizend bommen en granaten', is gemaakt naar aanleiding van de blokkades van Woensdrecht op 1, 2 en 3 juni 1984 en het daarop volgende uitstel van de beslissing om tot plaatsing van de kruisraketten over te gaan tot november '85. In de film komen verschillende actiegroepen aan het woord, die uitleggen waarom zij aktievoeren. Omdat de film geheel zonder subsidie gemaakt is, vraagt Cineclub een huurprijs van f 100,-. Nadere informatie: Cineclub, Postbus 1626, Amsterdam, tel.: 020 - 25 00 45/25 00 57.

Psychiatrie. Tot half maart is in Kollektief kafé 'De Bijstand', van Welderenstraat 104, Nijmegen, een foto-tentoonstelling van Gerlo Beernink, lid van het Nijmeegs Foto Kollektief, te zien met als titel 'De mens achter de psychiatrische patiënt'. De expositie geeft beelden van de hervormingen in de psychiatrie in Italië, waarvan 'Bevrijding' in nummer 16/1984 een aantal foto's liet zien.

Geweldloze weerbaarheid. In het weekend van 20 april organiseert het Centrum voor Geweldloze Weerbaarheid een kennismakingstraining in 'geweldloze weerbaarheid'. Aan de orde komen onderwerpen als besluitvorming, agressie, geweld op straat en een rollenspel als voorbereiding op een actie. Nadere informatie en opgave: Dienneke Zwiers, Oranjestraat 25, 7902 Hoogeveen.

Jongeren tegen Apartheid. De Anti-Apartheidsbeweging Nederland (AABN) plaatst hun al jaren lopende actie 'Onderwijs tegen Apartheid' dit jaar in het kader van het door de VN uitgeroepen 'Internationale Jongerenjaar'. Het AABN maakt o.a. een video-productie over de ANC-Vrijheidsschool die te gebruiken is in het onderwijs, op vormingsinstituten en in jongeren centra. Verder komt er een fototentoonstelling, een dia-serie en een brochure over de Solomon Mahlangu Vrijheidsschool. En van half april tot begin mei maakt een culturele groep van die school een tournee door ons land. Wie interesse heeft krijgt nadere informatie bij: AABN, Lauriergracht 116, Amsterdam, tel.: 020 - 23 73 35.

Mozambique. Bij de Eduardo Mondlane Stichting verscheen onlangs een boekje over de 'gemeenschapsdorpen' in Mozambique. Het boekje is geschreven door Ko ter Hofstede, die voor de Stichting van '81 tot '84 in Mozambique zat. Hij geeft een beschrijving en een analyse van de vele hindernissen op de weg naar de socialisatie van het platteland van Mozambique. Het boekje kost f 5,- en is te bestellen door overmaking naar postgiro 1884800 t.n.v. Mondlane Stichting, O.Z. Achterburgwal 173, Amsterdam, tel.: 020 - 23 72 63.

Britse mijnstaking. Het NIVON organiseert een landelijke actie om honderd kinderen van mijnwerkers met Pasen een vakantie aan te bieden. Ook als de staking ondertussen beëindigd zou zijn wordt deze actie doorgezet omdat de gevolgen van deze langdurige staking in het dagelijkse leven van de mijnwerkersgezinnen nog lang voelbaar zullen zijn. Deze actie van het NIVON kun je steunen door storting van een gift op postgiro 5273075 t.n.v. NIVON, P.C. Hoofstraat 163, Amsterdam.

De Rode Draad. In het februari-nummer van dit PSP-blad voor raads- en statenleden veel aandacht voor de leegstandswet ('Redden wat er nog te red-

den valt'), en de 'noodkopers' (mensen die door de krappe woningmarkt gedwongen zijn een woning te kopen, terwijl de lasten eigenlijk te hoog zijn). En verder twee artikelen over een burgemeesterskeuze: de profielschets en de vertrouwenscommissie. Nadere informatie over een abonnement op 'De Rode Draad': Postbus 700, Amsterdam, tel.: 020 - 26 73 74 (Paul Pattijn).

Heksentoer. Een aantal jaren geleden gaf de PSP onder de titel 'Heksentoer' haar eerste 'vrouwen-brochure' uit. Nu gebruikt de CPN die titel voor haar brochure over (CPN-)vrouwen en feminisme. Evelien Eshuis komt aan het woord over haar functioneren in Kamerfractie en Partijbestuur en verder veel aandacht voor de discussie over de rol van vrouwen in 'mannenorganisaties': Ella Vogelaar (ABOP), Titia Bos (PSP), Bep van Houwelingen (PPR) en Ineke Holierook (PvdA). De brochure kost f 5,80, te bestellen door overmaking naar postgiro 612991 t.n.v. CPN, Hoogte Kadijk 145, Amsterdam o.v.v. 'Heksentoer'.

IGLO. Met ingang van de elfde jaargang steekt 'IGLO, woonkrant voor mensen die in de kou staan' in een ander jasje. Een tweede steunkleur op het omslag maakt dit blad van de Landelijke Organisatie Belangengroepen Huisvesting (kortweg LOBH) wat fleuriger. Aan de inhoud is verder weinig veranderd. In het eerste nummer van '85 een verslag van een studiedag over internationale volkshuisvesting in Delft, aandacht voor de stichting 'Vrouwen. Bouwen en wonen' en een artikel over studentenhuusvesting. Verder als extra: een poster met de mogelijkheden om de voordeurdelersmaatregel te ontwijken. Losse nummers f 2,75. Abonnement (10 nrs) f 30,-. Informatie: IGLO/LOBH, Postbus 18280, Amsterdam.

PSP vrouwen. Op zaterdag 30 maart komen alle 'parlementaire' PSP-vrouwen in Utrecht (Oude Gracht 243, van 10.30 tot 16.30 uur) bijeen om te praten over wat er terecht is gekomen van de verwachtingen waarmee een flink aantal vrouwen een paar jaar geleden in de gemeenteraden, de provinciale staten en in de Kamers terecht kwamen. Hoe functioneren we in die mannenbolwerken en welke konklusies hebben we daaruit getrokken. Vrouwelijke PSP-vertegenwoordigsters, fractie-assistentes en vrouwelijke leden van steungroepen zijn van harte welkom. Nadere informatie: Cora Mulder, tel.: 050 - 18 63 03 of Loes de Jonge, tel.: 030 - 93 51 57.

REMIGRATIE NAAR SPANJE

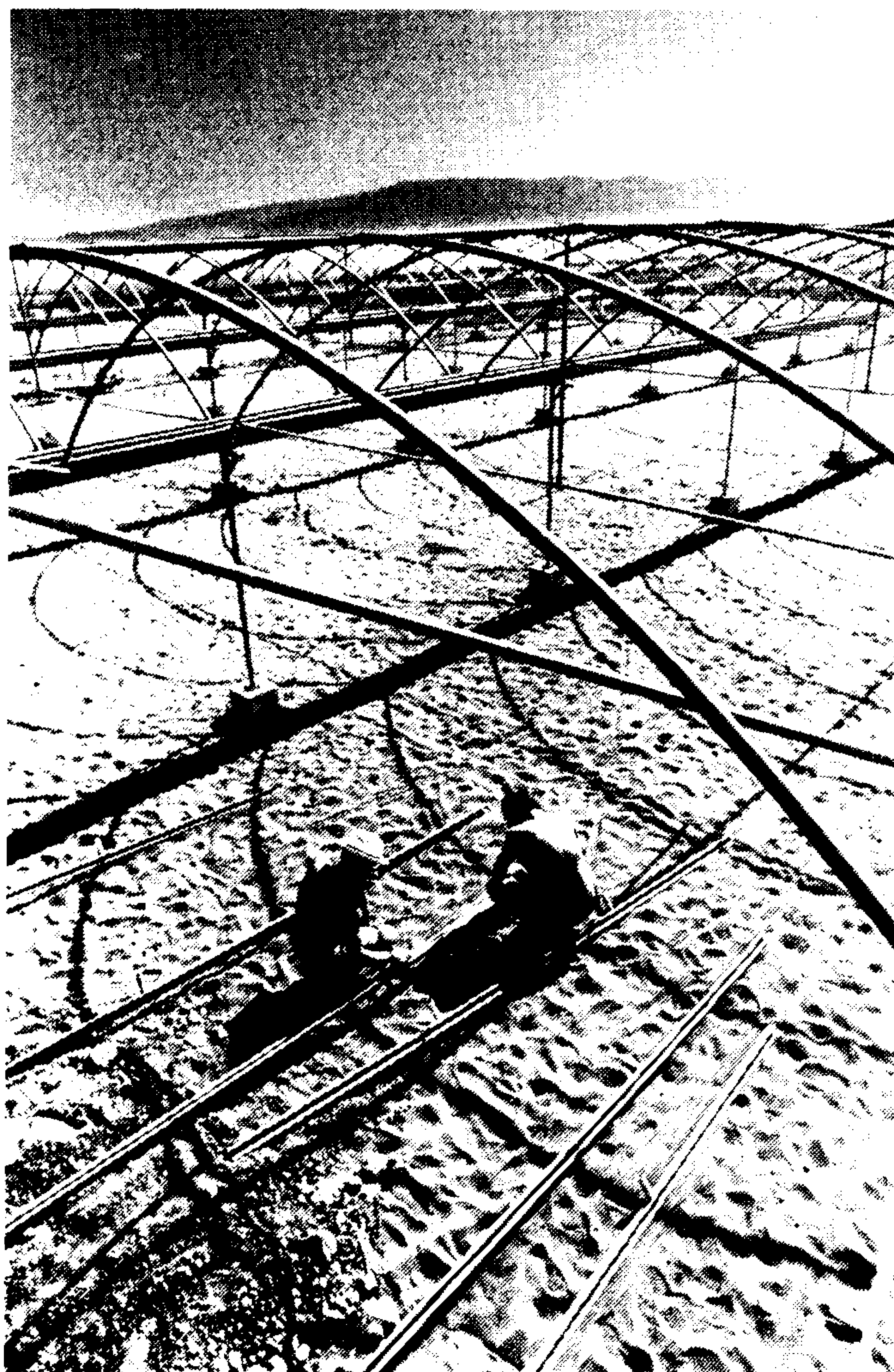
Het is al een hele tijd wachten op een remigratiebeleid van dit daadkrachtige "no nonsensen-sekabinet". Blijkbaar valt dit onder de noemer "nonsense", in elk geval hebben de dames en heren niet erg veel haast met hun huiswerk. Dat kregen ze opgedragen in het najaar van 1983, toen het parlement onder maatschappelijke druk de remigratieparagraaf in de minderhedennota weigerde te aanvaarden. Het was ook wel een erg miserabel produkt van een morsige kruideniersmentaliteit.

Ten eerste werd het 'terugkeerprojekten-programma' geschrapt: het was afgelopen met de mogelijkheid voor buitenlanders in aanmerking te komen voor steun, althans van de overheid, bij het tot standbrengen van een terugkeer met economisch perspectief. Te duur, niet bijdragend aan de economische ontwikkeling van het herkomstland, en te selectief, dat waren de argumenten.

Om dat te ondervangen had het kabinet een bijzonder sympathiek voorstel opgenomen: een reis- en verhuiskostenvergoeding. In de praktijk een goedkopere uitvoering van de weggehoonde 'oprotpremie' uit 1974, naar schatting zo'n tweeduizend gulden. Dat moet de belemmeringen voor remigratie die buitenlanders ondervinden wegnemen!

Herfst '84 zou een nieuw plan worden aangekondigd. Dat is nog steeds niet gebeurd, maar het wordt nu dan toch binnenkort in dit theater verwacht. Wat zal er nu weer zijn ontsproten aan de drassige breinen van de regeringsfirma Lubbers. Of zouden ze misschien eindelijk eens te rade gegaan zijn bij het Nederlands Centrum Buitenlanders, de vakbonden en anderen, die, verenigd in het 'Remigratieberaad', een notitie hebben gemaakt? Hun suggestie is onder meer: het creëren van de mogelijkheid tot terugkeer met behoud van uitkering. En het bieden van een (tijdelijke) terugkeer optie.

Remigratie van buitenlanders naar hun land van herkomst staat op dit moment in de schijnwerpers van de belangstelling. Fotograaf *Jan Banning*, van het Nijmeegs Foto Kollektief, ging vorig jaar eens kijken bij een aantal 'terugkeerprojekten' in Spanje. Op deze pagina een aantal beelden die hij daar maakte. In het jongste nummer van 'Buitenlanders Bulletin' (een uitgave van het Nederlands Centrum Buitenlanders, 030 - 33 45 31) meer hierover.

BEVRIJDING

JAARGANG 29 NUMMER 4 APRIL 1985 PRIJS f 1,50

NICARAGUA
ONTWAPENING
ZURE REGEN

KOMMENTAAR

Kruismissielen inplanting

Na de 'inplanting van kruismissielen' (zoals die Vlamingen dat zo mooi zeggen) in België is Nederland het enige overgebleven NAVO-land dat nog geen nieuwe raketten heeft mogen verwelkomen. De beslissing van de Belgische regering om de Amerikaanse kruisraketten dan toch maar te plaatsen – 'omdat de Geneefse onderhandelingen wel eens lang zouden kunnen gaan duren' – kwam amper nog als een verrassing. Premier Martens en de zijnen hebben zich geruime tijd in vele bochten gewrongen om toch vooral te doen voorkomen alsof zij nog niet tot plaatsing hadden besloten.

Zelfs tegenover Reagan hielden Martens en de Belgische minister van Buitenlandse Zaken, Tindemans, dit in december bij hoog en bij laag vol, wat ze op een berisping van de Amerikaanse president kwam te staan.

Om het kabinet zo lang mogelijk staande te houden werd verkondigd dat België elk half jaar de wapenonderhandelingen in Geneve zou evalueren, en – zo werd geopperd – België zou misschien moeten wachten met het plaatsen van raketten om de onderhandelingen niet bij voorbaat te frustreren. De oorzaak van het Belgische draaien, wel-plaatsen, niet-plaatsen en evalueren en dan toch maar weer wel plaatsen, ligt in een konflikt binnen de – hoe kan het anders ben je geneigd te denken – Christelijke Volkspartij (CVP). Een deel van dit broertje van het Nederlandse CDA wijst plaatsing af, een ander deel wil het weer wel en de brede middenklont buigt regelmatig alle kanten op.

En daarmee wordt onmiddellijk duidelijk wat de Belgische beslissing met de plaatsing van kruisraketten in Nederland van doen heeft. Ook hier spelen de meningen van allerhande christendemocraten een cruciale rol. Het Nederlandse besluit om af te wachten of de Sovjet-Unie in november '85 meer SS-20 raketten op haar grondgebied heeft staan dan in 1984 doet dan ook in curiositeit nauwelijks onder voor de Belgische draaikonterij.

Dit laatste lijkt eindelijk ook steeds meer door de Nederlandse regering gezien te worden. In weerwil van gemaakte afspraken weten de Russen nog steeds niet officieel wat hen boven het hoofd hangt als ze ook nog maareen raket plaatsen. De regering stelt alles in het werk om voor november geen Rus te spreken, want dan zou ze wel eens voor de lastige taak gesteld kunnen worden haar beslissing uit te moeten leggen. Het fraaist werd dit duidelijk bij de begrafenis van Tsjernenko. Waar een ieder deze gebeurtenis aangreep om nu eindelijk eens met 'de ander' te praten, wist de Nederlandse delegatie niet hoe snel ze weer in het vliegtuig moest springen, om op tijd terug te zijn voor het avondeten, zullen we maar zeggen...

Het is duidelijk dat het nooit de bedoeling van de Belgische regering is geweest de plaatsing van kruisraketten ook maar een moment tegen te houden. Alle mooie woorden over andere initiatieven ten spijt.

En ook hier dringt de vergelijking met de Nederlandse situatie zich onbarmhartig op. Natuurlijk is het niet de bedoeling – en is het nooit de bedoeling geweest – van Lubbers c.s. om met hun strategie – kijken wat de Russen doen – de plaatsing van 48 raketten in Woensdrecht tegen te houden of zelfs maar te vertragen. Kijk daarom in november niet vreemd op als een uur nadat Lubbers een speciale verklaring op de tv heeft afgelegd, de eerste raketten al op de vliegbasis Woensdrecht staan opgesteld.

GEERT DEKKER

Werkloosheid

Het gaat niet goed met het kabinet in de opiniepeilingen. CDA en VVD hebben daarom het 'Centraal Economisch Plan 1985' aangegrepen het imago wat op te poetsen. De heilzame werking van het succesvolle economische kabinetsbeleid wordt luide aan den volke verkondigd: "we zijn op de goede weg", "de werkloosheid daalt", enzovoorts. Verbaal geweld dat we nog kennen van Prinsjesdag.

De werkelijkheid is anders. Wereldwijd is er wel sprake van een conjuncturele opleving, maar de groei in Nederland loopt daar bij achter. En de werkloosheid daalt, als je het Centraal Economisch Plan goed leest, helemaal niet. In 1984 was er een stijging met veertigduizend mensen, in 1985 naar verwachting met vijfduizend. Als je tenminste de 57,5-jarigen meetelt. Nijpels en De Vries doen dat voor het gemak niet meer. Op die manier komen ze tot een daling van de werkloosheid in 1985 met twintigduizend. Een fraaie verdwyntruc. Je houdt gewoon op werklozen te registreren, en vervolgens roep je dat de werkloosheid is opgeheven.

Veel jongeren en vrouwen houden het zelf al voor gezien. Er is toch geen werk. Of er is wel iets als een tweeverdienerswet om je van de arbeidsmarkt te jagen. Volgens hetzelfde economische plan leverde dit "ontmoedigingseffekt" in 1984 een lager arbeidsaanbod op van vijftigduizend, en in 1985 van veertigduizend. Als je daar rekening mee houdt, is de werkloosheid in 1985 liefst 110.000 hoger dan in 1983! Over "succesvol beleid" gesproken...

Daar komt bij dat de wereldwijde opleving van de conjunctuur buitengewoon wankel is. De koers van de dollar haalt de vreemdste kapriolen uit. Het tekort op de betalingsbalans van de V.S. stijgt enorm. In het economische plan wordt het vertrouwen uitgesproken dat we binnenkort in een stabielere situatie komen. Een "zachte landing" noemen ze dat. Voor hetzelfde geld wordt het een enorme crash. Voor het eerst sinds 1933 heeft zich in de staat Ohio het verschijnsel al voorgedaan dat zeventenzeventig spaarbanken gesloten werden, omdat ze niet in staat waren een

run op de belegde spaargelden te overleven. Een incident? Of een voorbode van een wereldwijde financiële crisis? Dan kan het "succesvol economisch herstel" helemaal vergeten worden. Overigens niet iets om naar uit te zien. In ieder geval is duidelijk dat zelfs met de vrij gunstige economische omstandigheden van nu de werkloosheid nog steeds toeneemt. Alle reden om nu eens werkelijk werk te maken van een drastische arbeidstijdverkorting. Wat dat betreft is ook het huidige CAO-konflikt over de 36-urige werkweek hooguit een druppel op een gloeiende plaat. Toch gaat een algemene arbeidstijdverkorting tot 36 uur de werkgevers nog te ver. Ze worden daarin gesteund door het Centraal Planbureau, die in het economische plan maant tot "voorzichtigheid" en waarschuwt tegen een verdere arbeidstijdverkorting. Een puur politieke opstelling van deze rekenmeesters van het kabinet. De CAO-eisen van de FNV zijn feitelijk veel te bescheiden. De winst-groei bij bedrijven is enorm. Voor 1985 verwacht het Centraal Economisch Plan een toename van liefst zeven miljard. Er is alle reden om nu de 25-urige werkweek centraal te stellen.

HERBERT GOEDINGS

De Tweede Kamerfractie van de PSP

vraagt in verband met zwangerschapsverlof van een van de medewerkers, van 15 augustus 1985 tot 15 februari 1986

EEN FRAKTIEMEDEWERKSTER (v/m)

voor het sekretariaat en voor het beleidsterrein vrouwenemancipatie, voor ongeveer 30 uur per week.

Het sekretariaatswerk bestaat vooral uit het ondersteunen van de fractie door middel van organisatie en coördinatie van de praktische werkzaamheden, zoals het verzamelen en archiveren van documentatie en informatie, en het onderhouden van contacten zowel binnen de fractie als naar buiten toe. Voor het beleidsterrein vrouwenemancipatie richten de bezigheden zich vooral op de voorbereiding van het te voeren beleid, het verzamelen en natrekken van informatie, en het leggen en onderhouden van contacten. De fractie werkt in nauw teamverband samen.

VEREISTEN:

- ervaring en/of deskundigheid op het gebied van sekretariaatswerkzaamheden en vrouwenemancipatiebeleid
- algemeen politiek inzicht en affiniteit met het werk van de PSP
- goede schriftelijke en mondelinge uitdrucksvaardigheid.

Ervaring met acties of andere politieke activiteiten vanuit de basis strekt tot aanbeveling.

De voorkeur gaat uit naar een vrouw.

Geïnteresseerden voor deze functie wordt dringend verzocht alvorens te solliciteren een informatiepakket bij de fractie aan te vragen.

Schriftelijke reacties worden uiterlijk twee weken na het verschijnen van dit blad verwacht bij de Stichting Fractie-assistentie PSP, Binnenhof 1a, 2513 AA Den Haag. Tel. 070 - 61 49 11.

Een eerste selectie zal worden gemaakt aan de hand van de sollicitatiebrieven. Het is daarom van belang dat de brief voldoende informatie bevat over bovengenoemde vereisten, personalia, opleiding, ervaring en belangstelling.

INHOUD

ZURE REGEN het zal ons een zorg zijn	pag. 3
ALTERNATIEVE ENERGIE windkracht in de luwte	pag. 4
KERNENERGIE IN BRABANT de vaart der volkeren	pag. 5
CPN-KONGRES snel door de bocht	pag. 6
INTERVIEW MET CONSTANT VECHT hoofdredacteur De Waarheid	pag. 8
KLEIN LINKSE SAMENWERKING het vervolg	pag. 10
ROTE ARMEE FRAKTION doden genoeg	pag. 12
ONTWAPENINGS KONFERENTIE Amsterdam juli 1985	pag. 14
RAKETTENGORDEL ROTTERDAM	pag. 15
DE P VAN PARTIJ	pag. 16
JONGERENCOURANT	pag. 19
NICARAGUA	pag. 24

Het volgende nummer verschijnt 25 april
(1 mei-berichten inleveren voor 15 april)

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt 2 maal per maand

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Geert Dekker,
Rob van Hilten, Chris Huinder,
Roel Sandvoort, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12.50 voor een
half jaar (opgave uitsluitend schriftelijk
of telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-;
1/2 pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-;
1/8 pag. f 135,-. Overige tarieven op
aanvraag; korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm./per kolom.

Lay-out: Hollandse Hoogte/Amsterdam

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

ZURE REGEN

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

HET ZAL ONS EEN ZORG ZIJN

De maand april is uitgeroepen tot 'zure regen maand'. Milieu-organisaties nodigen de bevolking uit om door de bossen te gaan wandelen en de schade te bekijken, die de zure regen aanricht. Niet alleen de gevolgen, ook de veroorzakers van de zure regen worden in de aandacht betrokken. Zo wil de 'Vereniging Milieudefensie' actie voeren rond de olieraffinaderij van Shell in Pernis. De overheid blijft niet achter: er is een brochure verschenen over de zure regen, en in de dagbladen verschijnen pagina-grote advertenties. De slagzin van het ministerie: Zure regen, onze eigen schuld, onze eigen zorg.

Onze eigen schuld? Blijkbaar is het nodig het zonde-besef er bij ons goed in te praten. Met z'n allen zijn we schuldig, met z'n allen moeten we nu de rekening gaan betalen. Dat is de boodschap die deze regering voor ons heeft. Door iedereen te doordringen van een "eigen schuld" wordt het gemakkelijker de kosten te verhalen op bijvoorbeeld de kleinverbruiker van elektriciteit.

De elektriciteits-centrales zijn één van de grote veroorzakers van luchtverontreiniging en van de zure regen. Door rookgasontzwaveling kan daar wat aan gedaan worden, maar dat kost geld. Vandaar, dat de elektriciteitsbedrijven zich tegen de eis van honderd procent ontzwaveling verzet hebben. De helft, vijftig procent, vonden zij al mooi genoeg bij de ombouw van centrales, die op kolen gestookt moeten gaan worden. Een motie van de Tweede Kamer verplichtte de elektriciteitsbedrijven toch tot volledige ontzwaveling, en de regering had honderd miljoen gulden beschikbaar als bijdrage in de investering. Dacht men. Daardoor zouden de kosten van de ontzwaveling bij het ombouwen van de centrales niet doorberekend hoeven te worden aan de verschillende categorieën verbruikers: de particuliere huishoudens, de zakelijke kleinverbruikers, de grootverbruikers en de heel grote energieverbruikers: de zogenaamde *giganten*. De centrales in Geertruidenberg (Amercentrale), Nijmegen en Borssele zouden van deze honderd miljoen kunnen profiteren. De eerste teleurstelling was, dat er géén volledige ontzwaveling zal plaatsvinden in de centrale van Buggenum (bij Roermond). De regering vindt dat niet meer de moeite waard, vanwege de nog beperkte levensduur van die centrale. Overigens zijn er ook berichten, dat de centrale van Buggenum nog tot ná het jaar 2000 mee moet.

En de honderd miljoen blijkt voor het grootste deel (zeventig miljoen) besteed te worden aan tegemoetkoming voor de "gi-

ganten". Die profiteren op dit moment van een goedkoop gastarief, dat in 1987 beëindigd wordt. Om die *giganten-regeling* in een andere vorm voort te kunnen zetten, wordt het geld voor de ontzwavelingsmaatregelen ingezet. Ook de giganten, die niet in de zuidelijke provincies gevestigd zijn, en die niet te maken krijgen met kostenverhoging als gevolg van de aanvullende ontzwavelings-eis, profiteren hiervan mee. Voor tegemoetkomingen in de investeringen in de drie elektriciteitscentrales blijft daardoor nog maar veertien miljoen over. Dat betekent: een onverwachte extra stijging van de stroomtarieven voor de overige categorieën verbruikers: de particuliere konsument en de kleinere bedrijven. Vandaar: onze eigen schuld, de kleinverbruikers moeten het gelag betalen voor de ontzwaveling, de giganten beroepen zich op hun concurrentie-positie op de internationale markt.

De VVD verklaarde – met enige trots? – dat zij nooit hadden aangedrongen op de honderd procent ontzwaveling; het CDA stelde het handhaven van de giganten-regeling voorop, ten koste van de kleinverbruikers.

Loodvrije benzine

Komt de verontreiniging door zwaveldioxyde grotendeels door de elektriciteits-

centrales en de olieraffinaderijen, een tweede bestanddeel van de zure regen, de stikstofoxyden, worden in belangrijke mate veroorzaakt door het autoverkeer. Katalysatoren die in auto's kunnen worden ingebouwd, kunnen de verontreiniging aanzienlijk beperken. Daarvoor is het wel nodig, dat de auto's op *loodvrije benzine* gaan rijden.

Van een verplichting, zoals PSP-kamerlid *Wilbert Willems* bij de begrotingsbehandeling van milieuhygiëne bepleitte, wil de regering niets weten. Eerst zullen er enkele benzinepompen komen, waar automobilisten op vrijwillige basis de (duurdere) loodvrije benzine kunnen tanken. Veel kleine beetjes maken één grote (als alle auto's van katalysatoren zouden zijn voorzien, zou dat meer dan de helft van de verontreiniging met stikstofoxyden schelen), maar de bijdrage van de individuele automobilist is natuurlijk niet goed merkbaar. Een proef op basis van vrijwilligheid is op deze manier tot mislukken gedoemd. Als "beloning" voor het rijden op loodvrije benzine bedacht minister Winsemius eerst, dat die automobilisten voortaan honderddertig kilometer per uur op de snelweg zouden mogen rijden. Ze zouden daarvoor een afwijkend type kentekenplaat krijgen. Gelukkig is dit idee, uit een oogpunt van verkeersveiligheid, milieu en controleerbaarheid, alom als onzin be-

stempeld. Nu wordt het gezocht in een lagere accijns op loodvrije benzine, zodat die concurrerend wordt met de loodhoudende benzine. Van een verbod op de verkoop van loodhoudende benzine is geen sprake. En, schrijft de minister in zijn voorlichtingsbrochure, voor een wettelijke verplichting is eerst overeenstemming in de EG nodig. Zo zie je dat aan de ene kant de zure regen een grensoverschrijdend probleem is, waarvoor internationale oplossingen gevonden moeten worden. Aan de andere kant is de EG een belemmering om er op nationaal nivo alvast iets aan te gaan doen. Eens te meer blijkt dat de EG niet dienstbaar is aan een schoon milieu in West-Europa, maar de vrije handel, de concurrentiepositie van de auto-industrie in de verschillende lid-staten tot voornaamste zorg heeft.

Bio-industrie

De derde stof, die zoveel bijdraagt aan de zure regen, is *ammoniak*. Deze komt vooral vrij uit meststoffen uit de bio-industrie. Op nationaal nivo zijn daar heel goed maatregelen tegen te nemen, omdat de verspreiding veel minder is. De schade aan bossen door zure regen is duidelijk het grootst in gebieden met veel bio-industrie, zoals Noord-Brabant, de Veluwe, het noordelijk deel van Limburg en het oosten

Gezond

Ongezond

ALTERNATIEVE ENERGIE

van Gelderland en Overijssel. Er is nu een bouwstop voor varkensmestrijen afgekondigd. De overbemesting zal daardoor niet zo explosief meer toenemen, maar met het terugdringen moet nog worden begonnen. De bouwstop is niet in het hele land geldig, en er zijn ontsnappingsmogelijkheden. Langs de grens van Noord-Brabant werd al een verhoogde belangstelling gekonstateerd om in België grond op te kopen voor de bio-industrie.

In de Eerste Kamer bracht PSP-kamerlid *Joop Vogt* naar voren, dat ook om andere redenen – de wereldvoedselproblematiek, het gebruik van voedsel uit de Derde Wereld als veevoer hier – de bio-industrie aan banden gelegd moet worden. "Ten aanzien van de bodemverontreiniging constateren wij dat bepaalde plantenvegetaties in de landbouwgebieden verdwijnen. Opnieuw gaan wij met grote wetenschappelijke interesse aan de gang om een en ander in kaart te brengen. Wij laten voorlopig echter na om er iets aan te doen. Nu wij zien dat de landbouw zelf in gevaar dreigt te komen door zijn eigen uitscheidingsprodukten, willen wij er iets aan gaan doen. Onze fractie staat echter op het standpunt, dat de mens zich in zoverre boven de micro-organismen moet verheffen, dat wij niet moeten wachten tot wij in ons eigen afval omkomen."

Minister Winsemius heeft hiervoor een nieuw woord uitgevonden: *vermesting*. Zowel de vermesting als de verzuring zijn aan de orde bij de problematiek van de bio-industrie.

Zorg en schuld

Nergens verwijst de regering naar de manier van produceren, die zo milieu- vijandig is. Pas in een laat stadium worden milieu-problemen erkend, en vervolgens wordt de bevolking een kollektief schuldgevoel aangepraat. Alsof elke automobilist *gevraagd* heeft om loodhoudende benzine. De grootste vervuilers daarentegen worden met fluwelen handschoenen aangepakt. Gewekte verwachtingen, internationale konkurrentiepositie, wachten op EG-maatregelen zijn gevleugelde woorden. De samenhang van het milieubeleid met andere sectoren is niet aanwezig. Het openbaar vervoer wordt langzamerhand afgebroken. Het energiebeleid richt zich op kolen en op kernenergie, ondanks onderzoek uit West-Duitsland en Frankrijk, waar in de "schaduw" van kerncentrales een grotere verzuring en een hogere sterfte van bos werd aangetroffen. In het milieubeleid zelf zijn de gestelde normen en streefgetallen waarschijnlijk onvoldoende om het probleem van de zure regen goed te lijf te gaan. De Amerikaanse normen voor katalysatoren in auto's vindt minister Winsemius te streng. De Zweedse normen voor wat de bodem aan zure neerslag kan verdragen vindt minister Winsemius voor Nederland niet van toepassing. Onze eigen schuld – onze eigen zorg. De regering schuift de zorg weer goeddeels van zich af; laten wij geen schuldgevoelens koesteren, maar actie voeren in het kader van de 'zure regen maand'.

PETER ZWART

Een eerder artikel over de zure regen verscheen in 'Bevrijding' jaargang 28, no 9, van 16 mei 1984.

WINDKRACHT IN DE LUWTE

Het is dus toch waar: er wordt veel te weinig geld uitgetrokken door de overheid voor de ontwikkeling van alternatieve energiebronnen. Altijd leuk om je vermoedens bevestigd te horen door een topambtenaar (die het immers weten kan).

'Economische Zaken' wil wel wat aan die 'schone energie' doen, aldus die topambtenaar drs. G. Verberg, maar dan moet het verzet tegen kernenergie wel gestaakt worden. Een ruilhandeltje dus. Als dat maar geen windhandel wordt.

Als je de uitspraken van een topambtenaar van een ministerie als dat van Economische Zaken, gedaan tijdens een serieuze bijeenkomst over een serieus onderwerp als het energiebeleid, ook echt serieus moet nemen, dan wordt er veel te weinig geld aan de ontwikkeling van alternatieve energiebronnen uitgegeven. Een andere konklusie valt niet te trekken uit het 'aanbod' van drs. G. Verberg om wat meer aan de ontwikkeling van schone energie te doen, als het verzet tegen kernenergie maar wordt gelaten voor wat het is.

De vaststelling dat windenergie politiek geen prioriteit heeft, kon ook wel zonder Verberg gemaakt worden. Het regeringsstandpunt naar aanleiding van de 'Brede Maatschappelijke discussie' (BMD), was wat dat betreft duidelijk genoeg. Niet alleen de konklusies ten aanzien van kernenergie worden terzijde geschoven. Een van de hoofdkonklusies in het eindrapport van de BMD is dat een krachtig overheidsbeleid gewenst is voor de ontwikkeling van duurzame energiebronnen. Konkreet komt deze aanbeveling erop neer dat in het jaar 2000 2500MWe aan windvermogen en 130 MWe aan vermogen van andere duurzame energie aanwezig kan zijn (1 MWe = 1 miljoen Watt elektrisch vermogen, het totale vermogen van de Nederlandse elektriciteitscentrales bedroeg in 1983 iets meer dan 14.800 MWe).

De reactie van Economische Zaken op zoveel ambitie is ontnuchterend. Na de plichtmatige beleefdheid dat veel waarde wordt gehecht aan de ontwikkeling van duurzame energiedragers volgt al snel: "Vast staat dat (...) de bijdrage van deze bronnen niet van invloed zal zijn op het nieuwbouwprogramma tot het jaar 2000 voor de elektriciteitssector." Economische Zaken vindt haar eigen doelstelling van 1000 MWe voor dat jaar 2000 al behoorlijk ambitieus, zo blijkt uit haar standpunt. Om dit te realiseren wordt geld uitgetrokken voor een prototype van een grote windmolen, een windmolenpark van 300 MWe in het Friese Sexbierum (volgend jaar in bedrijf, als alles goed gaat) en

de tweede fase van het Nationaal Onderzoeksprogramma Windenergie). In het totaal gaat het daarbij om enkele tientallen miljoenen guldens. Dat lijkt heel wat, maar is marginaal ten opzichte van de paar miljard die in de nieuwe kerncentrales gestoken gaan worden.

Plan Lievense

Opvallend in het regeringsstandpunt over windenergie is de sympathie die er uit doorklinkt voor grootschalige opslagsystemen, zoals die bijvoorbeeld in het "Plan Lievense" zijn voorgesteld. Dat komt erop neer dat op momenten waarop weinig elektriciteit gebruikt wordt ('s nachts bijvoorbeeld) met behulp van windmolens (of kerncentrales) water in een bassin gepompt wordt. Wanneer de vraag naar elektriciteit groot is, laat je het bassin leeglopen door een waterturbine, waarmee dan extra stroom wordt opgewekt. Als we even voorbij gaan aan de nadelen van dergelijke systemen, maakt dit vooral duidelijk dat men er bij Economische Zaken van houdt om in het groot te denken. Niet alleen grote installaties wil men bouwen, men wil ze ook door grote bedrijven laten beheren.

De produktie van elektriciteit is in ons land in handen van veertien, meest provinciale, bedrijven. In de meeste daarvan is sprake van enige democratische controle, via gedeputeerden of wethouders in het bestuur. De regering heeft nu het plan opgevat om deze bedrijven te bundelen tot drie à vier zeer grote bedrijven, die de vorm van een structuur-NV moeten krijgen. Kern daarvan is dat de democratisch gekozen bestuursorganen alleen via (gedelegeerde) aandeelhouders invloed op het beleid kunnen uitoefenen; ze worden 'op afstand' gehouden. In de praktijk zal van die invloed daarom weinig terechtkomen.

Kleinschalig vermogen, zoals windener-

gie, mag in beperkte mate opgewekt worden door de, veelal gemeentelijk of regionaal georganiseerde, distributiebedrijven. Deze reorganisatie schept de bestuurlijke voorwaarden voor de installatie van grote kolen- en kerncentrales en staat meer milieuvriendelijke alternatieven in de weg.

Onderhandelen

De reorganisatie is in de loop van 1984 in gang gezet. In diverse provincies onderhandelen de elektriciteitsbedrijven al over een fusie: Groningen-Drenthe met Friesland, Overijssel met Gelderland, Noord-Brabant met Limburg.

Wie er niet aan wil, krijgt van Economische Zaken geen vergunning om een centrale te bouwen of te vervangen. Om deze ontwikkeling een halt toe te roepen en mogelijkheden voor windenergie vast te houden is het van het grootste belang dat op gemeentelijk en regionaal niveau alle zeilen worden bijgezet om ook aan de distributiebedrijven een taak bij de opwekking van elektriciteit toe te kennen. Zij zouden zich dan vooral moeten toeleggen op milieuvriendelijke vormen als warmtekrachtkoppeling en windenergie. De PSP heeft vorig jaar een nota uitgebracht waarin haar ideeën op dit terrein uitgewerkt worden.

Als uit de woorden van de in het begin van dit artikel aangehaalde ambtenaar iets doorklinkt van een bezwaard geweten, dan is daar alle reden voor. Niet alleen in financieel opzicht, ook bestuurlijk worden de milieuvriendelijke vormen van elektriciteitsopwekking de wind uit de wieken genomen. Gelukkig is de energiebeweging niet te koop en zal dus Economische Zaken alle zeilen moeten bijzetten om de geplande veranderingen te dwarsbomen.

HUUP DASSEN

door de 'principe-beslissing' van het kabinet om nog minstens twee kerncentrales bij te bouwen zijn de discussies over kernenergie weer hoog opgeleaid. Vooral in Brabant, waar het industrieterrein bij Moerdijk als mogelijke lokatie is genoemd. Dat zelfde Moerdijk is door de 'Kommissie-Geertsema' ook nog genoemd, naast nog een aantal andere plaatsen in Brabant, als mogelijke plaats voor het opbergen van kernafval. Een verhaal over de groot-industrie, de kernenergie lobby, goedkope grond en een kommissaris van de Koningin, die zijn provincie wil opstoten in de vaart der volkeren.

Als we de wandelgangen moeten geloven, dan stond Moerdijk oorspronkelijk niet op het lijstje van mogelijke vestigingsplaatsen voor kerncentrales van de minister, onder andere door de te grote bevolkingsdichtheid in dat gebied, en door de onvoldoende beschikbaarheid van koelwater. Maar na de akties van Van Agt, die onvermoeibare voorvechter van de Brabantse economie, die Moerdijk als het ware op een presenteerblaadje aan de minister heeft aangeboden, is Moerdijk weer kanshebber geworden.

De minister speelt het spelletje zeer slim, want na een principe-uitspraak over de wenselijkheid van kernenergie, en de aanwijzing van enkele mogelijke lokaties heeft hij het initiatief weer in handen gelegd van de elektriciteitsbedrijven. Hij heeft namelijk gezegd dat bouwers van kerncentrales zich zelf moesten aandienen. Dit maakt het voor Brabant juist zo gevaarlijk, want er zijn verschillende redenen waarom het provinciaal bestuur en de direktie van de PNEM zo graag een kerncentrale in Brabant willen. Van Agt hoopt daarmee twee vliegen in een klap te slaan.

Shell-verliezen

De problemen met het Industrie- en Havenschap Moerdijk (IHM) mogen bekend verondersteld worden. Door een kortzichtig beleid van de toen-

KERNENERGIE IN BRABANT

DE VAART DER VOLKEREN

malige Brabantse bestuurders, en herenafspraken tussen de minister van Economische Zaken en de Shell, ligt er bij Moerdijk een groot industrieterrein braak. Daarvan werd vrijwel geen vierkante meter meer verkocht, nadat Shell op bevel van de minister de grond veel te goedkoop had gekregen. Deze te lage grondprijs, het begin van de zogenaamde 'Shell-verliezen', werkte ongunstig op de prijs van de overgebleven grond, die daardoor weer moeilijker te verkopen was, hetgeen weer tot nieuwe verliezen voor het IHM leidde, enzovoorts, enzovoorts.

Momenteel zijn de verliezen opgelopen tot circa tweehonderd miljoen gulden, waarvan zo'n honderdzestig miljoen als Shell-verliezen worden aangemerkt. Van de totale verliezen krijgt de provincie een derde op zijn bordje, en de vier deelnemende gemeenten (Breda, Zevenbergen, Klundert en Lage Zwaluwe) ieder een zesde. Aangezien zich ook momenteel vrijwel geen kopers aandienen, zit Van Agt met een miljoenenprobleem. Nadat hij eerst getracht had via zijn Haagse vriendjes even snel een oplossing te forceren, en nadat dat duidelijk mislukt was, zag hij in de kernenergie een mogelijkheid de IHM-problemen op te lossen en tegelijkertijd een kerncentrale voor Brabant in de wacht te slepen.

Er zijn duidelijke aanwijzingen dat de akties van Van Agt wel degelijk invloed gehad hebben op het besluit van de minister om Moerdijk alsnog op het lijstje te plaatsen.

Het is bekend dat de PNEM-direktie en -kommissarissen trouwe leden zijn van de Nederlandse kernenergie lobby, met Van Agt als 'president-kommissaris' voorop. Men heeft zich intussen al gehaast om plannen te ontwerpen om het provinciale elektriciteitsbedrijf van Noord-Brabant (PNEM) met die van Limburg (PLEM) te laten fuseren, om zo als een groter bedrijf gemakkelijker in aanmerking te komen als bouwer van een kerncentrale.

Goedkope grond

Intussen wordt er tussen Den Bosch en Den Haag druk gekonfereerd over de financiële problemen van het IHM. De provincie met de vier deelnemende gemeenten vinden dat het rijk maar moet opdraaien voor de 'Shell-verliezen', maar de staatssecretarissen van Amelsvoort en Van Zeil accepteren dat maar gedeeltelijk. Wel zijn ze bereid tot een 'tegemoetkoming' van honderdnegen miljoen gulden, als daarmee het hele probleem van het bijna failliete IHM uit de wereld is. De 'oplossing' bestaat daaruit dat de tekorten definitief worden afgeschreven, en dat betekent voor Breda en de provincie dat ze voor het volle pond hun deel zullen moeten bijdragen.

De kleine gemeenten zullen elk worden belast tot de grens van een zogenaamde 'artikel 12 gemeente' (Een artikel 12 ge-

meente staat onder kuratele van 'Den Haag', en is onder andere verplicht de maximale gemeentelijke belastingen te heffen, AS). Het restant van de schulden is dan de honderdnegen miljoen gulden die het rijk zal bijpassen.

Los van dit alles, althans volgens de beide staatssecretarissen, komt er nog een bepaling bij. Om te voorkomen dat de situatie met het IHM opnieuw tot problemen zal leiden, moet het worden 'afgeslankt'. Dat betekent dat een stuk niet gebruikte grond van 460 hectare aan het rijk zal worden overgedragen 'om niet', dus gratis. Alsof het er iets toe doet, of een stuk grond dat er alleen maar ligt te liggen, eigendom is van Jan of van Piet. De situatie is te vergelijken met die van een man, die een winkelier een bedrag van f 2000,- schenkt, en geheel los daarvan van dezelfde winkelier een kleuren TV 'om niet' krijgt thuisgestuurd.

Ofschoon je dat van de staatssecretarissen dus niet mag doen, heb ik toch even uitgerekend wat de prijs van die zo verkregen grond is. Dat blijkt dan precies f 23,70 per vierkante meter te zijn, dus ongeveer de helft van de gebruikelijke prijs voor industriegrond. Wat zou het rijk toch met die grond willen gaan doen...?

Als je in de provinciale staten van Noord-Brabant verband wilt leggen tussen deze transactie en kernenergie bij Moerdijk, dan krijg je uitdrukkelijk te horen dat de beide zaken geheel los van elkaar beschouwd moeten worden. Het lijkt mij echter wel wat al te naïef om te veronderstellen dat de bestuurders in Den Bosch en Den Haag dat verband zelf niet hebben gezien.

Voorlopig houd ik het er maar op dat Moerdijk door al dat gedoe toch steeds meer in de gevarenzone is gekomen.

Of dat dan ook precies een kerncentrale zal zijn, is nog niet zeker. Er spelen ook nog andere zaken een rol. Direkt na de bekendmaking van mogelijke lokaties heeft de direktie van Shell-Moerdijk laten weten dat hij Moerdijk niet zo geschikt achtte, omdat Shell-chemie daar al gevestigd is. Dat zou voor de kerncentrale wel eens gevaarlijk kunnen zijn, onder andere in verband met ontploffingsgevaar. Een dergelijke bezorgdheid van de Shell doet werkelijk ontroerend aan, dat zijn we niet gewend van de chemische industrie als het om woonwijken gaat. Of zou het misschien toch zo zijn dat het andersom bedoeld was, en dat Shell zelf liever geen kerncentrale als buurman heeft? Zoiets komt wel meer voor in deze kringen. Men is wel voor kernenergie, maar niet in het eigen achtertuinje.

Zo heeft bijvoorbeeld Hans Wiegel, kommissaris van de koningin in Friesland, al laten weten dat hij Friesland niet zo geschikt acht als vestigingsplaats voor een kerncentrale. En zo is de VVD-fractie in de gemeenteraad van Lage Zwaluwe tegen vestiging in Moerdijk.

Men zou zich kunnen indenken dat Shell

minder bezwaren heeft tegen de opslag van kernafval bij Moerdijk dan tegen een kerncentrale. Daarom ben ik van mening dat het grootste risico voor West Brabant die afvalopslag is.

Maar zeker weten doe je zoiets pas als het te laat is, dus als Den Haag beslist heeft, en wie weet hoe groot de invloed van Van Agt met zijn vriendjes precies is?????

Waarschijnlijk zijn deze mensen zelfs voorstander van zowel het één als het ander, dus een kerncentrale met de opslagplaats voor het afval er naast.

Een ding is in elk geval wel zeker: Er zal door de Brabanders nog een harde strijd geleverd moeten worden om de kernenergie buiten de deur te houden.

En laten we daarmee niet wachten tot het te laat is...

AAD SWEEP

drukkerij
bevrijding

UITLOTING OBLIGATIES

In 1981 heeft Stichting Bevrijding een obligatielening uitgeschreven om een verbouwing in het PSP-gebouw te kunnen financieren. **De uitloting van deze obligaties begint dit jaar.** Per 1 mei 1985 zijn uitgeloot de obligaties, waarvan het nummer eindigt met een **3**, dus de nummers 0003, 0013, 0023 enzovoort.

Houders van uitgelote obligaties dienen het certificaat op te sturen aan Stichting Bevrijding, t.a.v. L. Vreeswijk, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding van een gironummer om het geleende bedrag terug te storten.

Uitgelote obligaties zijn na 1 mei aanstaande niet meer rente-dragend. Ze kunnen tot tien jaar na uitloting verzilverd worden. Uitgelote obligaties die na tien jaar niet verzilverd zijn, vervallen aan de stichting.

Begin maart kwam de CPN in kongres bijeen. Geen heftige en emotionele taferelen zoals vorig jaar. Toen moest er een nieuw partijprogramma aangenomen worden. Dit keer ging het om een regulier kongres, waarin een resolutie over de politieke situatie voor de komende twee jaar vastgesteld moest worden. En de verkiezing van een nieuw partijbestuur stond op het programma. De resolutie ging over vrede en veiligheid, sociale strijd, anti-racisme en gelijke rechten, Midden-Amerika, progressieve machtsvorming en versterking van de CPN. Ook kwam er een speciaal voorstel over 'De Waarheid' in discussie. Over dat dagblad 'voor héél links' had Chris Huinder een apart interview met hoofdredakteur Constant Vecht (zie elders in dit nummer). Hieronder berichten Peter Zwart en Chris Huinder over het CPN-kongres, dat ze van begin tot einde volgden. Elkaar aflossend weliswaar, want drie dagen achtereenvolgend het kongres volgen was net zo zwaar als het kongresseren zelf.

De CPN bijeen in het RAI-kongrescentrum, Amsterdam, maart 1985

foto: Eduard de Kam

SNEL DOOR DE BOCHT

De ontwerp-resolutie van het partijbestuur van de CPN – over de politieke situatie voor de komende twee jaar – werd hier en daar door het kongres bijgesteld. Vooral op het gebied van de sociaal-ekonomische strijd gebeurde dat. Zo had bijvoorbeeld het bestuur voorgesteld: "De CPN is van mening, dat in de strijd voor arbeidstijdverkorting opnieuw de noodzaak van grote stappen aan de orde gesteld moet worden. Dat is niet alleen van belang om het tempo van arbeidstijdverkorting te versnellen, maar ook en vooral omdat de werkgelegenheidseffekten meer zichtbaar en controleerbaar worden. Tegen deze achtergrond beschouwt de CPN steun aan de komende vakbondsstrijd voor zesendertig uur met behoud van loon noodzakelijk. Dat is de basis voor machtsvorming voor de stap naar tweendertig uur." Vooral onder druk van vrouwengroepen werd de tekst geradicaliseerd in: "Tegen deze achtergrond ondersteunt en stimuleert de CPN actief de strijd voor vijftwintig uur, met als mogelijk grote tussentap tweendertig uur. In dat perspectief steunt de CPN de vakbondsstrijd voor arbeidstijdverkorting. Om verkorting van de arbeidstijd in die omvang te realiseren, ziet zij brede machtsvorming als een noodzakelijke voorwaarde."

Ook op ander punten, zoals de deelname van buitenlanders aan landelijke verkiezingen, ging het kongres verder dan het bestuur wilden.

Maar over het algemeen werd door het kongres overgenomen, wat het partijbestuur voorgesteld had. Veelal werd door het partijbestuur in zijn afwijzing van wijzigingsvoorstellen verwezen naar de tekst van het vorig jaar aangenomen partijprogramma. Het partijbestuur wilde niet, dat in de resolutie nu hetzelfde kwam te staan als in dat programma. Een exakte beoordeling van het kongres is daarom niet steeds te geven. Zo lag er bijvoorbeeld een amendement (nummer 51) uit Amsterdam over de NAVO: "Ook zal de CPN de mogelijkheden onderzoeken van een brede coalitie voor losmaking van de NAVO door Nederland in samenhang met ontwikkelingen in andere landen. Het op gang komen en brengen van een dergelijke (protest)beweging moet gezien worden als een eerste stap van groepen mensen en landen, die hun medewerking aan de doorgaande wapenwedloop en de inzet van strategische en taktische kernwapens weigeren." Een radikaal wijzigingsvoorstel, dat bij de PSP nog steeds officieel gedachtengoed is. Het partijbestuur was

echter tegen die wijziging met de volgende argumentatie: "Niet ter stemming worden voorgelegd amendementen, die stellingnames uit het partijprogramma opnieuw aan de orde stellen. Daarover heeft het programmakongres onze opstelling vastgesteld. Amendement nummer 51 wil echter losmaking van de NAVO als aktueel strijdpunt op de agenda plaatsen. Reden waarom het wél ter stemming voorligt met negatief preadvies". Het kongres verwierp het amendement, maar wat betekent dat? Uittreden uit de NAVO is voor de CPN de komende twee jaar geen aktueel punt, of is er al genoeg in het partijprogramma over gezegd, dus dat hoeft niet nog eens herhaald te worden?

Kiesrecht buitenlanders

Op het gebied van vrede en veiligheid plaatst de CPN de strijd tegen de kruisraketten voorop. Daarnaast wil ze 'een drastische verlaging van de defensie-uitgaven' en geen reaktivering van de West-Europese Unie.

Het hoofdstuk in de resolutie over de sociaal-ekonomische strijd was het langste. De CPN pleit voor een aktieve werkgelegenheidspolitiek, bescherming van de

koopkracht, herstel van de uitkeringsnivo's, uitbanning van de kostwinnersbepalingen en een vijftiengedurende werkweek. Wanneer is niet duidelijk, gezien de 'grote tussenstap van tweeëndertig uur'. Op het terrein van anti-racisme was het kongres, zoals gezegd, voor een actief en passief kiesrecht voor buitenlanders in Nederland bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer en voor de Provinciale Staten. *Marcus Bakker* onder andere, opnieuw lid van het partijbestuur, was daar op staatsrechtelijke gronden tegen. Hij heeft zijn mening daarover in 'De Groene Amsterdammer' van half maart toegelicht. *Andrée van Es* meldde in dezelfde 'Groene', waarom zij vóór zo'n kiesrecht is. Wellicht heeft dit verschil in opvatting meer te maken met de 'nationalistische' achtergrond van de CPN. De strijd tegen het fascisme en de jaarlijkse bevrijdingsherdenkingen worden door CPN'ers vaak veel meer in het teken geplaatst van 'nationale zelfstandigheid' dan door PSP'ers. Deze laatste leggen meer de nadruk op het verdedigen van sociale waarden en normen. Het CPN-kongres nam echter de voorzichtige opstelling van *Marcus Bakker* en het partijbestuur niet over, zodat hier formeel geen verschil met de PSP bestaat.

Internationaal

Op internationaal gebied nam het kongres een passage over Midden-Amerika aan, die als volgt luidt: "De CPN zal de komende periode speciale aandacht geven aan acties tegen de interventiepolitiek van de USA in Midden-Amerika en versterking van de solidariteit met het volk van Nicaragua en met de bevrijdingsstrijd in El Salvador." Amendementen die meer gebieden in de strijd van internationale solidariteit wilden opnemen, werden door het bestuur afgewezen en door het kongres verworpen. Gebieden als "Indonesië, Zuid-Afrika, Turkije, Afghanistan en Latijns-Amerika, met name Chili", zoals in een toelichting bij dat hoofdstuk stond, blijven daardoor buiten het vizier.

Het is de vraag, of het belichten van een enkel gebied, Midden-Amerika, als enige prioriteit politiek verstandig is. Het kan de inzet voor andere gebieden verarmen en de contacten met solidariteitskomitees voor andere landen en gebieden verschromelen. Bovendien veronderstelt zo'n prioriteitenstelling wat al te snel, dat Midden-Amerika de komende twee jaar het meest hete politieke onderwerp op internationaal gebied zal blijven.

Nieuw bestuur

Bij de verkiezing van een nieuw partijbestuur bleef de openlijke machtsstrijd tussen de verschillende stromingen in de CPN uit. Van de vijftienvijftig partijbestuursleden, die op het kongres in 1983 gekozen waren, hadden er acht tussentijds bedankt. Dat betrof vooral mensen uit de groep "vernieuwers", onder wie ex-Tweede Kamerlid *Gijs Schreuders*, ex-hoofdredakteur van 'De Waarheid' *Bart Schmidt*, de Waarheidredakteuren *Marisca Milikowskian André Roelofs* en de 'Linkse Doorbraak'-woordvoerder *Onno Bosma*. Van een georganiseerde uittocht was overigens geen sprake; zij haakten stuk voor stuk apart van elkaar af.

Partijbestuursverkiezingen in de CPN gaan anders dan bij de PSP. De CPN kent een groot partijbestuur (rond de vijftig leden), dat zelf uit haar midden een voorzit-

ter, sekretaris en andere leden van het dagelijks bestuur kiest. Dubbelfuncties zijn in de CPN heel goed mogelijk: zo zitten alle drie CPN Tweede Kamerleden weer in het partijbestuur. De procedure voor de kandidaatstelling is uitvoeriger dan in de PSP. Een commissie gaat eerst praten met alle kandidaten (in dit geval 118!). Daarna maakt zij een voordracht aan het kongres. Vroeger werd zo'n voordracht ongewijzigd overgenomen: de kandidaten-commissie was toen een machtig lichaam binnen de CPN. Deze keer kwam de commissie met een selectie van zo'n zeventig namen, waaruit het kongres er tussen de veertig en vijftienvijftig moest kiezen. Wie vijftig procent van de stemmen haalde, werd als gekozen beschouwd. Op deze manier kwamen er uiteindelijk zesenvieftig leden in het nieuwe CPN-bestuur.

Het algemene beeld is, dat uitgesproken vertegenwoordigers van de "vleugels" in de CPN niet gekozen zijn. Partijdistrikten met een "horizontale" inslag, zoals Groningen of Noord-Holland-Noord, zijn maar mondjesmaat vertegenwoordigd, en de koplopers van de 'Linkse Doorbraak' eindigden ook in de achterhoede. Van de zittende partijbestuursleden werden er vijf niet herkozen, hoewel zij wél kandidaat waren. Precies de helft van de zesenvieftig partijbestuursleden was ook lid van het aftredende partijbestuur.

Samenwerking

Opmerkelijk is, dat de discussie over samenwerking met PSP en PPR – inclusief de mogelijkheid van één lijst bij de Tweede Kamerverkiezingen – in de CPN veel minder hoog oploopt dan in de beide andere partijen. En dat voor een partij met de langste geschiedenis van zelfstandig optreden – die tot 1980 elke gezamenlijke lijst, tot in de kleinste gemeente, weigerde. Het voorstel van het partijbestuur van de CPN, dat zowel een gezamenlijk hoofdpuntenprogramma en een lijstencombinatie met de PvdA wil, als ook een gemeenschappelijk verkiezingsprogramma en één kandidatenlijst met PPR en PSP, werd met grote meerderheid aanvaard. Distrikten, die van een zelfstandige CPN-lijst wilden uitgaan, kwamen – mede door onderlinge verdeeldheid – niet verder dan zo'n twintig procent aanhang op het kongres. Maar ook een amendement, dat aan samenwerking met PSP en PPR uitdrukkelijker voorrang wilde geven dan aan het hoofdpuntenprogramma met de PvdA, werd verworpen.

Of het nu komt, doordat de CPN meer op haar eigen identiteit in buitenparlementaire acties vertrouwt en daarom samenwerking bij Tweede Kamerverkiezingen niet zo'n principieel punt (meer) vindt, of dat zij probeert een dreigend verkiezingsdebakel te ontlopen door onder te gaan in een groter radikaal-links verband, opmerkelijk blijft het. Waar PSP en PPR ernstig verdeeld zijn over de mogelijkheden voor één gezamenlijke lijst, is de CPN ongemerkt snel door de bocht gegaan. Het dagblad 'De Waarheid' lijkt zelfs openlijk campagne te voeren voor één lijst van CPN en PPR, als de PSP zou besluiten tot zelfstandige deelname. Een mogelijkheid waar de PPR nog even aan zal moeten wennen, en die als uitdaging aan samenwerkingsgezinde PSP'ers wordt voorgesteld.

CHRIS HUINDER
PETER ZWART

PSP-TENDENS

BEGINSELVERKLARING

Tijdens een bijeenkomst op 3 februari in Utrecht heeft de zogenaamde 'tendensgroep' van de PSP die ijvert tegen samenwerking met PPR en CPN haar beginselverklaring vastgesteld. Die verklaring valt in twee delen uiteen. In het eerste deel wordt uitgelegd waarom deze 'tendens' is opgericht en in het tweede deel wordt ingegaan op de wijze van deelname aan de Kamerverkiezingen van '86. De verklaring besluit tenslotte met een viertal concrete standpunten.

De beginselverklaring begint met de konstatering dat na het 'Feminisme en Socialisme'-kongres van de PSP (februari '83 in Nijmegen) de behoefte groeide aan integratie van de daar ingenomen standpunten in de partij-organisatie. En na het 'Strategie'-kongres (juli '83 in Steenwijk) bleek de noodzaak om de uitspraken die daar door de partij werden gedaan uit te werken en te vertalen in de praktijk. Bovendien moest er een duidelijke standpuntbepaling komen over de rol die de partij dient te vervullen in de sociale bewegingen en moet de parlementaire activiteit van de PSP minder gezien worden als 'machtsvorming', maar meer als 'platform' ten gunste van de basis.

Voor een deel van de aanhang van de PSP, aldus de beginselverklaring, was het uitblijven van een afstemming van de genoemde kongres-uitspraken in het dagelijks politieke handelen de oorzaak voor het opschorten van de PSP-activiteiten of het opzeggen van het lidmaatschap. De verklaring noemt daar ook nog een aantal andere redenen voor: de discussie over de wijze van deelname aan de Kamerverkiezingen, de deelname aan de Euro-verkiezingen en een aantal uitspraken van prominente PSP'ers. De tendensgroep vindt het niet zinvol te wachten op voorstellen van de zijde van het Partijbestuur en komt daarom zelf met een voorstel aan het PSP-kongres van de komende zomer. De groep wil dat haar voorstel in de afdelingen van de PSP wordt bediscussieerd en dat zij de gelegenheid krijgt haar voorstel op het kongres te verdedigen (het zogenaamde 'tendensrecht' in de PSP biedt overigens die mogelijkheid).

In het tweede deel van haar beginselverklaring – over de wijze van deelname aan de komende Kamerverkiezingen – stelt de groep dat structurele samenwerking met PPR en CPN tot resultaat zal hebben dat de PSP in zo'n combinatie regeringsverantwoordelijkheid zou gaan dragen: "Dit houdt in dat de PSP in de positie komt van medebeheerster van het militaristisch kapitalisme, en dus medeverantwoordelijk wordt voor een politiek van externe en interne repressie die volmaakt tegengesteld is aan de beginselen van socialisme en pacifisme". In plaats daarvan moet de PSP, aldus de beginselverklaring, haar radikale keuzes profileren met als doel

een fundamenteel andere maatschappij. Structurele samenwerking leidt, volgens deze Tendensgroep, tot verdere versplintering van klein links en ze wijst in dat verband op de 'Horizontalen' in de CPN en de 'Herkenninggroep' in de PPR. "Ook in de PSP zullen grote groepen opstappen bij een besluit om structureel samen te werken met een eventuele fusie in het verschiet", aldus de verklaring die eindigt met de konstatering dat er na een eventuele fusie plaats en noodzaak zal blijven voor een pacifistisch-socialistische partij.

ROEL SANDVOORT

De complete tekst van de beginselverklaring of nadere informatie over de mogelijkheid om lid of sympathisant van de 'tendensgroep' te worden kan worden aangevraagd bij: Bert Jurgens, Wisentstraat 2, 6532 AP Nijmegen, tel.: 080 - 56 50 61.

ONTZET

IS NIEUW

Nieuws over de derde wereldbeweging in Nederland
Achtergronden van de ontwikkelingsproblematiek
Informatie over het Nederlandse aktiefrent voor de derde wereld
Zoeken naar nieuwe aktievormen en nieuwe informatiebronnen

Oorspronkelijk een interne uitgave van de wereldwinkelbeweging, richt **Ontzet** zich nu uitgesproken op het gehele scala van de derde wereldbeweging in Nederland. Juist in Nederland zijn vele groepen actief en **Ontzet** houdt daarvan de ontwikkelingen bij en bericht daarover. Vanuit de brede benadering van dit terrein die de wereldwinkelbeweging kenschetst.

Voor hen die op de hoogte willen blijven en voor diegenen die zelf actief zijn op deze gebieden een noodzakelijke informatiebron.

Een abonnement kost f 25,- per jaar, over te maken op giro 43169 t.n.v. Landelijke Vereniging van Wereldwinkels, Westerkade 18, 3511 HB Utrecht, tel.: 030 - 31 63 12.

'De ondergang van Van Gennep moet de mensen toch wat zeggen'

Vorig jaar werd op het programma-kongres van de CPN vastgesteld, dat 'De Waarheid' een onafhankelijke redactie kent. Op het laatste kongres van de CPN in maart werd er een voorstel aangenomen, waarin er sprake was, dat de redactie meer met de politieke leiding van de CPN en de directie moest overleggen. 'De Waarheid' terug naar af? Weer een getrouwe partijkrant? Chris Huinder sprak met de huidige hoofdredakteur van de krant, Constant Vecht. Deze weet sinds een paar jaar de koers van 'De Waarheid' naar een meer onafhankelijke krant vast in het vizier te houden. Volgens hem is er van geen terugweg sprake. Integendeel. Zijn krant staat op de bres voor meer politieke samenwerking tussen de klein-linkse partijen. Heeft daaraan min of meer zijn lot verbonden. Een interview over onafhankelijkheid, kommunisme, klein-links en de toekomst. En niet vergeten natuurlijk, het nog steeds te lage aantal abonnees.

– Op het laatste kongres van de CPN werd er een voorstel over 'De Waarheid' aangenomen. Daarin staat, dat er een regelmatig overleg tussen de redactie, de politieke leiding en de directie moet komen. Wat moet ik me daarbij voorstellen?

Constant Vecht: "Twee dingen. Ten eerste is het nodig om regelmatig met elkaar te overleggen over de organisatie rond 'De Waarheid'. Wil 'De Waarheid' 1985 overleven, dan is het nodig, dat we voor de hele organisatie van de krant, de werking, de in stand houding en de bezorging ervan goede voorwaarden scheppen. 'De Waarheid' is het grootste sub-bedrijf, dat door de CPN wordt gerund. Daar komt nogal wat bij kijken. Er zitten gaten in de organisatie. Er wordt onvoldoende geworven. Daar moet dit jaar heel hard aangehouden worden, willen we niet in grote problemen terecht komen. Er is een gezamenlijke krachtsinspanning op organisatorisch vlak nodig. Afgelopen jaar is er ook overleg geweest, maar te weinig. Er is door de CPN te weinig aan de krant getrokken. Nu zat de CPN met allerlei moeilijke interne politieke vraagstukken, maar de CPN zal toch prioriteiten moeten stellen. Een daarvan is het in stand houden van 'De Waarheid'.

"Wat het tweede punt betreft, we hebben het afgelopen jaar te weinig politieke informatie uitgewisseld. Toen ik hoofdredak-

teur werd, was er een soort koudwater-vrees om niet onze vingers aan elkaar te branden over de onafhankelijke positie van het blad. Daar was vóór mijn komst een groot konflikt over geweest. Terwijl zo'n overleg best nuttig is, met behoud van eigen, gescheiden verantwoordelijkheden om over een aantal campagnes, waar zowel de CPN als 'De Waarheid' een rol in willen spelen, van gedachten te wisselen. Hoe dat overleg moet gaan, is nog niet duidelijk. Kijk, zo'n voorstel is een CPN-tekst, op een CPN-kongres aangenomen. De CPN benadrukt vanuit haar aandeel haar rol. Wij als redactie hebben veel meer de behoefte om dat breder te zien. Het is heel belangrijk om met de CPN erover te bomen, maar het is ook belangrijk om dat bijvoorbeeld met de FNV te doen. Er is destijds een briefwisseling met het FNV-bestuur geweest met een voorstel om eens regelmatig van gedachten te wisselen. Dat geldt ook voor andere partijen."

– Maar zo'n overleg met anderen is er nog niet.

Constant Vecht: "Dat is er nog niet. Dat heeft dus wel zijn begrenzings naar de CPN toe. Want als je echt wil belijden, dat je onafhankelijk bent, moet je heel duidelijk een streep trekken van wat is informatie en van wat is je helemaal laten leiden door een partij-organisatie."

"Het overleg met het CPN-bestuur zal een informatief karakter hebben. Er zijn dit jaar twee grote campagnes, één rond de arbeidstijdverkorting en één rond de kruisraketten. 'De Waarheid' definieert zich voor een deel als een campagnekrant. Dus daar zal dan informatief overleg over zijn. Als er hele goede suggesties zijn, dan zullen we die overnemen. En als er suggesties zijn, waar we geen brood inzien, dan willen we dat ook kunnen zeggen. Ik hoop, dat het een zakelijk debat kan zijn, hoewel er een groot risico in zit. Dat er allerlei geluiden uit de achterban opstijgen, waar je geen brood in ziet. Dat kan spanningen opleveren. Als gezegd wordt: 'De Waarheid moet weer een CPN-krant worden', dan zegt de redactie 'nee'. Wij zullen vasthouden aan het feit, dat we een brede krant willen maken, dus dat je ook met een achterban hebt te maken, die niet-CPN is."

In de klauw

"Het afgelopen jaar heeft de krant bewezen een onafhankelijke koers te kunnen varen. Ook al bestaat er binnen de CPN een halsstarrige minderheid, die 'De Waarheid' weer in de klauw wil krijgen, om het zo eens te zeggen. Maar het zou je geloofwaardigheid in het geding brengen als hun voorstellen waren aangenomen. Iedere poging van wie dan ook om de onafhankelijkheid aan te tasten zullen we met argumenten bestrijden. Dat zoiets een funeste ontwikkeling zal zijn."

– De Waarheid afficheert zich als een

'kommunistische krant voor héél links'. Is dat niet tegenstrijdig?

Constant Vecht: "Die formule is een momentopname, die aardig de situatie weergeeft. Er is een CPN, die de krant uitgeeft. Het was vroeger een kommunistische partijkrant. Punt uit. In het politieke proces van meer samenwerking ging 'De Waarheid' eigenlijk voorop, hoewel de CPN toen zover nog niet was. Maar nu heeft de CPN 'De Waarheid' ingezet – wat ik overigens een wat instrumentele term vind – om de progressieve samenwerking te bevorderen. Door het debat tussen links een prominentere plaats te geven. Door resultaten en vorderingen van samenwerking te laten zien. Maar als je de krant nu organisatorisch losser van de CPN zou maken en andere organisaties bij de krant zou betrekken, dan zie ik dat wel in een bepaalde fase..."

– Dat is een doel, waarnaar je streeft? Een linkse onafhankelijke krant?

Constant Vecht: "Dat zou ik wel aardig vinden. Alleen, die partijen moeten dan eerst eens met elkaar gaan praten, voordat je je organisatie uitlevert of zegt: 'Dit is nu ons gemeenschappelijk beheer'. Voordat je een krant in een hele andere structuur, in een andere bedding brengt, moeten die partijen eerst met elkaar tot overeenstemming zien te komen. Indien de klein-linkse partijen erin slagen elkaar meer programmatisch te vinden, waarbij ook de nu nog heel onderscheiden identiteiten minder duidelijk worden – de CPN stopt meer milieu in haar beleid, de PSP idem dito, de PPR zou zich meer op de vraagstukken van klassenstrijd oriënteren – wordt zo'n begrip 'kommunistisch' steeds minder een hoeksteen voor de CPN."

Moreel eerherstel

"Ikzelf kan wel leven met het begrip 'kommunisme'. In de filosofische betekenis van het woord. Vanuit een marxistische analyse een klassenloze maatschappij, dat vind ik wel een mooi doel. In die filosofische betekenis denk ik, dat zelfs PSP'ers iets met dat woord kommunisme kunnen doen."

"En waarom ik het ook wel een interessant begrip vind, is dat de kommunistische beweging vele roemruchte momenten in haar geschiedenis heeft gehad, maar ook veel verschillende momenten van stalinisme. Ik stel er eer in, dat 'De Waarheid' als een volstrekt anti-stalinistische krant op de bres staat voor mensenrechten zonder selektief verontwaardigd te zijn en dat ze zich daarbij toet met dat begrip 'kommunisme'. Het is een moreel eerherstel."

– Dat is de kommunistische kant van de krant. Maar nu de kant 'voor héél links'.

– Dat is de kommunistische kant van de krant. Maar nu de kant 'voor héél links'.

Constant Vecht: "Je moet een goed oog hebben voor de waarden, die de verschil-

lende stromingen binnen links vertegenwoordigen en de stromingen van elkaars waarden op de hoogte brengen. Niet alleen bij radikaal-links, maar ook bij de PvdA. Die heeft zich altijd ontzettend arrogant gedragen ten opzichte van buitenparlementaire stromingen en radikaal-linkse standpunten. Dat is ook een vorm van sektarisme. Maar van de andere kant zegt radikaal-links steeds: "De PvdA verraadt de boel altijd." Wat wij willen laten zien, is dat die verschillende stromingen, dus zowel het radikalisme als het reformisme, het hervormingsgezinde, dat beide van waarde zijn, dat ze elkaar kunnen bevruchten. Er zijn natuurlijk spanningen en verschillen, maar veel van die tegenstellingen waarmee we zijn opgegroeid, hebben naar mijn mening iets oneigenlijks. Ze stammen uit de tijd van de koude oorlog, toen er een volstrekt afgeblokte situatie was. Ik geloof, dat je nu een situatie meemaakt, dat de verschillende groepen zijn gaan herijken, (door de PvdA daarbij dingen zijn gejat), maar de PvdA heeft zich losgemaakt van het koude oorlogdenken, althans meer dan de (Westduitse) SPD en Mitterand. We hebben bijvoorbeeld positieve kanten van het rapport-Van Kemenade belicht. Er zaten ook negatieve kanten aan, natuurlijk. Maar het grappige was, dat de CPN in een eerste reactie buitengewoon negatief was. Toen kon de onafhankelijkheid van de redactie getoond worden, want in een politiek overleg met de CPN hadden we te vertellen, dat we hun reactie goedkoop vonden. En dat leidde niet tot de eis van de CPN: 'waar zijn jullie nu mee bezig? Willen jullie weer eens gauw kritischer daarover gaan schrijven!'

"Begin april komen we uit met een bijlage, die we in de wandelgang Radikalisme-Reformisme gedoopt hebben. Die is helemaal gewijd aan de mogelijkheden, waaronder beide stromingen elkaar positief kunnen bevruchten. Op die manier proberen we in het krachtenveld van heel links te opereren."

Keerpunt

– Een andere uitspraak van je op het kongres was, dat 1985 een keerpunt voor 'De Waarheid' kan worden. Bedoel je dan een financieel keerpunt of een politiek-emanipatorisch keerpunt?

Constant Vecht: "In velerlei opzichten bedoel ik het. Financieel móet het domweg. Er is minder verlies sinds januari, maar er vindt nog steeds verlies plaats. En het is noodzakelijk voor het voortbestaan van 'De Waarheid', dat het verlies dit jaar stopt. Als dat verlies zich volgend jaar nog doorzet, weet niemand meer, hoe we het moeten opvangen. Nu willen we gebruik maken van het vijfenveertigjarige bestaan van de krant. Dat moet mensen toch iets zeggen, net zoals het failliet van de boekhandel Van Gennep. Dat zet mensen aan

Constant Vecht

foto: Eduard de Kam

het denken. Het is nu menens. Ook een krant als 'De Waarheid', hoewel vijfenveertig jaar oud, kan ten onder gaan. Dat thema willen we gaan bespelen om nieuwe abonnees te werven. Dat is één.

"Wat het politieke keerpunt betreft, ik denk dat heel belangrijk zal worden – ik wil daar niet alles aan ophangen – of de linkse partijen erin slagen om iets te bedenken met betrekking tot de Tweede Kamerverkiezingen en de samenwerking. Nou hoeft dat niet persé een gezamenlijke lijst te zijn – dat is al heel wat – maar het proces van samenwerking zou niet stopgezet mogen worden. Voor 'De Waarheid' die dat proces heel sterk stimuleert en daar in belangrijke mate afhankelijk van is, is dat heel centraal. Stel, dat het zaakje knapt, dan schept dat een heel ongunstig klimaat voor de krant. Linkse mensen houden er dan mee op. Ze hebben nu nog hun hoop gevestigd op een blok links van de PvdA. Ik persoonlijk geloof daar ook in, maar ik moet er niet aan denken, dat dat mislukt. De meest fervente aanhangers van 'De Waarheid', die daar hun hoop op hebben gevestigd, knappen dan af, gaan PvdA stemmen of wat dan ook. Lukt het wel, dan kun je daarna weer zeggen: wat doen we verder gemeenschappelijk met die krant?"

Vakbondsmensen

"De Waarheid is een politieke krant. De lezers van De Waarheid zijn over het algemeen politiek ontwikkelde mensen. Ze zijn

geschoold. Vakbondskaderleden, actieve mensen in bewegingen en klein-linkse partijen. Dat zijn de meest vaste abonnees." – *Onder de linkervleugel van de PvdA ook?*

Constant Vecht: "Ook, maar nog te weinig. We hebben ons wel bij hen gepresenteerd, maar dat heeft nog niet tot duidelijke resultaten geleid. Ze kennen ons nog te weinig.

"Maar de werkelijke grote operatie van dit jaar is dat we meer gaan werven onder vakbondsmensen. Binnenkort verschijnt het eerste nummer van de nieuwe vakbondskrant – een bundeling van alle vakbondsbleden. Dat wordt geloof ik op de ANWB-gids na de grootste krant van Nederland met een oplage van negenhonderdduizend exemplaren. We gaan proberen om daarin via advertenties actieve vakbondsleden voor 'De Waarheid' te interesseren. Bestuurders van vakbonden lezen 'De Waarheid' al. In de adviesraad van de krant zitten veel vakbondsmensen. Kees Commandeur is daar net bijgekomen. Er is een warme sympathie en dat was vroeger wel anders. Pont heeft zelfs aangekondigd, dat die in onze krant wil gaan schrijven, hoewel die af en toe fel door ons onderuit gehaald wordt. Maar tot nu toe is 'De Waarheid' er nooit in geslaagd – in Rotterdam niet – om gewone vakbondsmensen vast aan de krant te binden.

"Daarnaast willen we rond het petitionnement over de kruisraketten een hele aanmoedigende rol gaan spelen. Misschien

komen we weer met 'Het wapen van Woensdrecht', waarbij we ons op alle vredesactivisten richten. Dus klein-links is niet onze enige doelgroep."

Kultuur

– *Bereik je met de speciale maandelijkse bijlagen een ander of groter publiek?*

Constant Vecht: "We hebben een apparaatje om al de groepen en mensen, die we met de bijlagen willen bereiken, af te fietsen. En dat leidt tot grote oplages van zo'n vijf- à tienduizend exemplaren extra. We hebben de bijlagen ook opgezet als een advertentiefuik. Omdat je je richt op een specifieke groep, kun je makkelijker advertenties krijgen. Dat lukt ook. Die bijlagen bedruipen zichzelf. Daar komt ook nog bij, dat we in pagina's vorig jaar zomer achteruit gegaan zijn en we wilden onze lezers daarvoor compenseren. Voor ons is het een hele bevrediging, dat dat zo aanslaat.

"We zijn nu aan het bekijken of we een wekelijkse kulturbijlage van acht pagina's, waarvan vijf redactionele, kunnen uitbrengen. Met kunst in brede zin: literatuur en filosofie, visuele kunst, podiumkunsten, columns van kunstenaars, tips enzovoorts. Maar het staat of valt met voldoende advertentie-inkomsten. De eerste peilingen waren echter heel ongunstig. "Een ander plannetje is in de sfeer van toerisme en zo. Daar gaan we maandelijks pagina's over leveren. Over reizen en dat soort dingen. Daar schakelen we onze korrespondenten voor in. Zo proberen we terug te klimmen naar een situatie, dat we gemiddeld weer op acht pagina's zitten. Maar de grote plannen zijn rond de bevrijding. Op 5 mei hebben we een grote circustent in het Vondelpark in Amsterdam. We zijn bezig om Scargill, de leider van de Britse mijnwerkersbond, naar Nederland te halen, maar of dat lukt weten we nog niet."

CHRIS HUINDER

HENK LANKHORST STICHTING

Er is ongelijkheid en armoede in de wereld, dat weten we. Dat armoede steeds meer een zaak wordt van vrouwen, dat weten we minder goed. Toch is dat het geval. Men spreekt zelfs van een *feminisering van de armoede*, omdat het vooral vrouwen zijn die te maken hebben met honger, gebrek aan onderwijs, gebrek aan een betere toekomst voor zichzelf en hun kinderen. Tegelijkertijd zijn het vrouwen die twee derde van het toaal van arbeidsuren in de wereld voor hun rekening nemen en het grootste deel van de voedsel produceren.

Het is daarom op zijn minst merkwaardig te zien hoe hun bijdrage nationaal en internationaal in de statistieken worden weggecijferd, ze tellen niet mee in de ontwikkelingsplannen van regeringen en internationale organisaties. Vrouwen komen daarin amper voor. En als ze genoemd worden gaat het er om betere huisvrouwen van hen te maken in plaats van hen te helpen bij, bijvoorbeeld, de voedselvoorziening. Dus, het zijn vooral vrouwen die steeds harder moeten werken en vechten om met hun gezinnen (!) te kunnen overleven.

Dat roept terecht veel vragen op. Gelukkig komt de discussie over de relatie tussen deze vrouwenproblematiek en "ontwikkeling" aardig op gang. Dat dit jaar het VN-decennium van de vrouw wordt afgesloten met een internationale conferentie in Nairobi is hiervoor een extra aanleiding.

Ook binnen de PSP is er steeds meer aandacht: de Henk Lankhorststichting (HLS) heeft vorig jaar de komende Nairobi-conferentie aangeprezen voor het organiseren van studiedagen in Alkmaar en in Groningen. Thans wordt er binnen deze PSP-stichting intensief nagedacht en gewerkt aan een vervolg.

In de Henk Lankhorst Stichting organiseren we daarom dit jaar verschillende activiteiten. De plannen voor bijeenkomsten en themadagen zullen we in het komende nummer van 'Bevrijding' aankondigen. Momenteel werken we al in afzonderlijke voorbereidingsgroepen aan de verschillende voorstellen. Daarbij zoeken we naar een verbreding van de ontwikkelingsproblematiek, naar nieuwe uitgangspunten in het denken over ontwikkeling. We kunnen daarbij niet heen om het belang van vrouwen en de noodzaak voor vrede en ontwapening, ook in de Derde Wereld.

Met vrouwen en mannen werken we hard, maar we komen handen tekort. Wij nodigen dan ook bij deze iedereen uit om vanaf nu met ons mee te doen. Mensen met interesse voor Derde Wereldproblemen, vredesvraagstukken, voedsel, landbouw, milieu. Mensen die willen organiseren, stukjes schrijven, op pad gaan, in hun afdeling alvast een thema-avond willen organiseren of een discussiegroep willen starten.

Bel ons, maak een afspraak, kom langs.

IETEKE WITTEVEEN
medewerkster
Henk Lankhorst Stichting

Henk Lankhorst Stichting, Postbus 700,
1000 AS Amsterdam. Tel.: 020 - 26 73 74.

Klein linkse samenwerking

HET SCHEEPSJOURNAAL VAN BONTEKOE

In het vorige nummer van 'Bevrijding' was het klein-linkse PSP-schip in zijn zoektocht naar het land van samenwerking bij de vergadering van het 'Linkse Overleg' aanbeland. Deze vergadering werd 8 maart gehouden. Hoewel het scheepje van de vergadelaars verder mocht, staan niet alle lichten op groen. Krachtige zeemanstaal werd er zelfs gebruikt om het schip in gareel te houden. Een andere bijeenkomst over linkse samenwerking was die van 16 maart. Toen kwamen de zeventien mannen en de drie vrouwen van de 'PSP-klankbordgroep' in de Nieuwe Looiersstraat te Amsterdam bijeen. Hun taak was het de PSP-delegatie bij de verkennende besprekingen van advies te dienen. Daarnaast is er ook heel wat papier over de samenwerking vol geschreven. Chris Huinder gaat hier verder met zijn scheepsjournaal over het schip 'Klein-Linkse Samenwerking'.

Het schip ligt op koers, maar zijn tempo is nog uiterst traag. Een vergadering in december (op initiatief van de PPR), zeven brieven en drie maanden later vond op de historische achtste maart de eerste vergadering van het 'Linkse overleg' over samenwerking bij de verkiezingen plaats. Drie PPR'ers, twee CPN'ers en vier PSP'ers zaten rond de tafel. Een taai gesprek. De CPN weigerde om "de gehoeerde speelbal in een eindeloos gedoe tussen wel of geen samenwerking te worden". Ton van Hoek (CPN) werden deze woorden ingegeven door de vele maren en mitsen, die door de PSP en de PPR aan samenwerking werden verbonden. PPR-voorzitter Wim de Boer stelde op zijn beurt, dat zijn bestuur al behoorlijk de nek uitstak door aan de verkennende besprekingen mee te doen. Er is een sterke stroming in de PPR, die helemaal niet zo gebrand is op een samenwerking tussen PSP, CPN en PPR. En wat voor zin heeft het, zo vroeg Wim de Boer zich af, je nek uit te steken, als de PSP straks, op haar juni-kongres, de aftocht weer blaast? De PSP-delegatie kon niet anders dan wat beteuterd wat tegenvuur geven.

In dit ronde-tafelgesprek hechtten de CPN en de PPR grote waarde aan de rol van onafhankelijken in de samenwerking. 'Een stuwende kracht' en een 'duidelijke herkenbaarheid van het resultaat', daarvoor zouden zij toch moeten dienen, aldus Ton van Hoek. Wim de Boer zag die onafhankelijken, van wie hij er wel tweehonderd kon opnoemen, al samengebond in "een soort vereniging vrienden van het akkoord". De aanwezig PSP'ers hadden met die ideeën nogal wat moeite. Zij zagen de rol van onafhankelijken, een soort partij-ongebonden vertegenwoordigers van sociale bewegingen, meer liggen in die van diskussianten, die op gepaste afstand gehouden moesten worden. Zij hebben immers hun eigen verantwoordelijkheden. Blijkbaar zat de PSP'er Marko Mazeland de vergadering voor, want hij rondde regelmatig de discussie over de agendapunten met korte samenvattingen af. Zoals deze: "De rol voor onafhankelijken is voor de PSP van groot belang, voor de CPN van essentiële waarde en voor de PPR een voorwaarde". Zelden werd een - weliswaar nog voorlopige - 'agreement to disagree' zo konfliktoplossend weergegeven.

Openbaarheid

De besprekingen in het 'Linkse Overleg' waren niet openbaar, terwijl toch het Rotterdamse PSP-kongres uitgesproken had, dat die samenwerkingsbesprekingen wel openbaar moeten zijn. 'Onaanvaardbaar', zo oordeelde Wim de Boer over die PSP-uitspraak. Hij was voor schriftelijk en mondeling verslag achteraf aan iedereen, die maar wilde, maar "de besprekingen zelf dienen in beslotenheid plaats te vinden." Hij vond de CPN aan zijn zijde. De PSP moet nu met een nieuw voorstel komen over hoe openbaar de besprekingen kunnen zijn.

Openbaarheid

Formeel ging het in dit 'Linkse Overleg' over een PSP-voorstel om verkennende besprekingen over eventuele samenwerking te gaan voeren. De bijeenkomst zou daaraan het fiat moeten geven. De CPN ging akkoord. Die was liever gisteren dan vandaag begonnen met praten, en die wil nu wel eens van de PPR- en PSP-kongressen in juni horen waar zij aan toe is. De PPR kon niet akkoord gaan, want zijn partijbestuur moet zich daarover eerst nog uitspreken. Dat gebeurt op 2 april. Op 3 april, dag waarop de volgende vergadering van het 'Linkse Overleg' gepland is, kunnen dan, als de PPR ja zegt, de eerste echte verkennende besprekingen van start gaan. Die moeten dan ergens rond 20 mei afgerond zijn, want dan moeten de kongreskranten van de PSP en de PPR de deur uit. De CPN heeft een eenvoudigere procedure om te beslissen. Die organiseert een partijkonferentie. Daar bekijkt men, of het samenwerkingsvoorstel past binnen de kongresresolutie, die begin maart voor de komende twee jaar werd vastgesteld.

De tijs is dus krap, erg krap, maar de eerste stukken liggen niettemin al op tafel. De onvermoeibare vice-voorzitter van de PSP Frans Janssen produceerde al een programvergelijking en een stuk getiteld "Verschillen en overeenkomsten in de praktijk". Boeiende overzichten. De PSP blijkt het meest republikeins, de CPN is

ook voor afschaffing van de BVD, maar de PPR en de PSP zaten bij de debatten over de toekomst van de scheepswerven De Schelde en ADM op een andere lijn dan de CPN. Wat in die twee stukken nog ontbreekt zijn de konklusies: hoe zwaar mogen die verschillen in program en in praktijk gewogen worden? Staan zij een samenwerking in de weg? Dat moet in de verkennende besprekingen uitgedokterd worden.

Vierde stroming

Ook Wim de Boer heeft reeds een eerste "persoonlijke notitie" geschreven onder de naam 'Mogelijke weg naar een Groen Progressief Akkoord bij Tweede Kamerverkiezingen 1986'. Erin wordt voorgesteld, dat aan de verkiezingen de drie partijen zelfstandig meedoen, maar wel samenwerken, zodat deze een vierde stroming naast PvdA, VVD en CDA kunnen vormen. Aan deze partysamenwerking kan zich een organisatie van niet-partijgebonden mensen vastmaken door een eigen delegatie bij de besprekingen te vormen. Hoewel het een persoonlijke notitie betrof en iedereen in het 'Linkse Overleg' er dus een persoonlijke reactie op gaf en het stuk dus verder niet meer besproken zal worden, liet Wim de Boer wel heel fijntjes weten, dat volgens hem dit stuk op een grote meerderheid binnen de PPR kan rekenen.

Wat in het Linkse Overleg aan de orde

kwam, vormde een week later voer voor de twintig leden tellende 'Klankbordgroep' van de PSP, een adviesorgaan voor de drie verkenneren van het PSP-partijbestuur, speciaal voor de besprekingen in het leven geroepen. De indruk dat er, omdat er alleen geadviseerd mag worden, in die vergadering van de adviesgroep sprake was van een zekere langdradige breed-sprakelijkheid kon ik niet vermijden.

bijvoorbeeld over de hypothetische vraag, of de PSP-delegatie verder mocht blijven verkennen, of er met de CPN alléén samengewerkt zou kunnen worden, als de PPR uit de boot zou vallen. Martien Bouwmans, fraktiemedewerker bij de Tweede Kamer, vond duidelijk van niet. Het kongres had immers tot besprekingen met drie partijen besloten en niet met twee. Bovendien zouden door besprekingen tussen alleen CPN en PSP "plaatselijke PSP-PPR-frakties in verlegenheid gebracht worden". Frank Köhler, Amsterdams gemeenteraadslid, vond echter dat het partijbestuur in dat geval niet door het kongres gemachtigd was de besprekingen stop te zetten. Het partijbestuur had de opdracht voor het juni-kongres een voorstel over wat mogelijk is aan samenwerking in te dienen. Een eventuele samenwerking zou je van hem niet mogen laten afhangen van de tweestrijd tussen de groenen en de niet-groene vleugels in de boezem van de PPR. En weer velde de PSP-voorzitter Marko Mazeland die ook deze vergadering aanvoerde, een Salomonsoordeel: hij konkludeerde, dat er in

GENEES ÉÉN PATIENT

MET F 10 PER MAAND HELPT U EEN TBC PATIENT IN VIETNAM

De bevolking van Vietnam wordt geplaagd door ondervoeding en infectieziekten. Eén van die ziekten is tuberculose. Elke week komen er duizend nieuwe gevallen bij. Met de therapie die wordt aanbevolen door de Wereldgezondheidsorganisatie kan een TBC-patiënt in acht maanden genezen. De kosten zijn tien gulden per maand.

Steun het volk van Vietnam met een bijdrage. Op postgiro 1090400.

MEDISCH COMITÉ
NEDERLAND-VIETNAM

postbus 5701, 1007 AS Amsterdam, postgiro 1090400, telefoon 020-27 0411

de adviesgroep een verschil in opvatting over de bevoegdheden van het partijbestuur was.

Onafhankelijken

Breedsprakerigheid ook over de rol van de onafhankelijken. Wie zijn dat eigenlijk? Wat vertegenwoordigen ze? Waarvoor moeten ze erbij? Is dat niet gewoon "zoeken naar bekende persoonlijkheden, die de idee, dat je met de drie partijen alléén niet een bevredigend verkiezingsresultaat kunt behalen, versterken" (aldus kamerlid Andrée van Es)? 'Verkenner' Frans Jansen wilde die onafhankelijken wel aanvaarden, als een vierde stroming (dus binnen die vierde stroming, die volgens Wim de Boer uit de CPN, PSP en PPR moet bestaan!). De meerderheid van de adviesgroep zag nog geen rol voor de onafhankelijken weggelegd. Het is er ook moeilijk over praten, zolang niemand zich nog als onafhankelijke heeft aangemeld. En dan nog: dat wordt dringen bij de eerste - laat ik optimistisch zijn - tien plaatsen op de samenwerkingslijst, als die tussen vier groepen verdeeld moeten worden.

De openbaarheid bij de besprekingen, ook zo'n punt. Die is vooral bedoeld voor de achterban van de drie partijen en bijvoorbeeld niet voor de 'Telegraaf'. Het gaat er daarbij niet om of er iets te verbergen valt, maar wél dat je voorkomt, dat de openbaarheid aanleiding wordt om de besprekingen te bemoeilijken, voor de verkenner om zich opvallend ijverig te gaan profileren als pro- of als anti-samenwerkers, of om de eigenlijke besprekingen te doen verplaatsen naar wandelgang, telefoonlijn en nachtkafé. Maar ook hier lagen de adviezen nogal uiteen. Er waren er die van de eis van openbaarheid geen breekpunt wilden maken, anderen die aan die openbaarheid een functionele invulling wilden geven (verslagen in partij-organen, persvoorlichting achteraf, toegang voor leden), en er waren er, die het een heel principiële punt vonden: of volledige openbaarheid of geen besprekingen.

Een laatste punt, dat opnieuw uitgebreid van alle kanten bekeken en bediscussieerd kon worden: wat is de inzet van de PSP voor de besprekingen? Tja.

Aan een bespreking van de stukken "programvergelijking" en "verschillen en overeenkomsten in de praktijk" kwam de adviesgroep niet toe. Ook niet aan een politieke analyse van de mogelijkheden en wenselijkheden van samenwerking. Het zal me niet verbazen, als de adviesgroep achteraf de functie van 'massage-instituut' voor een samenwerkingsakkoord blijkt te vervullen. De dragers van de verschillende vleugels binnen de PSP hebben zo'n akkoord dan reeds op zijn rekbaarheid en herkenbaarheid getest, voordat de kongressen er zich over uitspreken. Maar ik vind een massage-instituut wel een mooie instelling.

CHRIS HUINDER

HOMO NOTA'S

BELEID OP DE KORREL

Uit een vijftiental plaatsen kwamen afgelopen maand opstellers en indieners van gemeentelijke nota's over homo-beleid bijeen. Uitwisseling van nota's en ontwerp-nota's, en van ervaringen met de lidensweg in de politiek was het doel van deze bijeenkomst, waar mensen uit COC-afdelingen, PSP, PPR, CPN en PvdA aanwezig waren. Uiteenlopende samenwerkingsvormen tussen homo-beweging en de linkse politiek, een verschillend tempo in het beleid van de gemeentebesturen ook. Koploper is toch weer *Amsterdam*, waar een gemeentelijke werkgroep, bestaande uit ambtenaren en activisten uit de homobeweging, het hele beleid op de korrel neemt. Binnen twee jaar moet 't gemeentelijk apparaat doordrongen zijn van het bestaan van homoseksualiteit. Dit alles naar aanleiding van de nota die werd ingediend door het PSP-raadslid *Bob van Schijndel*. Een ander uiterste is *Amersfoort*, de stad van de rellen rond de jaarlijkse homo-demonstratie van 1983. Het gemeentebestuur is daar eindelijk zelf met een nota gekomen, die echter zo vaag is, dat er zonder actieve inzet van de homobeweging ter plaatse totaal niets zou gebeuren. Er zijn drie mogelijke initiatiefnemers voor een gemeentelijke homo-nota: het ge-

meentebestuur, de plaatselijke homo-beweging (zoals een COC-afdeling), of de politieke partijen. Als het initiatief bij de plaatselijke homo-beweging ligt, heeft dat een goede nota tot resultaat, met veel kennis van problemen maar minder kennis van de mogelijkheden van een gemeentebestuur. Als zo'n nota aan "de politiek" wordt aangeboden, is het verder maar afwachten, wat er mee gebeurt. Nota's die als initiatiefvoorstel door een raadslid worden ingediend, hebben een zekerder procedure. Zo'n nota moet wél in goede samenwerking met de homo-beweging tot stand komen. Gezamenlijk zal ook een strategie moeten worden uitgestippeld: ben je bereid je eisen af te zwakken om zo'n nota aangenomen te krijgen door de meerderheid van de raad, of neem je het risico van een verworpen nota? Het is niet ondenkbaar, dat politieke partij (die zich ook wil profileren) en beweging, die het om concrete resultaten gaat en niet gebonden wil zijn aan één fractie, daarover van mening verschillen. Tot dusverre is het altijd de PSP, of een samenwerkingsverband van PSP met PPR en/of CPN geweest, die vanuit de politieke partijen met een initiatief gekomen is: Amsterdam, Groningen (met PPR), Utrecht (met PPR en CPN), Den

Haag (fractie Links Den Haag). De rol van de PvdA wordt niet altijd even positief beoordeeld, hoewel er nogal wat COC-kader lid van de PvdA is. Om de VVD mee te krijgen, blijkt het dreigen met het inschakelen van de VVD-homogroep soms resultaat te hebben.

De samenwerking met de plaatselijke homo-beweging werd overal positief ervaren. Konsepten worden samen geschreven, bediscussieerd en veranderd. In de eindfase, als de nota als initiatief aan de raad wordt aangeboden, is een zekere afstandelijkheid van de "buitenparlementairen" wel gebruikelijk, om in volle vrijheid op de discussies in de raad te kunnen reageren. Een algemeen punt van kritiek was, dat de schrijvers van de nota's, zowel vanuit de politieke partijen als vanuit de homo-beweging, vooral mannen zijn, en dat de positie van lesbische vrouwen daardoor wel eens onderbelicht dreigt te raken.

Volgende bijeenkomsten zullen vooral gaan over het beleid op verschillende deelreinen, zoals onderwijs, gezondheidszorg, politiebeleid.

PETER ZWART

EEMSMOND

TEGEN KERNENERGIE

Direkt na het bekend worden, half januari, van het voornemen van de regering het aantal kerncentrales uit te breiden heeft het platform 'Eemsmond tegen Kernenergie' in een brief aan de minister-president haar verontrusting daarover uitgesproken. Een extra reden voor die verontrusting is uiteraard dat de Eemshaven wordt genoemd als mogelijke vestigingsplaats voor één van die nieuwe kerncentrales. Het Platform (bestaande uit politieke partijen, vakbeweging en natuur- en milieuorganisaties) gaat in haar brief aan Lubbers in op de suggestie dat de gegevens waarop de 'brede maatschappelijke discussie' was gebaseerd achterhaald zouden zijn: "Welke gegevens dan? Over de opslag van radio-actief afval is werkelijk niets nieuws te melden. Of het zou moeten zijn dat de zoutkoepels plotseling aan geen enkel criterium meer behoeven te voldoen om voor dumping van kernafval geschikt te worden bevonden. Alsof er geen opwaartse beweging in de zoutkoepels zou zijn gekonstateerd, alsof er geen breuklijnen zouden zijn ontdekt en alsof er niet van oplossing van zout in water sprake zou zijn", aldus het Platform. Het enige nieuws, aldus het Platform,

komt van de 'Bezinningsgroep Energiebeleid', die met een energiescenario heeft aangetoond dat de elektriciteitsopwekking tot het jaar 2000 in ons land heel wel kan zonder kerncentrales. De 'Bezinningsgroep' gebruikte bij haar berekeningen een model met dezelfde voorwaarden waar de regering vanuit gaat. Bovendien ging die groep uit van een groeipercentage voor de energiebehoefte van één procent (de prognose die óók wordt gehanteerd door de Samenwerkende Energie Produktiebedrijven). Het ten uitvoer brengen van het scenario van de 'Bezinningsgroep' is goedkoper, veiliger, milieuvriendelijker, zuiniger, schoner en democratischer én het levert meer werkgelegenheid op.

Het Platform wijst in haar brief onder andere op de situatie in de Verenigde Staten: daar zijn de plannen voor meer dan honderd (!) kerncentrales in de koelkast gezet terwijl de bouwvergunningen al rond waren en er al zeer grote bedragen waren geïnvesteerd. "Waarom? Omdat de kosten van de kernenergieprogramma's er loodzwaar op de elektriciteitsprijzen drukken. Dat is de voornaamste les van 'Harrisburg'. De Verenigde Staten

worden vaak ten voorbeeld gesteld als het er om gaat de zegeningen van het vrije ondernemerschap te roemen. Maar juist in dit 'free-enterprise'-paradijs stopt men met kernenergie omdat de investeringen te grote risico's met zich mee brengen. De gedachte dat die bedragen beter in energiebesparingsprogramma's zouden kunnen worden gestoken, wint in de Verenigde Staten veld", aldus het Platform 'Eemsmond tegen kernenergie', die haar brief besluit met "... het zal zeker niet bij het schrijven van brieven blijven, mocht de regering in haar standpunt volharden. Ook tot onze spijt schieten daarbij beelden van 'Dodewaard' in de herinnering".

ROEL SANDVOORT

In het nummer van februari '84 publiceerde het linkse Westduitse maandblad 'Konkret' een voorpagina-artikel over de meer dan honderd politieke gevangenen die de Bondsrepubliek telt. Het artikel droeg als kop 'Die Vergessenen', een titel die de lading dekte want ze waren écht vergeten, die 'RAF-gevangenen'. Aan die vergeetachtigheid kwam onlangs een eind door een aantal gebeurtenissen. Enige tientallen RAF-gevangenen gingen eind '84 – voor de negende keer – in hongerstaking om een betere behandeling af te dwingen. Op een aantal plaatsen in Europa werden aanslagen gepleegd die kunnen worden toegeschreven aan de 'erfgenamen' van de RAF. En de processen tegen vier daders van RAF-aanslagen uit '77 bereikten na zeventien maanden hun (voorlopig) eindpunt met vonnissen van vele malen levenslang. Deze recente gebeurtenissen maakten de vraag naar een standpunt voor de gemiddelde 'pacifistisch-socialist' over dit 'Rode Leger' weer aktueel. *Roel Sandvoort dook in de geschiedenis.*

Een verklaring voor het ontstaan van de 'Rote Armee Fraktion', de 'Beweging van de Tweede Juni' en andere, min of meer gewelddadige verzetsorganisaties in West-Duitsland werd vaak gezocht bij 'de kinderen van Hitler'. Of anders gezegd: de onvrede van de generatie, die opgroeide na de Tweede Wereldoorlog, belast met de erfenis van de concentratiekampen en de onwil van hun ouders werkelijk iets te doen met hun verleden. In die verklaring voor het ontstaan van het links-politieke gewapende verzet past de rol van de naoorlogse SPD (de sociaal-demokratische hondetrouw aan de NAVO en andere kapitalistische instituties) en het gebrek aan een politieke uitlaatklep nadat in 1961 een kiesdrempel van vijf procent werd ingevoerd.

In 1949 was de *Kommunistische Partei Deutschland* (KPD) nog met vijftien zetels in het landelijke parlement (de Bondsdag) vertegenwoordigd. Maar die partij werd, op de golven van de 'Koude Oorlog', in 1954 verboden. Met een genereus gebaar werd in '68, dit maal onder invloed van de 'mei-revolutie', de oprichting van de *Deutsche Kommunistische Partei* (een rigide, op Moskou en Oost-Berlijn georiënteerde club) toegestaan. Een echt links parlementair alternatief voor de gevestigde partijen was er dus niet voor de generatie van na '45. En voor het overige brachten de jaren zestig ook al niet veel goeds: binnenlandse repressie en het imperialisme van het Westerse bondgenootschap. De Sjah van Perzie was het symbool voor door het Westen gesteunde onderdrukking. Toen deze vorst in juni '67 Berlijn bezocht werd daar uiteraard tegen gedemonstreerd. Tijdens die manifestatie werd de demonstrant *Benno Ohnesorg* dood-

ROTE ARMEE FRAKTION

DODEN GENOEG

geschoten. Daarna werd het verzet anders.

Het ontstaan van het 'na-oorlogse politieke terrorisme' kan gedateerd worden op 2 april 1968. Op die dag stichtten *Gudrun Ensslin, Andreas Baader, Horst Söhnlein* en *Thorwald Proll* brand in twee warenhuizen in Frankfurt. Gudrun Ensslin zei bij die gelegenheid: "We hebben geleerd dat praten zonder handelen onrecht is". De aktie was gericht tegen de afdeling met oorlogsspeelgoed: als symbool voor het Amerikaanse optreden in Viet Nam. De daders werden twee dagen later al opgepakt met de restanten van de gebruikte spullen nog op zak. Ze draaiden voor drie jaar de bak in, maar werden voorwaardelijk vrijgelaten in afwachting van hun hoger beroep. Toen in '69 het hoger beroep in de brandstichtingszaak werd afgewezen doken ze alle vier onder. Söhnlein en Proll zaten uiteindelijk hun straf uit, maar Ensslin en Baader vertrokken naar Italië. In februari '70 komen ze terug naar West-Duitsland en duiken onder in Berlijn. In april wordt Baader bij een 'verkeerscontrole' (hij is in werkelijkheid verraden) opgepakt. Een bevrijdingsplan wordt op poten gezet uit een bibliotheek waar Baader te zamen met Ulrike Meinhof mag werken aan een studie over 'randgroepen-jongeren'. Bij die bevrijdingsaktie, op 14 mei, komt Baader vrij, terwijl een bibliothecaris gewond raakt door een kogel. Vanaf dat moment noemt de pers hen de 'Baader-Meinhof Gruppe'.

In de zomer van '70 vertrekt de groep naar een trainingskamp van de Palestijnen in het Midden-Oosten. Terug in Berlijn beroven ze binnen tien minuten drie banken zonder een schot te lossen. Opbrengst een kwart miljoen mark. De stadsguerrilla is geboren. We schrijven 29 september 1970.

Stadsguerrilla

In april 1971 komt het eerste manifest uit onder de titel 'Ontwerp Stadsguerrilla'. Daarin duikt voor het eerst de naam 'Rote Armee Fraktion' op "...die op grond van de heersende onderdrukking gedwongen is illegaal te werken; niet als partij, maar als organistorisch, praktisch – en wat betreft concept – noodzakelijk bestanddeel van een kommunistische partij die die naam verdient".

Het eerste dodelijke slachtoffer viel aan de kant van de RAF. Op 15 juli '71 werd *Petra Schelm* bij een 'oefening van de noodtoestand' door de politie van Hamburg doodgeschoten. Op 22 oktober van dat jaar maakte de RAF haar argument 'Wij schieten, als er op ons geschoten wordt' waar: bij een poging het RAF-lid Margrit Schiller te overmeesteren overleed agent *Norbert Schmid* aan schotwonden.

In mei '72 kwamen de RAF-aktiviteiten in een nieuwe fase. Met tachtig kilo TNT

werd een gedeelte van het hoofdkwartier van het Vijfde Legerkorps van de Amerikanen in Frankfurt verwoest: een kolonel werd daarbij gedood, dertien andere officieren raakten gewond. In een verklaring werd verwezen naar de Amerikaanse terreur in Viet Nam. Eén dag later ontploften bommen in het politiebureau van Augsburg en bij een parkeerplaats van de recherche in München. Deze twee aanslagen waren gericht tegen de politie-onderdelen die op 2 maart betrokken waren bij de liquidatie-in-koelen-bloede van het RAF-lid *Thomas Weissbecker*. Op 15 mei overleed bij een aanslag de echtgenote van rechter Budenberg, die verantwoordelijk was voor de meeste arrestaties en huiszoekingen in de strijd van de overheid tegen de RAF. En vier dagen later ontploften twee bommen bij uitgeverij Axel Springer (onder andere uitgever van het roddelblad 'Bild'). Bij die aktie raakten zeventien mensen gewond omdat Springer, ondanks herhaalde telefonische waarschuwingen, het pand weigerde te ontruimen.

En tenslotte ontploften op 24 mei twee zware springladingen op de parkeerplaats van het Amerikaanse hoofdkwartier in Heidelberg: een computer-installatie werd volledig vernield, de officiersklub stortte in. Drie militairen kwamen om het leven. Ruim een maand later zaten alle belangrijke leden van de RAF vast. Op 1 juni werden *Andreas Baader, Jan Carl Raspe* en *Holger Meins* in Frankfurt gearresteerd, op 7 juni *Gudrun Ensslin* in Hamburg, op 15 juni *Ulrike Meinhof* in Hannover en op 10 juli *Irmgard Möller* in Offenbach.

Tweede generatie

Na de arrestatie van deze 'kopstukken' van de RAF in '72 bleef het een tijdlang stil. Dat de overgebleven leden zich aan het hergroeperen waren bleek uit een aantal bankovervallen. En verder bleek een decentralisatie: aktief waren de 'Tupamaros München', 'Tupamaros West-Berlijn', de 'Rote Ruhr Armee' en de 'Beweging van de Tweede Juni'. De spektakulairste aktie van deze laatste groepering was de ontvoering van de CDU-kandidaat voor het burgemeesterschap van West-Berlijn, *Peter Lorenz*, in februari '75. Eén van de eisen voor de vrijlating van Lorenz was het op vrije voeten stellen van een aantal mensen die demonstreerden na de dood van *Holger Meins* (na een hongerstaking). Ook verdergaande eisen werden ingewilligd: de vrijlating en vrije aftocht naar Zuid-Yemen van zes 'RAF-gevangenen' en de overhandiging van losgeld. Toen aan alle eisen was voldaan werd Lorenz vrijgelaten. In april '75 duikt ook de RAF weer op. Dit maal met de bezetting van de Duitse ambassade in Stockholm. De eis was de vrijlating van zesentwintig RAF-gevangenen in ruil voor de twaalf gegijzelden. Toen deze eis niet werd ingewilligd werden achtereenvolgens twee leden van de ambas-

sadestaf gedood. Een aktie van de militaire 'Mobiële Einsatz Kommando' maakte vervolgens een einde aan de gijzeling. Daarbij overleed het RAF-lid *Ulrich Wessel* en werd *Siegfried Hausner* ernstig gewond. Ondanks zijn levensgevaarlijke brandwonden werd Hausner niet naar een normaal ziekenhuis gebracht, maar naar de ziekenboeg van de Stammheim-gevangenis. Daar overleed hij vijf dagen later aan zijn verwondingen. In april '77 volgde de moordaanslag op de prokureur-generaal *Siegfried Buback* (volgens de RAF verantwoordelijk voor de dood van *Meinhof, Meins* en *Hausner*), in juli van dat jaar werd de president-direkteur van de 'Dresdner Bank', *Jürgen Ponto*, neergeschoten (voor zijn rol bij internationale financiële operaties, aldus een anoniem pamflet) en in september werd *Hanns Martin Schleyer*, voorzitter van de Duitse werkgeversorganisatie en ex-SS'er, ontvoerd. In ruil voor de ontvoerde werd de vrijlating van elf RAF-gevangenen geëist, waaronder *Ensslin, Raspe, Baader* en *Möller*. Toen de Duitse regering niet op de eisen inging werd op 13 oktober door een Palestijns kommando een Lufthansa-vliegtuig gekaapt en gedwongen bij *Mogadishu* in Somalië te landen. Daar werd het vliegtuig in de nacht van 17 op 18 oktober door de speciale Duitse militaire eenheid 'GSG-9' overvallen. Drie van de vier Palestijnen werden gedood en de vierde gewond. De gegijzelden kwamen ongedeerd vrij. Op dat zelfde moment vonden *Ensslin, Raspe* en *Baader* in Stammheim de dood (door 'zelfmoord') en werd *Möller* gewond, waarna de Bondsregering een beroep deed op de ontvoerders om *Schleyer* te sparen. Dat daaraan niet werd voldaan is niet zo verwonderlijk.

Diskussie

Sinds die gebeurtenissen van '77 werd het stil rond de RAF. Een stilte die werd verbroken door de gebeurtenissen van eind '84, begin '85. De zoveelste hongerstaking, een aantal aanslagen – waaronder de moord op de wapenindustriële *Ernst Zimmermann* eind januari van dit jaar – en de processen tegen vier daders van de moorden op *Buback, Ponto* en *Schleyer* uit '77.

En opnieuw zit 'links' met de RAF in z'n maag. In West-Duitsland bleek er verdeeldheid in de Bondsdagfraktie van *Die Grünen*. Twee fraktievoorzitsters, *Antje Vollmer* en *Christa Nickels*, schreven aan de RAF-gevangenen een brief waarin zij om een gesprek vroegen. Eén zinsnede, waarin zij zeiden dat ze het zinvol vinden met de RAF te discussiëren, schoot met name het Bondsdaglid *Otto Schily* in het verkeerde keelgat. *Schily*, die indertijd bekendheid verwierf als advocaat van RAF-leden, stelde zich op het standpunt dat de Groenen geen politieke discussie hebben aan te gaan met vertegenwoordigers van

Bijvoorbeeld: Bernd Rössner

Isolatie folter

Sinds jaren loopt in de Bondsrepubliek de aktie 'Kleineren, Isoleren, Kriminaliseren'. Een aktie die niet alleen gericht is tegen de leden van de RAF, Beweging van de Tweede Juni en andere groepen die onder het kopje 'terrorisme' samengevat kunnen worden, maar ook tegen allerlei andere aktievoerders en sympathisanten. Als vroeg voorbeeld van die aktie van justitie, politie en overheid geldt bijvoorbeeld de voorgeleiding van Ulrike Meinhof met geweld aan persfotografen toen zij indertijd gearresteerd was. Een ander onderdeel van die aktie was de verspreiding van het gerucht dat de RAF een rakettenaanval voorbereidde tijdens en tegen het Wereldkampioenschap Voetbal in '74 in de Bondsrepubliek. Ook het verbod van het boek 'Texte: RAF' valt onder deze aktie.

Maar het gaat nog verder: in de pers verschijnen berichten dat RAF-gevangenen niet werken, terwijl ze in werkelijkheid niet *kunnen* werken omdat ze in isolatie worden gehouden. Na het ontvangen van bezoek – waarvan ze altijd door een raam gescheiden zijn – moeten de RAF-gevangenen zich naakt uitkleden voor 'onderzoek'.

Maar erger nog is de isolatie. Een voorbeeld is *Bernd Rossner*, die in Straubing een levenslange straf uitzit wegens zijn aandeel in de overval op de Westduitse ambassade in Stockholm in april '75 (een aktie die tot doel had zesentwintig gevangenen RAF-leden vrij te krijgen). Rossner zit al tien jaar in isolatie: hij wordt alleen 'gelucht' en zit de overige 23 uur van een etmaal alleen in zijn cel, krijgt maar eenmaal per maand bezoek en lang niet alle aan hem gerichte post bereikt hem ook. In '83 startte Rossner een aktie tegen deze behandeling: hij weigerde zich nog te douchen en deed zijn behoefte op de bodem van z'n cel. Als straf voor dit protest werd hij overgeplaatst naar een cel in een bunker, met geïsoleerde wanden, konstant neon-licht, overdag geen mogelijkheid, akoustische isolatie, geen frisse lucht maar in plaats daarvan droge lucht uit een air-conditioning.

Als reactie op deze behandeling kon Rossner na korte tijd niet meer eten. Hij werd ziek en werd – in plaats van naar een ziekenhuis – overgebracht naar de psychiatrische afdeling van de gevangenis. Toen dat via een bezoeker bekend werd, werd deze behandeling afgebroken. Nu verblijft Bernd Rossner weer 'gewoon' in isolatie...

ROEL SANDVOORT

De doden van de RAF

uit: 'Konkret' febr. '84

een organisatie die het (politieke) geweld heeft omarmd.

Maar ook in ons land moeten we de discussie niet uit de weg gaan. Zo schreef 'Rampspoed', het maandblad verbonden aan de PSP-jongeren, in een artikel over de RAF in haar jongste nummer dat het principe 'moord is moord' voor haar geldt, maar dat ze een onderscheid maakt tussen 'tirannenmoord' of het alsnog executeren van nazi's. "Aanslagen die geen echte schade aanbrengen, die geen computerbanden of wapenopslagplaatsen vernietigen zijn 'leuke dingen voor revolutionaire mensen', maar halen geen zier uit", aldus het niet-ondertekende artikel in

'Rampspoed', waarin ook wordt beweerd dat de staatsveiligheidsdienst een aantal aanslagen organiseert die vervolgens in de schoenen van de RAF worden geschoven. Weliswaar schrijft 'Rampspoed' dat eventuele aanslagen je 'eigen verantwoordelijkheid' zijn en "Wij zien het voor ons nog niet zitten in elk geval", toch nemen ze niet echt afstand van het moorddadige verzet van de RAF c.s.

Uiteraard moet iedereen op onze solidariteit kunnen rekenen als het om mensenrechten gaat. Maar daarnaast kunnen we niet duidelijk genoeg zijn over onze afwijzing van de methoden die de RAF toepasten toen zij nog op vrije voeten waren. En

natuurlijk ook van de methoden die de Duitse overheid toepast tegen haar onwelgevallige mensen en organisaties. Maar echt: er zijn al doden genoeg gevallen.

ROEL SANDVOORT

VIERDE ONTWAPENINGS KONFERENTIE

DE STRIJD TEGEN
DE PLAATSING

Van 3 tot en met 6 juli wordt in Amsterdam de 'Vierde Conventie voor Europese Nucleaire Ontwapening' gehouden. Na Brussel, Berlijn en Perugia komen voor de vierde maal vele honderden vredesactivisten, wetenschappers en politici bijeen om te discussiëren over en studeren op de vele problemen die ten grondslag liggen aan en de gevolgen zijn van de hoog opgevoerde bewapening in de wereld. De conferentie wordt georganiseerd door het zogenaamde 'Liaison Committee' voor de END-konferenties, waarvan vredesbewegingen en politieke partijen (waaronder de PSP) lid zijn die zich akkoord hebben verklaard met het zogenaamde 'Bertrand Russell Appeal'. Die oproep pleit voor een kernwapenvrij Europa van Portugal tot Polen en verwacht van de ondertekenaars dat zij zich onafhankelijk van de blokken zullen opstellen.

De discussie tijdens de eerste conferentie in Brussel (1981) werd voornamelijk georganiseerd in zogenaamde 'affinity groups'. Wetenschappers, vakbondsmensen, kerken, derde-wereld activisten en vredesactivisten discussieerden elk in eigen groepen en legden zo belangrijke internationale contacten.

De conferentie in Berlijn werd niet alleen gekenmerkt door de omvang (drieduizend mensen), maar vooral ook door verhitte discussies over de Oost-West tegenstelling en de vraag hoe deze te overwinnen. Het was dan ook niet toevallig dat West-Berlijn de plaats van de conferentie was, een stad die bij uitstek het symbool is van de verdeling van de wereld in twee blokken. De officiële vredesraden uit het Oostblok weigerden in West-Berlijn aanwezig te zijn. Zij zagen in de conferentie een anti-Russische manifestatie. Onafhankelijke vredesactivisten uit Oost-Europa werd het door hun regeringen mogelijk gemaakt de conferentie in West-Berlijn te bezoeken. Een kleine demonstratie van Petra Kelly (van Die Grunen) en enkele anderen in Oost-Berlijn veranderde daar niets aan. Het probleem van de deelname van onafhankelijke vredesactivisten aan de conferentie speelde ook in Perugia in 1984. Wel waren de zogenaamde 'officiële' aanwezig, maar weer bleven de stoelen van de onafhankelijken leeg. Behalve aan de Oost-West 'konfrontatie' werd in Perugia uitgebreid aandacht besteed aan de relatie van de geïndustrialiseerde wereld met de Derde Wereld en de invloed van de Oost-West tegenstelling op die Derde Wereld.

Amsterdam

De Amsterdamse bijeenkomst zal in het teken staan van de voortdurende strijd tegen de (verdere) plaatsing van middel-lange afstandswapens in Nederland en België. Het feit dat de conferentie in Amsterdam wordt gehouden is een blijk van solidariteit van de Europese vredesbeweging met de strijd van de Nederlandse

vredesbeweging. Alle aspecten van het verzet tegen de kruisraketten zullen tijdens de conferentie aan de orde komen. Maar daar zullen de discussies zich niet toe beperken. Ook andere aspecten van de steeds toenemende militarisering in de wereld zullen aan de orde komen. Er zal aandacht worden besteed aan het verzet tegen de aantasting van de democratie veroorzaakt door bewapeningswedloop en militarisme, de nucleaire verbinding tussen kernenergie en kernwapens, de Britse en Franse kernwapens en nieuwe ontwikkelingen op het gebied van de bewapening.

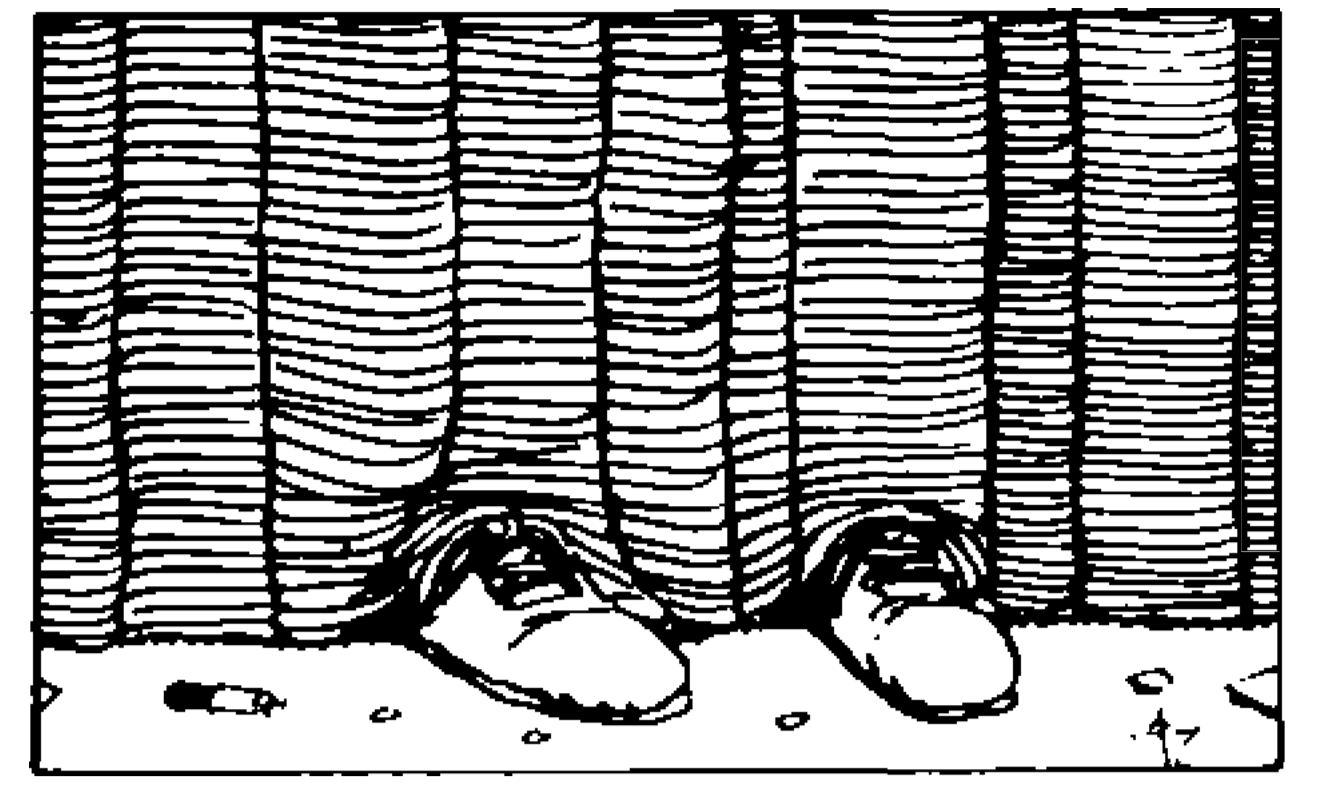
Onder de verzamelnaam 'Oost-West'-onderwerpen vallen de discussies over de relatie tussen vredesstrijd en de strijd voor zelfbeschikking, het vraagstuk van de onderlinge afhankelijkheid (interdependentie) en de deling van Europa. Verder worden er bilaterale projecten door partnergroepen uit Oost- en West-Europa georganiseerd. De vredesbeweging ziet in dat de oorzaak van conflicten niet kan worden weggenomen als niet ook de onderontwikkeling van grote delen van de wereld verdwijnt. Onder de verzamelnaam 'Noord-Zuid'-onderwerpen komen daarom onderwerpen aan de orde als: het Oost-West conflict in de Derde Wereld als een destabiliserende

faktor, de vredesbeweging gekonfronteerd met de gewapende bevrijdingsstrijd, wapenhandel en konversie en onderontwikkeling als oorzaak van spanningen en conflicten die tot een algemene oorlog kunnen leiden.

Deze opsomming van konferentiethema's is verre van volledig. Op het moment is het raamwerk voor het programma gereed, maar aan de konkrete invulling wordt nog hard gewerkt. Bovendien hebben alle vorige conferenties bewezen dat de deelnemers zelf ook een actief aandeel hebben in de vraag wat tijdens de bijeenkomst onderwerpen zijn die men wil bediscussieren. De organisatie biedt daarvoor ook de ruimte.

BEN KOELEMAN

De conferentie begint op woensdag 3 juli 's middags en eindigt op zaterdag 6 juli. De hoge kosten die gemaakt moeten worden om een internationale bijeenkomst (met simultaanvertalingen) mogelijk te maken zijn er de oorzaak van dat de deelnemerskosten f 190,- moeten bedragen. Daarvoor ontvangt men wel de konferentiemap en alle andere inleidende stukken. Verdere informatie over de conferentie kan worden verkregen door een briefje te sturen naar: Stichting END Convention, Postbus 5215, 1007 AE Amsterdam.

ACHTER HET
GROENE GORDIJN

Donderdagmorgen 7 maart tussen één uur en half twee ('s nachts dus, ik ben dan net jarig, maar afgezien daarvan), lopen vier gewapende militairen door de Torenstraat in Gorinchem. Een wakkere Gorkummer ziet hen. Hij vindt op zijn weg een andere koene boy. Ze vinden het maar vreemd. In alle vroegte gaan ze eens bellen. Naar het gemeentehuis: weet van niets. Naar de politie: het zijn soldaten van de 'Van Heutz'-compagnie, ze hebben geladen wapens en verschijnen twee tot driemaal 's nachts. Naar het ministerie van defensie: het is een NATRES-oefening (NATRES = Nationale Reserve, die uit mensen bestaat, van wie een deel wapens thuis heeft, eng dus). Kabinet van de burgemeester: de burgemeester is er niet, maar de sekretaresse is wantrouwig (over de twee bellers) en verwijst door naar de afdeling voorlichting: weet van niets. Naar de Koninklijke Marechaussee: het is een beveiligingsgroep van het 424ste Infanteriebataljon. Naar het 424ste bataljon: het is geen NATRES, het is geen oefening, het is geen 424ste infanteriebataljon, dit is permanent. DIT IS PERMANENT?

De snuggere snuffelaars houden niet van zulke permanente situaties. Met een kan koffie en een tros bananen gaan ze er 's avonds weer op uit. Die kan en tros willen ze aan die militairen geven, maar ondertussen komen we een lid van de marechaussee in een auto tegen. Die lust geen koffie en bananen. Verder op straat staat een ander lid van de marechaussee geheim agent achter een boom te spelen. Bovendien lijkt ook nog de politie in staat van paraatheid te verkeren.

Misschien, zo zegt de politie, heeft de bewaking te maken met kladderaars en inbrekers van een militair complex in de nabijheid. Niemand weet echter, wat dat complex daar doet of behoort te doen. Was 'Onkruid' soms weer eens op ontdekkingstocht? De fractie in de Tweede Kamer heeft de Gorkummer inlichtingengroep maar wat geholpen door ook maar eens (schriftelijke) vragen aan de minister van defensie te stellen.

Soms heb ik het gevoel, dat Gorkummer niet de enige spookstad in Nederland is. Hoe meer 'Onkruid', hoe meer dat gevoel blijkt te kloppen.

Die bananen? Natuurlijk, omdat Nederland een bananenrepubliek is. Is dat permanent?

CHRIS HUINDER

RAKETTEN ROND DE HAVENS

Gordelroos in Rotjeknor

In de 'Defensienota 1984' werden plannen bekend gemaakt voor raketgordels rond de zee- en luchthavens van Vlissingen, Amsterdam en Rotterdam. Deze havens zijn, aldus de NAVO-strategie, van essentieel belang voor aanvoer van Amerikaanse troepen en materieel in oorlogstijd.

Vredesgroepen in Rotterdam zijn een offensief gestart tegen deze plannen. Een bericht van Wiert Omta uit de Maasstad.

In de 'Defensienota 1984' staat dat er in 1988 vier Hawk-squadrons vanuit West-Duitsland naar Nederland worden overgeplaatst. Daarnaast komen er in de tweede helft van de jaren tachtig nog vier Hawk-raketeenheden vrij. De acht Hawk-squadrons "zullen gedeeltelijk worden benut voor het doortrekken van de luchtverdedigingsgordel in de Bondsrepubliek Duitsland naar Nederland, zoals in de NAVO is overeengekomen. Voor een ander deel worden zij ingezet voor de bescherming van zee- en luchthavens waarlangs in crisis- en oorlogstijd versterkingen worden aangevoerd", aldus de nota. Na 1990 worden er, als het aan de NAVO ligt, rond de aan- en doorvoerhavens ook moderne, Patriotraketten gestationeerd. De Hawk- en Patriotraketten moeten de (lucht)havens van Vlissingen, Rotterdam en Amsterdam beschermen tegen vijandelijke vliegtuigen. Op hun beurt worden de Hawk- en Patriotafvuurinstallaties beschermd door Stinger-raketten. Defensie gaat dus in de genoemde regio's in totaal drie raketsystemen plaatsen.

Niet nieuw

De plannen zijn niet nieuw. Al in 1978 ontwikkelde de NAVO op initiatief van de Amerikaanse president Carter plannen om de doorvoerhavens van Amerikaanse versterkingen met grond-lucht doelraketten en onderscheppingsjagers te beschermen. Een in allerijl opgericht Rotterdams aktiekomitee organiseerde in het voorjaar van 1978 een demonstratie tegen 'de raketgordel'. In antwoord op raadvragen antwoordden B&W dat er nog geen definitieve besluitvorming had plaatsgevonden, in de Maasstad gingen ze over tot de orde van de dag.

De aankondiging in de 'Defensienota 1984' veroorzaakte in eerste instantie weinig onrust. Pas nadat generaal Roos (bevelhebber der landstrijdkrachten) in een vraaggesprek de raketgordel ter sprake bracht, kregen de defensieplannen volop aandacht van Rotterdamse vredesgroepen. Roos vertelde dat de raketten niet op of bij bestaande bases komen te staan maar 'in het veld', zo dicht mogelijk bij de haveninstallaties. Opgewekt vertelde Roos er bij dat de raketten geen extra bedreiging vormen voor Rotterdam. Integendeel zelfs, de strategen hebben be-

dacht dat 'de Rus' het aan- en doorvoer-gebied in Nederland alleen met gerichte, niet nukleaire middelen zal aanvallen: "Ze zouden wel gek zijn een atoombom op Rotterdam te gooien, die haven hebben ze zelf veel te hard nodig".

'Grrr...'

Deze openhartigheid was voor een aantal mensen reden 'Grrr...' in het leven te roepen (Geen Raketgordel Rond Rotterdam...). Bernard de Kievit, één van de initiatiefnemers, deelt het optimisme van generaal Roos niet: "De Rotterdamse haven is een steeds belangrijkere rol gaan spelen bij de transporten van militair materieel voor het Noord-Amerikaanse leger. De regelmatige 'Reforger'-oefeningen zijn daar een voorbeeld van. Om te voorkomen dat die aanvoerlijnen in oorlogstijd al te snel geblokkeerd raken hebben ze besloten die raketten te plaatsen. Daardoor gebeuren er volgens mij twee dingen: Rotterdam wordt een nog aantrekkelijker doelwit voor bombardementen, en zo'n luchtverdediging zal extra militaire transporten aantrekken. Dat Rotterdam een raketgordel krijgt geeft aan dat hier dingen gebeuren die van vitale militaire betekenis zijn".

Op 24 januari organiseerde 'Grrr...' een

omsingeling van het Rotterdamse stadhuis. Ongeveer tweehonderd mensen deden mee aan deze actie. Voor Rotterdamse begrippen een groot aantal.

Tijdens de omsingeling werd er in het stadhuis door de gemeenteraad kort gediscussieerd over de defensieplannen. B&W bleken ondanks eerdere toezeggingen buiten de voorbereidingen te zijn gehouden en beloofden navraag te doen bij het ministerie. Over enige tijd komt de gemeenteraad er op terug. Defensie heeft inmiddels laten weten dat in tegenstelling tot de woorden van generaal Roos nog niet vast staat waar de raketten geplaatst worden.

Dit wordt de komende maanden onderzocht en het is mogelijk dat de raketsystemen op bestaande bases in de regio Rotterdam gestationeerd worden. Voor 'Grrr...' maakt het niet zoveel uit welke definitieve lokatie defensie kiest. Bernard de Kievit: "In alle gevallen gaat het om een verdergaande militarisering van het Rijnmondgebied met alle risico's van dien voor de bevolking. Of ze nu bij de haven, op militaire bases, in een vierkant of in een cirkel worden geplaatst... dat is van ondergeschikt belang. We gaan een brochure schrijven over de raketgordel en in een krant die het 'Rotterdams Vredesplatform' begin mei hoopt te verspreiden wordt er ook aandacht aan besteed. We

hebben drie jaar de tijd om de raketgordel tegen te houden en willen voorlopig de nadruk leggen op het geven van informatie. Daarmee hopen we zoveel mogelijk politieke partijen, organisaties, buurtgroepen en mensen tegen de raketgordel te mobiliseren. Tegelijk willen we inlichtingen bijeengaren over de raketgordel, het is bijvoorbeeld nog niet bekend waar ze precies geplaatst worden. Wanneer we die lokaties weten kunnen we ons daarop richten. Bijvoorbeeld door samen met juristen en planologen bezwaarschriftprocedures te starten. Met de 'mensengordel tegen de raketgordel' in januari eisten we van B&W en de gemeenteraad dat ze zich tegen de plannen verzetten. Maar zelfs als B&W en de raad zich willen verzetten, zijn hun bevoegdheden niet doorslaggevend. We komen dus vanzelf in Den Haag terecht, bij het ministerie en de Tweede Kamer. Verder willen we contacten leggen met actiegroepen in en rond Amsterdam en Vlissingen en in Noord-Nederland, want zij krijgen ook zo'n raketgordel in hun regio".

WIERT OMTA

Voor nadere informatie kan contact opgenomen worden met: Rotterdams Vredesplatform, Walenburgerweg 55, Rotterdam.

Een demonstratie tegen de raketgordel in Rotterdam

foto: Jota/Rotterdam

STEM DE OPPOSITIE

In het januari-nummer van 'Bevrijding' startte een discussie over de toekomst van de PSP met een artikel van de hand van *Chris Huinder*. Hij lanceerde daarin het idee voor de oprichting van een 'Federatie van Sociale Bewegingen' als alternatief voor de parlementaire rol van de PSP. In het februari-nummer reageerde *Chris Peeters*, die sterk twijfelt aan de haalbaarheid van dat idee. In het maart-nummer stonden twee reacties: van *Henk Branderhorst* (die eerst op zoek wil naar een gemeenschappelijke analyse) en *Frans Groenendijk* (hie vindt dat partij en beweging elkaar moeten versterken). Op deze pagina's een artikel van *Martin van Rossum*, die nader ingaat op het voorstel van de Vervoersbond FNV om met een brede maatschappelijk en politieke coalitie de regering Lubbers het bos in te jagen. Vandaar zijn oproep: **Stem de oppositie.**

De Vervoersbond FNV heeft voorgesteld met behulp van een brede maatschappelijke en politieke coalitie het huidige kabinet bij de verkiezingen in 1986 weg te jagen. Dat voorstel is tot op heden met name door vertegenwoordigers van "klein links" omarmd, hetgeen de aantrekkelijkheid ervan voor andere bondgenoten overigens niet heeft vergroot. Over en weer doet zich hierbij het misverstand voor alsof het zou gaan om een voorstel in de richting van een progressieve meerderheidsregering in de periode 1986-1990. Niets is echter minder waar. Bij kabinetsformatie met het oog op een ander beleid is de Partij van de Arbeid onmisbaar. De meest realistische regeringscombinatie voor de komende periode is vervolgens die met het CDA. Deze benaderingswijze verschilt op twee fundamentele punten van pleidooien voor een PvdA/CDA-koalitie, die wel eerder uit bepaalde vakbondskringen opklonken. Ten eerste: wat is de binnen- en buitenparlementaire positie en opstelling van het meest progressieve deel van de regeringscombinatie (de PvdA); en ten tweede: welke rol kan en wil "links van de PvdA" spelen. Het maakt nog al wat uit of een PvdA - regeringsbelust - vooraf het ene compromis na het andere sluit om bij de potentiële coalitie-partner in het gevecht te komen. En daarbij dan de buitenparlementaire massabewegingen, die onmisbaar zijn om de gewenste veranderingen door te zetten, regelmatig van zich vervreemd. Of dat de

PvdA daarbij op binnen- en buitenparlementaire kracht mikt, waarbij de uiteindelijke verhoudingen na de verkiezingen de marges voor compromissen dikkeren. Mede gezien de neiging van de huidige regeringspartners om het kabinetsbeleid inzet van de verkiezingen te maken, zal zo'n centrum-progressieve coalitie elektrooraal afgedwongen moeten worden; CDA en VVD samen onder de zeventig zetels, de PvdA ruim op veertig procent, anders gaat het feest mooi niet door. Een dergelijke PvdA zal behoedzaam moeten manoeuvreren, onafhankelijk en standvastig, geen geflirt naar tegelijkertijd centrum en links in een poging alle vleugels het naar de zin te maken: dat tast de geloofwaardigheid van de beoogde strategie aan.

Klein links

De tweede afwijking van het gangbare denkpatroon uit het voorstel van de Vervoersbond betreft de rol van (klein) links. Wat zou er mooier zijn dan een progressieve parlementaire meerderheid, die een dergelijke PvdA/CDA-koalitie onder druk kan zetten?

De eerlijkheid gebiedt om daarbij te zeggen dat de progressieve meerderheid dan mede op een vleugel is gebaseerd, die loopt van D'66 - EVP - Scholten/Dijkman tot en met CPN/PPR/PSP. Bepaald geen homogeen gezelschap, tot op heden noch in staat parlementair, noch buitenparle-

mentair met één mond te spreken. En dat is wel een minimale voorwaarde om als serieuze gesprekspartner - bijvoorbeeld voor de vakbeweging - te fungeren (de FNV gaat zich actief in een verkiezingskampagne storten, maar denk ook aan manifestaties en demonstraties bij stakingen en acties tegen het regeringsbeleid: wat voor indruk maakt het als zes afzonderlijke sprekers van mini-dwergjes hun zegje willen komen doen). Eén lijst van CPN/PPR/PSP bij de verkiezingen is dringend gewenst, ook al omdat actieve vakbondsmensen dringend behoefte hebben aan een helder politiek oriëntatiepunt ter linkerzijde naast de PvdA. Maar als die wens op korte termijn vanwege interne partij-ontwikkelingen alleen maar tot verdere versplintering leidt, is misschien een goed alternatief het over gezamenlijke werkafspraken als Tweede Kamerfracties te hebben (ondanks alles immers het politieke gezicht). Ook dan nog helpt het bestaan van een "links van de PvdA" er aan mee, dat de vakbeweging in zijn uiteindelijke opstelling partij-politiek onafhankelijk kan blijven.

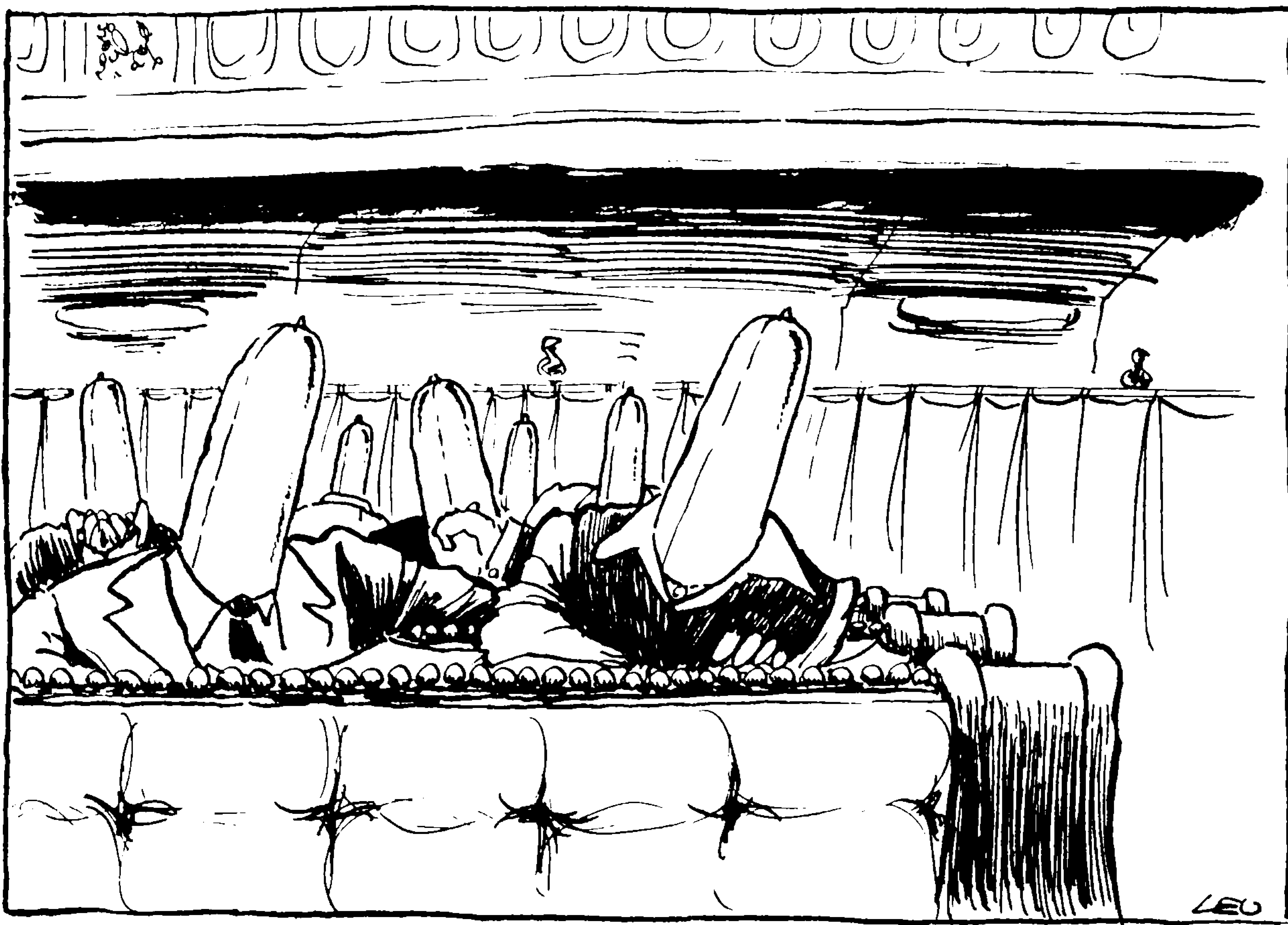
Van de PSP is in dat geval wellicht de lijstvolgorde een belangrijker kongresonderwerp, dan te geforceerde pogingen het over iets anders eens te worden. Dus: *Andrée van Es* als meest bindende figuur lijsttrekker, *Wilbert Willems* als notoire samenwerker tweede, derde en vierde plaats reserveren voor personen met een "gezicht" naar voor de PSP belangrijke sociale bewegingen en 'good old' *Fred van der Spek*, onze eigen solerende linker-vleugelspeler, op de vijfde plaats (de PSP krijgt immers minstens vijf zetels?). Zou dat allemaal te veel gevraagd zijn van een partij die zichzelf niet als doel, maar als middel opvat?

Positieve actie

De Vervoersbond FNV - en eigenlijk heel de vakbeweging - is tot deze herbezinning op "de strategie naar de politiek toe" gedwongen door het optreden van het huidige kabinet. Massief verzet heeft verdere afbraak voorkomen (of op zijn minst vertraagd), maar gaandeweg heeft de vakbeweging zich gerealiseerd dat voor het realiseren van belangrijke doelstellingen een ander kabinet nodig is. Lang niet alles kan gecompenseerd worden in onderhandelingen met werkgevers, integendeel, de machtsbalans tussen werkgevers en werknemers die toch al niet erg in evenwicht is, werd regelmatig door het kabinet verder uit balans getrokken ten gunste van werkgevers.

Doelstellingen als eerlijke verdeling van betaalde en onbetaalde arbeid en een goed stelsel van sociale zekerheid kwamen op de tocht te staan. Acties tegen het regeringsbeleid zonder meetbaar resultaat werken ontmoedigend, bieden van een perspectief op een ander beleid, helpt nog even volhouden. De FNV heeft hieruit de logische konsekwentie getrokken dat zij zich dan ook maar actief moet gaan inzetten om de CDA/VVD-koalitie bij de eerstvolgende verkiezingen van zijn parlementaire meerderheid af te helpen (een feitelijk rond FNV-acties optredend "negatief stemadvies" dat tot dalende aanhang onder FNV-leden voor CDA en VVD leidt, maar evenzeer het potentieel aantal nietstemmers dreigt te doen oplopen).

De Vervoersbond heeft hierbij een "positieve" daad willen stellen: vorm een brede samenwerking voor een ander beleid. Het is zoals *Greetje Lubbi* (voorzitter Voe-

BEROEPSVERBOD

Sander Doeve niet welkom

dingsbond FNV) in 'de Waarheid' in reactie op een eerder artikel in die krant van de Vervoersbond-voorzitter *Arend Drenth* schrijft: "Ga in de slag met de milieubeweging als het over de vervuiling van de samenleving gaat, op pad met de anti-kernenergiebeweging tegen kernwapens en kernenergie, op kruistocht met woonlastencomité's tegen te hoge woonlasten". De Vervoersbond trekt alleen de lijn door: zet je samen met vrouwenbeweging, jongeren, etnische minderheden, milieu- en energiebeweging in voor herverdeling van betaalde en onbetaalde arbeid en inkomensindividualisering. En doe dat liefst niet als bond apart, maar gezamenlijk als FNV. Op basis van gezamenlijk vastgesteld beleid, zoals neergelegd in de FNV-resoluties "Arbeid en Solidariteit", "Vrouw en Arbeid", enzovoorts.

Arbeidstijdverkorting

Daarmee zijn we op de inhoud terecht gekomen, waar het wat betreft de vakbeweging in de verkiezingsstrijd om zal draaien. Kies een paar kernthema's die er in het stemhokje toe zullen doen. Twee, drie hoofdonderwerpen komen dan boven drijven: bovengenoemde arbeidstijdverkorting en inkomensindividualisering annex sociale zekerheid en technologiebeleid (in het kader van economisch herstelbeleid; in dit artikel ga ik verder op het derde punt niet in). Op alle drie de punten heeft de Vervoersbond, voortbordurend op al langer bestaande inzichten, een nieuwigheidje gelanceerd. Wat betreft de herverdeling van betaalde en onbetaalde arbeid is dat de stelling dat voor korter werken zowel sociale als politiek actie is vereist. Zoals uitvoeriger door *Arend Drenth* en *Ger Ros* in 'de Volkskrant' van 13 februari jongstleden in reactie op een artikel van *Frans Leijnse* is weergegeven, wordt daarbij van de overheid gevraagd de Arbeidswet van 1919 zo te wijzigen dat daardoor de onderhandelingspositie van de vakbeweging versterkt wordt (wetgeving is dus niet bij voorbaat goed of fout, dat hangt eenvoudig van de inhoud van de wet af). Dat zou kunnen door in de Arbeidswet een maximum van veertig uur per week te regelen, waarboven een vergunning van de arbeidsinspectie nodig blijft, en tegelijkertijd vast te leggen dat een arbeidsduur van meer dan tweënderdertig uur per week alleen is toegestaan, wanneer dat in onderhandeling met de vakbonden is overeengekomen. Zo'n wetswijzigingsvoorstel kan onderdeel uitmaken van een breder samengesteld beleidspakket waarover met een nieuw kabinet een akkoord wordt gesloten. Dat mag zelfs een nieuw 'Plan van de Arbeid' heten, zoals de voorzitter van de Industriebond *Dick Visser* in 'de Waarheid' doet, eveneens in reactie op genoemd artikel van *Arend Drenth*. Ook hier geldt weer dat niet de naam, maar de inhoud telt.

Die tweënderdertig uur (die later uiteraard is te wijzigen) slaat dan op de normstelling die de FNV in 1990 wil bereiken. Bij zeer realistische, dat wil zeggen gematigde economische veronderstellingen met betrekking tot groei, enzovoorts, valt dan al uit te rekenen dat geregistreerde werkloosheid en een deel van de verborgen werkloosheid voor 1990 tot aanvaardbare proporties kan worden teruggebracht (twee à driehonderdduizend personen) met behoud van gemiddelde individuele koopkracht (hetgeen uiteraard nog niets zegt over de inkomensverdeling). Hierbij is

Op 7 februari van dit jaar kwam de 'Winschoter Courant' met het bericht dat de PSP er Sander Doeve door de gemeente Assen in een functie geweigerd is op grond van zijn politieke verleden. Sander Doeve, inmiddels lid van het Partijbestuur maar toen nog raadslid voor zijn partij in Groningen, solliciteerde twee jaar geleden naar de functie van coördinator voor het project 'Mensen zonder Werk' in de gemeente Assen. Doeve werd toen als eerste op de voordracht van de sollicitatiecommissie geplaatst. In plaats van aangenomen te worden – wat de normale procedure zou zijn geweest – stelde B&W van de gemeente Assen daarop nog een speciale commissie, bestaande uit drie wethouders (!), aan het werk die nogmaals het doopceel van Doeve lichtte. Dat resulteerde in een afwijzing. De aanleiding voor die afwijzing, zo is nu gebleken, moet worden gezocht bij inlichtingen die de huidige commissaris van de politie van Assen, de heer Horstmann, indertijd 'informeel' aan de burgemeester van Assen, het voormalige PvdA-Kamerlid Masman, verstrekke. Horstmann werkte tot voor twee jaar bij de gemeentepolitie van Groningen waar hij ondermeer bij de

Plaatselijke Inlichtingen Dienst (de spionagedienst van de politie) betrokken was. Onmiddellijk na de krantepublicatie stelden de fracties van PPR en CPN/PSP in de gemeenteraad van Assen vragen over deze affaire aan B&W. De antwoorden kwamen in rekordtijd: drie dagen. In die antwoorden ontkennen B&W dat zij aan de 'loyaliteit' van de sollicitant hebben getwijfeld en beweren zij dat "de vereiste werkhouding in het licht van de aan de orde zijnde functie in onvoldoende mate aanwezig zou zijn". Volgens B&W heeft er geen onderzoek naar de politieke antecedenten van Sander Doeve plaats gevonden, terwijl wordt erkend dat er bij enkele personen informatie is ingewonnen "waaronder de heer Horstmann (...) als (...) uit het Groningse afkomstig persoon", dus *niet* als politiefunktionaris. Hoewel dat door B&W van Assen wordt ontkend is Sander Doeve er van overtuigd dat het wel degelijk om een 'beroepsverbod' gaat. Toen hij twee jaar geleden geruime tijd moest wachten op enig bericht van de kant van de gemeente ging hij zelf eens informeren hoe het met zijn sollicitatie stond. Hij kreeg toen van een ambtenares te horen dat het kollege net

besloten had hem niet aan te nemen. Zij kon niet zeggen waarom, maar vertelde wel dat het om 'politiek' ging. Na de vage brief die daarop volgde van de kant van B&W zag Doeve uiteindelijk af van verdere actie om de positie van de betrokken ambtenares niet in de waagschaal te stellen: zij had immers haar mond voorbij gepraat.

Nu de zaak via een journalist alsnog boven water is gekomen zoekt Doeve uiteindelijk wel duidelijkheid, zeker omdat burgemeester Masman heeft verklaard dat je "over zo'n zaak geen onduidelijkheid mag laten bestaan. Inmiddels heeft Sander Doeve in een brief aan B&W om die zo beleden duidelijkheid gevraagd. In afwachting van het antwoord beraadt hij zich op verdere stappen. Afhankelijk van die reactie wil hij de Kamerfracties van PSP en PvdA bij deze zaak betrekken, zeker nu duidelijk wordt dat zijn 'beroepsverbod' niet op zichzelf staat: er schijnt een tweede zaak rond een PPR'er en een derde geval rond een Molukker in Assen te spelen.

Nader bericht uit het Assense zal dus wel niet uitblijven.

ROEL SANDVOORT

al een vergroting van deelname van vrouwen aan betaalde arbeid meegerekend. Voor nog hogere participatie is een vijftwintig-urige werkweek noodzakelijk, die bij gelijkblijvende randvoorwaarden (gematigde economische groei, behoud gemiddelde individuele koopkracht etc.) rond 1996-1998 bereikt kan worden.* Door de onderhandeling over arbeidstijdverkorting en herbezetting (met voorrang voor jongeren, vrouwen, etnische minderheden) met wetgeving te ondersteunen wordt het grote maatschappelijke belang van ATV onderstreept, terwijl de onderhandelingsvrijheid van de vakbeweging niet wordt beknot. Alweer een dilemma van links opgelost.

Wat betreft de sociale zekerheid moet allereerst iets in de publieke beeldvorming rechtgezet worden: in tegenstelling tot de gedachte dat De Graaf c.s. alles al op een oor na gevild hebben, is het zo dat het kabinet van de zeven miljard die zij op het stelsel van sociale zekerheid wilde bezuinigen er nog vijf (!) moet binnenhalen met behulp van maatregelen per 1 januari 1986 in de sfeer van kortere uitkeringstermijnen, invoering glijdende schaal, afbouw tot sociaal minimum, afschaffing verdisconterings werkloosheid in de WAO en verzwaaring van de referte-eis (aantal weken dat je gewerkt moet hebben om voor een uitkering in aanmerking te komen). Of verdragingsstaktieken ook effect kunnen hebben! Dit plaatst acties tegen eventueel doorgezette kabinetsvoornemens in het komend najaar in een bijzonder perspectief: de afbraak kan stopgezet worden, is het niet per 1 januari aanstaande dan wel bij het aantreden van een nieuw kabinet.

De huidige oppositie zou er verstandig aan doen zich binnenskamers op die laatste mogelijkheid voor te bereiden door middel van het opstellen van een stuk concept-noodwetgeving waarin verkeerde beslissingen uit het najaar worden teruggedraaid, dat onmiddellijk bij het aantreden van een centrum-progressief kabinet in het 'Staatsblad' kan terecht komen. Er kan trouwens nog wel meer van de afbraak van de laatste jaren teruggedraaid worden, met voorrang voor de minimum-inkomens: in het kader van een stimuleringsbeleid (ekstra investeringen in de orde van grootte van drie à vier miljard per jaar) past heel wel een konsumptieve bestedingsimpuls gericht op het versterken van de binnenlandse bestedingen waarmee een groot deel van het nivo van de uitkeringen gerepareerd en de wensen van de FNV ten aanzien van het wettelijk stelsel van sociale zekerheid gerealiseerd kan worden in een periode van vier jaar (bijvoorbeeld jaarlijkse stappen van één miljard ekstra).

Dit is uiteraard andere koek, dan om het gebrek aan geloof in eigen kracht te maskeren met voordeeltjes in de sfeer van sociale zekerheid voor alleen vakbondsleden.

Uiteraard is de "rek" die in deze financiële operatie zit mede afhankelijk van de effecten van arbeidstijdverkorting. Drastische verkorting van de arbeidstijd dwingt tot nog meer nadenken over financiële en inkomensconsequenties. De heffingsgrondslag voor belasting en premies zal gewijzigd moeten worden. Inkomensindividualisering zal steeds consequenter doorgezet moeten worden. Dit roept vragen op over de plicht tot arbeid op langere

termijn. Nu al bestaat er een allerwege erkende vrijstelling van die plicht voor gepensioneerden en doen zich soortgelijke ontwikkelingen voor bij VUT, 57½-jarigenregeling, oudere werklozen enzovoorts. Bij drastische arbeidstijdverkorting dient straks wellicht iets dergelijks geregeld te worden voor bepaalde leeftijdscategorieën die nog nooit eerder of althans zeer langdurig niet aan het betaalde arbeidsproces hebben deelgenomen (met name vrouwen). De Vervoersbond heeft daarom voorgesteld – uitgaande van de uit de herverdelingsoperatie voortvloeiende noodzakelijkheden – een onderzoek in te stellen naar hoe in de praktijk de relatie tussen arbeid en inkomen gelegd zal moeten worden en om hiermee de onderhuids binnen de vakbeweging voortwoekerende discussie over basisinkomen te beslechten. Dat zou alweer een dilemma van links opgelost betekenen.

In het bovenstaande is meermalen – al dan niet tussen de regels door – op de wisselwerking tussen politiek en vakbeweging geduid. Niet alle van de genoemde ideeën zullen in de brede verbanden opgepikt worden. Zolang (klein) links geen machtsfactor in de echte betekenis van het woord (gebundeld en inclusief aan het dragen van regeringsverantwoordelijkheid toe) vormt, kan zij misschien dan toch wel de creativiteitsfactor vervullen.

MARTIN VAN ROSSUM

* Voor de liefhebbers van meer rekenwerk verwijs ik naar artikelen van Ferd Crone en anderen in de recente nummers van het Tijdschrift voor Politieke Economie.

VOORNEMENS

Politiek is leuk, als je er iets leuks in wilt zien. In een dergelijke zin, kun je alles invullen wat je wilt en zowaar... het klopt. Dat is politiek! Je kletst maar, het past altijd wel ergens in. De regering heeft een konsept-beleidsplan emancipatie het licht doen zien. Een mooi globaal verhaal, verschillende prachtige doelstellingen. Behoudend Nederland van kabaretier tot bisschop loopt te hoop tegen het plan en verzamelt zich in aanbevelingskomitees rond 'Vrije Vrouwen'. Tegen de 'terreur' van de emancipatie.

Aan de andere kant tonen ook de doorgaans keurig tonende leden van de Emancipatieraad zich niet erg gelukkig met het beleidsplan. Zij plaatsen scherpe kritiek bij de gelijkberechtiging van gehuwden en ongehuwd samenwonenden. De Emancipatieraadsleden willen in feite hetzelfde als wij. 'Behandel gehuwden net zo als ongehuwden en ga niet ongehuwden in het gehuwdenkorset dwingen.' Intussen heeft de Raad een nieuwe samenstelling gekregen. Het is de vraag of deze nieuwe Raad de gezinsmoraal en het ideaal van de wederzijdse afhankelijkheid ook stiekum door het beleidsplan zien heensijpelen. Of zullen de nieuwe leden zelf wellicht te zeer doorsijpeld zijn van het bestaande regeringsbeleid? Een twijfel die wij hebben vanwege de politieke samenstelling van de nieuwe raad? De 'Vrije Vrouwen' en de keur van aanbevelingsheren om haar heen hebben met die gezinsmoraal geen enkele moeite. Hun bezwaar geldt vooral de arbeidsplicht die zij uit het beleidsplan als regeringsvoornemen menen te destilleren. De terreur van de emancipatie, om het in hun ogen nog verdergelijker begrip 'feminisme' maar even niet te gebruiken, wil volgens hen alle vrouwen gezin en keuken uitjagen, de arbeidsmarkt op. Alsof die arbeidsmarkt die vrouwen met open armen ontvangt. Wij zijn tegen terreur. Dat past in onze PSP-gezindheid. Wij zijn ook tegen arbeidsplicht, dat ligt ons niet zo. Wij zoeken het eerder in het scheppen van mogelijkheden, zodat vrouwen zelf kunnen kiezen. Ook de 'Vrije Vrouwen' zijn dus tegen dwang en terreur. Maar in feite bieden zij zelf de onvrijheid van de eenzijdige mogelijkheid van het aanrecht. En het regeringsbeleid komt er op neer dat met vrome oogjes een emancipatiebeleid wordt beloofd, terwijl de ene maatregel na de andere wordt genomen, die uiteindelijk dwars staat op de gelijke behandeling en individualisering die men zegt na te streven. Gesteund door immer weer het CDA. Soms met behulp van de PvdA die dan onverhoeds stelt dat de maatschappij zelf de snelheid van emancipatie moet bepalen en niet de overheid. Daarbij steunt die partij

ik heb niets tegen mannen, maar...

wetsvoorstellen die die snelheid alleen maar afremmen. Soms met steun van de VVD die altijd wel weer een kromme redenering vindt. Je kletst maar, het past altijd wel ergens in.

Het gaat in de politiek met emancipatie net als met het milieubeleid. Bij het milieu worden altijd prachtige voornemens uitgesproken, maar het is niet de bedoeling dat de industrie 'ls bakermat van onze samenleving er konkreet mee wordt lastiggevalen. Bij emancipatie zie je ook prachtige voornemens, maar je moet niet aan de hoeksteen van de samenleving, het gezin, komen.

Maar er is een wenkend perspectief op het front van emancipatie en gelijke behandeling. Er komen veranderingen in de Wet Gelijke Behandeling. Eén er van is dat de huidige twee commissies (één voor de partikuliere sektor en één voor de overheid) samensmelten tot één commissie. Deze mag dan ook nog eens uit eigen beweging onderzoek instellen, wat tot nu toe niet mocht. Het lijkt verdraaid veel op de manier waarop de Amerikanen en Canadezen samen het zure regen probleem gaan oplossen. Door een Amerikaan en een Canadees aan te wijzen die er maar eens samen over moeten gaan praten.

TITIA VAN LEEUWEN
TITIA BOS

Amsterdam

De Lekse en Spekse twisten

Terwijl de ene helft van de partij de andere helft uitmaakt voor 'sektariërs' (en omgekeerd de andere helft de ene helft 'sjomelaars' naar het hoofd werpt) deed de PSP afdeling Artis onlangs een dappere poging tot de-polarisatie. Deze Amsterdamse afdeling van de PSP, die zichzelf noemt naar de op haar gebied liggende diergaarde, zag met lede ogen dat de 'visie 2'-aanhangers 'voor samenwerking met PPR en CPN) beweren 'de overgrote meerderheid van de partij' achter zich te hebben staan, terwijl de 'visie 3'-adepten dat argument ook hanteren. En dat terwijl tijdens een afdelingsvergadering telkens bleek dat de afdeling een aantal 'twee-tjes' en een aantal 'drietjes' telt en de rest 'daar ergens tussenin' zit. (En bovendien tachtig procent van de leden nooit op een vergadering komt). Dus wat deden die apen van Artis? Juist, zij organiseerden een 'telefonische enquête. Tussen 14 en 21 januari werd een poging gedaan alle leden per telefoon te benaderen. De lange arm van de afdeling reikte tot in Oldenzaal. Van de tweeeenzestig leden werden er uiteindelijk vierenvijftig bereikt. "Een geweldig idee", aldus een aantal ondervraagde leden en "veel goedkoper dan een kongres" volgens een lid dat op-de-kleintjes-let. "De uitslag moet niet alleen in het afdelingsblad gepubliceerd worden", vond een ander. Vandaar: ruim vie-

renvijftig procent van de leden van 'Artis' staat 'min of meer' achter 'visie 3', terwijl negenentwintig procent zegt eveneens 'min of meer' achter 'visie 2' te staan. Dertien procent was onbereikbaar en drie procent heeft geen mening. Niet alleen naar die voorkeur werd geïnformeerd, er werd ook doorgevraagd. En daaruit zijn een aantal opmerkelijke conclusies af te leiden. Bijvoorbeeld het feit dat de 'visie 2'-aanhangers meer tot het 'vergadercircuit' behoren (je treft hun namen vaak aan onder artikelen in allerhande bladen, ze zijn voorzitter van dittum, afgevaardigde van dattum, adviseren de raadsleden enzovoorts). En de 'visie 3'-leden? Die zijn aktiever buiten de partij, in akties tegen diskriminatie, in plakploegen, bij 'Lekker Dier', ze kraken een huis of posten bij een 'foute' ambassade. Natuurlijk zegt zo'n enquête niet zo heel veel, want in 'Artis' woont maar één procent van alle PSP-leden, maar het blijft een aardig initiatief. Tot slot een wijze raad van één van de ondervraagden: "Laat het niet op een breuk in de PSP aankomen want dan zijn we allemaal verliezers."

ROEL SANDVOORT

De complete uitslag is te bestellen bij: Eduard Hovens, 020 - 23 14 72.

INFORMATIE AKTIEWEEK

HONGER HOEFT NIET

- Themanummer 'Onze Wereld' over milieu, landbouw en ontwikkeling (gratis, met affiche)
- Aktiekrant 'Honger hoeft niet' (gratis)
- De rol van de vrouw in de plattelandsontwikkeling, discussiestuk van de NCO (gratis)
- 'Honger in overvloed', NIO-brochure over de gevolgen van de EEG-landbouwoverschotten (f 2,-)
- 'Wat eten we vandaag?', lesboekje voor het voortgezet onderwijs (f 2,50)
- 'Een wolkje melk graag', lesboekje voor het basisonderwijs (f 2,50)
- 'Honger hoeft niet'-jongerenkrant van LCGJ/LHJR (f 0,25)

- CAP, een groene beweging in de derde wereld (gratis nieuwsbrief)
 - 'Wij vechten tegen vuile streken' (gratis sticker)
- Een gedeelte van de uitgaven is gratis. U kunt echter een bijdrage geven voor de kosten van produktie en verzending. Daarvoor zal een acceptgirokaart worden bijgesloten. Voor alle informatie kunt u zich wenden tot het sekretariaat van de aktieweek.

Bestellen? Stuur de bon op of schrijf een brief naar: Aktieweek 'Honger Hoeft Niet' p/a Novib Antwoordnummer 362 2500 WB Den Haag

Naam:

Straat:

Postcode:

Plaats:

Jongerencourant

voor tarieven...
EL D...
uitkering misse...

Aantal stakingen tegen kabinetsbeleid breidt zich flink uit

„Werkloze jongeren maken zich er te gemakkelijk af

ARMERING ner prijst us-zaak

Meeste jonge werklozen willen dolgraag een baan

Overheid neemt meer jong Extra geld ka voor bestrijding ieugdwerklooshe

DISCUSSIESTUK CHRISTE Minimumloon om meer werk

A stapt af van dige garantie pkracht mini

op tot eenheid egen kabinet

len ziekengeld gaat verkevers te ver

AANTAL REIZIGERS DAAL Cijfers minister bus en tram klo

'Nederland is achterbuurt effectenwereld

Toespraken Ruding en De Graaf verstoord door FNV-Jongeren

loet dit geweest zijn in de jaren zestig'

geen

Per 1 april is...

ADVI... guldenschelen... verrijking... woordgreep woont.

In deze 'Jongerencourant' - een speciaal katern in 'Bevrijding' onder verantwoordelijkheid van het PGP - jongeren... het middelpunt van het verzet... de voordere... Ondernemers profiteren herzinnigingen

Rotterdamse havenwerkers Nederlands eist rentebetaling van Argentinië

NATO geeft 24 milja aan conventionele ver

BINNENLAND

Voordeuren, werkloosheid en akties

Per 1 april wordt de voordeurdelerskorting ingevoerd. In principe gaat dat iemand die van een uitkering leeft en in bijvoorbeeld een woongroep woont 150 gulden per maand schelen. Het middelpunt van verzet tegen deze regeling lag in Nijmegen. Daarom een interview met Paul, Frans en Jos uit Nijmegen over de voordeurskorting en over autonoom werklozen verZ.

December 1984. Paul, Frans en Jos zitten tegenover ons aan tafel. Gaandeweg het gesprek worden ze steeds enthousiaster. De leuke en radicale akties vliegen over tafel. Jaloers tekenen we alles op.

Unitas

Unitas is trouwens ook nog een verhaal apart. Unitas is dus zo'n beetje het contactadres van de voordeurdelers aktiegroep en we vergaderen er ook. De gemeente wil nu Unitas dwingen geen vergaderruimte aan de voordeurdelers aktiegroep beschikbaar te stellen. Ook gaan er stemmen op om de subsidie aan Unitas te stoppen omdat er vanuit het centrum illegale akties opgezet zouden worden. De voordeurdelers aktiegroep is een gevarieerd gezelschap, mensen die ook in de vrouwen-, kraak- en antimilitaristische bewegingen bezig zijn, zitten erin. De bijeenkomsten zijn altijd open georganiseerd. Enkelingen beginnen vaak met stencils maken en uitdelen, met een oproep voor een grote vergadering. Iedereen wordt ook betrokken in de denkfase, er wordt niets voorgekauwd. We willen er geen politieke partijen bij betrekken. Toen er een keer wel werd samengewerkt op prinsjesdag moesten ze zich zonnig distancieren van een grote proletarisch winkelen aktie.

De korting

De voordeurdelerskorting komt per 1 april, maar het is allemaal heel onduidelijk. Een hoop groepen kunnen de maatregel misschien ontduiken. Veel ontduikingsmanieren hebben het bezwaar dat je dingen anders moet voorstellen dan dat ze zijn en dan loop je altijd het risico dat je gepakt wordt. Het is schandalig, die korting heeft grote gevolgen voor mensen, maar niemand weet wat hun boven het hoofd hangt. Zelfs juristen weten niet wat ze ermee aanmoeten. Het is een vorm van wanbestuur. In een stad waar veel verzet en sociale onrust is (bijv. Nijmegen) zal de maatregel soepeler gehanteerd worden dan in bijvoorbeeld Maastricht. Maar je kunt de Sociale Dienst natuurlijk nooit vertrouwen. Feit is bijvoorbeeld dat ze de persoonsbestanden van Gemeente en Sociale Dienst gaan koppelen. Ze kunnen ook steeds verder gaan. Ze kunnen wel vegetariërs of mensen die in het centrum wonen ekstra gaan korten.

De voordeurdelersmaatregel levert de regering 175 miljoen gulden aan bezuinigingen op. Tegelijkertijd besluit de regering ook om 200 miljoen aan Philips te geven voor de ontwikkeling van nieuwe chips. Je moet de voordeurdelerskorting zien als een psychologische maatregel om het verzet te breken. Mensen moeten bestaansangst krijgen en gaan knokken voor een baan. Banenplannen waarbij je buiten de CAO valt. Vooral jongeren zijn hiervan de dupe. Het CDA spreekt niet voor niets van "een verloren generatie voor de arbeidsmarkt". Ze willen voorkomen dat jongeren die weg gaan volgen.

Akties

Nijmegen is eigenlijk tot nu toe de enige stad geweest waar werklozen akties een massaal karakter kregen. Kunnen jullie iets vertellen hoe dat zo gegaan is?

We zijn in april begonnen met een huispamflet met een oplage van 70.000 waarin we de maatregel uitlegden. Tevens riepen we op tot een grote demonstratieve bijeenkomst in de hal van de Sociale Dienst. Hier kwamen toen 500 mensen op af. Dat was een enorme verrassing, zo'n opkomst! Na nog een vergadering waren er 10 konkrete voorstellen voor akties. Als eerste aktie hebben we toen met 150 mensen de kantine van het gemeentehuis proletarisch leeggegeten. Het grootste deel van die mensen is toen wel door de politie op de foto gezet. 's Zaterdag hadden we toen een aktie voor V en D. We gingen toen delen van voordeuren verkopen en een soort krisissfeer creëren: haren knippen en krisissoep verkopen. V en D reageerde door alleen nog maar nette mensen binnen te laten. We waren toen met niet zo gek veel mensen en ze reageerden al zo sterk. Daar haalden we heel veel kracht uit.

We kunnen nu misschien maar alle akties even aflopen, even denken, wat kregen we toen... O ja! We zijn met een heleboel mensen de *MIRO* en *Albert Heyn* ingegaan en alle winkelwagentjes tot de nok toe volgeladen. De eerste die bij de kassa kwam liet alles rustig aanslaan, toen ze moest betalen had ze geen geld want ze was pas gekort. Aan de volgende werd eerst gevraagd of ze wel kon betalen, ze zei ja en toen alles aangeslagen was gaf ze een namaak tegoed bon van de Sociale Dienst. En de volgende probeerde dat ook zo. Ze hebben die winkels toen maar een middag gesloten.

Van een grote parkeergarage in het centrum hebben we twee grote deuren eruit gehaald en we hadden het plan om deze op de markt bij opbod te verkopen. Met een grote demonstratie gingen we naar de markt. Vlak voor we bij de markt waren, pakte de politie de deuren af. Iedereen begon toen heel hard Dieven, Dieven, Dieven te schreeuwen. Dat was erg leuk. Onder het motto *150 gulden spoorloos* zijn we met een heleboel mensen gratis een dagje met de trein geweest. Het traject Nijmegen, Den Bosch, Eindhoven, Utrecht ging zonder problemen. Men was ook op de hoogte blijkbaar, want aan het loket hoorde iemand zeggen dat er die dag toch niet gecontroleerd zou worden. In Utrecht ging het echter mis. We wachtten te lang en toen troffen we een kondukteur die niet op de hoogte was. Er was toen opeens heel veel spoorwepolitie met honden en zo en die hebben ons die trein uitgemaakt. Dat was wel erg eng. Die spoorwepolitie, dat is echt schorum. Na een hoop intimidatie zijn

we uiteindelijk min of meer op de trein naar Nijmegen gezet. In Nijmegen stond al een hele politiemacht op ons te wachten. Je kreeg toen echt *razzia*-achtige toestanden. Punks en gekleurde mensen werden er gelijk uitgepikt. Een hoop mensen zijn toen opgepakt en gefotografeerd. Enkele mensen zijn als zondebokken een paar dagen vast gehouden.

1 juni zou Lubbers naar Nijmegen komen voor een feest van de Oranje vereniging. Samen met mensen uit de antimilitaristische beweging vormden we toen het Anti-Lubbers aktiecomitee. Het plan was om de Stevenskerk (waar het feest gevierd werd) te omsingelen met voordeuren. Lubbers zegde op het laatste moment af en we hebben toen heel snel over affiches geplakt met de tekst "Lubbers durft niet, aktie gaat toch door". Met een heleboel mensen en honderd voordeuren met oliedrums voor het lawaai, hebben we toen die kerk omsingeld. Ex-CDA-premier De Jong, die Lubbers verving, kon niet meer vertrekken

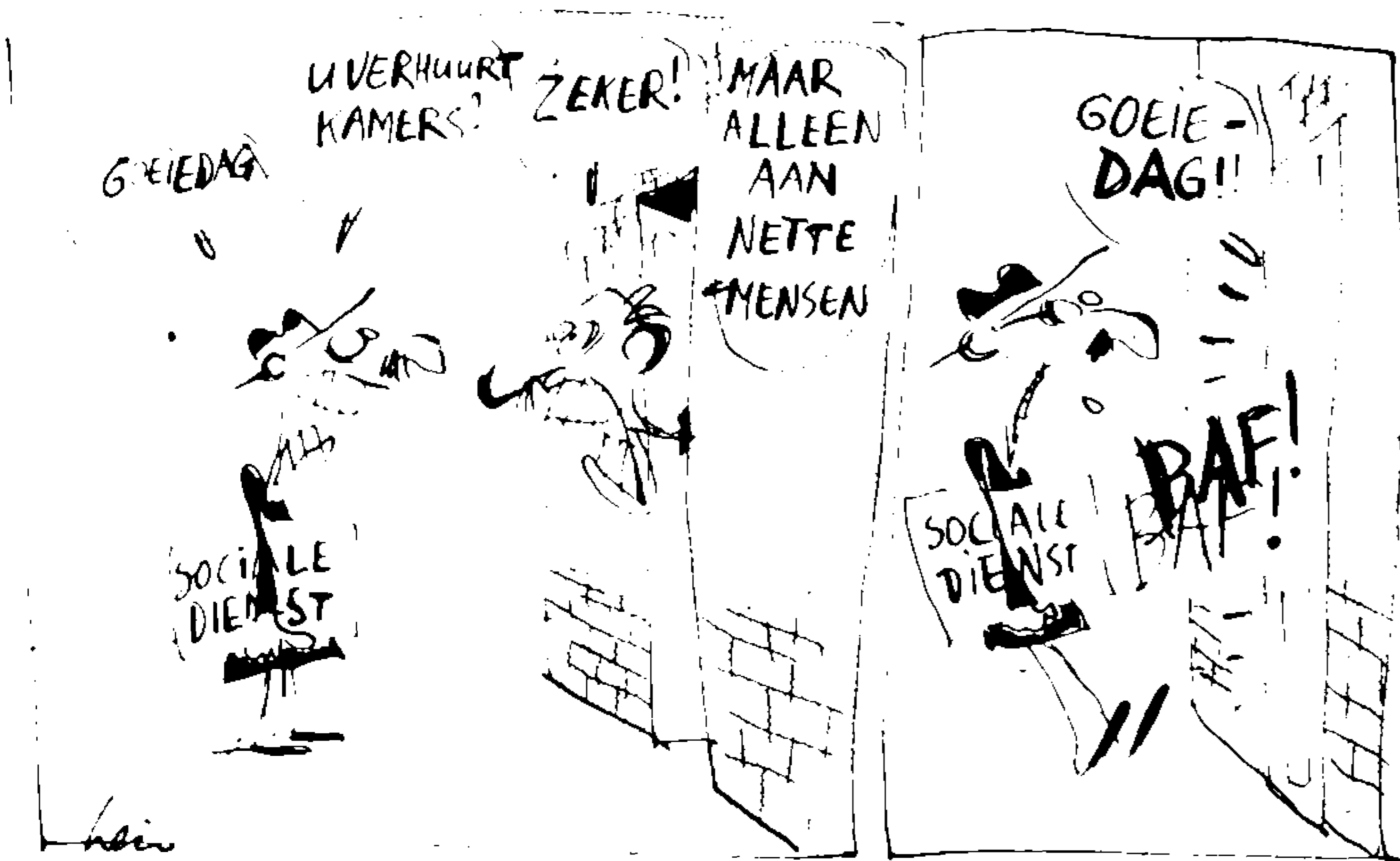
JAARPROGRAMMA

De PSP-jongeren hebben een nieuw jaarprogramma gemaakt voor 1985. Er staan een heleboel leuke dingen te gebeuren!!

De derde week van juli wordt er bijvoorbeeld een zomerweek georganiseerd, waaraan 150 jongeren mee kunnen doen. De bedoeling is dat er op een leuke manier met een aantal thema's wordt gewerkt; deze thema's zijn: seksualiteit en minderjarigheid, jongerenjaar/jongensjaar, kulturen ruiken aan elkaar, links zijn maar ondertussen... De week zal in Austerlitz worden gehouden.

Andere dingen die nog worden georganiseerd: op 9 en 10 november een droomkongres, waarin jongeren kunnen wegdromen over idealen en utopieën; een meidenweekend over seksualiteit; een dag over het opzetten van jongerengroepen en een theaterweekend (zie elders dit nummer). En natuurlijk zullen wij de mensheid dit jaar ook weer lastigvallen met het uitbrengen van Rampspoed en de Jongerencourant.

Wil je het jaarprogramma hebben of wil je andere informatie hebben, bel dan 020 - 26 73 74, of schrijf naar PSP-jg, postbus 700, 1000 AS Amsterdam

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING.

Omdat de ruimte beperkt is kunnen reacties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

ADM

In Bevrijding nr 2 (februari '85) verwijt Frank Kohler de CPN een 'loos gebaar-houding' richting het ADM-personeel.

Dat is geen gering verwijt aan een partij die zich altijd heel sterk heeft verbonden met de strijd van het ADM-personeel, zowel vroeger als nu. Gezien de grote aandacht die Frank Kohler besteedt aan de opstelling van de CPN (waarom eigenlijk?) wil ik kort reageren.

Ten eerste: Frank Kohler verwijt de CPN een loos gebaar door aan de ene kant achter de eis van het personeel te gaan staan voor behoud van alle arbeidsplaatsen maar aan de andere kant geen debat te voeren met het kollege van B en W, dat die eis niet ondersteunt.

Hieronder twee opmerkingen: In z'n artikel voert Frank Kohler zelf een feit ten tonele dat het tegendeel bewijst. De CPN-fractie heeft in de Amsterdamse raad opgetreden voor volle steun aan het overlevingsplan van de ADM-personeel. Die steun werd door alle andere fracties, ook de PSP afgevoerd. Frank Kohler voert daarvoor als argument aan dat de gemeente de verantwoordelijkheid van de regering niet moet overnemen. Daar ligt inderdaad een verschil in opstelling. De CPN volgde de redenering: het mag niet gebeuren dat in een regio, waar links het voor het zeggen heeft, Van Aardenne en Ruding hun wil kunnen opleggen met betrekking tot de ADM. Steun vanuit Amsterdam is dus gericht op het doorbreken van Haagse diktaten. Het is teleurstellend dat de PSP die redenering niet wilde volgen. En een tweede opmerking: Bekend is, dat o.a. wethouder Heerma ten aanzien van het behoud van de bestaande arbeidsplaatsen een zeer weifelende houding aanneemt. De CPN-fractie heeft in nauw contact met de mensen van de ADM voortdurend getracht B en W zoveel mogelijk op één lijn met het personeel te krijgen, teneinde zoveel mogelijk resultaat binnen te kunnen halen. Onze houding was niet gericht op pure 'ontmaskering'.

Het moet me van het hart dat de beide artikelen in 'Bevrijding' over de ADM een warrig beeld oproepen. Aan de ene kant valt te lezen:

"Op langere termijn moet zo'n werf rendabel zijn. Of de nieuwe werf met 880 arbeidsplaatsen kan starten is de vraag".

"Het overlevingsplan van de bonden deugt niet, is niet reeel en de prognoses kloppen bij lange na niet. In de

scheepsreparatie bestaat overcapaciteit. De kapitalistische logica vereist dan het dichtgaan van de ADM of een langdurige steunverlening. Het geld dat daarmee gemoeid is kan beter op een andere wijze worden gebruikt".

Deze citaten lijken heel sterk op datgene wat ook vanuit het ministerie van Van Aardenne tegen het ADM-personeel is gezegd. Maar aan de andere kant lezen we:

"De PSP steunt de strijd voor behoud van een grote reparatiewerf, en "Het is onjuist dat de ADM nieuwe stijl moet voldoen aan het rendementscriterium; de opvolger van de ADM moet zo groot mogelijk zijn die voor zoveel mogelijk werkgelegenheid in de regio zorgt."

Erg helder is dat bij elkaar niet. De CPN heeft in aansluiting op de eisen van het ADM-personeel gekozen voor de opstelling: De ADM moet behouden blijven, gezien de functie in het havengebied en als een van de weinige overgebleven grootmetaalbedrijven in de regio. Bestaande werkgelegenheid en vakmanschap moeten daarvoor het uitgangspunt vormen. In dat kader is steunverlening door de overheid zinvol en goed besteed. Ervaring rond de NSM heeft laten zien wat er gebeurt als een bedrijf eerst in faillissement wordt gestort.

De reparatie van de kruiser Almirante Grau is ook voor ons een moeilijk punt. Maar, het vraagstuk van conversie, het optreden tegen militarisering van de scheepsreparatie (wat overigens iets heel anders is dan de nieuwbouw) mag nooit plaatsvinden over de ruggen van het betrokken personeel. En dat is wel datgene wat dreigde te gebeuren. Al zomer vorig jaar lag de order vast en werd door het ministerie van financiën een exportgarantie gegeven. Rond de jaarwisseling brengt Ruding die order voor het eerst in opspraak, vanuit eigen financiële motieven, maar uitdrukkelijk ook om met het onderuithalen van de order de ADM zelf te laten barsten. Daar heeft de CPN zich terecht tegen verzet.

FRANK BIESBOER
partijbestuurder CPN

Naschrift:

Wat betreft het boedelkrediet: ik reageerde op het standpunt van de CPN, omdat zij ons standpunt hadden bekritiseerd. Dat het toenmalige overlevingsplan van de ADM niet reeel was, lijkt me inmiddels niet meer te ontkennen. Wat betreft het behoud van werkgelegenheid en de mogelijkheden van de nieuwe ADM gooit Frank Biesboer een aantal citaten uit twee artikelen met verschillende nuances, door elkaar, waardoor het PSP-standpunt onduidelijk wordt. Ons uitgangspunt is: behoud van een scheepsreparatiewerf en werk in de groot-metaal in Amsterdam. Daarbij kritiseren we de opstelling die Van Aardenne inneemt. Niet alleen het bedrijfs-economisch rendement is van belang; ook de gevolgen voor andere bedrijven, de sociale gevolgen en kosten van werkloosheid en het behoud van vakmanschap als startpunt voor nieuwe bedrijvigheid moeten in de beschouwing worden betrokken. Maar op langere ter-

mijn moet een bedrijf wel rendabel kunnen draaien, tenzij je de productie van een bepaald goed wil subsidiëren. Er is een grote overcapaciteit in de scheepsreparatie: als je de ADM met 880 personeelsleden wilt laten draaien, blijft er dus leegloop, of trekt het bedrijf werk aan onder de toch al nauwelijks rendabele marktprijs. Als je dat subsidieert, profiteren de particuliere scheepvaartmaatschappijen. Je schept er geen extra werk mee, je onttrekt alleen maar werk aan andere werven. Wij willen we overheidssteun voor een nieuw scheepsreparatiebedrijf, maar niet uitgaan van werk voor 880 mensen, ongeacht het soort werk en de mate van verliesgevendheid. Mijn kritiek op de CPN was en is dat ze enerzijds de wens tot 'doorgaan met 880 mensen' ondersteunde, maar anderzijds daartoe geen voorstellen deed. (Wellicht omdat ook de CPN inzag dat deze eis niet serieus te onderbouwen was?) Dat doet overigens niets af aan het uitgangspunt dat Frank Biesboer noemt, en dat wij met hem delen, en ook niet aan mijn waardering voor de actieve ondersteuning door de CPN van de acties van het ADM-personeel.

FRANK KÖHLER
Amsterdam

Defensie

"En daarbij meen ik dat in 1986 minimaal 7% op Defensie bezuinigd moet worden."

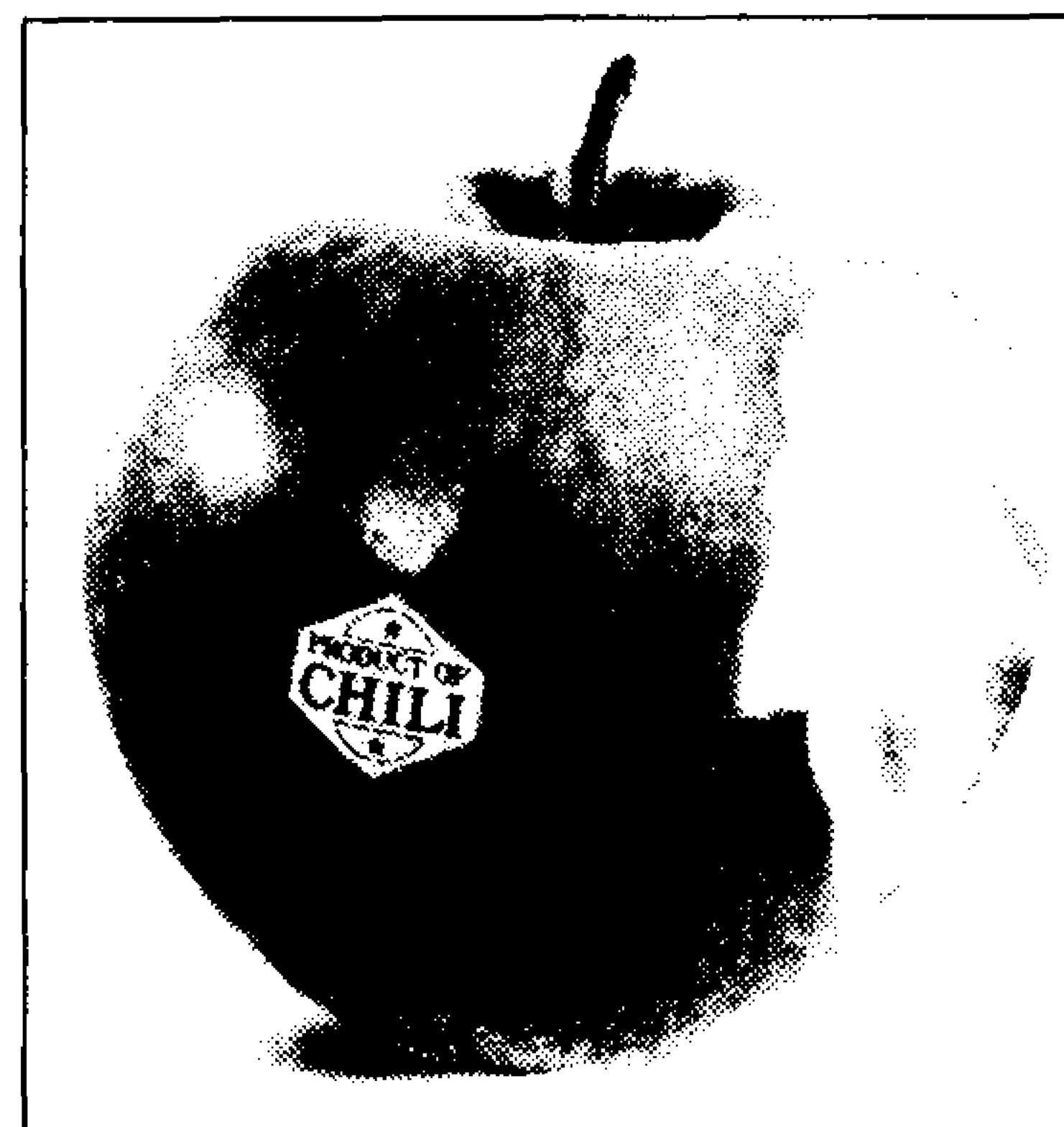
J. MUIS
Zaandijk

Voordeurdelers

Hiermee wil ik reageren op Martien Bouwmans, die in Bevrijding nr 3, van maart 1985, de verschijning van een handleiding voor voordeurdelers, die korting willen ontwijken, aankondigt. Prima dat zo'n brochure er komt natuurlijk maar daarmee zijn we er nog niet. De PSP zal tevens alles op alles moeten zetten om nog te verhinderen, dat de maatregel wordt ingevoerd. Vooral gemeenten, die zeggen het niet eens te zijn met deze maatregel, zouden daadwerkelijk moeten laten zien, waar ze voor staan. Bijvoorbeeld door in de VNG (Vereniging van Nederlandse Gemeenten) een gezamenlijke boycot-actie op touw te zetten. PSP-raadsleden zouden van 'hun' gemeentebesturen moeten eisen, dat ze zich sterk maken tegen het korten op de minima en dat ze zich niet langer verschuilen achter hogere instanties en hun verantwoordelijkheid afschuiven. Deze ideeën werden naar voren gebracht op een actie van uitkeringsgerechtigden, in Amsterdam, op 4 maart jl. Als klacht kwam daar naar voren, dat alle politieke partijen (inklusief PSP dus!), zich uiteindelijk neerleggen bij de invoering van de voordeurdelerskorting. Het lijkt me, dat van een PSP, die zegt vooral sociale bewegingen te willen ondersteunen en versterken, wel iets meer verwacht mag worden.

CORRIE VAN DER VELDEN
Amsterdam

WAT IS DE BESTE MANIER OM UW SPAARGELD TE BELEGGEN:

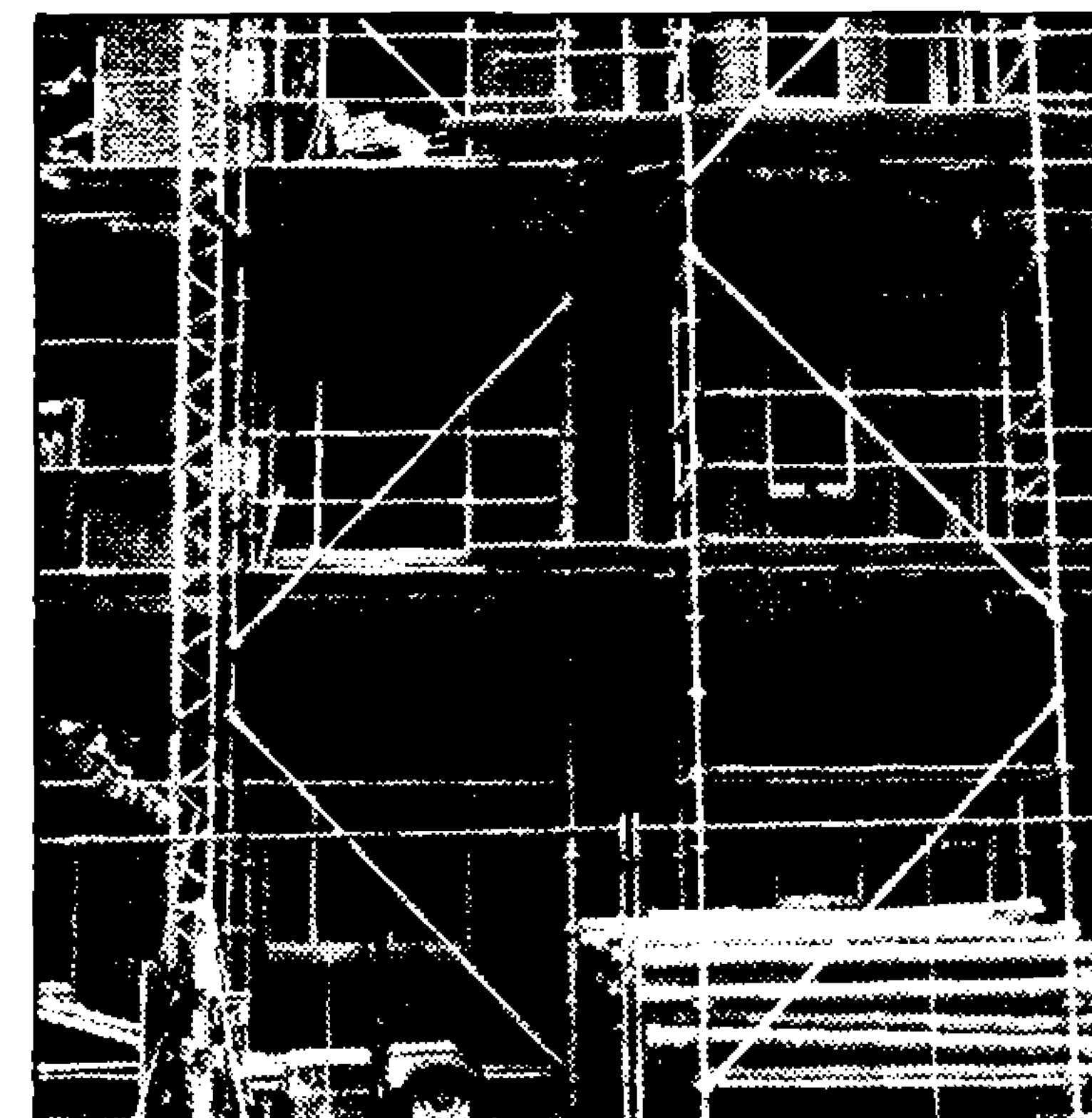

HIERIN

Sparen bij de ASN is gemakkelijk. U hoeft er niet op uit. Hooft niet tijden voor een loket te staan. U spaart thuis — via uw girorekening. Na elke storting of opname krijgt u een helder rekeningoverzicht. De rente wordt regelmatig bijgeschreven. Sneller en doelmatiger kan niet.

Sparen bij de ASN is ook bevredigend. Want u spaart bij een bank die nog een aantal wezenlijke principes heeft. Met uw spaargeld worden goede dingen gedaan. Beleggen in woningbouw. Beleggen in sociaal-maatschappelijke projecten. En u weet zeker dat uw spaargeld niet terecht komt in dubieuze ondernemingen. Niet in Chili of Zuid-Afrika. Niet in landen met een verfoelijk regime waar mensenrechten worden opgeofferd aan macht.

Bij dat alles geeft de ASN u toch een mooie rente. Nooit minder dan bij de andere (spaar)banken. Waarmee bewezen wordt dat

OF HIERIN.

een uitgekend beleggingsbeleid, lage kosten en maatschappelijke verantwoordelijkheid tot mooie resultaten kunnen leiden. Waardoor uw spaarresultaten optimaal zijn en uw spaargeld schoon blijft.

Kom bij de bank die u gewetensvol laat sparen. Zo'n 75.000 spaarders met een spaartegoed van meer dan 400 miljoen gingen u voor.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening. Doe het nu: u krijgt f 7,50 premie!

Als u voor 1 juli 1985 een spaarrekening voor uzelf opent met tenminste f 50,— als eerste inleg. Bij de ASN spaart u ook thuis. Via uw giroboekje. U spaart net zo snel of u neemt net zo makkelijk weer geld op als u een girooverschrijving doet.

Meer weten? Vul de antwoordkaart elders in dit blad in.

ONDERSTE BOVEN

Verkiezingsprogramma 1986-1990. Op zaterdag 11 mei verzorgt de programmkommissie van de PSP, die werkt aan het opstellen van een nieuw verkiezingsprogramma, een discussiedag op verschillende plaatsen in het land. Tijdens die bijeenkomsten worden een aantal knelpunten ter discussie gesteld die door de kommissie zijn gekonstateerd. De discussiedag vindt plaats aan de hand van die knelpunten die zijn gepubliceerd in een SVS-bulletin. Te bestellen bij Partijbureau PSP, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, tel.: 020 - 26 73 74. De kosten zijn nog niet vastgesteld, maar bedragen ongeveer f 3,60.

Werkbrigade Cuba. Ieder jaar organiseert 'Venceremos' vanuit ons land een werkbrigade naar Cuba. Ieder jaar reserveert 'Venceremos' een aantal plaatsen in die werkbrigade voor leden van een bepaalde politieke of maatschappelijke organisatie. Dit jaar zijn die gereserveerde plaatsen voor leden van PSP en CPN. In het licht van de discussies over het 'reel bestaande socialisme' en de ontwikkelingsproblematiek is een bezoek aan Cuba nuttig. Nadere informatie: Peter Vuijst, Granadadreef 3-D, Utrecht, tel.: 030 - 61 66 35.

Latijns Amerika Festival. Op zondag 14 april vindt in het Muziekcentrum Vredenburg in Utrecht (vlakbij het NS-station) het vijfde Latijns Amerikaanse Festival plaats onder het motto 'Jeugd, cultuur en verzet'. Er zal worden opgetreden door Gubitsch en Calo (uit Argentinië), Mario Salazar (uit Chili), Luis Enrique Méjia Godoy (Nicaragua) en Amparo Ochoa (Mexico). De presentatie is in handen van Astrid Joosten. Het festival duurt van 15.00 tot 23.00 uur. Toegang: f 20,-. Nadere informatie bij: Latijns Amerika Manifestaties, Oude Gracht 36, Utrecht.

Paasmars. In Brunssum (Zuid-Limburg, vlakbij Heerlen) vindt tot en met maandag 8 april een Vredeskamp plaats. Het kamp is gericht tegen het hele militarisme, niet alleen de atoomwapens. Op vrijdag 5 april is er een fietsdemonstratie naar Geilenkirchen, op zaterdag 6 april vindt er een demonstratie naar Brunssum plaats en op maandag 8 april (Tweede Paasdag) is er een afsluitende demonstratie in Keulen. Nadere informatie: Vredeswinkel Maastricht, Postbus 2109, Maastricht, tel.: 041 - 119 19 (op woensdag- en vrijdagmiddag).

Zeggenschap. Het februari-nummer van 'Zeggenschap', het onafhankelijke maandblad voor bedrijfsdemokratisering, is geheel gewijd aan (on)betaalde vrouwenarbeid. De redactie van het blad bestond voor deze speciale gelegenheid uit medewerksters van de verschillende FNV-bonden. De artikelen gaan over zaken als herverdeling van (betaald en onbetaald) werk, vrijwilligers en huishoudelijk werk, arbeidstijdverkorting, ongewenste intimiteiten op het werk en thuiswerk. Dit nummer kost f 2,50 en is te bestellen bij: Zeggenschap, Bloemstraat 86 hs, 1016 LE Amsterdam, tel.: 020 - 27 72 10. Een jaaronnemenent kost f 25,-.

Zure regen. Een aantal natuur- en milieuorganisaties houden op zondag 14 april op vele plaatsen in ons land 'Bosalarm': een zure regen wandeldag, met als doel de schade zichtbaar te maken die zure regen veroorzaakt aan bomen. Al langer is bekend dat de zure regen het leven uit de meren van Zweden doet verdwijnen, al langer is bekend dat de zure regen verantwoordelijk is voor de massale bossterfte in West-Duitsland. Maar nog menig boswandelaar in ons land komt 's avonds moe thuis met de mededeling 'dat valt allemaal best mee'. De wandelingen van 'Bosalarm' willen stap voor stap tonen hoe de gevolgen van zure regen in de bossen zijn te herkennen. De wandelingen maken deel uit van de 'internationale

zure regen-week' van 14 tot 21 april. De plaatsen en starttijden van de wandelingen zijn op te vragen bij VVV en ANWB en bij: Bosalarm, tel.: 020 - 85 38 57 (zie ook lokale bladen en regionale radiozenders of de dagbladen).

Energieplan. De gemeenteraadsfractie van PSP en PPR in Rotterdam heeft een 'Energie Werkplan' opgesteld waarin zij haar visie en beleid ten aanzien van energiebesparing, het gebruik van 'alternatieve' energie, milieu, woonlasten en werkgelegenheid uiteen zet. Het is geen kant-en-klare 'blauwdruk'. Nadere informatie: PSP-PPR-fractie, Stadhuis Kamer 5, Coolsingel 40, Rotterdam, tel.: 020 - 27 22 33.

Suriname. Het jongste nummer van 'Suriname Informatie', het blad van de Solidariteits Beweging Suriname (SBS), met als thema de rol van Suriname in het Caraïbisch gebied. Aan de hand van een studie van Anna-Maria Janssen wordt ingegaan op de gemeenschappelijkheid van Suriname en de haar omringende landen in het Caraïbisch gebied. In een eerste artikel wordt de onderontwikkeling en de afhankelijkheid geschetst aan de hand van de plantagepolitiek. In het tweede artikel wordt ingegaan op de Westerse ontwikkelingsmodellen. Met Cuba als voorbeeld wordt het 'socialistisch initiatief' behandeld, terwijl verder de 'middle-of-the-road'-strategie van de regio aan de orde komt alsmede het ontwikkelingsbeleid van Suriname zelf. Losse nummers: f 3,50. Jaaronnemenent (6 nrs) f 30,-. Nadere informatie: SBS, Oude Gracht 237, Utrecht, tel.: 020 - 32 86 67.

Zure regen. Onder de titel 'Raindrops keep falling on my head' heeft de Stichting Milieu Edukatie een lespakket samengesteld over 'zure regen'. Het is bedoeld voor de bovenbouw van MAVO, HAVO en VWO. Deze uitgave bestaat uit een korte docent-handleiding, kopieermodellen, een achtergrondverhaal, enkele proeven, een literatuur-opgave, nuttige adressen en leerlingenmateriaal. Het pakket kost f 3,50 (exkl. verzendkosten). Daarnaast heeft de Stichting in samenwerking met 'Taal en Beeld' een video over zure regen uitgebracht, met aandacht voor technische en politieke oplossingen van de problemen. Deze video (20 min.) kost f 55,-. Nadere informatie: Stichting Milieu Edukatie, Oude Gracht 42, Utrecht, tel.: 030 - 33 33 57.

Vredesopbouw. Het maart-nummer van 'Vredesopbouw' neemt de vredesbeweging onder vuur in een discussie tussen Marjan Willems (Vrouwen voor Vrede), Ben ter Veer (oud-voorzitter IKV), Erik Snel (Sociologisch Instituut Utrecht), An Hoek ('t Kan Anders) en Herman de Lange (Polemologisch Instituut Groningen). In deze discussie staat de vraag centraal wat de vredesbeweging zal doen ná 1 november, dus ná het besluit tot al dan niet plaatsen van de kruisraketten. Losse nummers: f 4,-. Jaaronnemenent (10 nrs) f 35,-. Nadere informatie: Stichting Vredesopbouw, Parkstraat 9, Utrecht, tel.: 030 - 31 69 25.

RSV. Maandenlang kwamen ze aan het woord, de bewindvoerders, de directeuren, de commissarissen, de politici. Ze kwamen aan het woord in de Kamer, op de televisie, voor de radio en in de kranten en tijdschriften. En al die tijd was er maar bij hoge uitzondering aandacht voor de slachtoffers: de werknemers en werkneemsters van Rijn-Schelde-Verolme. Onlangs verscheen een (klein) hoekje dat is samengesteld op basis van gesprekken met een dertigtal werknemers uit de scheepsbouw. Het boekje is samengesteld en uitgegeven door het DISK, de 'Dienst in de Industriële Samenleving vanwege de Kerk', in de regio Rijnmond. Het is verschenen onder de titel 'Ondersteboven'. Dit 'menselijk document' heeft een eigen plaats in het geheel aan informatie dat de afgelopen maanden over ons heen is gekomen. Nadere informatie: DISK, Tuinstraat 18, Schiedam, tel.: 010 - 26 45 00.

Kernenergie. De Natuur en Milieu Federatie Overijssel heeft affiches en briefkaarten laten vervaardigen met een tekening van Opland in de strijd tegen de recente regeringsplannen voor de bouw van twee nieuwe kerncentrales. Het affiche is in twee formaten verkrijgbaar (30x42 cm en 42x60 cm: f 1,50 en f 1,75 per stuk) en de kaarten kosten per 4 stuks

f 2,-. Nadere informatie bij de federatie: Thorbeckegracht 22, 8011 VM Zwolle, 038 - 21 71 66.

Diva. Het lesbisch tijdschrift 'Diva' is vernieuwd. Na een moeilijke periode verscheen het blad onlangs met een dubbeldik maartnummer met artikelen over prostitutie in de VS (de voorloopsters van 'de Rode Draad'), zelfverdediging en variëte. Verder een interview met straatagente Els Thissen en ontwerpster Eileen Gray en nog veel meer. Losse nummerprijs f 7,95. Jaaronnemenent f 29,45.

Geweldloos actief. Dit jaar verschijnt de twintigste jaargang van het blad 'Geweldloos actief'. De redactie wil dit jaar nagaan hoe het met de geweldloze weerbaarheid in ons land staat. Zij nodigt daarom iedereen uit een reactie op een aantal vragen te geven: wat betekent geweldloosheid voor mij, is het wel altijd mogelijk, wat zijn de zwakke en sterke kanten er van, zijn er ontwikkelingen met betrekking tot praktijk, strategie en theorie en wat is er nodig om de geweldloze weerbaarheid in Nederland verder tot ontwikkeling te brengen? Inzendingen worden, voor zover mogelijk, opgenomen in een thema-nummer als ze vóór 1 juni 1985 binnen zijn bij: Geweldloos Actief, Laan van Klarenbeek 38, 6824 JR Arnhem.

Anti-militaristische Dagen. In de week na Pasen vinden in Nijmegen de 'Anti-Militaristische Dagen' plaats. Een uitwisseling tussen de diverse anti-militaristische en pacifistische stromingen. Woensdag 10 april worden de 'Dagen' geopend in kultureel centrum O'42 met o.a. de presentatie van het boek 'De wapens neder' een 'talkshow' met Andrée van Es, Hans Wiebenga, Henk de Groot en Henk de Jong. Verder muziek, film een informatiemarkt. Van donderdag 11 tot zaterdag 13 april zijn er workshops, inleidingen, forumdiskussies enz. met o.a. medewerking van Leon Wecke, Marcel Bullinga, Karin Spink, Leonie Sipkes, Hugo Durieux en Co Colijn. Zaterdagavond een swingend feest en zondag de afsluiting. Nadere informatie: Pontanusstraat 20-22, Nijmegen, tel.: 080 - 22 98 38. Voor sommige activiteiten is aanmelding noodzakelijk.

Gehandikapt. De landelijke themagroep 'Gehandikapt' van de PSP vergadert één maal per maand in Arnhem. Leden van de groep hoeven niet zelf gehandikapt te zijn, maar wel wordt verondersteld dat vanuit gehandikapte mensen wordt gedacht. De vergaderdata zijn: 13 april, 11 mei en 22 juni. Nadere informatie en aanmelding: Leendert Goedegebuure, Kluchtweg 19, 6888 BL Arnhem, 085 - 43 00 83.

Nicaragua

NIET VANUIT DE ROOKSTOEL

Even was hij terug in Nederland. *Emile Fallaux*, de maker van een opmerkelijke serie video-brieven en radioberichten over het wel en wee in Nicaragua. 'Wegens succes geprolongeerd', want inmiddels zit hij weer voor een aantal maanden in Midden-Amerika. 'Alerta', het informatieblad over Latijns-Amerika, sprak met Fallaux in een van de VPRO-villa's aan de 's Gravelandseweg in Hilversum. Op deze pagina een paar citaten uit dat interview. Daarbij beelden die fotograaf *Piet den Blanken* maakte tijdens zijn recente reis door dat land.

Hoe kijk je tegen de Nicaraguaanse revolutie aan? Is je mening daarover veranderd sinds je er zelf hebt kunnen rondkijken?

"Nee, eigenlijk niet zo erg. Persoonlijk, als ik zelf Nicaraguaan zou zijn, dan zou ik misschien bij de oppositie behoren, dan zou ik geen Sandinist zijn. Omdat ik het ongezond vind, zo'n konsensusregering. Een regering waarin iedereen achter dezelfde mensen aanloopt en ik een aantal dingen zeer benauwend vind. Als iedereen op een plein staat en brult 'Nationale leiding... gehoorzamen!', dan ben ik weg."

Je stond bekend als een tegenstander van ideologieën en -ismes. Maar uit je video-brieven spreekt een betrokkenheid waaruit je zou kunnen konkluderen dat je daarin bent veranderd.

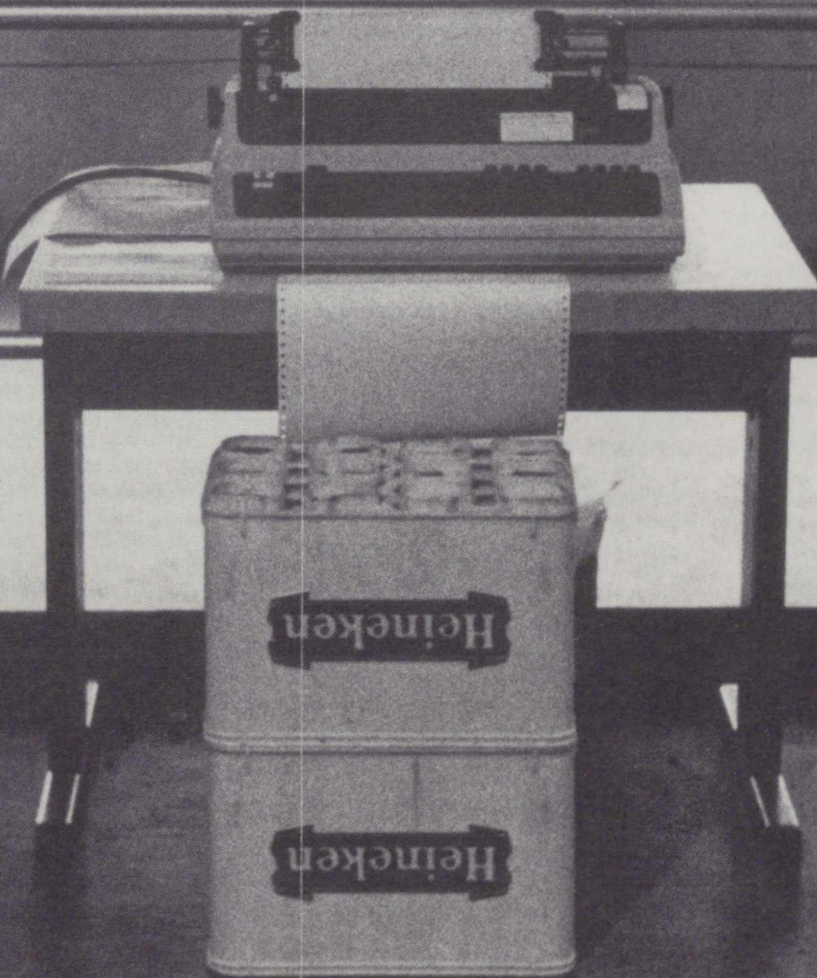
"Er zijn een paar politieke overwegingen die ik heb gemaakt. Ik vond de kritiek die je zou kunnen hebben op de Sandinisten minder belangrijk dan het noodzakelijke verzet tegen de moord die door de Amerikanen geregisseerd wordt vanuit Honduras. Kritiek op de Sandinisten moet er zijn, maar je moet een vorm vinden waarin dat niet kan gaan dienen als exkuus voor de moordcampagne die er op het land wordt losgelaten. Ik heb in mijn reportages gekozen voor een alliantie met de Sandinisten, tegen de Amerikanen, wat bijna een tactische manoeuvre is (dat klinkt zo groot, maar ik beteken natuurlijk helemaal niets). Het is zo onvoorstelbaar beestachtig wat er tegen Nicaragua wordt uitgespookt, dat ik in mijn programma's niet het risico wil lopen dat bijvoorbeeld wat interne bureaucratische problemen kwa belang gelijkgesteld worden aan de moord die er iedere week plaatsvindt. Dat is misschien het verschil: dat mijn gevoel voor urgentie vergroot is. Ik voel zelf wat minder ruimte voor de 'rookstoelargumenten' en voor een wat liberaal-theoretische benadering van wat er aan de hand is. Het is zo, dat me nu verweten wordt partijdig te zijn, terwijl je in feite er toe gedwongen wordt om nieuws van een kant te geven, om die propaganda die zo ontzettend heftig is het hoofd te bieden. Als Reagan zijn mond opendoet, dan staat het op de voorpagina zonder redactioneel commentaar, ook in de Volkskrant."

BEVRIJDING

JAARGANG 29 MEI 1985 PRIJS f 1,50

nr. 5

DAG VAN DE ARBEID

KOMMENTAAR

PvdA door de bocht

In het zicht van de "Eerste Mei" boog de Partij van de Arbeid zich over de sociaal-ekonomische dilemma's van dit tijdsgewricht. Gezien de resultaten van dit kongres, zou je kunnen konstaten dat het emancipatieproces van de sociaal-demokraten in ons land haar voltooiing nadert.

Het is, vind ik, dan ook niet terecht dat sommige critici ter linkerkant bij de uitkomsten van dit kongres (en trouwens in het algemeen bij het doen en laten van de PvdA) de meetlat van de socialistische toets hanteren. Uitspraken en handelingen van organisaties mogen of moeten getoetst worden aan de zelf geformuleerde uitgangspunten – zolang dat nou maar klopt, is er met het waarachtigheidsgehalte van zo'n klub niets aan de hand. Ook de PvdA heeft recht op zo'n behandeling – en daar van uitgaande is het niet meer dan fair te konstaten dat die partij z'n plaats en z'n politiek helder heeft geformuleerd. Zeg maar: volwassen is geworden. Wie principieel kiest voor een samenleving met een zogenaamde "gemengde ekonomie" en voor een defensiebeleid dat uitgaat van militaire samenwerkingsverbanden tussen min of meer gelijkgezinde groepen van landen, moet daar niet dubbelhartig in zijn. En dat was – zo nu en dan – de laatste jaren nog wel eens het geval. Waar het gaat om het sociaal-ekonomisch beleid, heeft het PvdA-kongres nu definitief een streep onder de onduidelijkheid gezet. Leuk voor ons of niet – de winst is politieke duidelijkheid. En dat is nooit weg. En dat is ook wat ik hierboven bedoelde met de naderende voltooiing van het emancipatieproces van de Nederlandse sociaal-demokratie. De PvdA is de linkse erupties (kinderziekten?) te boven.

Het beleid van de regering Lubbers/Van Aardenne, waartegen links storm loopt, zal niet worden gewijzigd als de PvdA in 1986 deel zal gaan uitmaken van een nieuwe koalitie. Den Uyl liet formeel nog in het midden of de bruid nu het CDA of de VVD zal worden, maar tussen de regels door werd toch wel duidelijk dat de kansen om met de PvdA voor het altaar terecht te komen voor het CDA wat gunstiger zijn. De VVD wordt geacht het nog niet te hebben gehoord (want je kunt nooit weten), maar een officieus aanzoek is al bij het CDA gedeponereerd – al doen de ouders (Bukman/de Vries) daar nog wat netig over. Een politiek akkoord tussen PvdA en CDA met betrekking tot de arbeidstijdverkortung – een soort verlovung dus – dat is wat Den Uyl aan z'n meest begeerde partner voorstelde. Met daaraan gekoppeld de toezegging dat de kinderen uit het nu nog stand houdende huwelijk tussen VVD en CDA (te weten de maatregelen die het kabinet de afgelopen jaren heeft uitgevaardigd) in een kombinatie met de PvdA niet uit huis zullen worden geplaatst.

Alles is er dus op gericht het rooms/rode verbond weer in ere te herstellen. Zelf één van de belangrijkste oogappels van de

sociaal-demokratie (de beschermung van de minima) is daarvoor op voorhand al de deur uit gedaan. Het kongres deed nog een poging (door het begrip "minima" een kopje kleiner te maken en er het voorvoegsel "echte" aan toe te voegen) het obstakel aan de borst te klemmen, maar in z'n slottoespraak liet Den Uyl al doorschemeren dat het nog maar de vraag was of de aanwezigheid van zelfs dat kleinood in de onderhandeling over de huwelijkse voorwaarden een haalbare kaart was.

Te pas en te onpas is er rond het PvdA-kongres geschermd met het begrip "realistisch". Het begint er op te lijken dat alles wat er ter linkerkant van de PvdA wordt opgehoest aan politieke ideeën, mede daardoor al op voorhand met het predikaat "onrealistisch" zal worden opgezadeld. En dat is – zacht gezegd – een valse voorstelling van zaken. Als realisme moet betekenen het je neerleggen bij de bestaande orde, bij de dingen zoals ze nu eenmaal zijn, dan verdienen de kongresuitspraken van de PvdA inderdaad het predikaat "realistisch". Maar wat is er onrealistisch aan, politieke doelstellingen te formuleren die uitgaan van een andere ordenung, andere prioriteiten? Het realiteitsgehalte is afhankelijk van de beantwoording van de vraag of het om kretologie gaat of om aan onderbouwde, doorgerkende maatschappijmodellen, aan een fase-gewijs opgebouwd overgangsprogramma en meer van dat soort randvoorwaarden. Wat is er de afgelopen eeuwen al niet gerealiseerd, dat op voorhand als "utopistisch" of "onrealistisch" werd afgedaan? In principe is alles realistisch wat is gebaseerd op de politieke wil om het te realiseren. Die politieke wil is bij de PSP in optima forma aanwezig en dat zal er dan ook toe leiden – niet alleen dan, maar dan ook – dat de PSP in 1986 aan de kiezers een programma voorlegt dat gestalte geeft aan een realistisch alternatief: (de route naar) een pacifistisch-socialistische samenleving, waarin onderdrukking, uitbuiting en geweld in allerlei vormen en gestalten zijn uitgebannen. Niet een programma waarop van de ene dag op de andere regeringsmacht te verwerven valt, wél een programma dat langzaam maar zeker aan steeds meer mensen uitzicht zal geven op het perspektief van een rechtvaardige (zeg: klassenloze) en vreedzame samenleving.

HENK BRANDERHORST

Nieuwe hoofdredakteur

Tijdens de PSP-partijraad van 30 maart j.l. werd Henk Branderhorst (46 jaar) gekozen tot de nieuwe hoofdredakteur van "Bevrijding". De verkiezung van een nieuwe hoofdredakteur was noodzakelijk geworden na het vertrek van Heleen Buijs in december '84. Branderhorst is een oude vertrouwde voor dit blad. Nadat hij vanaf medio '65 regelmatig in "Bevrijding" publiceerde, werd hij in januari 1967 eindredakteur van het partijblad van de PSP (dat tussen '67 en '76 onder de naam "Radikaal" verscheen). Die funktie bekleedde hij tot juni '68. In maart '73 werd Henk – op het PSP-kongres in Haarlem – tot hoofdredakteur gekozen. Onder zijn leiding ging het blad toen van krante-naar magazineformaat en werd de opmaak levendiger. Eind augustus '76 vertrok Branderhorst naar Frankrijk, waar hij een baan had geaksepteed. Hij was toen lid van de PSP-tendensgroep "Appel", die een radikaal pacifisme in de partij voorstond. Begin '77, na het kongres in Rotterdam waar het alternatieve programma van "Appel" werd afgewezen, verliet Branderhorst de PSP om in '83, na het Feminisme-kongres, terug te keren. De redaktie van dit blad steunde de kandidatuur voor een hernieuwd hoofdredakteurschap van Branderhorst, een voorwaarde die hij overigens zelf aan zijn verkiezung verbonden had.

Redaktie Bevrijding

INHOUD

DE EERSTE MEI historische fossielen	pag. 3
DE P VAN PARTIJ	pag. 4
PSP-TENDENS voorportaal van het Catshuis	pag. 6
VERVANGENDE DIENST aktie rond PSP-wetsvoorstel	pag. 9
HONGER EN VERZET in Eritrea en Oromia	pag. 10
WETENSCHAPPELIJK ONDERWIJS demokratie op maat	pag. 12
TIPPELZONES GRONINGEN noodzaak	pag. 13
VROUWEN IN POLITIEKE FUNKTIES wat voor mens word ik eigenlijk	pag. 14
MUNITIEDEPOT VEENHUIZEN	pag. 15
KRAKEN EN DE PSP het smeulende vuur	pag. 16
VREDESONDERWIJS	pag. 17
WAARHEEN? op 1 mei 1985	pag. 18
DISKRIMINATIE strip van Elyh Holzhaus	pag. 20

foto voorpagina: Michel Pellanders

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt maandelijks

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redaktie: Henk Branderhorst,
Rob van Hilten, Chris Huinder,
Roel Sandvoort, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredaktie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een
half jaar (opgave uitsluitend schriftelijk
of telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-;
1/2 pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-;
1/8 pag. f 135,-. Overige tarieven op
aanvraag; korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm./per kolom.

Lay-out: Hollandse Hoogte/Amsterdam

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

De eerste mei en de PSP

GEEN HISTORISCH FOSSIEL

Een stichtelijk woord op 1 mei: waar vind je dat nog? De "Dag van de Arbeid" wordt nog steeds gevierd, óók in PSP-kringen. Als verplicht nummer, of als zomaar een aanleiding voor een feestje? Sommige afdelingen stoppen er veel energie in, voor het samenstellen van een aantrekkelijk programma of bij het onderhandelen met andere partijen en groeperingen voor een 1 mei-viering van "heel links". Tegenwoordig heeft de eerste mei zware concurrentie van de gedenkdagen van de nieuwe sociale bewegingen: de "Internationale Vrouwendag" op 8 maart, de "Internationale homodag" op de laatste zaterdag van juni, de alternatieve vieringen en acties op 30 april . . .

Het stichtelijk woord heeft in elk geval het loodje moeten leggen. Bladerend door de 1 mei-nummers van de oude jaargangen "Bevrijding", zie je het opwekkend hoofd-artikel van partijbestuur of redactie langzamerhand verdwijnen. De 1 mei thema's en de wijze van presentatie veranderen met de PSP mee. Vlak na de oprichting vooral aankondigingen en korte verslagen van de bijeenkomsten in de (nog weinige) PSP-afdelingen. De jaren zestig: het 1 mei-nummer van "Bevrijding" met een soort dagopening van partijvoorzitter of redactie. De toon van de jaren zeventig is concreter: 1 mei in het teken van een aktueel thema. En de laatste jaren wordt 1 mei verbonden met de vrouwenstrijd, de strijd tegen het racisme en het "oude" thema van de internationale solidariteit.

Hoe staan wij Pacifistisch-Socialisten tegenover de 1 Meidag? vroeg "Bevrijding" zich in 1957 af. Is deze dag al niet besmet door de parades op het Rode Plein in Moskou, of door de verklaring tot "algemene feestdag" in Duitsland? Kennelijk niet, want er werd gewag gemaakt van PSP-bijeenkomsten in Amsterdam, Rotterdam en Utrecht, drie maanden na de oprichting van de partij. Onder het kopje "Socialistische Gist" werd de Internationale afgedrukt, zodat een ieder met het partijblad in de hand het zou kunnen meezingen.

Het stichtelijk woord tot de leden kwam niet alleen via de kolommen van "Bevrijding"; de "spreker" vormde het voornaamste bestanddeel van zo'n 1 mei avond. Veel gevraagd waren ds. N. van der Veen (Tweede Kamerlid 1959-1962), ir. Van Steenis, de eerste partijvoorzitter, prof. De Graaf, Redeker en Riemens. Een kritisch stuk verscheen over de 1 mei-viering van de PvdA in Rotterdam, waar je de matrozen die een avondje uit wilden,

P
S
P

BEVRIJDING

Verschijnt maandelijks

ORGAAN VAN DE
 PACIFISTISCH SOCIALISTISCHE PARTIJ

Hoofdredeur: Ir. P. Schut
 Red.-seer. J. A. B. Ockers
 Waalstraat 3 - Amsterdam
 Administratie: J. Snel
 Haarlemmerstraat 122
 A'dam - Tel. 020 - 12 57 44

25 APRIL 1957 - 1e JAARGANG No. 3

Abonnementen
 niet-leden f 4,- p.j.

PARADE AFGELAST.

De grote parade van de mannen van Speidel en Staf, die in Utrecht op 30 april zou worden gehouden, werd afgelast — om financiële redenen. Zelden heeft de Overheid zulk een uitstekend besluit genomen en zo de spijker op de kop geslagen, zij 't dan met de verkeerde hamer. Om financiële redenen! Het is onmogelijk om bij zulk een motivering niet te lachen als men vermeld ziet, dat de kosten 150.000 gulden bedragen zouden hebben, terwijl men toch weet dat Nederland elk etmaal 5 miljoen aan defensie uitgeeft en dus, parade of niet, elke drie kwartier zulk een anderhalve ton aan geloof in geweld ten koste legt. Wie maakt zich in de defensiesector nu druk over de toch in elkaar zakkende Dreesgulden!

A. VIRULY.

In dit waterland dat met grote moeite eenmaal 2 miljoen bespaarde voor bestrijding van rheuma, die vrijwel iedereen bedreigt, geeft men immers zonder te protesteren elk tien uur dit bedrag weer uit voor een krijgsmacht waarin vrijwel niemand gelooft.

Er waren betere motieven te noemen geweest.

1. Een openbaar vertoon van strijdmiddelen op de verjaardag van de Koningin zou welhaast even misplaatst geweest zijn als op Kerst- of Paasdagen. Hare Majesteit heeft keer op keer de hoogste levenswaarden als zodanig erkend. Daarom zou het van Hare Majesteits minister te vreemd geweest zijn om juist de 30ste april op te gaan sieren met grootscheepse etalering van middelen tot moord op grote schaal.

2. Op de goed-Nederlandse vraag van Erasmus: „Kunt ge met de mond het Onze Vader bidden en met de handen tegelijkertijd Uw medebroeder het zwaard in de ingewanden stoten?" is „Neen" natuurlijk het enig mogelijk antwoord. Men moet dus een zich

naar toe kon verwijzen: er was "bal na" en de mei-rede duurde maar acht minuten! Acht minuten voor een opwekkend socialistisch woord bij de PvdA; er lag voor de PSP nog een groot taak te wachten. In die tijd kon zó het socialistisch gehalte van de PvdA beoordeeld worden. Wie nu het oor te luisteren legt bij de voorbereidingskomités van 1 mei-vieringen, hoort dat sprekers uit de tijd zijn, geen publiek meer trekken en autoritair overkomen. Informeel of gezellig samenzijn, hoogstens een forum of een groepsdiskussie, maar géén "bons" die de leden toespreekt om er weer een jaar tegenaan te gaan.

Kulturele omljsting

Met het afnemen van het belang van de spreker, werd het kulturele programma steeds belangrijker. Deklamatie door een juffrouw, zo mogelijk met pianobegeleiding, was de oervorm van socialistische kulturele omljsting. Daarna kwamen de heren met piano of gitaar, eerst Jules de Corte, later Jaap van der Merwe. De twee-

1 MEI - SOCIALISME
EN DE P.S.P.

Koningin Louise spreekt:

Het volk is laag gezonken Moeder, ziel en hart gaan onder bij aanhoudend stoflijk lijden. De gloed van hoger geestdrift wordt gedooft, als 't leven slechts één kamp is met het lage, als niet te sterven 's levens enig doel is en uitgesteld bezwijken hoogste prijs! Wat is de arme 't schoon der lente? Niets! Een sterrehemel? Niets! Wat is hem kunst? Wat zijn hem tonen, tinten, geuren? Niets! Wat is hem poëzie? Wat liefde? Niets! Dat alles mag hem niets zijn. Alle vlucht is hem verboden door de werkelijkheid, die met zijn ijzen vuist hem perst in 't slijk. En elke poging tot verzetsbe 'traft met hongere. Uit „Vorstenschool" Multatuli 1872

Acht en vijftig jaar geleden, werd op het eerste congres van de tweede Internationale te Parijs, besloten om jaarlijks op de 1ste mei een algemene demonstratie te houden van alle socialistische arbeiders, waar ook ter wereld, die voor deze dag, een strijd- en feestdag, warm zouden zijn te krijgen. 1 mei 1890 was het de eerste keer, dat deze de-

monstraties, met angst en vrees door de gezeten burgerij tegemoetgezien, plaats vonden.

De Meidag voor deze eerste 1 Meidag (en het is goed dat ouderen en jongeren zich de inhoud daarvan terdege in de oren knopen) luidde: „Strijd voor de wettelijke achturige arbeidsdag!" Als hoofdpunt op de agenda stond dus niet allereerst de strijd voor een algemene sociale wetgeving, voor hoger loon, neen de strijd voor de achturige werkdag, een werkdag die het de arbeider mogelijk maakt als mens te leven. Was deze strijd nodig? Karl Marx citeert uit het eerste deel van „Das Kapital" o.a. de London Daily Telegraph van 17 januari 1860:

„Wat moet men denken van een stad, die een openbare vergadering houdt, om te verzoeken, dat de arbeidstijd der mannen beperkt zal worden tot dagelijks 18 uren." Het aan de aanvang van dit artikel geplaatste citaat uit „Vorstenschool" is geenszins overdreven. Het overgrote deel der arbeiders die in de fabrieken, de werkplaatsen en op het land werkten, mannen, vrouwen en kinderen

NIET MET DE WAAP'NEN DER BARBAREN.

Christelijk noemend volk niet opzettelijk gaan demonstreren, hoe het zichzelf het doeltreffendst het bidden tot God onmogelijk kan maken

3. Van overheidswege behoed men kinderen op de openbare straat systematisch tegen de aanblik op misdaad en zedeloosheid. Het is dan inconsequent, hun daar met nadruk te laten zien hoe de mens zich bekwaamt om zijn medemens te gaan schaden en doden. De parade gaat niet door. Goed zo! Om één

van de bovengenoemde of aanverwante redenen? Weineen! Het kost anderhalve ton en de gemeente Utrecht wil de kosten van beschadiging aan het wegdek niet dragen. Daarom gaat de parade niet door. Ergens is het jammer, dat de vredesbeweging, die nog zo weinig doeltreffend gereedschap heeft kunnen maken, het van zulke slagen van de verkeerde hamers op de kop van de goede spijkers hebben moet.

de helft van de jaren zestig stond in het teken van de protestzangers. In 1966 stonden de letters P.S.P. voor Protest Song Prijs, die toen door een jury van musici (o.a. Boudewijn de Groot) en PSP'ers (hoe is het mogelijk: ook toen al Henk Branderhorst) werd uitgereikt op de Amsterdamse 1 mei-viering. "In de naam van god werd een mens gedood," heette het winnende lied van Jan van den Broek, en George Noordanus zong zich naar de publieksprijs met: "Ik strijd voor het leven op eigen manier, mijn schild is de liefde, mijn wapen het woord." Ook in Haarlem stonden protest-songs op het programma, maar in de IJmond hield men het bij een volksdansgroep. Na 1970 werden de protest-songs vervangen door het politiek vormingstheater: Proloog, Sater, GLTwee vulden de 1 mei avonden. Vervolgens kwamen de vrouwenbands en -koren, daarna de Surinaamse, Antilliaanse en Marokkaanse muziekgroepen. Niet langer wordt volstaan met één kulturele "omlijsting" van een spreker; het kulturele pro-

gramma is de publiekstrekker geworden, en in de keuze van dat programma weerspiegelen zich de politieke aktualiteit en de keuzes van de PSP van dat moment.

Internationale solidariteit

Een tijd lang is er ook flink gewandeld op 1 mei. In 1961 durfde de PSP het voor het eerst aan, de bijeenkomst 's avonds vooraf te laten gaan door een "demonstratieve mars" van een uur door Amsterdam, van de Beurs naar Marcanti. Naast de sprekers (prof. de Graaf en Riemens) was er: "Cabaret; Muziek; Zang en Dans o.l.v. Flip Poort." Om half elf 's avonds werd het programma beëindigd en kon iedereen weer naar huis. Voor twee gulden kon je per giro een toegangskaart reserveren. Lange tijd organiseerde de PSP in haar eentje 1 mei vieringen. Pas na 1968 is er sprake van gezamenlijke vieringen met de (overigens fel bestreden) PvdA. Op 1 mei probeerde men er toch iets gemeenschappelijks van te maken, soms in de vorm van een debat tussen PSP en PvdA. Op afdelingsniveau werd in een aantal plaatsen de verstandhouding met de PvdA beter, waardoor deze ontwikkeling mogelijk werd. Dikwijls was zo'n gemeenschappelijke 1 mei ook aanleiding voor de vakbeweging en organisaties uit de "rooie familie" zoals VARA en NIVON om zich daarbij aan te sluiten. Van later datum zijn de contacten met organisaties van buitenlandse arbeiders voor een gezamenlijke 1 mei. Met de toename van het aantal PSP-afdelingen is ook het aantal 1 mei-bijeenkomsten, waar de PSP aan meewerkt, gestegen. De thema's verschillen per plaats, maar „internationale solidariteit" heeft altijd het hoogst gescoord. Al naar gelang de politieke aktualiteit stonden Algerije, Zuid-Afrika, Cuba, Vietnam, Chili, Portugal, Suriname en Nicaragua in het middelpunt van de belangstelling. Sociaal-economische onderwerpen, zoals de loonstrijd, democratisering in de bedrijven en arbeidstijdverkorting, nemen de tweede plaats op de ranglijst in. Vooral de laatste jaren komt er veel aandacht voor de strijd tegen fascisme en racisme, als nieuwe uitwerking van het begrip internationale solidariteit. Tenslotte biedt de „Dag van de Arbeid" natuurlijk een prachtige gelegenheid om het arbeidsethos nu ter discussie te stellen: bewuste baanloosheid, basis-inkomen en afschaffing van de sollicitatieplicht. Zo krijgt de eerste mei, een traditie vanuit een „oude" sociale beweging, telkens impulsen van nieuwe bewegingen. Nieuwe thema's worden aan de orde gesteld, nieuwe vormen worden gezocht om tot het overbrengen van ideeën te komen en aan te zetten tot activiteit. Zó opgevat, is de eerste mei geen historisch fossiel van een niet-meer-bestaande arbeidersbeweging, maar een uitdrukking van de politieke aktualiteit voor socialistische partijen en oude én nieuwe sociale bewegingen.

PETER ZWART

De P van Partij, de P van Parlement (6)

De in januari in dit blad gestarte discussie over de toekomst van de PSP – toegespitst op de relatie tussen de partij, het parlement en de sociale bewegingen – nadert zijn einde. Op deze pagina's drukken we twee bijdragen af. De eerste is van *Joosje Lakmaker*, medewerkster van de Tweede Kamerfractie, die de partij niet wil zien als vergaarbak van doelstellingen: een rood-paars-groene potpourri is wél gezellig, maar wel héél onduidelijk.

En ten tweede *Jo van der Spek*, géén familie, ex-PSP'er en bekend uit de hoofdstedelijke kraakbeweging, die tegen "parlementaire danspases van sociale bewegingen in federatief verband" is. Volgens hem zet dat de Janus op z'n kop.

In het juni-nummer zal Chris Huinder deze discussie afsluiten.

HET EIGEN GELIJK

Doe een voorstel om iets op te heffen en de meest uiteenlopende argumentaties waarom het voortbestaan van – in dit geval – de PSP juist zo broodnodig is, dienen zich aan. Dat is niet precies wat ik in het hiernavolgende stuk wil doen. Ik denk dat Chris Huinder in zijn artikel (zie „Bevrijding” nr. 1, 1985) terechte vragen stelt. De oplossingen die hij vervolgens aandragt spreken me minder aan.

Wat ik in dit artikel wil beweren is dat zijn belangrijkste voorstel – het opheffen van de PSP als (parlementaire) partij – evenals de discussie over linkse samenwerking een uitdrukking zijn van de diepe crisis waarin links verkeert. Mijn stelling is dat deze crisis de radikaal-linkse partijen, de zogenaamde sociale bewegingen en ons, "linkse mensen", in gelijke mate treft. Het wordt steeds moeilijker om sterk te blijven, geïnspireerd, en vooral om te blijven geloven in wat we altijd dachten. Niet, omdat onze standpunten minder "juist" zijn, maar omdat het stiller wordt om ons heen. In zo'n periode wordt de verleiding groot om je inspiratie niet langer uit de analyse van de politieke situatie te halen, maar om je te fixeren op de eigen plek – de verworven parlementaire vertegenwoordiging – en ... op elkaar. Ik pleit ervoor om de discussie over de PSP als partij en die over onze eventuele bondgenoten afhankelijk te stellen van prioriteiten die niet uit een vergelijking van partij-programma's komen, maar uit een analyse van de politieke aktualiteit. En dat zou wel eens verschillende strategieën en verschillende partners kunnen opleveren.

Machteloze woede

Een probleem in de discussie over linkse samenwerking is de ogenschijnlijke eenvoud in de argumentatie van de voorstanders. Een machteloze woede bekruipt me als ik voor de zoveelste keer lees, dat het gaat om "iets te bereiken" tegenover "het voortbestaan" of "het gelijk" van "de eigen club". De tegenstelling is vals, misleidend, onjuist, maar door z'n simplisme

niet in een even korte stelling te weerleggen. Omdat de werkelijkheid gekompliceerder is en dus een tikje minder makkelijk in het gehoor ligt. Minder kwaad, maar even lamgeslagen voel ik me als ik hoor zeggen dat het gaat om de totale socialisatie of anders niks. Ook dat is een vereenvoudiging die ons verder lijkt te ontslaan van de taak om een strategie te ontwikkelen *anno 1985* die dit schone doel dichterbij brengt. Want wat is nu die "eigen club"?

Ik ben het eens met Chris wanneer hij zegt dat er een onduidelijke relatie bestaat tussen de PSP en de verschillende sociale bewegingen en dat er anderzijds een overmatige waardering is voor de PSP als parlementaire partij.

De verwarring over de functie die de PSP zou moeten hebben ten aanzien van de sociale bewegingen blijkt uit de onmiddellijke relativisering die volgt als het gaat om een taakstelling van de partij in dit verband. "We zijn géén voorhoede-partij", wordt er direkt aan toegevoegd. Zonder een pleidooi voor een voorhoede-partij te willen houden, wil ik toch beweren, dat een zekere prioriteitsstelling in haar politieke oriëntatie, de partij veel goed zou doen, ja zelfs onmisbaar is om op de lange termijn een duidelijke visie te ontwikkelen.

Met het verstrijken van de tijd wordt moeiteloos het éne -isme aan het andere gepaard. Nevenschikkend, naast elkaar. Ik denk dat een analyse om welke fundamentele maatschappelijke tegenstellingen het gaat, je op de klassen-, sexe- en de zwart-wit-tegenstelling moet brengen. Daar kun je niet eindeloos allerlei "ekologische" en andere afgeleide doelstellingen aan vast blijven plakken, zonder tot een rood-paars-groene potpourri te worden. Wel gezellig, maar heel onduidelijk. Frappant in dit verband vond ik het Steenwijkse kongres in '83. De verschillende visies die ter discussie lagen hadden of ze nu samenwerkingsgekleurd waren of niet, allemaal één ding gemeen: er werd hoegenaamd geen enkele relatie gelegd met de maatschappelijke werkelijkheid van dat moment. De sociaal-ekonomische situatie, de positie van de vakbeweging, de stand van de vredesbeweging, ontwikkeling van de PvdA, het leek er allemaal niets toe te doen. Als je je ogen dicht deed, kon het net zo goed 1972 zijn, 1980 of 1990. Het lijkt welhaast onvermijdelijk dat het

"Periodieke rituelen"

foto: Bram de Hollander

uitsluitend voortdeinen op de golven van de verschillende sociale bewegingen onherroepelijk in een crisis-tijd, als de bewegingen de vraag oproepen of je het niet allemaal net zo goed aan de sociale bewegingen over kunt laten.

Het parlement

Eén van de meest opvallende kenmerken van de PSP vind ik de tegenstelling tussen het direkte aktivisme van individuele PSP'ers en de vrijwel exclusieve gerichtheid op verkiezingsdeelname van de partij als geheel. Ik begin er langzamerhand van overtuigd te raken dat het parlementair vertegenwoordigd zijn voor de PSP eerder een rem vormt op de ontwikkeling van een linkse strategie, dan een stimulans. Het is onvoorstelbaar hoeveel kostbare energie, papier en tijd gaat zitten in kwesties als wethouderszetels ja of nee, coalitie-mogelijkheden met andere partijen, deelname aan kolleges enzovoorts. De vraag die daaraan vooraf zou moeten gaan, namelijk of dat wat we uiteindelijk beogen ook gediend wordt met déze middelen, wordt niet of nauwelijks gesteld. Het meedoen "an sich" is een gegeven.

Het voorbeeld van het racisme-kongres van de PSP in Rotterdam eind vorig jaar is al een paar keer genoemd. Ik weet zeker dat de leden van de PSP allemaal betrokken waren bij het racisme-probleem; maar de energie was eenvoudig op, toen de kwestie aan de orde kwam. En verbijsterd vroeg ik me af waarom er al of niet samengewerkt moest worden. Straks is de PSP, behalve feministisch, ekologisch enzovoorts ook anti-racistisch, maar de vraag hoe dat anti-racisme gestalte moet krijgen, werd in de samenwerkingsdiskussie eenvoudig niet gesteld.

Eenvoudig stoppen met het "verkiezings-circus" zoals Chris voorstelt, lijkt me niet de oplossing. Daarvoor biedt parlementaire vertegenwoordiging te veel voordelen, waarvan je mijns inziens gebruik kunt maken, als middel, weliswaar en zeker niet als het belangrijkste middel. Wat ik echter wil stellen, is dat parlementaire vertegenwoordiging een "middel" is, dat in een crisisperiode als de onze heel gevaarlijke kanten in zich draagt.

Het is niet leuk meer voor radikaal-links in het parlement. Bij alle debatten over tot

voor kort ondenkbare kortingen lijden we nederlaag op nederlaag. En met ons de twee andere klein-linkse partijen, naast een PvdA die steeds meer no-nonsense in haar oppositie-beleid stopt, zich vooral als toekomstige bewaakster van het overheidstekort gedraagt. Steeds meer worden we teruggeworpen op dezelfde machteloze woede, uiteten we – met enige nuance – dezelfde frasen die in het nieuw-realistische klimaat als je niet oppast, in je eigen oren meer en meer outdated gaan klinken.

Het cellentekort is vast uitgangspunt geworden van het justitie-beleid, wie durft er nog vraagtekens te zetten bij het gevangenisstelsel als zodanig? In de loop van één à twee jaar is het woordenspel over minima en echte minima al gemeengoed en blijken we begrippen als een "sociaal aanvaardbaar minimum" in de mond te kunnen nemen.

Deze defensieve positie brengt nog iets anders met zich mee. Hoe harder, brutaler en vanzelfsprekender de rechtse oplossingen, hoe eenvormiger en gelijkkluidender klinken de antwoorden van de drie radikaal-linkse partijen. Niet zozeer omdat PPR, CPN en PSP organisch naar elkaar toe groeien, maar vooral omdat de speelruimte en de inspiratie voor verschillende linkse antwoorden almaar kleiner wordt. De vraag dringt zich op waarom ze eigenlijk niet zullen samengaan? Hoe aantrekkelijk, hoe verleidelijk is het niet om, nu het buiten grimmiger wordt, ook een beetje macht te vormen. Een macht, wel te verstaan, die uitsluitend gedefinieerd wordt in termen van zetels. *Drie plus drie plus twee is acht*. Acht zetels dat klinkt smakelijk, dat moet de PvdA wel op betere gedachten brengen.

Vergeeten wordt dat ook de PvdA in de ontwikkeling van haar standpunten ten prooi is aan dezelfde neo-realistische verrechtiging als de overige politieke stromingen. En een eenvoudige bloemlezing van recente uitspraken van PvdA voormannen moet toch zelfs een kind duidelijk maken dat de "lood-om-oud-ijzer-theorie" zeker niet klein-links betreft. Maar vergeten wordt vooral dat zelfs binnen de definitie van macht-als-getal een partij(-federatie) van acht zetels naast een PvdA die volgens de laatste opinie-peilingen op drieëntwintig zetels uitkomt eenzelfde mugje is als PPR, CPN en PSP nu afzonderlijk.

Het is ook niet eenvoudig om de "oude vormen en gedachten" vast te blijven houden. De diepe persoonlijke crisis waar de linkse dertiger mee kampt, een verschijnsel waar het weekblad de Groene tot voor kort zijn voornaamst inspiratie uit leek te putten, is wijdverbreid. Een crisis die, geloof ik, elke generatie eigen is, maar bij ons zo schrijnend samenvalt met een "echte", sociaal-ekonomische crisis. Wordt het niet tijd om een beetje realistischer te worden, een beetje meer met de benen op de grond?

Als ik de NOS-nieuwslezer hoor zeggen, dat alle vier in Nederland gevestigde multinationals in 1984 exorbitante winsten hebben gemaakt, bedenk ik, dat hij de enige is die dat nog zeggen kan, zonder dat de toehoorders vermoeid glimlachend hun schouders ophalen.

De werkelijkheid is niet verandert, maar we worden moe van onze eigen antwoorden. Omdat het zo langzaam gaat en we zelfs alleen maar lijken te verliezen. En dat mist zo zoetjesaan z'n uitwerking niet.

Als de werkelijkheid niet veranderd, waarom stellen wij dan onze eisen niet een beetje bij? Zou het in plaats van voortdurend te verdedigen niet veel zinvoller zijn om eens iets te bereiken, al is het een beetje minder radikaal? Macht is geen vies woord, maar dan moeten we wel bewijzen dat we ook niet bang zijn om beleidsverantwoordelijkheid te dragen.

En dan gaat het hard, het nieuwe realisme. Dan is vandaag "links bezuinigen" het nieuwe issue, wordt een links veiligheidsbeleid bespreekbaar, gaan er stemmen op dat links eigenlijk altijd het openbare orde probleem en de veiligheid op straat heeft laten liggen. Dan staat er, vrees ik, morgen niets meer een links defensie-beleid en een "links kostwinnersbeginsel" in de weg. (Hebben we daar niet altijd te makkelijk over gedacht, hebben we dat eigenlijk wel 'ns doorgerekend?)

Onze betrekkelijke onmacht is ook de onmacht van de sociale bewegingen. We worden - individueel en als partij - niet meer in die mate "gevoed" en geïnspireerd door een bloeiende vrouwenbeweging, vrolijke kraak-acties. Echt verdwenen zijn de maatschappelijke bewegingen niet. De mobilisatiekracht van de vredesbeweging is niet uitgeblust, is zelfs - in potentie - nog altijd groot; maar de toon is grimmiger en de invloed van bv de vrouwenbeweging is diffuser.

Pep-talk

Eén interview met Germaine Greer doet me beseffen hoe erg ik die sprankelende feministische pep-talk mis, hoe alleen ik me soms voel zonder het vanzelfsprekende en gedeelde besef dat vrouwenlevens er binnenkort heel anders uitzien.

Ik denk dat het hier gaat om het dilemma waar "radikaal links" voor staat. Wij zijn een uitdrukking van de kracht van de sociale bewegingen en die kracht is op dit moment zoals gezegd niet heel groot. (Overigens altijd nog stukken sterker dan in de vijftiger en het grootste deel van de zestiger jaren.) Het gevaar dreigt om bij gebrek aan inspiratie vanuit "de dagelijkse strijd" de kleine linkse partijen op te vatten als *zaakwaarnemers* voor de verschillende sociale bewegingen. In naam van de maatschappelijke bewegingen wordt vervolgens de legitimatie voor het eigen bestaan gezocht in de verworven parlementaire vertegenwoordiging. (Chris volgt in feite precies de omgekeerde weg

door voor te stellen om onszelf maar op te heffen als partij en het parlement aan de sociale bewegingen over te laten; zijn strategie komt echter uit hetzelfde dilemma voort, denk ik.)

Geen van beide strategieën zijn echter een werkelijke oplossing. Als de inspiratie en energie niet uit de maatschappelijke strijd gehaald wordt, is macht alleen nog maar op te vatten als "vertegenwoordigende" macht. De konsekwentie is een politieke strijd die zich richt op de grootste gemene deler van de drie partijprogramma's in nauw bondgenootschap met uitsluitend de radikaal-linkse kameraden met de zeltjes. *Samenwerking* wordt dan *doel*, als middel staat het niet meer ter discussie. Ik zou willen voorstellen om de zaak eens om te draaien.

Laten we proberen om uit het hele scala van politieke prioriteiten een keuze te maken van die onderwerpen waar we ons in de eerste plaats op richten. Laten we daar onze strategie op afstemmen, daar onze keuze van bondgenoten van laten afhangen. Dat kunnen PPR en CPN zijn, maar er is méér onder de zon.

Stel dat we besluiten anti-racisme tot één van de hoofdpunten van onze activiteit te maken. Dat zou betekenen dat voor dit thema de samenwerking niet beperkt kan blijven tot radikaal-links. Dan betekent dat een keuze voor nauwe samenwerking met progressieve migranten-organisaties, maar misschien ook met de PvdA. Dan is er, zeker na het pas verschenen onderzoek naar de opvattingen van FNV-leden over migranten, alle reden om een strategie te ontwikkelen met betrekking tot de vakbeweging. Wij hebben ons als PSP op het laatste kongres uitgesproken voor positieve diskriminatie en een quoteringsregeling voor migranten. Uit de eerste reacties van de FNV-top op de uitkomsten van dit onderzoek blijkt dat men niets voelt voor positieve diskriminatie. Het zou naar mijn idee van het grootste belang zijn om een campagne te ontwikkelen, te vergelijken met de campagne voor positieve actie voor vrouwen, voor positieve diskriminatie van migranten in bedrijven, bij de overheid, in het onderwijs.

We zouden ons ook kunnen laten inspireren door de button-actie in Frankrijk tegen racisme. Die is een beetje commercieel, maar een leuk idee, en wat belangrijker is, de actie "Kom niet aan m'n vriend" slaat aan onder scholieren en andere jongeren. Zouden we het van dergelijke initiatieven niet moeten hebben; eerst het plan en dan de samenwerking?

JOOSJE LAKMAKER

De P van Partij, de P van Parlement (7)

LEVE DE P VAN OPSTAKEL

Waarom hebben de nieuwe sociale bewegingen nog steeds geen eigen vertegenwoordigers in het parlement? Omdat ze niet durven en omdat de PSP in de weg zit. Aldus de diagnose van Chris Huinder. Gelukkig doet zich echter de toevallige omstandigheid voor dat de PSP in een worsteling met haar parlementaire identiteit is gewikkeld (met zie zullen we het doen en hoe ver zullen we gaan?) Als een ware co-counselaar laat Chris de beide patiënten elkaar genezen middels een wisseltruuk waarbij Lenin op zijn kop komt te staan: de bewegingen vormen samen een stuk of wat partijtjes en de partij zoekt haar favoriete FSB uit om met raad en daad bij te staan.

De vraag die in de opeenvolgende reacties nog niet aan de orde is gesteld, is of die sociale bewegingen wel zo graag eigen vertegenwoordigers in parlementaire lichamen willen hebben, of zelfs, zoals Chris veronderstelt, geneigd zouden zijn om zich in federatief verband te gaan richten op het veroveren van zetels en het maken van parlementaire dansspasjes. Ik denk dat er allerlei praktische en ideologische redenen zijn waarom die neiging in Nederland ontbreekt, maar vooral meen ik dat Chris zelf al vrij nauwkeurig heeft aangegeven waarom het werk van een partij op zichzelf wezensvreemd is aan het werk van een beweging. Een partij, zelfs de PSP, is de meeste energie al kwijt aan het zichzelf in stand houden en voldoen aan de diverse periodieke rituelen, dat het odium van logheid en formalisme bijna onafwendbaar is.

Hoe komt het dat zelfs de milieubeweging, die inderdaad beschikt over erkende deskundigen, een lappendeken aan actie-, pressie-, lobby- en folklore-groepen meet en ruime ervaring heeft, hoe komt het dat zelfs vanuit deze hoek geen serieuze partijvorming is gekomen? Waarom slaat "Model Duitsland" hier niet aan?

Praktische redenen zijn het ontbreken van een kiesdrempel en derhalve het bestaan van partijtjes als PSP, PPR, en zo. Bewegingen willen resultaten behalen en daarbij gaat men per definitie opportunistisch te werk. Zelf een partij vormen is wel een zeer omslachtige methode om concrete resultaten of veranderingen te bereiken. Lobbyen waar nodig, tot aan de CDA-

fraktie van Provinciale Staten van Zeeland, is toch gewoon effectiever dan zelf een partij-apparaat erbij zetten? Een ideologische reden, die vermoedelijk dik gezaaid is onder de radicale favorieten van Chris, is natuurlijk de opvatting dat onparlementaire, directe en autonome actie effectiever en bevredigender is en dat dat parlement sowieso een zoethoudertje is. Om even terug te keren naar de partij in kwestie. De PSP is natuurlijk een partij waar niemand last van heeft, uitzonderingen daar gelaten. De meeste radicale sociale bewegings vinden het vast prima dat de PSP regelmatig getuigenis aflegt van haar en hun standpunten en dan ook met liefde op haar stemmen. Maar als je echt iets wil bereiken of aan directe links-radikale machtsvorming wilt werken dan moet je natuurlijk niet bij de PSP zijn. Bewegingen moeten hun eigen dynamiek ontplooiën, volgens eigen termen visies ontwikkelen en op eigen termen politiek bedrijven. Dat geldt voor milieu- en anti-kernenergiebeweging, voor vrouwen-, vredes- en voordeurdeelbeweging. In al deze bewegingen is een strategiedebat aan de gang, maar de partij-optie is wel de laatste weg die men zal inslaan. En dat is maar goed ook.

Het opgaan van de PSP in een "Federatie van Sociale Bewegingen" lijkt mij een oneigenlijke manier om het debat over parlementaire machtsvorming te omzeilen. Als de ideeën-armoede in de PSP inderdaad zo ernstig is als werd beschreven dan lijkt me dat er inderdaad sprake zou zijn van een onzalige overdracht van onmacht en wel van partij naar bewegingen. De janus op zijn kop, de beweging die tot partij wordt kunnen we in Duitsland aanschouwen. Leert het voorbeeld van de Grünen niet juist dat een strategie die gericht is op machtsvorming binnen (althans via) het parlement onherroepelijk leidt tot discussies en dilemma's die eigen zijn aan partijen en oneigenlijk voor bewegingen. Ik doel op de prangende vraag of een groene minister gedacht mag worden of niet. Met andere woorden, als de PSP al een obstakel vormt voor bewegingen om zelf vertegenwoordigers naar het parlement te sturen dan moet ze dat vooral blijven, want eenmaal partij geworden blijft er van het bewegen bar weinig meer over.

JO VAN DER SPEK

Het voorpoortaal van het Catshuis

Uit de discussies die in de partij woeden over de "strukturele samenwerking" van klein links blijkt dat velen binnen de PSP zich geen rekenschap geven van de eigenlijke betekenis van het begrip "strukturele samenwerking". Althans dat is de stelling van de PSP-tendensgroep: "Wie tegen strukturele samenwerking is, wordt als tegenstander van samenwerking gekenschetst," aldus deze Tendensgroep, die daarbij verwijzen naar een bijdrage van "Bevrijding"-redakteur Roel Sandvoort in het vorige nummer van dit blad waar hij de tendensgroep karakteriseert als een groep "die ijvert tegen samenwerking met PPR en CPN". Daarom in dit nummer van "Bevrijding" het woord aan vier leden van die "Tendens" over de kapstok in het voorpoortaal van het Catshuis.

Welke reden is er geweest om af te wijken van één van de konklusies van het "Strategiekongres" van de PSP waarin werd gesteld dat er nog geen sprake was van "de voor strukturele samenwerking noodzakelijke vergaande overeenstemming op inhoudelijke en strategische hoofdpunten"? Er worden verkennende besprekingen gehouden met PPR en CPN, terwijl het Strategiekongres van de PSP prioriteiten legde bij de sociale bewegingen en niet bij het formeren van een lijst.

De belangrijkste achterliggende vraag bij strukturele samenwerking is wat je daarmee wilt bereiken. Het proces dat nu op gang wordt gezet, kent drie fasen: Verkennend bespreken, met als doel de tweede fase: onderhandelingen en het vormen van een lijst; en tenslotte de derde fase: de uiteindelijke fusie.

Het is politiek naïef te veronderstellen dat er wel een lijst, maar op termijn niet een fusie zal ontstaan. Dat betekent dat op het aanstaande kongres wordt beslist tussen of zelfstandige deelname, of een fusie op termijn.

Maar er dreigen al gevaren voor de fusie een feit is. Strukturele samenwerking is immers een vorm van samenwerking waarbij men van een onderliggende struktuur uitgaat die bestaat uit een aantal afspraken waarin wordt vastgelegd hoe het werk zal worden verdeeld, wat ieders verantwoordelijkheden zijn, enzovoorts. Het bij voorbaat uit handen geven van (een deel van) je eigen verantwoordelijkheid is onlosmakelijk verbonden met een dergelijke vorm van samenwerking, evenals een gebonden zijn aan standpunten van de meerderheid van het samenwer-

kingsverband. Zonder deze afspraken kun je verwachten dat de samenwerking klapt bij de eerste keer dat men het over iets niet eens kan worden.

Tegenover strukturele samenwerking staat het begrip 'incidentele samenwerking'. Daarbij wordt per geval bekeken of samenwerking wenselijk is, en dat kan dan ook per geval naar buiten toe duidelijk worden gemaakt. Als er nu tussen een aantal partners een samenwerkingsstruktuur tot stand komt, terwijl die partners voor wat betreft hun onderliggende maatschappijvisie principieel van mening verschillen, dan zal er vroeg of laat een konfliktsituatie ontstaan, die dan slechts wordt omzeild als of de gezamenlijke stellingname onduidelijk wordt gepresenteerd, of een der partners water in zijn principiele wijn doet.

Belangenbehartiging

In de praktische politiek betekent dit veelal een optreden dat beperkt blijft tot een soort grootste gemene deler van de verschillende opvattingen. Dit leidt er onherroepelijk toe dat de groep wordt versterkt met leden/kiezers die zich beperken tot dit soort algemene zaken. Zaken die veelal betrekking hebben op belangenbehartiging op korte termijn, voortkomend uit de aktuele politieke situatie. Verder liggende doelen raken steeds meer uit het gezichtsveld en de leden/kiezers voor wie juist deze doelen en een principiele stellingname belangrijk zijn, zullen zich van het samenwerkingsverband afkeren en een ander politiek onderdak zoeken. Een ontwikkeling zoals we die ook zagen bij de fusie van KVP-AR-CHU tot het CDA is volgens de tendensgroep het onvermijdelijke gevolg van strukturele samenwerking, uitmondend in een fusie van PPR, CPN en PSP: de scherpe kantjes worden weggevoerd en ook elektoraal gezien is er een duidelijk waarneembaar verlies.

Dit soort samenwerking leidt tot versplintering, niet tot grotere machtsvorming. De versplintering zal leiden tot heropstanding van de PSP met haar verdergaande standpunten. Ook bij CPN en PPR zullen er groepen opstappen.

De term 'sociale bewegingen' is nog een voorbeeld van interne spraakverwarring. Gezien de vele recente discussiebijdragen van doorbrakers denken zij vooral aan de vakbeweging (zeg maar FNV), het Komitee Kruisraketten Nee het Landelijk Energie Komitee. Voor alle drie geldt dat zij een radicale tegenhanger hebben waarmee de doorbrakers hoogstens incidentele, maar geen strukturele binding willen: groepen als OVB, BONK en de basisgroepen tegen kernwapens en kernenergie. Voor de eerstgenoemde drie voorbeelden geldt dat ze de brede massa vertegenwoordigen en dat hun aanhang voornamelijk politiek georiënteerd is op de PvdA. Daardoor zullen bij hen de standpunten die politiek verder gaan dan die van de PvdA vrijwel steeds worden geblokkeerd.

Recentelijk hebben we dat gezien bij de

diskussies over de tekst van het volkspetitionnement die uiteindelijk nog aanvaardbaar moest zijn voor CDA'ers en VVD'ers. Bij het FNV zagen we de beslissing om de Engelse mijnwerkers alleen humanitaire steun te verlenen en geen politieke. In feite is de staking in Engeland voor een deel verloren door de houding van de FNV-top, die de kolonoverslag in Rotterdam niet besmet wilde verklaren. Voor een partij als de PSP zal het nooit aantrekkelijk kunnen zijn zich als *partij* te manifesteren in dit soort mantelorganisaties van de PvdA.

Lippendienst

Zoals gezegd zal een samenwerkingsverband tussen PPR, CPN en PSP onvermijdelijk leiden tot een sociaal-demokratiseringsproces. Dit geldt temeer omdat dat proces bij CPN en PPR al in een veel verdere mate is doorgedreven dan bij de PSP. De door de PvdA gestelde grenzen waartegen PSP'ers in zo'n samenwerkingsverband zullen stoten zijn nu al duidelijk te onderkennen. Hierbij denken we aan het kritisch NAVO-lidmaatschap; deename aan de EEG; het niet plaatsen van kruisraketten, maar handhaven van bestaande kernbewapening, zoals de USA wil; op sociaal-ekonomisch gebied het aksepteren van de drieklassenmaatschappij, waarbij het FNV vooral opkomt voor de belangen van de (nog) werkenden en zich voor de werklozen beperkt tot lippendiensten; verder het voorlopig aksepteren van wapenproductie omwille van de werkgelegenheid, enzovoorts.

PPR en CPN schuiven al aardig op in de richting van die grenzen. De PvdA, waardoor men zo graag als gelijkwaardige partner wordt geaksepteed, bestaat immers als machtsfaktor slechts bij de gratie van het aksepteren van het Amerikaans imperialisme, het militair-industrieel kompleks, de NAVO, de EEG, enzovoorts.

Een coalitie met een gefuseerd klein-links is voor de PvdA tot nu toe nooit een serieus punt van overweging geweest. Als er hier en daar nu enkele barstjes komen in dit keiharde standpunt, dan zegt dat meer over de veranderingen binnen klein-links dan over die binnen de PvdA.

Volgens de PSP-tendensgroep zou onze politiek zich juist moeten richten op het voortdurend ter discussie stellen van onze verdergaande eisen, de voosheid aantonen van de PvdA-politiek die zich beperkt tot de „smalle marges van de democratie" (Den Uyl) zonder eisen te stellen tot echte strukturele veranderingen in de maatschappij.

Het radikaal-socialistisch elan van de PSP is momenteel uiterst aantrekkelijk voor de PPR en CPN. Dankzij de naderende te loorgang van beide partijen krijgt de PSP de parlementaire kapstokfunctie in het voorpoortaal van het Catshuis. Maar in West-Europa als bezettingszone van een ekonomisch-imperialistische VS is er alleen plaats voor machtstrevende partijen als de PvdA en wie daarmee flirt. De PvdA streeft naar een verbond met CDA of VVD, niet met klein-links. Bovendien zit het socialistisch elan van de PSP niet alleen in de radicale programmapunten die bij de PvdA niet te vinden zijn, maar ook in de opstelling naar de sociale bewegingen. Deze combinatie levert een totale maatschappijvisie op met allerlei dwarsverbanden. Dat is en blijft de wervende kracht van een zelfstandige PSP.

**BERT JURGENS
NARD LOONEN
PAUL MEERTENS
AAD SWEEP**

Het sekretariaat van de tendensgroep is gevestigd:
Wisentstraat 2, 6532 AP Nijmegen, tel. 080-565061.

GENEES ÉÉN PATIENT

MET F 10 PER MAAND HELPT U EEN TBC PATIENT IN VIETNAM

De bevolking van Vietnam wordt geplaagd door ondervoeding en infectieziekten. Eén van die ziekten is tuberculose. Elke week komen er duizend nieuwe gevallen bij. Met de therapie die wordt aanbevolen door de Wereldgezondheidsorganisatie kan een TBC-patiënt in acht maanden genezen. De kosten zijn tien gulden per maand.

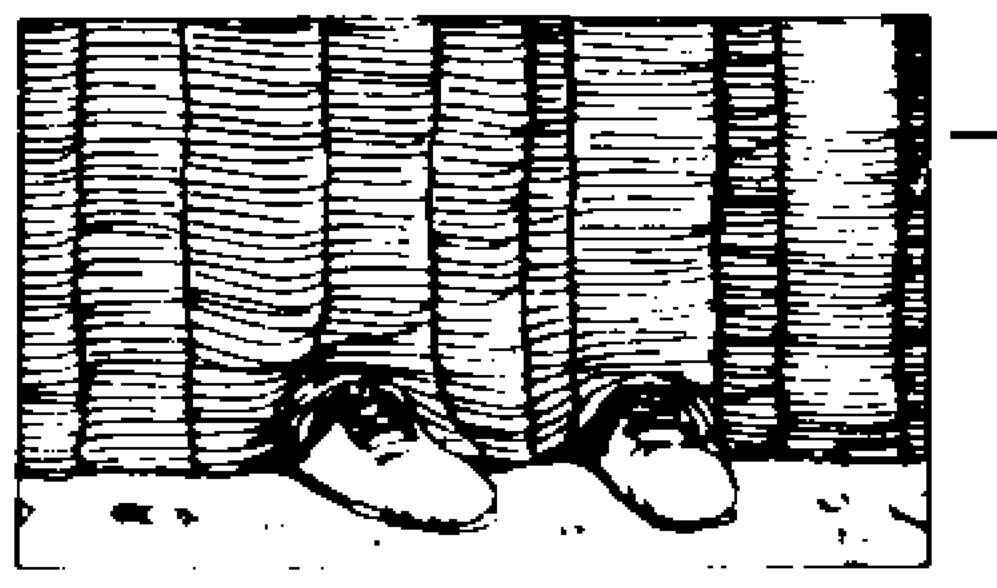
Steun het volk van Vietnam met een bijdrage. Op postgiro 1090400.

**MEDISCH COMITÉ
NEDERLAND-VIETNAM**

postbus 5701, 1007 AS Amsterdam, postgiro 1090400, telefoon 020-270411

ACHTER HET
GROENE GORDIJN

PSP-KONGRES

BEMOEI JE ER MEE

Op zaterdag 30 juni vindt in Utrecht het PSP-kongres plaats, waarop uitgemaakt moet worden of de partij de verkiezingen in 1986 (voor een nieuwe Tweede Kamer) alléén of tezamen met anderen (PPR en CPN) in zal gaan.

De gemoederen zijn verhit, de discussies fel. Althans, we hebben zo het vermoeden dat maar een bescheiden percentage van de PSP'ers daadwerkelijk bij die discussies betrokken is. Wel begrijpelijk, maar even zo goed jammer.

De beslissing waar het nu – eind juni – om gaat is té belangrijk om over te laten aan de "politici" of het kader van de partij. Daarom deze oproep om in de gaten te houden waar en wanneer in je afdeling de kongresvoorbereiding plaats vindt. En dus tevens een oproep om dan ook aan die

voorbereidende vergaderingen deel te nemen. In voorgaande nummers van "Bevrijding" zijn al veel artikelen over de (klein) linkse samenwerking en het overleg met de andere partijen verschenen. Alle leden van de PSP kunnen bovendien binnenkort de eerste kongreskrant in hun bus verwachten. (Sympathisanten van de partij die daarin geïnteresseerd zijn kunnen gratis een exemplaar aanvragen bij: Partijburo PSP, tel.: 020-267374).

Verder: op zaterdag 18 mei vindt een PSP-themabijeenkomst plaats over wat de kontakten tussen PSP, CPN en PPR de afgelopen tijd hebben opgeleverd en over de kongresvoorstellen die daar het gevolg van zijn. Die dag zullen de voorlopige resultaten van de bespreking "intern" in de partij besproken worden. Nadere informa-

tie over plaats en tijd via Partijburo PSP, tel.: 020-267374.

En op zaterdag 1 juni wordt die discussie nog eens dunnetjes overgedaan in breder verband: leden uit de drie betrokken partijen en activisten uit diverse sociale bewegingen zullen daarbij aanwezig zijn (nadere informatie via bovenstaande telefoonnummers).

Wie het allemaal een beetje te veel van het goede vindt, kan het beste kiezen voor de vergadering van de eigen afdeling: daar worden de beslissingen genomen over de voorstellen van het Partijbestuur van de PSP en de "Tendens"-groep van de partij die voor de toekomst van de PSP van het grootste belang zijn.

Henk Branderhorst

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING.

Omdat de ruimte beperkt is kunnen reacties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

STEM DE OPPOSITIE

Het dansen om de buit kan beginnen. Als Intomart ons niet grootscheeps belazert, krijgen we volgend jaar zes zetels te verdelen. En tenzij Martin van Rossum een groot cynikus is (zie zijn artikel in 'Bevrijding' nr. 4) is die buit ook al verdeeld. Fred boft. Uit een wrang soort piëteit mag hij op een eervolle vijfde plaats onder aan het lijstje meebungelen. Een beetje ervaring is voor de rest van de fractie ook nooit weg, trouwens.

Wat bezielt die stommelingen om tegen meneer Intomart te liegen dat ze PSP stemmen? Weten ze dan niet wat er binnen de PSP aan de hand is? Weten ze niet waar Steenwijk, Nijmegen, Groningen en Rotterdam liggen? Dreigen ze alleen maar, om de Uyls-kuikens tot wat linksere uitspraken te dwingen? Feitelijk interesseert het PSP-kiezers geen klap wat er zich binnen de PSP afspeelt. Net zoals het zeventuizend PSP-leden een worst zal wezen dat de overige vijfhonderd leden zich een ongeluk debatteren over samenwerken of niet, zozeer dat er nauwelijks nog iets anders werkzaam kan zijn binnen die partij, laat staan samen met anderen. Sinds jaar en dag heeft de PSP haar redelijk konstante kiezersaanhang te danken aan haar redelijke en konstante opstelling, uitgaande van een totale maatschap-

pijvisie die konsekwent een ontwappende, socialistische samenleving voorstaat, aan het recht-toe-rechtaan vasthouden aan ideeën en principes. Elan, heet dat. En dat betekent afzien. Afzien van suksesjes op korte termijn; afzien van parlementaire machtsvorming, omdat macht van bovenaf juist strijdig is met PSP-idealén; afzien van betrokken raken bij politieke verantwoordelijkheid die door kapitalisten wordt gedikteerd.

Anderen zeggen dat de PSP zich daarmee isoleert, dat de PSP laf is door schone handen te willen houden. Maar links en rechts staat de PSP omschreven als de partij die zich duidelijk onderscheidt van alle andere. En zo links en rechts zie je bij verschillende partijen en ideeën naar boven komen die jaren tevoren al in het programma van de PSP stonden (die dus toen om diezelfde punten voor gek werd verklaard). Dát is aan de weg timmeren, een voorhoedepartij zijn, je nek uitsteken, goed vinden dat men je gek vindt, maar pal blijven staan voor je opvatting. Nu zijn er dezulken binnen de PSP die dat afzien niet langer meer kunnen aanzien, die geen geduld meer hebben om nog langer geduld te hebben. Die juist wél op korte termijn iets tot stand willen brengen. Zij Roken Aan de Macht En Raakten Bedwelmd. Hoe zullen we het noemen: Karrièrejacht? Het Huib-Riethofsyndroom? Overmacht? Samenwerking? Noem het zoals je wilt. De behoefte aan die echte, kaarsrechte PSP is er voorlopig nog steeds. Die klub van eigenzinnige, idiothe linksbuitens op weg naar hun 'Utopia' of 'Atlantis', dwars liggend op al wat gevestigd is, wars van alle macht en dwang tot machteloosheid.

(Wellicht zijn we zoetjesaan op weg naar iets anders: naar die LAT-achtige boedelscheiding uit Erik Meijers toverhoed, die alom als krankzinnig is betiteld. Die inhoudt dat de PSP zich eendrachtig in tweeen splitst, dat het partijburo in de fik wordt gestoken om te voorkomen dat een van de twee erin gaat zitten, en dat elke helft vrolijk

groetend haars weegs gaat.)

De gedachte aan een onvervalste PSP verdraagt zich niet met het streven naar een klein-links machtsblokje dat de kapitalisten en sociaal-demokraten wel op de knieën zal krijgen. Over utopie gesproken...

NARD LOONEN
BOXMEER

DEMOKRATIE OP MAAT

idee leeft dat de universiteiten niet doelmatig bestuurd worden. Voorop gesteld moet worden dat een dergelijk idee in z'n algemeenheid niet leeft bij de universitaire gemeenschap zelf. En dat zijn toch de mensen die in de structuur moeten werken. Een onderzoek dat uitgevoerd werd bij de evaluatie van de WUB leert dat staf en studenten zich niet kunnen vinden in de hoofdpunten van de WWO '84. En natuurlijk is niemand tegen doelmatigheid en niemand is tegen kwaliteit, maar tegen de schijntegenstelling doelmatigheid-demokratie wordt op de universiteiten raar aangekeken. Het is de no-nonsense-gedachte die een dergelijke tegenstelling in het leven kan roepen, maar het is no-nonsense-beleid van jaren dat het mogelijk maakt dat doelmatigheid in de hiërarchie van algemeen aanvaarde waarde-oordelen in de maatschappij hoger gewaardeerd gaat worden dan "demokratisering".

De behandeling van de WWO '84 in de Kamer was saai. De PSP-fractie bestreed, samen met de CPN, met een flink pak amendementen vlijtig het ondemokratische karakter van dit wetsvoorstel. De pers keek er niet van op en "links" heeft andere prioriteiten. Maar het is mijn stellige overtuiging dat met de stille dood van de WUB een belangrijke slag is toegebracht aan een maatschappelijke en ideologische strijd die in de bezetting van het Maagdenhuis z'n hoogtepunt vond.

WILLEM POOL

Met z'n allen tegen Afrika. Van Kemenade, voorzitter van Een voor Afrika, zei op de tv: "Jammer, de hongerigen kunnen geen exportgewassen verbouwen om met de daarmee te verdienen deviezen goederen uit het westen te kopen, die ze hard nodig hebben." Het kapitalisme heeft aan twee zaken verschrikkelijk de pest: Aan mensen, die geen geld hebben en aan mensen, die niet uitgebuit kunnen worden. Geen debat in de Kamer over ontwikkelingssamenwerking, of het woord exportgewas valt. Hoe meer exportgewas een Derde Wereldland verbouwt, hoe groter de honger. Hier produceert het kapitalisme zure regen, daar droogte. Nederland heeft zelf twee miljoen ha akker- en weiland. Het heeft ook nog eens zes miljoen ha in het buitenland, waar onze gekloonde sojabonen groeien en ons xerox-stamboekvee graast. Nog vóór het jaar tweeduizend is de hele Derde Wereld één groot Hoog Catharijne met neon-licht, kunstvarens, grastegels en muziekbehang. De hongerigen spelen er bij de sierlijke waterfonteinen drop-outs, die exportdrugs roken. Vaak wordt door regeringen de truk uitgehaald door te stellen: "Het is de droogte die de armoe scheidt". Mooi niet. Het kapitalisme zit bovenop zijn hongerigen als een beul aan zijn slachtoffer. Het is de taak van het kapitalisme om honger te scheppen en aan zijn intellectuelen om dat goed te praten.

Als het kapitalisme rijkdom zou scheppen, zou het kapitalisme spoedig overbodig zijn. We zouden dan geen grenzen meer nodig hebben om Tamils, Eritreërs en andere hongerigen, die terecht uit onze ruif komen meeeten, omdat wij hun ruif in de Derde Wereld hebben vernietigd, tegen te houden. We zouden geen vuilnisbelten, gifgronden en ammoniak-varkens hebben, noch woestijnen, droogte en massagraven.

Een andere oplossing is, naast het vernietigen van het kapitalisme, de politiek van het blinde oog. Die past Reagan per slot ook toe. Hij bezoekt het kerkhof Bittburg van dode Wehrmachtsoldaten en doet ergens tussendoor ook nog een konzentatiekamp aan onder het motto: "laten we alles vergeten". Laten we vergeten, dat de VS massagraven in Vietnam kweekte, oorlog zaait in Midden-Amerika, kruisraketten plant in West-Europa. Laten we vergeten, dat het westen, Nederland voorop, dat alles goed vindt. Laten we ons verzet daartegen staken, en laten we op 5 mei op de Dam gewoon opnieuw beginnen. Er is altijd wel een paus, die ons wil vergeven, als we maar één zijn in Hem.

CHRIS HUINDER

Breed platform

Het *Breed Platform Vrouwen voor Economische Zelfstandigheid* (voor het gemak afgekort als 'Breed Platform') is een overlegstructuur waarin meer dan veertien landelijke vrouwenorganisaties en -groepen vertegenwoordigd zijn. Dit varieert van de Nederlandse Vrouwenraad, Blijf-van-mijn-lijf en Man-Vrouw-Maatschappij, tot de vrouwenorganisaties uit vakbonden en politieke partijen (inklusief CDA- en VVD-vrouwen). In 1982 werd het 'Breed Platform' opgericht. Aanleiding was een bij vrouwen gemeenschappelijk ervaren onrust over de effecten van de economische crisis en het daarop geente regeringsbeleid met zeer nadelige gevolgen voor de positie van vrouwen. Het 'Breed Platform' wil economische zelfstandigheid bereiken voor

alle vrouwen, waardoor zij onafhankelijk van een relatie met een ander kunnen bestaan. De PSP-vrouwen zijn in naam vanaf het begin bij het Breed Platform aangesloten geweest. Sinds het najaar 1984 dragen Gerda Bosdriesz en Titia van Leeuwen gezamenlijk zorg voor de vertegenwoordiging.

Omdat de PSP-vrouwennieuwsbrief niet meer bestaat, en het Vrouwenkatern in 'Bevrijding' bij gebrek aan redactrices nog steeds niet is verschenen, doen zij op deze plaats verslag van hun ervaringen in het Breed Platform. PSP-vrouwen en mannen kunnen dan weten hoe ze vertegenwoordigd worden. Als er commentaar op is, dan horen zij dat graag.

Vrouwen voor economische zelfstandigheid

Normaal gesproken vergadert het landelijke 'Breed Platform' eens per maand. Het zijn vaak wat chaotische, maar uiterst actieve bijeenkomsten, met steeds een heel wisselend aantal vrouwen. Officieel behoort zo'n vergadering uit een vergader- en een themagedeelte te bestaan. Het themadeel is dan ook open voor andere vrouwen uit de organisaties die bij het 'Platform' zijn aangesloten. Maar het huidige regeringsbeleid noopt evenwel tot zoveel activiteit dat het themagedeelte soms ondergesneeuwd raakt of wordt verschoven naar een volgende keer.

Een coördinatiegroep van zes vrouwen zorgt voor de voorbereiding van de plenaire vergaderingen, het verwerken van de post en het coördineren van de verschillende werkgroepen. Er is subsidie aangevraagd voor een betaalde administratieve kracht voor twintig uur per week, maar of die er ook echt komt is nog de vraag. Werkgroepen zijn er rond meer specifieke onderwerpen, zoals 'Sociale zekerheid', 'Belastingen', 'Werkgelegenheid', 'Onderzoek vrouwenstudies' en 'Internationale kontakten'. Leden van die werkgroepen houden lezingen; men organiseert soms studiebijeenkomsten en schrijft adviezen en brochures die onder de vlag van het 'Breed Platform' de wereld ingaan. Naast het 'Breed Platform' bestaan er ook regionale platforms die hun eigen activiteiten hebben en zorg dragen voor de verbreiding van landelijke acties, zoals de actie 'Leer Lubbers tellen', of de verspreiding van WWV-pamfletten, in december 1984, waarin vrouwen werden opgeroepen hun recht op een WWV-uitkering krachtens de 'Derde richtlijn' van de Europese Gemeenschap op te eisen.

Publikaties

Het 'Breed Platform' heeft tot nu toe diverse publikaties verzorgd. Van vrouwen en de dingen die aan haar voorbij gaan' is de titel van een van de eerste uitgebreide publikaties van het platform. Het paarse boekwerk omvat een commentaar op de adviesaanvraag 'Stelselherziening sociale zekerheid'. Zoals bekend is die stelselherziening door het kabinet voorlopig uitgesteld tot begin 1986. Het 'Breed Platform' reageerde al vroegtijdig op de adviesaanvraag met duidelijke en fundamentele pun-

ten van kritiek, zoals de herbevestiging van het gezin als maatstaf in de sociale zekerheid, de herbevestiging van de traditionele rolpatronen, de verslechtering van de positie van vrouwen en de substantiele verlaging van het sociaal minimum. Kritiekpunten die ook van kracht zijn op de huidige maatregelen inzake de sociale zekerheid, die vooruitlopen op de stelselherziening (zoals de verlaging van de uitkeringspercentages naar zeventig procent, of verlaging van de WWV-uitkeringsperiode voor mensen onder de 35 jaar). In 1984 kwam het 'Breed Platform' ook met een commentaar op het wetsontwerp 'Tweeverdieners-derde fase'. Dit commentaar richtte zich vooral op de onwenselijke koppeling tussen de inkomens van partners of huisgenoten, wat haaks staat op de na te streven economische zelfstandigheid voor vrouwen. Het platform deed

daarbij voorstellen voor een andere belastingaanpak.

Het alleen vermelden van de twee hierboven genoemde publikaties doet het uitgaansveld van het platform zeker onrecht aan. Er zijn ook brochures uitgegeven, zoals het werkverslag over gelijke behandeling in de sociale zekerheid. En te pas en te onpas gaan er brieven de deur uit. Zo werd heel recent op 8 maart (internationale vrouwendag) door het platform een brief aan staatssecretaris Koning aangeboden met de wens dat hij nu maar eens haast moet maken met z'n toegezegd onderzoek naar de mate waarin vrouwen als gevolg van de tweeverdienerswet hun baan opzeggen. Tevens werd aangedrongen op maatregelen om deze negatieve effecten tegen te gaan. Het platform heeft van het Rijk onlangs

een subsidie gekregen voor het organiseren van een tentoonstelling die zichtbaar moet maken hoe vrouwen bezig zijn met hun eigen werkgelegenheid. Hiervoor zijn tijdelijk twee voorbereidsters aangetrokken, die samenwerken met een begeleidingsgroep van vrouwen uit het platform. Het hele project leidt binnenkort tot een driedaagse *Vrouwenwerkbeurs*, die van 31 mei tot 2 juni '85 wordt gehouden in het Beursgebouw te Amsterdam. Op die beurs zullen zo'n zestig stands aanwezig zijn, waar vrouwen informatie geven over hun heel verschillende werk. Vrouwen die een eigen onderneming zijn begonnen, krijgen op de werkbeurs het hoofdaksent, maar de bedoeling is dat iedereen er ideeën en inspiratie kan opdoen.

Proefprocessen

Mede op initiatief van het 'Breed Platform' worden ook een aantal proefprocessen tegen de staat gevoerd. Een van die proefprocessen gaat over de minimumdagloonbepalingen die per 1 januari '83 werden ingevoerd in de WAO, WW en WWV. Een gevolg hiervan was onder andere dat in de WAO alleen nog kostwinners een recht hebben op een garantie van het sociale minimum (netto-minimumloon). Daarvoor

Actie 'Vrouwen voor economische zelfstandigheid' bij de Sociale Dienst in Nijmegen

foto: Gerlo Beernink/NFK

gold die garantie voor iedere voltijd gewerkt hebbende WAO-er/ster. Het 'Breed Platform' heeft in december '82 hier al een klacht over ingediend bij het Europese Parlement, en twee leden van de Emancipatieraad dienden in juni '83 ook al een klacht in bij de Kommissie van de EG. Deze kommissie ging echter, na het vragen van informatie aan de Nederlandse regering, niet tot actie over. Vandaar dat het 'Breed Platform' op zoek ging naar vrouwen die door deze maatregel getroffen werden. Het is tenslotte indirect diskriminerend om een betere uitkering te garanderen aan kostwinners dan aan niet-kostwinners. Er zijn nu twee proefprocessen gestart. Voor het ene proces heeft de 'Raad van Beroep' te Amsterdam vier vragen geformuleerd voor het EG-Hof. Dit betekent dat de EG-rechter zich al vrij snel zal kunnen uitspreken over de vraag of kostwinnersbepalingen mogen worden ingevoerd.

Onlangs besloot het Breed Platform ook om Corrie van Hielten financieel en met daden te ondersteunen in haar processen voor economische zelfstandigheid. Deze vrouw voert een zelfstandige huishouding, evenals haar vriend, maar omdat ze in een zelfde huis wonen en bovendien samen een kind hebben, wordt de vrouw het recht op bijstand ontzegd en zou haar vriend haar dus moeten onderhouden.

Nog een activiteit van het Breed Platform om te noteren in je agenda: op zaterdagmiddag 11 mei wordt een *manifestatie* georganiseerd tegen de tweeverdienerswet in Amicitia te Den Haag. Er wordt vrolijk begonnen met een optreden van 'Ropalje'. Vervolgens een forum met de financieel specialisten van de grote fracties uit de Tweede Kamer en Kamerleden van de kleine linkse partijen. Zij worden gevraagd te reageren op verhalen en vragen van vrouwen, die op die dag hun situatie komen voorleggen. Ook zullen er vanuit het 'Platform' eisen worden geformuleerd met betrekking tot de tweeverdienerswet, waarop de politici ook om een reactie gevraagd worden. Rond de manifestatie wordt ook een brochure uitgegeven.

In het Breed Platform worden ook aktuele discussies opgepakt. Zo is er momenteel een discussie gaande over de individualisering in het inkomensbeleid, met alle zaken die daarbij horen, zoals basisloon, arbeidsplicht en dergelijke. Positieve actie is ook een onderwerp wat aan de orde komt. Een positief actieplan omvat een strategie om de positie van vrouwen op de arbeidsmarkt te verbeteren. Bedrijven, instellingen en zo zouden moeten worden aangespoord een positief actieplan op te stellen voor hun personeelsbeleid. Hierin kunnen positieve diskriminatie of quoteringsregelingen worden opgenomen.

Oproep

Goed functioneren in het 'Breed Platform' vereist veel tijd. Tijd die wij, de twee PSP-vertegenwoordigsters, niet altijd kunnen opbrengen. Het gaat dan zowel om heel praktische dingen die even geregeld moeten worden (zoals meegaan bij het aanbieden van een brief aan een minister of

Vervangende dienst

AKTIE ROND PSP-VOORSTEL

De Vereniging Dienstweigeraars is een actie gestart rond het wetsvoorstel van het PSP-Kamerlid Wilbert Willems voor het verkorten van de vervangende diensttijd voor dienstweigeraars.

staatssecretaris, of meeorganiseren van een manifestatie) als om het leveren van inhoudelijke bijdragen door het (mee)schrijven aan artikelen of om het beoordelen van standpunten die namens het Breed Platform (dus ook namens de PSP-vrouwen) uitgaan. Wij willen daarom graag met PSP-vrouwen in contact komen die bereid zijn af en toe in te springen en wel opgebeld willen worden voor een klus.

Over een tijdje zullen we opnieuw verslag doen over het 'Breed Platform' in 'Bevrijding', en omdat we dan niet meer hoeven te vertellen wat het platform is, kunnen we dieper ingaan op de inhoudelijke kant van de zaak.

**TITIA VAN LEEUWEN
GERDA BOSDRIESZ**

Gerda Bosdriesz en Titia van Leeuwen, de PSP-vertegenwoordigsters in het 'Breed Platform' zijn bereikbaar via: PSP-Tweede Kamerfractie, t.a.v. Gerda Bosdriesz/Titia van Leeuwen, Binnenhof 1 A, Den Haag.

Op dit moment duurt de vervangende dienst een derde langer dan de normale militaire diensttijd. Die langere diensttijd stoelt op een aantal onzin redeneringen: dienstweigeraars hoeven later niet 'op herhaling' (terwijl ook veel 'normale' dienstplichtigen nooit meer iets van herhaling horen), de vervangende dienst zou makkelijker zijn of een langere vervangende dienst schrikt mogelijke dienstweigeraars misschien wel af.

Kortom: het is al een hele oude eis van de Vereniging Dienstweigeraars om die vervangende dienst te verkorten tot dezelfde tijd als de militaire dienst. Het is één van de belangrijkste eisen van VD sinds haar oprichting in 1971. In 1979 staakten een kleine duizend dienstweigeraars één dag voor het inwilligen van die eis, terwijl toen zo'n tweehonderdvijftig weigeraars voor langere tijd hun werk neerlegden (en daarvoor door de rechter werden bestraft). Tot nu toe dus zonder resultaat. In april '83 weigerde minister De Koning (dienstweigeraars vallen sinds 1975 onder 'sociale zaken') een wetswijziging voor te bereiden over een kortere vervangende dienst. Naar aanleiding daarvan diende de PSP toen een motie in om de minister daartoe te dwingen. Die motie werd verworpen, met name omdat het CDA haar minister niet wilde afvallen. Toch is er twijfel bij het CDA, want lang niet iedereen is gelukkig met die langere

diensttijd voor weigeraars. Spekulerend op die twijfel diende *Wilbert Willems* een initiatief wetsontwerp in, met als belangrijkste voorstel de duur van de vervangende dienst gelijk te stellen aan die van de militaire dienst.

Het wetsvoorstel, dat de PSP-Kamerfractie kon maken door het aantrekken van een dienstweigeraar, werd door de Vereniging Dienstweigeraars met vreugde begroet. Voor de Vereniging is het wetsvoorstel een belangrijke stap in de strijd voor een rechtvaardige behandeling van weigeraars.

Het PSP-wetsvoorstel wordt in de Tweede Kamer binnenkort behandeld. Vandaar de actie die de Vereniging Dienstweigeraars is gestart. In dit nummer van 'Bevrijding' treft U een kaart aan die is geadresseerd aan een CDA-Kamerlid met de eis dat de viereneenhalve maand 'straf-tijd' van de vervangende dienst er af moet. En: o ja, kunt U dan het hele leger meteen ook even afschaffen?

ROEL SANDVOORT

HONGER EN VERZET

Eind 1984 stond Ethiopië plotseling in het brandpunt van de Westerse belangstelling. Ondanks alle eerdere berichten sloeg een reportage van de Engelse BBC in als een bom. Overal kwamen hulpacties op gang voor het bestrijden van de honger. Ons land stampte de "Eén voor Afrika"-actie uit de grond. Resultaat: honderdmiljoen gulden. Tachtig procent is ondertussen de deur uit als noodhulp. Twintig procent werd gereserveerd voor structurele hulp.

Onlangs kwamen er berichten dat Ethiopië kennelijk een deel van de noodhulp gebruikt voor de voeding van haar leger, dat wordt ingezet tegen de bevrijdingsbewegingen van Eritrea en Oromia. Daarom op

deze pagina's wat aandacht voor deze streken. *John Roodt*, die het land vaak bezocht, gaat in op de oorzaken van de honger in Eritrea. Hij doet dat aan de hand van een gesprek met *Amanuel Negassi*, vertegenwoordiger van de Eritrese hulporganisatie ERA. Daarnaast vraagt John Roodt om één minuut stilte voor de moed van het Eritrese volk en gaat hij in op de Nederlandse hulp aan deze Afrikaanse landen. En tenslotte voert Rob van Hilten ons mee naar Oromia in het zuiden van Ethiopië. Hij had een interview met *Fisaha Ganati*, een in ons land wonende politieke vluchteling uit Oromia.

OROMIA

Niet alleen honger

De grote aandacht van de Westerse media voor de honger in het noorden van Ethiopië schoot vooral te kort in haar berichtgeving over de politieke achtergronden hiervan. Een gevolg hiervan is dat solidariteit vanuit westers links met de bevrijdingsstrijd in Ethiopië tot nu toe nauwelijks op gang is gekomen. Een andere reden hiervoor is, dat de gebruikelijke anti-imperialistische patronen niet zo makkelijk kunnen worden toegepast op de situatie daar in vergelijking met bijvoorbeeld de situatie in Midden-Amerika en Afghanistan. Hier een beknopte impressie van de situatie van de Oromo's, vooral wonend in Zuid-Ethiopië en met haar achttien miljoen het grootste volk in heel Ethiopië.

Eind vorige eeuw werd Oromia, het huidige zuiden van Ethiopië, gekoloniseerd door de Abessijnen (Amharen), afkomstig uit het noorden van Ethiopië. Door haar strategische ligging bleef de "Hoorn van Afrika" de aandacht trekken van vooral Europese mogendheden. Zo werd destijds de Amhaarse vorst *Menelik II* als enige niet-Europese vorst betrokken bij de verdeling van Afrika. Deze overheersing vond voortzetting in het regiem van keizer *Haile Selassie* die het grootste deel van deze eeuw de touwtjes in handen had. Na de Italiaanse kolonisatie onder leiding van Mussolini waren het met name de Engelsen die de Italianen hier versloegen en opnieuw Haile Selassie in het zadel hielpen.

Deze kolonisatie van Oromia was niet alleen politiek-militair en economisch van aard, maar ook cultureel. Zo werd van bovenaf het gebruik van de Amhaarse taal opgedrongen, een voor de Oromo's geheel onbekende taal die geschreven wordt met koptische lettertekens. Mede door de opdringing van het koptisch christendom werden de Oromo's zo gedwongen hun identiteit prijs te geven.

De afgelopen eeuw kenmerkt zich vooral door reeksen van (mislukte) opstanden tegen het Amhaarse regiem in Addis Abeba. In hetzelfde jaar 1973 dat het OLF (*Oromo Liberation Front*) haar programma publiceerde, vond in Ethiopië de machtswisseling plaats waarbij Haile Selassie werd afgezet. Na een periode van onzekerheid werd de macht overgenomen door de Derg, de huidige door de Sowjet-Unie gesteunde militaire junta. Voor de Oromo's die voor meer dan 97 procent boeren zijn, leek aanvankelijk enige verlichting te komen door de officiële afschaffing van de feodale verhoudingen en de onteigening en nationalisatie van de grond. Van kollektief beheer van de landbouwgronden was echter geen sprake, de organisatie was zeer centralistisch middels door de regering aangestelde productieleiders. Nieuwe maatregelen hebben inmiddels de landhervormingen ongedaan gemaakt. **Fisaha Ganati**, al acht jaar als politiek vluchteling wonend in Nederland, keerde onlangs terug van een reis door Oromia. Hij is lid van de Union of Oromo Students in the Netherlands, deel uitmakend van de organisatie van het OLF.

Ganati: "De Ethiopische regering probeert met geweld een hervestigingspolitiek door te voeren met steun van internationale hulporganisaties. In dit plan wil men 250.000 mensen uit Noord-Ethiopië hervestigen in het zuiden. De vluchtelingen die ik sprak zeiden me dat ze met geweld van hun woonplaats weggevoerd waren. Daaraan voorafgaand waren hun video's vertoond over hoe ze zouden kunnen leven in het vruchtbare zuiden. Sommigen werden gewoon gekidnapped op weg naar de markt. Hele families in het noorden zijn zo uiteengevallen."

Volgens Ganati is het doel achter deze politiek niet om het leven van die mensen te verbeteren, maar om de bevrijdingsbewegingen in het noorden te verzwakken. In de tweede plaats wil men zo het verzet in het zuiden verzwakken door tegenstellingen te scheppen tussen verschillende nationaliteiten: de nieuwkomers en de bewoners in het zuiden. Een nieuwe vluchtelingenstroom is nu op gang gekomen, een vlucht terug naar het noorden.

Ganati: "Ik heb in Wollega (in West-Ethiopië, red.) meegemaakt dat mensen opge-

pakt werden omdat ze terugkeerden via dezelfde weg als ze gekomen waren. Bij een incident in de laatste week van december werden zo'n vierhonderd mensen uit Tigray en Wollo (Noord-oost-Ethiopië, red.) die op weg naar huis waren, opgepakt. Ze zitten nu gevangen bij de rivier Jaboes in Wollega. Daar verrichten ze dwangarbeid."

Vele vluchtelingen proberen nu via Soedan de weg terug naar huis te vinden. Daar worden ze ondergebracht in vluchtelingenkampen vanwaaruit ze proberen om zich bij het verzet in Noord-Ethiopië te voegen.

Volgens het OLF is sinds bijna drie jaar een groot gebied in Zuid-oost-Ethiopië onder hun controle. De regering tracht hun activiteiten te bagatelliseren door ze te beschouwen als akties van Somalie. Wat voor de regering heel gevoelig ligt, is het verzet van het OLF dat zich in Wollega aan het ontwikkelen is. Dit gebied is zowel de ruggegraat van de economie als belangrijk potentieel voor verwerving van haar strijdkrachten.

Ganati: "De mensen in de door het OLF bevrijde gebieden hebben zich georganiseerd in de 'People's Defence Force'. Hier wordt gedaan aan analfabetisme-bestrijding in het Oromifa en er is medische hulp. De boeren in Wollega kunnen hun producten verkopen in Soedan, waar ze hun eigen markt gekreeft hebben." Volgens Ganati is de relatie tussen het OLF en de verzetsbewegingen in Eritrea en Tigray in het noorden zeer goed te noemen. Meestal is er samenwerking op organisatorisch terrein, terwijl delegaties van deze organisaties elkaars gebieden regelmatig bezoeken. Over de honger en de hervestigingspolitiek gaven het OLF en het TPLF (Volksbevrijdingsleger van Tigray) onlangs een gezamenlijke verklaring uit. Het streven van het OLF naar zelfbeschikking en onafhankelijkheid werpt natuurlijk de vraag op of de aanwezigheid van verschillende nationaliteiten in Oromia na een machtsovername door het OLF niet opnieuw een probleem gaan vormen, maar dan ten aanzien van bijvoorbeeld de Amhaarse minderheid.

Ganati: "In het verleden waren de Amharen de landheren waar Haile Selassie

zwaar op steunde. De Oromo's vechten slechts voor zelfbeschikking en behoud van hun eigen identiteit. Het is geen wraak-oorlog, voor de toekomst willen we in vrede leven met de Amharen. Oromo's en Amharen zouden goed naast elkaar kunnen leven als ze in gelijk mate controle hadden over het land."

ROB VAN HILTEN

Het Oromo Komitee Nederland (OKN) geeft meer informatie over de problemen van het Oromovolk en verleent tevens humanitaire steun aan de Oromovluchtelingen in de door de OLF bevrijde gebieden en in de vluchtelingenkampen in Somalie, Soedan en Djibouti. OKN, postbus 26, 3500 AA Utrecht.

Een minuut

In 1984 gaf Nederland voor 28 miljoen gulden noodhulp aan Ethiopië. Van dat bedrag ging voor nog geen twee miljoen gulden naar hongerslachtoffers in gebieden die onder controle staan van het Volksbevrijdingsfront van Eritrea (EPLF). In EPLF-gebied zijn twee miljoen mensen, dat wil zeggen ruim vijftig procent van de Eritrese bevolking, getroffen door oorlog, droogte en honger. Eind november 1984 luidde de Eritrese alarmklok: 750.000 van die twee miljoen zijn – zeg maar – op sterven na dood. In Ethiopië zijn 7 miljoen hongerslachtoffers.

Het EPLF en de Eritrese Hulporganisatie (ERA) vragen om een evenwichtige verdeling van de hulp. Volgens hen hebben slachtoffers in Ethiopië net zo goed recht op hulp als die in hun eigen land. Als ERA in 1984 twee-negende van de noodhulp voor Ethiopië/Eritrea had gekregen, had het drie maal zoveel hulp moeten ontvangen.

Gelden uit de opbrengst van "Een Voor Afrika" worden wel evenwichtiger verdeeld: voorlopig gaat er voor 16,5 miljoen gulden aan noodhulp naar Ethiopië, en voor 4,5 miljoen gulden naar Eritrea. Daarmee worden de capaciteiten van de ERA om noodhulp eerlijk, efficiënt en democratisch te verdelen tenminste openlijk erkend.

December 1984 bepaalden Europese staats- en regeringsleiders in Dublin dat er in 1985 zeker 1,2 miljoen ton voedsel geleverd zal worden aan door droogte en honger getroffen landen in Afrika. In het eerste kwartaal van 1985 is de hoeveel-

ERITREA

Oorzaak ligt bij Italiaanse overheersing

"In Eritrea kennen we geen Ruhrgebied of Rijnmond zoals bij u. Er is nauwelijks industrie. Vervuilende fabrieken ontbreken. Het aantal (vracht)auto's is gering. De functie van fabrieken en auto's is bij ons overgenomen door de napalm- en brandbombardementen van de Ethiopische luchtmacht. In West-Europa zijn veel rivieren vervuild. Bij ons staan ze droog. Bij u sterven de bossen vanwege de zure regen. Bij ons zijn ze gekapt vanaf eind vorige eeuw, toen er Italiaanse kolonisten kwamen. Een belangrijke oorzaak van de huidige hongersnood en malaise in de landbouw schuilt in de woestijnvorming. Die begon onder de Italianen en staat nog steeds niet stil. Wij staan met onze rug tegen de muur. Bezigt zijn met milieu en alternatieve landbouw doen we uit pure overlevingsnoodzaak, vanuit gebrek. U bent daarmee meer aan de slag gegaan vanwege absurde overvloed en verspilling. Rijke landen weten evenmin raad met hun overschotten als arme met hun tekorten."

Aan het woord is *Amanuel Negassi* uit Eritrea, vertegenwoordiger in Nederland van de Eritrese Hulporganisatie (ERA). De ERA is een onafhankelijke organisatie die vooral in gebieden, die door het Volksbevrijdingsleger van Eritrea (EPLF) zijn bevrijd, opereert. Ze houdt zich zowel met de distributie van voedselhulp als de opzet van structurele landbouwprogramma's bezig.

Zakelijk, bescheiden en toch vol vuur vertelt *Amanuel Negassi* over de invloed van het kolonialisme op milieu, landbouw en ontwikkelingskansen in zijn land en over de manier waarop EPLF en ERA een nieuw beleid van de grond proberen te krijgen.

"Toen de Italianen eind vorige eeuw kwamen, namen ze de beste stukken grond in beslag. In 1904 vaardigden ze een dekreet uit waarbij het Eritreërs verboden werd bepaalde stukken land te bebouwen. In

het hele land kregen Italiaanse kolonisten alle voorrang. Eritrese plattelanders werden in grote getale gedwongen hun grond te verlaten. Ze trokken naar minder vruchtbare gebieden of vestigden zich in de steden. De hoeveelheid beschikbare grond en het vruchtbaarheidsgehalte werden dus minder, terwijl het aantal mensen dat ervan moest leven toenam."

Koloniale legers

Bij de Italiaanse invasie van Ethiopie in 1936 dienden Eritrese mannen als kanonnenvoer in de voorste Italiaanse linies. In de provincie Seraye, die nu nog door Ethiopie gecontroleerd wordt, worden veel akkers niet bewerkt. Dat komt doordat de Ethiopische militaire junta ze dwingt in het Ethiopische leger te treden."

"Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden de fascistische Italianen door de geallieer-

de Engelsen uit Eritrea verdreven. De Italiaanse hereboeren konden echter blijven. Het voor de Eritrese plattelandsbevolking rampzalige beleid werd hiermee voortgezet. Toen Ethiopie Eritrea in 1962 inhijfde, zijn de laatste Italianen weliswaar vertrokken maar de grond werd niet teruggegeven aan de Eritrese dorpsgemeenschappen. Ze werd eigendom van de Ethiopische regering. In deze situatie kwam geen verandering, toen in 1974 een zich marxistisch noemende junta de macht van de reaktionaire keizer Haile Selassie overnam. Veel bouw- en graasland bleef ongebruikt liggen. De plantages werden niet heringericht om voedsel voor de bevolking te produceren. Het bleven exportgewassen. Die moesten buitenlandse deviezen opleveren."

Proefstations in bevrijd gebied

"In bevrijd gebied zijn we druk bezig om de landbouwproductie weer op gang te brengen en te houden. Lange termijn maatregelen betreffen vooral herbebossing en vermindering van houtkap, en experimenten met zaadsoorten en mest."

"In noordelijk Eritrea doet ook het EPLF aan houtkap. Boomstammen zijn voorlopig nog nodig als stutten in ondergrondse werkplaatsen, ziekenhuizen en zo. Het centrale ziekenhuis spreidt zich uit over een lengte van vier kilometer en ligt grotendeels ondergronds. Dat is noodzakelijk vanwege het gevaar van bombardementen."

"Die houtkap baart EPLF en ERA ernstig zorgen. In het EPLF-landbouwprogramma is een aparte paragraaf over herbebossing opgenomen. Houtkap is zoveel mogelijk verboden. Als er toch een boom wordt omgehakt, dienen nieuwe geplant te worden. Deze regel geldt op voorwaarde dat nieuwe aanplant voorhanden is. Er wordt onderzoek gedaan naar snelgroeiende boomsoorten, en ook naar grassoorten die de bodem vasthouden. Het EPLF heeft bovendien een zuinige gasbrander ontworpen ten einde de behoefte aan brandhout te verminderen. In de medische klinieken wordt die al gebruikt."

"Er is een centraal proefstation. Overal in bevrijd gebied – zo'n zestig procent van Eritrea – zijn kleinere proefstations. Rond dat soort plaatsen is al met de kweek van jonge bomen begonnen. Daar wordt ook geëxperimenteerd met (nieuwe) groentesoorten en met organische mest. Aan wat voor samenstelling van mest heeft bijvoorbeeld een tomatenplant behoefte. In de komende tijd zal ook onderzocht moeten worden wat gedaan moet worden met stukken grond, die door napalm- of brandbombardementen zijn aangetast."

JOHN ROODT

ut stilte

heid al opgelopen tot ruim 1,4 miljoen ton. De grootste portie ervan, 280.000 ton, is bestemd voor Ethiopie. De op één na grootste ontvanger, Soedan, krijgt aanzienlijk minder, namelijk 150.000 ton. De Europese commissie is inmiddels wel iets soepeler geworden in het kanaliseren van hulp naar Eritrea (via Soedan). Wat de ERA zal ontvangen, staat voorlopig in geen enkele verhouding met wat Ethiopie krijgt. Het is absoluut onvoldoende om de hongerramp in Eritrea te lenigen. Eind november hebben EPLF en ook het verzet in Ethiopie's noordelijke provincie Tigray om een staakt-het-vuren en een garantie voor vrije doorgang voor internationale noodhulp transporten gevraagd. De Zweedse regering bood aan andere vrachtwagens beschikbaar te stellen. De Wereldraad van Kerken spande zich ook in voor een onderbreking van de oorlogshandelingen. Willy Brandt en de zijnen waren bereid een internationale commissie van toezicht op te zetten. De Ethiopische leider, *kolonel Mengistu*, weigerde echter.

Deze man en zijn regering dingen kennelijk naar een topositie op de lijst van Afrika's mensenslayers. Een Vlaams TV-team, dat terugkeerde uit bevrijd Eritrea, bericht dat de Ethiopische luchtmacht nog steeds brandbombardementen uitvoert op akkers met snij-rijpe oogsten in bevrijd gebied. Zelfs kinderen, vaders, moeders en ouden van dagen, die uiteindelijk dan maar naar Soedan vluchten op zoek naar een overlevingskans, krijgen

een bommenregen als afscheidskado. De hongersnood in Eritrea is op de eerste plaats een politiek probleem. Ethiopie en Eritrea zullen om de tafel moeten gaan zitten om een oplossing te zoeken voor de status van de voormalige Italiaanse kolonie. De organisaties die aan "Een Voor Afrika" deelnamen, hebben dat punt niet aan de orde gesteld. Uit angst om minder geld binnen te krijgen. "Als er een Afrikaans land is dat openlijk pleit voor een staakt-het-vuren en de Eritrese onafhankelijkheid, willen we wel meedoen." Meer kon EPLF vertegenwoordiger *Daniel Yohannes* de Vaste Kamercommissies voor Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking eind januari j.l. niet ontzutselen. Had ie daarvoor nu helemaal naar Nederland moeten komen?

Het lijkt inderdaad een zwakke schakel in de Eritrese diplomatie, dat geen Afrikaans land het voor hen op wil nemen. Die verschuilen zich achter het "Handvest van de Organisatie voor Afrikaanse Eenheid" (OAE), dat bepaalt dat de door de koloniale machten vastgestelde grenzen gerespekteerd dienen te worden. De annexatie van Eritrea door Ethiopie in 1962 vond echter plaats voordat dat "Handvest" werd vastgesteld.

"Afrika voor de Afrikanen" heet zo'n beleid. Het is ongeloofwaardig, als men bedenkt dat bijvoorbeeld het "Verdrag van Lomé" zo is ingesteld, dat Afrikaanse landen in de positie van grondstoffenleverancier voor Westerse landen gehouden worden.

De EEG-landen zijn gul naar Ethiopie en

kreterig naar Eritrea. Ze doen dat om een stevige poot aan de grond te houden bij Mengistu en de zijnen. Ze rekenen erop, dat de Sowjet-Unie wel weer verdwijnt uit Ethiopie. Dat is immers ook gebeurd in naburige landen als Egypte, Soedan en Somalië. De FIAT-fabrieken onderhandelen momenteel over de vestiging van een mammoet autoproduktie bedrijf vlak bij Addis Abeba. De Italianen zijn zaakwaarnemers voor de Verenigde Staten in Ethiopie.

Zoals *Amanuel Negassi* in het interview elders in dit nummer van "Bevrijding" beweert, is de basis voor de huidige hongersnood vanaf eind vorige eeuw door koloniale bezetters gelegd: Italië, gevolgd door Engeland en Ethiopie. Italië heeft woestijnvorming veroorzaakt door te kappen wat niet gekapt moest worden. Engeland ontmantelde industriële vestigingen in Eritrea en sleepte de machines weg. Ethiopie maakt Eritrea verder kapot met een onrechtvaardige oorlog, met napalm- en brandbommenwerpers en ander hoogtechnologie oorlogstuig. De Westerse hulp aan Ethiopie en Eritrea is zeer onevenwichtig verdeeld. De Westerse landen hebben indertijd oogluikend de annexatie van Eritrea toegelaten.

JOHN ROODT

Ik wil één minuut stilte voor het Eritrese volk. Ze moeten wel verdomd veel pit in hun tot op hun botten vermagerde lijven hebben zitten om door te gaan.

J. ROODT

DEMOKRATIE OP MAAT

De universiteiten dreigen onbetaalbare en ondemokratische opleidingsinstituten in engere zin te worden. Twee fasenstructuur, taakverdeling en concentratie, het nieuwe studie-financieringsstelsel; verslechtering op verslechtering. Maar Deetman gaat door: nu wordt de bestuursstructuur overhoop gehaald. Onlangs behandelde de Tweede Kamer de Wet Wetenschappelijk Onderwijs '84, die de Wet Universitaire Bestuurshervorming (WUB) moet gaan vervangen. Een stille dood van de universitaire democratie. Een grafrede door Willem Pool.

Het Maagdenhuis is een begrip dat verbonden wordt met "de woelige jaren zestig". Evenals "Het Huwelijk" met "De Rookbom". Evenals het Lieverdij met Provo.

De betekenis van deze symbolen en de aard van de maatschappelijke strijd die daarmee verbonden wordt, zal nog wel tot in lengte der jaren ter discussie staan. Het laatste woord is er nog steeds niet over gesproken.

Toch heeft iedereen een globaal beeld van wat er toen aan de hand was. Die periode kan steekwoordgewijs getypeerd worden. Daar hoeft je geen kultuurfilosoof voor te zijn. Democrativering is zo'n steekwoord. „Het Maagdenhuis werd bezet door studenten die democratie aan de universiteit wilden". Zoiets.

In de strijd voor democratisering van de samenleving namen studenten in zekere zin het voortouw. het Maagdenhuis werd daarbij het bekendste wapenfeit. En niet ten onrechte. De studentenbeweging boekte ook succes. In een razend tempo speelde het parlementaire bedrijf in op de democratiseringsbeweging. In zeer korte tijd kwam de Wet Universitaire Bestuurshervorming (WUB) tot stand. Deze wet democratiseerde de bestuursstructuur, al was ze op zichzelf duidelijk een compromis tussen enerzijds de eisen van de studentenbeweging en loyaal personeel en anderzijds de toen geldende bestuursstructuur. Maar ook al ging de WUB niet ver genoeg naar de mening van de PSP, de tijd dat de universiteiten geleid werden door een klub hooggeleerde mandarijnen was voorbij.

'Doelmatiger'

Zoals gezegd was niemand echt tevreden. Toch waren de verwachtingen hoog gespannen: de universitaire bestuursstructuur zou kunnen functioneren als proeftuin voor verdere democratisering in de samenleving.

Helaas is het bij verwachtingen gebleven. De interesse voor de universitaire ontwikkelingen bij pers en politiek verflauwde en

de democratiseringsbeweging liep vast in de recessie van de zeventiger jaren. Inmiddels schrijven we 1985. Een nieuwe wet met betrekking tot de bestuursstructuur is bij de Tweede Kamer ingediend (WWO '84). Enkele hoofdpunten: de besturen – die in de WUB slechts "uitvoerende" waren – krijgen de macht, de raden – in de WUB de hoogste organen – controleren achteraf. In het algemeen wordt de invloed van studenten en grote delen van het wetenschappelijk en niet-wetenschappelijk personeel verminderd ten gunste van hoogleraren en een selecte groep wetenschappelijk personeel. Studenten mogen voortaan adviseren in zogenaamde "studierichtingskommissies". De macht wordt dus gekoncentreerd bij een kleine groep mensen, zodat de universiteit voortaan doelmatiger bestuurd kan worden. In feite komt dit wetsontwerp erop neer dat de democratisering ten grave wordt gedragen. Ze ademt de tijdsgeest onder het kabinet Lubbers: de democratisering volgens de WUB was luxe, die we ons nu

niet meer kunnen permitteren. Democratie kost tijd. En tijd is geld. En het geld is op. Afgezien van de oneigenlijke tegenstelling tussen doelmatigheid en democratie (volgens CBS-cijfers wordt er op de universiteit niet meer vergaderd dan in een gemiddeld bedrijf), is de boodschap duidelijk: democratisering wordt niet langer erkend als belangrijke en op zichzelf staande waarde.

Bij de begrafenis van de universitaire democratie past ook de rust van de "chapel-ardente". Een enkele grap in "Terzijde" van Vrij Nederland, hier en daar een beschouwend artikeltje en op pagina 6 van de Volkskrant een verslag van een tegen de WWO '84 gerichte bezetting op de Landbouwhogeschool Wageningen. De geringe politieke opwinding, met name van links, is voor aktievoerende studenten vooral ook onbegrijpelijk omdat de geschiedenis van de universitaire democratie zich laat lezen als de geschiedenis van een strijd gericht op democratisering van

de samenleving in al haar facetten. En in die strijd dreigt nu een belangrijke slag verloren te worden!

De IJstijd

Voor de instellingen voor hoger onderwijs is de cirkel nu rond: waren het eerst de hoogleraren-autokraten, nu worden het de snelle managers die de instellingen in oneindige wijsheid gaan bestieren. Niet zo verschrikkelijk. Er gebeuren tenslotte ergere dingen in de "IJstijd" van Lubbers. Maar daar staat tegenover dat er rare dingen gebeuren met een belangrijk begrip als democratisering in het algemeen. Is iedereen vergeten hoe ooit begrippen als "Orde" en "Autoriteit" als algemeen aanvaarde principes het aflegden tegen een begrip als democratie? Er zijn slechts weinigen die tot op de dag van vandaag durven te zeggen dat ze anti-demokraat zijn. Tot zover akkoord. Maar hoevelen zijn er niet die de waarde "democratie" gaan wegen met begrippen als doelmatigheid, kwaliteit, bedrijfsresultaten enzovoorts? Democrativering o.k., maar niet als dat ten koste gaat van doelmatigheid. Ook het kabinet voelt deze ideologische verschuiving aan: er is geen sprake van afschaffing van de democratie, meent de minister, het gaat hier om een "gedifferentieerde democratie", "democratie op maat".

Wat betekenen deze eufemismes in de praktijk? Studenten verliezen door de bank genomen hun posities in de raden en besturen van de universiteit. Ze mogen voortaan adviseren. Dat is de democratie van de jaren tachtig: je mag maximaal een mening hebben en dan maar afwachten wat men er hogerop mee doet! Of in de termen van het kabinet: "het gestalte geven aan de noodzakelijke democratisering mag niet ten koste gaan van onderwijs en onderzoek en van de doelmatigheid van de organisatie, maar moet zo geschieden dat dit aansluit bij de aard en het karakter van de universiteit". Het is dit soort gesjoemel met het begrip democratie, waar links zich met kracht tegen moet verzetten.

De portier

Alles goed en wel, maar is het dan niet zo dat er op de universiteiten een situatie is ontstaan waarbij het mogelijk is dat studenten op tentamens hun eigen vragen bedenken en beantwoorden en die vervolgens aan de portier ter beoordeling moeten voorleggen? Horen we geen verhalen van dagenlang vergaderende universiteitsraden die verhit discussieren over de inpoldering van de Markerwaard of moties aannemen waarin ten aanzien van het een of ander "de Volksrepubliek China voor de laatste maal wordt gewaarschuwd"? Is een beetje "stroomlijning" niet op z'n plaats? De voorbeelden zijn overdreven, maar de ervaring leert dat in de publieke opinie en in de politiek het donkerbruine

TIPPELZONES IN GRONINGEN

NOODZAAK

Begin februari diende het Groningse PSP-gemeenteraadslid Cora Mulder een initiatief-voorstel in over 'gedoogzones' voor het tippelen in de stad Groningen. Het voorstel kwam tot stand na vaak felle discussies in de gemeenteraadswerkgroep van de PSP-Groningen, de werkgroep die de raadsleden ondersteunt en adviseert.

Het voorstel van Cora Mulder vraagt B&W van Groningen enkele tippelzones in het centrum van de stad toe te staan. Daarvoor is een wijziging van een artikel in de 'Algemene Plaatselijke Verordening', dat tippelen verbiedt, noodzakelijk.

Cora Mulder gaat er in haar toelichting bij het voorstel van uit dat het instellen van tippelzones een aantal voordelen heeft. De tippelaarsters en tippelaars - Groningen telt ongeveer vijftig vrouwen die dit beroep uitoefenen en zo'n twintig mannen - hoeven na invoering de politie niet langer als hun vijand te beschouwen, terwijl de politiek op haar beurt de hoeren de nodige bescherming kan bieden. De kans op aangifte van mishandeling wordt verhoogd, het onderlinge contact wordt door concentratie bevorderd (meer onderlinge controle en verhoogde veiligheid) en de plaatselijke GG&GD is beter in staat geslachtsziekten op te sporen terwijl ook andere vormen van hulperlening beter kunnen worden geboden. Essentieel in het PSP-voorstel is de beperking van overlast voor buurtbewoners. In het verlengde daarvan wil de PSP dat de lokaties worden vastgesteld na contact met de betreffende buurten en de betreffende straatprostituties. Het voorstel van Mulder volgt het beleid dat in steden als Rotterdam, Den Haag en Utrecht wordt gevoerd. Bovendien ligt het

in het verlengde van het beleid dat in Groningen zelf wordt gevoerd ten aanzien van de 'raamprostitutie', die onder invloed van het plaatselijke concentratiebeleid nog slechts in enkele straten plaatsvindt. Getippeld wordt er in Groningen, behalve in de straten waar ook raamprostitutie is, op een viertal plaatsen. De mannen en jongens tippelen op twee andere plaatsen: het werkterrein van de vrouwen en de mannen is gescheiden, evenals de klantenkring.

Op tippelen staat een geldboete van maximaal driehonderd gulden. Deze geldstraf dringt de straatprostitutie niet terug, in tegendeel: de boete moet worden terugverdiend. Een groot deel van de straat hoeren is verslaafd aan heroïne, zodat moet worden doorgewerkt tot het benodigde bedrag binnen is. De straatprostitutie is goedkoper dan haar kollega 'achter-het-raam'. Op straat zijn de arbeidsomstandigheden slecht: vaak gaan ze met de klanten mee, naar een auto, een hotelletje of een donkere plaats op straat. Ze staan de hele dag, het hele jaar door, in weer en wind buiten, vaak schaars gekleed om er aantrekkelijk uit te zien. Bovendien trekken de straatprostituties met name die hoerenlopers die de anonimiteit zoeken. Ook dat maakt het werk er niet veiliger op. Het gevaar van uitbuiting en mishandeling is sowieso al veel groter dan bij raamprostitutie.

Vals bewustzijn

De reactie van een aantal hulporganisa-

ties, als het Consultatiebureau voor Alcohol en Drugs, de GG&GD en het Rutgershuis, op het voorstel van de PSP in Groningen is heel positief. Over de standpunten van de andere partijen in de raad is nog niet veel bekend; een aantal raadsleden heeft zich er al positief over uitgelaten, evenals de burgemeester. Heel negatieve reacties kwamen tot nu toe uit de buurten. Daar blijkt met name de idee te leven dat door de aanwezigheid van tippelaarsters de mannelijke klanten ook andere vrouwen aanspreken. Als tegenargument stelt Cora Mulder dat juist legalisatie van het tippelen er voor zou kunnen zorgen dat de tippelaarsters zich duidelijker en herkenbaarder op straat zouden vertonen, zodat juist andere vrouwen geen overlast meer zullen hebben.

De eigen partij is, aldus Cora Mulder, verdeeld over haar voorstel. Niet alleen uit Groningen, maar ook uit andere delen van het land zijn verdeelde reacties van PSP'ers gekomen. Niet zozeer over de 'korte termijn'-actie van de PSP in Groningen, alswel over de 'lange termijn'-visie die daar achter zit. Sommigen stellen zich kennelijk op het standpunt dat prostitutie onwenselijk is en dat het 'gelegenheid geven tot...' in de PSP-heilstaat niet meer voor zal komen. Bovendien wordt van die kant beweerd dat hoere die hun prostitutie opvatten als *werk* gebukt gaan onder een 'vals bewustzijn': de zelfbeschikking over eigen lijf en seksualiteit zou bij verkoop (op zelf gestelde voorwaarden) vrouwonderdrukkende aspecten hebben. We kunnen ons anderzijds

afvragen wat dan wel het verschil is tussen de verkoop van seks en de verkoop van de arbeid op enig ander terrein van welzijnswerk of dienstverlening. Juist het opkomen voor normale arbeidsomstandigheden, door de opheffing van het nu bestaande 'bordeelverbod', in legale prostitutiebedrijfjes - compleet met arbeidscontracten, de mogelijkheid van verzekeringen e.d. - maakt de vrouwen en mannen onafhankelijk van derden die er profijt van trekken. Op die wijze wordt de prostitutie op zich uit de hoek van het seksuele geweld getrokken en wordt het voor een hoer mogelijk - net als voor andere vrouwen - in voorkomende gevallen aangifte te doen van verkrachting.

Verder

Als het aan Cora Mulder lag zou zij met haar voorstel overigens veel verder gegaan zijn. Naast een tippelzone zou zij een 'huiskamerproject' willen starten en (hotel-)kamertjes beschikbaar willen stellen voor het uitoefenen van het beroep. Ofschoon dat laatste met het oog op de veiligheid en gezondheid van de vrouwen noodzakelijk is zal dat velen voorlopig veel te ver gaan. Maar voor wat het 'huiskamerproject' betreft heeft Cora Mulder onlangs, te zamen met de Mr. de Graafstichting - die opkomt voor de belangen van prostituties -, overleg gepleegd met het Consultatiebureau voor Alcohol en Drugs, de GG&GD en het Rutgershuis. Het project beoogt een ruimte op te zetten (de 'huiskamer') in de buurt van de tippelzone waar de hoeren tot rust kunnen komen, even warm kunnen worden bij de kachel, contact met kollega's kunnen hebben of even op verhaal kunnen komen.

Het ligt in de bedoeling over niet alle tijd in de PSP een landelijke themadag over prostitutie te organiseren. Deze bijeenkomst zal dan met name over een standpuntbepaling met betrekking tot het nieuwe verkiezingsprogramma van de partij gaan. Na de vaak heftige discussie over het gedoogvoorstel in Groningen is het wel duidelijk dat de PSP nog geen afgerond standpunt heeft.

ROEL SANDVOORT

Het voorstel van Cora Mulder werd integraal afgedrukt in 'De Rode Draad' (het PSP-blad voor raads- en statenleden) nummer 28, mei 1985. Verkrijgbaar bij: LWPW, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

In 'Socialistisch Perspectief' nummer 24, november 1984, verscheen een uitgebreid artikel over de regulering van prostitutie van de hand van Riekje de Haan.

Vrouwen in politieke functies

WAT VOOR MENS WORD IK EIGENLIJK

Ze werken hard, merken dat er dingen veranderen mede door hun inbreng, worden serieus genomen, behalen soms suksesjes, maar moeten er ook vreselijk veel voor inleveren. "Wat voor mens word ik, als ik hiermee doorga?", vroeg iemand zich vertwijfeld af. Op 30 maart kwamen tien van de vierentwintig vrouwen die de PSP vertegenwoordigen in raden, staten en kamers en een aantal fraktiemedewerksters, in Utrecht bijeen. Doel: elkaar informeren over ieders werkzaamheden en initiatieven, uitwisselen van ervaringen wat er terecht is gekomen van van te voren opgestelde eisen om aan het werk te beginnen, wat er is bereikt en of er al dan niet na de volgende verkiezingen wordt doorgedaan. Een leerzame dag, deels inspirerend, deels ontmoedigend, maar vol herkenning en nog eens een bevestiging van "dat vrouwen het toch anders doen".

Al twee maal eerder werd een discussiedag georganiseerd voor vrouwelijke Raads-, Staten- en Kamerleden uit de PSP, met als doel ervaringen uit te wisselen en elkaar te steunen in het werk binnen overwegend uit mannen bestaande fracties. (Even ter vergelijking: de PSP bezet bijna honderdzestig functies in raden, staten en Kamers. Vierentwintig plaatsen daarvan, dus zo'n zestien procent worden ingenomen door vrouwen). Om dit keer het produktiegericht deel niet onder tafel te laten verdwijnen, stond dat voor de ochtend op het programma. Onder het genot van koffie met cake, in het vrolijk met bloemen versierde PSP-pand, werd begonnen met het uitwisselen van ieders "produkten". Alles bij elkaar een hele waslijst met initiatieven waar vrouwen die voor de PSP in de Raad zitten (er waren op 30 maart alleen raads- en steunfraktieleiden aanwezig, vandaar dat verder niet meer gesproken wordt over staten- en Kamerleden) mee voor de dag zijn gekomen. Enkele voorbeelden: initiatiefvoorstellen ter voorkoming van seksueel geweld op straat, en voorstellen om klachtencommissies in te stellen tegen ongewenste intimiteiten bij de gemeente; een voorstel voor het instellen van een gedoogzone voor straatprostitutie, het creëren van spreekrecht voor niet-raadsleden in commissies (of instellen duo-raadslidmaatschap), een nota kinderopvang of notities op het gebied van arbeidstijdverkorting en positieve diskriminatie in het gemeentepersoneelsbeleid, een nota homosexuali-

teit en gemeentebesluit, enzovoorts, enzovoorts. Maar ondanks deze stortvloed van eigen initiatieven viel regelmatig de verzuchting niet aan het schrijven van nota's toe te komen door tijdsgebrek en het ontbreken van rust voor bezinning om op nieuwe ideeën te komen. Het raadswerk slurpt je volkomen op.

Extra belasting

's Middags werd eerst gediskussieerd over wat er terecht is gekomen van de eisen en voorwaarden die verschillende vrouwen stelden voor ze in de Raad stapten. Van een van die eisen, een eigen steungroep van vrouwen, bleek al vrij snel dat die niet haalbaar was. In het begin werkte zo'n steungroep wel, bij voorbeeld gingen vrouwen mee voor aanmoediging en steun bij raads- en commissievergaderingen, maar na korte tijd zijn alle steungroepen uit elkaar gevallen. Oorzaak: het raadslid was inhoudelijk veel meer op de hoogte en moest heel wat tijd besteden aan het informeren van de steungroep. Dat gaf te veel extra belasting voor het raadslid en de steungroepleden kwamen niet toe aan het inhoudelijk ondersteunen. Een aantal vrouwelijke raadsliden hebben

aantal vaste dagen vrij te hebben, en dat we moeten leren om "nee" te zeggen. Hoe moeilijk dat soms ook is. Een andere tegenvaller is het functioneren van vrouwen in de steunfractie; het blijkt dat zij er nogal eens uitstappen. Dat is, zeker met het oog op doorstroming en het meer betrekken van vrouwen bij PSP-werk, erg jammer.

Respekt

Vervolgens werd de vraag gesteld of er nu ook dingen veranderd zijn. Naast de veranderingen die door de eisen van de vrouwen in de diverse PSP-frakties ingevoerd zijn, bleek dat er ook in de Raden het nodige was verbeterd (mede door de inbreng van de PSP-vertegenwoordigsters). Zo blijkt er meer respekt te zijn voor de PSP en het werk dat zij levert. Men wordt serieuzer genomen. En dat geldt ook voor de meer radikaal-feministische punten die door PSP-sters in de Raad worden gebracht. Werd dit vroeger nogal eens lacherig afgedaan of er een sfeertje rondom heen gebouwd van "moeten we daar nu echt over praten?", nu wordt er in ieder geval serieus op ingegaan. En ook menig puntje wordt op deze onderwerpen binnengehaald. Vrouwenzaken komen sowieso meer aan bod dan een aantal jaren geleden.

Ook qua sfeer blijkt er in de diverse Raden iets te zijn veranderd, hoewel moeilijk aan te geven. Was het voorheen zo dat gemeentepolitiek er zeer op gericht was de tegenstander "af te maken", bij voorbeeld door persoonlijk gerichte niet-ter-zake-doende opmerkingen, tegenwoordig blijkt er meer inhoudelijk gediskussieerd te worden. Er wordt gearchiverd, en dat maakt de sfeer er een stuk prettiger op. Vraag is wel of het veranderen van de sfeer te maken heeft met dat er meer vrouwen in de politiek stappen, of dat er in de politiek zelf wat veranderd. Een laatste pluspuntje werd gevonden in het contact met de vrouwenbeweging. In een aantal plaatsen was er vanuit de vrouwenbeweging waardering voor het nu vertegenwoordigd zijn in de Raad. Het contact liep dan via het vrouwelijke raadslid dat ook actief was in de vrouwenbeweging of via vrouwelijke steunfraktieleiden (die over wat meer tijd beschikken om naast het raadswerk ook actief te zijn in bewegingen). Andere raadsliden vonden het jammer nauwelijks iets meer te horen of te zien van de vrouwenbeweging (terwijl die vaak ook aandrongen op meer vrouwelijke raadsliden).

Boosdoener

Ondanks deze fraaie opsomming van "resultaten" voelden een aantal vrouwen er niets voor om na de verkiezingen in '86 met het raadswerk verder te gaan. Met name de inbreuk die het raadswerk op het privé-leven maakt is de grote boosdoener. Contacten lijden onder het werk, en als dat nog langer duurt wordt het haast onmogelijk om oude contacten nog op te

hun steun inmiddels op een andere manier kunnen vinden: de een in de steunfractie (of via de vrouwen in de steunfractie), de ander via een regelmatig overleg van alle vrouwelijke raadsliden in die plaats, en weer een ander in een groep vrouwen die allemaal een of andere positie bekleden (in werk, politiek, vakbond enzovoorts). In dergelijke groepen speelt de informatie-achterstand geen rol. Aan de andere vooraf gestelde eisen (zoals een vrouwelijke fractie-assistent, vrouwen in de steunfractie, spreekrecht voor niet-raadsleden in commissies, het kunnen stellen van prioriteiten in het werk en het afspreken van een maximum aantal uren waarop ieder voor het raadswerk beschikbaar is) kon min of meer worden voldaan. Voorwaarde is echter wel dat er in de fractie meer mensen zitten die het met deze eisen eens zijn, en eraan mee willen werken ze te verwezenlijken en daardoor de werkwijze van de fractie te willen veranderen. Die maximum tijd-eis bleek het moeilijkst om aan vast te houden, omdat je als raadslid bijna konstant gebeld of aangesproken wordt door mensen die even iets kwijt moeten, en ga dan maar zeggen dat het net je vrije middag is! Toch was men het erover eens dat het belangrijk is een

Op initiatief van een aantal noordelijke PSP-afdelingen wordt op zaterdag 25 mei een grote manifestatie en demonstratie georganiseerd bij het munitiedepot in Veenhuizen (in Drenthe). De organisatie loopt onder de naam "Veenhuizen Munitievrij", waarin anti-militaristische organisaties, groepen en individuen samenwerken. Een bericht van Bert Freriks.

Waarom Veenhuizen? Veenhuizen is het grootste munitiedepot van Nederland. En bovendien één van de grootste van Europa. Om dit depot hangt een muur van stilzwijgen. En die muur wil "Veenhuizen Munitievrij" slopen. Dat stilzwijgen moet doorbroken worden. Veenhuizen moet een symbool worden en een signaalfunctie krijgen.

In 1966 besloot de regering op de bestaande opslagplaatsen de veiligheidsnormen van de NAVO toe te gaan passen. Het bleek toen noodzakelijk om geheel nieuwe depots te gaan bouwen. In die tijd lagen de opslagplaatsen vooral in het Westen van ons land. Door de opkomst van recreatie, de verstedelijking en de industrialisatie waren de NAVO-normen voor dat gebied te hoog. Bovendien kwamen de eerst zo afgelegen en moeilijk bereikbare plaatsen veel te veel in het oog te liggen. Maar voor het verplaatsen van de depots was er ook een strategische reden: volgens de militairen komt de vijand uit het Oosten, terwijl de munitiedepots tot dan toe in het Westen lagen. Daarom werd er dus naar meer geschikte plaatsen in oostelijke richting gezocht. Veenhuizen werd toen uitverkoren. Het lag tamelijk afgelegen, had van oudsher een grote mate van zelfstandigheid binnen

Munitiedepot Veenhuizen

Het grootste van het land

de gemeente Norg, het terrein hoefde niet onteigend te worden want het was geen eigendom van boeren maar van de Domeinen, die het graag voor dit doel wilde afstaan.

Er waren ook geen moeilijkheden met het bestemmingsplan, omdat er al een klein munitiedepot was. Bovendien bestaat het merendeel van de bevolking uit gezagsgetrouwe personeelsleden van de gevangenis ter plaatse. Nadat het terrein in 1970 werd toegewezen kon zes jaar later begonnen worden met de bouw. In 1982 werd het officieel in gebruik genomen.

Imposant

Het totale complex is verdeeld over twee terreinen. Aan de ene kant staat het kantorencomplex en de brandweerkazerne, zo'n tweehonderd meter verder bevinden zich de munitiebunkers.

Het bunkercomplex is het meest imposante deel. Het terrein is maar liefst 90 ha. groot en met uiterst moderne middelen zwaar bewaakt. Er staan dubbele hekken om het hele terrein met daar tussen in een wit tegelpad dat 's nachts fel belicht wordt door honderden lantaarnpalen. Om de dertig meter staan infrarood camera's, die

dag en nacht aanstaan. Ook zitten er aan de hekken kastjes die elke aanraking registreren en lokaliseren. In de omgeving van het terrein wordt met honden wachtgelopen en er staan geluidssensoren die elke "kwaadwillige" tiding kunnen opsporen. Langs de weg staan voor de bunkers enorme zandwallen die het zicht moeten wegnemen.

De bunkers zijn uniek in haar soort. Volledig van beton en zes meter diep in de grond, zijn ze zo gekonstrueerd dat in geval van een ontploffing in een van de bunkers, anderen volledig onbeschadigd blijven. Dat komt onder andere door de hydraulische daken. De bunkers zijn verder nog extra beveiligd doordat ze in groepjes gekoppeld zijn aan centrale posten van waaruit elektronische bediening plaatsvindt. Bij het complex werken zestig burgers die zorgen voor bewaking en onderhoud. Zij zijn ondergebracht in een apart voor hen gebouwde woonwijk in Veenhuizen. In het kantorencomplex werken alleen maar militairen.

Verzet

Tot 1984 is er weinig verzet geweest tegen deze munitiegigant. In het voorjaar van 1984 wilden anti-militaristen door het voeren van directe actie de aandacht vestigen op het kolossale bunkercomplex. Zij wilden laten zien "dat het om meer gaat dan alleen Woensdrecht" en informatie verzamelen over het complex zelf. Deze actie werd gefiltreerd door de BVD en werd daarop afgeblazen. Wel werd er een manifestatie gehouden bij het complex. Op 25 mei 1985 wordt er weer een manifestatie georganiseerd. Niet direct om een traditie tot stand te brengen, maar meer als onderdeel van een oplopende reeks activiteiten tegen de militarisering van de noordelijke regio. Want Veenhuizen is niet het enige. Er zijn nu depots in Ter Apel, Coevorden en Vriezeveen. En dat is nog maar een klein, hoewel voor ons al veel te groot, facet van die militarisering.

BERT FRERIKS

Bij het schrijven van dit artikel is gebruik gemaakt van de brochure die Stephan Kraan schreef naar aanleiding van de acties bij het depot in 1984. Hij gaat ook in op de BVD-infiltratie. Te bestellen door overmaking van f 4,10 naar postgiro 3803195 t.n.v. Recht voor Allen, Postbus 48, Oosterwold.

Het programma op 25 mei van de actie "Veenhuizen Munitievrij": aanvang 13.00 uur met muziek, o.a. Vuile Mong (Belgie). Om 13.30 uur sprekers en spreeksters. Om 14.00 uur muziek en een rondgang langs het depot. Het manifestatieterrein is bereikbaar met een FRAM-bus vanuit Assen, lijn 84 richting Drachten, vertrektijden 12.04 uur, 13.04 uur.

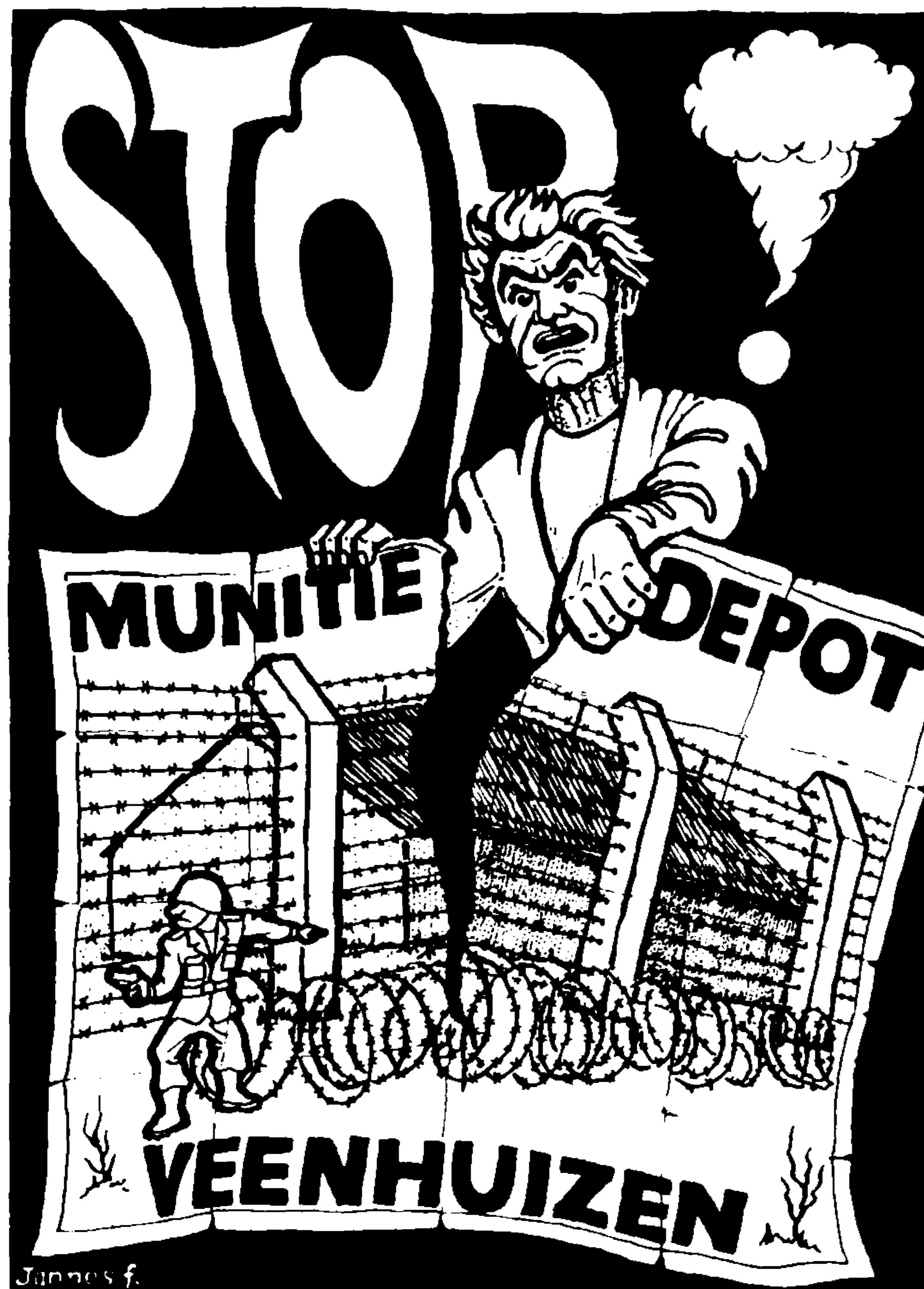
pakken. Iets nieuws beginnen, een baan, studie of hobby, is niet te combineren met gemeenteraadswerk. En opvallend was dat de vrouwen die met het raadswerk wilden stoppen allemaal een kind wilden (terwijl de vrouwen die door wilden gaan bijna allemaal wat oudere kinderen hadden). Is hier weer sprake van de traditionele taakverdeling, of stappen PSP-mannen ook uit de Raad als zij vader worden? Een andere reden om uit de Raad te stappen ligt meer in de aard van het werk: het is te veel lange-termijn-werk. Je ziet zelf nauwelijks resultaten van je werk en dat is tamelijk frustrerend. Voor de vrouwen die door wilden gaan (toch nog de meerderheid) gold juist dat ze na vier jaar pas die resultaten zien komen, en dat ze dat nog wel wilden meemaken. Deze vrouwen vonden ook dat ze in deze eerste vier jaar ontzettend veel hebben geleerd, zowel inhoudelijk als persoonlijk, en deze ervaringen en opgebouwde zaken in de tweede raadsperiode nog beter willen uitbuiten. Ze vinden zichzelf weerbaarder en sterker geworden. Laten zich niet zo gauw meer op de kop zitten en weten de zaken beter te formuleren. Ze weten de weg gemakkelijker te vinden hebben de nodige contacten, en vinden het jammer dit allemaal weer op te moeten geven en een opvolgster weer opnieuw van voren af aan te laten beginnen. Ze gaan dan nog liever vier jaar door om van die opgedane ervaring gebruik te kunnen maken.

Tenslotte: een negatieve reden om er toch mee door te gaan is het feit dat er nauwelijks vrouwen te vinden zijn die staan te springen een PSP-raadslid op te volgen. Toch is het te hopen dat er de komende raadsperiode meer vrouwen in steunfrakties deel willen nemen, zodat de vrouwelijke raadsleden er niet helemaal alleen voor komen te staan. In ieder geval wordt voor de nieuwe raadsvrouwen en steunfraktieleiden weer zo'n dag georganiseerd. Dan hoeven zij tenminste niet opnieuw het wiel uit te vinden, maar kunnen zij samen met de vrouwen die doorgaan verder strategieën ontwikkelen.

Een zeer geslaagde dag. Of zoals een van de vrouwen verzuchtte: "Eindelijk weer een gevoel van herkenning, van 'ik-zit-er-niet-alleen-voor'. Er zijn meer PSP-sters die hetzelfde meemaken. Terwijl je, thuiskomend van een PSP-kongres, je vertwijfeld afvraagt waarom je ook al weer bij deze club zit, en wat het is wat je bindt aan die partij en de mensen die erin zitten, nu toch meer het gevoel ergens samen mee bezig te zijn."

GERDA BOSDRISZ

Gerda Bosdriesz is medewerkster van de Tweede Kamerfractie van de PSP.

Het smeulende vuur

In de serie artikelen over de PSP en het kraken deze maal aandacht voor de situatie in Groningen. Hoe is de realiteit tussen de kraakbeweging en de partij in deze stad. Is er de afgelopen jaren wat veranderd. En kan de aanpak in Groningen tot voorbeeld dienen voor andere plaatsen. Tom Pitstra, raadslid voor de PSP in Groningen, en zelf jarenlang betrokken bij de kraakbeweging gaat op al deze vragen in.

De relatie van de PSP met de kraakbeweging in de zeventiger jaren was goed, zo niet vanzelfsprekend. De PSP was een integraal onderdeel van de kraakbeweging. Wekelijks werd in de werk-actiegroep VOHUP vergaderd over alle volkshuisvestingsactiviteiten in Groningen. De kraakbeweging was ook een integraal onderdeel van het buurtverzet. In bijvoorbeeld de Davidstraatbuurt was kraken zelfs een belangrijk onderdeel van de buurtstrijd zelf geworden.

Maar na de "Vondelstraat" – met de romantiek van barrikades en een tijdelijk succes tegen ME-optreden – werd het beeld anders. Het leek of er een virus was overgewaaid. De kraakbeweging radicaliseerde en werd steeds sterker anti-parlementair. De relatie met de PSP werd problematisch. Sommige PSP-leden in de kraakbeweging bedankten als lid. Steekwoorden in hun vaak uitgebreide bedankbrieven waren: geen enkel heil meer zien in het parlementaire werk, directe acties en autonomie. Je kon lullen als Brugman, het hielp geen moer. Na allerlei moeizame discussies over geweld en vernielingen werd de KOG (Kraakorganisatie Groningen) opgeheven. Naar basisgroepenmodel bestond nog wel een wekelijks overleg, maar dat ging ook gaandeweg ten onder aan interne tegenstellingen. Discussies over geweld (de wijze van actievoeren, de strategie) verlamden gezamenlijke acties. Bij een aantal panden werd geëxperimenteerd met zelfwerkzaamheid en zelfbeheer. Soms met succes, soms niet. Vooral de actieve inzet van bewoners zelf is wel eens te veel gevraagd als bijv. de eerste krakers een baan hebben gekregen of zijn verhuisd.

De PSP

Hoewel de PSP als organisatie niet meer in de kraakbeweging zat, speelde de partij bij vrijwel alle acties een rol. Meestal via de raadsfractie, die diende als steun- en informatiepunt, als vragensteller, als aanzwengelaar van discussies en als ingang binnen het gemeentelijk apparaat. Het was in de raad zelfs zo sterk, dat andere partijen de kraakbeweging als een domein van de PSP zagen. Dit is misschien niet altijd positief geweest, want domme ak-

ties van de kraakbeweging werden de PSP ook kwalijk genomen. Toch was de PSP altijd kritisch en nooit onvoorwaardelijk solidair. We staken onze mening over slechte kraakacties (bijvoorbeeld distributiewoningen) of bepaalde aktiemiddelen (het bedreigen van personen, vernielingen) nooit onder stoelen of banken. Als krakers de politiek benaderden kwamen ze vaak het eerst naar de PSP. Ondanks het feit, dat de PSP niet meer zelf een onderdeel was van de kraakbeweging en de ideologie en strategie niet meer direkt meebeaalde, heeft de PSP altijd dit krediet behouden.

Een ander belangrijk ondersteuningspunt voor kraakpanden vormde de "Stuurgroep Een- en tweepersoonshuishoudens". Via de "haalbaarheidsonderzoeken" kon aangetoond worden, dat de verbouwplannen van de bewoners vaak wel haalbaar waren. Deze door de "Stuurgroep" betaalde onderzoeken vormden een belangrijk instrument om in te breken in het gemeentelijk bolwerk.

ORKZ

Een belangrijk, zo niet het belangrijkste kraakpand in Groningen is het ORKZ (Oude Rooms Katholieke Ziekenhuis). De PSP is in alle fasen van het proces duidelij-

lijk aanwezig geweest, vanaf het begin tot het einde. De PSP deed zelf als organisatie en in de vorm van actieve PSP-leden aan de kraakactie mee. Hoewel er weinigen zullen zijn geweest, die echt geloofden in een mogelijk succes werd er toch gekraakt. De eerste dagen had het zo ont ruimd kunnen worden, want soms waren we met drie tot vier mensen over. Maar gaandeweg werd het pand bewoonbaar gemaakt. In de "Stuurgroep" werd een werkgroep RKZ opgericht. Vanuit de PSP zat de fractieassistent daarin. Deze werkgroep kwam al snel met een haalbaarheidsonderzoek waarin de onzin van wethouder Gietema (PvdA) over de zogenaamde slechte kwaliteit van de panden onderuit werd gehaald. Hoewel herhaaldelijk de zaken er niet zo positief voorstonden en er allerlei problemen door het PvdA-beleid werden opgeworpen werd het uiteindelijk een totaaloverwinning. Alle eisen van de krakers werden uiteindelijk overgenomen, waaronder ook zeer radicale als een woonlasten-eis van tweehonderd gulden maximaal. In de slotfase speelden ook creatieve ambtenaren een positieve rol. De rol van de PSP in dit proces moet natuurlijk niet overdreven worden. Vooral de bewoners zelf hebben voor dit resultaat gezorgd. Hun machtspositie, hun geloofwaardige organisatie

en ook hun politieke strategie bepaalden het succes. Een gunstige publieke opinie deed de PvdA inzien, dat een geweldige konfrontatie voor haar zelf negatief zou uitpakken. De rol van de PSP zat vooral in het tot stand brengen van de wisselwerking tussen buitenparlementaire en parlementaire strijd. Soms agendeerden we het onderwerp ORKZ in het vijfpartijenoverleg en namen dan krakers mee tot groot ongenoegen van de PvdA. Omdat de PSP zelf in de werkgroep RKZ deelnam waren de contacten zeer direkt. Via o.a. de PSP wist de buitenparlementaire actie zich een plaats te verwerven in de instellingen.

Kritisch solidair

Het is jammer, dat Wim van Noort met zijn onderzoek (zie het maartnummer van "Bevrijding") niet in Groningen is geweest. Hij had hier heel wat archieven kunnen ontsluiten. Misschien was zijn teleurstelling over de rol van klein links dan ook wat minder geweest. Hoewel over de rol van de CPN en PPR in de kraakbeweging inderdaad niet veel valt te vermelden. De CPN heeft jarenlang de kraakbeweging links laten liggen en de PPR vertoonde er ook niet veel activiteit in. Toch zit in de redenering van Wim van Noort een vreemde tegenstrijdigheid: enerzijds beschouwt hij zich niet als een aanhanger van de kraakbeweging, anderzijds is hij wel teleurgesteld over de rol van klein links. Waarom teleurgesteld als je er geen aanhanger van bent? Groningen laat zien, dat je ook niet in het kollege hoeft te zitten om toch invloed te kunnen hebben op de politieke besluitvorming.

Toch is het uiteraard niet alleen rozegeur en maneschijn. Het ORKZ zal door de PvdA als alibi voor de rest van het beleid gaan dienen. Want op andere plekken, waar vooral beleggers hun hoge rendementseisen mogen realiseren, krijgt de kraakbeweging geen enkele kans van de PvdA.

Hoe verder

De relatie tussen kraakbeweging en PSP gaat nu per pand. Van een stedelijke organisatie is geen sprake. Per pand is een verschillende strategie, per pand wisselt de relatie met de PSP. Soms moeten we zelfs bewoners opjutten om hun actie voort te zetten, soms voeren ze een strategie, die wij niet voor wenselijk houden. De kraakbeweging is uiteraard ook aan haar successen ten onder gegaan. Veel kraakpanden zijn of worden immers verbouwd en zijn gelegaliseerd. De PSP blijkt een stabielere organisatiestructuur te hebben en gaat als stedelijke organisatie door. Door de PSP-Utrecht gestimuleerd gaan we b&W ook vragen aan te geven wat haar beleid is inzake het uitvoeren van de leegstandwet. Misschien dat dit antwoord het smeulende vuur weer wat kan doen oplaaien.

foto: Hannes Wallrafen

Vredesonderwijs

Meer dan een modegril

Twee maanden geleden werd in Amsterdam een informatiecentrum voor vredesopvoeding en vredesonderwijs geopend. Bob van Schijndel, raadslid in de hoofdstad voor de PSP, opende het centrum, dat mede door zijn inspanning tot stand kwam. Het centrum wil de relatie leggen tussen de eigen omgeving en de politieke en mondiale verbanden.

Uit het Amsterdamse "21 novembercomitee", opgericht na de grote vredesdemonstratie, ontstond een initiatiefgroep vredesopvoeding en -onderwijs. In de gemeenteraad werd de PSP-fractie de spreekbuis en diende in het voorjaar van 1983 een motie in, die na verder aandringen uiteindelijk bewerkstelligde dat B&W in september 1983 een nota over vredesonderwijs presenteerde. Een nota met belangrijke principiële uitspraken, met concrete maatregelen en met een begrotingspost van honderdduizend gulden op jaarbasis. Met een deel van dat geld is het informatiepunt opgezet en thans kan ieder

dagelijks worden geholpen aan kant en klare onderwijsprojecten, achtergrondinformatie over vredesproblematiek en algemene informatie over de vredesbeweging. Men richt zich vooral op onderwijsgeven, opvoeders, mensen uit het club- en buurthuiswerk en allen die in gesprek willen komen met vredesgroepen.

Bij de officiële opening wist Bob van Schijndel in een korte speech goed duidelijk te maken waar het allemaal om gaat. Hij maakte merkbaar indruk toen hij de vragen citeerde die de zevenjarige Amsterdamse scholier Raoul in een simpel briefje had neergekrabbeld: "Waarom is er oorlog? Hoe maken ze weer vrede? Waarom stoppen ze met kerst? Hoe beginnen ze te vechten? Waarvoor hebben ze land nodig?" In wat plechtstatiger bewoordingen: vredesopvoeding moet stimuleren tot het stellen van lastige vragen. Het moet de bewustwording op gang brengen waardoor jongeren tot een keuze kunnen komen in vredesvraagstukken, zowel in de eigen omgeving als ook in de politieke en mondiale verbanden.

De grote wereldproblemen liggen niet ver van ons bed, maar ook binnen de gemeentepolitiek. Dat verdient de volle aandacht.

Een aantal gemeenten in ons land is, evenals Amsterdam, bezig met het ontwikkelen van een actief vredesbeleid; een gemeente heeft hiertoe op uiteenlopend terrein ruimte en bevoegdheden. In de herziene druk van de PSP-brochure "Tussen Lokalisme en Socialisme" (binnenkort te verschijnen) staat in een bijdrage van de Henk Lankhorststichting een schets voor een gemeentelijk ontwikkelingsbeleid. Daarin wordt sterk gepleit voor integratie van vredes- en ontwikkelingsbeleid. Veel steden, waarmee vanuit Nederland een zogenaamde "stedenband" is aangegaan, liggen in landen waar oorlog woedt en waar men dagelijks moet vechten voor vrede en een eigen ontwikkeling. Zoals Nicaragua, waar elf Nederlandse gemeenten betrekking mee zijn aangegaan.

Zo heeft *Amsterdam* een stedenband met *Managua*, de hoofdstad van Nicaragua. In de totstandkoming had de PSP-raadsfractie destijds een belangrijk aandeel. Er is op uiteenlopend terrein goede samenwerking en uitwisseling, op B&W-niveau, tussen gemeentendiensten, de Universiteit en partikuliere organisaties. Er is spontane hulp, bijvoorbeeld van bouwvakkers uit de Nieuwmarktbuurt die gaan werken aan de wederopbouw van de kapotgeschoten

koffieplantage Oro Verde. Er draait in Managua met hulp uit Nederland een vrouwenrechtswinkel. Het Nicaragua-comitee organiseert in Amsterdam de jaarlijkse grote kollekte. Nicaragua is echt wel wat meer dan een modegril van linkse mensen en moet in veel grotere mate nog het dagelijks onderwerp van gesprek worden tussen mensen op school, in de buurt, in de eigen kring. Het gaat om veel meer dan twee toevallige piepkleine landjes. Het gaat om *onze* vrede, *onze* ontwikkeling. Dat geldt niet alleen voor Amsterdam. Wij zijn benieuwd naar de ervaringen van partijgenoten elders, van onderwijsgeven maar vooral ook van "leken", opvoederen en allen die plegen na te denken over de eigen invloed op mensen in de omgeving.

**KOEN KAMPMEIJER
JAAP SPELBERG**

(medewerkers
Henk Lankhorststichting)

Informatiepunt voor vredesopvoeding en -onderwijs. Oranje Nassaulaan 51, 1075 AK Amsterdam, tel. 020-736869. Henk Lankhorststichting: postbus 700, 1000 AS Amsterdam, tel. 020-267374.

SOLIDAIR DOOR BEWUSTE CONSUMPTIE

NICARAGUA KOFFIE

Gegarandeerd pure Nicaragua koffie. Verpakking in eenheden van 250 en 1000 gram. Minimum afname per bestelling 6 kg. f 5,25 per 250 gram snelfiltermaling, incl. BTW, franco huis.

BESTELLINGEN EN INFORMATIE BIJ:

Stichting Ideële Import treedt op als handelspartner van een selekte groep ontwikkelingslanden. Ideële Import importeert voornamelijk levensmiddelen. De export betreft produkten en voorzieningen t.b.v. infra-struktuur, onderwijs en gezondheidszorg.

STICHTING **IDEËLE
IMPORT**

HERENGRACHT 142
1015 BW AMSTERDAM
TELEFOON: 020-27 25 66
23 74 03

WAARHEEN

Op de eerste mei

Amsterdam. Na het debakel van vorig jaar in '85 geen gemeenschappelijk Eerste Mei. De PSP organiseert samen met de PPR een viering in Paradiso, met als motto "solidariteit met het volk van Nicaragua". Forum met Bram van der Lek (Europa), Ria Beckers (Nederland) en Bob van Schijndel (Amsterdam) en Maarten Romeijn van het Nicaragua Komitee. Verder veel muziek en als klapstuk "Gaga". Aanvang 20.30 uur. Zaal open: 20.00 uur.

Capelle aan den IJssel. Een brede organisatie (o.a. PSP, PvdA, ABVA KABO, Industriebond, CPN, Chili Komitee) organiseert een middag in de Trefterp, Damsterdiep 58. Aanvang 14.00 uur voor de kinderen een cirkus (toegang f 1,-). 's Avonds in de zelfde zaal een programma met sprekers. Flash Tropical Band en Ballade. Toegang f 3,-.

Elst (Betuwe). De PSP-Over Betuwe viert de Dag van de Arbeid in café Vogido, Stationstraat in Elst. Aanvang 20.00 uur. Informeel samenzijn van linkse mensen. Ben je links, dan ben je welkom.

Groningen. Onder het thema "Antimilitarisme" organiseert de PSP op 1 mei een discussie over de anti-militaristische strijd. Aan die discussie doen o.a. mee 't Kan Anders, Vera, Beitel-Onkruid, AMOK, Vereniging Dienstweigeraars, Informatiemarkt, kabaret, links koor, zingende band. Zaal open: 20.30 uur. Plaats: Huize Maas, Vismarkt 52. Toegang: f 3,50.

Haarlem. PvdA, CPN, PSP, FNV en JS zorgen voor viering in "Schalkkerf", Bernadottelaan 201, Schalkwijk. Spreekster Kitty Rozemond (FNV). Kabaret "Geen bezoek, geen bloemen", turkse dans, swingende band, informatiemarkt, film. Toegang f 3,-. Zaal open 19.30 uur.

Haarlemmermeer. Thema: Apartheid in Zuid-Afrika, Racisme in Nederland. Inleiding van Rosalinde Blonde (Namibie) en Karel Roskam (VARA). Koor, zanger en muziek. Informatiemarkt. Steunkaarten f 2,50. Plaats: Lyceum Paxlaan, Hoofddorp. Aanvang 19.30 uur.

Huizen. PSP en CPN in "Drie in één". Gooierserf 240 in Huizen. Aanvang 20.30 uur. Film, vrolijke pop en Nationaal Hekel Kabaret. Geen sprekers. Toegang gratis.

Nijmegen. PSP organiseert viering in 0'42, Oranjesingel 42. Thema: Nicaragua. Met sprekers: Wilbert Dekker (PSP) en Luuk Witsenhuijsen (ex-PSP). Muziek. Aanvang 20.00 uur.

Purmerend. De PSP viert te zamen met PvdA en CPN in "De Doelen", Koemarkt. Aanvang 20.00 uur. Sprekers Fred van der Spek (PSP) en Sienie Strikwerda (KKN). Ierse folkgroep "Emerald Spong".

Rotterdam. CPN, PPR en PSP te zamen met NIVON en Platform Buitenlanders in gebouw Palace, Zomerhofstraat. Motto: Internationale Solidariteit. Diverse sprekers. Vrouwenkoor, muziek, akrobaten, loterij, dichters. Zaal open 19.30 uur. Aanvang 20.00 uur.

Steenwijk. PSP en PPR in "De Poolcirkel". Aanvang 20.00 uur. Diverse sprekers, waaronder Herbert Goedings (PSP). Muziek, video, forum. Motto: "Achter de geraniums...". Toegang gratis.

Utrecht. In deze stad een hele brede organisatie van o.a. PSP, CPN, FNV, PvdA, PPR, NIVON, AMMU, BAU, VARA, TDID. Plaats: Stadsschouwburg, Lucas Bolwerk 24. Programma in twee zalen. Aanvang 19.30 uur. Veel sprekers waaronder Wilbert Willems (PSP). Koren, zangeres, Willem Breuker Kollektief en "Alarm". Informatiemarkt, fototentoonstellingen. Toegang f 6,- in voorverkoop f 5,-.

West-Betuwe. PSP, CPN, FNV en PvdA in Vrijstadhal, Heimanslaan, Culemborg. Thema: Alternatieve bedrijvigheid. Sprekers en muziek. Aanvang 20.00 uur. Informatie: 03450-19377.

Zaanstad. Heel veel organisaties, o.a. PvdA, CPN, PSP, PPR, ABVA KABO, JS. Vrouwen in de Bijstand, viert 1 mei in "De Speeldoos", V. van Goghweg 448, Zaandam. Zaal open 19.30 uur. Toegang gratis. Thema: Solidariteit. Sprekers, liedjes en Rosa King & Upside Down (dat wordt swingen).

Utrecht

ALLEEN MAAR NIET EENZAAM

Begin april maakte de PSP in Utrecht bekend dat zij bij de raadsverkiezingen van '86 zelfstandig mee zal doen. Op dit moment is de PSP met drie zetels in de raad vertegenwoordigd. De CPN heeft er twee en de PPR één.

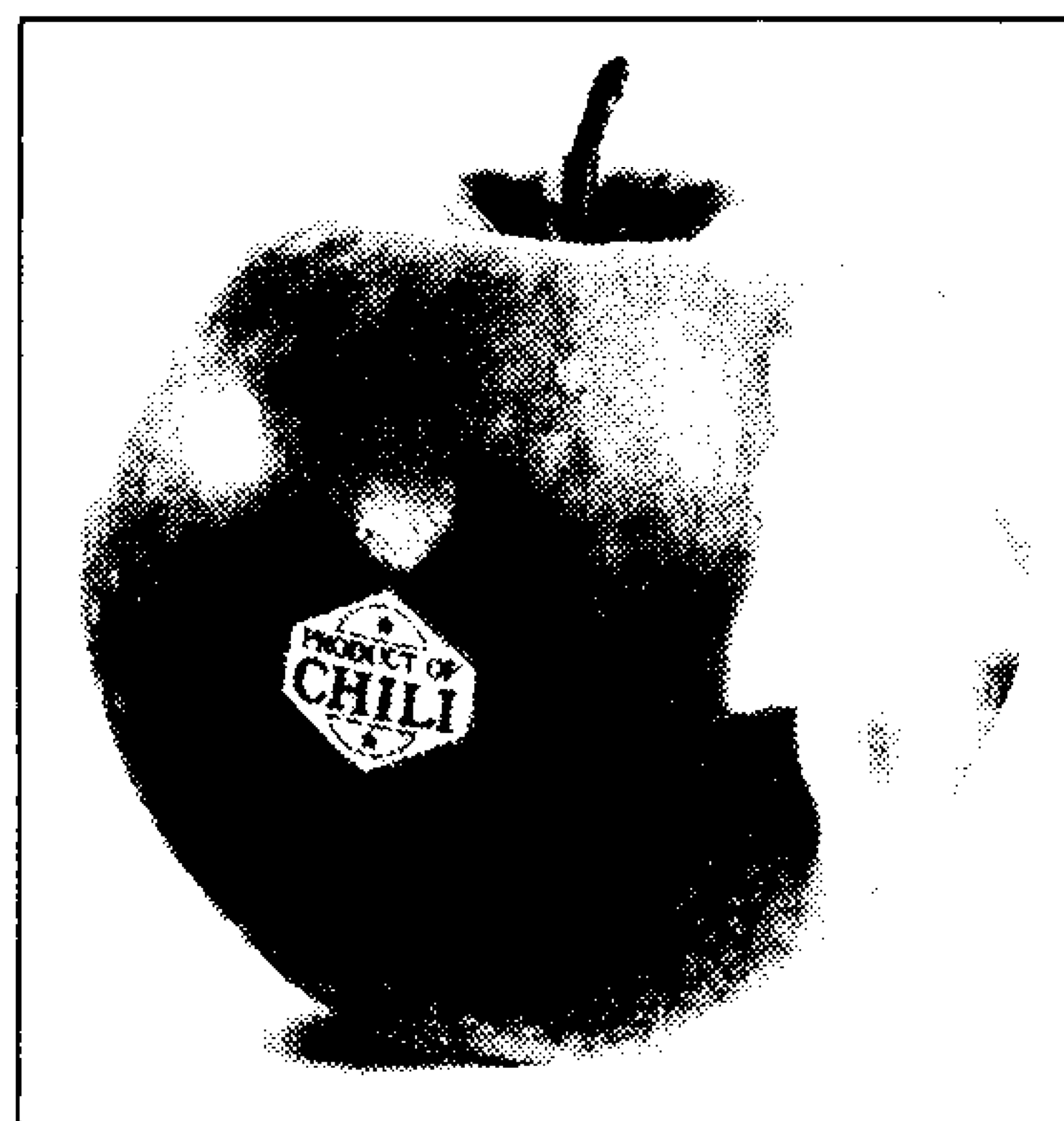
De bekendmaking van de PSP in Utrecht was een gevolg van de beslissing die de ledenvergadering van de federatie Utrecht (in Utrecht functioneren drie afdelingen) op 26 maart nam. In 1986 zal de PSP bij de raadsverkiezing uitkomen met een eigen lijst en een eigen program. De PSP in Utrecht heeft daartoe besloten om "...de kiezers ook bij de raadsverkiezingen een duidelijke mogelijkheid te bieden om te kiezen voor een radikaal-linkse koers".

In de huidige politieke situatie in Utrecht ziet de PSP geen aanleiding voor een vergaande vorm van samenwerking rondom de verkiezingen met de CPN en de PPR in de vorm van een gemeenschappelijke lijst of een gezamenlijk programma. De partij heeft in het verleden meerdere initiatieven genomen om te komen tot concrete samenwerking met deze twee partijen, zo-

wel binnen als buiten de raad. Die ervaringen daarmee waren niet altijd positief. Dit werd mede veroorzaakt door de inhoudelijke en strategische verschillen tussen de drie partijen over en weer. De ledenvergadering heeft overigens nadrukkelijk de intentie uitgesproken te blijven streven naar samenwerking op concrete punten met CPN en PPR. De discussie over de mogelijkheden voor samenwerking na de verkiezingen zal binnen de PSP zeer binnenkort worden gestart.

ROEL SANDVOORT

WAT IS DE BESTE MANIER OM UW SPAARGELD TE BELEGGEN:

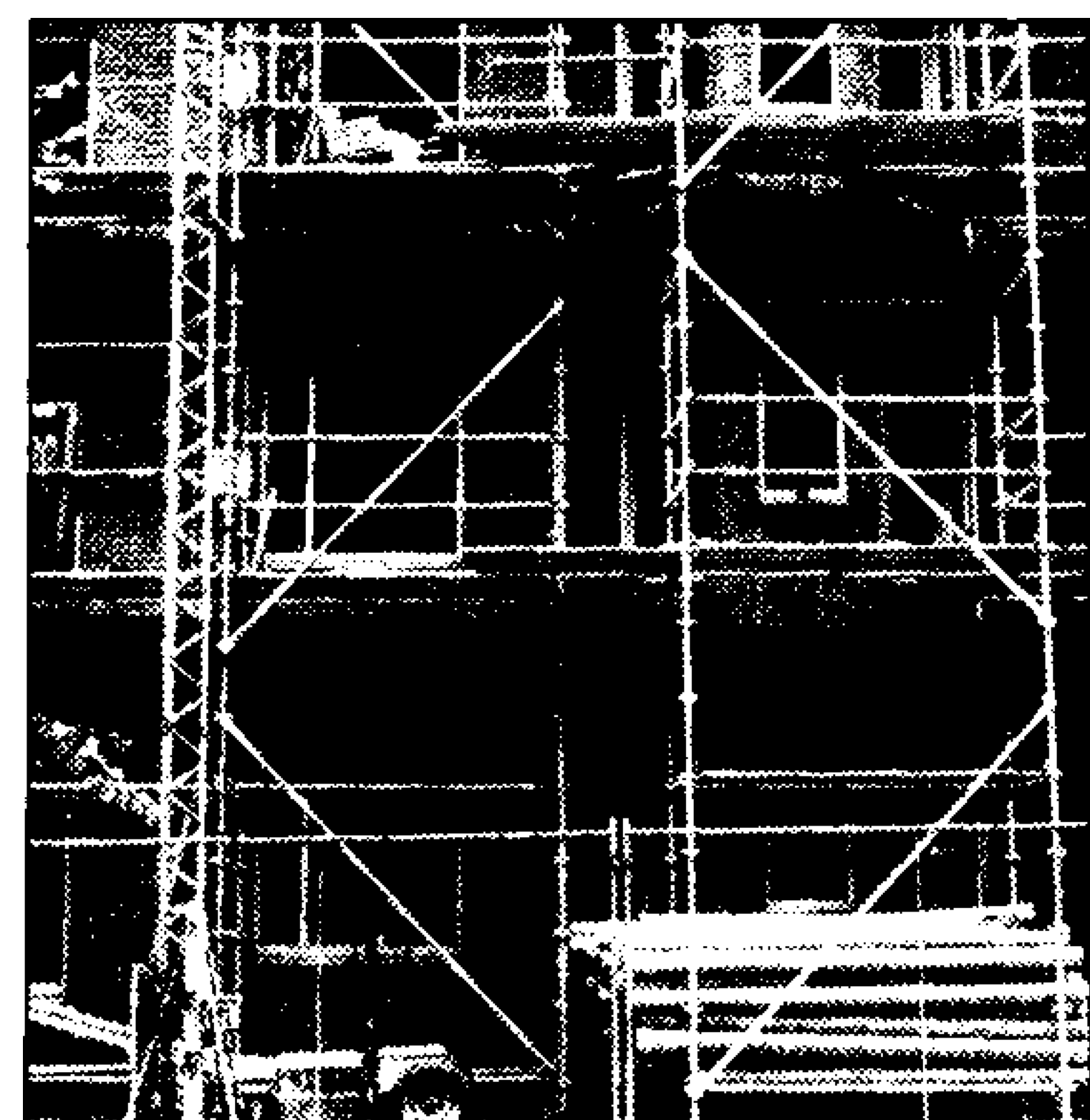

HIERIN

Sparen bij de ASN is gemakkelijk. U hoeft er niet op uit. Hoeft niet tijden voor een loket te staan. U spaart thuis - via uw girorekening. Na elke storting of opname krijgt u een helder rekeningoverzicht. De rente wordt regelmatig bijgeschreven. Sneller en doelmatiger kan niet.

Sparen bij de ASN is ook bevredigend. Want u spaart bij een bank die nog een aantal wezenlijke principes heeft. Met uw spaargeld worden goede dingen gedaan. Beleggen in woningbouw. Beleggen in sociaal-maatschappelijke projecten. En u weet zeker dat uw spaargeld niet terecht komt in dubieuze ondernemingen. Niet in Chili of Zuid Afrika. Niet in landen met een verfoeilijk regime waar mensenrechten worden opgeofferd aan macht.

Bij dat alles geeft de ASN u toch een mooie rente. Nooit minder dan bij de andere (spaar)banken. Waarmee bewezen wordt dat

OF HIERIN.

een uitgekiend beleggingsbeleid, lage kosten en maatschappelijke verantwoordelijkheid tot mooie resultaten kunnen leiden. Waardoor uw spaarresultaten optimaal zijn en uw spaargeld schoon blijft.

Kom bij de bank die u gewetensvol laat sparen. Zo'n 75.000 spaarders met een spaar tegoed van meer dan 400 miljoen gingen u voor.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening. Doe het nu: u krijgt f 7,50 premie!

Als u voor 1 juli 1985 een spaarrekening voor uzelf opent met tenminste f 50,- als eerste inleg. Bij de ASN spaart u ook thuis. Via uw giroboekje. U spaart net zo snel of u neemt net zo makkelijk weer geld op als u een girooverschrijving doet.

Meer weten? Vul de antwoordkaart elders in dit blad in.

ONDERSTE BOVEN

Verkiezingsprogram 1986-1990. Het Partijbestuur van de PSP organiseert op zaterdag 11 mei een vijftal discussiebijeenkomsten over een aantal knelpunten met betrekking tot het nieuwe verkiezingsprogramma. Vorige week kwam een zgn. "knelpuntennota" uit die kan worden besteld bij: SVS-PSP, tel.: 020-267374. De vijf bijeenkomsten vinden plaats in Tilburg (PSP-pand, Nieuwlandstraat 39, onderwerpen: gezondheidszorg, welzijn en onderwijs), Rotterdam (Hotel Atalanta, Aert van Nesstraat 4, hoek Coolsingel, over multiculturele samenleving, justitie, politie en media), Amsterdam (Partijburo, Nwe. Looiersstraat 45, landbouw en volkshuisvesting), Arnhem (De Coehoorn, Coehoornstraat 17, buitenland, oorlog, vrede) en Zwolle (Buitensociëteit, Stationsweg 4, over economie, arbeid en inkomen). Aanvang: 11.00 uur. Bij de knelpuntennota krijg je een NS-redukatiebon toegevoerd.

Tribunaal voor de vrede. Na anderhalf jaar voorbereiding is het zo ver: in de tweede helft van september vindt in Rotterdam en Brussel het 'Tribunaal voor de vrede' plaats. Wil het 'proces tegen de staat' veroordelen, dit Tribunaal wil oordelen. Daarom roept de stichting die verantwoordelijk is voor de voorbereiding iedereen op zich als 'getuige' aan te melden. De voorwaarden voor die getuige-verklaringen zijn op te vragen bij: Stichting 'Tribunaal voor de Vrede', Grote Kerkplein 5, Rotterdam, tel.: 010 - 12 14 00. Tevens roept de Stichting kollektanten op die willen kollektoren voor het Tribunaal op 15, 17 en 18 mei in Rotterdam. Bovendien vindt op zondag 5 mei een kulturele manifestatie ten bate van het Tribunaal plaats in het Bibliotheektheater in Rotterdam: dichters, schrijvers en kabaret. Aanvang: 14.00. Toegang f 10,-. Financiële steun: postgiro 15602 t.n.v. de stichting in Rotterdam (met vermelding van 'gift').

Dienstweigeraar gezocht. De Tweede Kamerfractie van de PSP zoekt per 1 september 1985 een erkende dienstweigeraar ter vervulling van zijn vervangende dienstplicht bij de fractie. Hij krijgt twee taken: het vormgeven van het beleid van de fractie inzake defensie en vredeswerk (20 uur). Daarnaast zullen sekretariaatswerkzaamheden tot zijn taak behoren (eveneens 20 uur). Gezocht wordt een dienstweigeraar die beschikt over ervaring op het gebied van sekretariaatswerkzaamheden en de beleidsterreinen defensie en vredeswerk, over algemeen politiek inzicht en affiniteit met het werk van de PSP en een goede schriftelijke en mondelinge uitdrukkingvaardigheid. Ervaring met acties en activiteiten wordt op prijs gesteld. Belangstellenden wordt aangeraden een informatie pakket bij de fractie aan te vragen alvorens te reageren. Adres: Stichting Fractieassistentie PSP, Binnenhof 1 A, 2513 AA Den Haag, tel.: 070 - 61 49 11 (vragen naar de PSP-fractie).

Fietsen tegen racisme. Van 1 tot en met 5 mei vindt er vanuit vier plaatsen in ons land een fietstocht 'Tegen racisme' plaats. De tochten starten in Groningen, Enschede, Breda en Maastricht. Het gemeenschappelijke einddoel is Amsterdam. De organisatie is in handen van een enorm aantal organisaties (NOVIB, KMAN, IKVOS, FNV-jongeren enz. enz.). Het landelijk coördinatieadres is: Fietsen tegen racisme, p/a KMAN, Ferd. Bolstraat 39, Amsterdam, tel.: 020 - 64 04 45. Bij dat landelijk sekretariaat zijn de zestien plaatselijke adressen verkrijgbaar.

Vrouwen en veiligheid. Op vrijdag 10 mei vindt in De Kargadoor in Utrecht een discussiedag plaats voor vrouwen die actief bezig zijn met het onderwerp 'Veiligheid buitenshuis voor vrouwen': de veiligheid in portieken, liften en portalen, maar ook verder weg: in begroeide omgeving, langs fietspaden en op toe-

gangswegen. Als voorbereiding van de dag is een literatuurlijst samengesteld over dit onderwerp. Het is de bedoeling tijdens deze discussiedag te komen tot de oprichting van een aantal werkgroepen, die het onderwerp verder zullen uitdiepen, wat moet uitmonden in een uitgebreide publikatie met aanbevelingen voor actiegroepen, bewoners/bewoonsters en architecten. Ook is het de bedoeling een netwerk op te zetten van vrouwen die zich met dit onderwerp bezighouden. Nadere informatie: 'Vrouwen, bouwen, wonen', 010 - 11 62 50 of buro 'Zijaanzicht', 08370 - 118 94.

Mannen tegen seksueel geweld. Deze maand verscheen het eerste Informatiebulletin 'Mannen tegen seksueel geweld', een uitgave van een organisatie die zich ten doel stelt seksueel geweld tegen vrouwen te bestrijden door bij mannen een mentaliteitsverandering op gang te brengen. In dit eerste nummer informatie over de acht plaatselijke afdelingen en artikelen over de acties tegen de klucht 'Hoe versier ik een stuk', van John Lanting's Theater van de Lach en over seksistische films en reclame. Losse nummers kosten f 4,35. Een abonnement f 15,- per jaar (4 nrs). Bestellen door overmaking naar postgiro 5570759 t.n.v. Gert Noordhoek/Utrecht Nadere informatie: Mannen tegen seksueel geweld, Postbus 11597, Amsterdam, tel.: 020 - 65 99 86.

Lokale omroep. Bij de Stichting Vorming en Scholing (SVS) van de PSP verscheen onlangs een themafolder over het reilen en zeilen van de lokale omroep: wie betaalt wat, wie ruimt de piraten op, heeft links belang bij lokale omroep, wie krijgt het voor het zeggen? Vragen genoeg en dat is ook het doel van de serie themafolders van de SFS: stof tot nadenken en plannen voor activiteiten en achtergrondinformatie voor discussieavonden. De folder kost f 1,- per stuk. Daar bovenop komt de porto: f 1,10 voor 1 ex., f 1,60 voor tussen 2 en 5 ex. en f 2,50 voor tussen 6 en 25 stuks. Bestellen door overmaking naar postgiro 3481995 t.n.v. PSP-SVS/Amsterdam. Nog in voorraad zijn de folders over het prostitutiebeleid en over werken met behoud van uitkering.

Geweldloze weerbaarheid. Het Centrum voor Geweldloze Weerbaarheid is verhuisd van de Leliegracht in Amsterdam naar: Laan van Klarenbeek 38, Arnhem, tel.: 085 - 43 71 25. De brochure- en boekverkoop loopt via: SVAG, Postbus 137, Zwolle, tel.: 038 - 21 65 87.

Emancipatiewerkster. Onlangs verscheen het eerste jaarverslag van de emancipatiewerkster bij de PSP. Het handelt over de periode '83/'84 en is geschreven door de begeleidingsgroep en de emancipatiewerkster (Josje Adriaansen). Het jaarverslag geeft een uiteenzetting over de reden en achtergrond voor de aanvraag voor subsidie voor zo'n werkster, haar taakopdracht, de presentatie van het projekt en verder een verslag van de werkzaamheden. Het verslag kan worden aangevraagd bij: Wetenschappelijk Buro, Postbus 700, Amsterdam.

Ekologie en samenleving. Het nieuwste nummer van 't Kan Anders heeft tot thema 'ekologie en samenleving' onder het motto 'Laat niet als dank voor het aangenaam verpozen, de eigenaar van het bos de schillen en de dozen. Aan de orde komt het fundamentele verschil tussen 'ekologie' als wetenschap en 'ekologisme' als ideologie. Verder wordt ingegan op de invloed van de mens op de hem/haar omringende wereld. Losse nummers f 6,50. Jaarabonnement (4 nrs) f 21,-. Bestellen: 't Kan Anders, Postbus 385, Amsterdam, tel.: 023 - 37 43 00.

Zure regen. Bij WISE (het Wereld Informatie Centrum voor Energie) verscheen vorige maand een brochure over zure regen. Het boekje is uitgegeven in het kader van 'Bosalarm', de 'zure regen-wandeldag' van 14 april j.l. Via het boekje is het mogelijk zelf de schade aan bomen te herkennen als gevolg van de zure regen. Prijs f 7,-. Bestellen: door overmaking van dat bedrag op postgiro 3150252 t.n.v. Milieuwinkel/Amsterdam. Nadere informatie: Postbus 5627, Amsterdam.

De paus. Op maandag 13 mei organiseert 'Pax Christi', de katholieke vredesbeweging, tijdens het pausbezoek aan het Vredespaleis in Den Haag een manifestatie. Tijdens die vredesmanifestatie zullen

getuigen uit Nicaragua, Afghanistan, Peru en Namibië wat zij van de paus (en van ons) verwachten. De manifestatie wordt mede georganiseerd door Justitia et Pax, de werkgroep Kairos en het IKV. Aanvang: 14.00 uur.

Henk Sneevliet. Op woensdag 1 mei vindt er weer een bloemlegging plaats bij het monument op Westerveld voor de strijdende socialistische arbeiders die vielen tijdens de Tweede Wereldoorlog, met name de groep rond Henk Sneevliet. Jaarlijks vinden er drie bloemleggingen plaats: ter herdenking van 13 april en 16 oktober 1942, de data waarop de groep rond Sneevliet werd gefusilleerd en op 1 mei, de Dag van de Arbeid. De herdenking vindt plaats onder het motto 'Vrede, Vrijheid en Socialisme'. De bloemlegging vindt plaats na aankomst van de trein uit Haarlem (naar Beverwijk) van 11.15 uur. Uitstappen halte Driehuis. Voor mensen die slecht ter been zijn staan daar auto's klaar naar de begraafplaats Westerveld.

Wetenschap en Samenleving. Het maartnummer van 'Wetenschap & Samenleving', de uitgave van de Vereniging van Wetenschappelijke Werkers, is geheel gewijd aan het thema Export van Westerse technologie naar de Derde Wereld. Het Nederlandse ontwikkelingsbeleid stelt twee thema's centraal: de plattelandsontwikkeling en de industriële ontwikkeling. Economische Zaken vindt dat bij de ontwikkelingshulp meer gebruik moet worden gemaakt van het Nederlandse bedrijfsleven. Het speciale nummer van W&S laat zien wat de gevolgen van dat beleid zijn voor de Derde Wereld. Artikelen over de export van pootaardappelen, de beïnvloeding van de industriële ontwikkeling in de Derde Wereld door de multinationals en over het gebruik van geneesmiddelen op de Filipijnen. Losse nummers kosten f 6,-. Bestellen: VWW, Oude Gracht 80, Utrecht, tel.: 030 - 32 21 80.

Lesbrieven. Bij de SVS verschenen onlangs drie nieuwe lesbrieven, die dienen om brochures van de PSP geschikt te maken voor scholingskursussen. Per hoofdstuk worden er discussievragen en -stellingen gegeven. Verder wordt er kritiek geleverd op de PSP-ideeën. De lesbrieven hebben betrekking op de PSP-brochures over Feminisme, Ontwapeningsnota en Automatisering. Prijs per stuk f 3,- (inkl. verzendkosten). Bestellen door overmaking naar postgiro 3481995 t.n.v. PSP-SVS/Amsterdam met vermelding van de gewenste titel.

Derde Wereld. Op donderdag 2 mei houdt Herman Verbeek (lid Europees Parlement voor GPA) een inleiding over EG en Derde Wereld. Plaats: Partijgebouw PSP, Nwe. Looiersstraat 45, Amsterdam (bereikbaar met tramlijnen 16, 24 en 25 vanaf NS-station). Aanvang: 20.00 uur. Nadere inlichtingen over wat je kunt lezen als voorbereiding: Wilbert Dekker, 050-136483 of Henk Lankhorst Stichting, 020-267374.

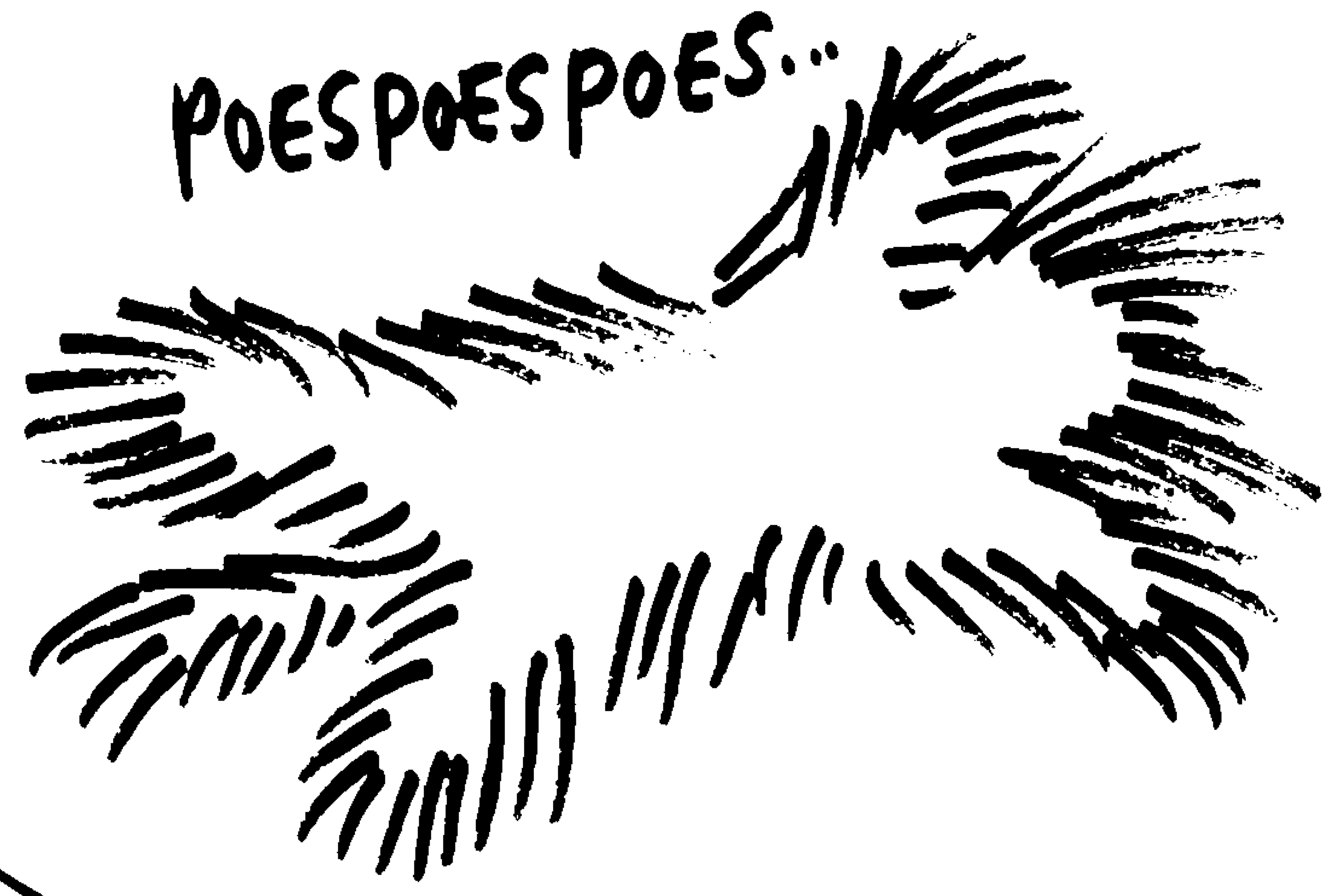
VOORTDUREND
WORD IK
GEDISCRIMINEERD
...

UITGESCHOLDEN VOOR
JUFFERSHONDJE...
KEFFERTJE...
BEFFERTJE...

VLOERKLEEDJE...
TARZAN...
POESPOESPOES...

WAAR ZIT NOU KOP OF KONT...?
BOVENDIEN BEN IK NOG
EEN VROUW EH
TEEF...

MAAR IK BEN DAN OOK
EEN ÉCHTE RASHOND...

... EN DAT KUNNEN
ZE NIET HEBBEN

DE
VUILNIS-
BAKKEN!

© elyh

BEVRIJDDING

JAARGANG 29 NUMMER 6 JUNI 1985 PRIJS f 1,50

KOMMENTAAR

De Tamils

De Tamils kunnen terug naar Sri Lanka. Dat besloot het kabinet medio mei in haar oneindige arrogantie. Een ambtelijke commissie, die op verzoek van de Tweede Kamer afreisde naar Sri Lanka om de situatie ter plekke te bestuderen, was koud terug of het regeringsstandpunt was geformuleerd. In plaats van het debat met de Tweede Kamer af te wachten, nam het kabinet met de grootste mogelijke stelligheid de bevindingen van de commissie over.

Die konklusies komen er op neer dat het Zuiden van Sri Lanka te beschouwen is als een alternatieve asielpaats voor gevluchte Tamils. Zij zouden daar op voldoende bescherming kunnen rekenen van de autoriteiten.

Lubbers passeerde niet alleen de Tweede Kamer. En passant nam hij alvast een voorschot op rechterlijke uitspraken inzake asielaanvragen van Tamils. Hij verwacht dat de rechter rekening zal houden met de rapportage van de commissie. Mocht dat gebeuren, dan zullen de Tamils de uitkomst van de asielpcedure niet in Nederland mogen afwachten, maar teruggestuurd worden naar Sri Lanka. En daarmee is de kans dat zij als individuele vluchteling geaksepteerd worden bijkans nihil. De cirkel is rond.

Met de komst van de ongeveer drieduizend gevluchte Tamils is het beleid gericht op hun verwijdering uit Nederland. De publieke opinie werd gemobiliseerd onder aanvoering van 'de Telegraaf' en de VVD. Een hetzerige campagne zonder weerga, waarbij de Tamils zijn afgeschilderd als een bijzondere diersoort, die het gemunt hebben op de sociale voorzieningen, miste zijn uitwerking niet. Het kabinet zette hier geen nuchtere en zakelijke aanpak tegenover, maar gooide nog meer olie op het vuur door het vluchtelingenbeleid ten aanzien van de Tamils drastisch te wijzigen. In navolging van West-Duitsland ontwierp het kabinet de zogenaamde 'brood-bed-bad' formule. Van regeringswege ondergebracht in pensions, met twintig gulden zakgeld per week stampot rauwe andijvie en een boterham met kaas. Tijdens het debat, waarin het merendeel van de Tweede Kamer akkoord ging met de regeling en men de alom geroemde Nederlandse gastvrijheid beleed met de hand op de portemonnaie, werd bezorgdheid uitgesproken over de tijdsbesteding door de Tamils. Een bescheiden deel van het budget wordt daarom uitgetrokken voor welzijnswerk, wat wellicht het plaatsen van enkele tafeltennistafels tot gevolg zal hebben. Deze behandeling betekent een breuk met het tot nu gevoerde beleid ten aanzien van vluchtelingen. Asielzoekers hebben in Nederland recht op bijstand en hun opvang en huisvesting worden verzorgd door de Vereniging Vluchtelingenwerk Nederland. Internationaal overleg, zoals gebruikelijk wanneer een grote stroom vluchtelingen op gang komt, is tot nu toe ook uitgebleven. De Hoge Commissaris voor

de Vluchtelingen van de Verenigde Naties heeft zich (onder druk van de West-Europese landen?) beperkt tot het dringende verzoek geen Tamils terug te sturen naar Sri Lanka, gezien de situatie daar. Ook organisaties als Amnesty International, de 'Vereniging Vluchtelingenwerk Nederland', de 'RIOP' (Research Institute of Oppressed Peoples) hebben er in onderzoeksrapporten op gewezen dat de Tamils als groep vervolgd en onderdrukt worden en recht hebben op erkenning als vluchteling. Niettemin presteerde de Nederlandse overheid het om drieënveertig Tamils van Schiphol terug te sturen naar Sri Lanka, enkele maanden geleden.

Van het 'ruimhartige' vluchtelingenbeleid, zoals Nederland dat zegt te voeren valt bitter weinig meer te bespeuren. De differentiatie in soorten vluchtelingen is definitief in gang gezet en daarmee de verloedering van de positie van vluchtelingen.

Het Nederlandse vluchtelingenbeleid is zeer sterk gericht op de individuele asielzoeker. Het is aan hen om ten overstaan van de administratie aannemelijk te maken dat zij in het land van herkomst 'gegronde redenen hebben te vrezen voor vervolging wegens hun godsdienstige of politieke overtuiging of hun nationaliteit, dan wel wegens het behoren tot een bepaald ras of tot een bepaalde sociale groep'. Bij de vaststelling van het vluchtelingenschap speelt de beoordeling van de situatie in het land van herkomst een grote rol, in samenhang met de individuele ervaringen.

Een dergelijk beleid schiet schromelijk tekort daar waar het gaat om een internationaal op gang komende stroom vluchtelingen. Mensen die vluchten uit straatarme landen, die na de koloniale tijd door de rijke West-Europese landen werden achtergelaten met een onwortelde sociale en economische structuur, met een verscherpte verdeeldheid tussen diverse bevolkingsgroepen, met niet zelden een diktatoriaal regiem hebben recht op alle mogelijke bescherming. Dat betekent in de eerste plaats erkenning van hun vluchtelingenstatus. De volgende vraag is waar zij het beste opgevangen kunnen worden. Nederland schermt in dit verband graag met de formule 'opvang in eigen regio'.

Daar is op zich veel voor te zeggen, mits er een gericht beleid ontwikkeld wordt en er extra gelden vrijgemaakt zullen worden. Ook zullen er internationaal initiatieven ontplooid moeten worden ter verbetering van de situatie in de ontvluchte landen zelf. Vluchtelingen, die desondanks geen kans zien om in 'de eigen regio' een voldoende beschermd bestaan op te bouwen, behoren de mogelijkheid te hebben zich elders te vestigen.

De Tamils kunnen het voorlopig wel schudden. Erkenning dat zij als

bevolkingsgroep gegronde redenen hebben te vrezen voor vervolging en dus recht hebben op de vluchtelingenstatus, blijft uit. Zij zijn vooralsnog slachtoffer van een weinig verheffend politiek steekspel, dat zich nu lijkt te concentreren op de beoordeling van de situatie in Sri Lanka. Het is aan de Tweede Kamer om op basis van elkaar tegensprekende onderzoeksbevindingen van aan de ene kant Buitenlandse Zaken en de ambtelijke commissie en aan de andere kant 'Amnesty International', de 'Vereniging Vluchtelingenwerk Nederland' en de 'RIOP', tot een beoordeling te komen. Krijgen zij alsnog de verlangde vluchtelingenstatus dan wel de gelegenheid de ontwikkelingen in Sri Lanka in Nederland af te wachten, of worden zij teruggestuurd? Het zou de volksvertegenwoordiging sieren als hij zich in enigerlei mate bewust zou zijn van de Nederlandse koloniale erfschuld ten opzichte van het toenmalige Ceylon. Hebben de regeringspartijen besloten aan de leiband van Lubbers en de zijnen te blijven lopen, dan is het laatste woord aan de rechter. Drieduizend vluchtverhalen op hun merites beoordelen, een eindeloze reeks beroepsprocedures, herleid tot individuele gevallen betekenen een steeds toenemender onzekerheid voor de Tamils, die gedoemd zijn de tijd te doden met het zoveelste spelletje tafeltennis.

ANNELIES SCHUTTE

INHOUD

KLEIN LINKSE SAMENWERKING	
tussen droom en daad	pag. 3
het 1 juni-pakket	pag. 4
reacties van PSP-Kamerleden	pag. 5
NOORS BEZOEK VOOR PSP/CPN	
internationale samenwerking	pag. 7
DE P VAN PARTIJ	
de P van Parlement	pag. 8
STUDIEFINANCIERING	
eigen plan van PSP en CPN	pag. 10
EUROPARLEMENT	
rennen en draven door Europa	pag. 11
KOMMUNISTENVRETER	
schandelijk	pag. 12
VERVANGENDE DIENST	
PSP-voorstel aangeboden	pag. 13
ONDERSTEBOVEN	pag. 15
CHILI	
tegen staatsterreur	pag. 16

Het volgende nummer verschijnt half juli

BEVRIJDING

Uitgave van de Pacifistisch Socialistische Partij verschijnt maandelijks

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/Amsterdam en de Vereniging 'Het Gesproken Weekblad'/Grave ook op cassette uitgegeven

Redactie: Henk Branderhorst, Geert Dekker, Rob van Hilten, Chris Huinder, Roel Sandvoort, Annelies Schutte, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie: Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74

Abonnement: f 30,- per jaargang, proefabonnement f 12,50 voor een half jaar (opgave uitsluitend schriftelijk of telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-;
1/2 pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-;
1/8 pag. f 135,-. Overige tarieven op aanvraag; korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm./per kolom.

Lay-out: Hollandse Hoogte/Amsterdam

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

TUSSEN DROOM EN DAAD

Begin april zijn de door de PSP gewenst 'verkennende besprekingen' over samenwerking met CPN en PPR eindelijk van start gegaan. Op 1 juni werd een grote openbare conferentie gehouden. Deze conferentie richtte zich op de leden van de drie betrokken partijen, op mensen uit de sociale bewegingen en op niet-partijgebonden. Het 'Links Overleg' – het georganiseerde overleg tussen CPN, PPR en PSP – kwam daar deze conferentie met een gezamenlijk, opgestelde tekst met als titel 'Het optimisme van de wil'. De PSP-delegatie maakte daarvoor een voorstel. Frans Janssen, lid van die PSP-delegatie, geeft hieronder een beeld van de stand van zaken.

Dit nummer van 'Bevrijding' sloot ver voor 1 juni. Toch op deze pagina's de reacties van de Kamerleden van de PSP op de ontwikkelingen rond de klein linkse samenwerking. En verder een samenvatting van de tekst van PSP, CPN en PPR voor die 1 juni conferentie van de hand van Henk Branderhorst.

Op 1 juni hielden CPN, PPR en PSP een grote conferentie. De conferentie is gericht op leden van de drie partijen, op mensen uit sociale bewegingen en niet-partijgebonden.

Het Links Overleg – een overleg tussen de partijbesturen van CPN, PPR en PSP – heeft een gezamenlijke discussiestuk 'Het optimisme van de wil' opgesteld om aan de conferentie voor te leggen.

Trage start

Eind november 1984 besloot het kongres van de PSP tot verkennende besprekingen tussen CPN, PPR en PSP, om na te gaan in hoeverre overeenstemming te bereiken is tussen deze partijen. Eind juni 1985 zal een bijzonder kongres van de PSP aan de hand daarvan besluiten of er wel of niet onderhandeld kan worden over samenwerking bij de Kamerverkiezingen van 21 mei 1986.

De door ons gewenste besprekingen kwamen zeer traag op gang. De reactie van de CPN was positief: zij was bereid tot besprekingen. Dat was ook te verwachten. Het bestuur van de CPN had namelijk aan het eigen kongres voorgesteld bij de Kamerverkiezingen 1986 onder andere te streven naar een gezamenlijke lijst van PPR, PSP, CPN en partijlozen. Het kongres van de CPN heeft in maart jongst leden dit voorstel aangenomen.

Bij de PPR duurde het uiteindelijk tot 3 april, voordat er voldoende helderheid was. De PPR pleit al lang voor samenwerking, maar dan in een bredere samenstelling dan de PSP wil. In september vorig jaar nodigde het PPR-bestuur CPN, EVP, PSP, Europese Groenen en BVS (toen nog: Dijkman/Scholten) uit voor besprekingen over vormen van samenwerking. De Europese Groenen en BVS kwamen niet eens naar een gesprek hierover, daar men samenwerking met CPN en PSP afwees. De EVP kwam wel, maar sloot samenwerking met deze twee partijen (eveneens: toen nog) uit. Omgekeerd staat in de kongresuitspraak van de PSP ook dat de PSP dat voor eventuele samenwerking bij Kamerverkiezingen de verschillen met EVP, BVS en Europese Groenen te groot zijn.

Die heimatloze linken

Al met al stond de PPR dus voor een moeilijke keuze. In het Links Overleg benadrukte de PPR dat samenwerking tussen CPN, PSP en PPR alleen voor hen niet aantrekkelijk was. De betrokkenheid van niet-partijgebonden mensen vindt de PPR noodzakelijk. In de uitspraak van de CPN is ook nadrukkelijk ruimte voor "partijlozen". In de uitspraak van de PSP staat dat "mensen uit sociale bewegingen" bij besprekingen betrokken moeten worden. Dat lijkt allemaal op elkaar; in de besprekingen kwamen er echter wel verschillen naar voren over de vorm die dit moet aannemen. De PPR pleitte voor een vierde partner, iets als een vereniging van niet-partijgebonden mensen. Op grond van de ervaringen bij de Europese verkiezingen wil de PPR dit aan de ene kant uitdrukkelijk inperken tot niet-partijleden, anderzijds wil men het veel breder dan alleen mensen uit de 'groene hoek'.

Voorlopig (tot de zomer?) zijn de problemen op dit punt niet groot. De vraag over de organisatievorm van niet-partijgebonden is pas aan de orde, als zo'n klub zich zelf aandient. Vanuit de PSP is duidelijk gemaakt dat we weinig voelen voor een afzonderlijke, vierde poot van niet-partijgebonden. De CPN heeft gesteld dat in deze fase hierover nog niet veel zinnigs te zeggen is, maar wees er wel op dat de democratische controleerbaarheid van een en ander niet in gevaar mocht komen. De bijdrage van het PPR-bestuur in de map voor de 1 juni-konferentie lijkt wat afstand te nemen van de wens dat onafhankelijken als vierde poot aan een samenwerking moeten kunnen deelnemen. Kennelijk heeft de PPR gesprekken gevoerd, waaruit bleek dat de beoogde onafhankelijken daar zelf niet zoveel voor voelen. Kortom, een behoorlijke kans dat dit verschil gaandeweg vanzelf verdwijnt.

PPR-bestuur: gezamenlijke lijst

Inmiddels heeft het bestuur van de PPR besloten aan zijn kongres van 15 juni een mandaat te vragen te gaan onderhandelen over een akkoord tussen CPN, EVP, PSP, PPR en niet partijgebonden" voor

de Kamerverkiezingen. Aangegeven wordt daarin dat er een voorkeur is voor een gezamenlijke lijst, maar andere vormen zijn niet uitgesloten. Deze opsomming benadert de opsomming van de PSP al sterk. Alleen de EVP kan nog een probleem worden.

De EVP maakt sinds haar kongres van afgelopen maart nogal stormachtige ontwikkelingen door. Ondanks alles gaat het bestuur van de EVP verder met pogingen om progressieve christenen in een nieuwe (?) partij bijeen te brengen. Volgens een mededeling van hun voorzitter maakt men per 30 juni de balans op van deze pogingen. De PPR-opstelling in deze komt erop neer dat, als de EVP alsnog eenduidig kiest voor samenwerking met PPR en ook CPN en PSP, deze partij – of wat er dan van geworden is – dan bij samenwerking betrokken moet kunnen worden. De PPR hoopt dat de PSP in die situatie een ander oordeel over de EVP zal hebben.

Op 18 april maakte Kamerlid Stef Dijkman bekend zich te willen aansluiten bij de PPR-fractie. Geheel verrassend was die stap niet voor iemand die al eerder liet weten dat, als ie strikt door redeneerde, hij bij PPR of PSP uitkwam. Al jaren geleden riep Fred van der Spek CDA-dissidenten toe dat ze eigenlijk bij de PSP hoorden. Dijkman is daar nog vrij dicht bij uit gekomen, al valt over de wijze waarop nog wel wat te zeggen.

In het Links Overleg, ook al op 18 april, lichtte de PPR-delegatie toe dat Dijkman programma en strategie van de PPR onderschreef, zodat er door zijn stap niet meer noch minder problemen liggen wat de radikaal-linkse samenwerking betreft.

Konferentie 1 juni

Sinds begin april is er hard gewerkt aan de voorbereiding van de gezamenlijke conferentie op 1 juni. Het doel van deze conferentie werd vastgelegd in een persverklaring van 3 april. We geven die passage hier letterlijk weer:

"Doel van de conferentie is:

1. Een inhoudelijke discussie te voeren over een aantal hoofdpunten van beleid tussen leden van partijen, mensen uit andere linkse en progressieve stromingen en sociale bewegingen en partijlozen.
2. Een signaal te geven aan linkse en progressieve mensen, groepen en bewegingen dat de partijen open staan voor hun inbreng, en een breed draagvlak nastreven.
3. Te bespreken hoe een eventuele gezamenlijke inzet naar verkiezingen gerealiseerd zou kunnen worden."

Voor de conferentie is een stevige map gemaakt. Die bestaat uit drie delen: ten eerste het gezamenlijke discussiestuk 'Het optimisme van de wil'. Als tweede deel bijdragen vanuit de drie organiserende partijen afzonderlijk en als derde deel bevat de map een vergelijkend overzicht van kongresuitspraken van PPR, CPN en PSP op een aantal hoofdpunten van beleid.

In de opzet van de map krijgen zowel de overeenkomsten als de (nog?) bestaande verschillen aandacht, ook in 'Het optimisme van de wil'. In dat gezamenlijk stuk worden steeds meerdere varianten naast elkaar gezet, waar de meningen niet zonder meer bij elkaar te brengen zijn. Op een aantal punten leverde dat duidelijke verschillen op. Zie daarvoor de samenvatting ervan elders in dit nummer. Op verrassend veel onderdelen bleken de drie delegaties tot een gezamenlijke tekst te kunnen komen. Zo is het nieuw dat deze drie partijen elkaar kunnen vinden in een formulering als dat we streven naar een 'vrijheidslievend socialisme'. Dat geldt ook voor het streven naar een regering zonder CDA en VVD, ookal zijn hiermee niet alle verschillen rond regeringsvorming tussen PSP, CPN en PPR verdwenen. Waar er verschillen blijken te bestaan, zijn die vrijwel steeds tot twee varianten terug te brengen, doordat twee delegaties zich wel in een gezamenlijke tekst konden vinden. Dat was overigens voortdurend een wisselend duo. Alleen bij het onderdeel 'arbeid en inkomen' bleven er drie varianten naast elkaar staan.

'Het optimisme van de wil' is geen stuk dat de partijen bindt, maar dient om komende weken discussie in en tussen de partijen en met mensen uit sociale bewegingen te kunnen voeren. Daarbij mag het niet alleen gaan om de vraag of het stuk inderdaad een goed beeld geeft van de overeenkomsten en verschillen tussen de drie radikaal linkse partijen. Minstens zo interessant is de vraag of de keuzes in het stuk – in hoge mate ontleend aan bestaande uitspraken van die partijen – de antwoorden op actuele problemen zijn waarmee radikaal links komende jaren aan de slag kan. Een discussie die uiterst zinvol is, of het nu tot verkiezingssamenwerking komt of niet. De discussie over samenwerking tussen radikaal linkse partijen dreigt vooral te gaan over de organisatorische vormgeving; het belangrijkste en ook meest inspirerende is de politieke inhoud van radikaal links.

FRANS JANSSEN
LIEKE THESINGH

De map voor de conferentie van 1 juni is te bestellen door f 5,- over te maken op giro 19.42.40 t.n.v. penningmeester PSP te Amsterdam, onder vermelding van 'map 1 juni'. Ook na 1 juni is de map bruikbaar voor discussie op plaatselijk nivo en bij de voorbereiding van het kongres van de PSP van 29 juni. (N.B. De kongreskrant voor dit PSP-kongres ontvangen de leden van de PSP tussen 8 en 11 juni thuis.)

De verkenner

HET OPTIMISME VAN DE

Zoals zo langzamerhand iedereen weet, houdt de PSP op zaterdag 29 juni in Utrecht een kongres – dat door sommigen in de partij als het belangrijkste in haar geschiedenis wordt omschreven. Of dat nou – na 29 juni – waar zal blijken te zijn, moeten we nog maar afwachten – feit is, dat het komende kongres de gemoederen aardig in beweging weet te houden.

Waar gaat het om? Het laatste PSP-kongres heeft, met de hakken over de sloot, besloten dat door de PSP het initiatief genomen zou worden "verkennende besprekingen" aan te gaan met andere partijen (met name PPR en CPN) om er achter te komen of er een basis gevonden zou kunnen worden, die een eventueel besluit om onderhandelingen met deze partijen te openen om tot een vorm van structurele samenwerking te komen, voldoende grond zou kunnen verschaffen. Ongetwijfeld mede daardoor werd de uitspraak tot "verkennende besprekingen" te komen, omgeven met een netwerk van mitsen en maren. Zo werd vastgesteld dat de "verkennende besprekingen" zich in de openbaarheid zouden moeten afspelen en te volgen respectievelijk te beïnvloeden zouden moeten zijn voor en door de individuele partijleden. De afgelopen maanden is gebleken dat de gewenste "openbaarheid" en verschillende manieren werd geïnterpreteerd – waaruit dan weer de nodige botsingen ontstonden (binnen onze partij, wel te verstaan) – al met al zijn we er niet in geslaagd een sfeer te creëren, waarin we (potentiele voor- en tegenstanders van structurele samenwerking van PSP, CPN en PPR) samen rustig de resultaten van de "verkennende besprekingen" onder de loep kunnen nemen. De discussie wordt meer gevoerd vanuit egelstellingen en dat maakt het weinig aannemelijk dat we er in zullen slagen ook samen tot een gemeenschappelijke beoordeling te komen.

Maar niettemin – de trein rijdt en is kennelijk niet meer te stoppen. En wie er tussentijds niet uitgesprongen is, zal dus verder mee moeten. Als dit nummer van "Bevrijding" in de bus komt, zijn er inmiddels een tweetal bijeenkomsten achter de rug waarop de resultaten van de "verkennende besprekingen" aan de orde zijn geweest. Op 18 mei was er een discussiedag voor PSP-leden en op 1 juni on uit diverse sociale bewegingen hun licht laten schijnen over de stand van zaken. Die stand van zaken is vastgelegd in een document dat de fleurige titel "Het optimisme van de wil" heeft meegekregen en eat op persoonlijke titel is getekend door de leden van de drie delegaties. Na 1 juni komt het partijbestuur bijeen om – mede aan de hand van dit stuk en de gevoerde discussies – een verklaring voor te bereiden, die zal worden voorgelegd aan het PSP-kongres van 29 juni. Want dat blijft de plaats en dat blijft het moment waar, wat de PSP betreft, de beslissing zal vallen (en dáárom is het dus belangrijk de afdelingsvergaderingen deze maand bij te wonen; dáár telt elke stem!). Het hoeft overigens geen verwondering te wekken als straks blijkt dat het partijbestuur ook niet tot een eenstemmige kongresaanbeveling komt, terwijl bovendien de tendensgroep met een eigen kongresvoorstel voor de dag zal komen. Kortom – keus genoeg om een levendige discussie op 29 juni te garanderen.

Maar nu dan het resultaat van de zogenaamde "verkennende besprekingen". "Het optimisme van de wil" is een uitvoerig werkstuk – waarbij nog eens moet worden aangetekend dat een aantal hoofdstukken ontbreken (onderwijs, welzijn, media-beleid, verkeer, gezondheidszorg en ruimtelijke ordening). Een samenvatting kan nauwelijks recht doen aan het geheel – maar op deze plaats kunnen we niet meer dan de belangrijkste onderdelen in het kort weergeven.

Samenwerking

"Samenwerking biedt nieuw perspectief", zo betoogt de nota, "Het verzet in de samenleving tegen het beleid van de regering-Lubbers moet ook gestalte krijgen in het parlement, ook in de linkse partijpolitiek. Wij willen dit signaal verstaan door samen te werken bij de komende verkiezingen voor de Tweede Kamer. Wij willen samenwerken omdat we meer werfkracht verwachten van een links akkoord dat laat zien dat feministen, pacifisten, radikalen, kommunisten, progressieve christenen en socialisten op hoofdpunten van politiek beleid samen kunnen optrekken en (...) deze hoofdpunten vorm kunnen geven in konkrete alternatieven". De konklusie is dus al getrokken – tenminste, door de leden van de onderhandelingsdelegaties. Of de partijkongressen tot dezelfde konklusies komen, zullen we moeten afwachten.

"We hebben gemeen dat we streven naar een maatschappij waarin een einde is ge-

maakt aan de onderdrukking en uitbuiting van mensen. We willen vorm geven aan een "vrijheidslievend socialisme (...), wij willen een gefeminiseerde samenleving (...), we willen een verdraagzame samenleving (...), wij willen een democratische samenleving (...), wij willen een kringloop-economie (...)".

Progressieve meerderheid

"(...) streven wij naar een progressieve meerderheid, die door samenwerking zijn gebundelde invloed doet gelden op de politiek van de overheid (...). De ommekeer in de regeringspolitiek die wij willen bereiken, vereist van alle progressieve partijen en stromingen, dat zij kiezen voor die gezamenlijke machtsbundeling. Dat zij zich uitdrukkelijk ten doel stellen om wat aan overeenstemming in oppositie tot stand is gebracht, om te zetten en uit te bouwen tot een programma voor een progressieve meerderheid, op basis waarvan een regering aan de slag kan."

En daarmee zijn we dan op een punt aangekomen, waar de wegen uiteengaan. Voor een goed begrip: van de schrijvers van de nota. Enerzijds wordt aangegeven dat het bovenstaande moet leiden tot "samenwerking van onze partijen. Zo kunnen we immers te zamen een sterke politieke faktor vormen die ook invloed heeft op de vorming van een nieuwe regering". Daarnaast staat een tekst, die veel verder gaat en waarin wordt bepleit: "Ook als blijkt dat de linkse partijen (nb. hier wordt ook bedoeld de PvdA, hbr) het niet eens worden over een progressief regeringsprogramma, is de vorming van een progressief minderheidskabinet te verkiezen boven een coalitie met CDA of VVD. Wij willen

zo'n minderheidskabinet in die situatie steunen tegen pogingen van rechts om haar ten val te brengen". In gewone taal staat er dus: het liefst een regering PvdA-kombinatie PSP/CPN/PPR, kan dat niet

Wilbert Willems

Ik wil allereerst mijn waardering uitspreken voor de 'verkenner'. Er ligt een waardevol stuk werk op tafel waarvan ik verwacht – en ook hoop – dat het een nuttige rol kan vervullen bij de programma-besprekingen, ook in eigen kring.

Wat mij opvalt in Het Optimisme van de wil is, dat wij; PSP, CPN, PPR, over vreselijk veel onderwerpen een mening hebben, onbescheiden en radikaal, zoals een revolutionaire partij past, maar dat we weinig moeite doen om strategische zetten naar ons einddoel aan te geven. De CPN-bijdrage doet daar nog het meest zijn best voor, terwijl toch haar toekomstperspectief weinig minder revolutionair is als dat van de PSP en PPR. Ongetwijfeld zal de CPN hierdoor, door sommigen in de PSP, tot het kamp van de sociaal-demokratisch reformisten worden gerekend. Ten onrechte dunkt mij. Net zo min als het vanzelf spreekt dat de PPR bij de utopisten dient te worden ingedeeld omdat

ze een eis als invoering van een basisinkomen al voor de korte termijn bepleit, terwijl de PSP het basisinkomen ziet als een verder weg liggend perspectief. Er zijn grofweg drie manieren om als PSP'er het resultaat van de verkennende besprekingen te beoordelen. Je kunt de overeenkomsten benadrukken en vervolgens vaststellen dat er maar een beperkt aantal verschilpunten is, zodat nauwere samenwerking voor de hand ligt. Wat ook te bewijzen was! Een andere manier is om de verschillen te benadrukken en vervolgens vast te stellen dat de PSP een zo eigen politiek program en ideologie heeft dat verder praten over samenwerking zinloos is. Ook zij vinden wat zij wilden vinden. De derde, door mij voorgestane methode, is om al dan niet met lichte verwondering vast te stellen dat er veel gemeenschappelijks is maar dat het er vervolgens om gaat nauwkeurig te analyseren waarop de verschilpunten te herleiden zijn. Zijn het vooral strategische

WIL

Fred van der Spek, Andrée van Es en Wilbert Willems in hun Kamerbankje
foto: Piet den Blanken

dan een PvdA-minderheidskabinet met steun van de combinatie (gedogen). Als die optie terugkomt in de stukken voor het PSP-kongres, kunnen we die 29e juni een opmerkelijke discussie tegemoet zien.

verschillen (korte versus lange termijn-aanpak zoals met betrekking tot de NAVO)? Met enige goede wil zijn die te overbruggen. Of betreft het zeer wezenlijke verschillen (afschaffen versus demokratiseren van het leger)? Op die laatste punten lijkt me geen kompromis mogelijk. Maar of die verschilpunten een volstrekt gescheiden optrekken bij de komende Kamerverkiezingen rechtvaardigen, is volgens mij een ander vraagstuk, dat sterk samenhangt met je kijk op de huidige machtsverhoudingen. Als pacifist zou ik niets liever doen dan mij, samen met PPR, CPN en sympathisanten uit sociale bewegingen, sterk maken voor een verkiezingsresultaat dat perspectief biedt aan pacifistisch-socialistisch-feministische ontwikkelingen. Het optimisme van de wil is voor die samenwerking onmisbaar.

WILBERT WILLEMS

Vredespolitiek

In het hoofdstuk "aktieve vredespolitiek" worden naast veel punten waarop de delegaties het onderling eens zijn, drie knelpunten gepresenteerd. Enerzijds pleit men voor de afschaffing van het defensiesysteem, daarnaast wordt gepleit voor een systeem van sociale verdediging "als aanvulling op een gedemocratiseerde krijgsmacht, die uitsluitend gericht moet zijn op nationale verdediging en het vervullen van vredestaken in VN-verband".

Dezelfde verschillen blijken ten aanzien van de NAVO. Enerzijds: "Nederland treedt uit de NAVO", anderzijds: "Binnen een actief vredesbeleid maakt Nederland zich los van de NAVO. Zolang Nederland nog lid is van de NAVO wordt er gekozen voor een zelfstandige opstelling (...)". Tenslotte: enerzijds: "Stopzetting van de wapeneksporten vanuit Nederland" tegenover: "Terugdringing van de wapeneksporten (...)".

Onder het hoofdstuk "Internationaal Beleid" treffen we enkele opvallende tegenstellingen aan, zoals "hervatting ontwikkelingshulp aan Suriname" tegenover "Alleen hervatting (...) als er een democratisch proces in dat land op gang komt". Of: Stopzetting van de ontwikkelingshulp aan het regiem Suharto in Indonesië tegenover "Ontwikkelingshulp aan Indonesië via onafhankelijke organisaties". Ook ten aanzien van de EEG zijn er twee benaderingswijzen te bespeuren. Enerzijds wordt gepleit voor opheffing van de EEG

Fred van der Spek

De delegaties van PPR, CPN en PSP die *onderhandeld* hebben over een gemeenschappelijk programma (ze zijn kennelijk veel verder gegaan dan *verkennen*) hebben duidelijk hun best gedaan om het inhoudelijk eens te worden. Desondanks zijn ze daarin op een aantal belangrijke punten niet geslaagd. Enkele voorbeelden: een deel van de onderhandelaars vindt delen van het CDA en van de VVD geschikt voor medewerking aan een progressieve politiek, een ander deel ziet daar niets in. Sommigen vinden voorlopig een zelfstandige opstelling van Nederland binnen de NAVO voldoende, anderen willen er zonder meer uit. Men werd het niet eens over de vraag of de wapenexport beëindigd of slechts verminderd moet worden. Bevriezen van de Europese Gemeenschappen is niet bepaald hetzelfde als opheffen er van. Er is een essentieel verschil tussen gemeenschapscontrole op en gemeenschappelijk bezit van de produktiemiddelen. Een deel neemt voorlopig genoegen met meer controle op de Binnenlandse Veiligheids Dienst en anderen niet. Over arbeid, inkomen en arbeidstijdverkorting zijn drie zeer uiteenlopende visies uitgebracht.

Over veel is men het wel eens geworden. Daarbij valt heel wat goeds te noteren, zoals de verwijdering van alle kernwapens, de sluiting van Borssele en Dodewaard, het kiezen van het Staatshoofd enzovoorts, een 'demokratische' economie, een drastische arbeidstijdverkorting. Maar waar men de illusie vandaan haalt, dat dit soort zaken met de Partij van de Arbeid kan worden verwezenlijkt is mij een raadsel.

Anderzijds is er ook in het gemeenschappelijke deel dat onaanvaardbaar is. Geén ontwapening en geén uittreden uit de NAVO, maar slechts verlaging van de de-

fensieuitgaven en minder aankoop van wapens. Geén opheffing van militaire inlichtingen diensten. En wat te denken van die neo-imperialistische internationale arbeidsdeling tussen Noord en Zuid. En waar is het socialisme eigenlijk? Dat wordt waarachtig zo'n beetje omschreven als een samenleving waar niet meer *alleen* om de winst geproduceerd wordt! Mijn belangrijkste bezwaar tegen het stuk is de illusie van de progressieve meerderheid, dat wil zeggen een meerderheid met de sociaal-demokraten. Zulke meerderheden zijn of waren er in Zweden, Frankrijk en Engeland. En wat zien we daar? Neokapitalistische samenlevingen met machtige multinationals, tot de tanden bewapend en de Derde Wereld in de wurg-greep houdend. Het stuk zegt dan ook niets over de verderfelijke rol van de moderne Staat. Het is veel te parlementair gericht en gaat niet uit van de strijd van onderop. Zou het toeval zijn dat de Kraakbeweging ontbreekt in het rijtje van de sociale bewegingen?

Gebundeld verzet tegen de afbraakpolitiek van rechts is natuurlijk nodig. Bijvoorbeeld terwille van het herstel van de sociale zekerheid. Maar we weten dat zo'n stelsel wankel blijft in een kapitalistische economie. Om het duurzaam te maken is een socialistische maatschappij nodig. Alleen al dit voorbeeld toont aan dat een economische crisis de noodzaak van een revolutionaire verandering van de maatschappij juist onderstreept. En die verandering bereik je niet door als PSP mee te gaan regeren in een gemengde, dat wil zeggen kapitalistische economie. Integendeel.

FRED VAN DER SPEK

en overheveling van EEG-bevoegdheden naar nationaal en regionaal nivo, daar tegenover staat een pleidooi voor "... een EEG waar uitsluitend die zaken geregeld worden die het nationale of regionale nivo te boven gaan (...)".

Arbeid

Opmerkelijk is dat op het gebied van arbeid en inkomen, in de nota "Het optimisme van de wil" allereerst een opsomming

wordt gegeven van onderdelen van een gemeenschappelijke visie, met daaraan gekoppeld een aantal maatregelen (arbeidstijdverkorting tot gemiddeld 25 uur per week; invoering raamwet arbeidstijdverkorting; individualisering sociale wetgeving en belastingen), maar dat dan vervolgens drie verschillende benaderingswijzen voor deze problematiek worden geinventariseerd. Het staat er niet bij, maar het is niet zo moeilijk deze drie terug te brengen tot de drie partijen. De eerste idee is gebaseerd op het basisinkomen (van de PPR dus), de tweede komt kennelijk uit de CPN-koker: "de financiering van de arbeidstijdverkorting moet in eerste instantie plaatsvinden uit de winsten en de stijging van de produktiviteit" en de derde - kan niet anders, is het PSP-verhaal: 25 uur op korte termijn (binnen 4 jaar) met daarnaast een herverdeling van inkomens "alleen te realiseren door middel van nivellering van inkomens, waarbij herverdeling plaatsvindt van de inkomens boven modaal naar mensen die nu nog geen (zelfstandig) inkomen hebben. Handhaving van de koopkracht betekent voor ons dat het totaal van lonen en inkomens tenminste gelijk moet blijven (...) maar het betekent niet dat het netto-inkomen van alle individuen met een volledige werkweek afzonderlijk gehandhaafd moet worden".

PSP-KONGRES

Het a.s. PSP-kongres met als belangrijkste agendapunt de Klein-linkse samenwerking, wordt op zaterdag 29 juni gehouden in het zalencomplex 'All Inn' te Utrecht. Aanvang 10.30 uur. De voorbereidende kongreskranten worden voor half juni aan de leden toegezonden en kunnen door belangstellenden rond die tijd bij het PSP-partijbureau worden besteld (tel.: 020 - 26 73 74). In die krant tevens nadere gegevens met betrekking tot de bereikbaarheid van 'All Inn'. In de kongreszaal is voldoende ruimte voor bezoekers.

Het optimisme van de wil ➤

Wat in dit artikel is aangetipt, is niet meer dan een enkele krent uit de rijstebrij. Wat erover in de discussies van de 18e mei en de 1e juni naar voren is gekomen ligt op het moment dat dit wordt geschreven, nog in de schoot der goden verborgen. Het wachten is nu op de concrete kongres-

stukken. Dat het gaat spannen is een ding dat zeker is. Los van de vraag hoe allerlei, hier aangegeven, verschillen, tot een voor allen aanvaardbare oplossing gebracht kunnen worden, blijft – daaraan voorafgaand – voor de PSP de uitspraak noodzakelijk of er een voldoende basis is om de onderhandelingen over die punten überhaupt te gaan voeren.

In het volgende nummer van "Bevrijding" (dat half juli zal verschijnen) de oplossing van die puzzel.

HENK BRANDERHORST

Andree van Es

Eindelijk komt het er dan van: Een gemeenschappelijke conferentie, zoals ik na het Steenwijker PSP-kongres bepleit heb, tussen CPN, PPR en PSP. De dag is opgezet aan de hand van inhoudelijke thema's en uitdrukkelijk wordt de inbreng vanuit sociale bewegingen gevraagd. Het kan een aardige happening worden op 1 juni aanstaande.

In de konferentiemap die is geproduceerd door de delegaties van CPN, PPR en PSP staat onder andere een soort intentieverklaring van de PSP-delegatie in het Links Overleg. Daarin wordt als probleem opgeworpen 'of we in staat zijn voor deze voorstellen een maatschappelijke beweging los te maken. Dat nu lijkt me een cruciaal punt. Tegelijkertijd is die vraagstelling (door de haast, door onmacht, door paniek?) zo weinig terug te vinden in de konferentiemap. In mijn somberste momenten denk ik wel eens, dat er op tal van onderwerpen wel een maatschappelijke beweging is, maar dat de PSP met geen tien paarden is los te ma-

ken. Met andere woorden: In plaats van een haastig samengesteld en dus op tal van punten nogal onevenwichtig 'programma' had ik liever een degelijker analyse gezien van de plaats van radikaal links in het politieke spektrum. Dat is niet zo gemakkelijk, maar juist dat zou wel eens kunnen betekenen dat je op die manier dicht bij een 'sleutel' komt dan het goedbedoelde, noodzakelijke maar toch ook wat naïeve optimisme van de wil. Die positie van radikaal linkse politieke partijen is namelijk niet meer zo vanzelfsprekend als een aantal jaren geleden. Toen was meer dan nu sprake van een soort glijdende schaal, waarop altijd wel op één of andere manier onderling contact bestond. Of het nu was tussen de PSP en de PvdA, of tussen de PSP en anarchistische groepen. Dat gold op misschien andere manier ook voor CPN en PPR. Nu dreigen die drie partijen in een gat te vallen tussen de zo langzamerhand buiten proporties groeiende PvdA en buitenparlementaire groepen die niets meer

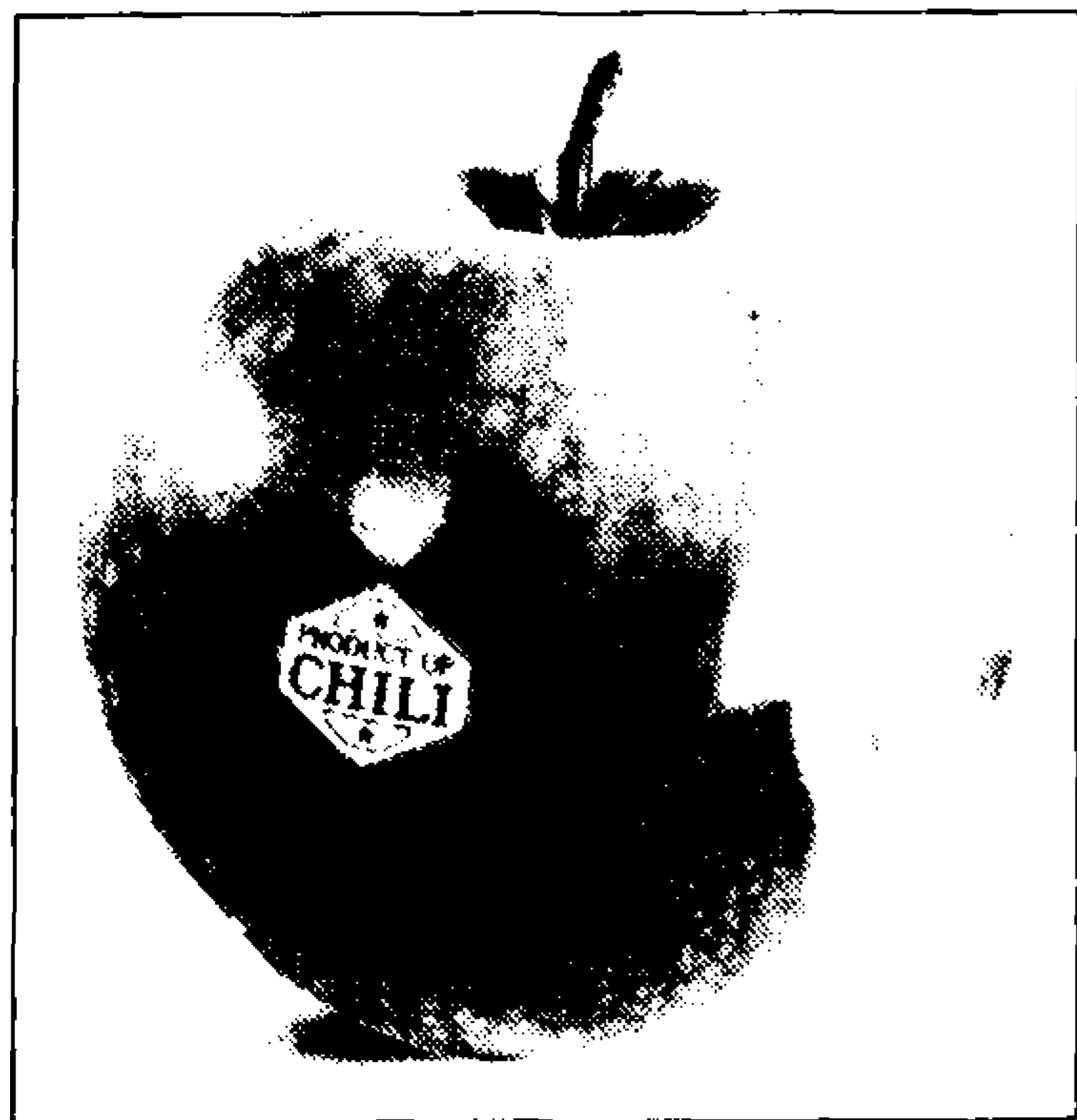
zien in partijpolitiek en ook voor radikaal links daarin geen enkele rol zien weggelegd. Het gat tussen verloren illusies. Want hoe vaak hoor je niet als verwijt dat radikaal links niet in staat is de verbinding te leggen tussen principiële uitgangspunten en concrete stappen op weg naar de grote verandering. Dat radikaal links dat eigenlijk nooit gedaan heeft, maar, functionerend op die glijdende schaal mee druk uitoefende zodat uiteindelijk CDA de concrete stap zette, dat wordt wel eens vergeten.

Veel mensen zijn teleurgesteld dat de grote klap niet is gekomen. Haken af nu de periode van het moeizame zwoegen is aangebroken. Storten zich nu met dertigers- in plaats van twintigersverwachtingen in de haalbaarheidsideologie. Maar blijven toch steeds een beetje mokkend hopen dat er nu eens 'een antwoord van links komt'. Voor die mensen zal het samengaan van radikaal links waarschijnlijk een tijdelijke kick opleveren. Maar uiteindelijk zal de teleurstelling over het uitblijven van de definitieve linkse machtsvorming blijven. Want het centrum van de macht in die redenering ligt nu eenmaal ergens tussen CDA en PvdA en zelfs de

PvdA is al sinds een aantal jaren buiten spel gezet. Dit alles betekent niet dat er niet gewerkt moet worden aan wegen die bewandeld moeten worden om terecht te komen bij ontwapening om maar eens iets te noemen. Het einddoel is gemakkelijker te formuleren dan de route. Maar zonder die route wordt het einddoel niet meer dan een dode letter. Een voorbeeld: Uittreden uit de NAVO. Kom er binnen de PSP niet aan. Maar de vraag is wel: Wat doet de PSP er aan behalve af en toe een motie indienen in de Tweede Kamer? Op die manier heeft werkelijk niemand die aktief is in de vredesbeweging iets aan zo'n eis. De zuiverheid van het standpunt wordt dan een zoutpilaar. Er zal heel wat energie voor nodig zijn om die eis weer 'levend' te maken. Er moet gedacht worden over aktiemiddelen, bondgenoten, korte termijn doelen, etc. Het zal de PSP in beweging brengen en daardoor misschien ook weer buiten de PSP wat los maken. Maar niemand kan verwachten dat de NAVO door de PSP beschouwd gaat worden als platform om de ontwapeningsdiskussie te kunnen voeren. 'Om invloed te hebben moet je meedoen', dat heeft de PSP al sinds haar oprichting gehoord. Maar soms is het wel nodig om daarop betere antwoorden te bedenken. Of liever nog: Soms is het nodig betere vragen te stellen. De 1-juni conferentie kan in dat opzicht een aardige schop in de goede richting zijn. Ik vind eigenlijk dat iedereen de komende maanden meer dan ooit medeverantwoordelijk is voor de toekomst van radikaal links, mee verantwoordelijk voor het losmaken van die maatschappelijke beweging. En de vorm? Acht, de vorm, daar laat Andree van Es zich natuurlijk niet over uit.

ANDRÉE VAN ES

WAT IS DE BESTE MANIER OM UW SPAARGELD TE BELEGGEN:

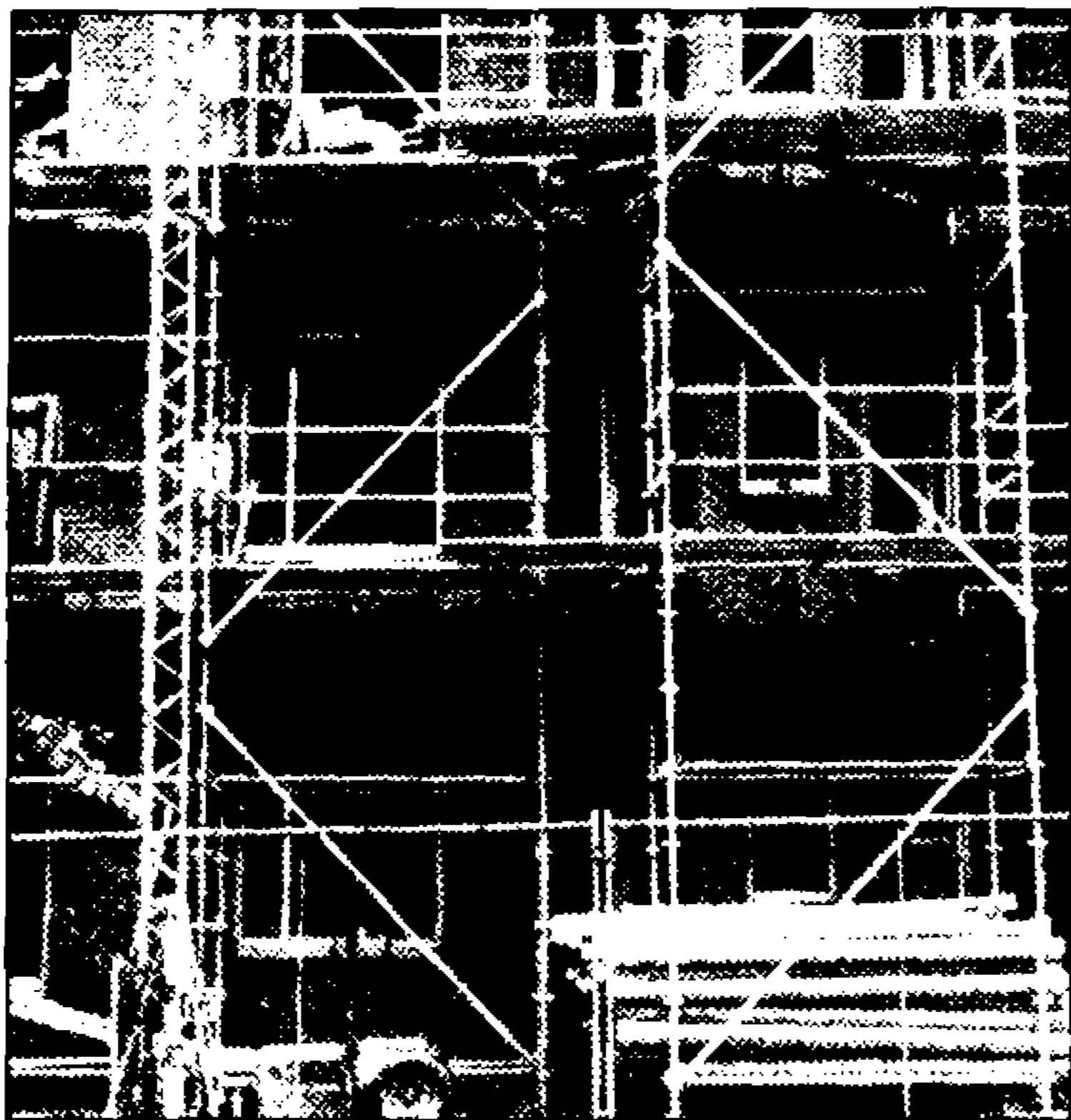

HIERIN

Sparen bij de ASN is gemakkelijk. U hoeft er niet op uit. Hoeft niet tijden voor een loket te staan. U spaart thuis – via uw giro rekening. Na elke storting of opname krijgt u een helder rekeningoverzicht. De rente wordt regelmatig bijgeschreven. Sneller en doelmatiger kan niet.

Sparen bij de ASN is ook bevredigend. Want u spaart bij een bank die nog een aantal wezenlijke principes heeft. Met uw spaargeld worden goede dingen gedaan. Beleggen in woningbouw. Beleggen in sociaal maatschappelijke projecten. En u weet zeker dat uw spaargeld niet terecht komt in dubieuze ondernemingen. Niet in Chili of Zuid-Afrika. Niet in landen met een vertoeflijk regime waar mensenrechten worden opgeofferd aan macht.

Bij dat alles geeft de ASN u toch een mooie rente. Nooit minder dan bij de andere (spaar)banken. Waarmee bewezen wordt dat

OF HIERIN.

een uitgekiend beleggingsbeleid, lage kosten en maatschappelijke verantwoordelijkheid tot mooie resultaten kunnen leiden. Waardoor uw spaarresultaten optimaal zijn en uw spaargeld schoon blijft.

kom bij de bank die u gewetensvol laat sparen. Zo'n 75.000 spaarders met een spaartegoed van meer dan 400 miljoen gingen u voor.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening. Doe het nu: u krijgt f 7,50 premie!

Als u voor 1 juli 1985 een spaarrekening voor uzelf opent met tenminste f 50,- als eerste inleg. Bij de ASN spaart u ook thuis. Via uw giroboekje. U spaart net zo snel of u neemt net zo makkelijk weer geld op als u een girooverschrijving doet.

Meer weten? Vul de antwoordkaart elders in dit blad in.

DAGELIJKS RACISME

Zo meneertje

De Molukker Pierre deed na tien dagen militaire dienst een beroep op de wet gewetensbezwaren militaire dienst. Het leren doden van mensen, de autoritaire verhoudingen en discipline binnen het militaire apparaat hadden hem met afschuw vervuld. Bij het verlaten van de kazerne liet men zich vol onbegrip uit over de stap, die Pierre zette: "Jullie Molukkers hebben toch zo'n goede naam in het leger", waren de afscheidswaarden. Pierres eerste verzoek tot erkenning werd door de eenpersoonskommissie in Groningen afgewezen. Hij moest daarom voor de 'drieschaar' in Den Haag verschijnen. En weet, dat god en zijn humanistische halfbroer blank en man zijn. Bij het binnentreden van het gebouw aan de Wassenaarse Weg kwamen Pierre en zijn vrouwensman in de hal enkele in het grijs gestoken heren tegen. "Zoo...", zei een van de heren, doelend op Pierres huidskleur of Molukse komaf.

Voor de commissie moest Pierre uitleggen, waarom hij alsnog een beroep op de wet had gedaan en hoe hij dacht over het leren doden van medemensen.

Afijn, na wat heen en weer gepraat over geweldloosheid leken de bezwaren wel

voldoende toegelicht. Maar nee, de voorzitter van de commissie wilde nog even weten, of Pierre wel echt goed over deze kwestie had nagedacht. "Zo meneertje, vertel het eens." Waarna een ander kommissielid fijntjes met de opmerking komt, of Pierre achter de gewelddadige akties van Zuid-Molukkers had gestaan. "Dat zijn tenslotte jouw lotgenoten", sprak hij wijs. Het derde lid meende Pierres weigeringsgedrag te moeten verklaren uit diens strenge, autoritaire opvoeding thuis. Hij kon zich dat namelijk heel goed voorstellen.

Heel ongebruikelijk werd toen de zitting geschorst om een verslag van de zitting op te maken. De vragen over de gewelddadige akties van Zuid-Molukkers waren eruit gehaald. Die vond men waarschijnlijk net te.

HARM HEUKERS

Wanneer er mensen zijn, die ook dergelijke (racistische) ervaringen hebben opgedaan bij de driemans-kommissie in Den Haag, kun je die schriftelijk of telefonisch doorgeven aan Harm Heukers, Salland 161, 9405 GJ Assen, tel.: 05920 - 525 19.

Noors bezoek voor PSP en CPN

Internationale samenwerking

Een gezamenlijke delegatie van de Noorse 'Sosialistisk Folkeparti' (Socialistische Volkspartij SF) was op 18 en 19 april in Amsterdam.

In gesprekken met Kamerfractie en partijbestuur van de PSP werd duidelijk dat er veel meer samenwerking mogelijk is dan tot nu toe plaats vindt. Zo was in 1982 Stein Ørnhoi, lid van het parlement voor de SV, in Nederland om te vertellen dat ook in Noorwegen illegale Navo-depots met wapens waren gevonden. Dat was vlak na de wapenvondst in Heithuizen in Limburg. De delegatie was eerst enkele dagen op bezoek in Bonn bij 'Die Grünen'. In Amsterdam hadden ze ook een gesprek met de CPN. Met name ten aanzien van milieuproblemen in en rond de Noordzee is er meer samenwerking mogelijk en nodig. Maar voorlopig is een actief vredesbeleid eerste prioriteit. De SV wil in augustus een conferentie in Oslo organiseren met SF, PSP en Die Grünen. Om niet allen maar de nieuwste soort kernwapens tegen te houden maar ook de politieke verhoudingen, die de wapenwedloop mogelijk maken, te veranderen.

Internationale samenwerking van radikaal links in Noordwest Europa begint van de grond te komen. Een bericht van PSP-buitenlandsekreteraris Wilbert Dekker.

Bij de laatste verkiezingen in Denemarken haalde de SF elf procent van de stemmen. Dankzij een actieve rol in de strijd om de 35 uren week is de steun voor de SF volgens de opiniepeilingen nu rond de vijftien procent. Daarmee is de SF niet alleen bezig de overheersende positie van de sociaal-demokraten aan te tasten, maar is er ook een linkse meerderheid. Voor de derde keer komt daarmee de vraag aan de orde wat de SF wil doen om een zo groot mogelijk effect aan een linkse meerderheid te verbinden. Gedogen van een sociaal democratische minderheidsregering, of deelnemen in een regering en vooral onder welke voorwaarden. Dat zijn de vragen die levensgroot opdoemen voor de tienduizend leden van de SF.

Deze partij is in 1957 ontstaan toen Gerd Petersen en vele anderen de kommunistische partij verlieten. De rede van Chroesjtsjof in 1956 waarin Stalin ontlusterd

De Noorse delegatie

werd kon niet openlijk besproken worden binnen de partij. In 1967 splitste de Vestre Sosialistisk parti (VS) zich af van de SF. De bijna drieduizend leden van deze partij zijn op dit moment in twee fracties verdeeld, enkele jaren terug waren er nog vijf of zes fracties. De SF werkt op allerlei terreinen met hen samen, waarbij de scheidslijn niet tussen de SF en de VS lopen maar in de VS. Splitsen gaat makkelijker dan weer samenwerken. Verder is er de Anti-EG beweging waarin meer groepen samenwerken die verder niet veel gemeen hebben. De orthodoxe kommunisten zitten hier in, maar halen op eigen kracht niet meer dan 0,2 procent van de stemmen.

Pelle Voigt, lid van het Deense parlement en van de Assemblée van de Raad van Europa, vond zijn bezoek een teken van de groeiende belangstelling in de SF om internationale problemen samen met andere partijen aan te pakken. Vandaar dat deze delegatie van SF en SV eerst enkele dagen in Bonn bij Die Grünen op bezoek was. Het begin van meer samenwerking met de zuiderburen. Hij noemde als voorbeeld het besluit van het Deense parlement om niet mee te betalen aan de infrastructuur voor de kruisraketten. Het argument van rechts dat verzet geen zin zou hebben of onmogelijk zou zijn binnen de Navo wordt nu voortdurend ontkracht door de afwijkende standpunten van Denemarken en Griekenland. De oppositie in andere landen kan het Deense en Griekse voorbeeld goed gebruiken.

De SV

De delegatie van de SV uit Noorwegen bestond uit de parlementsleden Stein Ørnhoi en Kjellborg Lunde (in opiniepeilingen de populairste vrouw van Noorwegen), voorzitter Theo Koritzinsky en sekretaris buitenland Christopher Furst.

De SV is voortgekomen uit drie partijen. Een daarvan werd in 1958 opgericht door Berge Furre en anderen en richtte zich – net als de PSP – tegen de plaatsing van de

eerste Amerikaanse kernwapens in West-Europa dat jaar. Het grootste deel van de kommunisten en een deel van de sociaal-demokraten gingen samen met deze partij in de SV op in 1972. Aanleiding was het verzet tegen toetreding tot de Europese Gemeenschap, waarbij ze een meerderheid achter zich kregen. In het begin werden de functies nog verdeeld volgens de oude lijnen, maar al vrij snel voelden de tienduizend leden die oude scheidslijnen niet meer. De partij kent net als de SF een quota-systeem: alle besturen op alle niveaus in de partij moeten minstens uit veertig procent vrouwen of mannen bestaan. In beide partijen is dit gemeengoed geworden. Wel is het zo dat vrouwen nog steeds een zetje nodig hebben om zich kandidaat te stellen. Om het overwicht te doorbreken, dat anders de betaalde vertegenwoordigende leden in het parlement en andere raden zouden hebben, worden er zes leden van het partijbestuur door de partij betaald. Deze kunnen zich dus volledig met werk voor de partij bezig houden. Een belangrijk doel voor de SV van dit bezoek aan Nederland was meer internationale samenwerking op gang te brengen. Belangrijk is voor hen de idee van een kernwapenvrije zone in Noord-Europa. Er liggen daar op dit moment geen kernwapens, maar in krisistijd kunnen ze snel worden ingevlogen in Noorwegen. Probleem vormt de Russische vlootbasis in Moermansk voor de onderzees die interkontinentale raketten aan boord hebben. De Verenigde Staten voeren voortdurend druk uit op Noorwegen om allerlei middelen voor de bestrijding van de duikboten toe te laten op Noors gebied.

Waar alle partijen het over eens waren was dat er geen nieuwe supermogendheid West-Europa mag komen. De groeiende meningsverschillen tussen de Verenigde Staten en West-Europa over landbouw, staal, leveringen aan de Sovjet-Unie en andere onderwerpen bieden mogelijkheden voor meer neutraliteit in West-Europa en daarmee voor Oost-Europa.

WILBERT DEKKER

DE WIL TOT OPTIMISME

Laten we er maar niet omheen draaien: het gaat niet zo lekker met de PSP. Er is doorlopend sprake van ledenverlies, daardoor van steeds minder financiële middelen, dus minder activiteiten. De spiraal gaat naar beneden. Het gekke, onverklaarbare is nu dat we het in de opiniepeilingen beter doen als vrijwel ooit tevoren. Vijf, zes kamerzetels – volgens De Hondt liggen ze voor het grijpen. Kennelijk is er geen relatie tussen wat er "in huis" gebeurt en daarbuiten.

En ondanks wat er allemaal binnenshuis gebeurt (en wat voornamelijk draait rond het wel of niet structureel gaan samenwerking met CPN/PPR – een discussie die, hopelijk op de 29e juni kan worden afgerond) wordt het tijd naar die buitenwereld eens enige activiteit te gaan ontwikkelen. Het moet toch mogelijk zijn die benedenwaardse spiraal te stoppen en om te keren?!

Vanuit het partijbestuur is de laatste tijd gewerkt aan de opzet van een uitgebreide ledenwerfkampagne. Direct na de zomervakantie willen we aan de slag. De hele maand september moeten we er met z'n allen tegenaan. We gooien alles op alles, er verschijnt een varieteit aan materiaal (algemene voorlichtingsbrochure, een kleine brochure over pacifisme, een folder om uit te delen, een button); voor duizenden zullen we advertenties gaan plaatsen en last but not least, in het laatste septemberweekend – 28/29 – zullen we zowel in het zuiden als in het noorden van het land twee grootscheepse akties gaan voeren: in Woensdrecht en in Moscou (zoekt het op de kaart maar op). Het centrale thema: het pacifisme van de PSP. Op dat punt zullen we ons een maand lang, op alle manieren, gaan profileren – en dat komt dan mooi uit: juist in de tijd dat brede groepen van ons volk bezig zullen zijn met de akties rond het volkspetitionnement tegen plaatsing van nieuwe kruisraketten en rond de vredesweek. Dat betekent dan ook dat er in alle mogelijke plaatsen aanknopingsmogelijkheden te over zullen zijn om ons, met die ledenwerfkampagne op te richten. Laten we de valse gene nu maar eens achter ons laten: waar mensen bezig zijn met akties rond (kern)ontwapening, mogen ze gekonfronteerd worden met de PSP. Het wordt de hoogste tijd dat we eens ophouden met ons zo bescheiden en voorzichtig op te stellen. Iedereen moet nou maar eens de kast uit!

Als we het echt willen, lukt het: we zijn inmiddels ver gezakt onder die 10.000 leden die we eind '82 nog hadden; eind '85 moeten we daar in de buurt weer uit weten te komen.

Niemand hoeft overigens tot september te wachten. Wie via Postbus 700 in Amsterdam een briefje naar ons schrijft met adressen van mensen die in de PSP geïnteresseerd zouden kunnen zijn, kan er van op aan dat die adressen door ons bewerkt zullen worden. Nieuwsgierig wachten we af.

HENK BRANDERHORST

WERF EEN LID

Socialisten eisen de macht in staat en ekonomie op voor de grote meerderheid van de bevolking, de arbeidersklasse. Naast de propaganda voor socialisatie, het oproepen van massa-aktie en het organiseren van de arbeiders is ook parlementair werk een weg daarheen, althans in landen met een burgerlijke democratie.

Linkse socialisten verwijten de oude massapartij (SDAP/PvdA) dat die haar revolutionaire theorie en organisatie steeds meer aanpast aan de dagelijkse praktijk van meebesturen en haar socialistische einddoel uit het oog verliest. Maar ook de in de PSP verenigde links-socialisten hebben sinds 1957 een praktijk ontwikkeld die nogal losstaat van hun doeleinden. Het voorstel van Chris Huinder trekt daaruit mijns inziens de logische konsekwentie: het inruilen van de revolutionaire partij voor een veelheid van stuurloze bewegingen.

De oprichting van de PSP vond pas plaats nadat de PvdA had geweigerd een Kamerzetel in te ruimen voor een pacifist. Van buitenparlementaire strijd was toen nauwelijks sprake, afgezien van de door CPN en OVB beheerste bedrijfsakties. Het motief voor afzonderlijke partijvorming lag niet in het bestaan van sociale bewegingen, maar in het bedrijven van parlementair werk op grondslag van ons revolutionaire program. Dat was gericht op socialisatie van de produktiemiddelen en ontwapening, beide zonodig in stapjes maar uiteindelijk voor de volle honderd procent. De PSP'ers van de eerste tien jaar geloofden door het meekrijgen van een steeds grotere aanhang de maatschappij daadwerkelijk te kunnen veranderen. In de komende overwinning lag onze aantrekkingskracht. De PSP van nu is die hoop volledig kwijt. In sneltreinvaart zijn we op weg naar bewapening, privatisering, denivellering, winstherstel, ontdemokratisering, deregulering en afbraak van kollektieve voorzieningen. Daartegen hebben wij geen verweer. We trekken ons liever terug op zijwegen of in een machteloos isolement. Een serieuze bedreiging voor de rechtse machthebbers of een concurrent voor de PvdA zijn we allang niet meer. Wat nu van de PSP over is, is op z'n best geslaagd als reformistische belangenpartij voor welzijnswerkers, studenten en homo's, als protestpartij op het gebied van vrede, milieu, racisme en vrouwendiskriminatie en als kiesvereniging voor een steeds wisselend deel van de buitenparlementaire activisten. Is dat genoeg?

Vele uittochten

Wie uit de oude massapartij naar links afsplitst, heeft daarvoor in het algemeen niet zelf gekozen. In 1909 (voorloper van de CPN) en in 1932 (de snel doodgelopen OSP) heeft de SDAP haar revolutionaire linkervleugels keihard buiten de deur gezet. Die laatste golf werd gedurende ruim dertig jaar gevolgd door een reeks 'vrijwil-

De P van Partij, de P van Parlement (8)

De partij van welzijnswerkers, studenten, homo's en vrouwen

lige' uittochten vanwege de omvorming tot PvdA in 1946 (fusie met enkele links-burgerlijke partijtjes), de medeverantwoordelijkheid van de regering Drees voor de koloniale oorlog in Indonesië, de koude oorlog met z'n NATO-atoombommen en het nieuwe rechtser PvdA-beginselprogram van 1959. Uit al die uittochten tussen 1932 en 1965 hebben diegenen die niet voorgoed waren afgeknapt zich aangesloten bij de PSP. De PSP werd dan ook alleen sterk waar de PvdA dat al was, in de meeste rode bolwerken van het westen en het noorden.

Hoewel niet ontstaan als één oppositiegroep binnen de PvdA, was de PSP feitelijk wel een linkse afsplitsing van die partij. We werden door onze 'moederpartij' dan ook zeer scherp verketterd, al was haar leiding blij dat er nu een vuilnisbak bestond waarin zij lastige linkse onruststokers kon lozen. Met opluchting zag zij voorstanders van socialisatie, klassenstrijd en ontwapening daarheen vertrekken. Die houding veranderde pas na de verjonging en de radikaliserende van de PvdA door Nieuw Links in 1966. Toen sprak men de bereidheid uit om samen met de PSP te regeren en werden we zelfs uitgenodigd om terug te keren. Velen deden dat ook. Pas toen hielden de linkse uittochten uit de PvdA op en groeide de PSP niet meer. We moesten ons gaan verdiepen in een strategie om de massa en onze doelen alsnog te bereiken, maar daarover zijn we het nooit eens geworden.

Linkse koalitiepartner

Wat waren dat voor socialisten die, niet alleen in Nederland maar in vrijwel geheel West-Europa, tussen 1955 en 1965 braken met de sociaal-democratie? In de eerste plaats de meest trouwe, toegewijde en fanatieke werkers aan de basis, in het algemeen arbeiders die waren gehard in de strijd tegen bazen en huisbazen. Die mensen werden weggetreiterd als hun militante optreden het aantrekken van gematigden uit de middengroepen, verkiesingswinst en regeringsdeelname met rechts in de weg leken te staan. Daarnaast had je de 'ideologen', intellectuelen die wenselijke veranderingsprocessen

door het optreden van de rechtse partijleiding geblokkeerd zagen worden. En tenslotte had je uit beide groepen opposanten de meer bestuurlijk geïnteresseerden. Die merkten steeds opnieuw dat de moederpartij ze angstvallig weghield van kabinetsposten, kamerzetels, burgemeestersposten en wethoudersposten omdat ze daarvoor veel te rebels gevonden werden. Ze waren niet bereid om zich terwille van een 'karrière' aan te passen aan de steeds berustender praktijk en zich te onderwerpen aan de door de partijleiding opgelegde discipline. Zij begrepen dat ze alleen door middel van een afzonderlijke links-socialistische massapartij zouden kunnen slagen in daadwerkelijke machtsvorming en de opbouw van een socialistische bestuurspraktijk. Zo'n partij zou in haar doelstellingen revolutionair, in haar samenstelling proletarisch en in haar strategie bestuurlijk gericht moeten zijn. Alleen van buiten af, als onmisbare koalitiepartner, hoopten ze hun moederpartij te kunnen meetrekken naar een daadwerkelijke opbouw van het socialisme in eigen land.

Geen werfkracht meer

Zo'n aanpak is tot nu toe alleen in *Denemarken* (Socialistisk Folkeparti) redelijk geslaagd, al heeft die inmiddels grote partij dat in 1968 moeten betalen met een omvangrijke anti-bestuurlijke afsplitsing (Venstresocialisterne). In *Noorwegen* en *Italië* fuseerden onze zusterpartijen met de kommunisten, in *Frankrijk* levert de PSU ondanks haar wegwijzen nog een minister en in *België* sloot de SAP zich aan bij de Trotskistische Vierde Internationale. In Nederland heeft de PSP zich – ondanks een voortdurende doorstroming van het ledenbestand en steeds wisselende ideeën – wonderwel weten te handhaven dankzij het voor mini-partijen gunstige stelsel van evenredige vertegenwoordiging. Toen de PvdA in 1977 'klein links' wegvaagde, overleefden we op het nippertje omdat elke Kamerverkiezing ons veel nieuwe leden oplevert en we nog net een zeteltje overhielden. Alleen de parlementaire aanwezigheid waarborgt ons voortbestaan, dus niet een band met de

sterk uiteenlopende sociale bewegingen. Inmiddels kan de PvdA weer net als in de jaren veertig en vijftig straffeloos naar rechts opschuiven zonder naar links te verliezen. Bij de Statenverkiezingen 1982 rebelleerden een miljoen PvdA-kiezers tegen de aan rechts ondergeschikte regeringsdeelname. Dat deden ze door thuis te blijven, en niet door te stemmen op het onmachtige kleinlinkse grut dat hen evenmin perspectief bood. De huidige PSP

heeft geen werfkracht meer onder de arbeiders en onder diegenen die hun bestuurlijke arbeid willen inzetten voor radicale veranderingen. Sociale bewegingen oriënteren zich steeds meer op de met hen soms weinig solidaire PvdA, die tenminste echt de macht heeft om iets te veranderen. Een nieuwe generatie radikaal-linkse jongeren bindt zich aan de Jonge Socialisten in de PvdA. Voor de raads- en Kamerverkiezingen in 1986 wordt momenteel een verpletterende PvdA-overwinning verwacht, hoewel deze partij geen wervende socialistisch ideeën meer heeft. Ons falen is verbijsterend.

Laatste kans grijpen

Zijn de PSP en de steeds meer naar haar toegegroeide lotgenoot CPN nog bereid en in staat om het vacuüm tussen hun moederpartij PvdA en hun revolutionaire afsplitsingen SAP en VCN op te vullen? Of

In dit nummer sluiten we de discussie af die sinds januari werd gevoerd over de relatie tussen de partij, het parlement en de sociale beweging. Op deze pagina's allereerst een laatste bijdrage aan de discussie van de hand van Erik Meijer, die een laatste kans voor de PSP ziet in 1986 als de PvdA in een regering met het CDA de golven van het verzet tegen haar beleid over zich heen krijgt en de PSP de ruimte krijgt voor de opbouw van een tweede massapartij. Daarnaast gaat Chris Huinder in op de discussiebijdragen die eerder in dit blad verschenen.

wachten ze liever op een geruisloos afsterven? Vanaf 1986 krijgen we nog een (voorlopig) laatste kans om weer aan te sluiten bij de oorspronkelijke groeikansen van de PSP. Dan gaat de PvdA opnieuw regeren. Bij een linkse meerderheid gebeurt dat misschien samen met radikaal links. Dan zullen we rond onze regeersuccessen nieuwe aanhang moeten werven, en daarbij moeten leren van regeerbeluste linksen als *Tony Benn* in de Labour Party en *Oscar Lafontaine* in de SPD. Waarschijnlijk is echter dat de PvdA eerst weer met het CDA gaat regeren. Ook dan liggen er voor ons nieuwe kansen. We moeten proberen de linkse onvrede, die zo'n regering met de bourgeoisie onvermijdelijk oproept, te mobiliseren en te organiseren. Dan gaat het om de opbouw naast de PvdA van een tweede massapartij van de arbeidersklasse. Zo'n partij kan met haar doelgericht werken naar radikale maatschappijverandering en actieve propaganda daarvoor bredere groepen aantrekken dan die zich nu bij kleine onprakti-

De P van Partij, de P van Parlement (9)

De diskussianten worden bedankt

Op mijn openingsartikel van de diskussieserie 'P van Partij, P van Parlement' zijn een zestal reakties binnengekomen (een zevende reaktie van Erik Meijer staat in dit nummer). Naar mijn idee vormt in de reakties de diskussie over de verhouding sociale bewegingen en politieke partijen het meest belangrijke element van de meningsverschillen. Uit de reakties wil ik de volgende kwesties, die beantwoord moeten worden, naar voren halen.

Immers niemand heeft volgens hem last van de PSP. Anders gezegd: niemand heeft er voordeel van.

Frans Groenendijk en *Martin van Rossum* willen beiden, dat klein-links, en dus ook de PSP als onderdeel daarvan, een machtsfaktor wordt om uit een crisis van een verdeeld en onmachtig links te komen en om het gebrek aan een duidelijke politieke oriëntatie links van de PvdA voor de vakbeweging op te heffen.

Laat ik het zo samenvatten: de eerste drie verlangen politieke heroriëntatie op basis van concrete analyse van de actuele maatschappelijke verhoudingen. De laatste twee willen parlementaire machtsvorming door een partijpolitieke heroriëntatie. Jo van der Spek neemt een buitenspelpositie in, die hij zelf waarschijnlijk niet zal betreuren, door zich niet op de politieke crisis van de PSP of klein-links te bekommeren.

Ik wil op de verschillende aspecten van deze heroriëntatie, machtsvorming en de PSP als 'non-issue' (geen belangrijk vraagstuk vormend) ingaan.

De maatschappelijke werkelijkheid

Een sterke gedachte vind ik die van *Joosje Lakmaker*, waar zij stelt, dat "als de inspiratie en energie niet uit de maatschappelijke strijd gehaald wordt, macht alleen maar op te vatten is als vertegenwoordigende macht". We kunnen onszelf als PSP niet definiëren los van de maatschappelijke werkelijkheid. Zo van 'wij zijn voor socialisme, pacifisme, feminisme enzovoorts, dat is een gegeven, en wat de rest van de maatschappij daarover te vertellen heeft zal ons worst zijn'. Dat geworteld moeten zijn van de PSP in de maatschappelijke werkelijkheid betekent ook, dat we als partij niet in een vacuüm een politieke partij om vanuit een integrale visie een politieke afweging van die eisen te maken, zal die integrale visie toch zeker verbonden met die maatschappelijke werkelijkheid moeten zijn. Anders gezegd: er bestaan geen ideeën buiten de mensen om. Zou die integrale visie niet met de werkelijkheid verbonden zijn, we zouden slechts huiskamerfilosofen of buro-revolutionairen zijn. Socialisme, pacifisme, ecologie, feminisme en anti-racisme als beoogde herkenningspunten van de PSP (hoewel niet van de PSP alleen), op basis waarvan een integrale visie op de verandering van de maatschappelijke werkelijkheid bestaat, zijn dan ook niet alleen politieke verworvenheden, maar eveneens in strijd te verwerven politieke oriëntatiepunten. Voorbeeldje: de pacifistisch-socialistische visie van de PSP werd danig door het feminisme en door feministes verstoord en wordt tot op de dag van vandaag slechts met de grootste moeite in de zogenaamde integrale visie van de PSP opgenomen. Als we die levende, voedende band met de maatschappelijke werkelijkheid willen hebben, en als partijpolitiek links en de sociale bewegingen in een crisis van stilstaan en van terugval in maatschappelijke strijdvaardigheid verkeren, dan lijkt me, dat het een taak is voor de PSP om de belemmeringen voor strijdvaardigheid weg te nemen. Zowel de parlementaire als de buitenparlementaire aktiviteit van

de PSP zouden daar dan op gericht moeten zijn. Een dergelijke prioriteitsstelling kan voorkómen, dat we parlementaire zaakwaarnemers bij volmacht worden van niet meer bestaande sociale bewegingen of parlementaire 'executeurs testamentaires' van failliete sociale bewegingen, die voor de kwijnende kinderen van die sociale bewegingen nog zoveel mogelijk uit de nagelaten maatschappelijke inboedel proberen te slepen.

Als er door de PSP een politieke afweging, een politieke heroriëntatie moet plaatsvinden, zou ik die eerder zoeken in het willen bijdragen aan een heropleving en een herinrichting van de sociale bewegingen dan in het versterken van onze parlementaire posities. Ik meen echter, dat dat moet gebeuren zonder ons te doen integreren met die sociale bewegingen.

Overleving

De prioriteit te leggen bij de heropleving en herinrichting van de sociale bewegingen sluit niet uit, dat we aan partijpolitieke samenwerking doen. Die moet dan echter wel geplaats worden in het kader van die maatschappelijke heroriëntatie en herdefiniering van de PSP. Dat gebeurt wel hier en daar naar mijn smaak, maar te weinig of slechts op puur strategische gronden. Het lijkt eerder een overlevingsstrategie dan een politiek-inhoudelijk proces. Macht, invloed, versterkte parlementaire aanwezigheid zijn in de gedachtengang van de samenwerkers sleutelwoorden zonder dat men zich afvraagt: macht waartoe? invloed op wat? vertegenwoordiging van wie? Zowel bij de EG-verkiezingen van vorig jaar als bij de Kamerverkiezingen van volgend jaar werd en wordt er driftig geprobeerd vertegenwoordigers van sociale bewegingen, onafhankelijken en partijlozen enzovoorts in de kieslijsten van klein-links op te nemen. Maar ook radikale PSP'ers, die niet voor structurele samenwerking nu zijn, verhele niet, dat ze een zo nauw mogelijke band met de sociale bewegingen willen hebben. Dat zo dicht mogelijk willen aanzitten tegen sociale bewegingen wordt vanuit verschillende achtergronden beargumenteerd. De samenwerkers lijken te stellen: de sociale bewegingen moeten zijn waar klein-links is. De radikalen stellen: de PSP moet zijn, waar de sociale bewegingen zijn, de PSP vormt het gistende, revolterende element. Voor de eerste is de PSP het parlementaire dak, voor de tweede groep is de PSP het ideologische dak. In beide redeneringen zit volgens mij de fout, dat ze onvoldoende rekening houden met de autonomie en het principe van democratische zelfkontrolle van de sociale bewegingen. Dat klinkt gechargeerd en doet wellicht geen recht aan de nuances. Een nuanceerende benadering wordt echter voorgestaan door *Martin van Rossum*. Hij pleit voor een oppositioneel blok van partijen en bewegingen om het politieke beleid na mei 1986 een andere wending te geven. De structuur van zo'n blok staat me echter niet duidelijk voor ogen. Is het niet eerder een platform bestaande uit een lange lijst van organisaties met een heboel eisen zonder dat er sprake is van een

Rebelleren tegen het tweede kabinet-Den Uyl tussen '86 en '90

foto: Hannes Wallrafen

sche partijtjes thuisvoelen. Dat zijn in de eerste plaats de activisten uit de belangenstrijd in de bedrijven en de arbeiderswijken. Als ons dit niet lukt, verwerft de PvdA zich een monopoliepositie aan de linkerkant. Dan heeft ze de rebellen van 1909 en 1932 en hun nazaten eindelijk verslagen. In die situatie is het model van *Chris Huinder* misschien een laatste redmiddel om ons niet meteen te laten opzuiigen door de oppermachtige PvdA, al vrees ik dat we daarin dan samen met de linkse sociale bewegingen tenslotte toch terechtkomen.

ERIK MEIJER

Chris Peeters stelt, dat het de taak van de PSP moet zijn om een integrale visie op de samenleving en op de verandering daarvan te ontwikkelen. Ook moeten we hier en nu analyseren, wat we tegen racisme, vrouwenonderdrukking en werkloosheid kunnen doen. *Henk Branderhorst* pleit ervoor, dat we terug naar onszelf gaan door de omstandigheden van nu vanuit een revolutionaire visie te analyseren en daar onze strategie op af te stemmen. *Joosje Lakmaker* sluit zich bij hen aan door om een analyse van de politieke aktualiteit te vragen, waaruit duidelijke prioriteiten voor de komende strijd moeten volgen. Zij gaat echter verder dan *Chris Peeters* en *Henk Branderhorst* door te stellen, dat we daarbij ons parlementair functioneren zelf ook ter discussie moeten stellen.

Jo van der Spek signaleert een strategie-debat in de sociale bewegingen, maar de relatie met de PSP of met politieke partijen in het algemeen is daarbij niet aan de orde.

Studiefinanciering

geïntegreerde visie op taken en functies van dit blok na de verkiezingen en zelfstandig ten opzichte van die mogelijke progressieve regering na mei 1986?

Wie zweert bij de autonomie van de sociale bewegingen, dat is Jo van der Spek. De parlementaire pasjes en de identiteitskrisis van de PSP zullen hem een zorg zijn, zo lijkt hij te zeggen. Dat kun je zeggen op het moment, dat voor jou de sociale bewegingen alles zijn. Ik zie echter de sociale bewegingen eerder als maatschappelijke formaties, die er terecht op uit zijn zoveel mogelijk directe controle over de eigen maatschappelijke omgeving uit te oefenen. Zij zijn zowel politiek als antipolitiek tegelijk, omdat ze geen instrument van politieke partijen willen zijn en omdat ze tevens inzien dat ze zelf strijd moeten leveren om hun verlangens en hun verworvenheden, zoals woonkernen, bedrijfjes, kunstkollektieven, distributiesystemen en ontspanningsplaatsen in eigen handen te houden. Ze zijn daarmee autonome organen met democratische zelfcontrole, die naar mijn idee enkele functies van politieke partijen hebben overgenomen. Ik zie niet in, waarom ze in de toekomst niet nog meer functies van partijen zouden overnemen.

Ik heb in bovenstaande, dat besef ik heel wel, slechts heel kort, enkele punten aangesneden, die in de discussie 'P van Partij, P van Parlement' opgeworpen werden. Niet alle vragen zijn beantwoord, maar in ieder geval worden de discussianten namens de redactie bedankt voor hun bijdragen.

CHRIS HUINDER

De discussie 'De P van Partij, de P van Parlement' startte met een discussie-aanzet van Chris Huinder in 'Bevrijding' nummer 1, januari 1985. In nummer 2, februari 1985, stond de reactie van Chris Peeters. De reacties van Henk Branderhorst en Frans Groenendijk stonden in nummer 3 van maart 1985 en de reactie van Martin van Rossum in nummer 4 van april '85. In het mei-nummer stonden tot slot de bijdragen van Joosje Lakmaker en Jo van der Spek.

PSP en CPN lanceren eigen plan

"Wij verklaren ons solidair met jullie strijd en jullie doelstellingen." Tenminste een tiental telegrammen van deze strekking heeft het PSP-partijbestuur en de Tweede Kamerfractie van deze partij de afgelopen weken verzonden naar aktievoerende en bezettende studenten. In veel studentensteden kwamen studenten van het hoger beroepsonderwijs en van het wetenschappelijk onderwijs – massaler dan verwacht – in aktie tegen de studiefinancieringsplannen van onderwijsminister Deetman (CDA). Wilbert Willems, in de PSP-fractie belast met onderwijs, was bij de debatten, geeft een overzicht van de stand van zaken en gaat nader in op het eigen CPN/PSP-plan voor de studiefinanciering.

Vanaf 18 april organiseerden de studentenvakbonden, verenigd in de Landelijke Studenten Vakbond (LSVB), op grote schaal akties om verzet aan te tekenen tegen de schandelijke manier waarop minister Deetman de studiefinanciering wettelijk wil gaan regelen. Hoogtepunt was de massale 'Deetmonstratie' van 9 mei in Den Haag waar zo'n tienduizend studenten zich verzameld hadden. Hun belangrijkste kritiekpunten op het regeringsbe-

leid zijn: het uitsluiten van studenten boven de 27 jaar, een maatregel die vooral vrouwen zal treffen; de lagere inkomens worden opnieuw gepakt terwijl de hogere buiten schot blijven (waardoor hoger onderwijs weer een elitezaak wordt); door de daling van de aantallen studenten staan vijftienduizend banen in het wetenschappelijke onderwijs en drieduizend in het hoger beroepsonderwijs op de tocht.

Voor een uitwonend student van twintig jaar blijft er, na aftrek van kollege- en inschrijfgeld, een bedrag van vierhonderdvijftig gulden per maand over om van te leven. Als je meer nodig hebt kun je ten hoogste zo'n tweehonderdvijftig gulden per maand bij lenen, zelfs als je ouders het minimum verdienen, maar dat moet je na je studie met rente terugbetalen.

Kortom, een forse inkomensachteruitgang ten opzichte van de huidige situatie, met name voor de lagere inkomens. Geen wonder dat tegen deze plannen zoveel studenten te hoop lopen.

Hoofdpijnen

Ook vanuit de Tweede Kamer is er forse kritiek gekomen. In een bespreking op 3 december '84 van de 'Nota Hoofdpijnen voor een nieuws stelsel van Studiefinanciering', waarin minister Deetman de contouren van zijn plannen uiteen heeft gezet, wees een meerderheid van de Kamer op een aantal essentiële punten de voorstellen af. Een motie van CPN en PSP om de 27-jaargrens te schrappen kreeg zeer brede steun: alleen het GPV stemde tegen! Een motie van de PvdA'ers Wallage en Vermeend om de 'ouderbijdragevrije voet' (het bedrag waaronder ouders geacht worden geen financiële steun aan hun studerende kinderen te kunnen geven) op het huidige niveau van 27.270 gulden te handhaven werd ook aangenomen. De voorgestelde verlaging naar de minimumloon-grens van 21.650 gulden werd alleen door de VVD gesteund! Kernpunt in de discussie was niet alleen het denivellerend karakter van de voorstellen, maar vooral de beschikbare hoeveelheid geld. Deetman wilde de 1,7 miljard gulden die nu aan kinderbijslag wordt uitgekeerd aan studenten plus de bijdrage van 1,3 miljard aan rijksstudietoelagen verdelen over een veel grotere groep studenten omdat ook zo'n tweehonderddertigduizend MBO- en VWO-studenten van 18 jaar en ouder uit deze ruif zullen moeten meeten. Een pikant discussiepunt was bovendien dat de 1,7 miljard kinderbijslag die niet meer behoefte te worden uitgekeerd, een forse verlaging van de kinderbijslagpremie voor werkgevers zou gaan betekenen terwijl op de onderwijsbegroting eenzelfde bedrag extra moet worden opgebracht – door belastingverhoging – om de financiering rond te maken. "Er is dan ook geen sprake van echte budgettaire neutraliteit (het ene financiële voordeel heeft het andere na-

deel op, red.), maar van een lastenver-schuiving in de kollektieve sektor die nadelig uitwerkt voor bijna iedereen, behalve voor de bedrijven en de hogere inkomens", stelde ik dan ook tijdens het overleg met minister Deetman in december vorig jaar.

CPN/PSP-plan

Er ligt nu een wetsontwerp bij de Raad van State dat nauwelijks schijnt af te wijken van de oorspronkelijke plannen. Ondanks alle kritiek vanuit de Kamer en ondanks scherpe afwijzende adviezen van de Emancipatieraad, de SER en de Academische Raad. De hoogste tijd voor aktie dus. En voor het aandragen van alternatieven.

Vanuit de LSBV is gewerkt aan een ander stelsel dat binnen de financiële grenzen een veel rechtvaardiger uitkomst oplevert voor de lagere inkomens. De PSP- en CPN-fracties hebben ook een eigen plan gelanceerd dat intussen nader wordt uitgewerkt, te zamen met de studentenbonden. In dat plan wordt uitgegaan van een basisbeurs voor iedereen op de hoogte van de bijstandsnorm voor alleenstaanden van 23 jaar (op dit moment 1.029 gulden per maand). Geen afhankelijkheid meer van ouders, partners of samenwonenden, maar een zelfstandig inkomen dat voldoende is om van te leven. Daarboven komt dan nog een variabel bedrag voor studiekosten, waarbij kollege- en inschrijfgelden dienen te vervallen. Een belangrijk deel van de meerkosten van dit stelsel – een kleine twee miljard gulden – dient te worden opgebracht door de ouders die ook in het Deetman-plan een flinke bijdrage aan de studiefinanciering leveren, namelijk de hogere inkomens. "Wij willen dat er een grotere stap wordt gezet naar financiële zelfstandigheid dan in de nota van de minister gebeurt", merkte CPN-Kamerlid Ernsting, mede namens de PSP op in de hierboven aangehaalde commissievergadering.

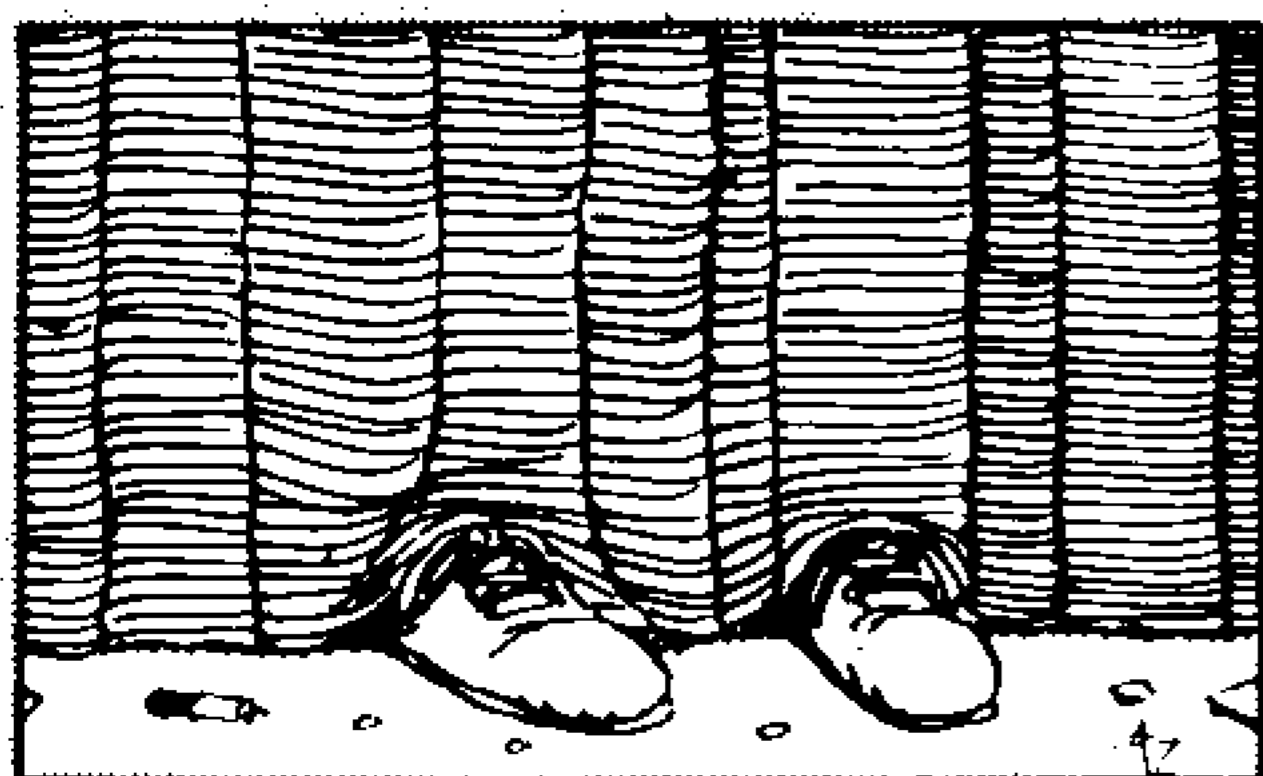
Het woord is nu aan de minister. Dankzij een door ons ingediende en door de Kamer aangenomen motie – waarin de minister gedwongen wordt overleg met de studentenbonden over zijn plannen te voeren – moet het hem ook duidelijk zijn geworden dat zijn voorstellen drastisch gewijzigd zullen moeten worden.

WILBERT WILLEMS

Minister Deetman

foto: Michiel Wijnbergh

ACHTER HET GROENE GORDIJN

Niet-Nederlanders die in Nederland wonen mogen volgend jaar aan de gemeenteraadsverkiezingen deelnemen. Ze moeten dan wel minstens vijf jaar legaal in Nederland wonen, vinden de regering, CDA en VVD. De PvdA vindt drie jaar wel genoeg om een binding met Nederland te kunnen opbouwen. Minister van binnenlandse zaken Rietkerk zei dat drie jaar te kort is om voldoende "op de hoogte te zijn van politieke verhoudingen in de woonplaats om bij verkiezingen tot een afgewogen keuze te komen". Die termijn van vijf jaar is er dus voor de zelfbescherming van de Nederlanders en niet-Nederlanders tegen foutieve keuzes door de laatste groep. De niet-Nederlanders mogen zich echter absoluut niet met ons nationale bestuur bemoeien. Van parlamentsverkiezingen blijven ze buitengesloten. De regering vindt dat er een band moet zijn tussen nationaliteit en nationale verkiezingen. Stel je voor, een Marokkaanse minister van buitenlandse zaken van Nederland die in de Algemene Vergadering van de VN een anti-diskriminatiewetgeving in alle aangesloten landen bepleit. Zij kan dan wel mooi trouw aan de grondwet en afhankelijkheid aan de koningin gezworen hebben, maar zoiets is toch niet helemaal te vertrouwen. Toch, die bezorgdheid om onze nationaliteit en om onze nationale gevoelens is er niet, als onze belangenbehartiging aan andere blanken wordt overgelaten. Er is een Europees parlement, waar de leden niet naar nationaliteit ingedeeld worden maar naar politieke stromingen. Het betekent, dat ook Italianen en Ieren en al die andere niet-Nederlanders daar ons zitten te vertegenwoordigen. Wat die EG-parlamentsleden uitgesproken is al moeilijk te controleren, maar wat al die blanke vertegenwoordigers, die in de Raadgevende Vergadering van de Raad van Europa, in de Assemblée van de West-Europese Unie en in de NAVO-parlementaire vergadering uitvreten, weet geen hond. Zo gauw je als PSP'er tegen de EG fulmineert, ben je een verfoeilijke nationalist. Pleit je echter voor actief en passief kiesrecht op alle nivo's voor alle niet-Nederlanders zonder voorwaarden vooraf, dan ga je niet behoedzaam genoeg om met de verworvenheid van het koninkrijk der Nederlanden. Nou, voor mij liever een Marokkaanse socialist in het parlement dan een Nederlandse christen-democraat!

CHRIS HUINDER

EUROPARLEMENT

Rennen en draven door Europa

PSP'er Bram van der Lek rent en draaft door Europa. Vergaderingen in Straatsburg en Brussel. Tussendoor even voor een forum naar Londen, een bijeenkomst in Kopenhagen, op bezoek bij de RAF-hongerstakers in Hamburg en Berlijn, drie dagen in Spanje om met linkse organisaties over de (tegenstand tegen de) toetreding van dat land tot de EG te spreken. Een tussentijds verslag van John Hontelez, de persoonlijk medewerker van Bram van der Lek.

Het eerste half jaar in de Europese politiek werd gekenmerkt door opbouw van de organisatie van de GRAEL. Dit is, zoals al eerder in 'Bevrijding' vermeld, de politieke samenwerking van GPA (2 zetels), Duitse Grunen (7), de Italiaanse *Democrazia Proletaria* (1) en de Belgische *Agalev* (1) en *Ecolo* (1). De Italiaanse *PdUP* nam aanvankelijk ook deel aan de GRAEL, maar verdween weer toen zij als partij in de *PCI* opging. De GRAEL maakt in haar geheel weer deel uit van de Regenboogfractie, wat een puur technisch begrip is. De GRAEL heeft, na een nogal chaotische aanstellingsprocedure, nu een sekretariaat in Brussel van ongeveer vijftien mensen. Vier daarvan komen uit Nederland. Dit sekretariaat gaat werk verrichten in opdracht van de GRAEL (DP en *Ecolo* hebben echter apart medewerkers aangesteld). Belangrijke onderdelen van dat werk zijn het verzamelen van informatie over bepaalde onderwerpen waar de GRAEL actie op wil voeren, binnen of buiten het Parlement, en het leggen van contacten met sociale bewegingen en verwante instellingen. Dit moet onder andere leiden tot gezamenlijke activiteiten of dienstverlening aan die groepen. In januari zorgde de GRAEL al voor vergaderruimte en vertaalfaciliteiten voor een internationale conferentie van milieuorganisaties over acties rond de herziening van het non-proliferatie verdrag.

De *Democrazia Proletaria* (DP) is de enige onder de GRAEL-leden met ervaring in het Europese Parlement. Maar de anderen hebben daar weinig aan gehad. De DP neemt vaak niet deel aan fractievergadering en treedt in het parlement meestal pas op als er Italiaanse zaken aan de orde zijn. De Belgen vallen op door een tomeloze werklust en een effectief publiciteitsbeleid. Anderzijds zijn ze nogal solistisch. Van de Grunen valt niet hun getalsmatige overwicht het eerste op, maar hun vele

onderlinge meningsverschillen en discussies. De zeven parlamentsleden en hun zeven "nachrucker" (opvolgers voor de tweede helft van de parlementaire periode) vertegenwoordigen zo ongeveer alle stromingen die je in de Grunen kunt vinden. Wat ze gemeen hebben is dat ze op de terreinen die ze interesseren compromisloos de gevestigde orde te lijf willen. Wat ze niet gemeen hebben is een politieke visie op hoe hun positie als europarlementarier bruikbaar gemaakt kan worden voor radicale veranderingen.

Bram van der Lek en *Herman Verbeek* (PPR) zijn duidelijk wat pragmatischer. *Herman* specialiseert zich op het doorlichten en bekritisieren van het Derde-Wereldbeleid van de EG. Daarnaast zet hij zich in voor progressieve ontwikkelingen in de Derde Wereld (Nicaragua) en hij mengt zich in discussies over de wapenwedloop. Zijn strijd tegen de Vaticaanse oligarchie slokt bovendien veel tijd op.

Kernontwapening

Bram is actief geraakt in de informele groep europarlementariers voor kernontwapening, opgericht door o.a. *Bodil Bose-rup* (van de Deense SF) en *Luciana Castellina* (PdUP). Deze groep (ongeveer zestig leden) neemt initiatieven om ontwapeningsvraagstukken in het Europese Parlement aan de orde te stellen. Ook verzamelt de groep momenteel informatie over de manier waarop de democratie in de EG-landen wordt uitgehouden als het gaat om besluitvorming op defensie-gebied. Bram heeft via deze groep het initiatief genomen tot een resolutie voor een totaal verbod van atoombomproeven.

In januari heeft Bram van der Lek met *Hedy d'Ancona*, *Lili Viehoff* (beiden PvdA) en enkele Westduitse Grunen geprobeerd de RAF-hongerstakers te bezoeken, om mede op deze manier voor een humane behandeling te pleiten. Dit liep op niets uit omdat de gevangenis-autoriteiten allerlei uitvluchten verzonden. De discussie die erop volgde in de Europese fractie van sociaal-demokraten, bracht de SPD in een moeilijk parket. Zij zijn per slot van rekening mede-architekten van die autoritaire Westduitse staat. Tenslotte steunden ze het protest tegen de behandeling van de Nederlandse delegatie door de autoriteiten.

In het terrorisme-debat in januari heeft Van der Lek zich scherp afgezet tegen de wens van de overgrote meerderheid van het Europees Parlement van de EG een Europees rechtsgebied te maken. Van der Lek is lid van de speciale onderzoekcommissie naar racisme en fascisme in Europa. Deze is vooral in het nieuws omdat de Franse

racist *Le Pen* probeert, zelfs via het Europese Hof, deze commissie het zwijgen op te leggen.

Deze commissie onderzoekt welke wetenschappelijke verklaringen er in Europa gegeven worden voor de (weder)opkomst van racisme en fascisme en tot welke oplossingen die leiden. Het is schokkend te ervaren dat veel deskundigen die door rechtse leden naar voren worden gebracht eigenlijk alleen maar over links extremisme willen en kunnen praten. voor hen bestaat het gevaar van ultra rechts niet.

Bram heeft al een "wapenfeit" op z'n naam staan. Het Parlement ging unaniem akkoord met zijn eis de maatregelen van de Europese Commissie tegen geluidsoverlast van motorfietsen te verscherpen en sneller van kracht te laten zijn. Het was een vingeroefening in het kader van zijn lidmaatschap van de milieukommissie van het Parlement. Behalve Van der Lek en *Verbeek* vertegenwoordigen ook *Nel van Dijk* (CPN) en *Roel van Duyn* (Groen Platform) het GPA in de GRAEL. *Nel* heeft zich zeer intensief ingezet voor het op poten zetten van de organisatie. Bovendien werkt zij zich in op sociaal-economische onderwerpen en vrouwenzaken. Over twee jaar gaat zij *Herman Verbeek* opvolgen als lid van het parlement. De positie van *Roel van Duyn* blijft nog wat onduidelijk. Hij volgt de milieu- en landbouwdiscussies en is bezig zich in de drugsproblematiek in te werken.

Na een half jaar in het Europese circus is in het GPA de tijd aangebroken voor bezinning. Komt de eigen opstelling ten opzichte van de EG uit de verf, of worden we meegesleurd door de waan van de dag? Kunnen we echt iets met de partners in de GRAEL? Of moeten we nog meer dan thans onze prioriteiten verleggen naar buitenparlementaire activiteiten? Die vragen blijven voorlopig nog onbeantwoord.

JOHN HONTELEZ

Adressen:

Het sekretariaat van het Groen Progressief Akkoord (GPA), Nieuwe Looiersstraat 45, Amsterdam of Postbus 267, Amsterdam.
Bram van der Lek, Korte Boslaan 12, 3722 BB Bilthoven, 030 - 78 00 26;
John Hontelez, Min. Elandstraat 27, 6523 CS Nijmegen, 080 - 23 65 12;
Herman Verbeek, Nwe. St. Jansstraat 29, 9711 VC Groningen, 050 - 13 57 99;
Bram van Odijk (medew. H. Verbeek), Kl. Gartmanplantsoen 16, 1017 RR Amsterdam, 020 - 27 43 29;
Nel van Dijk, Zwanendijk 6, 4907 ZJ Oosterhout, 01620 - 339 70;
Roel van Duyn, Jac. Marisstraat 5, 1058 HW Amsterdam.

GEWELDLOZE AKTIE

Dit jaar vindt de tiende internationale geweldloze vredesmars plaats. Ook deze keer geen echte mars, maar een kampelement van waaruit acties ondernomen worden. Plaats van handeling is dit keer Denemarken. Bij het plaatsje Karup, vlak bij Aarhus in Jutland, wordt het vredeskamp ingericht. De 'vredesmars' vindt plaats van 28 juli tot 11 augustus. Eind juni wordt in Appelscha het Nederlandse voorbereidende weekend gehouden. Denemarken als plaats van handeling is

gekozen omdat dit land – evenals de andere twee Scandinavische landen, Zweden en Noorwegen – steeds meer gaan functioneren als volwaardige NAVO-lidstaten. In 1983 werd, onder druk van de Deense vredesbeweging en politici, ondertekend dat Denemarken al in 1976 een verdrag met de VS afsloot op basis waarvan Amerikaanse gevechtsvliegtuigen in crisistijd in Denemarken mogen landen. Die vliegtuigen mogen ook met atoomwapens geladen zijn.

Karup is gekozen omdat daar in de buurt het NAVO-hoofdkwartier voor Noord-Europa is gevestigd. Denemarken heeft een goede naam als vredelievend en kernwapenvrij land. Maar de waarheid blijkt meer en meer anders te zijn: Deense officieren worden opgeleid om kernwapens te gebruiken, die in tijden van crisis naar dat land zullen worden aangevoerd voor een aanval op Noord-Rusland en een Deense generaal heeft nu al zeggenschap over de kernwapens die liggen opgeslagen in het Noord-Duitse Meyn. Bovendien zijn er geregeld oefeningen van Amerikaanse, Britse en Duitse militairen op het Deense Sjaeland. En daarnaast doen regelmatig Amerikaanse oorlogsschepen Deense havens aan.

Dankzij het bekend worden van dit soort gegevens en deze ontwikkelingen is de vredesbeweging in Denemarken aan het groeien, maar zij kan zeker een extra sti-

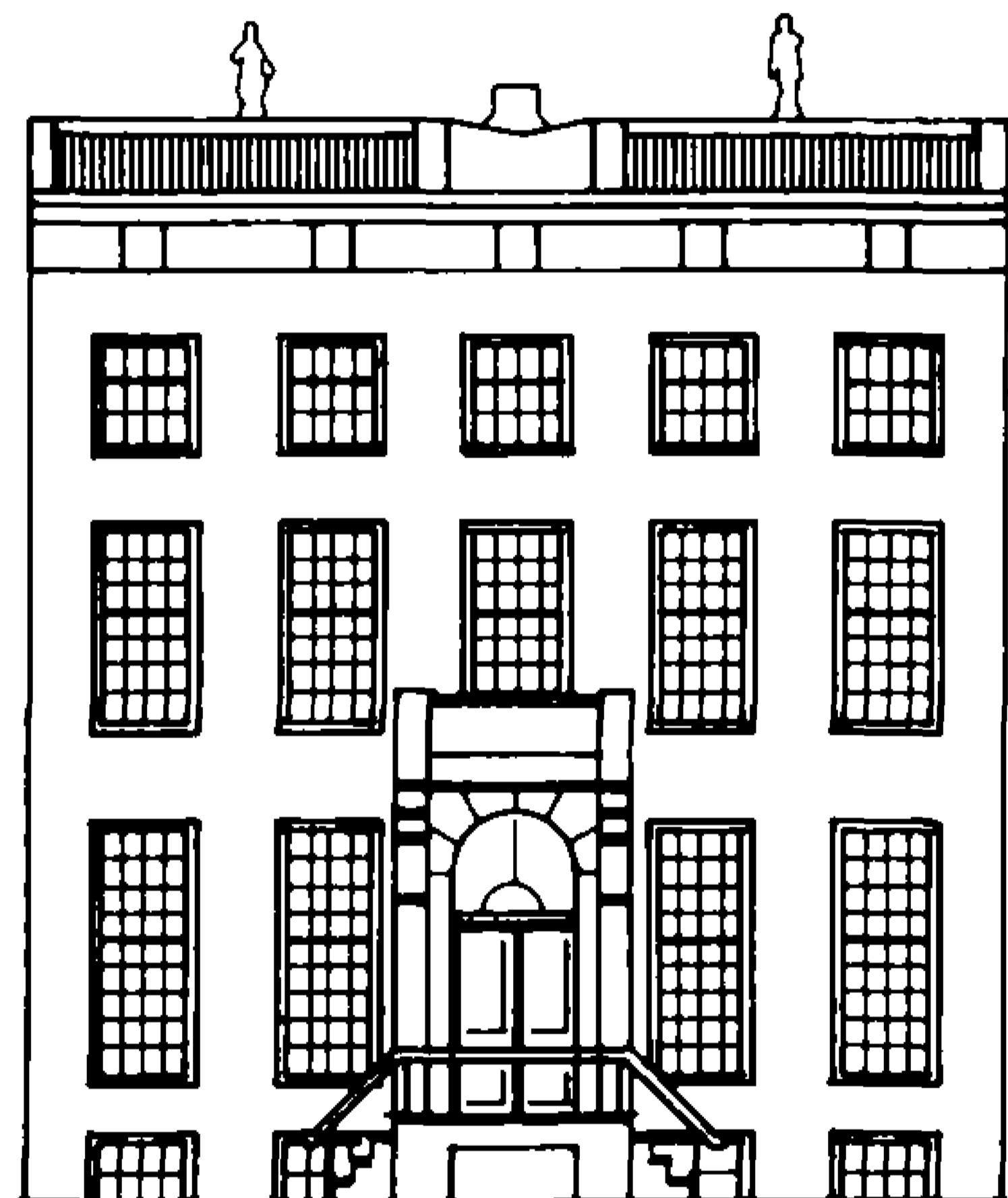
mulans gebruiken. Een reden te meer om de tiende Internationale Geweldloze Vredesmars in dat land te organiseren. Antimilitaristen uit heel West-Europa – en enkele landen buiten Europa – komen eind juli dus naar Jutland om op een 'basisdemokratische' manier geweldloze acties te voeren, informatie aan de plaatselijke bevolking te geven over de reden van hun aanwezigheid en onderling ervaringen uit te wisselen. Op het programma staan een actie bij de NAVO-basis Karup, een 'Hiroshima'-actie en een vrouwenaktiedag in het kader van Zuid-Afrika.

ROEL SANDVOORT

Deelnemers aan de mars wordt dringend aangeraden aan het voorbereidende weekend in Appelscha mee te doen. Nadere informatie: Utrechtse Vredeswinkel, Obrechtstraat 43, Utrecht, tel.: 030 - 71 13 13 (di. 14-17 u. en do. 10-12 u.)

Waar vindt u nog zo'n bank...

Een bank, klein genoeg om u persoonlijk te adviseren. Groot genoeg

om veel voor u en uw geld te kunnen doen. Sterk genoeg om u volstrekte zekerheid te bieden.

En betrokken genoeg om maatschappelijk verantwoord te kunnen functioneren.

De Hollandse Koopmansbank in Amsterdam. Alle bankzaken voor particulieren, voor bedrijven, instellingen, organisaties en verenigingen.

Zo'n bank zou uw bank kunnen zijn: Hollandse Koopmansbank.

HKB hollandse
koopmansbank nv
een bank waarmee u het eens kunt zijn
Keizersgracht 674, 1017 ET Amsterdam, tel. 020-271066

BELGISCHE WAPENS VOOR CONTRA'S

In de Belgische havenstad Zeebrugge werken dokwerkers eens extra door, vanaf de kant met argusogen gadegeslagen door een kleine groep mensen. Containers met bestemming Honduras worden aan boord gehesen. Afzender is de Belgische wapenfabrikant Forges de Zeebrugge.

"Beginselvastheid en realiteitszin", is de omschrijving van minister Eyskens voor het beleid waarmee België en de Navo direct betrokken raakten bij de contra-oorlog tegen Nicaragua.

Lees verder in het mei-nummer:

Reagan's contra-campagne onderuit gehaald; Vrouwen leren voor zichzelf op te komen; VS chanteren ontwikkelingsbank.

nicaragua

Bel voor een PROEFNUMMER 070 - 630967 of neem direct een ABONNEMENT (f 35,- p.j.): Stuur een brief naar Nicaragua Informatiebulletin, antwoordnummer 61254, 2500 ZB Den Haag (een postzegel is niet nodig).

ALLES OVER NICARAGUA, ELKE MAAND

Wilbert Willems biedt zijn wetsvoorstel op 'floppy disc' aan Kamervoorzitter Dolman aan
foto: Jan Everhard

Vervangende dienst

PSP-voorstel aangeboden

Wilbert Willems bood eind april de laatste schriftelijke stukken van zijn initiatiefwetsvoorstel ter verkorting van de duur van de vervangende dienst met vier maanden aan Kamervoorzitter Dolman aan. Dat gebeurde in de vorm van een 'floppy disc', een computerschijf, waarop de tekst elektronisch is verwerkt. Daarmee werd voor het eerst in de parlementaire geschiedenis een wetsontwerp in elektronische vorm ingediend (voor de zekerheid klemt de figuur in het midden angstvallig een normale tekst op papier onder zijn arm).

De stukken bevatten een reactie op het advies van de Raad van State en antwoorden op opmerkingen door Kamerfrakties. Als het goed is, is het wetsontwerp eind mei, enkele dagen geleden dus, in de Tweede Kamer plenair behandeld. De nacht daarvoor hielden leden van de Vereniging Dienstweigerders (VD) en anderen een nachtwake op het Binnenhof van 14 uur en 16 minuten. De tijd staat symbool voor de 14 maanden en 16 dagen, die volgens de PSP de vervangende dienst in de toekomst zou moeten duren. Dat is dan even lang als de militaire dienst.

Buiten de VD en Pax Christi hebben negen andere Nederlandse vredesorganisaties zich tot de Kamer gewend om het wetsvoorstel te steunen, zoals 'Vrouwen voor Vrede', 'Doopsgezinde Vredesgroep', 'Jongeren tegen Kernwapens' en de Quakers-organisatie 'Vredesgroep van het Genootschap der Vrienden'. Zij schreven aan de Kamer het principiële onjuist te vinden, dat dienstweigerders gestraft worden met een langere vervangende dienst.

Ook buitenlandse organisaties steunen het wetsvoorstel. De Franse Mouvement pour une Alternative Non-Violente (MAN – de Beweging voor een Niet-Gewelddadig Alternatief) schreef aan de Kamer dat de langere vervangende dienst onrechtvaardig is en het karakter van een straf heeft. De Finse 'Unie voor Dienstweigerders' liet weten, dat de aanname van het wetsvoorstel voor de beleidsmakers in andere landen een steun in de rug kan zijn om ook daar tot verkorting van de vervangende dienst over te gaan.

CHRIS HUINDER

Kommunistenvreter in Straatsburg

HET WAS SCHANDELIJK

Het bezoek van Ronald Reagan op 8 mei aan het Europese Parlement had een stormachtig verloop. Bijna tweehonderd van de 434 leden protesteerden op allerlei manieren tegen zijn verschijnen en zijn opvattingen. De wereldpers, die naar Straatsburg was gelokt om ter meerdere eer en glorie van deze aartskonservatieve kommunistenvreter verslag te doen, kon niet om de leuzen heen die deze grote groep meedroegen: "Nuclear freeze now", "Hands off Nicaragua", "No Star wars" en "Cruise, Pershing no". De poging van Reagan om de veertigste verjaardag van de nederlaag van Hitler te gebruiken voor zijn propaganda, werd geen onverdeeld succes.

Demonstratie tegen Reagans bezoek aan Bitburg, georganiseerd door 'Vrouwen voor Vrede', PPR, PSP, GML en Bonk op zondag 5 mei in Amsterdam

foto: F. Hosmus

het fascisme, volgens Jackson ten onrecht, tot iets van het verleden.

Perfekt akteur

Reagan is een perfekt akteur en een onbeschaamd machtspolitikus. Zijn speeches veroorzaken felle emoties, zowel voor als tegen. Rechts in het parlement bezorgde hem overdonderende ovaties, vooral toen hij zijn rede afsloot met niet voorbereide woorden: "diegenen die hier gebruik maken van de vrijheid te spreken, realiseren zich niet dat als de regeringen aan de macht komen die zij wensen, er niemand meer van die vrijheid gebruik zal kunnen maken". Dit was een keiharde aanval, ook op de sociaal-demokraten die hij eerder had geroemd voor hun aandeel in de wederopbouw van de Westeuropese democratieën. *Ien van den Heuvel* (PvdA) zei later "Hier sprak de ware Reagan, het was schandelijk".

Reagan speelde duidelijk in op een tweedeling in de West-Europese politiek. Hij wijdde veel proza aan de eeuwenoude cultuur van Europa, bakermat van de Amerikaanse samenleving, hij roemde haar normen en waarden, schilderde de NAVO af als het instrument bij uitstek om die te verdedigen tegen totalitaire machten, en hij hekelde "dat sommigen, de laatste jaren, de idealen en filosofieën die het Westen eeuwenlang hebben geleid, in twijfel trekken, ja zelfs de morele en intellectuele waarde van het Westen". Rechts Europa klappt de handen stuk voor deze bringer van een ethisch reveil.

Veel commentatoren beschouwden Reagans speeches tijdens zijn Europa-reis gematigd. Zijn praktische voorstellen aan Sovjet-leider Gorbatsjov werden toegejuicht. Ze waren echter onbeduidend. Uitwisseling militaire waarnemers, geregeld contact tussen de militaire leiders van de beide landen, een communicatiesysteem ter voorkoming van misverstanden. Het lijkt erop dat alleen zijn retoriek tegenover het "rijk van het kwaad" iets is teruggenomen. *Bram van der Lek*: "Het was absoluut geen gematigde toespraak. Het was uiterst provocerend om enerzijds lofredes te houden op de Westeuropese democratieën, hun eenheid en hun veerkracht en anderzijds zo hard duidelijk te maken dat de Verenigde Staten geen serieuze stappen zal doen om de ontspanning te bevorderen, omdat de Sovjet-Unie maar door blijft bewapenen. Zijn opmerking dat er een einde moet komen aan de tweedeling in Europa, gekombineerd met de mening dat er geen compromis mogelijk zou zijn tussen kommunisme en het 'vrije Westen', doet me het ergste vrezzen."

JOHN HONTELEZ

Het protest was georganiseerd door de "groep van parlementariërs tegen kernbewapening". In deze niet-officiële groep zitten momenteel een zestigtal personen; de hele regenboogfractie (waarin het Groen Progressief Akkoord) en verder leden van de kommunistische en sociaal-demokratische fractie. In een open brief aan het Amerikaanse kongres, geschreven op initiatief van het Groen Progressief Akkoord, werd nog eens duidelijk gemaakt waarom met deze leuzen geprotesteerd werd tijdens de speech van Reagan. Het Amerikaanse kongres werd opgeroepen het demokratiseringsproces in *Nicaragua* juist te steunen en de steun aan de anti-demokratische regimes Guatemala, Honduras en El Salvador te stoppen. Bovendien werd gewezen op de verantwoordelijkheid van de Verenigde Staten, als machtigste militaire staat, voor de bewapeningswedloop. Het kongres werd verder opgeroepen initiatieven te nemen om de wapenwedloop te stoppen en een start te maken met ontwapening.

Tweedeling

Het protest was een succes, zeker ook omdat het zo breed was. De Engelse *Labour*-leden zijn radikaal genoeg om er aan mee te doen, en er zijn relatief veel Engelsen lid van de ontwapeningsgroep. De PvdA'ers deden in grote meerderheid mee (Dankert overigens niet). De opmerkelijkste deelname was die van de SPD en de Franse socialist. Daarmee voltrok zich een grote tweedeling in het Europese Parlement die in de volgende debatten nog na-echode. Zo vroeg de Engelse conservatief *Cassidy* om disciplinaire maatregelen, vooral tegen de sociaal-demokraten en de kommunisten. De groen-alternatieve fractie vond hij niet zo belangrijk daarbij, want die waren toch hopeloos, als "erfgenen van Hitler". De hele linkerzij-

de nam het toen woedend voor de groen-alternatieven op, die ook schriftelijk excuses of anders disciplinaire maatregelen geeist hebben.

Rechts nam ook wraak op links in het volgende Nicaraguadebat. De linkerzijde had een resolutie ingediend die de Amerikaanse boycot veroordeelde. Na een heftig debat, waarbij EG-kommissaris *Clinton Davis* de 'Le Pen-groep' fascistische noemde (waar hij later excuses voor moest aanbieden), werden alle amendementen van *Otto von Habsburg* (CDU) aangenomen, waardoor het Europese Parlement de schuldvraag juist bij de Sandinisten legde.

Het Europese Parlement is natuurlijk een leeuw zonder tanden, en bovendien een leeuw met meer rechtse dan linkse hersencellen. Maar de protesten waren daarom nog niet zonder belang. Ook de Amerikaanse pers besteedde veel aandacht aan die akties. En Reagan ging een keer goed af. Toen hij pathetisch de overige Westerse landen opriep de VS te volgen in haar

steun aan nieuwe opkomende democratieën, klonken verontwaardigde spreekwoorden "Nicaragua, Nicaragua". Reagan reageerde "Zij zijn er niet geweest, ik wel". De reporter van de New Yorkse TV (Reagans rede werd in de VS live uitgezonden) reageerde prompt dat hij zich enkel kon herinneren dat Reagan tien jaar geleden een keer in *Costa Rica* was geweest.

Om aan te tonen dat het niet om akties tegen het Amerikaanse volk ging, maar tegen de reaktionaire Reagan-regering, werd een dag eerder een manifestatie "het andere Amerika" georganiseerd. Daarop sprak onder andere *Jesse Jackson*, die overbracht dat in de VS verzet groeit, gebundeld in de Regenboogkoalitie, tegen de politiek van Reagan. Jackson verzette zich tegen de retoriek die Reagan gebruikte bij zijn herdenkingen van de nederlaag van Hitler: "Je kunt niet tegen de Derde Rijk van Nazi-Duitsland zijn en tegelijkertijd het Vierde Rijk in Zuid-Afrika aksepteren". Volgens Jackson verklaart Reagan

SOLIDAIR DOOR BEWUSTE CONSUMPTIE

ALGERIJNSE WIJN.

verpakking per 12 flessen

Cuvée du Président rood per fles f 6,60
Coteaux Mascara rood f 6,25
Medea rosé f 6,25

Prijzen incl. BTW franco huis bij een minimum afname van 12 flessen per bestelling.

GESCHENKPAKKETTEN per 3 flessen naar keuze vanaf f 30,- inkl. BTW, franco huis.

Prijswijzigingen voorbehouden

BESTELLINGEN EN INFORMATIE BIJ:

Stichting Ideeële Import handelt op als handelspartner van een selecte groep ontwikkelingslanden. Ideeële Import importeert voornamelijk levensmiddelen. De export betreft producten als voorzieningen b.v. infra-structuur, onderwijs en gezondheidszorg.

STICHTING
**IDEEELE
IMPORT**

HERENGRACHT 142
1015 BW AMSTERDAM
TEL. 020 - 27 25 66 / 23 74 03

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING.

Omdat de ruimte beperkt is kunnen reacties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

INITIATIEF WETSVORSTEL

Bedroevend is het, om te lezen dat Wilbert Willems, PSP-kamerlid, een wetsvoorstel heeft ingediend voor het verkorten van de vervangende diensttijd voor dienstweigeraars. Zelfs een organisatie als de Vereniging Dienstweigeraars schaart zich hier achter! Hiervoor doe ik mijn petje niet af, maar houd ik hem op. Een PSP (notabene Pacifistisch!) behoort zich naar mijn mening niet in een discussie over verkorting van de vervangende diensttijd te mengen! Anders spreekt men zich ervoor uit dat mensen, die min of meer een gelijk oordeel over het militarisme hebben als de PSP, hiervoor bestraft moeten worden. Wanneer je ervoor kiest om een beroep te doen op de wet Gewetenbezwaren Militaire Dienst, dan moet je naar mijn mening niet zeuren over de duur ervan. Je doet geen beroep op de wet expliciet vanwege die vervanging, maar omdat je tegen het militaristische apparaat bent! Anders moet je gaan totaalweigeren, op de Bahama's gaan zitten of een van de duizenden foefjes toepassen om bij de (her)keuring afgekeurd te worden! Bovendien bestaat het gevaar dat de dienstplicht wordt afgeschaft en men een vrijwilligersleger van fanatici krijgt.

Je moet geen slapende honden wakker maken! Tevens kun je, in ieder geval ik, veel leren en ook je steentje bijdragen aan het bewustwordingsproces op de plaats waar je tewerkgesteld wordt (wat je ook nog voor een groot deel zelf mag kiezen!). Hopelijk ziet Willems dit ook in en ben ik geen roepende in de woestijn! Quo Vadis, PSP?

RAYMOND OPDENAKKER
Geleen

PARTIJBURO IN DE FIK

In het mei-nummer maakte Nard Loonen in deze rubriek melding van een door mij gelanceerd "alom als krankzinnig betiteld" plan. Dat plan zou ertoe leiden "dat het partijburo in de fik wordt gestoken om te voorkomen dat een van de twee erin gaat zitten." Inderdaad, wie zoiets voorstelt is een krankzinnige pyromaan die maar snel uit de PSP geroyeerd moet worden. Ik voel me echter door die rol allerminst aangesproken. Nard zal zijn beschrijving wel niet al te letterlijk bedoeld hebben, maar hij roept er wel het beeld mee op van het

kapotmaken van de PSP. Dat is nu precies het volstreekte tegendeel van wat ik bepleit. Ik constateer slechts dat de PSP onnodig wordt verzwakt (afname van ledental, activiteiten, enthousiasme) doordat de visies van haar aanhang over de weg naar een socialistisch Nederland te sterk uiteenlopen. De ene stroming verwacht het meest van een permanente radicale oppositie van minderheidsbewegingen, die geen perspectief zien in samenwerking met de sociaal-democratische verraders. De andere stroming kiest voor linkse meerderheidsvorming door het meesturen in massa-organisaties, gemeente- en provinciebesturen en de regering. Zolang geen van beide groepen erin slaagt haar ideeën waar te maken, moet dat wel tot teleurstellingen en conflicten leiden. De andere groep zal steeds van elke mislukking de schuld krijgen. Pas als elke stroming afzonderlijk haar ideeën aan de praktijk kan toetsen, gaat er werfkracht van uit. Misschien blijken ze dan wel allebei een nuttige

functie te kunnen vervullen! Daarom kan een planmatig verloopend omgekeerd fusieproces waarin beide vleugels zich verzelfstandigen, uitlopend op een vreedzame boedelscheiding, wel eens het beste middel blijken te zijn om de aanhang voor de PSP-opvattingen te versterken en de organisatie zorgvuldig in stand te houden. Of om in de stijl van Nard Loonen te blijven: ik stel slechts een veiligheidsmaatregel, bv. het metselen van een brandwerend muurtje, voor om te voorkomen dat ons partijburo door onderling geruzie in de fik gaat. Maar het zal met dit voorstel helaas wel weer net zo gaan als met alle andere veiligheidsmaatregelen die de PSP tevergeefs al jaren voorstelt, zoals ontwapenen, socialiseren, nivelleren, demokratiseren en milieubeschermen. Ze krijgen pas waardering als de voorspelbare grote ongelukken al gebeurd zijn.

ERIK MEIJER
Rotterdam

IN DE BAN VAN DE ACHTERBAN

Komt die meneer helemaal uit Rome om zijn achterban in deze provincie toe te spreken en dan blijkt die achterban gewend geraakt aan inspraak. In alle toonaarden en media heeft de achterban uitdrukking gegeven aan haar ongenoegen over het beleid van deze heer en is verder niet achter de kachel en de televisie vandaan gekomen. Hij is verbannen naar het televisiescherm waar de show belangrijker is dan de inhoud van de boodschap.

We hebben eindelijk begrepen waarom in de organisatie van deze heer uit Rome geen vrouwen worden toegelaten tot "het ambt". Dat is omdat Maria niet heeft aangezeten aan het Laatste Avondmaal. Misschien is dat maar goed ook, want dan had ze zich vast niet gehouden aan de tekst van de Bijbel en op persoonlijke titel een kritische kanttekening toegevoegd aan Lucas 22:14-38.

Een achterban die zich niet aan de afgesproken tekst houdt, tref je niet alleen in kerkorganisaties aan. 't Komt zelfs bij de PSP voor dat leden en kiezers het partijprogramma niet citeren maar geheel eigen gedachten opperen als ze mogen meedoen aan een enquête.

Geen wonder dat een Kamerlid zich dan aardig kan vergissen als ze moet raden welk standpunt haar achterban over belangrijke problemen heeft verkondigd. We hebben het over een televisiespel bij Koos Postema, waaraan uw Tweede Kamerlid meende te moeten meedoen. Ongetwijfeld omdat ze meende te moeten voldoen aan verwachtingen van partijgenoten die hechten aan het optreden van hun vertegenwoordigsters op het scherm, zodat ze ter lering en vermaak van geheel links deelnam aan een kijkspel, waarbij de inhoud van ondergeschikt belang is. Ze moest raden hoe het Nederlandse volk en

ik heb niets tegen mannen, maar...

hoe de PSP'sters denken over actuele problemen in ons land. Kort daarvoor waren vragen over die problemen in een enquête voorgelegd aan het Nederlandse volk en de kunst van het televisiespel was nu dat het Kamerlid overeenkomstig de enquêteresultaten moest antwoorden. Het spel ging overigens over serieuze zaken. Onder andere over het zogenaamd cellentekort in Nederland. De volgende uitspraak werd daarover voorgelegd: "Het aantal cellen moet drastisch worden uitgebreid om de criminaliteit te bestrijden". Van de PSP'sters in de enquête was maar liefst 43% het met deze uitspraak eens geweest, terwijl het Kamerlid in het spel slechts 9% voor de PSP-aanhang inschatte. Het partijprogramma gaat immers uit van de oprecht gemeente gedachte dat mensen eerder slechter dan beter worden van het verblijf in een cel. Het zou wenselijk zijn als u zich de volgende keer aan de tekst van het partijprogramma houdt als uw medewerking aan een dergelijke enquête wordt gevraagd. Anders mag u niet aanzitten aan het laatste avondmaal van de PSP en wat dat voor konsekwenties heeft, weet de paus u haarfijn uit te leggen.

TITIA BOS
TITIA VAN LEEUWEN

NIEUW VAN GENNEP

IN DE BOEKHANDEL

HELENE WEIJEL

In twee werelden

Tien indringende gesprekken met kinderen van joodse overlevenden over de problemen van de tweede generatie. Pb., 132 blz., f 22,50

MARTIN VAN AMERONGEN EN WILLIAM ROTHUIZEN, red.

Meneer, dit is heilige grond

Een keur van literaire pelgrimages. Mooi beschreven bedevaarten naar een plek waar een coryfee uit de wereldliteratuur heeft geleefd of gewerkt.

O.a. Hofland over Orwell, Bûch over Goethe, Van Dis over Slauerhoff, Kousbroek over Kavafis, Lewin over Tsjechow en Pam over Pasternak. Nederlandse literaire journalistiek van kwaliteit. Pb., 236 blz., f 34,50

CHRISTA WOLF

Geen plek. Nergens

Roman over een fictieve ontmoeting tussen de dichter Heinrich von Kleist en de in de vergetelheid geraakte Karoline von Gûnderrode. Pb., 132 blz., f 22,50

JET BUSSEMAKER, red.

Zielig zijn we niet

Het politieke verzet van bijstandsvrouwen. M. Mus in VN: 'Geheel correct toegelicht, voorzien van de juiste documentatie en gearneerd met kloeke commentaren'. Pb., geill., 160 blz., f 14,50

JAN PLUVIER

Azië-Oceanië, politiek

Ontwikkelingen en gebeurtenissen in 68 landen. Practisch en informatief. Pb., 280 blz., f 34,50

Kunst en beleid in Nederland

Het eerste jaarboek van de Boekmanstichting over: de eerste socialistische minister van OK&W Van der Leeuw; de veranderingen in de CPN-visie op kunst tussen 1945-1976; het kunstbeleid in ons land 1795-1848. Pb., geill., 296 blz., f 34,50

RONALD ZOETBROOD

Jan Duiker en het sanatorium Zonnestraal

Een beschrijving van leven en werk van Jan Duiker en van de bouwgeschiedenis van Zonnestraal. Met veel foto's. Pb., gr. form., geill., 72 blz., f 24,50

ONDERSTE BOVEN

De ongewenste paus. Enkele dagen voor zijn dood voltooide Anton Constandse (23 maart op 85 jarige leeftijd overleden) nog een brochure over het bezoek van de paus aan ons land. Deze brochure, verschenen onder de titel 'De paus in Nederland, een ongewenste gast', is uitgegeven door De Vrije Gedachte, Postbus 1087, 3000 BB Rotterdam en verkrijgbaar door overmaking van f 7,60 (inkl. verzendkosten) naar postgiro 4160018 t.n.v. Uitgeverij De Vrije Gedachte/Rotterdam met vermelding van de titel van de brochure.

Nederland onafhankelijk. De Solidariteits Beweging Suriname (SBS) organiseert op zaterdag 15 juni, in samenwerking met het Indonesië Komitee en het COZAC, een studie- en discussiedag over hoe Nederland afscheid neemt van zijn voormalige koloniën. Onder het motto 'Nederland onafhankelijk?' zal het woord worden gevoerd door Peter Schumacher (over koloniale ervaring en racisme) En Fridus Steijlen, Siep van der Werf en Léon Weber (over economische relaties en ontwikkelingshulp). 's Middags zullen drie werkgroepen worden gehouden over het thema. Aanmelding bij: SBS, Oude Gracht 237, Utrecht, tel.: 030 - 32 86 67.

Surinaamse vakbeweging. "De Nederlandse vakbeweging is zeer paternalistisch", aldus de vertegenwoordiger van de Surinaamse vakbeweging C'47, Henri Tdlohreg, op een themadag over de vakbeweging in Suriname begin februari in Utrecht. In het nieuwste nummer van 'Suriname Informatie', het blad van Solidariteits Beweging Suriname, wordt uitgebreid verslag gedaan van die studie- en discussiedag. Het blad gaat verder in op de plaats van de vakbeweging in de Surinaamse politiek en op de relaties tussen de Surinaamse en de Nederlandse vakbonden. Verder een kritische beschouwing over de behandeling van Suriname in de Nederlandse pers. 'Suriname Informatie' nummer 1 (1985) is verkrijgbaar door overmaking van f 4,10 naar postgiro 3371328 t.n.v. SBS, Oude Gracht 237, Utrecht met vermelding van 'SI nr. 1/85'. Een jaarabonnement (6 nrs.) kost f 25,-.

Ontwapeningskonferentie Amsterdam. Van 3 tot en met 6 juli vindt in de Vrije Universiteit in Amsterdam de Vierde Ontwapeningskonferentie (officieel 'European Nuclear Disarmament Convention') plaats. Na Brussel ('82), Berlijn ('83) en Perugia ('84) komen afgevaardigden van meer dan zeventig partijen, organisaties en groeperingen uit twintig Europese landen in Amsterdam bijeen. Vanuit Nederland wordt deelgenomen door IKV, PSP, Stop de N-bom, Vrouwen voor vrede, Pax Christi, PvdA en EVP. Centraal op deze conferentie staat de strijd tegen de kernwapens in Europa en daarbuiten. Nadere informatie over programma en deelname: IKV, W. Muller, Postbus 18747, Den Haag of PvdA, Willemien Ruygrok, 020 - 22 62 95.

Fietsen tegen Kruisraket. 'Jongeren tegen Kernwapens' in Den Haag en Voorburg organiseren in juni en juli een drieweekse fietskaravaan tegen de kruisraketten onder het motto 'Raddraaien tegen Kruisraket'. De tocht start op maandag 17 juni met een manifestatie op het Binnenhof en eindigt op zaterdag 6 juli in Woensdrecht. Per dag wordt twintig kilometer gereden; de overnachtingen worden georganiseerd door plaatselijke groepen uit de vredesbeweging. Nadere informatie: Agrippinastraat 24, Voorburg, 070 - 90 87 61.

Vrouwenzeilkamp. Het NIVON organiseert van 6 tot 13 juli een vrouwenzeilkamp vanuit een kampeerboerderij in Grouw (Friesland) voor vrouwen met en zonder kinderen (vanaf 8 jaar kunnen de kinderen

meezeilen). Kosten f 315,- inkl. maaltijden en verzekering (kinderen van 8 t/m 13 f 265,-). Daar komen de reiskosten van en naar Grouw nog bij. Nadere informatie: NIVON-reizen, P.C. Hoofdstraat 163, Amsterdam, tel.: 020 - 62 17 84.

Zuid-Afrika. De Anti-Apartheids Beweging Nederland heeft onlangs een boekje uitgebracht over het onderwijssysteem in Zuid-Afrika, het verzet tegen dat systeem door de zwarte bevolking en het alternatieve onderwijs van het ANC (de bevrijdingsbeweging van Zuid-Afrika). Het boekje 'Zwart/wit onderwijs in Zuid-Afrika' is geschreven door Marijke Smit en kost f 8,- en is te bestellen door f 10,30 (inkl. verzendkosten) over te maken naar postgiro 580900 t.n.v. AABN: Amsterdam met vermelding van de titel.

Noord-Ierland. De stichting 'Jongeren Uitwisseling Nederland-Noord-Ierland' organiseert, evenals vorig jaar, van 27 juli tot 8 augustus een zomerkamp in Ouderkerk aan den IJssel (ZH) voor jongeren uit Nederland en Noord-Ierland van 16 tot 20 jaar. Opzet is leeftijdsgenoten uit beide landen bij elkaar te brengen om te ontdekken wat de verschillen en overeenkomsten zijn. Geen loodzware discussies, wel samen werken en ontspannen: klussen op de boerderij waar het kamp wordt gehouden, wandelingen in de omgeving, spelletjes, muziek maken, dansen, kletsen. Er is ruimte voor tien Nederlandse en tien Noord-Ierse deelnemers/deelnemsters (er zijn zes begeleiders). De voertaal is Engels. Kosten: f 200,-. Nadere informatie en opgave: Leidseweg 94, 3533 HA Utrecht, tel. ná 18.00 uur 030 - 93 51 64 (Rijk Riksen) of 055 - 21 22 48 (Jac v.d. Klink).

Nieuwe sociale bewegingen. Het nieuwste nummer van 'De As' (anarcho-socialistisch) heeft als thema de nieuwe sociale bewegingen. Cees Bronsveld vraagt zich af hoe nieuw die bewegingen wel zijn. Verder artikelen over kulturele veranderingen, Bakoenin en de Atoomstaat en burgerlijke ongehoorzaamheid. Losse nummers: f 4,95. Een jaarabonnement (4 nrs.) f 19,50. Nadere informatie: Postbus 43, 2750 AA Moerkapelle.

Veertig jaar. Op 15 juni bestaat het Algemeen Nederlands Jeugd Verbond (ANJV), de jongerenbeweging van de CPN, veertig jaar. Reden voor een reünie. Iedereen die, kortere of langere tijd, betrokken is geweest bij het ANJV is op zaterdag 15 juni welkom in 'De Hoeksteen' (voorheen Marcanti) in Amsterdam van 12.00 tot 17.00 uur. Nadere informatie: ANJV, Spuistraat 47-A, Amsterdam, 020 - 22 57 99 (vragen naar Corita Homma). Ter gelegenheid van het feest verschijnt een foto-tekstboek dat de geschiedenis van het ANJV vertelt. Nu al te bestellen via bovenstaand adres. Prijs ongeveer f 25,-.

Doopsgezinde vredesgroep. Zoals vele jaren eerder organiseert de Doopsgezinde Vredesgroep ook deze zomer weer een aantal 'vredeskampen'. Van 20 tot 27 juli een kamp voor vrouwen vanaf 18 jaar. Thema: Vrouwen in (on)vrede. En van 27 juli tot 3 augustus een kamp voor iedereen vanaf 18 jaar met als thema 'Vrijheid'. Het programma van de kampen wordt in samenwerking met de deelnemers vastgesteld. De kampen vinden plaats op de kampeerboerderij 'Bloem en Bos' op Texel en staan open voor iedereen, van atheïst tot kerkganger. Prijs f 195,-. Nadere informatie, opgaven en aanvraag folders: Holly Moors, Zwanebloemweg 22, 9753 JH Haren, 050 - 34 33 28.

Vrouwen en Derde Wereld. Op zaterdag 8 juni organiseert de NIO (Vereniging voor Nieuwe Internationale Orde) een discussieochtend over de effecten van het Nederlandse ontwikkelingsbeleid voor de vrouwen in de Derde Wereld. Na een inleiding vindt een forum plaats waaraan o.a. Ria Beckers (PPR) en Eveline Herfkens (PvdA) deelnemen. Plaats: 'Cunera', Nieuwe Gracht 30-32, Utrecht. Aanvang 10.00 uur. Als achtergrondinformatie verschijnt een speciaal NIO-kroniek. Aanvraag en aanmelding: NIO, 1e Helmersstraat 106, Amsterdam, 020 - 12 12 20.

Feminisering. Op zaterdag 8 juni organiseert de PSP een dag over de feminisering van het afdelingswerk en de raadsfrakties. De dag ligt in het verlengde van het 'Feminisme'-kongres van de partij in februari '83 in Nijmegen. Als voorbereiding op deze bijeenkomst verscheen onlangs het bulletin 'Feminisering

Beeld uit de tentoonstelling over de Britse mijnstaking

foto: Anthony Fairley/NFK

van de afdeling' (SVS-bulletin 84) en een artikel in 'De Rode Draad' van juni '85 over de situatie bij de raadsfrakties. Het resultaat van de bijeenkomst van 8 juni zal mede gebruikt worden voor het kaderboek 'Wat feminisering vermag', dat op dit moment in voorbereiding is en dat in september zal verschijnen. Opgave voor deze dag: Organisatiecommissie PSP, Postbus 700, Amsterdam (met vermelding of U de bovenvermelde uitgaven alsnog wilt ontvangen). Het programma wordt dan toegezonden. Telefonische opgave: (020) - 26 73 74. vragen naar Leo Platvoet of Josje Adriaansen. Plaats: Nwe. Looiersstraat 45, Amsterdam, aanvang 10.30 uur tot 15.00 uur.

Vrouwen in verzet. Het thema van 'Afdruk', anti-fascisme tijdschrift, nummer 15 van mei '85 is 'Vrouwen in Verzet - toen en nu'. Het blad opent met een artikel over het recent verschenen boek 'Vrouw in verzet' van uitgeverij Sara, waaraan werd meegevoerd door Mies Bouhuys, Wilma Soederhuizen, Anita Lowenhardt en Marjo van Soest. Verder een artikel over de strijd tegen het sexismisme, een recensie over het boek 'Fascisme en homoseksualiteit', een verhaal over het Jongeren Front Nederland en de herdenkingen in West-Duitsland. Losse nummers f 2,50. Een abonnement (5 nrs.) f 12,50. Nadere informatie: Afdruk, Postbus 10748, Amsterdam, (020 - 93 62 11).

Proces tegen de staat. Ruim een jaar geleden startte een initiatiefgroep met de voorbereiding van een proces tegen de staat onder het motto 'Verbiedt de kruisraketten'. Op 21 november '84 overhandigden twee advocaten in het gebouw van de Hoge Raad in Den Haag de dagvaarding aan de procureur generaal. Die dagvaarding, waarin wordt aangetoond dat de plaatsing een onrechtmatige daad is, werd ondertekend door twintigduizend mede-eisers en ondersteund door bijna honderd organisaties en instellingen. De Stichting die het geheel coördineert geeft met een zekere regelmaat het 'procesnieuws' uit, met alle ter zake doende informatie. Een abonnement kost f 10,- voor 5 nrs. Nadere informatie: Stichting Verbiedt de Kruisraketten, tel.: 070 - 15 38 88 (P. Kruithof).

Britse mijnstaking. De fotograaf Anthony Fairley (Nijmeegs Foto Kollektief) en de journalist Will Tinnemans hebben voor de Jongerenbeweging van het FNV een fototentoonstelling samengesteld over de Britse mijnstaking. De zeventig foto's zijn gemaakt door Britse en Nederlandse fotografen, waaronder Hannes Wallrafen, Maarten Hartman en Anthony Fairley. De tentoonstelling wordt begeleid door een brochure, die in eerste instantie is bedoeld voor (werkende en werkloze) jongeren. De tentoonstelling en de brochure zijn te bestellen bij: Jongerenbeweging FNV, Oorsprongpark 9, Utrecht, 030 - 33 31 15 (vragen naar Egbert Schellenberg).

Zomerkamp vrouwen en meiden. De vrouwen-groep van het Nivon organiseert van 21 tot 24 juni een kamp voor vrouwen en meiden (vanaf 14 jaar) in Eerbeek rond het thema 'Vrouwenkultuur': dansen, zingen, spelen, discussie. Voor kinderen tot 10 jaar kinderopvang. Nadere informatie: Nivon Jeugd & Jongeren, P.C. Hoofdstraat 163, Amsterdam, (020) - 62 60 03.

CHILI

Hongerstaking tegen de staatsterreur

Valparaiso (Chili), 20 februari 1985: Carabineros en gemaskerde stillen arresteren dertien politieke strijders. Carlos Godoy, 23, is een van hen. Hij kan het niet meer naz vertellen. Een medegearresteerde vraagt: "Zes mannen in burger onderzagen me. Tegelijkertijd schoppen en slaan ze me. Daarna moet ik me ontkleden. Ik krijg op de meest kwetsbare plekken op mijn lichaam elektrische schokken toegediend. Later hingen ze me aan mijn polsen aan een stok op. Toen hoorde ik Carlos schreeuwen. Ik herkende hem aan zijn nasale stem omdat hij verkouden was". Dat was het laatste levensteken van Carlos. Carabineros brengen hem naar een ziekenhuis, een militaire rechter constateert een onverwachte dood.

Santiago, 28 maart 1985, 13.45 uur: Twee stillen ontvoeren de schilder/schijver Santiago Nattino op een druk punt in de stad.

Santiago, 29 maart 1985, 's ochtends: José Manuel Parada, leraar, en Manuel Guerrero, voorzitter van een afdeling van de lerarenvakbond, worden op straat aangevalten door gewapende mannen. Een kollega die te hulp snelt blijft gewond op straat achter. Parada en Guerrero verdwijnen.

Santiago, 30 maart 1985: Op drie meter van de hoofdweg naar de internationale luchthaven van de stad worden de lijen van Parada, Guerrero en Nattino gevonden. Hun nek is aan beide kanten met een mes bewerkt. Grote bloedvlekken in de omgeving tonen aan dat ze ter plaatse zijn vermoord. Cesar Mendoza, directeur van de carabineros reageert: "De drie waren kommunistenleiders van hoog niveau".

Santiago, 2 mei 1985: In een kerk gaan familieleden van de slachtoffers die in de eerste vier maanden van '85 vielen in hungerstaking. Stella Cruz (de weduwe van José Manuel Parada): "De regering wast zijn handen in onschuld en laat de schuldigen in vrijheid. Wij mogen niet blijven toekijken, dat de kinderen in de toekomst hetzelfde moeten lieden wat mijn vier kinderen nu moeten doormaken".

De moeder van Eduardo (20) en Rafael (18) Toledo die in hungerstaking is naar aanleiding van de moord op haar zoons eind maart '85. Haar oudste zoon Pablo wist door onder te duiken het zelfde lot te ontlopen: "De reden is dat we allemaal actief waren binnen de sociale organisaties in onze wijk".

Fotograaf Hannes Wallraten en journaliste Mieke Vergeer verbleven de afgelopen maanden in Zuid-Amerika. In Chili maakten zij een reportage van de terreur van de politie en de geheime dienst onder de Chileense bevolking. Sinds begin mei zijn een aantal mensen in een kerk in Santiago in hungerstaking.

BEVRIJDING

JAARGANG 29 NUMMER 7 JULI-AUGUSTUS 1985 PRIJS f 1,50

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

... BEN
POLITIEKAHOLIC!

KOMMENTAAR

Het PSP-kongres

We zijn er de laatste jaren aan gewend geraakt dat uitspraken van PSP-kongressen met uiterst kleine meerderheden worden genomen. Maar zo klein als op 29 juni, dat heb ik nog nooit meegemaakt. De uitspraak waarin de PSP vastlegt dat ze zelfstandig de verkiezingen voor de Tweede Kamer in mei 1986 ingaat, werd aangenomen met 50,8% van het aantal stemmen dat werd uitgebracht. Een ander voorstel, waarin overigens ook werd uitgegaan van zelfstandige deelname, maar waarin wel werd gepleit voor een akkoord met PPR en CPN voor een programma op hoofdpunten, kreeg 45,7% van de stemmen.

De voorstellen, die uiteindelijk tegenover elkaar in stemming werden gebracht, waren niet identiek aan de voorstellen zoals die oorspronkelijk werden geformuleerd vanuit de hoek van, zeg nou maar, "de samenwerkers" of vanuit de Tendensgroep. Het kongres begon met zes verschillende voorstellen, maar in de loop van de dag moesten combinaties worden gevormd, aangezien geen enkel voorstel op eigen kracht een meerderheid zou kunnen verwerven. En die combinaties waren, ook voor de uitersten aan weerszijden, mogelijk omdat er enkele "tussenvoorstellen" op tafel lagen, die een handvat voor onderhandelingen boden.

Zo bleven er uiteindelijk twee kombi's over, waar de scherpe kanten vanaf waren gehaald maar die voldoende elementen in zich hadden, om als alternatief van elkaar te worden gezien. Alleen al het percentage waarmee "kombi-voorstel 17/18" als kongresstuk werd vastgelegd, noopt tot bescheidenheid aan de zijde van de "overwinnaars". Er is geen of nauwelijks ruimte voor grootscheeps gejuich. Natuurlijk mag ook van de "verliezers" worden gevraagd zich loyaal op te stellen ten opzichte van de uitvoering van het kongresbesluit, maar ook zij hebben recht op respect voor hun overtuiging. Daartoe zal de partij de nu verkozen "zelfstandigheid" niet mogen verenigen tot "isolement". In het aangenomen kongresvoorstel wordt nadrukkelijk gesproken van het initiëren van samenwerking met sociale bewegingen en linkse partijen (met name PPR en CPN) en het streven naar een parlementaire vertaling van eventuele resultaten van die initiatieven in overleg met PPR en CPN.

Aan de andere kant mag ook duidelijk zijn dat, waar het gaat om de verkiezingen voor de Tweede Kamer in 1986, van een discussie over vormen van structurele samenwerking met PPR en CPN geen sprake meer kan zijn. Het kongresbesluit luidt op dit punt letterlijk: "De PSP besluit tot zelfstandige deelname aan de Tweede Kamerverkiezingen van mei 1986 en kiest voor een zelfstandige fractie in de komende zittingsperiode. Het kongres draagt het partijbestuur op voorstellen voor een actieve verkiezingscampagne te organiseren gebaseerd op onze eigen

ideeën voor korte en langere termijn". Om, ook waar het gaat om de activiteiten op parlementair vlak, een afstemming van deze activiteiten én buiten parlementaire activiteiten te waarborgen is in een volgend deel van het kongresbesluit vastgesteld: "Het kongres draagt het partijbestuur daarnaast op initiatieven te nemen om de PSP-visie, zoals ondermeer vastgelegd op het Femsoc-, Strategie- en Anti-Racismekongres, duidelijker te profileren en in prakties politiek handelen om te zetten".

Samenwerking een proces

In de tijd, voorafgaande aan dit kongres, is er in de partij een beeldvorming ontstaan, waarbij de verschillende vleugels over en weer, de simplificaties niet uit de weg zijn gegaan. Zo werden de 'samenwerkers' te kijk gezet als uitverkopers van de hele principiële handel van de partij en, aan de andere kant, de aanhangers van de tendensgroep, als rigide persoonlijkheden met geen enkel oog voor de maatschappelijke werkelijkheid. Het is voor de PSP te hopen dat nu - na het kongres - in de uitvoering van het kongresbesluit (dat door ons allemaal samen gerealiseerd zal moeten worden) zal blijken dat die etikettering niet deugt. Misschien dat voor enkelen - die zó hun hoop op een snelle en structurele samenwerking met PPR en CPN hadden gesteld - de kongresuitspraak echt onverteerbaar is. Maar - na enige afstand genomen te hebben van de hitte van de strijd - moet het toch ook voor velen die zich hebben uitgesproken voor het voorstel dat het op 't kongres niet heeft gehaald, mogelijk zijn in de PSP te blijven doorwerken. Als de maatschappelijke werkelijkheid zó is, als zij hem zien, zullen de initiatieven die de PSP nu zal moeten nemen voor samenwerking op het buitenparlementaire vlak, tot een bundeling van krachten leiden. En er ligt de kongresuitspraak dat, in dat geval, naar een parlementaire vertaling van die samenwerking zal worden gestreefd. Hoezeer men ook kan vinden dat die samenwerking hier en nu gestalte moet krijgen - dat lukt natuurlijk nooit als men niet eerst de eigen basis ervan heeft kunnen overtuigen dat dat noodzakelijk is. Velen in de PSP - en die vormen, zo blijkt, een meerderheid - kijken anders tegen de zaak aan. En met die realiteit zal men moeten leren leven en werken. Samenwerking kan nooit worden opgelegd; als het niet vanaf de basis groeit, en alle deelnemers het zich niet eigen maken, is het ook niet meer dan een woord. En het zal ook de fervente voorstanders toch ook en vooral om de inhoud gaan? Samenwerking is net zoiets als groeien, het is een proces dat tijd nodig heeft en niet geforceerd kan worden.

Door de voorstanders van structurele samenwerking met PPR en CPN is op het kongres bij herhaling geponeerd dat het besluit dat nu genomen is, stilstand

betekent. Misschien is dat zo, maar kennelijk is het dan ook nodig pas op de plaats te maken. Daar tegenover staat, dat in de aangenomen kongrestekst ook wordt vastgesteld dat de "bestaande parlementaire praktijk samen met PPR en CPN moties, vragen en woordvoerderschap moet (...) vanzelfsprekend worden voortgezet". De bestaande vormen van samenwerking op dat nivo worden dus niet teruggeschroefd - en het lijkt me belangrijk dat ook hier nog eens nadrukkelijk te constateren.

PPR & CPN

Uit de aangenomen kongrestekst moet ook de konklusie getrokken worden dat nieuw overleg met onder meer PPR en CPN moet worden opgestart - waarbij het gaat om actieplannen op het gebied van arbeidstijdverkorting; verzelfstandiging van inkomens; verbetering van de positie van de minima; verlaging van de woonlasten; Nederland uit de Navo; verwijdering van alle kernwapens uit Nederland; tegen een west-europees militair blok; voor sluiting van alle kernenergieprojecten; voor milieukonversie; voor kiesrecht van alle ingezetenen; voor positieve actie/diskriminatie van vrouwen en migranten. Het valt best te begrijpen dat aan de kant van PPR en CPN vooralsnog de teleurstelling over het nu genomen kongresbesluit van de PSP alle andere gevoelens overheerst. Zij hadden zich namelijk beiden uitgesproken voor vormen van structurele samenwerking nu en die optie is door ons kongres niet gehonoreerd. Ik hoop dat het niet al te lang duurt voor die teleurstelling overwonnen kan worden en we om de tafel kunnen gaan zitten (in gezelschap van zoveel mogelijk sociale bewegingen) om te bekijken hoe we aan de slag kunnen met de hiervoor opgesomde aktiepunten. De aankondiging van PPR-voorzitter, De Boer, dat de PPR als reactie op het PSP-besluit zich terugtrekt uit het 'Links Overleg', is hopenlijk niet het definitieve antwoord van de PPR. PPR en CPN zullen moeten aksepteren waar onze grenzen vooralsnog liggen. En vanuit dat gegeven kunnen we dan - ook samen - verder.

Voor wat de PSP betreft - 't lijkt me verstandig als we, teleurgesteld of juist niet, in elk geval de 29e juni beschouwen als een (in elk geval voorlopige) afsluiting van een discussie die de partij (te) lang in z'n greep heeft gehouden - met alle verlammende effecten ervan op de politieke activiteit. Alle energie en alle inzet is vereist om nu aan de slag te gaan in het verzet tegen een op vrijwel alle terreinen desastreus regeringsbeleid. Het opbouwen van een zo krachtig mogelijke oppositie in én buiten het parlement - dat is de taak van de PSP. En we hebben geen dag meer te verliezen om aan de versterking daarvan bij te dragen.

HENK BRANDERHORST

INHOUD

PSP-KONGRES	pag. 3
ANDREE VAN ES voor een open samenleving	pag. 5
FEMINISERING PSP de magere resultaten	pag. 6
GRONINGEN PSP-raadslid stapt op	pag. 7
RADIKAAL LINKS IN EUROPA bericht van het front	pag. 8
VROUWEN EN ONTWIKKELING niet alleen slachtoffers	pag. 10
REMIGRATIE geen plek, nergens	pag. 12

Het volgende nummer zal als thema 'Pacifisme' hebben en verschijnt begin september

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt maandelijks

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad' /Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Henk Branderhorst,
Geert Dekker, Rob van Hilten,
Chris Huinder, Roel Sandvoort,
Annelies Schutte, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een
half jaar (opgave uitsluitend schriftelijk
of telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-;
1/2 pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-;
1/8 pag. f 135,-. Overige tarieven op
aanvraag; korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm./per kolom.

Lay-out: Hollandse Hoogte/Amsterdam

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

PSP-KONGRES

Op 29 juni zaterdag vond in het sportcentrum "All Inn" in Utrecht het 43ste kongres van de PSP plaats. De inzet was de opstelling van de PSP in het proces van *radikaal linkse samenwerking*, toegespitst op de komende Kamerverkiezingen. De resultaten van de "verkennende besprekingen" tussen PSP, CPN en PPR, weergegeven in de kongresmap voor de 1 juni-konferentie "Het optimisme van de wil", bleken voor tweerlei uitleg vatbaar. Een uiterst krappe meerderheid van 50,8% konstateerde een onvoldoende basis voor verdergaande samenwerking met de CPN en PPR en koos voor een eigen lijst, een eigen campagne en een eigen fractie. Een grote minderheid van 45,7% wilde doorgaan op de ingeslagen weg en vond zich op een samenwerkingsformule, bestaande uit een programma-op-hoofdpunten en een arbeidstijdverkorting actieplan 1986-1990 en wie weet een gemeenschappelijke lijst. Bij 3,5% bleek geen der beide kompromisteksten aan te slaan; zij stemden tegen.

De verslaglegging van wat uiteindelijk een "thuiswedstrijd" werd, was in handen van *Cora Mulder* en *Annelies Schutte*.

ONS EIGEN DUBBELBESLUIT

De PSP is tot op het bot verdeeld. Een andere konklusie laat het 43ste kongres niet toe. De helft plus één maakt zich op om de PSP visie, zoals neergelegd op het strategie-, Femsoc- en anti-racismekongres duidelijk te profileren en in praktisch politiek handelen om te zetten, te beginnen in de PSP-kampagne voor de Kamerverkiezingen van '86. De helft min één heeft in een verklaring al laten weten zich te blijven inzetten voor links radicale samenwerking op plaatselijk nivo en beraadt zich op de houding voor de landelijke verkiezingen. Andrée van Es en Wilbert Willems twifelen of zij zich verkiesbaar zullen stellen bij de nu gekozen koers. Fred van der Spek, op het nippertje gered van de 'VUT', is beschikbaar als lijsttrekker. De PPR en de CPN tenslotte reageerden zeer teleurgesteld op het kongresbesluit tot een zelfstandig optreden. De homo's in Groningen, tijdens hun traditionele jaarlijkse demonstratie, moesten het zonder ons doen. Zij kregen een gelukstelegram met de viering van 'de roze week'.

Met een uiterst krappe meerderheid van 3425 tegen 3079 stemmen besloot het kongres dat de PSP zelfstandig de verkiezingen ingaat. Op basis van de eigen ideeën voert de PSP een actieve campagne met een zelfstandige lijst en een zelfstandige fractie voor de komende zittingsperiode.

De overwegingen tot dit besluit zijn dat de "verkennende besprekingen" met de CPN en PPR op punten van algehele ontwapening, uittreden uit de NAVO, socialisatie van de produktiemiddelen, de herverdeling van al het werk plus de kwestie van de bestuursdeelname, te weinig overeenstemming hebben opgeleverd voor structurele samenwerking. Daarnaast wordt de mogelijkheid opengehouden - ter versterking van buitenparlementaire acties en verbreding van het maatschappelijk draagvlak - om samen met de CPN en de PPR en de sociale bewegingen actieplannen te ontwikkelen en uit te voeren. Gedacht wordt daarbij aan speerpunten als 25-urige werkweek in vier jaar, Nederland uit de NAVO, woonlastenverlaging, individualisering. Het partijbestuur is opgedragen om hiertoe initiatieven te ontplooiën en het resultaat van de openbare besprekingen voor te leggen aan het najaarskongres.

Dit aangenomen voorstel, in de kongreswandelgangen 'Nummer 5', is een kombi-

natie van het Tendensvoorstel en het (gepreadviseerde) 'Voorstel 17'. Het behaalde 50,8% van de stemmen en wordt door zeven leden van het partijbestuur gesteund.

Het PSP dubbelbesluit

Het andere voorstel dat in stemming werd gebracht bevatte een kompromistekst, waarbij de gepreadviseerde voorstellen 15 en 16 in elkaar geschoven waren. Hierin werd besloten uit te gaan van zelfstandige deelname aan de verkiezingen, inclusief een eigen campagne, lijst en fractie, omdat overeenstemming met CPN en PPR ontbreekt op essentiële punten als totale ontwapening, arbeidstijdverkorting en regeringsvorming. Tegelijkertijd zou de gegroeide en groeiende samenwerking moeten uitmonden in een akkoord met een programma-op-hoofdpunten, waarop zowel binnen- als buiten-parlementair als bij de verkiezingskampagne gezamenlijk zou kunnen worden opgetreden. Daarnaast

zouden de PSP, CPN en PPR - ondanks de verschillende uitgangspunten - een actieplan '86-'90 moeten ontwikkelen voor drastische arbeidstijdverkorting en individualisering van inkomens. Het voorstel sloot niet uit dat tijdens de onderhandelingen over het akkoord een gemeenschappelijke lijst alsnog bespreekbaar zou zijn, mits er overeenstemming kwam op bovengenoemde geschilpunten.

Dit voorstel, kongresstuk 6, werd in de wandelgangen het "PSP dubbelbesluit" genoemd wegens de dubbele optie met betrekking tot de campagne en de lijst. Het behaalde 45,7% van de stemmen en heeft de rest, het merendeel dus, van de partijbestuurders achter zich.

Zuur

Beide voorstellen kwamen tot stand, nadat de eerste peiling was gehouden over de zes oorspronkelijke voorstellen 14 tot en met 19. De uitslag was 7,1% voor 14; 27,4% voor 15; 13,5% voor 16; 23,4% voor 17; 28,6% voor 18 en nul stemmen voor 19. Opmerkelijk was het percentage van 7,1% dat voorstel 14 (gemeenschappelijke lijst en fractie, fusie op korte termijn) in de wacht sleepte, terwijl in de diskussieronde niemand deze optie verdedigde.

De peiling maakte in één klap duidelijk wie met wie zou onderhandelen. Zowel '15' als '18' stonden relatief sterk en konden vrij snel met de mensen van respectievelijk 16 en 17 de twee uiteindelijke kongresstukken in elkaar zetten. Een uiterst zuur moment voor de aanhangers van een "echt midden kompromis". Zij hadden in de weken voorafgaand aan het kongres vele varianten van voorstel 16 het licht doen zien in de hoop zowel 15 als een zeer groot deel van 17 aan zich te binden. Dat had het overgrote risico in zich gehad dat de Tendensgroep en de voorstel 14-aanhangers waren opgestapt, anderzijds zou zo'n zeventig procent van de partij dan wellicht min of meer op één lijn hebben

foto's: Foto Kollektief Utrecht

gezet. Het "middenvoorstel" verschilde in die zin van het uiteindelijke kompromis tussen 15 en 16 dat het een gemeenschappelijke list uitdrukkelijk uitsloot en de onderhandelingen over een akkoord wilde beperken tot een aantal hoofdpunten in plaats van uit te gaan van het stuk "Het optimisme van de wil". Gemeenschappelijk was het actieplan voor arbeidstijdverkorting en het gezamenlijk optreden daar waarop overeenstemming is bereikt. De 'middengroep' moest echter konstateren dat zij geen machtsbasis had weten te creëren in de partij van waaruit zij kon onderhandelen. De strijd werd op het scherp van de snede gevoerd en de middengroep kon niet anders dan uitwaaiëren naar de samenwerkerskant of richting tendens. Een poging van *Ate Flapper* met een allerlaatste variant van 16 een greep naar het 'midden' te doen, liep op niets uit. Dit stuk 'Nummer 4' kreeg bij de tweede peiling 11,6% van de stemmen. 'Voorstel 5' (17+18) zat toen op 47,4% en de samenwerkers met 'Nummer 6' op 41%. 'Voorstel 4' werd ingetrokken en de indieners van 14, 15, 16, 17 en 18 lieten weten akkoord te gaan met een stemming over de beide kompromisvoorstellen. Tegen negen uur 's avonds viel het doek en bleef een zeer verdeelde partij over: 50,8% tegen structurele samenwerking; 45,7% voor.

Niet verketteren

Er was weinig nieuws onder de zon in de tweede discussieronde over de kompromisteksten, behalve dat *Andree van Es* het op nam voor het samenwerkingsgezinde kompromis en het verdedigde met een inhoudelijk betoog, waaruit een enkele passage:

"Er zijn verschillen gekonstateerd tussen CPN, PPR en PSP. Het is politiek noodzakelijk om die verschillen te overbruggen. Niet door afstand te nemen van je vergaande eisen, niet door gedwongen compromissen, maar door het gezamenlijk ontwikkelen van een links-radikale politiek, afgestemd op de politieke krachtsverhoudingen in de jaren tachtig. Een proces, waarbij iedereen hard nodig is. Een proces waar tijd voor nodig is. Daarom mag dat niet onder druk staan van een keuze voor de wijze waarop aan verkiezingen wordt deelgenomen. Laten we stilstaan bij een ideaalbeeld: je bent in de positie dat je de samenleving zou kunnen

inrichten zoals pacifistisch-socialisten dat willen. Een ding is zeker. De activisten buiten de partijen, de leden van de PSP, CPN en PPR hebben elkaar dan hard nodig. Terugredenerend is het dan belangrijk om in politieke verhoudingen van vandaag elkaar niet te verketteren, maar elkaar te vinden. Dat is ook de praktijk van de afgelopen jaren geweest. Die praktijk moet voortgezet worden".

Zij riep diegenen die huiverig staan tegenover te nauwe samenwerking op om hun plek op te eisen in het samenwerkingsproces. "Dat ben je verplicht aan je eigen politieke beginselen".

Reakties

De PPR en de CPN waren zeer teleurgesteld dat "de PSP afhaakte in het op gang zijnde links radikale samenwerkingsproces". PPR-voorzitter *Wim de Boer* en CPN-voorzitster *Elly Izeboud* hadden het kongres verloop nauwlettend gevolgd. Wim de Boer kondigde onmiddellijk aan dat als hem een brief zou bereiken van de PSP om te praten over een gezamenlijk buitenparlementair actieplan, deze onmiddellijk retour afzender gaat. Ook binnen de PSP vraagt men zich af wat nou precies de waarde is van dat onderdeel van het aangenomen voorstel dat gaat over het initiatief van de PSP tot gezamenlijke buitenparlementaire actieplannen. Wie Fred van der Spek heeft gehoord - "De mensen herkennen zich niet meer in de PSP, vooral in die plaatsen waar de PSP flirt met de CPN en de PPR. Er moet een politieke partij zijn voor mensen die zich niet willen voegen naar deze staat, voor wie deze rechtsorde niet hun rechtsorde is. Het afwijzen van de samenwerking is een noodzakelijke voorwaarde voor het opbouwen van zo'n partij" - weet zeker dat deze plannen geen schijn van kans hebben. Fervente '17' aanhangers zien het echter als essentieel onderdeel van de kompromistekst. Vraag blijft natuurlijk of naast de gekonstateerde "politieke noodzaak" om te komen tot gemeenschappelijk buitenparlementair optreden op een aantal punten, de politieke wil nog wel aanwezig is in de drie partijen.

"Er is toch nog zoveel wat ons bindt", zei PSP-voorzitter *Marko Mazeland* in zijn slottoespraak. Laten we het hopen.

ANNELIES SCHUTTE

PSP-KONGRES

EEN WATERIGE INTERNATIONALE

Aan de namen heeft het niet gelegen, het kongres werd gehouden in Sportcentrum "All-In" en het gezamenlijk discussiestuk voor de 1 juni-konferentie was getiteld "Het optimisme van de wil". Achteraf kunnen we hier aan toevoegen dat in "All-In" tevens vergaderd werd in de "Vechtsportzaal" en dat de titel van de konferentiemap slechts de helft was van de uitspraak van Gramsci (Italiaans kommunist), waarvan de andere helft luidt: "Het pessimisme van de analyse".

Nog tijdens de ochtend dachten velen dat het kongres uiteindelijk een tussenvoorstel zou kiezen; niet geheel samen dan wel afzonderlijk de verkiezingen in maar een akkoord; geen gezamenlijke of geheel zelfstandige fractie, maar één of andere vorm van samenwerking met andere frakties.

Men ging er van uit dat beide blokken aan weerszijden weliswaar uit grote groepen bestonden, maar dat de middengroep de richting zou bepalen.

Het liep anders. Het kongres begon vrij mat, het was niet te merken dat vele emotionele vergaderingen en belrondes eraan vooraf waren gegaan. Sommigen dachten dat het de stilte voor de storm was, maar ook die storm bleef uit.

De verhalen waren dan ook niet erg opwindend, na *Steenwijk ('83)*, *Groningen ('83)* en *Rotterdam ('84)* klonk het allemaal erg bekend in de oren. Ook de sprekers van de verschillende stromingen hadden bekende gezichten. Hoewel de spreektijdbundeling er voor zorgt dat afgevaardigden uitgebreider op een onderwerp kunnen ingaan, verhoogt het de spreekdrempeel enorm. Overigens waren het vrijwel alleen mannen die het woord voerden, het kongres was geheel wit en de seksuele voorkeur was niet af te lezen. De directe invloed van de kongressen in Nijmegen en Rotterdam staat beter op papier dan in praktijk. De samenwerkingsdiskussie slokt een groot gedeelte van de energie op en selekteert tegelijkertijd de deelne(e)m(st)ers.

Werden in Steenwijk nog PSP-leden naar de PvdA verwezen, nu kwam zelfs het CDA eraan te pas. Hoewel dit soort opmerkingen beperkt bleef, werd de discussie er niet beter of inspirerender van.

Na de eerste peiling, toen bleek dat de twee voorstellen gericht op een zo zelfstandig mogelijke PSP al meer dan vijftig procent haalden, werd het een kwestie van percentages optellen. De middengroep was te klein om nog werkelijk invloed uit te kunnen oefenen. Deels hebben

ze dit zelf veroorzaakt door "taktisch" te stemmen. Dat wil zeggen, in de eerste peiling wat radikaler dan de eigen opvatting was, zodat er druk op de richting van de onderhandelingen zou komen.

Maar met meer dan vijftig procent stemmen in je zak valt de noodzaak tot onderhandelen weg, het zijn dan meer de procenten dan de argumenten die tellen.

Echt nieuwe argumenten zijn niet bedacht, het enige dat van belang was, was de al dan niet aanwezige bereidheid compromissen te sluiten. Zelfs achteraf zijn de meningen over of het überhaupt wel mogelijk was een kompromis te sluiten verdeeld. Logisch, want ook de behoefte daaraan was verschillend. Er waren leden die uitdrukkelijk een duidelijke keuze van het kongres vroegen, al zou het er één zijn die ze niet aanstond. Maar "het gezeur moest maar eens afgelopen zijn". Zouden ze nu tevreden zijn? Is het geen Pyrrhus-overwinning?

Fred van der Spek antwoordde op deze vraag dat een meerderheid een meerderheid is. De vraag kon niet gesteld worden aan de rest van het kongres.

Wel werd het kongres voorgesteld niet de 'Internationale' te zingen. Het leek het presidium niet gepast dit te doen op het moment dat ruim vijftien procent van het kongres een zo vergaand voor hun tegenvallend besluit te verwerken kreeg. Hoogstwaarschijnlijk was deze domper voor hen te groot om enthousiast het strijdlid in te zetten als afsluiting van een vruchtbaar kongres.

Dit voorstel werd het presidium niet in dank afgenomen. Dat er steeds minder respect was voor de meningen van anderen binnen de partij was niet nieuw voor me. Maar dat dit zou gaan tot het letterlijk luidkeels zingen over de hoofden van de helft van de partij heen is weer een stap verder. Het bood een treurige aanblik, een handjevol 'standvastigen' die de Internationale toch inzetten, een aantal betraande gezichten en een leeg lopende zaal.

Met een meerderheid van 0,8% is "het gezeur" natuurlijk niet afgelopen. Aan mensen is niet per kongresuitspraak het handelen in praktijk op te leggen. Er zijn meer activiteiten dat de Tweede Kamerverkiezingen, zeker voor een partij als de PSP. Het is alleen de vraag of datgene wat PSP-leden bindt groter blijft dan wat ze scheidt. En of de dialoog - voor zover die er nog was - nu niet helemaal met de macht van het getal naar de prullenbak wordt verwezen.

Interessant is nog de vraag wat "de" sociale bewegingen hiervan vinden. Zowel de 'Doorbraak' als de 'Tendens' schijnt dat te weten.

Een kongresgangertje heeft in elk geval haar optimistische wil behouden en riep na afloop in de bus: "Mam, gaan we volgende week weer?"

CORA MULDER

Andrée van Es tijdens END

EEN OPEN SAMENLEVING IN EUROPA

PSP-Tweede Kamerlid Andrée van Es sprak op 4 juli de slottoespraak uit van de vierdaagse END-konferentie in de gebouwen van de Vrije Universiteit in Amsterdam. Na Brussel (1982), Berlijn (1983) en Perugia (1984) werd begin deze maand in Amsterdam de vierde 'Europese Nucleaire Ontwapeningskonferentie' (bekend onder de afkorting END) gehouden. 'Bevrijding' gaat in op de belangrijkste gedeelten van haar toespraak.

Andrée van Es gaf aan, dat de discussie over een kernwapenvrij Europa soms te zeer tot Europa beperkt blijft. Wat er in de rest van de wereld, speciaal in de Derde Wereldlanden gebeurt, is te weinig onderdeel van de strijd van de Europese vredesbeweging.

De Derde Wereld-landen en Europa vormen echter een integraal, ondeelbaar geheel van één wereld. De situatie in de Derde Wereld is niet los te zien van die in Europa. Terwijl in Europa gestreden wordt tegen een toekomstige kernoorlog, strijden mensen in Derde Wereldlanden tegen armoe, onmenselijkheid en afhankelijkheid.

Het verband tussen die 'Europese strijd' en 'Derde Wereld strijd' lijkt volgens Andrée van Es wel eens verbroken. Zo discussiëren, merkte zij op, voornamelijk mannen over vrede in Europa, terwijl tegelijkertijd voornamelijk vrouwen in Nairobi, Kenia debatteren over armoe en afhankelijkheid en hun strijd daartegen. Andrée van Es vroeg zich af, of deze twee gescheiden forums toeval waren of een structurele kloof tussen de Eerste/Tweede Wereld enerzijds en de Derde Wereld anderzijds aangaven.

De strijd tegen kernwapens in Europa is niet nutteloos, noch ongerechtvaardigd. Maar wel moet deze strijd, om geloofwaardig en juist te zijn, verbonden worden met de strijd in de Derde Wereld-landen. Europa moet geen fort zijn of worden, dat achter hoge tariefmuren en militair zwaar bewapend zichzelf tegen de Derde Wereld-landen beschermt en zich niet inspant ten behoeve van de opheffing van de armoe en van de afhankelijkheid van de Derde Wereld.

Voorstel

Wat in Afghanistan gebeurt is even belangrijk als wat in Polen gebeurt. De situatie in Turkije is even belangrijk als die in Nicaragua. Die landen vormen de twee zijden van dezelfde medaille: landen en volkeren die slachtoffer zijn van het Oost-West konflikt. Zij kunnen niet in vrijheid een eigen maatschappij opbouwen, omdat ze slechts als geo-strategische pionnen op de skonomische en politiek-militai-

re slagvelden van de VS, de USSR, van de NAVO en van het Warschau Pakt beschouwd worden.

Andrée van Es stelde voor in Europa openbare debatten te organiseren tussen leiders van Solidarnosc en vakbondsleders in Turkije. Even zo zeer zou er een debat moeten zijn over het lot van Nicaragua en van Afghanistan tegelijk ten opzichte van de supermachten, die hun toekomst in handen hebben. Juist door dit soort verbanden te leggen tussen geo-strategische posities van landen kan er een debat over de vrijheid van keuzes, democratie en ontwapening ontstaan, waarbij men zich niet alleen met Europa bezighoudt. Het gaat niet om een discussie tussen of de USSR of de USA, om tussen of Polen of Turkije, maar om noch de USSR, noch de USA, om een 'ja' voor de vrijheid van het volk van Nicaragua tegelijk met een 'ja' voor de vrijheid van het volk van Afghanistan.

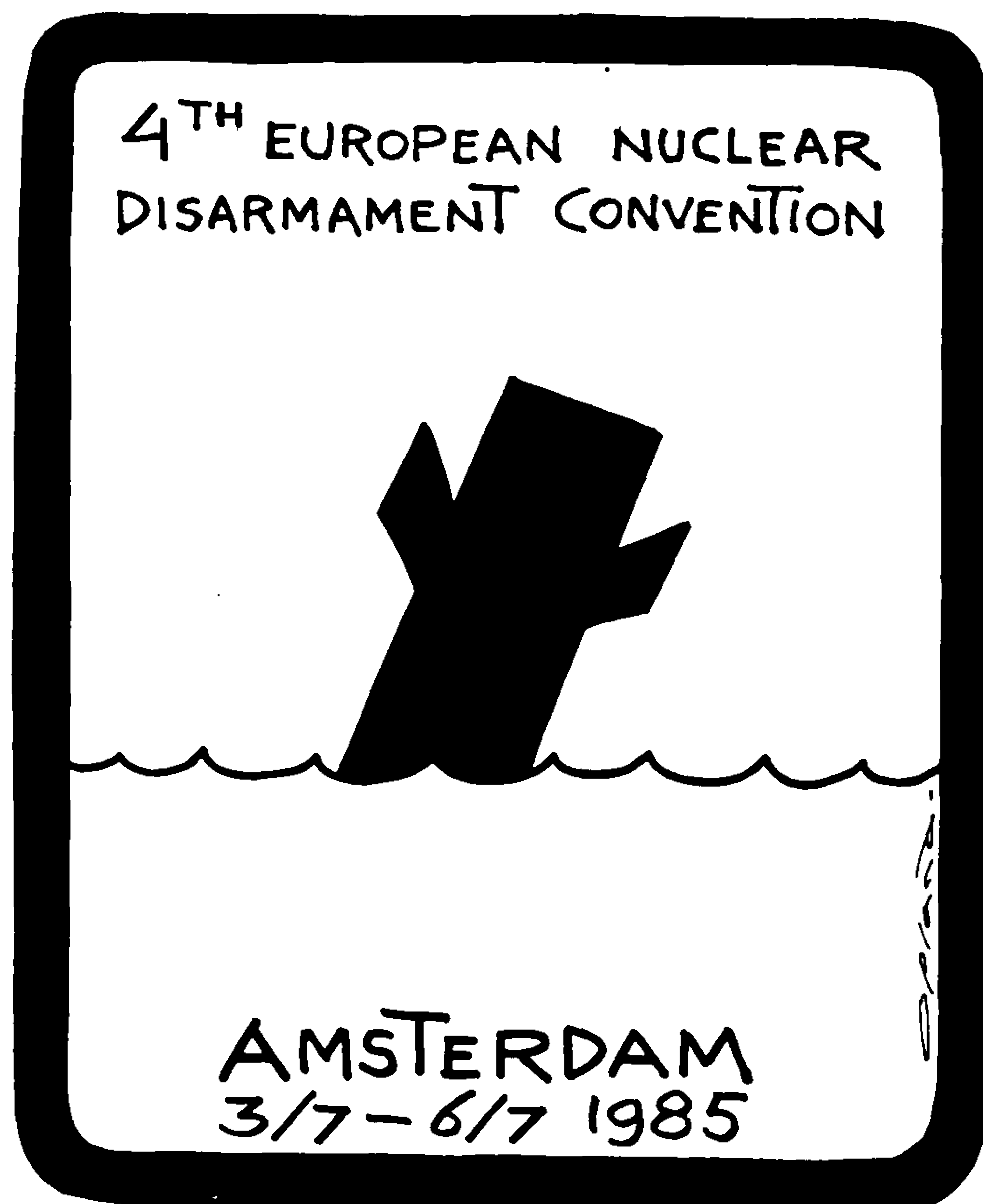
Een fort

De vredesbeweging moet de strijd voor een kernwapenvrij Europa daarom niet loskoppelen van de strijd van Derde Wereld-landen voor politieke en economische onafhankelijkheid en gelijkheid. Gebeurt dat niet, dan zag Andrée van Es een Europa opdoemen, dat een fortis. Een Europa, dat vele energie-goederen - olie, uranium, kolen - uit Derde Wereld-landen haalt, de transportroutes van die goederen met snelle interventiemachten en geavanceerde elektronika militair beschermt, en op basis van die geïmporteerde en uit de

bevolkingen van de Derde Wereld geperste energie een hoog consumptiepeil opbouwt, terwijl mensen in de Derde Wereld alleen nog maar bomen en struiken hebben om te gebruiken. Dat fort Europa zal misschien in staat zijn de supermachten van zijn schouders te gooien, maar waartoe? Het zal dan een eigen versie van 'Star Wars' ontwikkelen en een eigen stijl om op de bevolkingen van de Derde Wereld te schieten vanuit een eigen soort van NAVO-ervangende militaire organisatie, de West-Europese Unie (WEU). Wat hebben we dan meer dan een supermacht met een menselijk gezicht, die zogenaamd veel aan ontwikkelingssamenwerking doet? Op zo'n Europa is even weinig trots te zijn als op een Europa, dat vele Derde Wereld-landen koloniseerde en vanuit welke bodem fascisme en racisme opgroeiden.

De dagelijkse strijd voor vredesdoelinden in Europa moet daarom verbonden zijn met de strijd tegen de dagelijkse sociaal-economische en militaire oorlogen in de Derde Wereld. Andrée van Es stelde tot slot in haar toespraak voor om de volgende, vijfde END-konferentie in een Derde Wereld-land te houden. Op die manier kan Europa naar zichzelf kijken door de ogen van Derde Wereld-bevolkingen. Die kunnen dan over toekomst van Europa meebeslissen: voor een Europees fort, militair beschermd tegen de belangen van Derde Wereld-landen, of voor een open en vreedzame samenleving zonder grenzen, wapens en racisme.

CHRIS HUINDER

GRONINGEN

Raadslid stapt op

PSP-raadslid Cora Mulder verlaat in augustus de gemeenteraad van Groningen. De belangrijkste reden voor haar besluit de Raad voortijdig te verlaten is de teleurstelling in het functioneren van de gemeenteraadswerkgroep van haar partij. "Ik voelde me vaak een vreemde eend in de bijt", aldus Cora Mulder in een brief aan alle leden van de PSP in Groningen.

"De PSP neemt in mijn leven een andere plaats in dan bij de 'kern' van de gemeenteraadswerkgroep, de persoonlijke kontakten waren mager", zo constateert Cora in deze brief. "Politiek ontstonden te weinig nieuwe ideeën. Bij twijfels of bij nieuwe standpunten werd nogal eens verwezen naar 'het verkiezingsprogramma' of 'het socialisme'. Het kostte me ontzettend veel energie me soms een grammofoonplaat te voelen".

Bij de raadsverkiezingen van '82 veroverde de PSP twee zetels. Cora Mulder, die als eerste vrouw op de vierde plaats van de PSP-lijst stond, werd - tot veler verrassing - met voorkeursstemmen in de Raad gekozen. Zij stond haar zetel aanvankelijk af aan Tom Pitstra (die als nummer twee op de lijst stond), maar kwam alsnog in de gemeenteraad nadat de lijstaanvoerder Sander Doeve eind '83 naar het Partijbestuur van de PSP vertrok.

Volgens Cora Mulder wordt nu door sommigen in Groningen gesuggereerd dat zij eigenlijk nooit in de raad wilde en dat ze nu een aanleiding heeft gevonden te vertrekken (ze heeft een tijdelijke baan aanvaard bij de Tweede Kamerfractie van de PSP). Cora Mulder daarover: "Ik heb mijn redenen voor mijn vertrek naar buiten gebracht omdat ik vind dat mensen recht hebben daarop. Vooral de laatste weken, nu ik eenmaal een besluit genomen heb om te vertrekken, komen veel leuke dingen boven. Emotioneel voel ik me zeer verbonden aan de PSP in Groningen, tenslotte ben ik hier bijna tien jaar actief geweest. Het besluit om weg te gaan heb ik dan ook na lang nadenken pas genomen. Ik vind het een hele stap en vind dat ik die terecht genomen heb, maar ik had het liever anders gezien, liever was ik gemotiveerd doorgegaan in de raad".

Begin deze maand moest een speciale ledenvergadering beslissen over de opvolging van Cora Mulder. De uitslag was bij het sluiten van dit nummer van 'Bevrijding' nog niet bekend.

ROEL SANDVOORT

Feminisering van de PSP

Op 8 juni vond een discussiedag plaats over de feminisering van afdelings- en raadswork in de PSP. De opkomst was mager: slechts tien aanwezigen. Dat kan op vele manieren verklaard worden, maar één ding is duidelijk: na het 'Feminisme&Socialisme'-kongres van de partij in februari '83 is de

belangstelling voor de organisatorische uitwerking van de genomen besluiten niet om over naar huis te schrijven. Op deze pagina's een verslag van Leo Platvoet en Paul Pattijn. En een gedeelte uit de inleiding die daar werd gehouden door Josje Adriaansen, de emancipatiewerkster van de PSP.

DE RESULTATEN ZIJN MAGER

De afgelopen twee jaar zijn er vele pogingen ondernomen om een goede uitwerking te geven aan het Feminisme-kongres van '83. De Organisatiekommissie (een landelijke PSP-kommissie) heeft bijvoorbeeld in 1984 een bulletin uitgebracht onder de veelzeggende titel 'Feminisering van de afdeling'.

Daarin stonden een groot aantal suggesties om de aanpak van de afdelingen zo te veranderen dat de voorwaarden geschapen werden voor een grotere betrokkenheid van vrouwen. Dat bulletin mocht zich in een redelijke belangstelling verheugen. De tekst zal overigens in augustus '85 - aangepast en uitgebreid - verschijnen als deel in de reeks 'kaderboeken' onder de titel 'Wat feminisering vermag'.

De discussiedag van 8 juni had mede de functie om aan de hand van concrete ervaringen in de afdelingen aan de ontwerp-teksten voor dat boek te schaven.

De tien aanwezigen waren afkomstig uit de afdelingen Utrecht, Veenendaal, Dordrecht, Opsterland, Amsterdam, Hoeksewaard, Nijmegen en Bussum. Uit hun verhalen bleek dat de feminisering van de

afdeling een moeizaam proces is. In de kleine afdeling, met weinig actieve leden, is het onderwerp nog nauwelijks aan bod gekomen. Het vaker gehoorde geluid klonk hier ook: de landelijke PSP met haar kongresbesluiten, de richtlijnen en (goedbedoelde) suggesties mist de aansluiting met de partij-kultuur in veel kleine afdelingen. "We doen het op onze eigen manier en zijn daar best tevreden over. 'Amsterdam' met al die regels: knettergek wordt je er van", aldus *Tjitske Zuidema* uit het Fries Opsterland.

De aanwezige grotere afdelingen hadden wel de werkwijze van afdeling en fractie na het Feminisme-kongres besproken. En hier en daar heeft dat ook tot een veranderde werkwijze geleid. Met name bij gemeenteraadsfracties. In *Nijmegen* zijn er rond de vrouwelijke raadsleden themagroepjes die uit vrouwen bestaan opgericht. Deze groepjes geven op een bepaald onderwerp, dat het raadslid in haar portefeuille heeft, voeding en steun. In *Utrecht* heeft - al voor het kongres - de discussie gespeeld over het aantal te besteden uren. Daar volgt men de lijn dat gemiddeld dertig uur per week aan het

gemeenteraadswork wordt besteed. Een afspraak die naar tevredenheid werkt. En in *Bussum* hebben de drie PSP-raadsleden enige maanden lang 'tijdgeschreven'. Daaruit bleek dat er een ongelijke verdeling was naar aantal uren en de aard van de werkzaamheden tussen de twee mannelijke en het ene vrouwelijke raadslid.

Over het debiteren als vrouw in een draaiende raadsfractie hield *Janny van Beeren* (raadslid in *Amsterdam*) een leerzame inleiding. In '82 werd zij - via voorkeursstemmen - gekozen. Vrij plotsklaps werd zij in het diepe van de gemeentepolitiek gegooid. In haar inleiding benadrukte zij de kennisoverdracht: dat kan binnen de partij via kadertrainingen voor (nieuwe) raadsleden. Daarnaast bestaat er schriftelijk materiaal: het kaderboek 'Wat gemeentepolitiek vermag' en het maandelijks tijdschrift 'De Rode Draad'. Maar de overdracht van kennis kan ook op gemeentelijk nivo plaatsvinden: bijvoorbeeld een introductiedag voor raadsleden ten stadhuis is dan wel het minste. Zelf heeft *Janny van Beeren* goede ervaringen met het lopen van een stage bij een gemeente-

lijke dienst. Iets wat zeer werd gewaardeerd door de betrokken ambtenaren.

Een aparte steungroep voor vrouwelijke raadsleden bestaande uit vrouwelijke PSP'ers blijkt een illusie: dat werkt nergens. Beter is het om vrouwen via steunfracties te betrekken bij het raadswork. Overigens wees *Henk Roor* (PSP-raadslid in *Veenendaal*) er op dat het een verkeerde voorstelling van zaken is om te menen dat het mannen allemaal veel makkelijker afgaat: "Toen ik mijn debuut maakte als raadslid was ik ontzettend gespannen. Het is inmiddels wel minder geworden, maar nog steeds is een raadsvergadering voor mij een hele klus".

Het onderwerp is hoogst aktueel omdat overal op dit moment driftig wordt gezocht naar kandidaten voor de raadsverkiezingen van '86. Uit de eerste berichten blijkt dat veel afdelingen problemen hebben met het vinden van leden die op een verkiesbare plaats willen staan. In het kader daarvan vindt op 14 september a.s. een kandidaten-training plaats onder het motto 'Hoe zit een gemeenteraad in elkaar'. Het raadslidmaatschap kan boeiend, concreet, leuk en politiek belangrijk zijn, mits er een goede afweging plaatsvindt tussen politieke en persoonlijke belangen.

PAUL PATTIJN
LEO PLATVOET

VROUWEN IN DE PSP

In het slop

In september vorig jaar werd tijdens een landelijke dag van de PSP-vrouwen gekozen voor een nieuwe structuur. Tot dan toe functioneerde een plaatselijke vrouwengroep als landelijk 'bestuur'. Eind vorig jaar kwam daarin verandering en werd een landelijke Vrouwen Coordinatie Groep in het leven geroepen. Deze groep zou uit minstens drie vrouwen moeten bestaan, die het sekretariaat, de financiën en het archief zouden moeten beheren.

Amper een paar maanden verder ziet de situatie van de PSP-vrouwen in het algemeen en de Coordinatiegroep in het bijzonder er weinig rooskleurig uit. In september werden eer drie vrouwen in de coordinatiegroep gekozen: *Roos Kenter*, *Hanny de Jong* en *Christine Baars*. Later kreeg dit groepje ondersteuning van *Meike Doijer*. Vanaf begin '85 zijn alleen *Hanny* en *Christine* nog actief. De overige

twee vrouwen zijn helaas gestopt met hun werkzaamheden voor de PSP-vrouwen. En uiteraard betekende dit een drastische vermindering van de nog maar nauwelijks gestarte activiteiten. In september waren een aantal prioriteiten gesteld, zoals het opzetten van themadagen, het onderhouden van contacten met plaatselijke PSP-vrouwengroepen en anderen en overleg met een nieuw op te zetten redactie van het 'Vrouwenkatern' in *Bevrijding*. Het zal duidelijk zijn dat in de afgelopen periode de twee overgebleven vrouwen al deze taken onmogelijk konden verrichten. Wij hebben ons beziggehouden met sekretariaat, financiën en archief en met pogingen de coordinatiegroep uit te breiden, wat tot nu toe niet gelukt is.

Het 'Vrouwenkatern' in dit blad, met zoveel moeite op het PSP-kongres bevochten, kon door gebrek aan vrouwkracht tot nu toe niet gerealiseerd worden. Wat wel

georganiseerd is, is een voorbereidingsdag voor het novemberkongres op 26 juni j.l.

In overleg met de emancipatiewerkster van de PSP is besloten toch nog een poging te doen de coordinatiegroep nieuw leven in te blazen. Daarvoor wordt in september een landelijke dag gehouden.

Vrouwen die in de tussentijd nog actief willen worden hoeven niet op deze bijeenkomst te wachten, maar kunnen zich daar onmiddellijk voor opgeven.

HANNY DE JONG
CHRISTINE BAARS

De PSP Vrouwen Coordinatiegroep is bereikbaar via: *Hanny de Jong*, *Herman Hesse-erf 97*, 3315 BL Dordrecht, tel.: 078 - 164027.

SOMS OM TE HUILEN

Voortbordurend op het verschil in participatie van vrouwen en mannen, wil ik allereerst ingaan op de oorzaken daarvan. Hierbij haal ik het literatuuronderzoek "Vrouwen en macht" van Monique Leijenaar en Sawitri Saharso aan. De oorzaken van dit verschil zijn gelegen in arbeidsdeling naar sekse, scheiding in openbare en privésfeer, socialisatie en funktioneren van het politiek systeem.

De eerste twee oorzaken wil ik in dit kader enigszins buiten beschouwing laten; dat ligt meer op het terrein van de bewegingen en de parlementaire organen. Aan de laatste twee oorzaken kunnen we als PSP wel degelijk werken. De belemmerende factoren liggen hierbij zowel op individueel nivo, als op het nivo van het maatschappelijk en politiek systeem. Het onderzoek uit 193 van Inge Strubbe en Nettie Oltshoorn naar de positie van vrouwen in de PSP, "Het is eigenlijk een poppenkast", staft onderstaands konstateringen.

Wanneer we het individuele nivo bekijken, hebben we het met name over de socialisatie als belangrijkste faktor. De socialisatie heeft vergaande gevolgen voor vrouwen en mannen, óók in de politiek. De verzorging in de privésfeer levert vooral voor vrouwen een zwaardere belasting op en zodoende een relatief grotere tijdsinvestering. Daarmee samenhangend kunnen maatregelen als fatsoenlijke vergaderingstijdstippen, een goede taakverdeling, kinderopvang en een tijdslimitering maatregelen zijn die het voor vrouwen eenvoudiger of aantrekkelijker maken in de PSP actief te zijn. Andere belangrijke belemmeringen voor vrouwen om in aanmerking te willen komen voor een politieke functie zijn gelegen in opleidingsnivo en ervaring. In de praktijk blijken deze nauw samen te hangen met 't zelfvertrouwen van vrouwen. Daarom is het van belang dat de PSP voldoende aandacht geeft aan scholing en vorming, aan trainingen, aan informatie over het partijwerk gericht op vrouwen.

Bij de belemmeringen op het nivo van het maatschappelijk en politiek systeem komen we wederom bij de socialisatie en scheiding in publieke en privésfeer. De politiek wordt met name door mannen gemaakt, zij bepalen de inhoud en stijl van de politiek. Het kulturele en ideologische stereotype van de man, het mannelijk denken, dus mannelijkheid staan model. We kunnen dan ook konstateren dat deze manier van werken veelal ver van de belewingswereld van vrouwen afstaat. Niet voor niets geven ook PSP-vrouwen aan prioriteit te geven aan het werk op afde-

lingsnivo. Het werk op landelijk nivo is, mede door de gebrekkige informatie, te abstrakt. Daarnaast is de reistijd een negatieve faktor van belang evenals de skeptische verwachtingen ten aanzien van bevrediging. In het kader van de socialisatie is ook de taakverdeling tussen mannen en vrouwen interessant. Vrouwen doen meer het onzichtbare, veelal ondergewaardeerde, organisatorische en administratieve werk, zoals sekretariaat en propaganda. Op de achtergrond vergt dit veel tijd, maar valt meestal beter te regelen naar tijdstippen waarop het haar uitkomt. Mannen doen het meer zichtbare werk dat meer bij hun zelfverzekerde mannelijke rol past.

De politiek richt zich in het algemeen op zaken die zich afspelen in de politieke sfeer, alhoewel de laatste jaren wel een kentering zichtbaar is onder invloed van de vrouwenbeweging. Zaken als abortus, pornografie, omgangsrecht, zijn onderwerp van bespreking geweest. Mede hieraan kan men zien dat 'privézaken' ook wel politiek bepaald zijn en andere onderwerpen een vrouwenkant en een vrouwenbelang hebben. Hiermee wordt ook duidelijker dat vrouwen en haar problemen serieuzer genomen gaan worden, al is de uitwerking zo nu en dan om te huilen.

JOSJE ADRIAANSEN

O HEMEL...
IK BEN
EEN
MEISJE!

MADONNA EN HOER

Tijdens het kongres van 29 juni, werd de dubbelheid van de PSP manifest. De PSP is een vrouw, die als alle vrouwen, doortrokken is van het madonna-hoer-konflikt. De kern van dat konflikt is dat mannen een vrouw óf als madonna, óf als hoer willen zien, maar dat alle vrouwen zowel de 'madonna' als de 'hoer' in zich hebben zitten. De ontkenning door mannen van deze dubbelheid in vrouwen draagt bij aan het onbegrip tussen mannen en vrouwen. Welnu, een stukje dieptepsychologie van de koude grond. Maar toch; de PSP is voor ons madonna en hoer tegelijk. Twee elkaar aanvullende aspecten die in achterhaald jargon zelfs dialektisch met elkaar samenhangen. Wij willen die dubbelheid in de PSP niet ontkennen. Daarom zaten we al vanaf heel lang geleden in een middengebied binnen de partij zowel madonna als hoer te wezen. Gewantrouwd door de madonna's, omdat je geen echte madonna (zuivere PSPster) bent en gewantrouwd door de hoeren, omdat je geen echte hoer (pure samenwerkingster) bent.

Het middengebied werd als grijs gezien. Als je daar ging zitten, had je al bij voorbaat verloren. Voor een midden was geen plaats. Nee, het ging om zuivere hoeren tegenover zuivere madonna's.

Na de verbeterde polarisatie van de afgelopen maanden, kende het kongres een voorspelbare treurigheid. De twee polen konden elkaar voornamelijk nog betwisten, luisteren werd wel erg moeilijk. De argumenten waren over én weer al te vaak gehoord en leken daarmee hun inhoud te verliezen en haast iets onwezenlijks te krijgen.

De PSP streed met haar eigen wezen, haar eigen dubbelheid. Voorlopig lijkt de madonna, de zuivere onaantastbare, het even op punten gewonnen te hebben van de hoer, die ook met anderen wil. Maar daarmee is de hoer niet verslagen. Het konflikt gaat door, het is inherent aan de PSP. Maar het zou prettig zijn als de PSP eens leerde met haar dubbelheid te leven.

Wij zijn treurig over het kongres. Niet om het konflikt op zich, maar om de wijze waarop deze werd beslecht en de wijze waarop mensen ermee om meenden te moeten gaan.

Sommigen, zowel madonna's als hoeren, wilden daarbij meer gelijk dan ze eigenlijk konden dragen.

Om ieder misverstand te vermijden: op het kongres voerden als vanouds toch het meest mannen het woord.

Vrouwen lagen op tafel. In de vorm van een pagina. Waarheid, waarop twee PSP-vrouwen geïnterviewd stonden. En deze pagina hadden veel kongresleden vasthouden voor zich op tafel.

De bedoeling van het interview was duidelijk. Nog een laatste opwarmertje voor het kongres. Het

ik heb niets
tegen
mannen,
maar...

moest daarbij gaan om een hoer versus een madonna. Maar het aardige was nu juist dat beide vrouwen, weliswaar op een heel verschillende manier, er blijk van gaven zowel de madonna als de hoer-aspecten in zich verenigd te hebben.

En dat bevestigt ons beeld van de PSP. Of althans, we willen het zo bevestigd zien.

Want een gelijkhebbigheid met soms een arrogante ondertoon zoals op het kongres af en toe waarneembaar was, past in het geheel niet in het beeld dat wij graag van de PSP bevestigd zien. Het wordt tijd dat de PSP en ook wij op vakantie gaan.

Daarna zullen we als madonna en hoer tegelijk wel weer gewoon doorgaan met veel tijd en energie te steken in het PSP-werk.

Waartoe het grote gelijk van de madonna tegenover het grote gelijk van de hoer leidt, hebben we nu kunnen zien. Vanuit ieders keuze bezien, hebben zij beide haar eigen relatieve gelijk.

Wij vinden dat wij ons eigen relatieve gelijk hebben als we deze gelijkhebbigheid willen aantasten en de twijfel over het eigen grote gelijk willen bevorderen.

We willen géén relativering van het grondgevoel, van de manier waarop we als PSP-sters tegen de wereld aankijken, maar des te meer van de wijze waarop daarmee wordt omgegaan.

Want dáár draait het steeds om bij de dubbelheid, eigen aan de PSP.

TITIA VAN LEEUWEN
TITIA BOS

BERICHT VAN HET FRONT

Een jaar geleden, om nauwkeurig te zijn op 14 juni 1985, vonden de verkiezingen voor het Europese parlement plaats waarbij het Groen-Progressief Akkoord twee zetels haalde. Sinds dat moment verblijven Bram van der Lek (PSP) en Herman Verbeek (PPR) in Straatsburg. Ze worden vergezeld door Nel van Dijk (CPN) en Roel van Duyn (Groene Partij). In het vorige nummer van dit blad volgden we de draf-en-rensport van Bram van der Lek. Ditmaal brengen we een bezoek aan Straatsburg, waar net een zitting van het parlement plaatsvindt. Het verslag, van de hand van Anita Keuning, is een samenvatting van een langer verhaal dat eerder verscheen in de 'Radikalenkrant', het tijdschrift van de PPR.

Maandagmiddag een uur: met een speciaal daarvoor gecharterd - en door de stad Straatsburg gesubsidieerd - vliegtuig van 'Air Corsica' worden de Nederlandse leden van het Europees Parlement naar hun werkplaats vervoerd. Vertrek vanaf vliegveld Zestienhoven. De Denen zitten al in het toestel. Tijdens de start kijkt niemand uit het raam, vliegen is een gewoonte. De diplomatenkoffertjes gaan open, men leest de stukken of overlegt met buurman of buurvrouw over de op handen zijnde zitting.

Nog geen uur vliegen is het. In Straatsburg staan de bussen al klaar om de dames en heren naar het uiterst moderne 'Palais de Congres' te vervoeren. Niets is nagelaten om het geheel een zekere 'grandeur' te verschaffen. Veel vlaggen, brede trappen en een ruim bordes met luifel. De hal is groots en voortdurend gevuld met drommen bezoekers uit heel Europa.

Het parlement komt om vijf uur in eerste zitting bijeen. De kongreszaal, een amfiteaterachtige ruimte met blauwe zetels, is verboden terrein voor elke niet-parlementarier. Die zoeken hun toevlucht tot de publieke tribune. Elke stoel heeft een schakelkastje met koptelefoon. Op kanaal 5 zitten de Nederlandse tolken. De vergaderorde - volgens ingewijden het enige agendapunt waarover in Straatsburg écht gedebatteerd wordt - brengt ook deze keer de gemoederen enigszins in beweging.

Als het eerste inhoudelijke debat begint stroomt de zaal in hoog tempo leeg. De achterblijvers worden geacht zich uit te spreken over het zogenaamd 'Verdrag van Lomé'. De Europese Gemeenschappen hebben met ruim zestig ontwikkelingslanden - de meeste oud-kolonien - een verdrag voor handel en hulp. Eind vorig jaar is er hard onderhandeld over de

manier waarop dat 'Verdrag van Lomé' verlengd zou worden. Het onderhandelingsresultaat wordt nu aan het parlement voorgelegd.

Niet dat dat parlement er echt iets over te vertellen heeft: de 'Europese Kommissie' voert de onderhandelingen, het zijn de verschillende regeringen die tegen het resultaat in eerste aanleg 'ja' of 'nee' zeggen en het zijn tenslotte de *nationale* parlementen die het verdrag goedkeuren. Het Europees Parlement komt in dit scenario dus nauwelijks voor en speelt dan ook niet meer dan een ceremoniele rol. De kwaliteit van de discussie is er dan ook naar.

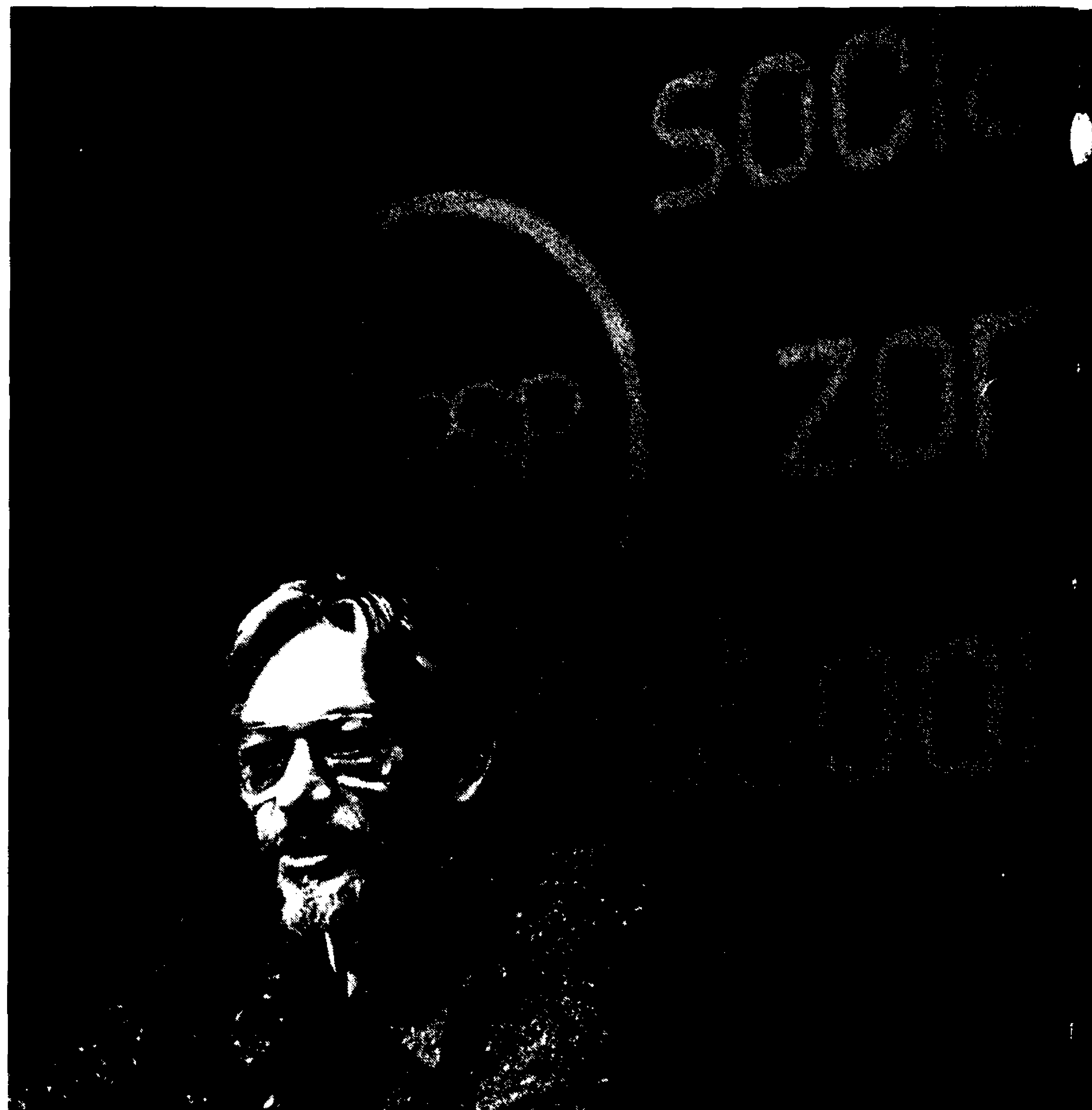
Met drie minuten spreektijd mag *Herman Verbeek* het standpunt van de GRAEL verwoorden. Terwijl de grote elektronische 'veilingklok' de beschikbare tijd onverbiddelijk wegtikt - als je over je tijd gaat, wordt je mikrofoon uitgeschakeld - noemt Verbeek het verdrag 'neo-koloniaal' en 'het toppunt van Westerse gierigheid'. Als het parlement na een 'debat' van ruim twee uur besluit het verdrag ondanks de kritiek toch maar goed te keuren is de fractie van de GRAEL de enige die zich van stemming onthoudt.

Driedelig grijs

Herman Verbeek, de PPR-vertegenwoordiger in het 'Groen-Progressief Akkoord' (GPA), lijkt niet op zijn plaats in deze wereld van driedelig grijs. Op de vraag of het hem bevalt in Straatsburg is zijn antwoord: "Het Europees Parlement bevalt niet en kan ook niet bevallen. Het is een front waar je naar toe gezonden wordt". Verbeek weet zijn energie te doseren: "Je leert onderscheiden wat belangrijk is en wat niet. Ik ga rustig op mijn plekje zitten en zie wel wat ik kan doen. Als je jezelf voorbij rent, van het één naar het ander holt en alles urgent vindt, dan ga je er onderdoor".

Tussen de bedrijven door heeft het GPA een fractievergadering. Even de belangrijkste zaken doorspreken. *Nel van Dijk* ratelt een waslijst van punten op. Zij vertegenwoordigt de CPN in het GPA en zij is de 'regelneef' van het gezelschap. "Mijn werk heeft zich tot nu toe beperkt tot organisatorische zaken, het aanbrengen van structuur binnen de GRAEL en het GPA. Dat was hard nodig. Niet zo vreemd als je bedenkt dat we met vrijwel allemaal nieuwe parlementariërs zitten. Partijen die elkaar niet kennen en mensen die elkaar nog minder kennen. En zoiets gaat dan internationaal samenwerken. De één heeft daar andere verwachtingen van dan de ander. Geen wonder dat we in het begin het ene konflikt na het ander moesten overwinnen".

Op de fractievergadering is *Roel van Duyn* niet aanwezig, hij is wel vaker afwezig. Wat zijn werkzaamheden binnen het Groen-Progressief Akkoord zijn wordt niet erg duidelijk. *Bram van der Lek*: "Met Roel is het nog niet helemaal opgehelderd wat nou eigenlijk zijn bezigheden worden. Zelf

geeft hij ook niet aan wat hij wil". Herman Verbeek neemt het een beetje op voor Van Duyn: "Voor hem is het wel een moeilijke positie. Hij blijft vijf jaar medewerker, heeft niet het vooruitzicht, zoals Nel van Dijk, dat hij parlamentslid wordt". (Nel van Dijk zal halverwege Verbeek opvolgen, terwijl Bram van der Lek vijf jaar blijft zitten overeenkomstig de vooraf gemaakte afspraken binnen het GPA, *red.*)

's Avonds is er met de hele Regenboogfractie een etentje ter gelegenheid van het feit dat Bram van der Lek fractievoorzitter wordt van de fractie. Van der Lek, de PSP'er binnen het GPA, is degene met de meeste parlementaire ervaring en dat is hem aan te zien. Een politiek dier, een overvolle agenda, altijd bezig en onderweg maar tegelijkertijd uiterst behoedzaam opererend. Met kleine stapjes probeert hij kleine suksesjes binnen te halen. "Het is een uitdaging om in deze chaos toch nog iets konstruktiefs te doen. Politiek verwacht ik er niet zo veel van. We moeten nog alles van de grond af aan opbouwen. Ik zie het als een soort dienstverlening aan de alternatieve beweging in Europa. Belangrijk is om internationale kontakten van de grond te krijgen. We kunnen daarbij als een soort 'intermediair' dienen. Bovendien beschikken we over geld en faciliteiten".

Bram van der Lek heeft niet zoveel waardering voor de onbezonnen wijze waarop de kollega's in de GRAEL-fractie soms bezig zijn: "Ze strooien met vragen aan de

raad van ministers en aan de commissies. Ze produceren de ene resolutie na de andere. Allemaal om te laten zien dat ze er zijn. Die dingen stranden allemaal en er komt niets van terecht. Ik wil proberen me op een paar dingen te konsentreren. Die moeten dan ook zodanig naar voren gebracht worden dat men er niet om heen kan".

De notedop

Een fractievergadering van de GRAEL is een belevenis op zich. Getalsmatig zijn de Grunen in de meerderheid en dat is te merken ook. Nel van Dijk: "Er zitten mensen bij de Grunen van totaal verschillende origine. Onderling zijn ze het vaak helemaal niet met elkaar eens. Omdat ze nauwelijks bij elkaar komen, worden hun meningsverschillen vaak in de GRAEL-vergaderingen uitgevochten. Dat frustrert nog al eens". Illustratief voor die discussies is het gebakkelei binnen de GRAEL over de 'urgentie-resoluties'. Elke fractie mag een aantal, voor hen dringende zaken aan de orde stellen in het parlement. Het aantal is afhankelijk van de grootte van de fractie. Voor de GRAEL is dat vijf. Niet elke ingebrachte 'urgentie' komt ook daadwerkelijk op de agenda van het parlement. Dat wordt bepaald door 'het buro in uitgebreide samenstelling', bestaande uit de voorzitter van het parlement, de ondervoorzitters en de fractievoorzitters. Als wij er zijn heeft de GRAEL weer een aantal urgentie-

Over de besteding van geld en faciliteiten wil het binnen de GRAEL ook wel eens donderen. Nel van Dijk: "In Nederland zijn we gewend om nagenoeg zonder geld politiek te maken. Als ik dan zie hoe de Grunen daarmee omspringen lopen mij de kriebels over de rug. Laatst hadden we een discussie over een reis naar Finland van een aantal Grunen. Natuurlijk hebben ze daar wel allerlei argumenten voor. Maar ik vind dat je jezelf eerst de vraag moet stellen: wat kan de GRAEL er mee? In hoeverre is het alleen maar privé-interesse?"

Binnen het GPA wordt zeer zorgvuldig met de financiën omgesprongen. De leden dragen hun salaris en vergoedingen af. In ruil daarvoor krijgen ze ieder een gelijke vergoeding. Van der Lek en Verbeek slapen tijdens hun verblijf in Straatsburg op hun werkkamer in het parlamentsgebouw. Bram van der Lek: "Wij deklarereren bij het

GPA alleen onze werkelijke kosten. Dat betekent dat we geld overhouden. En daarvoor kunnen we extra medewerkers in dienst nemen. Wat er dan nog overblijft kan besteed worden aan zaken die wij in Nederland belangrijk vinden".

Tekenend voor de zuinigheid en de onderlinge verhoudingen was een geplande reis naar Kopenhagen. Nel van Dijk, de enige vrouw in het groepje en ook de enige met de verantwoordelijkheid voor een gezin (Bram is opa en Herman ongehuwd), wil gaan vliegen. Een van de medewerkers maakt daar bezwaar tegen: de trein is goedkoper en milieuvriendelijker. Na enig heen en weer praten geeft Herman Verbeek de doorslag: "Nou, dan gaat Nel toch vliegen en de anderen met de trein". Iedereen tevreden, probleem opgelost.

ANITA KEUNING

Navo ter discussie

TABOE DOORBROKEN

Op zaterdag 21 september zal 'BONK' (Burgerlijke Ongehoorzaamheid en Non-Kooperatie) een discussiedag organiseren onder het motto 'De Navo ter discussie'. Rond dat thema zullen onderwerpen aan de orde komen als de NAVO en de Derde Wereld, de binnenlandse verarming, de onderdrukking van binnenlands verzet, de verhouding met het Warschau-pakt en de ontwikkeling van nieuwe NAVO-strategieën. En uiteraard: wat gebeurt er met de vredesbeweging en de NAVO na 1 november '85 (als de beslissing over de plaatsing van de kruisraketten valt)?

Gemikt wordt met deze dag op beknopte algemene inleidingen over deze onderwerpen. Speciale aandacht zal worden gegeven aan Nederland of de Nederlandse rol als lid van de NAVO.

Daarna zal er op 21 september in werkgroepen worden gediscussieerd.

De bedoeling van de discussiedag is het doorbreken van het taboe: binnen links en onder vredesactivisten is er vaak de idee dat er over de NAVO niet te praten valt. De eenheid zou gevaar lopen als we het over de NAVO hebben: over de kruisraketten zijn we het eens, maar over de NAVO niet.

De mening van de initiatiefgroep voor de bijeenkomst van 21 september staat daar lijnrecht tegenover: juist voor 1 november moet de discussie over de NAVO binnen de vredesbeweging worden aangekaart. Zo kan er een bundeling van vredeskrachten op gang komen die de NAVO op de korrel kan nemen na een beslissing op 1 november '85. Meer nog dan Lubbers c.s. besluit natuurlijk de NAVO zelf over plaatsing en andere oorlogsvoorbereiding.

Het initiatief voor de bijeenkomst van 21 september is afkomstig van de anti-NAVO-groep van BONK en is inmiddels onderschreven door de PSP. Daarnaast zijn er uitnodigingen de deur uitgegaan naar andere anti-NAVO-groeperingen om het comité te versterken en een bijdrage te leveren aan de discussie.

GERARD VAN ALKEMADE

Gerard van Alkemade is lid van de coördinatiegroep van BONK en PSP'er. Opgave voor de discussiedag van 21 september via: BONK anti-NAVO-groep, Postbus 11127, Amsterdam. Financiële ondersteuning via: postgiro 3191118 t.n.v. H. Krikke te Amsterdam.

DE WIL TOT OPTIMISME

Eén winstpunt van het afgelopen kongres is in elk geval dat we klare taal kunnen spreken. Bij het benaderen van potentiële nieuwe leden, hoeven we ons niet meer in duizend bochten te wringen om uit te leggen dat we er in de PSP nog niet uit waren of we nu of zelfstandig aan de komende verkiezingen zouden deelnemen of in een combinatie met PPR en CPN.

We gaan zelfstandig de verkiezingen in, voeren daarvoor een zelfstandige campagne, waarin we de standpunten van de PSP naar hartelust kunnen profileren en er ligt de garantie dat ook na mei '86 een zelfstandige PSP-fractie in de Tweede Kamer zal opereren. Maar er is méér. Want die zelfstandigheid betekent niet, dat we ons terugtrekken in het isolement. Integendeel: als we de kongresuitspraak serieus nemen zullen we ons met alle energie die in ons is moeten storten op het versterken van buitenparlementaire akties. In zo nauw mogelijke samenwerking met de sociale bewegingen én in samenwerking met de linkse politieke partijen, waarbij dan met name gedacht wordt aan PPR en CPN. En natuurlijk moet dat dan leiden tot een zo krachtig mogelijke oppositie van radikaal links in het parlement.

Een opstelling, zoals die door het kongres is vastgesteld, gaat uit van nogal wat pretenties. Het is nu aan ons, die pretenties waar te maken. Een absolute voorwaarde daarvoor is een fikse versterking van de partij. We hebben méér mensen nodig. Mensen die niet alleen lid van de PSP worden, omdat ze de parlementaire poot wel een aardige pendant vinden van hun buiten-parlementaire akties, maar mensen die zich ook willen inzetten om die partij organisatorisch en inhoudelijk zo sterk mogelijk te maken. Mensen die bereid zijn zich in te zetten voor de combinatie van buiten-parlementaire én parlementaire activiteiten - zoals die door de PSP wordt nagestreefd.

Het werven van nieuwe leden is niet alleen een taak van propagandisten of andere afdelingsbestuurders, het is een taak van ieder individueel PSP-lid. Zoals al in het vorig nummer van 'Bevrijding' werd

aangekondigd, wordt er op landelijk nivo hard gewerkt aan de produktie van allerlei materiaal dat in een ledenwerfkampagne kan worden gebruikt. Een briefje naar Postbus 700 in Amsterdam, of een telefoontje naar het afdelingsbestuur en iedereen kan in het bezit van dat materiaal komen. September is de maand waarin we er tegenaan gaan. Er vinden dan talloze activiteiten plaats rondom het *Volkspetitionnement* en in de *Vredesweek* en dat zijn dan ook de plekken waar we de mensen kunnen aantreffen die door de PSP en door PSP-ers aangesproken kunnen en moeten worden.

Landelijk worden die individuele activiteiten ondersteund - door advertenties, door onze radio- en tv-uitzendingen, door de geplande akties in *Woensdrecht* en *Moscou*.

Laten we de kansen die er in september - en daarna natuurlijk - liggen, niet laten glijpen. Duizend nieuwe leden erbij, dat moet toch een haalbare kaart zijn?!

HENK BRANDERHORST

foto: Ton Broekhuis

resoluties ingediend die door 'het buro' niet zijn overgenomen. Bram van der Lek, zelf lid van het buro, stelt voor het hier maar bij te laten. Met name de Duitsers zijn het daar niet mee eens: als je iets belangrijk vindt, mag je niet moe worden het aan de orde te stellen. Het konflikt tussen 'besturen' en 'getuigen' binnen de GRAEL in de notedop.

Op het eerste gezicht lijkt het of de GPA-inbreng tijdens de GRAEL-vergaderingen nogal minimaal is. In de praktijk ligt dat anders, aldus Herman Verbeek: "Bram en ik nemen relatief weinig deel aan de debatten binnen de GRAEL. Vooral als ze nog in de heethoofdige fase verkeren, laten we het even op z'n beloop. Maar we weten precies wat we willen en brengen dat als de gemoederen wat tot bedaren zijn gekomen naar voren. Dat blijkt over het algemeen het juiste moment te zijn, want we krijgen vaak onze zin".

Eén van de belangrijkste uitgangspunten van GPA - en van de GRAEL - is zoveel mogelijk steun en faciliteiten ter beschikking te stellen aan de progressieve bewegingen in Europa. Bram van der Lek: "Wat ik minimaal in deze vijf jaar zou willen bereiken is dat de doelstellingen van de milieubeweging, de vredesbeweging en de vrouwenbeweging helder op tafel komen. Dat is natuurlijk niet zo parlementair, maar daarmee zou ik al dik tevreden zijn".

N.N.

N.N. te Groningen wordt wederom hartelijk bedankt voor zijn aangename verrassing van f 5000,-.

Partijbestuur PSP

Vrouwen en ontwikkeling

Als minister Schoo in haar nota 'Herrijking Bilateraal Beleid' stelt dat voor miljoenen mensen in de Derde Wereld de voedselsituatie is verbeterd en er veel is bereikt op het gebied van alfabetisering, dan had ze in ieder geval niet de vrouwen op het oog. Het sinds kort ten opzichte van vrouwen gevoerde 'integratiebeleid' zal aan de toenemende verpaupering van vrouwen weinig kunnen veranderen.

Om twee redenen beschouwen we dit beleid als verkeerd en zelfs lachwekkend. Het suggereert dat vrouwen niet geïntegreerd zijn in het sociaal en economisch leven; het veronderstelt dat vrouwen (en ook kleine en landloze boeren) arm en onderontwikkeld zijn, omdat ze vergeten zijn in het ontwikkelingsbeleid.

Volgens gegevens van de Verenigde Naties uit 1975 verrichten vrouwen twee derde van alle arbeid! Dit is belangrijk om te onthouden. Niet alleen omdat dit cijfer door een internationaal erkende organisatie als de Verenigde Naties bekend is gemaakt, maar vooral omdat deze immense hoeveelheid werk die door vrouwen verzet wordt, simpelweg voor kennisgeving wordt aangenomen en verder niet gerespecteerd wordt. Het wordt zelfs niet eens geregistreerd. Dat vrouwen in Afrika voor tachtig procent van de voedselproductie verantwoordelijk zijn, is nauwelijks in de statistieken van de Verenigde Naties terug te vinden. Dat in delen van Latijns-Amerika in meer dan vijftig procent van de gevallen een vrouw aan het hoofd van de familie staat met alle daaraan verbonden verantwoordelijkheden, wordt totaal over het hoofd gezien. Dat miljoenen vrouwen in West- en Oost-Europa als huisvrouw tegelijkertijd onbetaald ziekenverpleegster, kokkin, kleuterleidster, naaister, schoonmaakster, psychologe of hoer zijn, wordt niet erkend.

Wat zijn daar de redenen voor? Volgens ons is dit voor een belangrijk deel te verklaren vanuit een te beperkte definitie van het begrip 'productie', gekoppeld aan de makro-economische berekening van het Bruto Nationaal Produkt. Productie wordt op nationaal en internationaal nivo berekend als Bruto Nationaal Produkt; dat wil zeggen alle tegen geldwaarde geruilde productie. Daardoor wordt bij voorbaat alle bovengenoemde, niet in geldwaarde berekende productie, buitengesloten. En juist die productie wordt vooral door vrouwen verricht. De econoom Gallbraith heeft een poging gedaan om deze productie door vrouwen te berekenen als deel van het Bruto Nationaal Produkt. Hij stelde vast, dat in de Verenigde Staten rond een kwart van het Bruto Nationaal Produkt het resultaat was van productie door huisvrouwen. Hoe groot moet dan wel niet de bijdrage van vrouwen in de Derde Wereld zijn, waar vele malen meer aan 'subsistentie'-productie wordt gedaan? Dat de productie door vrouwen niet in cijfers als het Bruto Nationaal Produkt is terug te vinden, zegt meer over de kwaliteit van zulke berekeningen dan over de betekenis van het werk van vrouwen. De genoemde gegevens tonen aan dat de productieve activiteiten van vrouwen een onontbeerlijk en integraal bestanddeel uitmaken van de maatschappij.

Kritiek

Behalve bovengenoemde kritiek op het beleid en meetinstrumenten is er ook politieke kritiek te leveren. Het integratiebeleid

NIET ALLEEN ZIELIGE SLACHTOFFERS

In de tweede helft van de maand juli wordt in Nairobi, Kenia de afsluitende conferentie over het 'decennium van de vrouw' gehouden. Vele Nederlandse vrouwen gingen niet naar deze conferentie, maar naar het alternatieve 'Forum'. Want kritiek op het ontwikkelings- en emancipatiebeleid van vele regeringen is er zeker te leveren. En die kritiek zou in de officiële conferentie te weinig uitgesproken worden. De 'Henk Lankhorst Stichting' van de PSP had ter voorbereiding van de Nairobi-conferentie twee themadagen belegd. Voor de eerste themadag in mei in Groningen schreven *Ieteke Witteveen* en *Ute Breithaupt* een analytisch artikel over de positie van vrouwen in Derde Wereldlanden. Zij konkluderden, dat er sprake is van een 'feminisering van de armoede'. Het ontwikkelingsbeleid moet drastisch om. 'Bevrijding' drukt hieronder enkele passages uit het artikel af.

veronderstelt dat vrouwen en de van hen afhankelijke mensen onderontwikkeld zijn omdat ze vergeten zijn in het ontwikkelingsbeleid. Maar moeten we niet eerder ervan uitgaan dat zij systematisch uitgesloten zijn om van hun onbetaalde arbeidskracht gebruik te kunnen maken? De problematiek van de verdere marginalisering van vrouwen en kleine en landloze boeren is niet een probleem van gebrek aan ontwikkeling, maar is daarvan een *konsekwentie*.

'vrouwelijke' productie

De huishoudelijke productie heeft als doel in de elementaire behoeften van ieder mens te voorzien en is voorwaarde voor verdere ontplooiing van iedereen. Van deze productie is vooral het leven en overleven van een groot aantal mensen in de

Derde Wereld direkt afhankelijk, maar ook in toenemende mate van mensen in de geïndustrialiseerde samenlevingen in het Noorden.

Door een drietal tendenzen wordt deze afhankelijkheid van de 'vrouwelijke' productie steeds groter. Als deel van het Bruto Nationaal Produkt neemt de industriële sektor in de Derde Wereldlanden wel toe, maar de vraag naar arbeidskrachten stagneert. De dienstensektor is met sprongen gegroeid en breidt zich verder uit. En het aantal echte boeren op het platteland neemt door de concentratie van het grondbezit af, terwijl tegelijkertijd steeds meer mensen op een klein stukje land zijn aangewezen.

Voor de economische situatie op het platteland verslechtert voortdurend. Het feit dat vooral vrouwen en met hen een groot deel van de plattelandsbevolking

steeds meer verarmen, kan gezien worden als een gevolg van de kapitalistische ontwikkeling, en als een noodzakelijk onderdeel van het proces van kapitaalakkumulatie. De feminisering van de armoede heeft zowel economische als niet-economische oorzaken waarbij de niet-economische dwang belangrijker is: "de uitbuiting van hele continenten en generaties onder het kolonialisme, het directe geweld en het structurele geweld van de zogenaamde diskriminatie in het racisme en hedentendage in het seksisme".

De praktijk

Hoe ziet dit proces van 'verhuisvrouwelijking' er globaal uit? In *India* liep het aantal boerinnen met 52% terug, het aantal boeren steeg daarentegen met 6%. Tegelijkertijd werden 43% meer vrouwen in de landarbeid in dienst genomen, vergeleken met 88% meer mannen. 9% van de van hun land verdreven vrouwen moesten op een andere manier in hun onderhoud voorzien.

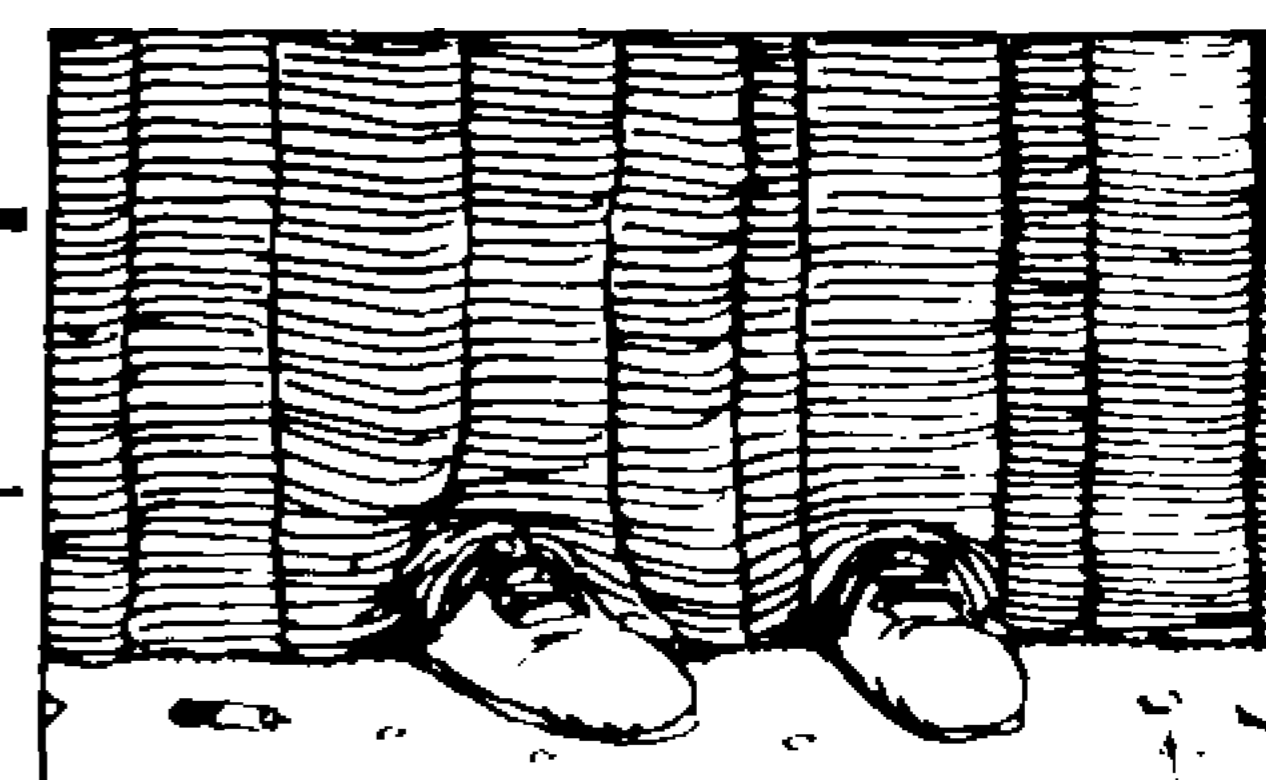
Tussen 1901 en 1961 bleef het aandeel van vrouwelijke landarbeiders tamelijk stabiel. In de tien jaar daarna, de tijd van sterke industrialisering, liep dit aandeel sterk terug en wel ongeveer veertig procent. Vrouwen die geen werk meer vinden in de agrarische sektor zijn gedwongen in de huisarbeid werk en inkomen te zoeken. Deze huisarbeid (in *India* vooral het kantwerken) werd gezien als methode om de grote armoede in landelijke gebieden te verminderen door vrouwen de mogelijkheid tot een 'bijverdienste' te geven. Deze strategie van het stimuleren van deze vorm van huisarbeid veronderstelt dat de kostwinner voor het geregelde inkomen zorg draagt en de vrouw thuis zit en tijd over heeft voor dit werk.

Deze 'verhuisvrouwelijking' geeft de mogelijkheid om heel lage lonen te kunnen betalen. Huisvrouwen zijn per definitie teruggeworpen op zichzelf, kunnen zich moeilijk organiseren en hun economische situatie laat hen geen andere mogelijkheid toe dan dat te accepteren.

Een in dit verband belangrijk verschijnsel

foto: Hannes Wallrafen

ACHTER HET GROENE GORDIJN

Met een optimisme, een luie sportverslaggever, die reeds bij de rust ter redactie een artikel over de overwinning van zijn thuisclub schrijft, waardig, schreef ik in de vorige 'Bevrijding' vooraf over de grote stap voorwaarts, die het wetsvoorstel-Wilbert Willems inzake een kortere vervangende dienst zou zetten. Volkomen misplaatst. Er werd geen stap verzet. Er vonden geen acties plaats. De zaak zit muurvast. Reden: het CDA.

Politiek is ook wandelgangen-werk. Wilbert had vantevoren bij enkele CDA'ers geïnformeerd, hoe het CDA over het wetsvoorstel zou stemmen. Het bleek, dat het CDA tegen zou gaan stemmen. Samen met de tegenstem van de VVD zou dat betekenen, dat het wetsvoorstel naar de prullenbak verwezen werd. Natuurlijk, er zijn enkele aardige CDA'ers, die voor het wetsvoorstel zijn. Maar het merendeel van de christen-demokraten is tegen. Dat vindt, dat dienstweigeren eigenlijk niet kan, maar dat het in het kader van de repressieve tolerantie toegestaan moet worden. Dienstweigeren is voor die CDA'ers toegestaan insubordinatie, waarop een stevige sanktie moet staan: vier maanden extra ter beschikking van de regering blijven.

Nu kon Wilbert toch niet, zo slijmden die aardige CDA'ers, hen tegen een wetsvoorstel laten stemmen, waar ze eigenlijk voor zijn. De fraktiediscipline vereist nu eenmaal, dat ze tegen zouden moeten stemmen. Je snapt toch wel, Wilbert, straks vindt er een belangrijke stemming over die kruiskrengen plaats en dan kun je als fractie warempel niet hebben, dat vlak daarvoor over zo'n lullig klein wetsontwerp als dat van jou verdeeld gestemd wordt. Als, Wilbert, je toch de plenaire behandeling van het wetsontwerp door laat gaan, provoceer je ons, aardige CDA'ers, tot gewetensnood en lok je ons uit tot verkeerd stemgedrag. Het is, dat je parlementaire onschendbaarheid geniet, Wilbert, anders zou je er zwaar voor boeten.

Deze chantage pasten die aardige CDA'ers natuurlijk niet toe. De christen-demokratie eigen, zochten ze een uitvlucht: de staatssekretaris van defensie zou spoedig met een wetsvoorstel over de variabele dienstplicht komen. Dat zou het wetsvoorstel van Wilbert overbodig maken. Navraag bij Defensie leerde, dat het voorstel van de staatssekretaris nog wel twee jaar op zich kan laten wachten.

Bitter maar waar: de PSP verloor een slag. Laat ik zeggen: maar niet de vrede.

CHRIS HUINDER

Vrouwen in Nicaragua: een openbare wasplaats

foto: Piet den Blanken

is het feit dat de land- en werkloos geworden mannen geen werk in andere sectoren zoeken, maar gaan handelen met de kantwerken die door hun vrouwen geproduceerd worden. Zij leven van het werk van hun vrouwen en hebben zelf het grootste belang bij het handhaven van het huisvrouwenbestaan.

Het proces om vrouwen in een huisvrouwenpositie te dwingen werd gesteund door nationale en internationale ontwikkelingsorganisaties die zich bezig hielden met het opzetten van naaikursussen, handwerk, gezondheidszorg enzovoort, projecten die ervoor moesten zorgen dat de voormalige Indiase boerin een goede huisvrouw zou worden. Iets dergelijks heeft zich midden negentiende eeuw in Engeland voltrokken, waar de arbeidsters tot huisvrouw werden omgevormd. Dit proces heeft aan het begin van deze eeuw ook in Nederland plaatsgevonden.

Voor Afrika hebben Boserup en Rogers een soortgelijke ontwikkeling vast kunnen stellen. Onder invloed van ontwikkelingsstrategieën veranderden de bezitsverhoudingen. De controle van de agrarische productie ging over op (vaak blanke) mannen, terwijl de vrouwen die voordien in de landbouw bezig waren, in plaats van onderricht in verbeterde bebouwingstechnieken les kregen in naaien, breien en taarten bakken. Naast deze cursussen werden door ontwikkelingsinstanties 'income generating activities' (inkomsten opleverende activiteiten) aangezwengeld, waardoor vrouwen naast alle onbetaalde arbeid ook nog onzekere en slecht betaalde huisarbeid moesten verrichten om überhaupt een eigen inkomen te verdienen.

Zelfs als de vrouwen leerden lezen en schrijven, dan ontbraken verdere ontplooiingsmogelijkheden om met deze kennis iets te kunnen doen. Zij vallen dan in een zogeheten sekundair analfabetisme terug. Technisch onderwijs ten behoeve van een betere landbewerking ontbreekt vrijwel geheel. Barbara Rogers heeft in

haar boek een aantal voorbeelden gegeven, hoe beperkte vrouwenprojecten worden opgezet en met welke tegenwerkingen ze te kampen hebben.

Kwaliteit

Wat we vast kunnen stellen is dat de arbeidsdeling tussen de seksen niet fundamenteel verandert. Wat er verandert is de hoeveelheid en de kwaliteit van het werk. Vrouwen moeten steeds meer voor minder of geen inkomen werken. Met het uitbreiden van de kapitalistische markteconomie komen vrouwen steeds meer in de niet- of laagst-betaalde banen terecht. De verpaupering van vrouwen en een groot deel van de plattelandsbevolking is een konsekwentie van de uitbreiding van het kapitalisme met zijn internationale markt en zijn financiële afhankelijkheidsrelaties. Parallel aan dit proces verloopt niet de veel besproken proletarisering, maar de verhuisvrouwelijking. De onderdrukking van vrouwen is dientengevolge niet te wijten aan één of andere ouderwetse ideologie, maar aan harde materiele belangen. De positie van vrouwen - verstoken van land, zeggenschap over eigen arbeid en lichaam - is te vergelijken met de afhankelijke situatie van slaven.

Bijna aan het einde van het door de Verenigde Naties aanbevolen en nagestreefde 'decennium van de vrouw' is het proces van toenemende verarming niet tot staan gebracht. Ook vrede en gelijkheid zijn er niet op vooruit gegaan. Naar wij menen is dit sterk verbonden met de onderdrukking en uitbuiting van vooral vrouwen. Vrouwen vervullen heden de functie die kolonies vroeger vervulden: ze vormen bron van rijkdom en macht. Zo is driekwart van de wereldbevolking gedoemd te leven op het absolute bestaansminimum.

Afsluitend menen we daarom te kunnen stellen dat vrouwen niet alleen zielige slachtoffers zijn van het kapitalisme, maar ook en vooral belangrijkste draagsters van een veranderingsproces in de richting

van meer gelijkheid op nationaal en internationaal nivo.

IETEKE WITTEVEEN
UTE BREITHAUPT

Het artikel is in zijn geheel terug te vinden in SVS-bulletin nr. 95, mei 1985. Naar aanleiding van de Nairobi-konferentie gaf de SVS in samenwerking met de Henk Lankhorst Stichting twee bulletins (nr. 95 en nr. 101) uit, waarin tal van artikelen over vrouwen, emancipatiebeleid en ontwikkelingsbeleid staan. De twee bulletins kunnen besteld worden bij het partijburo: 020-267374.

Literatuur:

Esther Boserup, Women's role in Economic Development, London/1970
Barbara Rogers, The Domestication of Women, London/New York/1980

GEEN PLEK, NERGENS

Eind 1983 zette staatssecretaris Kappeijne van de Coppello het terugkeerproject van 522 migranten stop. Heel abrupt, van het ene moment op het andere. In een klap verloren deze in Nederland verblijvende buitenlanders elk perspectief op het opbouwen van een nieuw bestaan in hun land van herkomst. Begin dit jaar nam PSP-Kamerlid Andrée van Es een kijkje in Turkije, als voorbereiding op een Kamerdebat over het remigratiebeleid. In dit nummer van 'Bevrijding een kort verslagje van die reis en een langere beschouwing over de problemen rond de remigratie.

"Mijn naam is Cemal Yavuz. Ik ben in 1968 naar Nederland gekomen. Ik heb 14 jaar in een metaalbedrijf gewerkt, tot dat dit bedrijf failliet ging. Nu ontvang ik een RWW-uitkering voor een alleenstaande. Mijn vrouw en kinderen wonen in Turkije. Ik ben 47 jaar oud. In Nederland kan ik geen werk meer krijgen; niemand wil me hebben. Van

de bijstandsuitkering die ik ontvang kan ik naast mijn eigen huishouden, niet in het onderhoud van mijn gezin in Turkije voorzien. Ik wil graag weer bij mijn vrouw, kinderen en familie in Turkije wonen. Ik wil er ook graag werken.

In 1982 heb ik een aanvraag voor een terugkeerproject ingediend. Ik wil in Turkije graag een boerderij/veehouderij beginnen. Met mijn spaargeld en een lening in Turkije van dertigduizend gulden heb ik in Turkije een moderne stal laten bouwen. In Nederland heb ik tienduizend gulden geleend ten behoeve van het project. Maandelijks los ik honderd gulden af van mijn uitkering. Ik heb een cursus rundveehouderij en melkveehouderij gevolgd te Oenkerk.

Ik verlang erg naar mijn gezin. Het terugkeerproject zou mij in staat stellen om weer met mijn vrouw en kinderen in Turkije te kunnen leven. Ik zou zelf in hun onderhoud kunnen voorzien. Daarnaast zou het project werk en inkomen bieden aan mijn drie broers.

De stal staat nu leeg. Ik heb mijn traktor al moeten verkopen om de Turkse lening te kunnen aflossen. Wanneer het project niet doorgaat kom ik in nog grotere moeilijkheden. Misschien ben ik dan gedwongen in Nederland te blijven. Maar wat moet ik hier zonder vrouw en kinderen en zonder

werk? Ik heb het benauwd in Nederland. Ik wil graag leven in Turkije".

Niet uniek

Het verhaal van *Cemal Yavuz* is niet uniek. Hij is één van de vijfhonderdtweentwintig migranten wiens terugkeerproject door een beslissing van staatssecretaris Kappeijne van de Coppello eind 1983 abrupt werd stopgezet. Door deze beslissing waren zij niet alleen hun spaargeld kwijt, ook verloren zij in één klap elk perspectief op het opbouwen van een bestaan in eigen land.

De wens om ooit naar het eigen land terug te keren is kenmerkend voor migranten. "Ik kan me geen migrant voorstellen die geen heimwee heeft, maar ook geeneen die eigen land niet idealiseert", zegt de Turkse *Ozden Kutluer*.

De tijd dat Nederlandse bedrijven op grote schaal gebruik maakten van het aanbod van goedkope buitenlandse arbeidskrachten is allang voorbij. De wervingen werden met het doorzetten van de economische crisis vanaf het midden van de jaren zeventig stopgezet.

Voor de in Nederland aanwezige migranten betekende de crisis werkloosheid en daarmee een gevoel van overbodig zijn, versterkt door het opkomend racisme.

Het verhaal van Cemal Yavuz illustreert hoe deze veranderde omstandigheden de wens tot terugkeer doen toenemen. Maar terugkeer is een uiterst hachelijke onderneming. De economische situatie in de herkomstlanden is onder invloed van de crisis nog verder verslechterd. Werkloosheid en inflatie hebben ongekende hoogten bereikt.

Terugkeerders krijgen bovendien nog eens te maken met reïntegratieproblemen: zij zijn na een jarenlang verblijf in West-Europa tot 'gast in eigen land' geworden. Door de omgeving worden zij met wantrouwen en afgunst bekeken en voor de teruggekeerde kinderen geldt dat zij daar, net zoals hier het geval is, tot een tweede generatie migranten behoren. Desondanks wagen steeds meer migranten de gok om terug te gaan. Verleden jaar waren dat er zo'n tienduizend.

Tweeslachtig

Het Nederlands remigratie-beleid kende tot voor enkele jaren een hervestigingsprogramma om tegemoet te komen aan de wens tot terugkeer. Erkend werd dat gebrek aan voldoende kapitaal, scholing en 'know-how' een grote belemmering vormden om terugkeerbewensen te konkretiseren. Het "Terugkeer Projecten Programma" (kortweg TPP), met als centrale doelstelling een vrijwillige terugkeer van migranten op basis van een duurzaam toekomstperspectief, omvatte naast voorlichting, een maximale bijdrage van honderdduizend gulden, die deels als lening, deels als subsidie beschikbaar werd gesteld.

De houding van de Nederlandse overheid ten opzichte van het TPP werd van het begin af aan gekenmerkt door tweeslachtigheid. Terugkeer werd beschouwd als in strijd met het door dezelfde overheid beleiden integratiestreven. Onder verwijzing naar een nader te formuleren minderhedenbeleid kreeg het 'TPP' de voorlopige status van experiment. Dit betekende, naast voortdurende onzekerheid over de voortgang van het programma, tevens dat de ter beschikking gestelde middelen beperkt bleven en bij lange na niet voldoende waren om aan de vraag van de migranten te voldoen.

Met het verschijnen van de 'Minderhedennota', in september 1983, werd het Terugkeerprogramma met terugwerkende kracht stopgezet. De regering kondigde aan "voorwaarden scheppend remigratiebeleid" te willen gaan voeren. Die voorwaarden bleken echter niets te maken te hebben met bestaansmogelijkheden in het land van herkomst, maar uitsluitend met het vertrek uit Nederland: de overheid stelde een "basisfaciliteit" voor in de vorm van een vergoeding van reis- en verhuiskosten en een aanloopkostensubsidie van duizend gulden. In maart 1984 werden deze regeringsplannen als volstrekt onvoldoende door de Tweede Kamer afgewezen. Staatssecretaris Kappeijne van de Coppello beloofde een nieuw, verbeterd voor-

TURKSE REMIGRANTEN

VERSCHEURDE KULTUUR

In februari ging ik ter voorbereiding van de discussie in de Kamer over remigratiebeleid met vier andere kamerleden en een griffier op reis naar Turkije. De bedoeling was enkele remigranten te bezoeken en gesprekken te voeren met ambtenaren over de uitvoering van sociale zekerheidswetgeving en onderwijs. De reis leverde geen representatief beeld op over de problemen rondom remigratie. Door sneeuwstormen viel een bezoek uit aan een dorp, waarvan een groot deel van de mannelijke bevolking was weggetrokken naar West-Europa. Wat zou terugkeer op grote schaal gaan betekenen voor werkgelegenheid, sociale problemen enzovoorts? Geen kans om de ontwikkelingen op deze schaal en op een structurele manier aan de orde te krijgen.

Wel ging het om (noodzakelijke) onderwijsaanpassingen en diploma-vergelijking. De Turkse overheid leek echter meer geïnteresseerd in de vraag hoe van daar uit het Nederlandse onderwijssysteem beïnvloed zou kunnen worden: Turkse boeken, vanuit Turkije

gestuurde mensen om de Nederlandse onderwijzers bij te scholen, maatregelen om het Nederlandse schoolsysteem zo om te vormen dat van kinderen 'goede burgers' gemaakt zouden worden. Turkse les, zeker, maar geen les in de taal van de Koerden, want 'daar hebben ze hier niets aan'. De taal van alle Turkse kinderen is Turks! Voordat de sfeer écht vijandig werd, was het gesprek beëindigd.

Het bezoek aan enkele remigranten en hun bedrijfjes riep het beeld op van Nederlanders die bij wijze van nazorg nog eens kwamen kijken hoe onze voormalige Turkse medeburgers het maakten, met alle paternalisme en ongezonde nieuwsgierigheid vandien: "Gaat het goed met Uw bedrijf? Maakt U nu winst? Heeft U Uw lening al afbetaald? Ja? Mag ik U dan feliciteren? Hoeveel spaargeld heeft U er nu ingestoken? Uw kinderen doen het goed op school?" Kortom, wat moet je daar nu tussen?

Toch steek ook ik er veel van op. Bijvoorbeeld welke problemen iemand met een WAO-uitkering kan krijgen, die

vanuit Turkije niet op te lossen zijn. Of dat de Turkse overheid absoluut niet zit te wachten op remigranten en dan ook geen poot uitsteekt. En natuurlijk over de politieke situatie, met noodwetgeving, politieke gevangenen, processen tegen linkse mensen en groepen en gewapende militairen in het straatbeeld. Maar vooral ook hoe verscheurend trekarbeid is, hoeveel generaties dat nog door zal werken, in Turkije en in Nederland. De Turkse zoon van de bakker in Izmit, die tot zijn achttiende jaar in Nederland heeft gewoond, zal altijd heimwee hebben naar de Tilburgse disko. Zijn zus, die in Nederland is achtergebleven, zal altijd blijven denken dat ze eigenlijk thuis hoort in Turkije. Die verscheurdheid is niet op te lossen met diplomavergelijking of pensioenvoorziening. Erkennen van die verscheurdheid zou misschien meer ruimte bieden voor fatsoenlijke politieke voorwaarden dan nu gebeurd is in de Tweede Kamer.

ANDRÉE VAN ES

Een met Nederlands geld opgezet terugkeerproject in Andalusië, Spanje

foto: Jan Banning/NFK

stel. In afwachting hiervan brachten een aantal Kamerleden, waaronder PSP-Kamerlid Andrée van Es, een bezoek aan terugkeerprojecten in Turkije en Marokko.

Woonlandbeginsel

Met het uitblijven van de beloofde remigratie-nota, nam de onzekerheid onder migranten toe. Mensen wilden terug, maar wisten niet wat ze van de Nederlandse overheid konden verwachten. April 1985 werd de 'Remigratie-nota' eindelijk aan de Kamer aangeboden. Allereerst werd duidelijk dat het om een *voorlopige* regeling ging; het remigratie-voorstel is een experiment van één jaar. Naast de al in de 'Minderhedennota' aangekondigde "basisfaciliteit" bleek het enige nieuwe beleidsvoornemen het voorstel te zijn dat migranten, ouder dan vijfenvijftig jaar en

langer dan een half jaar werkloos, met behoud van bijstandsuitkering naar hun eigen land kunnen terugkeren. Die bijstandsuitkering wordt dan echter wel gekort, afhankelijk van de kosten van levensonderhoud in het herkomstland; volgens het zogenaamde "woonlandbeginsel". Bovendien blijkt het een beperkte groep te zijn die voor de remigratieregeling in aanmerking komt: Spanjaarden, Italianen, Portugezen en Grieken worden als EG-onderdanen van de regeling buitengesloten. Voor hen zou het "recht op vrijverkeer" gelden. Wat dit met een "duurzaam toekomstperspectief" (Minderhedennota) te maken heeft, blijft overigens onduidelijk. De Turkse of Marokkaanse migranten die wel van de voorgestelde regeling gebruik kunnen maken, verspelen bij remigratie het recht op terugkeer naar Nederland.

In de gedachte van de Nederlandse regering is terugkeer een "vrijwillige, individuele keuze", die geheel de eigen verantwoordelijkheid is van de remigrant. Niet alleen worden zo alle structurele factoren ontkend die van invloed zijn op de terugkeerswens van migranten in Nederland en die een "vrijwillige keuze" tot een wel zeer relatief begrip maken, ook wordt voorbijgegaan aan de uiterst onzekere vooruitzichten in het land van herkomst. Weg is weg.

Tijdens de behandeling van de Remigratie-nota in de Tweede Kamer bleek dat de regeringspartijen ondanks hun aanvankelijke kritiek op de eerdere plannen, uiteindelijk toch instemden met het voorgestelde beleid. De enige concessie die de regering deed, was de toezegging dat ook migranten uit de EG-landen een beroep op de remigratie-faciliteiten kunnen doen, in-

dien de belangstelling hiervoor bij migranten uit niet-EG-landen achterblijft bij de verwachting. Een zeer diskutabele oplossing, verschillende groepen migranten worden op deze manier tegen elkaar uitgespeeld.

Moties van de PSP-fractie, om een terugkeer-optie binnen drie jaar mogelijk te maken of om een regeling te ontwerpen waarbij kinderen van remigranten het recht behouden om hun ouders opnieuw naar Nederland te laten komen, werden verworpen. Hetzelfde lot trof veel minder vergaande moties van de PvdA en D'66 die een terugkeer-optie voor minderjarige kinderen voorstelden.

Oprotpremies

Het is een cynische konstatering dat na het jarenlange touwtrekken rond een fatsoenlijke remigratie-regeling, de enige groep migranten voor wie na terugkeer een, zij het mager, toekomstperspectief wordt geboden, de oudere werkloze in Nederland overbodig geworden migranten zijn.

Hun gerechtvaardigde terugkeerverlangens worden bovendien gebruikt om het woonlandprincipe in te voeren, een beginsel dat tot nu toe - als het om kinderbijslag ging - door een Kamermeerderheid is afgewezen. De besparing die invoering van het woonlandbeginsel met zich mee brengt betekent dat de Nederlandse overheid ook nog aan de terugkeer verdient. De groep migranten voor wie alleen de basisfaciliteit geldt is groot: diegenen die nog wel werk hebben en zij die, werkloos, jonger zijn dan vijfenvijftig jaar.

De werkenden blijven afhankelijk van de individuele oprotpremies zoals die door het bedrijfsleven worden aangeboden: een bedrag ineens, van zo'n vijftienduizend gulden, gekoppeld aan vertrek uit Nederland en verlies van alle hier opgebouwde rechten.

Terughoudendheid en dereguleringsstrevens van de overheid maken de cirkel rond: het was het bedrijfsleven dat als eerste migranten naar Nederland haalde en het is hetzelfde bedrijfsleven dat migranten met een fooi weer terugstuurt naar het land van herkomst.

Migrant als Cemal Yavuz die werkloos en jonger dan vijfenvijftig jaar zijn moeten het zelf maar uitzoeken. In Nederland blijven gescheiden van hun gezin, met een uitkering bovendien die onvoldoende is om dat gezin van te onderhouden. Of terug gaan met behulp van de aangeboden basisfaciliteit, na afstand gedaan te hebben van alle in Nederland opgebouwde rechten, naar het gezin, een ongewisse toekomst tegemoet.

Op veel drukbezochte bijeenkomsten van migrantenorganisaties over remigratie hebben wij de afgelopen maanden het PSP-standpunt uiteengezet. De Turken, Grieken en Spanjaarden die wij daar ontmoetten waren verbitterd; zij voelen zich gebruikt en afgedankt. Hier zijn de meesten niet langer nodig, en worden ze bedreigd door toenemend racisme, terwijl de regering hen de mogelijkheid voor een perspectiefvolle terugkeer naar het land van herkomst onthoudt.

De verscheurdheid van migranten blijft bestaan; de nu gekozen regeling houdt haar ook *daadwerkelijk* in stand.

ANDRÉE VAN ES
JOOSJE LAKMAKER
ROGER ZEEGERS DE BEIJL

EEN NIEUWE SCHOLING

"Eigenlijk zou ik daar wel eens meer van willen weten", verzuchtte een der aanwezigen ruim een jaar geleden tijdens een bijeenkomst van de Amsterdamse PSP-vrouwengroep. Ze vond dat ze te weinig thuis was in de achtergronden van het feminisme. Nu, inmiddels weet ze d'r meer van - en zij niet alleen. Met haar lopen er momenteel nog zo'n tien dames rond in Amsterdam die zich uitgebreid verdiept hebben in het feminisme en de vrouwenbeweging; breek ze de bek niet open!

Ditmaal bleef het niet bij een hartekreet. Er zaten vrouwen in het Amsterdamse PSP-vrouwengroepje die vergelijkbare verlangens bleken te koesteren; ze staken de koppen bij elkaar, belden met de Stichting Vorming & Scholing (SVS) van de PSP en maakten een afspraak om eens over de mogelijkheden voor een feminisme-scholing te overleggen. Zo ontstond een klubje dat samen met iemand van SVS in vrij korte tijd een vrolijke doch degelijke scho-

lingskursus in elkaar wist te zetten. In de tweede helft van 1984 werd de cursus uitgevoerd, en met sukses: de deelnemers waren vol lof. Dat deed de SVS ertoe besluiten dat het zinnig zou zijn op grotere schaal met deze scholing aan de weg te timmeren. Er moest maar een mooi boekje van gemaakt worden. Na behoorlijk wat schrijf-, plak- en drukwerk zijn wij thans zover dat we met blijdschap kennis kunnen geven van de verschijning van "Dames & Heren", een brochure van kloek postuur: 72 pagina's op tijdschrift-formaat.

Schone verhalen

Niet alleen over de ontstaansgeschiedenis maar ook over de inhoud van de brochure zijn schone verhalen te vertellen. Centraal daarin staat het feminisme in al haar gedaantes: de talrijke stromingen die zich onder die naam verenigen, de verschillende bondgenootschappen die met anderen gesloten zijn, de strategische keuzes die gemaakt werden en worden, en de diverse onderwerpen waar het feminisme zich tegenaan bemoeit.

In totaal beslaat de cursus tien bijeenkomsten. De eerste drie daarvan zijn gewijd aan de verschillende stromingen binnen de vrouwenbeweging. Deis worden die verschillen gepresenteerd aan de hand van

algemene theorieën die binnen delen van de vrouwenbeweging cirkuleren, deels wordt de discussie gepresenteerd aan de hand van de uiteenlopende standpunten op twee terreinen: seksualiteit en basisinkomen. De twee daaropvolgende avonden gaan over de relatie feminisme-socialisme. Daarbij komen vragen aan de orde als: is die relatie zo vanzelfsprekend? Bestaat er niet evengoed een samenhang tussen feminisme en liberalisme? Zijn socialistische theorieën eigenlijk wel uit te bouwen naar gebieden als psychologie, seksualiteit en privé-relaties? Is de band met socialistische groeperingen niet vooral een strategische keus? Pittige vragen, die flink wat discussie kunnen oproepen. De cursus vervolgt met de opvattingen van de PSP over feminisme, en knoopt daarvoor aan bij de brochure naar aanleiding van het feminisme-kongres van 1982. Voor dat onderwerp zijn twee bijeenkomsten uitgetrokken. De achtste bijeenkomst behandelt de vragen die het feminisme op organisatorisch vlak heeft opgeworpen. Hoe functioneren vrouwen in partijen en ander (linkse) gezelschappen, zijn de belemmeringen die ze daar zo dikwijls onderkennen specifiek voor vrouwen of zijn het meer algemene problemen, en trekken vrouwen gewoon eerder aan de bel? Wat valt er tegen dat soort belemmeringen te doen? Wat leveren de al voorgestelde maatregelen in de praktijk op?

De cursus besluit met twee (of, als er voldoende belangstelling is, meer) avonden over vrij gekozen onderwerpen.

Meer

Het aardige van de brochure is dat-ie meer biedt. Naast de cursus-opzet is tevens al het benodigde materiaal opgenomen: stukken uit de *Groene Amsterdammer* over feminisme en links, een artikel van *Joke Smit* over de strategie van de vrouwenbeweging, overzichten van standpun-

ten van de diverse klupjes binnen de vrouwenbeweging, stukken met een duidelijke uiteenzetting over basisinkomen en seksualiteit, bijdragen van vrouwen over hun reilen en zeilen in de PSP, kortom: je kunt het zo gek niet bedenken of het staat erin. Tevens wordt uitgebreid aandacht besteed aan de voorbereiding van de cursus en aan de methodische kanten ervan. Hoe pak je de werving aan, hoe bereid je jezelf voor op het begeleiden van de cursus, waar moet je rekening mee houden in een nabespreking en hoe betrek je de deelnemers er zoveel mogelijk bij? Per onderdeel zijn suggesties opgenomen voor mogelijke werkvormen. Die variëren van vragenlijsten voor enquetes tot instructies voor rollenspellen; voorts is de handleiding rijkelijk voorzien van tips over hoe je het beste op antwoorden, vragen en reacties kunt inspelen.

De brochure biedt zodoende materiaal voor kursisten en begeleid(st)ers, en kan individueel of in een scholingsgroep gebruikt worden. Mochten er in jullie afdeling derhalve plannen bestaan om een scholing op te zetten, dan kan deze brochure een mooie start betekenen. En uiteraard is SVS bereid te helpen met het verder uitwerken van een cursus, of kunnen we jullie in contact brengen met de vrouwen die de cursus in Amsterdam begeleid hebben.

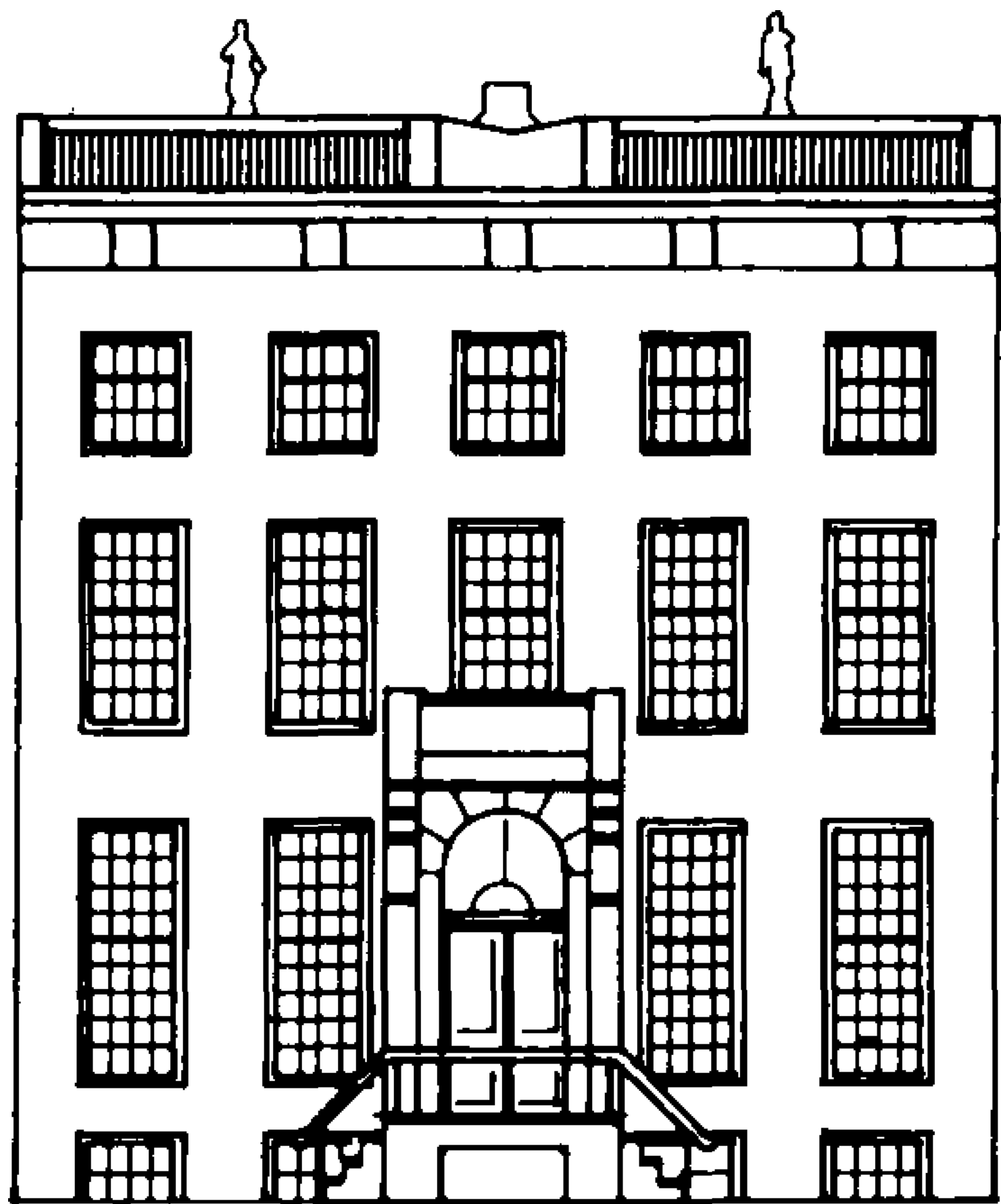
KARIN SPAINK

Dames & Heren kost f 8,- en is te bestellen bij: SVS-PSP, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, tel.: (020) - 267374. Op hetzelfde adres kun je terecht voor cursusbegeleiding, hulp bij het opzetten van een cursus en andere vragen.

(Advertentie)

Waar vindt u nog zo'n bank...

Een bank, klein genoeg om u persoonlijk te adviseren. Groot genoeg

om veel voor u en uw geld te kunnen doen.

Sterk genoeg om u volstrekte zekerheid te bieden.

En betrokken genoeg om maatschappelijk verantwoord te kunnen functioneren.

De Hollandse Koopmansbank in Amsterdam. Alle bankzaken voor particulieren, voor bedrijven, instellingen, organisaties en verenigingen.

Zo'n bank zou uw bank kunnen zijn: Hollandse Koopmansbank.

HKB hollandse
koopmansbank nv
een bank waarmee u het eens kunt zijn
Keizersgracht 674, 1017 ET Amsterdam, tel. 020-271066

(Advertentie)

Wat zijn progressieve thrillers?

Dat zijn thrillers waarin de lezer niet wordt getraakteerd op het Rode of Gele Gevaar, aantrekkelijk geweld of bewonderenswaardig machisme. In onze 4 nieuwe thrillers gaat het om spannende plots en herkenbare situaties.

WESSEL EBERSOHN

Verscheurde nacht

Gevangenispsychiater Yudel Gordon lost de moord op een zwart meisje in Johannesburg op. Een sterke, psychologische thriller. Pb. 225 blz. f 19,50

GILLIAN SLOVO

Moord op de redactie

Feministische journaliste onderzoekt de dood van een linkse playboy, in het Londen van collectieven, marxistische astrologen en muesli. Pb. 164 blz. f 19,50

JOSEPH HANSEN

Een man, een man, een moord?

De populaire radiopresentator werd gechanteerd met een homoseksuele jeugdvriendschap. Dave Brandstetter kent de West Coast door en door en vindt de moordenaar. Pb. 2e druk, 204 blz. f 19,50

JULIAN RATHBONE

Argand en de stillen

Zweert de politietop tegen de eerlijke commissaris Jan Argand samen? Zijn bazen trekken uiteindelijk aan het kortste eind. Pb. 225 blz. f 19,50

Thrillers bij Van Gennepp/In boekhandel & warenhuis

ONDERSTE BOVEN

Vrouwen en wonen. Zojuist verscheen bij de Stichting Burgerschapskunde een werkboek over 'Vrouwen en gebouwde omgeving', geschreven door Liesbeth Bloeme en Vivienne Tersteeg, beiden planologe met ervaring als begeleidsters van vrouwen-groepen. Een uitgebreide geschiedenis van het bouwen in Nederland. Het tweede deel van het boek bevat oefeningen die de lezeres inzicht verschaffen in alle aspecten van ruimtelijke ordening. Verder adressen, literatuuroppgave en audiovisuele middelen. Het boek kost f 8,- (excl. porto en BTW). Bestellen: Stichting Burgerschapskunde, Postbus 349, Leiden, tel.: 071 - 899272 (ná 19 augustus: 071 - 121841).

Geheimagent. Bij de buit van de Onkruid-krak in Utrecht (eind 1984) was een lijst van inlichtingen-medewerkers van de diverse politie-inlichtingendiensten. De PSP in Nieuwegein trof op deze lijst een naam van een ambtenaar van de Gemeentelijke Sociale Dienst. Naar aanleiding daarvan stelde deze PSP-afdeling een brochure samen die deze 'geheim agent' ontmaskert. Bestellen door overmaking van f 2,60 naar postgiro 2215369 t.n.v. PSP afdeling Nieuwegein met vermelding van 'Wie is de vijand'.

Anti-atoombombers 't Harde 1985. Elke twee jaar wordt in september in 't Harde op de Veluwe een 'anti-atoombombers' gehouden. De laatste was in september '84. Toch wordt ook dit jaar een mars georganiseerd. De reden daarvoor is de beslissing van de regering om in november '85 definitief te besluiten over de plaatsing van de kruisraketten in Woensdrecht. Daarom vindt de mars ook dit jaar plaats en wel op zaterdag 28 september (in de Vredesweek) onder het motto 'Geen kernwapens in Nederland, dus zeker geen kruisraketten'. Inmiddels is voldoende propagandamateriaal aangemaakt dat kan worden besteld bij: Margreet (05784 - 692) of Postbus 327, 8160 AH Epe.

Herverdeling arbeid. Op zaterdag 14 september vindt in het RAI-kongrescentrum in Amsterdam het kongres 'Herverdeling betaalde en onbetaalde arbeid' plaats. De organisatie van dit kongres is in handen van een groot aantal vrouwen uit diverse vrouwenorganisaties in samenwerking met het sociaal-kultureel centrum De Populier. Dit kongres is een vervolg op het kongres dat in mei 1983 over hetzelfde onderwerp plaatsvond. In de kongresbundel aandacht voor de werkzaamheden van een werkgroep die na dat eerder kongres aan het werk ging. Tijdens het kongres van september a.s. zullen financierings- en invoeringsvoorstellen ter discussie staan. Nadere informatie over dit kongres is te vinden in een folder die is aan te vragen bij: De Populier, Nwe Herengracht 93, Amsterdam, 020 - 233673.

Tien jaar Milieu Educatie (1). In september 1975 werd de Stichting voor Milieu-educatie opgericht. Dit jaar bestaat zij dus tien jaar. De Stichting kwam voort uit protest tegen de propaganda vóór kernenergie van het 'Atoomforum', een klub mensen uit het bedrijfsleven, research-instituten en de overheid die vond dat je je geen zorgen meer hoeft te maken en dat uitdroegen d.m.v. een dure tentoonstelling. Uit dat eerste protest tegen die eenzijdige voorlichting kwam, met behulp van een subsidie van de overheid, een professionelere expositie onder de titel 'Energie Educatief' voort en werd de stichting op poten gezet. In haar tiende levensjaar komt de Stichting met het eerste nummer van een eigen blad onder de titel 'Milieu Educatie'. Om de lezers de kans te geven met het blad kennis te maken zal de eerste jaargang gratis zijn. Opgave en informatie: Stichting

Milieu-educatie, Oude Gracht 42, Utrecht, 030 - 333357.

Tien jaar Milieu Educatie (2). In de tien jaar van haar bestaan heeft de Stichting Milieu-educatie zo'n vijftig verschillende titels het licht doen zien op het gebied van educatief materiaal voor verschillende doelgroepen binnen onderwijs en vormingswerk. De Stichting geeft informatie en voorlichting over milieu-problemen, zij verzorgt cursussen, trainingen en bijscholingen en ijvert voor een vaste plaats voor de milieu-educatie binnen het onderwijs. Onlangs publiceerde de Stichting een nieuwe uitgavenfolder waarin alle publikaties zijn opgenomen die op dit moment voorhanden zijn. Behalve een korte inhoudsbeschrijving geeft deze folder per uitgave informatie over de doelgroep waarvoor die uitgaven bestemd zijn (dus: basisonderwijs, brugklas/lbo, Mavo e.d.). Te bestellen: SME, Oude Gracht 42, Utrecht, 030 - 333357.

Vrouwenverkiezingsprogramma. De 'Vereniging voor Vrouwenbelangen' - voortgekomen uit de 'Vereniging voor Vrouwenkiesrecht' - publiceerde vorige maand de brochure 'Vrouwenwensen zijn mensenbelangen'. Deze uitgave richt zich op de verkiezingsprogramma's voor de Tweede Kamerverkiezingen van '86 die dezer dagen door de partijen worden vastgesteld. Dwars door de diverse partijen heen wordt door vrouwen gewerkt aan gezamenlijke eisen als 'economische zelfstandigheid', 'herverdeling van arbeid' e.d. In de brochure komen naast die economische eisen ook zaken aan de orde als (tweede kans) onderwijs, kinderopvang, ruimtelijke ordening, gezondheidszorg en samenleefvormen. De brochure kost f 3,50 en kan worden besteld via postgiro 110444 t.n.v. Vereniging voor Vrouwenbelangen, Rijsburgerweg 28, Leiden met vermelding van de titel. Nadere informatie: 071 - 155063.

't Kan Anders. Het tweede nummer van 't Kan Anders dit jaar neemt het gebroken gewoortje serieus: artikelen over dienstweigeren, belastingweigeren en weigering van produktie van militair materieel. Daarnaast een artikel over de Gandhi-beweging in India en - uiteraard - een 'in memoriam' voor de op 10 maart j.l. overleden Al Jongkind. Losse nummers: f 5,50, proefabonnement (2 nrs.) f 6,- en een jaarabonnement (4 nrs.) f 21,-. Opgave: 't Kan Anders, Vlamingsstraat 82, 2611 LA Delft.

Het Anarchisme in Frankrijk. In het kader van de manifestatie 'La France aux Pays-Bas' is tot 20 augustus in de Nieuwe Kerk (aan de Dam in Amsterdam) de tentoonstelling 'Anarchisme in Frankrijk en Nederland' te zien. Velen zien deze politieke stroming als vorm van terrorisme of als wereldvreemde utopie. De tentoonstelling laat zien dat het anarchisme in beide landen veel invloed op het maatschappelijke en kulturele leven heeft gehad. Te bezichtigen: dagelijks van 11.00 tot 17.00 uur, 's zondags van 11.00 tot 15.00 uur. Toegang f 3,-.

Verbeelding aan de macht. Eveneens in het kader van 'La France aux Pays-Bas' is tot 8 september in het Amsterdams Historisch Museum (Kalverstraat 92, Amsterdam) de expositie 'De verbeelding aan de macht' te zien. Een tentoonstelling over de protestbewegingen van de jaren zestig: Provo 1966, Berlijnse studenten '67 en '68, Parijs mei '68, Amsterdam Maagdenhuisbezetting '69. Open: ma. t/m vrij, 10.00 - 17.00 uur, 's zondags 13.00 - 17.00 uur. Toegang: f 3,50.

Gezocht. Voor de begeleidingsgroep van de emancipatiewerkster van de PSP worden nieuwe kandidaten gezocht. Het is van belang dat in deze begeleidingsgroep mannen en vrouwen uit verschillende geledingen van de partij zitting hebben. Met nadruk worden vrouwen uit een vrouwengroep opgevoerd. Taken bestaan uit: ondersteunen en begeleiden van emancipatiewerkster; voortgangsbewaking; leggen van verbanden naar organisatie als geheel; opstellen van werkplan; evaluatie. De begeleidingsgroep geeft een zwaar wegend advies aan het bestuur over al of niet voortzetten van arbeidskontraakt en over wijzigingen of bijstelling van opzet van het projekt. Heb je belangstelling? Vraag dan nadere informatie bij: Emancipatiewerkster PSP, Josje Adriaansen, Postbus 700, Amsterdam. Tel.: 020 - 267374 of 078 - 133568.

Nicaragua. Op zaterdag 20 juli vindt in Amster-

Illustratie uit 'Vrouwenwensen zijn mensenbelangen' van Elly Holzhaus

dam de manifestatie 'Jongeren in Nicaragua' plaats, met veel Latijns-Amerikaanse muziek, een forumdiscussie over de Contra's met als spreker o.a. Carlos Arguello en een feest omdat het zes jaar geleden is dat de Somoza-diktatuur verjaagd werd. De manifestatie wordt gehouden op het Leidseplein en in Paradiso op initiatief van het Nicaragua Komitee. Financiële ondersteuning kan via postgiro 5352767 t.n.v. NKN te Utrecht met vermelding van 'gift'.

Nijmeegse Vierdaagse. Ook dit jaar, van 16 tot 19 juli, wordt in Nijmegen weer de Vierdaagse gelopen. Ook dit jaar loopt de wandelklub 'Is het hier oorlog' weer mee. Niet tegen de Vierdaagse, maar tegen deze wandeltocht als propagandamiddel voor het militarisme. En tegen de agressieve sfeer die er traditioneel in Nijmegen heerst tijdens de Vierdaagse: veel vrouwen, homo's en buitenlanders durven die dagen de stad niet meer in of ontvluchten zelfs de stad of gaan op vakantie. Ondersteun het protest, ondersteun 'Is het hier oorlog': vorig jaar werd de antimilitaristische wandelklub gediskwalificeerd omdat zij weigerden een militaire pontonbrug te gebruiken. Tegelijkertijd werd 'Is het hier oorlog' uitgesloten van alle volgende Vierdaagse. In het proces dat daarop tegen de Vierdaagse-organisatie is aangespannen is nog geen uitspraak gedaan. In afwachting daarvan is wel een alternatieve Vierdaagse georganiseerd: van Woensdrecht naar Nijmegen. Maak de akties van 'Is het hier oorlog' financieel mogelijk door het storten van een gift op postgiro 5487474 t.n.v. 'Is het hier oorlog', Postbus 569, Nijmegen. Tel.: 033 - 727400.

Apart? We zijn het zat. Onder het motto 'Apart? We zijn het zat' organiseert de Anti-Apartheids Beweging Nederland dit jaar een campagne tegen apartheid. De AABN heeft voor deze aktie het nodige materiaal geproduceerd: een affiche (formaat A1, zeer groot), prijs f 5,- of f 9,- inkl. koker/porto; de jongerenkrant 'Apart? We zijn het zat' met informatie over apartheid, jongerenverzet en de rol van de Nederlandse overheid (de krant is gratis, verzendkosten f 1,10 per stuk); de aktiemap over de aktie bevat verhalen over Zuid-Afrika, het verzet, de bevrijdingsstrijd en aktiesuggesties (deze map is ook gratis voor mensen die zelf aktie willen gaan voeren, verzendkosten f 1,60). Nadere informatie over deze campagne en over de bestelling van het materiaal: AABN, Lauriergracht 116, Amsterdam, tel.: (020 - 23 73 35).

ZWIJGEN IS GOUD

Op 18 november van het vorig jaar slaagde 'Onkruid' er in een belangrijk deel van de archieven van het '450 Contra Inlichtingen Detachement' uit een kamer in de Knoopkazerne te Utrecht in beslag te nemen. De CID's zijn een onderdeel van de militaire inlichtingendiensten die de zorg voor de militaire veiligheid hebben, zeg maar de zorg voor de oorlogvoering. Wie een oorlog wil tegenhouden is per definitie de tegenstander van het CID.

Dat laatste bleek maar weer eens al te duidelijk uit het buitgemaakte Infiltratie-/Beïnvloedingsschema, waarop 64 organisaties en 178 personen, inclusief hun veronderstelde onderlinge relaties, in kaart waren gebracht. Het comité 'Kindervuist' was niet vergeten, evenmin het IKV en 'Kerk en Vrede', om nog maar te zwijgen over de PSP-jongeren en de VVDM. Op de door de PSP gestelde vragen antwoordde minister van Defensie De Ruiter dat omtrent personen, organisaties en groeperingen gegevens ingewonnen worden, welke nodig zijn voor het treffen van maatregelen ter voorkoming van activiteiten die ten doel hebben de veiligheid of paraatheid van de krijgsmacht te schaden. De minister hield vol, ook later bij een interpellatie-debat, dat de vredesbeweging geen voorwerp van onderzoek is van de inlichtingendiensten. "Wel", zo vervolgde hij, "is gebleken dat personen, van wie bekend is dat zij activiteiten ontplooiden die tot doel hebben de veiligheid en paraatheid van de landmacht te schaden, zich een positie trachtten te verwerven binnen een groepering met legale doelstellingen, teneinde die groepen te gebruiken voor het realiseren van hun eigen doelstellingen". Waarmee elke infiltratie van de inlichtingendienst in welke groepering dan ook bij voorbaat is gelegitimeerd en parlementaire controle, zoal mogelijk, een gepasseerd station.

Stilzwijgen

"We kunnen nu eindelijk eens de geheimhouding rond de inlichtingendiensten doorbreken. Het stilzwijgen is hun grote macht", opent 'Onkruid' het eerste nummer van de vier uitgebrachte dossiers CID 001 t.m 004 over het buitgemaakte materiaal. Schokkende informatie, die aantoonde hoezeer de democratie en de veiligheid van de staat in gevaar worden gebracht doordat die staat enkelen de bevoegdheid geeft velen in het geheim en ongelimiteerd in de gaten te houden en te diskwalificeren.

Veel van de geregistreerde personen en organisaties hebben zich daarom op 29 maart van dit jaar, samen met anderen, georganiseerd in het 'Comite Inzage Dos-

siers', het 'witte' CID en eisen openbaarheid van de inlichtingendiensten. "De buit van Onkruid heeft een belangrijke hoeveelheid informatie opgeleverd over de functie en werkwijze van inlichtingendiensten in het algemeen en het 'Contra Inlichtingen Detachement' in het bijzonder. Het feit dat, en de wijze waarop met name genoemde personen en organisaties in deze informatie voorkomen geven een handvat om te proberen ook via juridische kanalen nadere informatie boven water te krijgen". Aldus stellen de zes advocaten die het Comité bereid heeft gevonden juridische procedures tegen de Staat der Nederlanden te gaan voeren.

De advocaten, Tonny Willigenburg, Ties Prakken, Theo de Roos, Kees Korvinus, Jurrien Pen en Pieter Herman Bakker Schut, stellen namens de 'witte' CID daarbij de volgende eisen: inzage in de CID dossiers en eventuele andere gegevens; vernietiging van de dossiers en de gegevens; een vergoeding voor veroorzaakte schade en een verbod van de overheid om met betrekking tot de eisende personen en organisaties verdere informatie te verzamelen, of verder te spioneren. Inmiddels hebben ongeveer vijftig personen en organisaties zich ingeschreven voor een viertal procedures, die met ingang van september zullen worden aangespannen bij de Haagse rechtbank en de Raad van State.

Uit deze processen voortkomende informatie zal het 'Comite Inzage Dossiers' gebruiken in haar voortgaande strijd tegen (diverse) inlichtingendiensten. Zij vindt dit vooral belangrijk nu deze inlichtingendiensten, volgens plannen van de regering nog dreigen te worden uitgebreid.

Behalve juridische procedures werkt het Comité ook aan andere 'bestrijdingsmiddelen' van inlichtingendiensten. Niet alleen de militaire en politionele, maar ook de *Binnenlandse Veiligheids Dienst* wordt het mikpunt van toekomstige acties, overeenkomstig de op 3 mei jl. algemeen aanvaarde maximum-eis tot 'volledige openbaarheid omtrent inlichtingendiensten'. Daarom is het 'Comite Inzage Dossiers' ook opengesteld voor niet-geregistreerde personen en organisaties. Ook wordt gewerkt aan de voorbereiding van een - op wat langere termijn te organiseren - 'Privacy-tribunaal' tegen de inlichtingendiensten, infiltratie en registratie.

ANNELIES SCHUTTE

Voor informatie is het CID bereikbaar onder postbus 1035 te Utrecht en vanaf begin september telefonisch onder nummer 030-319164.

Het CID draait op eigen kracht. Vanwege de sterk oplopende kosten van sekretariaatswerk en het streven naar de vorming van een procesfonds zijn financiële bijdragen nodig en dus zeer welkom. Postgiro 100975. Algemene Spaarbank voor Nederland. Den Haag. O.v.v. Rek.nr. 871.287.358. Comité Inzage Dossiers.

IK TREK VAN SUURHOFF

Uit nieuwsgierigheid naar hoe het is om te leven zonder een lange toekomst voor je, ging fotograaf Daniel Koning op bezoek bij oude mensen. Omdat de foto's, die daarvan het resultaat waren niet het hele verhaal over de ouderdom vertelden zocht hij ze later nog eens op. Zo ontstond een boek dat onlangs verscheen bij uitgeverij Van Gennep onder de titel 'Na verloop van tijd'.

In dat boek zien we beurtelings een pagina tekst en een pagina portret. Soms vertellen tekst en foto's van de uitzichtloosheid ("Nee, U neemt geen tijd van me in beslag. Tijd duurt te lang."), soms van de mildheid ("...dat ik dan glimlach en denk: de wereld draait wel door") en weer anders van het verzet ("Maar reken erop dat ik Hem ter verantwoording zal roepen."). Of gewoon van gezonde eigenwijsheid: "Ze vinden je arrogant omdat je niet wil praten over vroeger. Ik ben tweeennegentig, ik heb twee oorlogen meegemaakt, ik wil praten over nu en liefst met jonge mensen."

Daniel Koning zocht de meest uiteenlopende oude mensen op: een door-en-door Oranjegezinde gravin, de actrice Sara Heyblom, de Marokkaanse straatveger Mokthar uit Bussum ("Centrum

partij? Ja, centrum Bussum: station, Hema, alles vege. Zeventien jaar alleen Bussum.") en de Surinaamse Mina Isrie: "Ik wil één keer Suriname zien maar ik heb niet geld. Hoe kan ik gaan?" Allemaal mensen 'die trekken van Drees' of dat binnenkort zullen doen. Zo ook Jaap Ruizendaal, een bejaarde boer uit 't Gooi, nu nog baas over een veestapel die bestaat uit twee koeien, één stierkalf ("Is dat nog wat voor je?") en een heel klein hondje. Ook Ruizendaal geniet van z'n AOW, maar niet vergeten: "Die AOW daar heb ik voor betaald. Ik moet drienzeventig worden dan ga ik pas leven van de Staat. Dat heb ik uitgerekend." En wie dat ongetwijfeld ook heeft uitgerekend is de oude Willem Drees zelf, die in dit boek van Daniel Koning ook aan het woord komt. "Bejaarden zeggen 'We trekken van Drees', dat kan ik niet helpen, maar ik waarschuw altijd: Denk er om, het is de Wet van Suurhoff. Hij komt iets te veel achterop, je hoort zijn naam haast niet. Dus zeg ik altijd: Ik trek van Suurhoff."

ROEL SANDVOORT

Daniel Koning; Na verloop van tijd; Uitgeverij Van Gennep/Amsterdam, prijs f 34,50.

BEVRIJDING

JAARGANG 29 NUMMER 8 SEPTEMBER 1985 PRIJS f 1,50

DE **P** VAN PACIFISME

KOMMENTAAR

Aktief ontwapenen

Sint Juttemis

Het ontwerp-verkiezingsprogramma van de Partij van de Arbeid is uit, met de zegen van Den Uyl, die dus opnieuw kandidaat-lijstaanvoerder is. In enkele dagbladen werd het opmerkelijk genoemd dat hij – Den Uyl dus – dit keer geen enkel voorbehoud had gemaakt. Nou is dat verre van opmerkelijk – wie het konsept-programma nader beschouwd komt als snel tot de konklusie dat er geen enkele reden te vinden is voor een voorbehoud van zijn kant.

"Joop Atoom" prijkte de vorige keer op de affiches, omdat Den Uyl met minder dan twee Nederlandse kerntaken geen genoeg nam. Dit keer wordt hij op z'n wenken bediend: er wordt geen pleidooi gehouden voor het afschaffen van welke kerntaak dan ook. Dat komt pas aan de orde als gevolg van "onderhandelingen". Terwijl het toch ooit zo is geweest dat – ook de PvdA – niet zo'n geweldig groot vertrouwen in die onderhandelingen had en dus meende dat er sprake zou moeten zijn van een "doorbraak", van éézijdige initiatieven – mede om die onderhandelingen onder druk te zetten. "Af naar nul" – zo reageerde IKV-sekretaris Mient Jan Faber, op het ontwerp-verkiezingsprogramma. Het niet-plaatsen van de kruisraketten in Woensdrecht staat in het ontwerp nog recht overeind. Maar toch bekruipt me de angst: hoe lang nog? Blijft die eis ook overeind in de onderhandelingen over mogelijke regeringskoalities. Of krijgen we dan weer te horen daz we nu eenmaal met ongemakken moeten leren leven – of zoiets? Het uitspreken van twijfels, levert ook geen zekerheden op. Het is dus afwachten geblazen. Maar het knaagt wel. Tot voor kort was het ook zo zeker dat er geen nieuwe kerncentrales zouden komen en dat de bestaande zo snel als maar technisch mogelijk was, zouden worden gesloten. Nu staat daarover toch weer iets anders: "vervroegd sluiten". Wanneer is dat – met Sint Juttemis?

Reden te over – al met al – om in de richting van mei '86 (de Kamer-verkiezingen) aan alle vredesactivisten de boodschap door te geven: als je écht zeker wilt zijn dat je stem gebruikt wordt om een andere politiek gestalte te geven, moest je toch maar eens naar de PSP kijken. Als het aan ons ligt komen de kruisraketten er niet in en gaat in een moeite door de hele kernhandel de deur uit. En dat is dan nog maar het begin.

Dit nummer van "Bevrijding" staat vrijwel geheel in het teken van zaken van oorlog en vrede. Natuurlijk een laatste oproep om actief deel te nemen aan de organisatie van het volkspetitionnement deze maanden. Maar ook een verslag van de internationale anti-militaristische mars in Denemarken, afgelopen zomer. Belasting weigeren voor defensie – een mogelijkheid om individueel stelling te nemen tegen een politiek die de onze en de uwe niet is met daarbij overigens een kritische noot, waarin de konsekwenties van dit soort akties onder de loep worden

genomen. In de Tweede Kamer was Reagans 't WI Wars'-plan aan de orde. Voor dit nummer bewerkten we de speech die Fred van der Spek bij die gelegenheid hield. We beginnen dit nummer met een verkenning van het begrip "konversie" – de omschakeling van militaire naar civiele produktie. In de discussie over be- en ontwapening spelen economische belangen een grote rol en dus hoort ook dat aspekt in de vredesbeweging een grote rol te spelen. Binnenin zijn twee ekstra "katernen" opgenomen – die een bijzondere bedoeling hebben. Beiden kunnen er (met enige voorzichtigheid) onbeschadigd worden uitgehaald. De ene katern bevat een uitvoerige lijst met uitgaven van de PSP met een bestelbon. De tweede katern bevat een artikel (dat ook afzonderlijk verkrijgbaar is) waarin we nog eens uit de doeken doen waarom de PSP kiest voor het pacifisme als uitgangspunt voor haar politiek. Wat we nu aan elk lid en elke lezer van dit blad willen vragen, is deze katern uit dit blad te halen en door te geven aan iemand in uw omgeving, die mogelijk in de PSP is geïnteresseerd. Op die manier kan iedereen een bescheiden bijdrage leveren aan de ledenwerfkampagne die de PSP in september voert. Deze september-maand staat bol van activiteiten voor vredesactivisten (vredesweek, petitionnement) dus zo moeilijk moet het niet zijn iemand tegen te komen aan wie die katern goed is besteed.

HENK BRANDERHORST

Extra exemplaren van de katern 'De P van Pacifisme' zijn verkrijgbaar bij de honderdvijftig afdelingen van de PSP of bij: PSP, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, tel.: (020) - 26 73 74.

De PSP organiseert eind september een aktie tegen alle bewapening, zowel van Oost als van West, zowel van de bezetters van Woensdrecht als van hun vijanden in Moskou.

Op zaterdag 28 en zondag 29 september slaat de PSP haar tenten op bij Woensdrecht en vlakbij Moskou (een gehucht in de gemeente Hoogeveen).

In de middag van 28 september vindt er eerst een extra editie van de traditionele Anti-Atoombommars van 't Harde plaats (start van de demonstratie daar om 14.00 uur bij het NS-station van 't Harde). Na afloop gaat het in de richting van Moskou en Woensdrecht. In die plaatsen worden de tenten opgeslagen waarna er ontwapeningsfeesten plaatsvinden. Voor levendige en swingende muzikale ondersteuning wordt gezorgd. Bij de stations van *Bergen op Zoom* (voor Woensdrecht) en *Hoogeveen* (voor Moskou) zullen er aanwijzingen staan voor hoe je ter bestemder plaatsen kan komen. Bij de feestgelegenheid is een mogelijkheid tot legaal kamperen: neem daarom wel je eigen tent en slaapzaak mee, want er is maar beperkte extra slaapgelegenheid.

De volgende ochtend, op zondag 29 september, beginnen we met het aanbieden van een petitie aan hoogwaardigheidsbekleders vanuit Moskou en Washington in resp. Moskou en Woensdrecht. Daarna gaan we in een karavaan langs een aantal militaire objecten in de omgeving. Neem daarom zoveel mogelijk eigen gemotoriseerd vervoer mee. Voor de liefhebbers zijn geweldloze prikakties voorbereid.

Eens in de zoveel tijd treedt de PSP in een landelijke manifestatie naar buiten. Dat gebeurt dan vaak met praatjes, cultuur en applaus in een zaal. Maar dit keer doen we wat anders: de PSP als aktiepartij voor aktieve ontwapening.

SANDER DOEVE

INHOUD

KONVERSIE pacifisme is meer	pag. 3
VOLKSPETITIONNEMENT de beslissing van het Kremlin	pag. 5
STAR WARS de sprong in het duister	pag. 6
UITGAVENFOLDER aanbiedingen van de PSP	pag. 7
DE P VAN PACIFISME aktief ontwapenen	pag. 9
WEIGERING DEFENSIEBELASTING	pag.15
INTERNATIONALE VREDESMARS een leuk vakantiedoel	pag.16
DE WAPENS NEDER	pag.18
OORLOGSPROPAGANDA	pag.18
ONDERSTEBOVEN	pag.19
BETAALD EN ONBETAALD herverdeling noodzaak	pag.20

In dit nummer vindt U een folder van de radikale vredesgroep 't Kan Anders.

Het volgende nummer verschijnt begin oktober.

BEVRIJDING

Uitgave van de Pacifistisch Socialistische Partij verschijnt maandelijks

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/Amsterdam en de Vereniging 'Het Gesproken Weekblad'/Grave ook op cassette uitgegeven

Redactie: Henk Branderhorst, Geert Dekker, Rob van Hilten, Chris Huinder, Roel Sandvoort, Annelies Schutte, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie: Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74

Abonnement: f 30,- per jaargang, proefabonnement f 12.50 voor een half jaar (opgave uitsluitend schriftelijk of telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-;
1:2 pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-;
1/8 pag. f 135,-. Overige tarieven op aanvraag; korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm./per kolom.

Lay-out: Hollandse Hoogte/Amsterdam

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

Pacifisme is meer dan strijd tegen kruisraket

Werkgelegenheid of ontwapening. Voor een deel van de zich 'links' noemende beweging en partijen is dat een levensgroot dilemma. De militaire industrie levert werkgelegenheid op en dus moet je af en toe een oogje dichtknippen.

Wapens of werk. Voor de PSP is dat nooit een probleem geweest. De wapeningsindustrie moet worden omgebouwd tot een industrie die civiele (niet-militaire) produkten fabriceert. Kortweg: konversie.

De grootste vakcentrale in ons land, de FNV, heeft ondertussen de idee van 'konversie' omarmd. Maar toch stond die zelfde FNV onlangs in Amsterdam te juichen toen de servicebeurt van het Peruaanse marineschip 'Almirante Grau' in de wacht kon worden gesleept.

Evert van der Tuin, indertijd betrokken bij een konversie-project in Tilburg, geeft een overzicht van de mogelijkheden. In een volgend nummer van 'Bevrijding' komen we er nog uitgebreid op terug.

In november valt officieel de definitieve beslissing over het al dan niet plaatsen van kruisraketten in Woensdrecht. Dan zal ook blijken in hoeverre er enige effectieve invloed is uitgegaan van de massale demonstraties en de vele acties die de afgelopen jaren door de vredesbeweging zijn georganiseerd. Al moet daarbij direkt worden opgemerkt dat wanneer er tot plaatsing wordt besloten het doek niet definitief gevallen is. Er is nog altijd de mogelijkheid dat de rechter het door de *Stichting Verbiedt de Kruisraketten* geëiste plaatsingsverbod toewijst. Verder zal het van de volhardendheid en de creativiteit van de vredesbeweging afhangen wat er feitelijk gebeurt. Maar ook wanneer het niet tot plaatsing zou komen is er geen reden op onze lauweren te gaan rusten; inzet van de acties was immers de verwijdering van alle kernwapens.

Radikaal-pacifisten en antimilitaristen kunnen zich bovendien niet beperken tot de strijd tegen de kernbewapening. We zijn immers tegen *alle* bewapening en tegen *alle* militarisme, omdat die onlosmakelijk verbonden zijn met onderdrukking en maatschappelijke ongelijkheid, en met de onrechtvaardige internationale verhoudingen.

Gijzeling

Het is begrijpelijk dat vrijwel ieders aandacht allereerst uitgaat naar de uitkomst van de strijd over de kruisraketten. De atomaire bewapening is immers de meest akute en de meest omvattende dreiging waarmee de mensheid ooit is gekonfronteerd. Kernwapens gijzelen inderdaad de wereldbevolking, en het bewustzijn van dat gegijzeld zijn neemt alom toe. Geen wonder, want hoewel het minder concreet lijkt, gaat het om een misdadig staatsterorisme waarbij bijvoorbeeld de (evenzeer verwerpelijke) gijzeling van trein- of vliegtuigpassagiers in elk geval kwa omvang en kwa hanteerbaarheid vrijwel in het niet valt.

Toch moeten we ons niet blind staren op de kruisraketten en de kernbewapening. Een plaatsingsbesluit zou immers niet meer zijn dan een nieuwe stap in de milita-

risering van de wereld. En wanneer er niet geplaatst wordt gaat de konventionele bewapening 'gewoon' door, als ze al niet versneld wordt ter compensatie van het ontbreken van kruisraketten op Nederlandse bodem. Door de nadruk die er is komen te liggen op de strijd tegen de kernbewapening wordt de voortgaande produktie en vervolmaking van die konventionele wapens vaak uit het oog verloren. Ten onrechte, want zo'n tachtig procent van alle militaire uitgaven wordt besteed aan de konventionele bewapening, dat wil zeggen aan wapens die weliswaar een minder massale uitwerking hebben dan nukleair wapentuig, maar niet minder dodelijk zijn. Alle oorlogen worden er mee gevoerd, en alle dictaturen gebruiken ze of

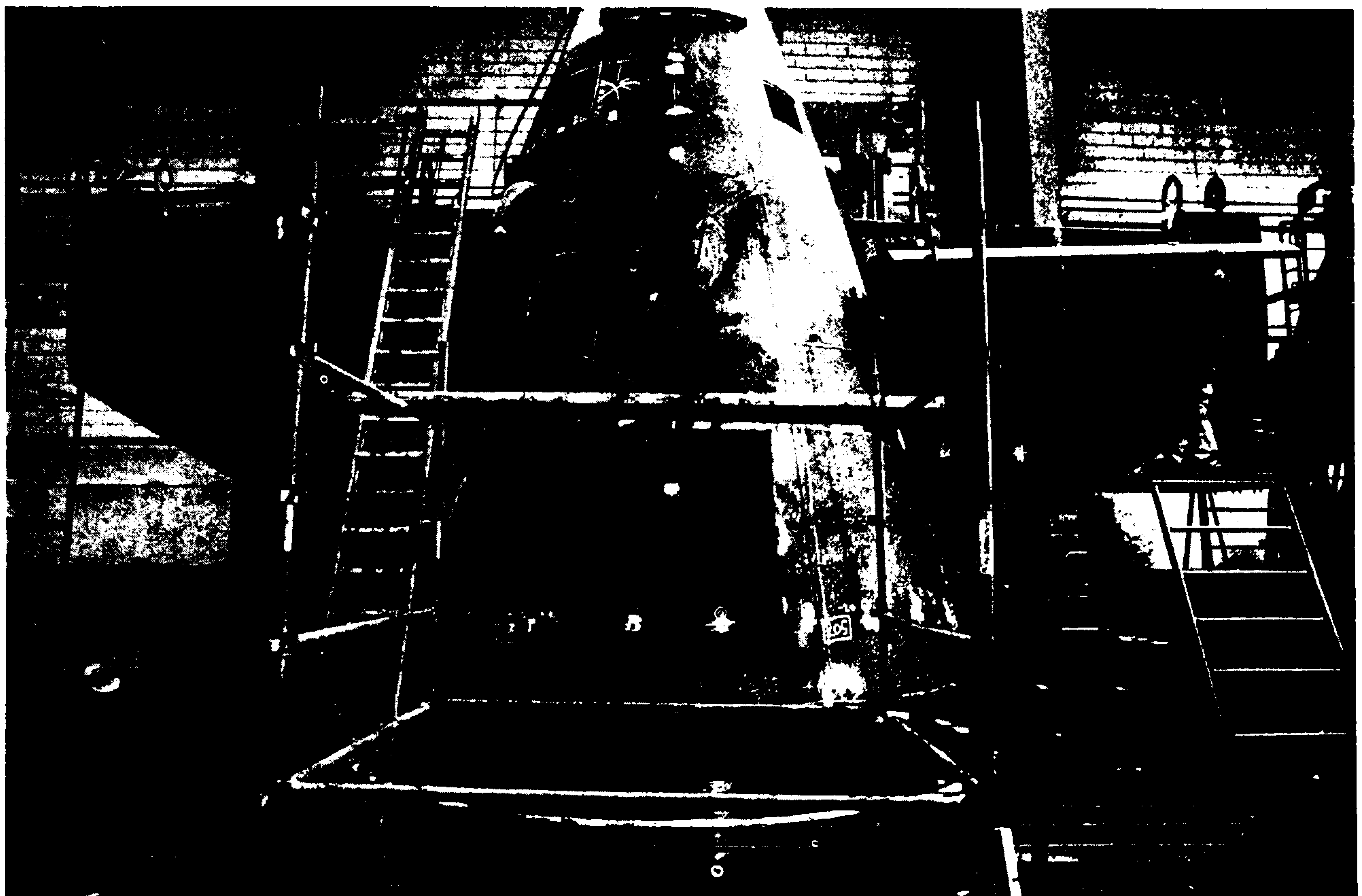
dreigen ze te gebruiken om zich te handhaven. Er vindt bovendien een zekere integratie plaats van nukleaire en konventionele wapens, waardoor het onderscheid tussen beide soms moeilijk te maken is. Zo kunnen veel vuureenheden die allereerst tot taak hebben konventionele raketten af te schieten gemakkelijk omschakelen op nukleaire raketten. Het is dan ook een inkonsekventie zich wel te keren tegen de atoombewapening (of, nog inkonsekwenter: slechts tegen een deel ervan) en tegelijkertijd de konventionele bewapening te aanvaarden of zelfs te propageren. Alsof het niet zou gaan om twee vlakken die samen het relief geven aan dezelfde kant van de militaire medaille. Gelukkig vindt er in de nieuwe, brede vredesbeweging in die zin een verdieping plaats dat meer en meer mensen zich niet wenssen te beperken tot verzet tegen de nukleaire bewapening. Er worden verbanden gelegd tussen militarisme en bewapening enerzijds, en anderzijds de maatschappelijke ongelijkheid, de achtergestelde positie van vrouwen en minderheden, de honger en ellende in de landen van de Derde Wereld, de voortgaande vernietiging van het milieu. Wanneer de samenhang tussen al deze zaken wordt onderkend zijn de konsekwenties die getrokken moeten worden duidelijk: Nederland dient de NAVO te verlaten, volledig te ontwapenen, en (dus) de militaire industrie te ontmantelen. Dat laatste is de oorzaak van de nog altijd groeiende belangstelling voor

konversie, dat wil zeggen voor de omschakeling van de bestaande militaire industrie naar civiele produktie van maatschappelijk nuttige zaken.

Afhankelijke bedrijven

In Nederland zijn volgens voorzichtige schattingen zo'n zestienduizend mensen werkzaam in de militaire produktie, die indirect nog eens aan tienduizend mensen werk biedt. De laatste jaren is de produktie van wapentuig en ander militair materieel hier fors gegroeid, mede als gevolg van het actieve beleid dat de regering voert om in het buitenland militaire orders in de wacht te slepen voor Nederlandse bedrijven. Een aantal bedrijven zijn voor hun voortbestaan in belangrijke mate afhankelijk van die militaire orders uit binnen- en buitenland. Vanuit dergelijke bedrijven wordt dan ook een sterke druk uitgeoefend om nieuwe wapens en wapensystemen te blijven ontwikkelen en produceren. Bij voltooiing van een order voor de zogenaamde defensie dreigt de produktie immers stil te vallen, zodat nieuwe bestellingen gewenst zijn om de orderportefeuille gevuld te houden.

Het hoeft dan ook niet te verbazen dat tegenstanders van ontwapening zich met graagte bedienen van het argument dat de werkgelegenheid en de nationale economie gebaat zijn bij militaire orders uit binnen- en buitenland. Een argument dat het goed doet in een tijd van massale werkloosheid in een samenleving waarin de arbeidsethos nog altijd een faktor van belang is en waarin het hebben van een redelijk inkomen gekoppeld is aan het hebben van een betaalde baan. Daarom kan de radicale vredesbeweging zich niet beperken tot het eenvoudigweg eisen van sluiting van dergelijke bedrijven, hoe terecht dat in politiek en ethisch opzicht ook is. Er zullen concrete alternatieven moeten worden geboden in de vorm van konversie, zodat zowel het voortbestaan van de bedrijven als het behoud van arbeidsplaatsen gegarandeerd worden. Wanneer

Bouw van een geschutskoepel voor een onderzeer op de werf van Wilton-Feyenoord in Schiedam

foto: Piet den Blanken

er dan ook nog eens gewezen wordt op de voordelen voor de nationale economie en op het feit dat er bij konversie aan een aantal reële maatschappelijke behoeften kan worden voldaan. kunnen ethische-, politieke- en economische argumenten worden gehanteerd om ontwapening dichterbij te brengen.

Arbeidsplaatsen

Steeds meer economen wijzen op de nadelige gevolgen van de bewapeningsuitgaven voor de samenleving. Die uitgaven jagen de inflatie op, en hebben voor landen als Nederland die meer wapens invoeren dan uitvoeren een nadelig effect op de betalingsbalans. Investerings in de militaire productie leveren bovendien verhoudingsgewijs weinig arbeidsplaatsen op. Wanneer er in andere sectoren geïnvesteerd zou worden zou dat meer arbeidsplaatsen opleveren. De militaire industrie is kapitaalsintensief en arbeidsextensief, ondermeer wegens de hoge onderzoekskosten en het gebruik van dure grondstoffen. Voorstanders van de wapenindustrie beweren vaak dat veel van de vindingen van de militaire technologie ook in de civiele sektor kunnen worden gebruikt. Dit blijkt echter slechts op heel bescheiden schaal te gebeuren, vooral omdat de kloof tussen militaire en civiele technologie steeds wijder wordt. Bovendien zou het veel goedkoper zijn rechtstreeks onderzoek te doen voor de civiele sektor. Tenslotte zijn er de negatieve gevolgen voor de landen in de Derde Wereld waar de binnenlandse consumptiemogelijkheden teruglopen omdat de eigen producten geëxporteerd moeten worden om de wapenaankopen te financieren. De schuldenlast van deze landen wordt er ook nog eens door verhoogd, hetgeen ook nadelig

Een pacifist keert zich niet alleen tegen kernwapens

foto: Michel Pellanders

ge effecten heeft op de economie van de andere landen.

Afschaffing van de militaire productie en vervanging door civiele industrie zou dan ook gunstige effecten hebben op de economie door een verhoging van de nationale inkomens en een toename van het aantal beschikbare arbeidsplaatsen.

Niks nieuw

Konversie mag dan een betrekkelijk nieuw aandachtspunt van de vredesbeweging zijn, het verschijnsel op zich is niets bijzonders. Bij allerlei bedrijven vindt immers omschakeling plaats, hetzij wegens veranderingen in het consumentengedrag die

productie van andere goederen vereisen, hetzij wegens de ontwikkelingen in de techniek die verandering van de productiewijze wenselijk of noodzakelijk maken. Ook grootschalige omschakeling van de oorlogsindustrie is geen nieuw fenomeen. Zo vond er na de beëindiging van de Tweede Wereldoorlog op grote schaal konversie plaats. In de Verenigde Staten gingen in de jaren 1945-'48 de militaire uitgaven met maar liefst veertig miljard dollar omlaag, en werden in dezelfde periode bijna tien miljoen soldaten gedemobiliseerd. In Groot-Brittannië werden binnen zestien maanden zeven miljoen militairen gedemobiliseerd. Over het algemeen leverde de tewerkstelling van gede-

mobiliseerden en van degenen die in de sterk teruggelopen militaire productie werkzaam waren geen problemen op. Dat hing natuurlijk ook samen met de noodzakelijke wederopbouw en met de inhaalvraag van de consumenten die een aantal jaren met wel heel weinig genoeg hadden moeten nemen. Dat ook zonder deze factoren konversie mogelijk kon zijn werd ondermeer duidelijk uit het in 1965 verschenen proefschrift "Economische gevolgen van ontwapening" van W.F. Duisenberg, de huidige president-directeur van de Nederlandse Bank. Hij kwam tot de konklusie dat ontwapening economisch zeker haalbaar was.

In Nederland is konversie nog altijd een reële mogelijkheid. Bedrijven die zich bezighouden met militaire productie verklaren bijna allemaal dat er geen technische problemen zijn die de omschakeling naar civiele productie in de weg staan. Bovendien blijken veel van dergelijke bedrijven huiverig te zijn zich nog meer dan nu al het geval is op militaire productie te richten. Omdat de orders onregelmatig binnenkomen en moeilijk over langere periodes zijn uit te smeren lopen ze steeds opnieuw de kans dat een deel van de productiecapaciteit niet benut kan worden. Er moet ook altijd rekening gehouden worden met de mogelijkheid dat bepaalde orders uit het buitenland geschrapt worden wanneer er machtswisselingen plaatsvinden in de bestellende landen. Tenslotte lopen de bedrijven de kans dusdanig gespecialiseerd te raken in de productie van militair materieel dat de civiele tak van het bedrijf in het slop raakt. Wanneer uit marktonderzoek zou blijken dat er vraag is naar alternatieve producten die men zou kunnen fabriceren zou dat voor dergelijke bedrijven dan ook een aantrekkelijk alternatief zijn. Om bij de bedrijfsleidingen geloofwaardig over te komen zal dan ook zeker marktonderzoek gedaan moeten worden.

Belangrijk is dat inmiddels ook de FNV zich voor konversie heeft uitgesproken, al gebeurde dat na uiterst moeizame interne discussies en staat blijkens de vakbondsactiviteiten konversie zeker niet hoog op het prioriteitenlijstje. Dat de geest dan inmiddels wel gewillig is, maar het vlees nog altijd zwak bleek onlangs wel uit de tevredenheid binnen de FNV over het binnenhalen van de order voor de 'Almirante Grau'. Het geeft aan hoezeer de noodzaak van verantwoordelijke productie nog altijd onvoldoende wordt onderkend in Nederlands grootste vakcentrale.

Er functioneren in ons land inmiddels een aantal konversieplatforms, die toch vooral het resultaat zijn van initiatieven van mensen uit de vredesbeweging. Omdat de FNV nu kan worden aangesproken op het feit dat ze konversie in haar beleid heeft opgenomen wordt het iets minder moeilijk een entree in de bedrijven te krijgen, zowel naar het personeel als naar de directies. Al betekent dat niet dat het nu eenvoudig is. Zo is de FNV betrokken bij de activiteiten van de stichting *Werkgelegenheid door Omschakeling Militaire Industrie (WOMI)* in Tilburg. Aan dit destijds door 't Kan Anders gestarte project werkt inmiddels een breed scala van organisaties mee. In een volgend nummer van 'Bevrijding' wordt over de activiteiten in Tilburg bericht door *Jean Pierre van Eekelen*, die er als tewerkgestelde gewetensbezwaarde nauw bij betrokken is.

EVERT VAN DER TUIN

PAX CHRISTI

STOP DE WAPENHANDEL

In 1984 werd er over de hele wereld achthonderd miljard dollar aan legers en bewapening uitgegeven. De internationale wapenhandel had in 1982 een waarde van rond vijftig miljard dollar. De Verenigde Staten voerden dat jaar voor 18,5 miljard dollar uit, waarvan de helft als 'ontwikkelingshulp'. De Sovjet-Unie verkocht (meestal in ruil voor olie zoals aan Libie, Irak en Syrië) voor 13 miljard dollar aan wapens. Zoals bekend geeft de SU vrijwel geen ontwikkelingshulp in wat voor vorm ook. De Franse wapenindustrie, al heel lang in handen van de staat, verkocht voor 6,5 miljard, Engeland voor 3 miljard en Israël voor 1,2 miljard. De laatste jaren is de wapenindustrie in India, Brazilië en Tsjechoslowakije in opkomst. (Voor meer cijfers verwijs ik naar Andrew Pierre: *The global politics of arms sales* Princeton, 1982.)

Al deze konventionele wapens hebben een enorm beslag gelegd op grondstoffen, wetenschappers en geldmiddelen die dus niet voor ontwikkeling gebruikt kunnen worden. Maar de militaire regimes, die met deze wapens zich zelf in stand

houden, belemmeren samenwerking tussen ontwikkelingslanden. Bovendien bevorderen zij het overwicht van mannen op

vrouwen, van de stad op het platteland en van werkgevers op arbeiders. Sinds oktober 1982 voert Pax Christi Nederland de campagne: 'Stop de wapenhandel - begin met konversie'. Vanaf deze maand verschijnt het tweemaandelijks blad dat bij deze campagne zelfstandig gaat verschijnen. In het juni-nummer stond een stuk van Toine van Teeffelen over wapens voor het Midden Oosten. En beschreef Ted van Hees hoe via CIA, rechtse groepen in de VS en Israël wapens bij de kontra's in Nicaragua komen. In het september-nummer: de Westeuropese wapenindustrie, de militarisering van de nieuwe technologie en studies van 'Vrouwen voor Vrede' en 'Vrouwen tegen Kernwapens' over konversie. Sterk aanbevolen.

Wilbert Dekker

Proefabonnement voor '85 kost f 12,50 op giro 593352 t.n.v. Pax Christi in Den Haag. Of een kaartje naar: Antwoordnummer 1339, 2500 XK Den Haag.

Zestig jaar geleden beleefde ons land de grootste handtekeningenactie die ooit werd gehouden. Het doel was het verzet tegen de Vlootwet. Er werden toen anderhalfmiljoen handtekeningen opgehaald. Op 31 augustus jl. is het 'Volkspetitionnement' van start gegaan. Met deze actie wordt gepoogd het rekord van de jaren twintig te breken. Het doel is weer pacifistisch van aard: het tegenhouden van de plaatsing van de kruisraketten. De strijd tegen de Vlootwet had indertijd uiteindelijk geen succes. Of we dit maal de 'truc van Lubbers' kunnen ontmaskeren? *Lieke Thesingh* doet een poging en klapt uit de school.

De maanden september en oktober zullen in het teken staan van het volkspetitionnement tegen de plaatsing van kruisraketten op Nederlands grondgebied.

Het Komitee Kruisraketten Nee (KKN), dat de verantwoordelijkheid draagt voor de organisatie van het volkspetitionnement, baseert zich hierbij op artikel 5 van de grondwet, waarin staat dat een ieder het recht heeft zich met een verzoek (petitie) te richten tot regering en parlement. Het KKN, waarvan ook de PSP deel uit maakt, roept de Nederlandse bevolking op massaal van dit recht gebruik te maken.

Om het de mensen makkelijk te maken zorgt zij er voor dat in de week van 2 tot 6 september door de PTT op elk woonadres - en dat zijn er zo'n 5 miljoen - een brief in de bus rolt. Deze brief bevat een handtekening kaart met de tekst waarvoor men tekent, een begeleidend schrijven en een eenmalige inkassomachtiging, waarmee men geheel vrijwillig een bedrag kan storten op de rekening van het KKN ter dekking van de kosten.

Op de handtekeningenkaart is plaats voor vijf handtekeningen, zodat een modaal gezinnetje aan een kaart voldoende heeft. De tekst van het volkspetitionnement luidt als volgt:

"Aan regering en Staten Generaal, Ik keer mij tegen de kernbepaaling. U zult rond 1 november een besluit nemen over de plaatsing van kruisraketten op Nederlands grondgebied. Ik verzoek u dan NEE te zeggen tegen plaatsing." Na tekening kan men de kaart terugsturen naar het KKN en op die manier hopen we dan miljoenen handtekeningen binnen te krijgen.

Zo soepel zal het echter niet gaan. Mensen hebben geen postzegel in huis, zetten de kaart op de schoorsteenmantel, alwaar hij verdwijnt tussen de ansichtkaarten van de vakantie en vergeten hem vervolgens. Een andere kans dat het mis kan gaan is dat kaarten verzeild raken tussen de rek-lamefolders en zo weggegooid worden. Het is de taak van de vredesplatforms om dit soort kalamiteiten weer recht te trekken.

In tal van plaatsen in Nederland hebben platformen het geregeld dat huis aan huis gegaan wordt om mensen te herinneren

aan het volkspetitionnement of om de kaarten in ontvangst te nemen. Ook zullen er op markten, bij winkelcentra en dergelijke kraampjes staan met daarnaast een bus, waarin de kaarten gedeponerd kunnen worden. Er wordt van de platforms een skala aan activiteiten verwacht, die zo veel mogelijk in de plaatselijke pers aangekondigd zullen staan. Het KKN zal voor de landelijke publiciteit zorgdragen.

De truc van Lubbers

Zoals gezegd heeft ook de PSP zich gebonden aan het volkspetitionnement. Al sinds jaar en dag zit de PSP al in het KKN en heeft volop meegedaan aan de twee grote demonstraties in Amsterdam en Den Haag. Deze demonstraties hebben ertoe bijgedragen dat Nederland als enige in Europa nog niet tot plaatsing besloten heeft. Dat wil echter niet zeggen dat het KKN niet met het halfhartige regeringsbesluit van juni vorig jaar in haar maag zit. Ik herinner me nog goed het moment dat ik dit besluit vernam. Het was tijdens de blokkadeacties in Woensdrecht. Samen met *Fred van der Spek* in de stromende regen onder een stuk landbouwplastic hoorden we uit een knetterend draagbaar radiootje welke truc Lubbers nu weer bedacht had. Sinds juni 1984 mag het Kremlin beslissen of er in Woensdrecht wel of niet kruisraketten geplaatst worden. De meerderheid van het parlement verzet zich niet tegen dit regeringsbesluit. Het enige dat met name het CDA tijdens het Kamerdebat wist te bewerkstelligen was, dat rond 1 november 1985 de kamer opnieuw meebeslist over al dan niet plaatsing. Het automatisme dat in het besluit vervat zit, namelijk 378 of minder SS-20's

aan Russische zijde op 1 november 1985 geen plaatsing van kruisraketten, méér dan 378 SS-20's wel plaatsing, werd dus iets opgerekt.

Dit gebeurde onder het mom dat de kamer de minister van Buitenlandse zaken wil kunnen controleren of hij de Russische machthebbers voldoende duidelijk heeft gemaakt wat het besluit precies inhoudt. De lachwekkende vertoning die dat opgeleverd heeft kennen we allemaal. Maar goed daar gaat het nu even niet om. Het probleem waar het KKN op dat moment mee worstelde was wat voor soort actie je nog zou kunnen voeren gericht op 1 november 1985. Al snel werd toen het idee van een volkspetitionnement uit de kast gehaald. Gezien de aard van het juni-besluit is er enige discussie geweest of dit nu wel het geeignende middel was. Je zou namelijk kunnen zeggen dat er een positief plaatsingsbesluit op termijn genomen is, waardoor verdergaande acties meer voor de hand gingen liggen.

Dat er uiteindelijk toch voor een volkspetitionnement gekozen is heeft in belangrijke mate te maken met het gegeven dat een aantal partijen en organisaties binnen het KKN acties van *burgerlijke ongehoorzaamheid* afwijzen. Bij verdergaande acties is aan burgerlijke ongehoorzaamheid waarschijnlijk niet te ontkomen en dat zou betekenen dat er een einde zou komen aan het bestaan van het KKN en dat de Nederlandse vredesbeweging weer terug zou gaan naar kleinschalige aktiemodellen.

Ook de PSP heeft na interne discussie besloten dat het uiteenvallen van het KKN voor de laatste besluitvormingsronde in november geen goede zaak is. De kracht

van het KKN is nu eenmaal haar breedheid en zolang niemand het doel waar we met z'n allen voor staan probeert af te zwakken moeten we van die kracht gebruik blijven maken.

Dat wil natuurlijk niet zeggen dat de PSP daarmee de steun ontzegt aan bijvoorbeeld acties van het *BONK*. Het mag echter niet zo zijn dat de verschillende aktiemodellen elkaar in de wielen gaan rijden. De PSP zorgt er mede door goed overleg voor dat dit ook niet gebeurt.

Aktieve rol

PSP-afdelingen hebben aangegeven dat zij het met deze stellingname eens zijn. In april van dit jaar hebben alle afdelingen van het partijbestuur de vraag voorgelegd gekregen of zij actief mee willen doen aan het volkspetitionnement. Een groot aantal afdelingen (45) hebben hierop geantwoord, de meeste in positieve zin. Slechts een viertal afdelingen hebben bedenkingen en zullen niet oproepen actief mee te doen. In die gevallen zijn echter wel individuele PSP'ers actief in het plaatselijke vredesplatform.

Ik ga er dus van uit dat PSP'ers als vanouds een actieve rol zullen vervullen bij het doen slagen van deze actie tegen de plaatsing van kruisraketten.

Op zaterdag 31 augustus werd in Woensdrecht het startschot voor het volkspetitionnement gegeven door het publiekelijk plaatsen van de eerste duizend handtekeningen door vijfhonderd bekende hotemetoten en vijfhonderd aktievoerders. Daarmee is het cirkus begonnen, twee maanden lang, tot 26 oktober. Op die dag zal op een manifestatie in de 'Houtrusthallen' in Den Haag het eindresultaat bekend gemaakt worden en zullen de handtekeningen aangeboden worden aan vertegenwoordigers van regering en parlement. Er is plaats voor zo'n 40.000 mensen; iedereen die erbij aanwezig wil zijn kan komen. Mocht blijken dat de belangstelling groter is dan wordt alsnog tijdig besloten naar het Malieveld te verkassen.

Voor het zover is zal er echter nog heel wat werk verzet moeten worden. Niet alleen door de vrijwilligers in het land maar ook op de KKN-burelen. De platforms moet van materiaal voorzien worden, de telefoon moet bemensd worden voor het geven van inlichtingen en de handtekeningen moeten natuurlijk verwerkt worden. Het KKN zoekt nog een aantal vrijwilligers voor het verrichten van deze werkzaamheden.

Wat de PSP betreft houdt de themagroep vredesvraagstukken zich al geruime tijd bezig met onder andere acties tegen de kruisraketten. Mocht je de bijeenkomsten van de themagroep bij willen wonen of op de hoogte gehouden worden van de activiteiten, neem dan even contact op met de PSP via het Partijburo.

LIEKE THESINGH

Bereidwilligen kunnen zich opgeven bij het KKN, Postbus 927, 1000 AX Amsterdam, tel. 020-238672. Op dit adres zijn ook nadere inlichtingen over het volkspetitionnement te verkrijgen.

En voor alle duidelijkheid: Partijburo PSP, t.a.v. Lieke Thesingh, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

MAG HET KREMLIN DAN TOCH BESLISSEN

DE SPRONG IN HET DUISTER

Na neutronenbom en kruisraketten ligt het allernieuwste speelgoed van de wapen-technokraten in de winkel met op de verpakking de futuristische naam 'Star Wars'. In het nog verhullender taalgebruik van de specialisten en politici staat het bekend als 'Strategisch Defensie Initiatief' of kortweg SDI. Kort voor de zomervakantie debatteerde de Tweede Kamer over de nieuwe truc uit de hoed van Ronald Reagan. Op deze pagina brengen we de tekst die PSP-fractievoorzitter Fred van der Spek op het spreekgestoelte uitsprak.

Er zijn heel wat negatieve aspecten aan het SDI-koncept en evenveel redenen om ertegen te zijn. Ik stel voorop dat SDI mij in het algemeen voorkomt als een sprong in het duister, als een technologische vlucht vooruit. Hiermee wordt de ingewikkeldste en minste kans op succes biedende weg gekozen om van de kernwapens af te komen. Ik denk hierbij aan het aanbod van de Verenigde Staten aan de Sovjet-Unie om mee te doen. Als de bedoeling is dat nukleaire aanvalwapens verdwijnen, is er een veel logischer stap, zoals ik in het vorige debat al heb gezegd.

Als de Amerikanen en Russen het hierover eens kunnen worden, kunnen zij het ook eens worden over het nu al afschaffen van de nukleaire aanvalwapens. In plaats van wapensystemen te verminderen worden nu nieuwe ontwikkeld en wordt veel energie gestoken in de wapenwedloop, het meest geld en creativiteit verslindende bedrijf dat wij ooit hebben gekend. Dit is schandelijk. SDI zal de tientallen miljoenen Amerikanen die nu onder de armoedegrens zijn gekomen, niet kunnen beschermen tegen de heer Reagan, zo vrees ik.

Fabelachtig

Het eerste bezwaar is dat het natuurlijk nooit zal lukken om met zo'n systeem te komen tot een uitschakeling van honderd procent van de aanvalsraketten. Dit betekent dat er mogelijk de reactie op zal volgen van een fabelachtige toeneming van het aantal aanvalswapens bij de andere partij, om in ieder geval een flink aantal door het scherm te kunnen laten heen breken.

In de tweede plaats is er de mogelijkheid dat de andere partij in staat is om een 'device' in de atoomkop van de raketten te ontwikkelen, waardoor deze tot ontploffing worden gebracht, zodra de raketten via gevoelige sensoren in de gaten hebben dat zij zullen worden onderschept. Daardoor kunnen ontploffingen optreden op bijvoorbeeld 15 mijl – ik denk aan de uitspraken van Ball – boven de steden, in de laatste fase van het traject. Zulke ontplof-

fingen zullen dan katastrofaal zijn voor de inwoners van die steden.

SDI verhindert, met andere woorden, niet dat er effectieve tegensystemen worden ontwikkeld. Er wordt een verdere stap in de bewapeningswedloop gezet. Ik vind de SDI-ontwikkeling dus niet een ontwapeningsstrategie, maar een bewapeningsstrategie.

Het derde negatieve aspect is de nadruk die op de militaire technologie wordt gelegd, zowel in de Verenigde Staten als in West-Europa. Dit wordt dan beargumenteerd door te verwijzen naar de civiele spin-off (spin-off: de baat die je op een ander terrein bij deze ontwikkeling kan hebben). Daar moet je echter heel sceptisch tegenover staan. Ik denk aan de uitspraak van het Philipsstaflid Van Otterloo, die SDI-spin-off eigenlijk een lachertje vindt. Hij merkt op dat hij niet weet wat je in civiel opzicht hebt aan een techniek om een raket op 5000 km afstand te herkennen.

Ook minister De Ruiters lijkt nogal gereserveerd in zijn interview met 'Trouw' van 19 juni '85. Hij vraagt zich af, waarom we nieuwe technologische dynamiek moeten zoeken in de militaire technologie in plaats van in bijvoorbeeld de medische technologie. SIPRI-medewerker *Bhupendra Jasani* meent dat de toepassingsmogelijkheden voor de civiele industrie uiterst beperkt zijn. Voorts zijn er in de afgelopen jaren, onder meer van de kant van de VN, verschillende onderzoeksrapporten verschenen, waarin het civiele spin-off effect van de wapenindustrie in het algemeen zeer wordt gerelativeerd.

Bij die nadruk op militaire technologie moet men in de gaten houden wie welk deel voor zijn rekening mag nemen. Wordt West-Europa een soort onderaannemer, zoals velen vrezen? Krijgt het alleen maar die brokjes technologie toegeworpen die materieel niet zoveel voorstellen, maar die wel een zware politieke committering met zich brengen?

Bovendien is het technologiedebat eigenlijk op verkeerde veronderstellingen en feiten gebaseerd. Je hoort van die kreten als 'West-Europa wordt de sjiekste achterbuurt van de wereld' en 'West-Europa wordt een soort gekloonde provincie van Japan, als we zo doorgaan'. Daar staat tegenover dat de groei van de arbeidsproductiviteit in West-Europa de laatste jaren hoger is geweest dan in de Verenigde Staten en dat er, met name in het kader van de EG, een aantal technologieprojecten op stapel staat. Niets verhindert West-Europese landen om aan het Franse civiele Euroka-project mee te doen. Niets verhindert ze ook om een gekoncentreerde milieutechnologie te ontwikkelen.

Daar komt bovendien bij dat naar mijn mening veel te veel wordt gedaan alsof er afzonderlijke en tegengestelde West-Europese en Amerikaanse technologieën zijn. Technologie is voor het overgrote deel in handen van multinationals, die eigenlijk geen nationale of continentale grenzen kennen. Ook op het gebied van huiscom-

puters, geavanceerde kantoorssystemen, 'intelligente' betaalpassen, telecommunicatie en interactieve informatiesystemen zijn West-Europese bedrijven in technologische zin minstens gelijk met of voor op de Amerikaanse bedrijven.

Weer Van Mierlo

Dit overtrokken en misplaatste technologiedebat doet mij herinneren aan het publieke debat rond 'Le défi américain' van J.J. Servan Schreiber, uit het midden van de jaren '60. Dit debat had min of meer tot gevolg dat korte tijd later een zekere H.A.F.M.O. van Mierlo in Nederland op het politieke toneel verscheen. De geschiedenis lijkt zich te herhalen: het SDI-debat is losgebarsten en hij komt weer! Ik vind dat men, zowel in het debat van destijds, rond Servan-Schreiber, als in het debat dat nu plaatsvindt rond SDI, te veel uitgaat van de gedachte dat er afzonderlijke Amerikaanse en West-Europese technologieën met tegengestelde belangen zijn. Er is veeleer sprake van een sterke verwevenheid en een onderlinge afhankelijkheid.

Wat van belang zou moeten zijn, is niet het blinde geloof in technologie als redder van de mensheid van armoede en oorlog. Dit heeft geen enkele historische rechtvaardiging. Van belang zou moeten zijn de vraag: technologie voor wie, waartoe, hoe democratisch, hoe milieuvriendelijk? Om dit soort vragen gaat het.

Een ander negatief element van SDI is de mogelijkheid dat een konventioneel-nukleaire oorlog dichterbij wordt gebracht. Als het waar is dat inderdaad de strategische wapens volledig zouden kunnen worden tegengehouden door dit schild – volgens mij is dit onzin – dan betekent dit dat achter die veilige ruimteschilden taktisch-nukleaire veldwapens en konventionele wapens intensief gebruikt zouden kunnen worden.

En daarom zou een dergelijke voor honderd procent werkend SDI niet alleen een wapenrace in de ruimte veroorzaken maar ook een hernieuwde, konventionele en taktisch-nukleaire wapenwedloop voor korte afstandswapens aanwakkeren. Dit brengt dan minder veiligheid en meer kans op oorlog, in plaats van het omgekeerde. Het moet dan ook als truc worden gezien dat men vanuit de Verenigde Staten bij de SDI-research tevens de nadruk legt op de spoedige ontwikkeling van een ATM – anti tactical missile – systeem dat West-Europa militair aan de Verenigde Staten zou blijven binden. Eén van de conclusies van het Hofman-rapport inzake SDI luidt dat via de ontwikkeling van ATM-technologie op middellange termijn de geallieerde bezorgdheid weggenomen kan worden dat door de toegenomen nadruk van de VS op defensieve wapensystemen een verslapping van de verbondenheid van de Verenigde Staten en West-Europa zou kunnen optreden.

Het negatieve standpunt van mijn fractie is, naar ik aanneem, hiermee duidelijk,

maar ik moet nog op het volgende ingaan. Men zegt nu, dat wij niet bezig zijn met SDI, maar met research en eventueel ontwikkeling op dit gebied. Ik ben met de heer Kissinger, die dit onlangs heeft gezegd, van mening – het gebeurt maar zelden dat ik dat kan zeggen – dat dit onzin is. In dit geval betekent het beginnen met onderzoek in feite dat je afstevent op het invoeren ervan. Het zo neutraal, waardevrij mee gaan doen aan onderzoek en achteraf nog helemaal vrij staan in de beslissing of je er gebruik van zal maken of niet, is theorie. Dat geldt trouwens dikwijls bij wapensystemen, maar zeker hier. Met andere woorden, het onderzoek starten en het door Nederland meedoen aan het onderzoek, loopt eigenlijk al vooruit op het invoeren ervan, respectievelijk het meedoen eraan. Ik meen dat Nederland absoluut niet moet meedoen, ook niet aan de research op dit gebied, vooral om deze laatste reden.

FRED VAN DER SPEK

In memoriam: BERT SCHUIL

Op 27 juni 1985 overleed Bert Schuil op 85-jarige leeftijd als gevolg van een noodlottig verkeersongeval.

Bert Schuil was voor velen – in en buiten de PSP en vooral in zijn woonplaats Bergen (N.H.) – een markant en indrukwekkend mens. Zijn scherp intellect, zijn natuurlijk gezag, getemperd door milde wijsheid en vriendelijkheid maakte van deze (ulo-)schoolmeester een leermeester in de goede zin van het woord.

Liefde voor de natuur zat heel diep bij Bert. Zijn bewondering en verwondering wist hij in brede kring over te dragen. Zijn keuze voor het leven betekende ook kiezen tegen wapengeweld en kolonialisme. Geheelonthouding was een logisch gedrag voor hem.

Bert was een 'precieze' PSP'er, maar bepaald geen sektariër die zich in de eigen parochie terugtrok, integendeel. Zijn uitstraling was groot. Zo zat hij gedurende acht jaar (1966 - 1974) in de gemeenteraad van Bergen, ook dankzij stemmen van veel mensen die bij landelijke verkiezingen niet op de PSP stemden.

Zijn dood is een verlies voor de PSP en de inwoners van Bergen. Meer dan tweehonderd mensen getuigden daarvan op een herdenkingsbijeenkomst. Voor velen zal hij een waardevolle herinnering blijven.

Wim Visser

DE P VAN PACIFISME

De PSP onderscheidt zich van alle andere politieke partijen in ons land, doordat ze zich, naast het socialisme, baseert op het pacifisme. Pacifisme is een begrip dat tal van misverstanden oproept. Een verbastering tot 'passief' is snel gemaakt en daaraan worden dan een aantal konsekwenties verbonden, die in geen enkele verhouding meer staan tot het oorspronkelijke ontwerp.

In Kramers' Nederlands Woordenboek wordt pacifisme gedefinieerd als: "het streven naar blijvende vrede". Dat is een nogal magere omschrijving. Met een beetje goede wil valt de politieke wil van het overgrote deel van de mensheid daaronder, terwijl het pacifisme toch maar een beperkt (zij het groeiend) aantal aanhangers heeft verworven. Een essentiële toevoeging aan de definitie zou dan ook moeten zijn: "waarbij het gebruik van geweld als middel om het beoogde doel te bereiken wordt afgewezen". Een omschrijving van deze strekking zal nog steeds niet elke pacifist bevredigen, maar ze komt in de richting van waar het om gaat. De belangrijkste elementen zijn per slot van rekening: (blijvende) vrede en het afwijzen van het gebruik van geweld om die vrede(s)toestand te kunnen realiseren. Er is op die manier een koppeling tot stand gebracht tussen het doel en de middelen (de wijze waarop) om dat doel te bereiken. Een opmerking die hierbij gemaakt kan worden is, dat we ons hier beperken tot het aangeven hoe vrede dus niet bereikt kan worden, namelijk met geweld. Maar, wordt dan vanzelfsprekend gevraagd, hoe dan wel? Het antwoord stellen we even uit. Maar daar komen we op terug.

De aanval

Waarom wijzen pacifisten het gebruik van geweld zo pertinent af? Onze samenleving wordt in belangrijke mate beheerst door geweld: openlijk, verborgen of als dreiging. In principe is iedereen het er wel over eens dat je kunt spreken van een onaanvaardbare situatie en dat het geweld uit onze samenleving gebannen zou moeten worden. De hang naar geweld is niettemin hardnekkig, waarschijnlijk omdat het onder meer aansluit bij de idee dat de overlevingskansen stijgen naarmate men sterker is. Verworvenheden - op allerlei terreinen - worden op voorhand tegen een mogelijke aantasting 'beschermd'. Men neemt geweld in voorraad en benoemt dat als 'verdediging'. In hetzelfde stramien doorgaand is het dan nog maar een stap naar de theorie dat 'de aanval de beste verdediging is'. Verborgen of dreigend geweld is dan omgezet in openlijk geweld.

Met het 'geweld in voorraad' worden bestaande maatschappelijke systemen 'beschermd', maar ook die maatschappelijke systemen zelf zijn vaak als gewelddadig te kenmerken. Als

We willen in dit artikel een poging doen een aantal aspecten van het pacifisme en van de keuze voor het pacifisme als politiek uitgangspunt en instrument te verduidelijken. Dat we - in de beperkte ruimte die ter beschikking staat - niet op elk punt even diep kunnen ingaan, ligt voor de hand. Maar er is een schat aan publikaties beschikbaar, voor wie zich aangesproken voelt verder in deze materie te duiken!

een maatschappelijk stelsel zich kenmerkt door ongelijkheid, onderdrukking, onrechtvaardigheid spreken we dan ook van *struktureel geweld* (het geweld van de strukturen waarop die samenleving is gebouwd). Als die strukturen dreigen te worden aangetaast, omdat de slachtoffers ervan in verzet komen en de bestaande maatschappelijke orde in gevaar komt, wordt het geweld in voorraad te hulp geroepen om het verzet neer te slaan. Het dekolonisatieproces in de Derde Wereld geeft er evenzovele voorbeelden van. Een (gewelds)apparaat dat is opgebouwd om een eventuele dreiging van buitenaf te weerstaan, wordt dan

gebruikt om de dreiging van binnenut te stoppen.

Revolutionair

Er valt nog een derde vorm van geweld te benoemen: *revolutionair geweld*. Daarmee bedoelen we het geweld dat wordt aangewend door het verzet van degenen die door het struktureel geweld worden onderdrukt (bevrijdingsbewegingen). Deze vorm van geweld brengt pacifisten soms in een moeilijk parket. Immers, zij geloven dat vrede en gerechtigheid niet met het middel van geweld zijn te realiseren. Tegelijkertijd zijn zij solidair met de doelstelling van het verzet. Als politie-

ke partij heeft de PSP gekozen voor een opstelling, waarvoor onder meer een uitspraak van Professor *Krijn Strijd* als leidraad diende. "Ik geloof dat we absoluut geen recht hebben om ook maar eng oordeel uit te spreken over eventueel geweldgebruik in (bijvoorbeeld) Latijns Amerika. In onze maatschappij is struktureel geweld wij verzetten ons daar niet (genoeg) tegen. Hoe kunnen wij dan geweld van bewegingen in (bijvoorbeeld) Latijns Amerika veroordelen?" (1974).

De PSP formuleerde daarom in 1975 haar standpunt over het pacifisme als volgt:

"De PSP is een onderdeel van die

stroming binnen het socialisme die haar revolutionaire politiek koppelt aan een politiek pacifisme, dat wil zeggen een streven naar minimalisering van geweld. Dit streven kan gemotiveerd zijn door principiële en/of praktische motieven."

Vervolgens wordt dan gekonstateerd dat in situaties waarin bevrijdingsbewegingen met gewelddadige middelen trachten een eind te maken aan hun onderdrukking, de PSP solidair is met de onderdrukten en probeert met alle mogelijke niet-gewelddadige middelen te helpen. Maar

"Wanneer tegen onrecht en onderdrukking revolutionair geweld wordt aangewend, houdt steun aan de doeleinden en strijd niet in, dat daarmee automatisch ook de gebruikte middelen worden aanvaard."

Zuid-Afrika

Het PSP-standpunt, zoals dat hierboven is weergegeven, is geen gemakkelijk verworven standpunt. Er zijn heftige discussies aan voorafgegaan en niet elke pacifist zal 't moeiteloos onderschrijven. Waar geen verschil van mening over bestaat is, dat we altijd in eerste instantie zijn geroepen om stelling te nemen – principieel en consequent – in de situatie waarin we ons zelf bevinden. En uitermate voorzichtig zullen zijn in het uitspreken van een oordeel over landen en bewegingen die tot een andere afweging zijn gekomen in hun situatie.

Het is dan ook nogal schrijnend dat velen die in hun situatie (hier in eigen land of – breder – in het Westen) zich op geen enkele wijze afkeren van het (potentieel) gebruik van geweld in de vorm van de opbouw van een militair apparaat en zich evenmin verzetten tegen het structurele geweld in onze samenleving, zo snel klaar staan met een veroordeling van het gebruik van geweld door onderdrukten die elders in verzet komen. Een politiek commentator als *Heldring* (NRC/Handels-

blad) heeft er zo nogal eens een handje van, de zwarten in Zuid-Afrika op de meerwaarde van geweldloos verzet te wijzen. Dat is de hypokrisie ten top. In de bundel *Met de moed der hoop* verschenen ter gelegenheid van de zeventigste verjaardag van *ds. Beyers Naudé* – beschrijft de bekende West-Duitse theoloog *Helmut Gollwitzer* – eenzelfde proces. Hierin neemt hij de Duitse Evangelische Kerk op de korrel. Deze kerk wees het Speciale Fonds van het 'Programma ter bestrijding van het racisme' van de Wereldraad van Kerken af, omdat vanuit dit Fonds gelden beschikbaar werden gesteld voor onder meer de Zuidafrikaanse bevrijdingsbewegingen die – naar bekend – het standpunt van het geweldloos verzet tegen de blanke onderdrukking hebben verlaten. Na vele jaren overigens. Gollwitzer: "Met een spel der verwarring van ethische categorieën moet de zwarten het principiële pacifisme aangepraat worden, als enig juiste vorm van zedelijk en christelijk gedrag, terwijl aan de blanke kant het recht op geweld onbetwist blijft. Zo valt te verklaren waarom de zwarte opstand tot een moreel probleem gemaakt wordt, terwijl aan de blanke regering van Zuid-Afrika nog nooit het recht op de uitoefening van geweld betwist is."

In stukken van de Evangelische Kerk wordt het beroep op de zwarte in Zuid-Afrika om zich tot geweldloos verzet te beperken, mede gemotiveerd door "de historische ervaring van ons volk". Gollwitzer: "Maar deze kerk heeft nog nooit de moed gehad om eerst eens haar eigen landgenoten, de jonge Duitse dienstplichtigen, op te roepen om de dienstplicht te weigeren, met een beroep op de historische ervaring van ons volk. Zoals gezegd, het pacifisme als consequentie van de historische ervaring, wordt alléén aan de

zwarten verkondigd, die duizenden kilometers ver weg leven, maar niet aan de Duitsers zelf."

Wat met deze uitweiding over Zuid-Afrika maar gezegd wil zijn is dat – zeker zolang we er niet in slagen om het pacifisme in onze eigen samenleving tot uitgangspunt van ons politiek handelen te maken – een oordeel over het gebruik van geweld door de slachtoffers van systemen, die mede dank zij ons in stand kunnen blijven, beter achterwege kan blijven. Dat geldt voor pacifisten, maar zeker voor degenen die in hun eigen situatie het pacifisme als *onrealistisch* beschouwen – om de meest vriendelijke kwalifikatie maar te gebruiken.

...en de oorzaken

Kijken we naar onze eigen samenleving dan moeten we konstateren dat voor velen – nog – het gewelddadige karakter ervan in het verborgene blijft. Niet zozeer als het gaat om het 'geweld in voorraad' – dat wordt door de meesten nog wel beschouwd als een noodzakelijk kwaad. Waarbij we dan denken aan de opbouw van een militair apparaat, het militaire bondgenootschap waarvan we deel uitmaken (NAVO) – en allerlei consequenties die daaruit voortvloeien. Daarover uiteraard verderop meer, maar eerst willen we het hier hebben over het 'structurele geweld' in onze samenleving.

Hoe bedekt soms ook, in feite worden de maatstaven die we gebruiken om de bestaande maatschappelijke orde te waarderen, ontleend aan begrippen als macht, heerschappij, winst. Pacifisten (en zeker pacifistisch-socialisten) hanteren een ander pakket van waarden en normen: zij hebben het over rechtvaardigheid, vrijheid, gelijkheid, solidariteit. Normen en waarden

die in onze samenleving op het tweede plan staan. Waar rechtvaardigheid, vrijheid en gelijkheid géén prioriteit hebben, ontstaat al snel onrecht, onvrijheid en ongelijkheid. Mensen en aspiraties worden dan onderdrukt en die onderdrukking wordt in stand gehouden door de maatschappelijke verhoudingen. Alleen een totale democratisering (en voor ons valt dat samen met onze ideeën over socialisme) kan aan die toestand een eind maken. Onderdrukking, onrecht, onvrijheid, ongelijkheid vormen de wortels van het geweld en wie en geweldsvrije samenleving wil realiseren, zal zich dus intensief met de bestrijding van die wortels van het geweld moeten bezig houden. Vandaar dat de PSP de onderlinge samenhang van pacifisme en socialisme zo benadrukt. Het één is niet zonder samenhang met het ander te realiseren.

Het militaire apparaat

De maatschappelijke orde in ons land is nauw verbonden met die van de ons omringende landen, breder: met die van het Westen in z'n geheel. De militaire apparaten (die we hiervoor hebben aangeduid met de term 'geweld in voorraad') die zijn opgebouwd om die maatschappelijke orde te 'beschermen' tegen mogelijke aanvallen van buitenaf (en die tegelijkertijd klaar staan tegenover bedreigingen van die orde van binnenuit!) hebben dan ook een vorm van samenwerking gevonden, die op andere terreinen veel minder vergaand is uitgewerkt. Nederland is ondergedoken in het *Atlantisch Pakt* – de NAVO. Aan de andere kant van Europa hebben landen, met een ander maatschappelijk systeem, hun militaire krachten eveneens gebundeld in het Warschaupakt.

In de beginselverklaring van de NAVO staat duidelijk omschreven dat het pakt dient ter bescherming van de bestaande maatschappelijke systemen van de betrokken landen. En die systemen worden samengevat onder de noemer 'democratie'. Dat het in vele gevallen – zo niet altijd – gaat om een aanfluiting van dat begrip, is kennelijk minder ter zake.

De beide militaire blokken staan, zegt men, qua ideologie, haaks op elkaar: *democratie* versus *socialisme*. Elk van de beide blokken beschuldigt de ander van het streven naar de wereldheerschappij en beiden zijn tot de tanden gewapend om de ander dat streven te beletten. In werkelijkheid verschillen de maatschappelijke systemen minder van elkaar dan vaak wordt aangenomen. Maar het past beide kampen de al dan niet vermeende verschillen – met name naar de eigen bevolking – breed uit te meten. Dat versterkt het vijandbeeld over en weer en daarvan profiteren de machtigste belangengroepen in beide blokken om de last van de zogenaamde defensie voor hun bevolkingen aanvaardbaar te maken.

De angst voor zelfvernietiging heeft tot nu toe voorkomen dat er een rechtstreekse confrontatie heeft plaatsgevonden tussen de beide blokken direct en dus worden – aan weerszijden – de blokken voorgesteld als de behoeders van de vrede. Maar of dat nou die vrede is, waarover we het in onze

definitie aan het begin van dit artikel hadden?

Afschrikking is de leidraad voor de strategie die op politiek-militair gebied wordt gevoerd. Maar afschrikking heeft alleen zin als men – in het uiterste geval – bereid is die afschrikking om te zetten in konkrete actie. Er is dus geen enkele garantie voor veiligheid – laat staan duurzame vrede. In de Slotverklaring van de 'Speciale Zitting van de Verenigde Naties' (1982) wordt dit ook eigenlijk erkend. Regeringen van NAVO- en Warschaupaktlanden ondertekenden een verklaring, waarin deze zinsnede te vinden was: "De opeenstapeling van wapens, in het bijzonder nukleaire wapens, vormt tegenwoordig veel meer een bedreiging voor de toekomst van de mensheid, dan een bescherming. De tijd is daarom gekomen om een eind te maken aan deze situatie, het gebruik van geweld in internationale verhoudingen af te schaffen en veiligheid te zoeken in ontwapening". Helaas – deze fraaie woorden worden niet gevolgd door daden. Weliswaar worden regelmatig 'wapenbeheersingsonderhandelingen' georganiseerd, maar die hebben tot nu toe hoogstens geleid tot een iets minder snelle uitbreiding van het aantal en de soorten nieuwe wapensystemen. Wapenbeheersing is niets anders dan een poging – die meestal nog mislukt ook – om bepaalde nieuwe ontwikkelingen bij onderlinge afspraak te beperken. De Nederlandse regering zegt dan ook in haar *Defensienota* ('84): "Wapenbeheersing verschilt wezenlijk van ontwapening. Dat laatste is het verminderen en uiteindelijk afschaffen van alle wapens". En dáár is – zo zegt de *Defensienota* – de Nederlandse regering tegen. Ondanks bovengemelde verklaring van de VN – óók door ons land ondertekend...

Wapenbeheersing is zelfbedrog en ethisch onaanvaardbaar. In de wapenbeheersingsfilosofie past namelijk de theorie van de afschrikking. En het is ethisch onaanvaardbaar te dreigen met absolute vernietiging. Je kunt de vrijheid, of welk ander goed dan ook, niet verdedigen door anderen met vernietiging te bedreigen. Waar nog bij komt dat je daarmee ook jezelf, en de toekomst van de wereld ermee vernietigt. Daaraan is niet te ontkomen door bijvoorbeeld alleen de kernwapens af te schaffen. De enige weg is te erkennen dat oorlog geen middel kan zijn ter oplossing van conflicten.

De derde wereld

Eén van de meest tragische aspecten van het 'Oost/West-konflikt' is de invloed die er van uitgaat op de ontwikkelingen in de Derde Wereld. In de meeste Derde Wereld-landen is het structureel geweld gigantisch van aard en omvang. Waar het verzet wordt georganiseerd of waar, na een gewelddadige strijd, het oude juk is afgeworpen, is vrijwel steeds sprake van ondermijnende, buitenlandse inmenging. Vanaf het begin zijn de belangen van de zuidelijke landen ondergeschikt gemaakt aan de belangen van het 'Noorden'. Sinds het dekolonisatieproces zijn de zaken slechts schijnbaar gekeerd: nú is men ekono-

misch en financieel volstrekt afhankelijk. De schuldenlasten zijn ondragelijk, er is sprake van een toenemende afhankelijkheid op het gebied van de voedselvoorziening en de ruilvoet tussen grondstoffen en industrie-producten verslechtert continu. Slechts één vorm van 'hulp' vloeit zonder ophouden van het Noorden naar het Zuiden: *wapens*. Ieder blok heeft daarbij zo zijn eigen voorkeuren, maar in alle gevallen wordt de 'wapenhulp' gebruikt als middel om satellieten te kweken en de invloedssfeer van het andere blok in te dammen.

Op deze wijze wordt het Oost-West-konflikt een barrière van de eerste orde voor een onafhankelijke ontwikkeling van de landen in de Derde Wereld.

Een ander aspect – en evenmin te bagatelliseren – zijn de rechtstreekse economische belangen die Oost en West in het Zuiden hebben. De goud- en diamantproductie in Zuid-Afrika is van enorm belang voor de Verenigde Staten. Die belangen worden het best gediend door het handhaven van het blanke regiem daar. De oliestroom vanuit de Perzische Golf wordt door de VS van 'fundamenteel belang' geacht – tel uit je winst. En aan de andere kant is Afghanistan geslachtofferd aan de militair-strategische belangen van de Sovjet-Unie en verloor Cuba 'dankzij' de hulp van Rusland een fiks deel van zijn onafhankelijkheid.

Ontwapening

In talloze verklaringen hebben leiders van welke kleur dan ook bij herhaling de noodzaak tot ontwapening onderstreept. Veel lippendienst is bewezen aan de pacifistische stelling dat vrede geen haalbare kaart is als het geweld als middel om dat doel te bereiken, niet wordt opgegeven.

Kennelijk ontbreekt de politieke wil om al die verklaringen een werkelijke inhoud te geven. Het – al dan niet terecht – wantrouwen over en weer is te groot. En – omdat we het nog steeds hebben over een levensgevaarlijke situatie ('afschrikking') – dwingt de situatie ons een begin met ontwapening te maken. Het is mede dáárom dat de PSP er een voorstander van is om een éézijdige start te maken. *Alva Myrdal*, die 12 jaar lang namens Zweden bij de 'Permanente Ontwapeningskommissie' in Genève was gestationeerd, analyseerde de bestaande ontwapeningsonderhandelingen eens zó: "Meer en meer wordt een bepaald patroon zichtbaar: namelijk dat zij, hoewel ogenschijnlijk in een gevecht tegen elkaar, een soort van samenzwering hebben, waarbij zij onder elkaar de verantwoordelijkheid delen *niet* en *no* te zeggen. Zij willen klaarblijkelijk hun bewapeningswedloop voortzetten en uitsluitend wederzijdse, maar dan hele kleine, concessies doen in bi-laterale onderhandelingen, ongehinderd door de meerderheid van de andere landen". Zij pleit er dan ook voor dat de landen – buiten de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie – zich onafhankelijker opstellen en met eigen maatregelen deze impasse doorbreken.

De PSP onderschrijft dat pleidooi en richt zich dan ook op de eigen – Nederlandse – regering. Wij willen éézijdige ontwapeningsstappen van Nederland die onvoorwaardelijk, substantieel, als zodanig duidelijk aangekondigd en controleerbaar zijn. En deze stappen moeten passen in een programma dat ook andere elementen omvat, zoals voorstellen aan andere landen om positieve besprekingen te beginnen over de vraag hoe aan verdergaande afspraken in dezelfde richting kan worden gewerkt.

Een riskante politiek, zo zal men ons tegenwerpen. Maar hoe groot is het risico van de 'afschrikking' dan wel niet??

Alternatieven

De PSP is voorstander van een systeem van 'sociale verdediging'. Wat is dat eigenlijk? Sociale verdediging is de bescherming en de beveiliging van een samenleving door de waarden van deze samenleving ook in haar verdediging te intensiveren: de democratie verdedigen door intensieve democratisering, de vrijheid beschermen door haar te beoefenen, etcetera. De idee van sociale verdediging is een revolutionaire poging om uit de vastgedraaide evolutie van het geweld weer te komen op het spoor van de evolutie van de mensheid naar meer vrijheid, mondigheid en gerechtigheid.

Het is overigens een foute probleemstelling als men de idee van de sociale verdediging zou willen toetsen aan haar praktische mogelijkheid om bijvoorbeeld de militaire verdediging te vervangen zonder dat er verder iets verandert. Sociale verdediging kan geen NAVO-politiek worden, maar dat is niet een onvoldoende voor sociale verdediging, maar voor de NAVO. De in de NAVO verbonden landen zijn niet door een gemeenschappelijk idee verenigd. Wat ze gemeenschappelijk hebben is een territorium, een geprivilegeerde positie van macht in de economisch-onrechtvaardige-wereldstructuur en een kapitalistische produktiewijze. Het engagement dat voor sociale verdediging wordt vereist, zal eerder de bestaande structuren van de NAVO-landen en hun machtspositie kritiseren en – gewelddoos – aanvallen dan dat zij deze machtsposities en structuren zou verdedigen, zij het gewelddoos.

Men heeft dus niets bewezen, als men bewijst, dat sociale verdediging geen NAVO-strategie kan worden, want het gaat in de sociale verdediging om een geweldloze verandering van samenlevingsstructuren en niet om handhaving van de bestaande orde."

Er is zo langzamerhand een brede schare, die zich gewonnen geeft aan de idee van het pacifisme. Maar dat wordt dan beperkt tot *atoom-pacifisme* - dat wil zeggen men wijst de kernbewapening af ("dat gaat te ver", "dat is geen bewapening meer", enzovoorts), maar hoe konsekvent is zo'n stellingname eigenlijk? Ik wil een keer Professor *Hannes de Graaf* aanhalen, een van de belangrijkste *vormgevers* van het pacifisme van de PSP. Hij schrijft in een nawoord bij de brochure *Ontwapening met hindernissen* van de Amerikaan *Edward Snyder*: "(...) Het atoompacifisme is voor een pacifist heel respectabel en in het aangezicht van de grote gevaren ook juist gericht. Maar de opvoering van de konventionele bewapening is zowel op principiële gronden als op praktische een konsekventie van dit atoompacifisme, waarin dit atoompacifisme vastloopt. In het atoomtijdperk is ook een 'konventionele oorlog' niet meer te rechtvaardigen. Via eskalatie kan hij tot een oorlog met kernwapens leiden, maar ook zonder deze eskalatie kan hij nooit een *rechtvaardige oorlog* zijn, omdat de eventueel rechtvaardige zaak wordt overschaduwd door de wanverhouding tussen doel en middel. Waarom de fragmentatiebom wel en de neutronenbom niet? Zijn beide niet wapens, die mensen via vreselijke verminking en pijn doden, maar gebouwen laten staan? Wie geen pacifist is, heeft ergens een opvatting over de mogelijkheid van een rechtvaardige en te rechtvaardigen oorlog. Op het einde van de twintigste eeuw is de leer van een rechtvaardigen oorlog, hoe opgeplapt en bijgesteld ook, een anachronisme. Nog wel bij sommigen in de mode, maar uit de tijd".⁴

HENK BRANDERHORST

Literatuur:

1. *Met de moed der hoop*: uitgave: Ten Have/Baarn ISBN 9025942717. f 16.-.
2. *Geen afschrikking maar ontwapening*: uitgave: PSP. f 3.-.
3. *Met zonder alle geweld*: De Graaf e.a.: uitgave: Schotanus Utrecht. ISBN 9030025085. Prijs onbekend.
4. *Ontwapening met hindernissen*: Snyder-Branderhorst De Graaf; uitgave: t Kan Anders. f 3.50 op giro 3772349.

HOLLANDITIS ?

BON

Uitknippen en zenden aan: PSP, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam

Ja, het pacifisme van de PSP spreekt me aan. Daarom

geef ik me hierbij op als lid; ik ontvang daarvoor meer informatie en een aanmeldingsformulier

wil ik eerst een tijdje het partijblad 'Bevrijding' ontvangen. Ik betaal daarvoor f 6.- tot 31 december 1985. Het speciale pacifisme-nummer (20 pagina's) ontvang ik per omgaande

Naam:

Adres:

Postcode: Woonplaats:

Beweging Weigering Defensiebelasting

STOP DE WEDLOOP

Al enkele malen eerder besteedde dit blad aandacht aan het weigeren van defensiebelasting. Nu 1 november 1985 nadert – en daarmee het moment waarop de regering wil beslissen over de plaatsing van de raketten – andermaal aandacht voor dit aktiemiddel tegen atoomwapens, militaire defensie en het militarisme in het algemeen.

Ignace de Haes, lid van de Beweging, legt iets uit over de geschiedenis en de inhoud van dit aktiemiddel.

Het weigeren van defensiebelasting heeft een lange geschiedenis. Een bekend voorbeeld uit Nederland is het verzet tegen de tiende penning van Alva. De *tiende penning* (nu zouden we zeggen tien procent) werd door Philips II ingevoerd om de diverse oorlogen te bekostigen. Deze moest betaald worden bij koop en verkoop van roerende goederen, een ouderwetse BTW. Ook in latere eeuwen zijn er mensen geweest die niet wensten mee te betalen aan de oorlogsvoorbereidingen. In de jaren twintig van deze eeuw werd de inboedel van de anti-militarist en vredespedagoog *Kees Boeke* verkocht, omdat hij niet via de belastingen medeplichtig aan de bewapeningswedloop wilde zijn. De overheid gaat nog op dezelfde manier te werk om het weigeren van defensiebelasting de kop in te drukken.

In 1980 is de *Beweging Weigering Defensiebelasting* (BWD) opgericht. De aanleiding was het dubbelbesluit van 19 december 1979. Op het laatste moment zijn onder dreiging van een kabinetsskrisis tien CDA'ers omgegaan. De woede en teleurstelling waren groot. Voor veel mensen was de maat dusdanig vol, dat ze door aktie wilden laten zien het niet eens te zijn met het veiligheidsbeleid van de regering. Deze groep mensen zochten contact met de principiële weigeraars en zo werd in 1980 de BWD opgericht.

De BWD verenigt van het begin af aan mensen met verschillende motieven. Een beleidslijn is echter onmiskenbaar: "Het stoppen van de bewapeningswedloop, dus ook de financiering daarvan." Een mogelijkheid daartoe zou zijn dat mensen die niet verplicht aan de bewapening mee willen betalen, dat geld in een pot zouden kunnen storten waaruit vredesprojecten ondersteund kunnen worden. De BWD heeft zelf al zo'n pot opgericht: *het Vredesfonds*. Hierin worden de geweigerde bedragen gestort om te laten zien dat het niet om een belastingvermindering gaat, maar om een andere besteding. Vanuit dit fonds worden vredesprojecten, zoals conversie, ondersteund. Het Vredesfonds is een voorbeeld van hoe de overheid zo iets aan zou kunnen pakken.

Protestmiddelen

De motivering om akties te voeren is dus verschillend. De BWD is een soort middenwinkel, die verschillende modellen aanbiedt. Ze staan uitgebreid beschreven in het handboek "Doe iets". Zo'n tien procent van de belastingen gaat naar defensie. Veel mensen weigeren daarom ook tien procent van hun belasting. Daarnaast zijn er mensen, die helemaal niet mee willen betalen. Zij weigeren 950 gulden; dat is het bedrag dat per hoofd van de bevolking aan bewapening wordt uitgegeven. De meeste mensen weigeren vijf gulden tweenzeventig uit protest tegen de eventuele komst van de vijfhonderdtweenzeventig kruisraketten. Er kan op diverse belastingen geweigerd worden: inkomsten-, loon- en motorrijtuigenbelasting, de BTW van de energierekening. Ook de BWD-modellen voor mensen, die niet willen of kunnen weigeren. Het is van belang dat van elke

aktie bericht gedaan wordt aan de regering om de aktie zo mogelijk te voeren. Het weigeren van defensiebelasting is één protestmodel, die de overheid niet toereert. Zeker als het om grote bedragen gaat, zal de overheid overgaan tot inning. Die inningsprocedures zijn ook bij de BWD bekend en we proberen daar zo goed mogelijk op in te spelen. Hoe meer mensen meedoen, hoe groter de druk wordt op de overheid om het huidige systeem te veranderen.

Tijdens de grote demonstratie in Den Haag in 1983 is de BWD samen met anderen de aktie "Betaal Niet Mee" gestart. Het is de bedoeling dat ondermeer door deze aktie de kruisraketten niet geplaatst worden. Daarom roepen we zoveel mogelijk mensen op om vanaf september vijf gulden tweenzeventig te weigeren op de omzetbelasting (BTW) van de energierekening. Deze aktie is bedoeld als onder-

Beweging Weigering Defensiebelasting

Omdat de belastingweigering geen onomstreden aktiemiddel is plaatsen we hierbij ook de kritiek van Jan Wijnia, die zich met name richt tegen een eventuele wettelijke regeling voor 'gewetensbezwaren defensiebelasting'.

Het weigeren van defensiebelasting lijkt me een belangrijke vorm van burgerlijke ongehoorzaamheid. Het is een aktiemiddel tegen verdergaande bewapening. Het heeft een signaalfunctie naar overheid en belastingbetalenden. En belasting betalen we tenslotte allemaal. Zo'n weigering werkt bewustwording in de hand. Het is één van de mogelijkheden om door te gaan ná Volkspetitionnement en 1-november-besluit. Gericht tegen de plaatsing van kruisraketten en daarmee tegen nog verdergaande bewapening. Tegenhouden van plaatsing kan een eerste stapje richting ontwapening zijn. Ik hoop dat zoveel mogelijk PSP-leden overgaan tot weigering als ondanks het succesvolle volkspetitionnement toch geplaatst wordt in Nederland.

Iets anders is de regeling voor individuele bezwaarden, zoals door de BWD wordt voorgesteld. In *On(s)Genoegen* (het interne discussieblad van de PSP) van 28 februari 1981 somde *Gied ten Berge* al een aantal bedenkingen op tegen een wettelijke regeling voor gewetensbezwaren defensiebelasting: Ten eerste kapselt zo'n regeling het verzet in en verandert een dergelijke repressieve tolerantie niets aan fouten en tegenstellingen in de samenleving.

Een vergelijking met de wet 'Gewetensbe-

zwaren Militaire Dienst' gaat niet helemaal op, omdat er een verschil bestaat tussen het weigeren belasting te betalen en het weigeren van de persoonlijke dienst in een vernietigingsapparaat. En bovendien zou er geen cent minder naar defensie gaan, wat de één minder betaalt, wordt uit ander bron aangevuld, de staat blijft heersen en 'verdelen'.

Gied ten Berge kiest nadrukkelijk voor een algemene neerwaartse druk op de defensieuitgaven. Ik kan me vinden in deze (door mij samengevatte) argumentatie. Er is echter nog een mogelijkheid, waarbij de regeling inhoudt dat er daadwerkelijk geld in een Vredesfonds terecht komt. Zoiets kun je positief beoordelen, want de vredesbewegingen zitten in voortdurende geldnood. Zoiets zou diverse vormen aan kunnen nemen, ik kom daar zo nog op terug.

Een extra probleem zou de precedentwerking zijn. Ik heb ook onoverkomelijke gewetensbezwaren tegen het meebetalen aan de binnenlandse veiligheidsdienst, het beleid van justitie of het weggeven van geld aan RSV. Anderen willen dan ook niet meer meebetalen aan ontwikkelingshulp of het openbaar vervoer. En wie kan eigenlijk bepalen wat gewetensbezwaren zijn?

Volgens *Tineke Grootveld* (in de Nieuwsbrief van de BWD van december 1984) is die precedentwerking geen probleem, het zou volgens haar leiden tot een demokratisering van het belastingstelsel. Ik ben het daar niet mee eens, aan de hand van twee voorbeelden zal ik aangeven dat het juist het tegendeel tot gevolg zou hebben: *Ten eerste*: Wanneer er per erkende bezwaarde 10% in dat Vredesfonds gaat van diens totale belasting (10% van de

steuning van het volkspetitionnement om de druk op de regering te verhogen. Zo'n zesduizend mensen hebben al toegezegd om dat bedrag te gaan weigeren. Dat getal moet natuurlijk veel hoger worden.

Kennis en ervaring

In dit bestek is het niet mogelijk om te bespreken, wat er allemaal beweegt in de BWD. Veel PSP'ers zijn op diverse terreinen actief en ook binnen de PSP begint de discussie over het weigeren van defensiebelasting op gang te komen. Het weigeren van defensiebelasting doe je niet zo maar. De drempel tussen 'nee-zeggen' en 'nee-doen' is niet zo maar geslecht. Door het overbrengen van kennis en ervaring proberen we die drempel zo laag mogelijk te maken en voor ondersteuning kun je altijd terecht bij het sekretariaat en de vijftig groepen in het land. Meer informatie is te verkrijgen bij de BWD of op het sekretariaat van 'Betaal Niet Mee'.

IGNACE DE HAAS

BWD, Utrechtseweg 159, 3818 ED Amersfoort, 033 - 104 45

Betaal Niet Mee, 3e Hugo de Grootstraat 7, 1052 LJ Amsterdam, 020 - 84 57 90

geinde belastingen gaan naar defensie), houdt dat in uiterste konsekwentie in, dat de meestbetalenden de meeste invloed zullen krijgen op de begroting.

Ten tweede: Als de regeling daarentegen inhoudt dat er een gemiddelde berekend wordt van wat iedere Nederlandse aan defensie betaalt (ongeveer 1000 gulden per persoon per jaar), wat vervolgens in het Vredesfonds terecht komt, wanneer je bezwaren tegen die 'defensie' hebt, betekent dat niet per definitie dat de "minder bededen" minder over de begroting te zeggen krijgen. Het betekent echter wel dat degenen die meer dan gemiddelde belastingbetalers zijn, toch aan defensie blijven meebetalen. Ook in dit geval leidt precedentwerking in uiterste konsekwentie tot een heel andere verdeling van het belastinggeld.

Er moet dan ook *niet* gezocht worden naar een regeling voor individuele bezwaarden, met daaraan gekoppeld een Vredesfonds (al dan niet ten koste van defensie). Het individuele geweten heeft iets te maken met een oordeel over iets buiten dat individu. Ook de Beweging Weigering Defensiebelasting (BWD) zegt dat het geweten politiek is. Dat zou je kunnen omschrijven als "weten dat er iets fout zit". Een gewetensvolle beslissing is dan gericht op het herstellen van die fout, dus het verminderen van de bewapening. Je wilt een verlaging van de defensiebegroting, wat schiet je op met een erkenning van je bezwaren door de overheid die zich verder niets van die bezwaren aantrekt en niet minder aan bewapening uit gaat geven?

JAN WIJNIA

Internationale vredesmars

Ieder jaar in de zomer wordt er een internationale geweldloze mars tegen het militarisme georganiseerd. Dit jaar in de vorm van een kamp in Denemarken.

Op het eerste gezicht niet de meest geëigende plaats voor zo'n kamp, gezien de Deense politiek met betrekking tot de kernwapens, zij is namelijk het enige Europese NAVO-land dat geen kernwapens wil en er ook niet aan mee wil betalen. Onder het laagje schone vernis zit echter een militair beleid wat niet veel anders is dan in de andere landen. Geheime verdragen met het Amerikaanse leger, een NAVO-hoofdkwar-

tier voor Skandinavie enzovoort, enzovoorts.

Vanuit het vredeskamp werd echter niet alleen tegen het Deense militarisme geprotesteerd, maar werd ook actie gevoerd tegen de behandeling van totaal-weigeraars in andere landen.

De Deense overheid maakte voortijdig een einde aan het vredeskamp door meer dan honderd aktievoerders het land uit te zetten na ze twee tot negen dagen te hebben vast gehouden. Een verslag van twee uitgewezen anti-militaristen.

EEN LEUK VAKANTIEDOEL

Van 28 juli tot en met 11 augustus werd in het Deense plaatsje *Gammel Rye* de tiende geweldloze mars tegen het militarisme gehouden. Tweehonderdvijftig anti-militaristen uit zeventien verschillende landen kwamen hier voor twee weken bijeen.

De geschiedenis van de internationale marsen begon in 1976. Italiaanse anti-militaristen organiseerden toen in samenwerking met de W.R.I. (War Resisters International) en IFOR (International Fellowship of Reconciliation) een mars van Metz naar Verdun. Hierna werd de internationale geweldloze mars tegen het militarisme een jaarlijks terugkerende traditie. Er volgden nog meer voettochten, later bus- en treintochten, maar de laatste jaren vooral kampen.

Men koos voor kampen omdat naast het voeren van een geweldloze direkte akties tegen het militarisme, ook het ontwikkelen van een geweldloze levensstijl een belangrijk doel geworden was. Wat akties betreft betekent geweldloosheid dat er geen geweld tegen mensen gebruikt wordt. Over een geweldloze levensstijl is niet zo'n duidelijke afspraak te maken, en er worden dan ook verschillende interpretaties aan gegeven.

In de eerste week van het kamp dit jaar werd geëxperimenteerd met een *basisgroepenmodel* om met tweehonderdvijftig mensen 'konsensus' beslissingen (met algemene overeenstemming) te kunnen nemen, en werden er allerlei workshops gegeven.

Onder andere mannen-, vrouwen- en een gemengde workshop over seksisme.

Dorpen

Nieuw in het basisgroepenmodel was de vorming van dorpen. Een aantal basisgroepen tezamen vormden een dorp, en de dorpen stuurden steeds wisselende afgevaardigden naar de kampraad.

In de kampraad werd dan gekeken of er over een bepaalde zaak konsensus was. Als er snelle beslissingen genomen moesten worden gebruikte men de zogenaamde 'fish-bowl' (aquarium). Hierbij zitten de vertegenwoordigers in een kring met de basisgroepen eromheen. De vertegenwoordiger kan zo de basisgroep tussendoor raadplegen.

Er was voor de dorpen gekozen omdat men grote kampvergaderingen wilde vermijden. Belangrijk argument daarvoor

was dat op grote vergaderingen vaak een selecte groepje van 'goede' sprekers het woord voeren en dat dat bij kleine vergaderingen veel minder het geval is.

Een nadeel was dat er meer vergaderd

moest worden. Vergaderingen die mede door het taalprobleem (er moest vaak in drie talen vertaald worden) ook lang duurden. Na een week van veel vergaderingen en geen akties werden de dorpen uiteinde-

lijk afgeschaft en werkte men alleen nog maar met basisgroepen en vertegenwoordigers van basisgroepen.

1945-1985

Op 6 augustus, de dag dat veertig jaar geleden de eerste atoombom op Hiroshima viel, vonden de twee belangrijkste akties uit het kamp plaats. In Kopenhagen werden door ongeveer honderd mensen gelijktijdig de ambassade van Noorwegen, Frankrijk en Spanje bezet. Dit werd gedaan om de aandacht te vestigen op de situatie van de totaalweigeraars in die landen.

Na een paar uur werden de bezetters door de politie verwijderd, waarbij vooral bij de Spaanse ambassade heel hard werd opgetreden. Iedereen werd wel weer dezelfde dag nog door de politie vrijgelaten. Op die dag gingen ook zo'n negentig mensen in verschillende groepjes de NAVO-basis in *Karup* op. Na het hek geknipt of beklommen te hebben werden gebouwen, landingsbaan en zelfs een aantal vliegtuigen beschilderd.

Karup is het NAVO-hoofdkwartier voor Zuid-Skandinavie en Noord-Duitsland, en als vliegveld ook een C.O.B.-basis. Pas dit jaar werd de globale inhoud van de geheime C.O.B. (Collocated Operational Bases) akkoorden bekend. Deze akkoorden die in 1976 gesloten werden tussen de Deense en de Amerikaanse opperbevelhebber, houden in dat in tijden van crisis een aantal bases gebruikt worden voor de opvang van Amerikaanse troepen, vliegtuigen en kernwapens. Zelfs het Deense parlement was tot voor kort nog niet op de hoogte van deze verdragen. Nu nog is onduidelijk wanneer er sprake is van een crisis, en wie dan bepaalt of de Amerikaanse troepen komen.

De meeste aktievoerders werden, na soms wel meer dan twee uur rondgelopen te hebben, door de Deense militairen gearresteerd en aan de politie overgedragen. Tegen de Deense mensen werd procesverbaal opgemaakt en al snel werd bekend dat de eenentachtig buitenlanders het land uitgezet zouden worden. Dit omdat de anti-militaristen volgens de minister van justitie de nationale veiligheid in gevaar brachten.

Anti-militaristen oefenen hekken klimmen voor een aktie bij een NAVO-basis in Denemarken, augustus 1985

foto: Fotokollektief Utrecht

Hiro's en Naga's

De meeste aktievoerders hadden echter geen paspoort bij zich en de mannen heetten allemaal Hiro Shima en de vrouwen Naga Saki, geboren 6-8-'45 en 9-8-'45. Probleem voor de Deense overheid: mensen zonder paspoort kun je niet uitwijzen en de Westduitse douane zou zeker geen tientallen Hiro Shima's en Naga Saki's aksepteren.

Na heel wat overleg en tegenstrijdige beslissingen werd uiteindelijk voor de harde lijn gekozen; iedereen bleef net zo lang in arrest totdat hij of zij de identiteit bekend maakte, en een kennis het paspoort aan de politie liet geven. Eenenveertig mensen hadden na twee dagen hun paspoort nog steeds niet aan de politie gegeven en hun voorarrest werd door de rechter met twee weken verlengd. Na vijf dagen had de politie alle paspoorten maar de meeste mensen werden pas na acht of negen dagen vrijgelaten na over de grens gezet te zijn.

De beide akties hebben in de Skandinavische landen veel publiciteit gehad. In Stockholm (Zweden) is de Deense ambassade bezet met als eis de vrijlating van de arrestanten en in de Deense en Nederlandse parlementen zijn vragen gesteld door respectievelijk de Deense partij SV en de PSP.

Volgend jaar wordt er weer een internationale mars georganiseerd. Dan waarschijnlijk in een Zuid-Europees land. Misschien een leuk vakantie-idee?

PERSBURO JOTA

Nederlandse coordinatie geweldloze mars tegen het militarisme: Vredeswinkel, Obrechtstraat 43, Utrecht, 035 - 71 13 13.

Oefening in geweldloosheid in Denemarken: de 'Mobiële Eenheid' wordt geïnstrueerd
foto: Fotokollektief Utrecht

(Advertentie)

MOZAMBIQUE

de revolutie in de
verdrukking

Joseph Hanlon

Het eerste boek dat een totaalbeeld geeft van de ontwikkelingen in het Mozambique van na de onafhankelijkheid. Op basis van een gedegen kennis van land en volk, opgedaan tijdens een verblijf van vijf jaar als korrespondent voor onder andere de BBC, de *Guardian*, de *Observer* en *De Volkskrant*, weet Joseph Hanlon een beeld te schetsen van de suksessen en tekortkomingen van het Frelimo, de bevrijdingsbeweging aan de macht.

'Mozambique' – de revolutie in de verdrukking' telt 320 pagina's, bevat foto's, kaartjes en tabellen en kost in de boekhandel 20 gulden; tevens te bestellen door overmaking van 25,50 gulden op giro nr. 3998936 t.n.v. Redactie A.I.-Cahiers, Postbus 1358, 6501 BJ Nijmegen.

(Advertentie)

Waar vindt u nog zo'n bank...

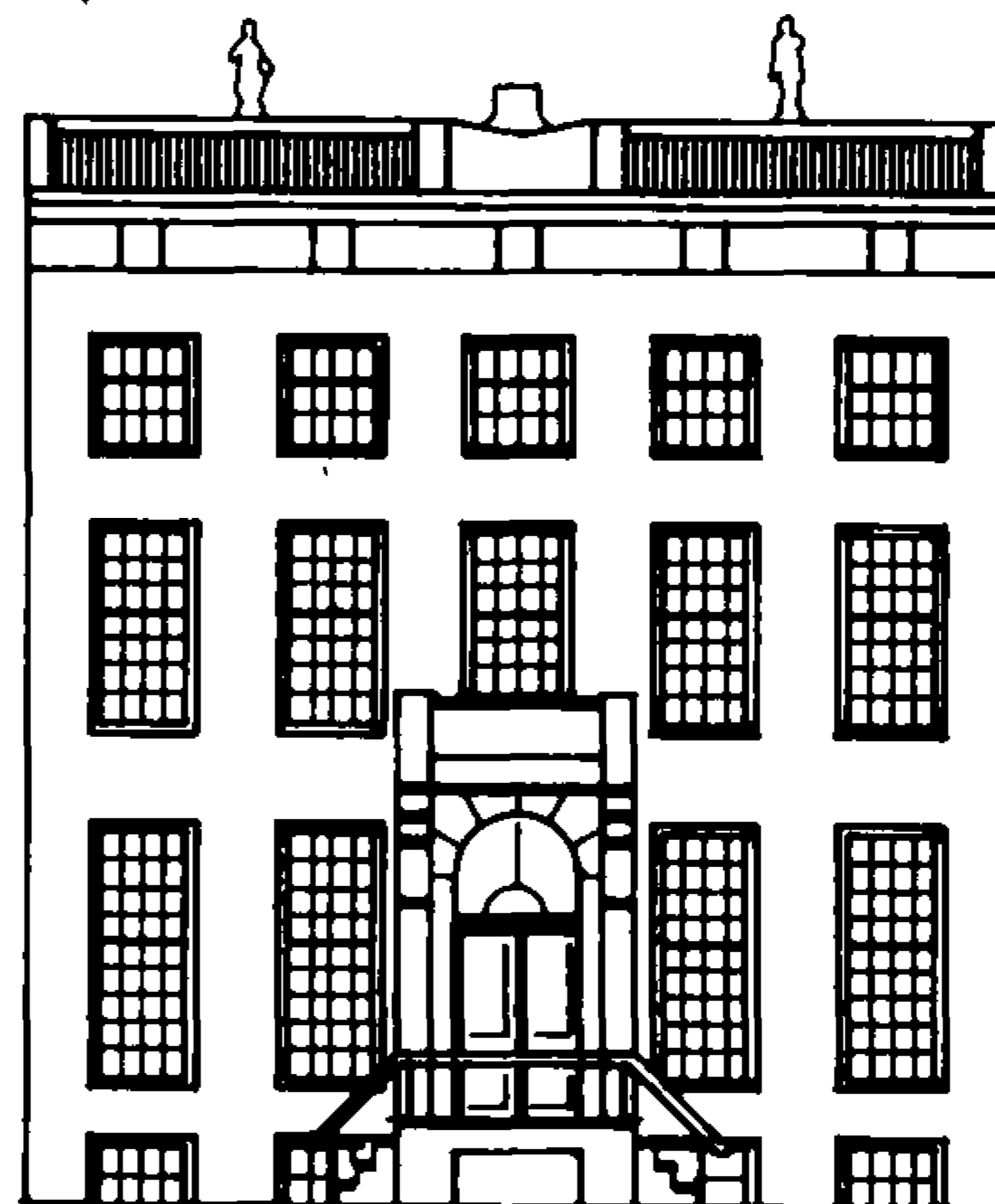
Een bank, klein genoeg om u persoonlijk te adviseren. Groot genoeg

om veel voor u en uw geld te kunnen doen. Sterk genoeg om u volstrekte zekerheid te bieden.

En betrokken genoeg om maatschappelijk verantwoord te kunnen functioneren.

De Hollandse Koopmansbank in Amsterdam. Alle bankzaken voor particulieren, voor bedrijven, instellingen, organisaties en verenigingen.

Zo'n bank zou uw bank kunnen zijn: Hollandse Koopmansbank.

HKB hollandse
koopmansbank nv
een bank waarmee u het eens kunt zijn

Keizersgracht 674, 1017 ET Amsterdam, tel. 020-271066

BEVRIJDINGSFONDS
KOMITEE ZUIDELIJK AFRIKA

Oudezijds
Achterburgwal 173
1012 DJ Amsterdam
Tel. 020-270801

Versterk de organisaties
van de onderdrukten
in Zuid-Afrika.

Wij hebben urgente
verzoeken om hulp gekregen.

GIRO 26655
AMSTERDAM

Oorlogspropaganda

MILITAIRE SHOWS ZIJN TOEGESTAAN

Nederland is voorstander van het maken van oorlogspropaganda. Althans dat kan worden afgeleid uit de gang van zaken rond het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke rechten van de VN uit 1966. Dat VN-verdrag wilde alle oorlogspropaganda bij wet verbieden, maar ons land maakte op het betreffende artikel een voorbehoud. Hier te lande wordt de oorlogshitsers dus geen strobreed in de weg gelegd. Misschien dat de Vredesbeweging op dit punt actie kan ondernemen?

Het Internationale Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van de Verenigde Naties, dat in 1966 tot stand kwam, werd door Nederland in 1978 geratificeerd. Twaalf jaar na dato werd het door de regering aan het parlement aangeboden. De reden daarvan werd nooit door de regering duidelijk verklaard. Wel-

licht hebben de voorbehouden, die de regering bij het verdrag gemaakt heeft, er mee te maken. Een van die voorbehouden betreft artikel 20, lid 1. Dat artikel luidt: "Alle oorlogspropaganda wordt bij wet verboden." De Nederlandse regering maakte het volgende voorbehoud bij dat artikel: "De Regering van het Koninkrijk aanvaardt niet de verplichting, neergelegd in deze bepaling, voor wat betreft Nederland."

Een reden voor de regering om het voorbehoud te maken was, dat objectief niet is vast te stellen, wat onder oorlogspropaganda verstaan moet worden en wat niet. Een andere reden vormde het onderscheid tussen volkenrechtelijk toegestane en volkenrechtelijk niet-toegestane oorlogen. Dat is een onderscheid, dat de regering graag wil maken. Voor de eerste categorie oorlogen zou wel oorlogspropaganda gemaakt mogen worden, valt daaruit te konkluderen.

Het voorbehoud stuitte bij de PSP, CPN en PPR op ernstige bezwaren. Deze partijen stelden in het parlement, dat ook al is oorlogspropaganda objectief moeilijk vast te stellen, er toch wel duidelijk uitspraken en gedragingen van regeringen kunnen zijn, die als zodanig zijn te kenmerken. Een minder absoluut voorbehoud van de regering zou volgens deze partijen veel beter geweest zijn. De rechter had dan namelijk de mogelijkheid gekregen te oordelen, wat onder oorlogspropaganda valt en wat niet.

Het is wellicht kenmerkend voor onze maatschappij, dat we geacht worden alles wat met oorlog en oorlogsvoorbereiding te maken heeft als min of meer normaal te zien, als behorend tot de standaarduitrusting van onze samenleving. Misschien zou het dan ook goed zijn als juristen en vredesbewegingsleden samen een goede sluitende definitie van oorlogspropaganda proberen te maken. Ze kunnen onderzoeken, wat voor wetten op de oorlogspropaganda er in andere landen gemaakt zijn, die geen voorbehoud bij artikel 20 hebben gemaakt. Ze kunnen een tekst aan het parlement en aan de regering aanbieden, die als basis kan dienen voor een Nederlandse wet op de oorlogspropaganda. Als het zover komt, kan dan tevens geest worden, dat Nederland zijn voorbehoud bij artikel 20 intrekt.

Juist door het voorbehoud is er geen enkele juridische rem op het psychisch voorbereiden van de bevolking op oorlog, op NAVO-propaganda, op uitgebreide defensie-voorlichting op scholen, op militaire luchtvaartshows en open dagen op kazernes, op regerings-voorlichtingsmateriaal. Vredesonderwijs zal daardoor steeds een ondergeschoven kindje in de samenleving blijven.

CHRIS HUIJDER

BOEKRECENSIE

DE WAPENS NEDER

Onder de titel *De Wapens Neder* verscheen onlangs een nieuw boek over de geschiedenis van het antimilitarisme in Nederland. Het is een vertaling en bewerking van het in kleine kring bekende werk van de Duitse polemoloog *G. Jochheim* over de geweldloosheidstheorieën in de Nederlandse vredesbeweging voor 1940. De redactiegroep van de Nijmeegse uitgeverij De Haktol wil hiermee deze ideeën voor een breed publiek toegankelijk maken.

Ze zijn hierin naar mijn mening uitstekend geslaagd. Het boek is helder geschreven, fraai verzorgd en voorzien van veel illustraties. Belangrijke organisaties en personen worden in aparte stukjes nader besproken. Bovendien heeft de redactie niet geschroomd onnodige uitweidingen van Jochheim te schrappen en zelf nieuwe informatie toe te voegen. Hoewel ik vanuit wetenschappelijk oogpunt mijn bedenkingen heb tegen deze werkwijze van de redactie, is dit voor het beoogde publiek een belangrijk pluspunt.

Het boek behandelt de ontwikkeling in het denken over sociale actie, geweldloze strijd en antimilitarisme. Velen denken bij deze thema's vooral aan de persoon en de ideeën van Gandhi. In West-Europa bestonden echter al voor Gandhi theo-

rien en discussies over geweldloze strijdmiddelen. Nederland was voor 1940 zelfs een belangrijk centrum van de antimilitaristische beweging. Hier vonden uitvoerige en diepgaande discussies plaats over problemen van geweldloze actie, het gebruik van geweld bij revoluties en de mogelijkheden van geweldloze strijd tegen het opkomende fascisme en een dreigende vreemde overheersing (de 'pacifistische volksverdediging'). De ideeën van mensen als Henriette Roland Holst, Bart de Ligt en Albert de Jong komen in het boek uitvoerig aan de orde, evenals de discussies in organisaties als de Internationale Anti-Militaristische Vereniging en de Jongeren Vredes Actie (JVA). De inhoud hiervan is vaak nog verrassend actueel. Bijvoorbeeld de debatten tijdens de Spaanse Burgeroorlog over het al dan niet steunen van de gewapende revolutionaire strijd tegen Franco lijken in veel opzichten op de latere discussies over 'revolutionair geweld' in de PSP. Ook de huidige ideeën over sociale verdediging zijn niet wezenlijk verschillend van de plannen van De Ligt en de Jongeren Vredes Actie.

Door de publikatie van *De Wapens Neder* worden deze ideeën en discussies weer toegankelijk gemaakt voor de huidige vre-

desbeweging. De oorspronkelijke teksten van de plannen van De Ligt en de Jongeren Vredes Actie zijn in een tweede deel van het boek apart herdrukt.

De beide delen laten zich heel goed lezen in combinatie met een andere historische schets over de Nederlandse vredesbeweging. In dit boek, geschreven door *Ph. Everts* en *G. Walraven*, ligt de nadruk minder sterk op de ideeëngeschiedenis. Zij behandelen vooral de verschillende stromingen en types van organisatie in de beweging en gaan in op de factoren en omstandigheden, die het verloop van de beweging kunnen verklaren. Daarbij wordt ook de naoorlogse periode en de huidige beweging beschreven. Dit boekje is aan te bevelen als een handzaam en nuttig overzicht van een eeuw vredesbeweging in Nederland.

JACK HOFMAN

De Wapens Neder. Uitgeverij De Haktol Nijmegen, 1985. Prijs f 29,50 (deel 1) en f 14,50 (deel 2).
Ph.P. Everts, G. Walraven; *Vredesbeweging*. Aula Pocket 744, Utrecht/Antwerpen, 1984. Prijs f 12,50.

ONDERSTE BOVEN

Anti-atoombommars 't Harde 1985. Zoals al eerder in dit blad aangekondigd vindt op zaterdag 28 september een extra aflevering plaats van de tweejaarlijkse mars van 't Harde. Normaal gesproken zou de volgende mars pas weer in '86 plaatsvinden, maar in verband met het feit dat de beslissing over de plaatsing van de kruisraketten a.s. november moet vallen wordt deze mars ook dit jaar georganiseerd. De mars vertrekt om 14.00 uur van het NS-station 't Harde met als centrale leus 'Geen kernwapens in Nederland, dus zeker geen kruisraketten'. Propagandamateriaal voor deze mars kan worden aangevraagd bij: 05784 - 692.

Anti-militaristische dagen Nijmegen. In april dit jaar vonden in Nijmegen de Anti-militaristische dagen plaats. Op veler verzoek zijn daarvan nu de verslagen verschenen. Omdat de verantwoordelijkheid voor die verslagen onder de verschillende themagroepen viel verschillen deze verslagen nogal van elkaar voor wat betreft vorm, omvang en kwaliteit. Ook zijn niet van alle thema's verslagen binnengekomen. De onderdelen zijn: 'Eerste en laatste dag' (f 5,-), 'Repressie' (f 3,50), 'Verzet Binnen!' (f 4,-), 'Verzet Buiten!' (f 3,50), 'Vijandbeeld' (f 5,50), 'Fascisme' (f 4,50) en 'Seksisme' (f 5,50). Het hele pakket kost f 17,50. Bestellen door het betreffende bedrag over te maken naar postgiro 4153868 t.n.v. Kees v. Bergen/Nijmegen met vermelding van wat je wenst. Nadere inf.: De Haktol, Pontanusstr. 20-22, Nijmegen.

Vredeswerk. In oktober en november organiseert Kerk & Vrede twee weekenden. Op 18 en 19 oktober is het thema de theologie van de bevrijding en op 22 en 23 november gaat het over het geloof in democratie (hoe staat het daarmee na de regeringsbeslissing over de kruisraketten op 1 november). Beide weekenden zijn voor mensen die actief zijn in het vredeswerk. Kosten f 55,-. Nadere informatie: Kerk & Vrede, Utrechtseweg 159, Amersfoort, tel.: 033 - 104 45.

Sociale verdediging. Bij Kerk & Vrede verscheen onlangs van de hand van Jack Hofman en Guido Walraven een brochure over Sociale verdediging. In deze uitgave een helder overzicht van de ontwikkelingen in het denken over geweldloze alternatieven voor de militaire defensie. In deze brochure wordt een verband gelegd met de discussie in de pacifistische beweging en de discussie in de kerken. Het overzicht bestrijkt de jaren 1924-1984. Bestellen door overmaking van f 8,55 naar postgiro 435382 t.n.v. Kerk & Vrede/Amersfoort.

Marathon voor de Vrede. In navolging van de Vredesmarathon van 5 mei dit jaar wordt op zaterdag 14 september de Tweede Marathon voor de Vrede in de omgeving van Zutphen georganiseerd. Deelnemers aan deze sportieve manifestatie tegen de wapenwedloop kunnen kiezen uit afstanden van 6, 10, 21 of 42 kilometer. Het is geen wedstrijd en je kan zelf je starttijd bepalen tussen 10 en 14 uur. Deelname kost f 7,50. Ook wandelaars en fietsers kunnen deelnemen (kosten f 2,50). Nadere informatie: Vredesplatform Zutphen, J. Steenstraat 16, Zutphen, tel.: 05457 - 118/2546.

NAVO-diskussie. Het samenwerkingsverband van vredesaktivisten voor burgerlijke ongehoorzaamheid en non-koöperatie, kortweg BONK, organiseert op zaterdag 21 september in Huize Pax, Ferdinand Bolstraat 194, Amsterdam een discussie over de NAVO. Inleiders: Hans Alles en Karel Koster (AMOK), Lidwien Zumpolle (IKV), Peter Custers (BONK), Fred v.d. Spek (PSP), Leon Wecke (Studiecentrum Nijmegen), Henk Branderhorst ('t Kan Anders en hoofdredakteur 'Bevrijding'). De discussie start om 10.30 uur en loopt tot 16.30 uur. Toegang f 4,-. Er verscheen als voorbereiding een brochure die te bestellen is door overmaking van f 5,- naar postgiro 3191118 t.n.v. H. Krikke/Amsterdam met vermelding van 'NAVO-dag brochure'. Nadere inf.: BONK, Postbus 11127, Amsterdam, tel.: 020 - 86 51 34.

Rectificatie. In het juli-augustus nummer plaatsen we een verslag van een discussiedag over feminisering van het afdelings- en Raadswerk van de PSP. Daarbij drukten we een gedeelte van de inleiding van emancipatiewerkster Josje Adriaansen af (zie pagina's 6 en 7). Uit die inleiding is het gedeelte weggelaten waarin zij het heeft over het feit dat vrouwen in de PSP zich de zaak van de feminisering wel eens mogen aantrekken. Gedwongen door tijd- en plaatsgebrek werd deze, bij nader inzien ongelukkige, coupure aangebracht. In een volgend nummer zal Josje Adriaansen de gelegenheid krijgen haar visie nader uiteen te zetten.

Redactie Bevrijding

Kunst tegen Apartheid. Van 11 tot 29 september is in de Nieuwe Kerk op de Dam in Amsterdam de tentoonstelling Kunst tegen Apartheid. Deze expositie, die eerder te zien was in o.a. Parijs, Barcelona en Stockholm, werd samengesteld door een groep kunstenaars onder voorzitterschap van de Spaanse schilder Saura. Het initiatief werd ondersteund door het Komitee tegen Apartheid van de VN en door de UNESCO. De bijeen gebrachte kunstwerken zullen t.z.t. de basis vormen voor een permanent museum in een bevrijd Zuid-Afrika. In de Nieuwe Kerk zijn werken te zien van meer dan honderd, meest internationaal bekende, kunstenaars, zoals Sol LeWitt, Roy Lichtenstein, Lucebert, Mark Brusse, Claes Oldenburg, Allen Ginsberg, Jeroen Henneman en Klaus Staeck. De Nederlandse organisatie is in handen van het Komitee Zuidelijk Afrika en de Nieuwe Kerk. Open: ma./za. 11 tot 16 uur, zo. 12 tot 15 uur. Toegang f 3,- (CJP/Pas 65 f 2,-). Catalogus f 40,-. 4-kleurenposters f 25,-.

Vrouwen en ontwikkeling. Het Ontwikkelingsinstituut van de PSP, de Henk Lankhorst Stichting, organiseert op zaterdag 21 september een discussiedag rond het thema 'Vrouwen-emancipatie in ontwikkeling'. Deze bijeenkomst is een vervolg op twee eerdere studiedagen rond de centrale thema's van het VN-decennium van de Vrouw. Op 21 september ligt het accent op de verdere invulling van beleidsaanbevelingen. Nadere informatie: Ute Breithaupt of Ietake Witteveen, tel.: 020 - 26 73 74. De bijeenkomst vindt plaats: 'Suisse', Suttekesstr. 15-19, Zwolle.

Gemeenteraadsverkiezingen. In maart '86 vinden weer de gemeenteraadsverkiezingen plaats. In zo'n tweehonderd gemeenten zal de PSP - al of niet op samenwerkingslijsten - aan deze verkiezingen deelnemen. Dit najaar is de tijd om na te denken over kandidaten. In verband hiermee organiseert de Stichting Vorming en Scholing van de PSP op zaterdag 14 september een dag voor kandidaat-raadsleden. Aan de orde komen: hoe functioneert een raad, wat wordt van een PSP-raadslid verwacht en wat moet je in een verkiezingskampagne doen. Plaats: PSP-partijgebouw, Nwe Looiersstraat 45, Amsterdam (bereikbaar met tramlijnen 16, 24 en 25 vanaf Centraal Station). Voor de lunch wordt gezorgd. Opgave voor deze dag is verplicht: tel. 020 - 26 73 74. Kosten f 7,50 incl. lunch en voorbereidende stukken.

Filippijnen. De Filippijnengroep Nederland organiseert op zaterdag 21 september in Paradiso, Amsterdam een manifestatie rond 'Tien jaar solidariteit met het Filippijnse volk' in het kader van het feit dat de Nederlandse groep dit jaar tien jaar bestaat. Sprekers, een politiek forum en een feest met muziek, dans en drama. Aanvang 11.00 uur (eind 21.00 uur).

Apartheid. Het Komitee Zuidelijk Afrika organiseert, in samenwerking met NOVIB en een groep parlementariërs uit West-Europa die actie voeren tegen apartheid, op 12, 13 en 14 september in het Stadhuis van Amsterdam een conferentie met als doel een bijdrage te leveren om te komen tot verdergaande sancties tegen het Apartheidsregime van Zuid-Afrika en meer steun voor de frontlijnstaten en bevrijdingsbewegingen. Aan de conferentie nemen vijftig parlementariërs deel en verder vertegenwoordigers van ANC en SWAPO, vertegenwoordigers van de frontlijnstaten, Amerikaanse Congres-leden van de Democratische Partij. Nadere informatie: 020 - 27 08 01.

Chili. Het Chili Komitee Nederland houdt op woensdag 11 september een manifestatie ter her-

KUNST TEGEN APARTHEID

Nieuwe Kerk, Dam, Amsterdam

11 - 29 september 1985

denking van de staatsgreep van '73 door diktator Pinochet tegen de democratisch gekozen socialist Allende, die daarbij het leven verloor. Nu al twaalf jaar beleeft het land een golf van onophoudelijke staats-terreur. Tijdens de manifestatie in Paradiso, Amsterdam zal in het bijzonder aandacht worden besteed aan de rol van vrouwen in de strijd tegen de diktatuur. Om 19.30: demonstratie vanaf de Beurs naar Paradiso waar om 20.30 uur de manifestatie begint.

Ekonomische zelfstandigheid. Deze maand komt een film ter beschikking die mensen aan het denken moet zetten over de sociaal-ekonomische positie van vrouwen. De videofilm, met als titel 'Loont de moeite', draagt daartoe feiten en argumenten aan. De film werd gemaakt door Annie van Wezel en Paula v.d. Steenstraeten met subsidie van WVC. De nadruk in de film ligt op interviews met individuele vrouwen van verschillende generaties, die helder en met humor de persoonlijke gevolgen analyseren. De film kwam tot stand op verzoek van het Nijmeegse komitee 'Vrouwen voor Ekonomische Zelfstandigheid', die de film begeleidt met een discussiebrochure. De film is in kleur, duurt 42 minuten en is verkrijgbaar op U-matic, VHS en Betamac. Te huur in Amsterdam, Den Haag en Nijmegen. Nadere inf.: Komitee Vrouwen v. Ekon. Zelfst., Postbus 1515, Nijmegen, tel.: 080 - 23 65 12 23 64 41- 24 05 40.

Voortplanting. Het nieuwste nummer van 'Wetenschap & Samenleving' is geheel gewijd aan de nieuwe voortplantingstechnologieën. Jacqueline Cramer gaat in op de ethische kant, de individuele wensen, de onvruchtbaarheid en de kollektieve verantwoordelijkheid. De Werkgroep Medische Ontwikkelingssamenwerking gaat in op de oude, maar actuele problematiek van de hormonale vruchtbaarheidsregeling bij vrouwen: "met de belangen van vrouwen (wordt) niet of nauwelijks rekening gehouden" en "dan zijn vaak de vrouwen in de Derde Wereld de klos". Ter illustratie in dit nummer van W&S een beschrijving van de geschiedenis van de hormonale middelen DES, ONO 802 en Norplant. Prijs f 6,- (excl. porto). Bestellen: VWW, Oude Gracht 80 Utrecht.

Homobevrijding. De PSP-homogroep heeft onlangs een speciaal nummer van hun blad 'Homobevrijding' het licht laten zien. Het gaat om een overdruk van een groot aantal artikelen die de afgelopen vijf jaar in 'Bevrijding' over de homoseksuele strijd verschenen. Deze overdruk kan worden besteld bij: PSP homogroep, p a Postbus 700, 1000 AS Amsterdam. De prijs bedraagt f 2,- (excl. verzendkosten).

HERVERDELING NOODZAAK

Vanuit de vrouwenbeweging wordt het belang van herverdeling van alle arbeid al geruime tijd naar voren gebracht. Voor iedereen moet het feitelijk recht op loonarbeid buitenshuis en de mogelijkheid tot een zelfstandig financieel bestaan gelden. En ook moet voor iedereen het recht op het aanrecht worden geëffektueerd.

Over de financiering van de arbeidstijdverkorting wordt door de Werkgroep van vrouwen 'Herverdeling van betaalde en onbetaalde arbeid', rond *De Populier* in Amsterdam, een discussie-voorstel gelanceerd ter bespreking op het kongres op 14 september a.s. in de RAI te Amsterdam. Een voorbeschuiving van *Titia Bos*.

De principiële wenselijkheid van de herverdeling van alle arbeid wordt door maatschappelijke groeperingen als vakbonden en politieke partijen nauwelijks meer bestreden.

Over de vragen hoe snel die arbeidstijdverkorting in het betaalde arbeidsproces moet worden ingevoerd, wie die arbeidstijdverkorting zal betalen en of een wettelijke regeling gewenst is, lopen de meningen behoorlijk uiteen.

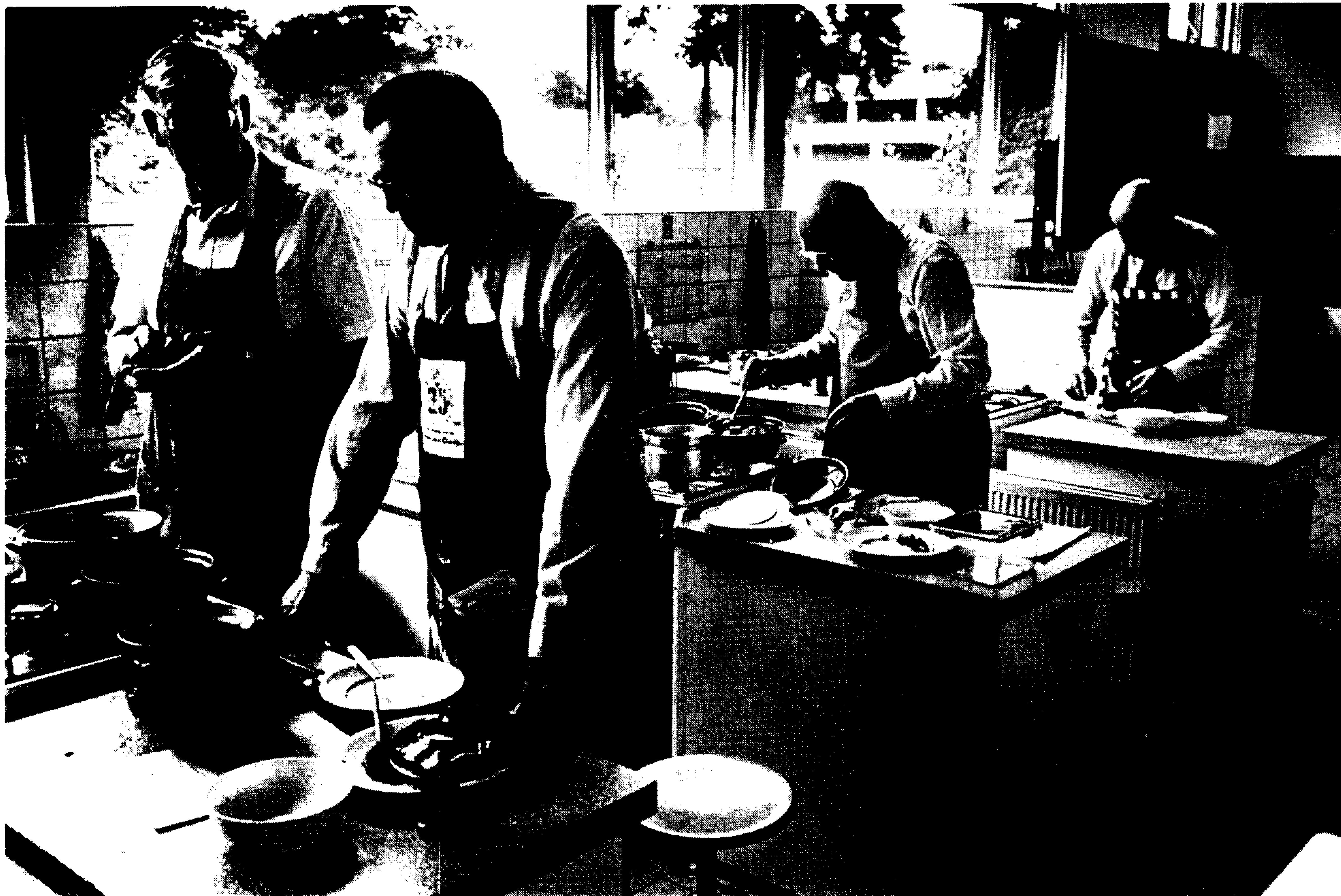
In het voorstel van de Werkgroep wordt een berekening gepresenteerd volgens welke het mogelijk moet zijn om in 1995 een situatie van volledige werkgelegenheid te bereiken. Bij het model is onder meer uitgegaan van een toename van het arbeidsaanbod in de komende jaren. Dit komt onder andere door een stijgend deelnemingspercentage van vrouwen. Ook is rekening gehouden met een toenemende produktiviteit als gevolg van technologische vernieuwingen. De werkgelegenheid zal daardoor in principe blijven afnemen. Om toch een situatie te bereiken waarin iedereen, die buitenshuis in loondienst kan en wil werken, ook feitelijk aan de slag kan, is een drastische arbeidstijdverkorting nodig.

Volgens deze berekening zal in 1995 een volletijdsbaan zevenentwintig uur per week omvatten en een deeltijdbaan gemiddeld zeventien uur. De betaling kan volgens dit model plaatsvinden door de produktiviteitsstijging te benutten voor arbeidstijdverkorting en niet voor loonsverhogingen.

De bestaande grenzen

Misschien moeten we heel gelukkig zijn als de werkelijkheid zich volgens dit model kan ontwikkelen.

Realisering van dit model kan namelijk wel leiden tot een betere verdeling van de

betaalde – en daarmee van de onbetaalde – arbeid. Maar dit model leidt niet tot een doorbreking van de bestaande maatschappelijke verhoudingen. De economische groei in het Westen met haar gevolgen voor de rest van de wereld staat niet ter discussie.

De staatsuitgaven worden buiten beschouwing gelaten. Dit betekent dat er geen overheveling plaatsvindt van bijvoorbeeld de bestedingen voor wapentuig naar belastingvermindering of loonkostensubsidies. Het betekent ook dat er geen overheids gelden die nu worden aangewend voor ongerichte steun aan het bedrijfsleven (WIR-premies) worden gebruikt om de lagere inkomensgroepen te ontzien en de bijstand te verhogen.

Wat deze berekeningen tenslotte wél laten zien, is dat inleveren voor arbeidstijdverkorting geen economische noodzaak is. Zelfs niet binnen de bestaande inkomensverhoudingen.

foto: Eduard de Kam

TITIA BOS

Een Werkgroep van vrouwen uit politiek zeer diverse vrouwenorganisaties – bijeen gebracht door *De Populier* in Amsterdam – diskussieert al enkele jaren over het belang van de herverdeling van betaalde en onbetaalde arbeid. Gekeken wordt in hoeverre men elkaar kan 'vinden' op de te stellen eisen aan bijvoorbeeld de overheid en op de te volgen strategie. Namens de PSP-Vrouwen maakt *Titia*

Bos deel uit van deze Werkgroep. In mei 1983 is een eerste kongres over dit onderwerp georganiseerd vanuit de Werkgroep. Hieraan namen ruim 800 vrouwen uit ongeveer 80 organisaties deel.

Op 14 september a.s. wordt een tweede kongres *Herverdeling betaalde en onbetaalde arbeid* gehouden in de RAI te Amsterdam. Het belang van een 25-urige werkweek en de financiering er-

van zullen centraal staan. Ook de inbreng van PSP(-Vrouwen) in de discussies is zeer welkom. De toegangsprijs inclusief de kongresbundel bedraagt f 12,50, te storten op postgironr.: 3098800 t.n.v. *De Populier* in Amsterdam. Daar kunnen ook telefonisch inlichtingen worden verkregen (020 - 23 36 73).

AKTIEF ONTwapENEN

De PSP bestaat al meer dan 28 jaar. Dat betekent dat al meer dan 28 jaar PSP-leden actief bezig zijn met het verzet tegen de bewapening, met het streven naar een geweldloze maatschappij. Geweld lost problemen immers niet op, maar veroorzaakt ze wel des te vaker. Daarom wijzen we met name militair geweld af als politiek machtsmiddel. **AKTIEF ONTwapENEN** daar gaat het de PSP om. Daar waar macht tussen mensen en volkeren rechtvaardig verdeeld is vervalt ook iedere grond voor geweld. Machtspolitiek hoeven dan niet meer veroverd of verdedigd te worden. Voor de PSP heeft vrede dan ook alles te maken met democratie en socialisme. Ons uitgangspunt daarbij is wel steeds geweest dat meerderheden in het parlement hier niet voldoende voor zijn. Een vreedzame, democratische en rechtvaardige samenleving is alleen echt mogelijk als mensen zelf daar actief vorm aan geven. Dat vindt vooral buiten het parlement plaats.

Dat geldt ook voor het pacifisme van de PSP. Vele PSP-leden zijn dan ook op allerlei plekken binnen de vredesbeweging actief. Vaak namen en nemen ze het initiatief zoals bij de Ban de Bom Beweging. In de anti-kernwapenstrijd liepen en lopen PSP-leden voorop. Je treft ze aan in de vredesplatforms in het hele land; in het 'Komitee Kruisraketten Nee'. Maar ook steunt de PSP akties in *Woensdrecht* (zoals de blokkades vorig jaar) en de activiteiten van *BONK*, de vredesactivisten die via burgerlijke ongehoorzaamheid en non-koöperatie de plaatsing van kruisraketten in Nederland wil verhinderen.

Pacifisme is echter meer dan de strijd tegen kruisraketten. Het tegenhouden van dit wapentuig zien we dan ook als

Demonstratie voor een atoomvrij Europa in april '81 in Brussel foto: Eduard de Kam

een eerste belangrijke stap op weg naar algehele ontwapening. De logica dat bewapenen de wereld veiliger maakt wordt daarmee doorbroken. Er moet echter meer gebeuren. Daarom zijn we ook actief in komitees tegen militaire oefenterreinen en depots; in werkgroepen die pleiten voor conversie, het overschakelen van militaire productie naar civiele; kortom in de strijd tegen elke vorm van bewapening.

AKTIEF ONTwapENEN IN MOSCOU

Onder de noemer 'Aktief ontwapenen in Moskou' organiseert de PSP een aktie tegen alle bewapening, zowel van West als Oost en zowel van de bezetters in Woensdrecht als hun vijanders in Moskou. Op 28 en 29 september slaan we onze tenten dan ook op vlak bij Moskou (een gehucht in de gemeente Hoogeveen).

's Middag 28 september gaan we eerst nog naar de extra editie van de anti-atoombommaris in 't Harde (start van de demonstratie 14.00 uur bij het station in 't Harde). Daarna gaan we door naar het ontwapeningsfeest bij Moskou. Voor levendige en swingende muzikale ondersteuning wordt gezorgd. Bij het station van Hoogeveen zullen aanwijzingen staan hoe je er kan komen. Er rijden ook extra bussen. Bij de feestgelegenheid zal ook mogelijkheid zijn om legaal te kamperen (Bij Moskou is dat het recreatieterrein Plan Schoonhoven per auto te bereiken vanuit 't Harde via Zwolle, richting Meppel/Hoogeveen en daarna iets voorbij Hoogeveen richting Emmen, Hollandsche Veld en Nieuwe Lande en dan staan er al wel bordjes). Neem wel een tent mee, want er is maar beperkt extra slaapmogelijkheid. De volgende ochtend om elf uur beginnen we met het aanbieden van een petitie aan hoogwaardigheidbekleiders vanuit Moskou en Washington in Moskou. Daarna gaan we in karavaan langs militaire objecten in de omgeving. Neem zo veel mogelijk eigen, gehuurd of geleend gemotoriseerd vervoer mee. Voor liefhebbers zijn geweldloze prikakties voorbereid.

Naast de sktie in Moskou roept de PSP ook op voor geweldloze akties in Woensdrecht (zoals 'Ontdek je hekje op 12 en 13 oktober '85).

Eens in de zoveel tijd treden we als PSP in een landelijke manifestatie naar buiten. Dat gebeurde dan vaak met praatjes, cultuur en applaus in een zaal. Dit keer wilden we dat iets anders doen. De PSP als aktiepartij voor aktieve ontwapening.

Doe mee aan het volkspetitionnement

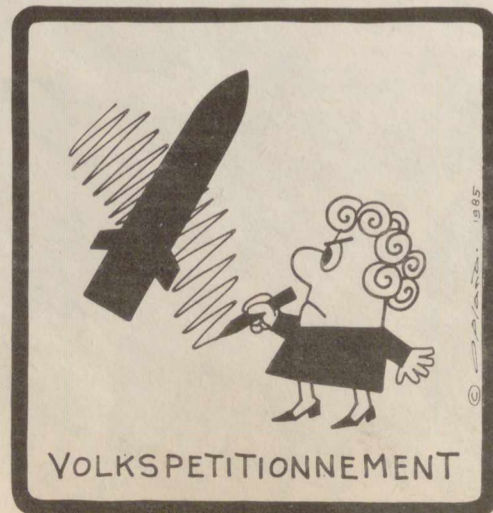
TEKEN VOOR DE VREDE

Een van de middelen die de druk op parlement en regering om de 48 kruisraketten niet te plaatsen kan vergroten is het volkspetitionnement. Het Komitee Kruisraketten Nee verzamelt handtekeningen om zodoende *NOG EENS* te laten zien hoe groot de weerzin is tegen het voornemen van de regering.

Het spreekt vanzelf dat vele PSP leden in het hele land actief meehelpen aan de inzameling van die handtekeningen. Het volkspetitionnement zal veel energie vergen, maar moet lukken. Als je nog wil meehelpen neem dan contact op met een van onze plaatselijk afdelingen.

Wel heeft de PSP steeds benadrukt dat er naast het petitionnement an-

dere aksies mogelijk en noodzakelijk zijn. Ze bevindt zich daarbij in het goede gezelschap van de meer

radikale delen van de vredesbeweging. Het slagen van het petitionnement hangt samen met het slagen van andere aksievormen. Het is dan ook belangrijk om de talloze activiteiten van *BONK*-groepen ook te steunen. Om zelf ook over te gaan tot vormen van geweldloos direct verzet: van bezettingen, blokkades, belastingweigering, massale ziekmelding, het besmet verklaren van bedrijven die werkzaamheden verrichten voor Woensdrecht tot stakingen.

Met onze aksie "aktief ontwapenen in Moskou" willen we als PSP een dergelijk geluid laten horen. Kortom: zet een handtekening en kom in aktie!

STEL DE NAVO TER DISKUSSIE

Voor veel mensen is het vanzelfsprekend dat Nederland lid is van de NAVO, het westelijk militaire bondgenootschap onder leiding van de Verenigde Staten. Voor de meeste politieke partijen is het NAVO-lidmaatschap vrijwel onomstreden. Men wijst er op dat de NAVO dient voor de westerse vrijheid, democratie, vrede en veiligheid. Maar klopt het wel allemaal?

Een aantal NAVO-landen is betrokken of betrokken geweest bij een groot aantal gewapende conflicten en oorlogen, vooral in de Derde Wereld. Denk alleen maar aan Nieuw-Guinea, de oorlogen in Korea en VietNam, de diverse conflicten in het Midden-Oosten, de koloniale oorlog die Frankrijk in Algerije voerde en de VS-inmenging in Chili, Grenada, El Salvador en Nicaragua. Erg vredelievend kunnen we dat niet noemen.

Maar ook zonder oorlog vallen er slachtoffers. De NAVO-landen geven samen zo'n 200 miljard dollar per jaar uit aan bewapening. Met een klein deel van dit geld zou de huidige hongersnood in Afrika gelenigd en het wereldvoedselprobleem definitief opgelost kunnen worden.

VRIJHEID EN DEMOKRATIE

Portugal is vanaf de oprichting in 1949 lid van de NAVO en was tot 1974 een fascistisch land, niet democratisch en onvrij. Griekenland bleef lid van de NAVO toen van 1967 tot 1975 het kolonelsregime alle vrijheden afschafte en de bevolking onderdrukte. Turkije, vanaf 1952 NAVO-lid, wordt nu beheerst door militairen die tegenstanders laten martelen en in monsterprocessen ter dood laten veroordelen. Is dat de vrijheid en democratie die de NAVO zegt te beschermen? Ach en is er in Nederland dan geen meerderheid van de bevolking tegen plaatsing van kruisraketten?

VEILIGHEID

De NAVO zegt ons te beschermen tegen de dreiging van het Warschau-Pakt. Dit door de Sowjet-Unie overheerste bondgenootschap werd in 1955 opgericht omdat de BRD (West-Duitsland) toen lid werd van de NAVO en tegen alle afspraken na de Tweede Wereldoorlog een eigen leger opbouwde. De bedoelde "bescherming" gebeurt met kernwapens en met een enorm groot konventioneel potentieel. Zowel de NAVO (de V.S., Engeland en Frankrijk) als de Sowjet-Unie beschikken over onvoorstelbaar grote hoeveelheden van deze vernietigingswapens. Oost en West hebben ieder meer dan voldoende om de mensheid en alle andere leven op de Aarde uit te roeien. Door met deze totale vernietiging te dreigen zeggen ze een conflict te kunnen voorkomen. Ondertussen worden echter wel nieuwe strategieën door de NAVO bedacht, die er van uitgaan dat een beperkte kernoorlog die "hoogstens" Europa zou verwoesten mogelijk is en ook nog te "winnen" valt. Er worden miljardenverslindende ruimtewapensystemen bedacht die bedoeld zijn om het machtsvenwicht te doen doorbreken en een totale kernoorlog met het Warschau-Pakt mogelijk te maken. Niet een echt veilig gevoel eigenlijk.

HET WARE GEZICHT

Vrijheid, vrede, democratie en veiligheid zijn dus niet zo belangrijk voor de NAVO. Wat wel belangrijk is, dat zijn de economische belangen van het Westen. De NAVO-landen geven onvoorstelbaar veel geld uit aan bewapening. In

Wie zei dat er 38 jaar vrede is? foto: Piet den Blanken

de wapenindustrie wordt veel onderzoek gedaan (bijvoorbeeld lasers, kernenergie en computers) waar de grote ondernemingen, multi-nationals weer van profiteren. Samen met politici, legerleiding en banken hebben zij veel belang bij hoge uitgaven voor bewapening. Dit militair-industrieel kompleks heeft zeer veel invloed op de regeringen van de NAVO-landen. De Westerse landen en economieën zijn ook afhankelijk van grondstoffen, afzetmarkten en goedkope arbeidskrachten in en uit de Derde Wereld. Om deze economische belangen te beschermen wordt regelmatig met militaire middelen ingegrepen zoals tegen de democratisch gekozen regering Allende in Chili, tegen vrijheidsstrijders zoals in Algerije, Angola, VietNam en El Salvador. Vanwege hun economische en militaire belangen (denk maar aan het uranium) verhinderen de V.S. en Engeland effectieve boycotmaatregelen tegen het racistische apartheidsbewind in Zuid-Afrika.

De NAVO is gericht op het beschermen van de kapitalistische vrije-markt-economie van het Westen. Dat dit ten koste gaat van vrede, veiligheid, democratie en vrijheid overal ter wereld is blijkbaar niet belangrijk.

NEDERLAND UIT DE NAVO

Een meerderheid van de Nederlandse bevolking spreekt zich uit tegen de plaatsing van kruisraketten. De rol van de NAVO en het Nederlandse lidmaatschap staan niet ter discussie, ook niet in grote delen van de vredesbeweging. Het initiatief BONK (Burgelijke Ongehoorzaamheid en Non-Koöperatie), dat zich richt op effectief verzet tegen de plaatsing van kruisraketten en bestrijding van het militarisme wil de NAVO wel ter discussie stellen. Hierboven hebben we al aangegeven waarom dat hoognodig is. De PSP ondersteunt dan ook het BONK-initiatief om op zaterdag 21 september een conferentie te houden onder het motto "de NAVO ter discussie". Let op nadere aankondigingen. *Nederland moet uit de NAVO en de NAVO moet uit Nederland.*

De Derde Wereld

HET MEEST DIREKTE SLACHTOFFER

De Derde Wereld is het meest directe slachtoffer van de bewapeningsspolitiek. De verschillen tussen arm en rijk zijn er gigantisch groot. Veelal is de macht er in handen van een kleine en rijke elite. Die rijkdom en macht hebben ze vaak verkregen door uitbuiting en onderdrukking van de bevolking.

Waar bevolkingsgroepen in verzet komen of waar progressieve mensen aan het bewind komen is vrijwel steeds sprake van buitenlandse (ondermijnende) inmenging. De machtsblokken zijn maar al te graag bereid om wapens te leveren. Wapenverkoop is een middel om invloed te verkrijgen of te behouden in een bepaald land of om te voorkomen dat andere landen er in vloed kunnen krijgen. Humanitaire overwegingen zoals mensenrechten spelen geen enkele rol.

Het geld om wapens te kopen moeten Derde Wereld landen vaak lenen. Hun

huidige ekstreme schuldenlasten worden daardoor verergerd. Om hun schulden te kunnen betalen moeten deze landen meer gaan exporteren en onder druk van bijvoorbeeld het IMF bezuinigen op binnenlandse voorzieningen. Dit heeft er zelfs al toe geleid dat landen waar honger geleden wordt voedsel gaan exporteren. Nog grotere armoede is het gevolg en het regime moet de militaire druk nog verder vergroten om het verzet te baas te blijven. Voor de derde wereld betekent de Oost-West tegenstelling tussen de machtsblokken een grote blokkade voor verdere ontwikkeling. Werd het geld wat besteed wordt aan de wapenwedloop tussen blokken maar besteed aan een rechtvaardige ontwikkeling in de Derde Wereld. Oftewel: *Bewapening is diefstal van de armen.*

Demonstratie tegen een NAVO oefening in ons land: het verband tussen honger en bewapening foto: Hanneke Walraven

LUCHTKAS-TELEN

Het lijkt een nobel plan dat Reagan op 23 maart 1983 aankondigde: door middel van een ruimteverdedigingssysteem ("Star Wars" of "Strategic Defense Initiative") de eigen bevolking te vrijwaren van nucleaire bedreiging. Z'n idee is een stuk makkelijker te verkopen dan de 'noodzaak' de kernwapenarsenalen steeds verder uit te breiden. Maar de technische uitvoerbaarheid wordt door deskundigen zeer moeilijk tot onmogelijk geacht. De 26 miljard dollar die nu al tot 1989 in het onderzoek gepompt wordt lijkt dan ook voornamelijk bestemd om de financiële greep te houden voor de militaire industrie, weer eens goed te vullen. Mooi meegenomen is dat de Sowjet-Unie gedwongen wordt een soortgelijk systeem te ontwikkelen wat voor hen een enorme economische belasting zal vormen.

Afgezien hiervan is Reagan's onkwetsbaarheid droom gevaarlijk. Als een effectieve Star Wars verdediging gerealiseerd zou zijn, beschikken de VS over het nucleaire monopolie. Dan ligt de weg open voor een aanvalsoorlog zonder vergeldingsrisiko. Mocht de Sowjet-Unie overgaan tot de bouw van een eigen systeem dan zou bij een ongelijk ontwikkelings tempo de achterliggende partij in de verleiding kunnen komen aan te vallen zolang het nog kan en dus voor de ander zijn verdediging voltooid heeft.

Een ander ernstig bezwaar is de politieke oncontroleerbaarheid. Door de vereiste korte reactietijd moet de Amerikaanse president binnen seconden worden ingelicht en beslissen. Dat is wel wat veel gevraagd en het alternatief is de beslissing over te laten aan al dan niet zelfdenkende computers. Machines beslissen dan over leven en dood.

De Europese reactie op de Amerikaanse plannen kenmerkt zich hoofdzakelijk door verwarring en onenigheid. Terecht verwacht men weinig van de beloofde technologische uitwisseling en ook economisch biedt deelname aan het geldverslindend avontuur geen voordeel. De vrees achterop te raken leidde echter tot een eigen Europees initiatief: Eureka. Hoewel de civiele poot daarin wat meer gewicht heeft zal ook dat leiden tot een grotere geldstroom naar toch al oppermachtige industrieën.

Al met al zijn dit gevaarlijke ontwikkelingen. Dit soort onderzoek en ontwikkelingswerk moet verboden worden. Mensen, kennis en geld kunnen wel beter gebruikt worden.

Daarom eist de PSP: *Stop militarisering van de ruimte.*

Colofon

Deze krant is een uitgave van de Pacifistisch Socialistische Partij. Het is een extra editie van het maandblad 'Bevrijding' dat de PSP uitgeeft. Dit nummer wordt gratis naar huis verspreid en verschijnt onder de voorwaarde van woordelijkheid van het Partijbestuur van de PSP.

Vormgeving: Hollandse Hoogte/Amsterdam
Zetwerk: Bevrijding/Amsterdam, Nieuwro/Amsterdam
Druk: Dijkman/Amsterdam
Uitgave: PSP, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, tel.: (020) - 267374

WAPENINDUSTRIE IS MOREEL VERWERPELIJK

Vanuit een pacifistisch standpunt is wapenindustrie moreel verwerpelijk. De industrie maakt immers de apparatuur om mensen te doden. Maar ook als je daar niet dagelijks bij stilstaat is werken in de wapenindustrie niet leuk. Aan de hand van Fokker - een successtory - zullen we daar op ingaan.

Fokker heeft zowel in Hoogeveen (in deze gemeente ligt ook ons aktiedoel Moscow) als in Woensdrecht een bedrijf zitten. In Woensdrecht heeft Fokker een militair reparatie- en onderhoudsbureau. In Hoogeveen worden vooral zogenaamde EMP-shelters gemaakt. Dat zijn een soort schuilkokken voor elektronische apparatuur om uitval daarvan bij een atoomexplosie te voorkomen. Dan kunnen de militairen terugvechten terwijl wij al dood zijn. Via compensatieorders voor de aankoop van de F16 zorgt Fokker voor een verdere verstrengeling van militaire productie in NAVO verband.

Het grootste deel van de mensen die werkzaam zijn in de militaire productie zouden waarschijnlijk willen werken

aan zinnigere producten als onderdelen voor de F16, lanceerinrichtingen voor raketten en brandstoftanks voor het leger. Maar zij hebben het niet voor het zeggen. Aandeelhouders als ARN, VMF-Stork en Northrop maken de dienst uit. Die hebben belang bij hoge winsten en gegarandeerde afzet. En het zijn precies deze twee punten die de bedrijfseconomische voordelen van de wapenindustrie samenvatten.

Met militaire productie gaat hogere inflatie gepaard, zijn er minder investeringen in sociaal nuttige productie en relatief weinig arbeidsplaatsen.

Het probleem van de militaire productie is terug te voeren tot de vraag wie de zeggenschap over de productie heeft. De huidige economische verhoudingen zijn een sta in de weg voor ontwapening en de anti-parlementaire militaire lobby staat dan ook voor het kapitalisme. Het militair industrieel kompleks in de notedop. Vandaar dat de PSP zich ook altijd heeft ingezet voor socialisme en ontwapening. Om te beginnen bij conversie (de overschakeling van militaire naar civiele productie) onder arbeiderszelfbeheer.

KONVERSERIE

Konversie is het omschakelen van militaire productie naar de voor de samenleving zinvolle civiele (niet-militaire) productie. Konversie betekent ook het omschakelen op een andere manier van denken over de plaats en de functie van het militair industrieel kompleks in onze samenleving. Kortom de wapenproductie en -handel in het algemeen. De internationale wapenhandel heeft alles te maken met de arms race en onderdrukking in de wereld. De enorme bedragen die geïnvesteerd worden in de militaire industrie en in de aankoop van wapens kunnen niet worden uitgegeven ten behoeve van bijvoorbeeld openbaar vervoer en decentrale energieopwekking. Wanneer dezelfde bedragen die in de militaire industrie worden gestoken worden geïnvesteerd in civiele productie dan zou dat bijna twee keer zoveel arbeidsplaatsen opleveren. Allemaal argumenten om NU over te schakelen op een andere vorm van productie. Er zijn in Nederland verschillende Platforms opgericht rond bepaalde militaire industrieën, zoals bij *Hollandse Signaal* in Hengelo. Het gaat om wapens of werk.

MILITARISERING VAN DE REGIO

Voor de PSP betekent pacifisme meer dan akties tegen de kruisraket. Voor ons betekent pacifisme je verzetten tegen *alle* vormen van bewapening. Want hoe wrang smaken de vruchten der overwinning (het niet plaatsen van de 48 kruisraketten) als tegelijkertijd blijkt dat de konventionele bewapening met zevenmijlslarzen is voortgeschreden.

Een konventionele bewapening voorzien van de meest geavanceerde technologische kennis met een vernietigingskracht die niet onder doet voor kernbewapening. En het gaat door die bewapening. In hetzelfde NAVO-dubbelbesluit waarin tot de kruisraketten werd besloten wordt ook besloten om het konventionele potentieel uit te breiden. Dat is verkocht als extra bescherming voor Europa maar past in de strategie om van Europa en niet de V.S. het slagveld van een beperkte oorlog te maken (alsof dat niet uit de hand kan lopen). In dit kader hebben de munitietreinen dan ook extra gereden en worden er overal nieuwe munitiedepots neergezet. Op deze manier schrijdt de militarisering van de maatschappij en in het bijzonder de regio's voort. De plannen voor nieuwe of grotere oefenterreinen, munitieopslagplaatsen rollen over ons heen. Defensie probeert stevast haar plannen door te drukken door allerlei streokgebonden of plaatselijke belangen tegen elkaar uit te spelen. Die ontwikkeling moeten we blokkeren. We moeten voorkomen dat militaire objecten juist op die plaatsen terecht komen waar het verzet van de bevolking het minst is. Want juist allerlei ervaringen laten zien dat milieuactivisten, boeren,

rekreanten, anti-militaristen en dat soort gezamenlijke belangen hebben bij het tegenhouden van militaire objecten in hun regio. Het gaat daarbij niet om een "redelijke" verdeling van de overlast maar om de kern van die overlast te bestrijden, om de bewapeningswedloop een halt toe te roepen. Verzet tegen militarisering van de regio is er nu nog slechts in beperkte mate. In een aantal gebieden is een opleving in het aantal activiteiten merkbaar. De PSP wil actief deze activiteiten mede

inhoud en vorm geven. Vandaar dat we voor onze aksie "aktief ontwapenen in Moskou en Woensdrecht" gekozen hebben voor twee door verdergaande militarisering bedreigde regio's. Woensdrecht met de 48 kruisraketten en Drenthe met nu al vier kazernes, zeven munitiedepots, acht oefenterreinen, drie schietterreinen, vier marechausseevestigingen, drie militaire productiebedrijven en de geplande uitbreidingen. *Geen geschied in ons gebied, maar ook niet bij de bureu.*

Wapenhandel vindt zelden zo openlijk plaats foto: Michel Pellanders

ANDERE PARTIJEN EN DE KERNWAPENS

Klein christelijk rechts en de VVD zijn er duidelijk over: de 48 kruisraketten moeten komen, kernwapens zijn nodig en de NAVO moet ondersteund worden. Het CDA lijkt steeds harder erop af te stevenen om de 48 raketten binnen te halen vóór de verkiezingen van mei '85, maar willen wel wat meer conventionele bewapening in NAVO-verband in 'e plaats van kerntaken. Dit maakt de noodzaak om na te denken over wat we als vredesbeweging na 1 november moeten doen alleen maar groter. D'66 -met ex-minister van Defensie van Mierlo als toekomstig lijsttrekker- wil onder de huidige omstandigheden op dit moment de 48 kruisraketten niet plaats, maar staat wel op handhaven van kerntaken.

Bij de grote anti-kruisraketdemonstratie in Den Haag in oktober 1983 liep de PvdA-top vooraan. Sindsdien werpt deze partij zich op als de anti-kernwa-

penpartij. Een korte duik in de geschiedenis om dat van een vraagteken te voorzien. Vanaf haar oprichting in 1946 tot begin 1980 ondersteunde de PvdA nagenoeg kritiekloos elke uitbreiding van de kernbewapening, elke uitbreiding van de wapenwedloop. Eind jaren '70 kwam deze partij onder grote druk te staan van de vredesbeweging met haar leus: "Help de kernwapens de wereld uit, om te beginnen uit Nederland". Na dreigementen van PvdA-lijsttrekker den Uyl werd besloten tenminste twee kerntaken te handhaven. Daarmee stelde en stelt de PvdA zich tegenover de vredesbeweging! Vredesactivisten gaven daarop van hun woede blijk met een affiche: *Een stem op de PvdA is een stem op Joop Atoom!*

Na de grote vredesdemonstratie in Amsterdam stemde de PvdA dan ook een motie van de PSP weg waarin de eisen van die demonstratie verwoord waren. Dat doet het ergste vrezen voor na de verkiezingen van 1986 als de PvdA op de golven van de anti-kruisraketten

stemming weer regeren moet. Gaat ze dan haar sociaal-demokratische zusterpartij van Spanje achterna? Wat hebben hun strategen bedacht? Worden het twee atoombommen zonder kruisraketten? Wordt het wel kruisraketten met nog een kerntaak? Wordt het wel bouwen en nog niet plaats? Over de kruisraketten hebben CPN, EVP en PPR dezelfde standpunten als de PSP, maar over het doortrekken van de strijd daartegen naar verdergaande ontwapeningseisen, de prioriteit die daarbij gelegd moet worden en opzet-

ten van verdergaande vormen van actie daar gaat de PSP toch het verst in. Jammer genoeg ging een toegenomen invloed van de PvdA in de vredesbeweging ook gepaard met afzwakking van de eisen en het keren tegen elke vorm van burgerlijke ongehoorzaamheid. Voor de vredesbeweging is het van belang dat we blijven vechten voor de ontwapeningsspiraal tegenover de wapenwedloop: Help de wapens de wereld uit; om te beginnen de kernwapens uit Nederland! *Aktief ontwapenen*; daar gaat het om.

DE VREDESPOLITIEK VAN DE PSP

Geen partij gaat zo ver in haar vredespolitiek als de PSP. De PSP eist algehele ontwapening, waarmee Nederland eenzijdig moet beginnen als andere landen niet onmiddellijk mee willen doen. Uitvloeisel daarvan is onmiddellijke uittreding uit de NAVO en afschaffing van het leger. Dit is een compromisloos standpunt, omdat de PSP consequenties trekt uit haar overtuiging dat een wereld waarin geweldsmiddelen ingezet (kunnen) worden om macht te veroveren, volkeren en bevolkingsgroepen te onderdrukken, geen socialistische, feministische, multi-kulturele wereld kan zijn.

Dit pacifisme staat niet los van de strijd voor het socialisme. De PSP maakt onderscheid tussen drie vormen van geweld; structureel, contra-revolutionair en revolutionair geweld. En de eerste twee vormen zijn verbonden aan de bestaande maatschappij-orde. De enige mogelijkheid om structureel geweld te doen verdwijnen is het volledig demokratiseren van de maatschappij en volledige gelijkwaardigheid in de relaties tussen landen. Dat betekent per definitie socialisme. Contra-revolutionair geweld ontstaat wanneer het structurele geweld niet meer voldoet om de slachtoffers van de bestaande orde op hun plaats te houden. Deze toename van onderdrukkend geweld kan op zijn beurt revolutionair geweld veroorzaken.

De PSP ziet zichzelf als onderdeel van die stroming binnen het socialisme, die haar revolutionaire politiek koppelt aan

een politiek pacifisme, dat wil zeggen, een streven naar minimalisering van geweld. In situaties waarbij bevrijdingsbewegingen en arbeiders- en boerenorganisaties met gewelddadige middelen trachten een eind aan hun onderdrukking te maken, is de PSP solidair met de onderdrukten, en probeert met alle mogelijke niet-gewelddadige middelen te helpen. Maar: wanneer tegen onrecht en onderdrukking revolutionair geweld wordt aangewend, houdt steun aan de doeleinden en strijd niet in, dat daarmee automatisch ook de gebruikte middelen worden aanvaard."

Ons Tweede Kamer-lid *Fred van der Spek* gaat vaak als volgt op de actualiteit van het pacifisme in: "Het is mijns inziens uitgesloten, dat de kernwapens worden afgeschaft, terwijl het volstrekt verouderde geloof in bewapening in het algemeen blijft bestaan. De kennis en de materialen die nodig zijn voor kernwapens kan men namelijk niet afschaffen. Indien er een conventionele oorlog woedt, zal degene die dreigt te verliezen, kernwapens maken en gebruiken, ook al heeft zo'n staat plechtige verdragen tegen kernbewapening ondertekend. Men moet dus, als men consequent wil zijn, alle bewapening afschaffen, anders gezegd, ermee ophouden om oorlog en oorlogsvoorbereiding als normale zaken te beschouwen. Mensen moeten ophouden het als normaal menselijk gedrag te zien dat zij zich met miljoenen laten afslachten voor andere doeleinden dan die waarvoor zij in een oorlog denken te sneuvelen."

IN VREDESNAAM

WAT BEWEEGT DE PSP

Onder de titel 'In vredesnaam' heeft de PSP een brochure uitgegeven over de belangrijkste beweegredenen van de PSP. In de brochure wordt ingegaan op buitenparlementaire aksie, parlementair werk, ontwapening, feminisme, strijd tegen racisme, milieu en energie, economie, de PSP als stroming en de werkwijze van de PSP. De artikeltjes over pacifisme en anti-militarisme uit deze krant zijn passages uit het hoofdstuk over ontwapening. Nu eens een leesbare brochure zonder ellenlange eisenlijsten en gedetailleerde analyses. De PSP in beweging. We hopen hiermee vooral mensen aan te zetten na te denken over het lidmaatschap van de PSP.

VERSTERK DE PSP; WORD LID
of nog beter: WORD AKTIEF LID

Ja, ik wil graag

meer weten over de PSP; zend me meer informatie

lid worden van de PSP; zend me een aanmeldingsformulier

de volgende brochure(s)/geschriften bestellen

IN VREDESNAAM, wat beweegt de PSP : f 2,00

De VISIE van de PSP op OORLOG EN VREDE : f 3,00

De NAVO, steunpilaar van het kapitalisme : f 2,50

Wapens of werk, over mil. prod. en konversie : f 3,00

Met afschrikking naar ontwapening (een nota), f 3,50

Spanje niet in de NAVO : f 1,50

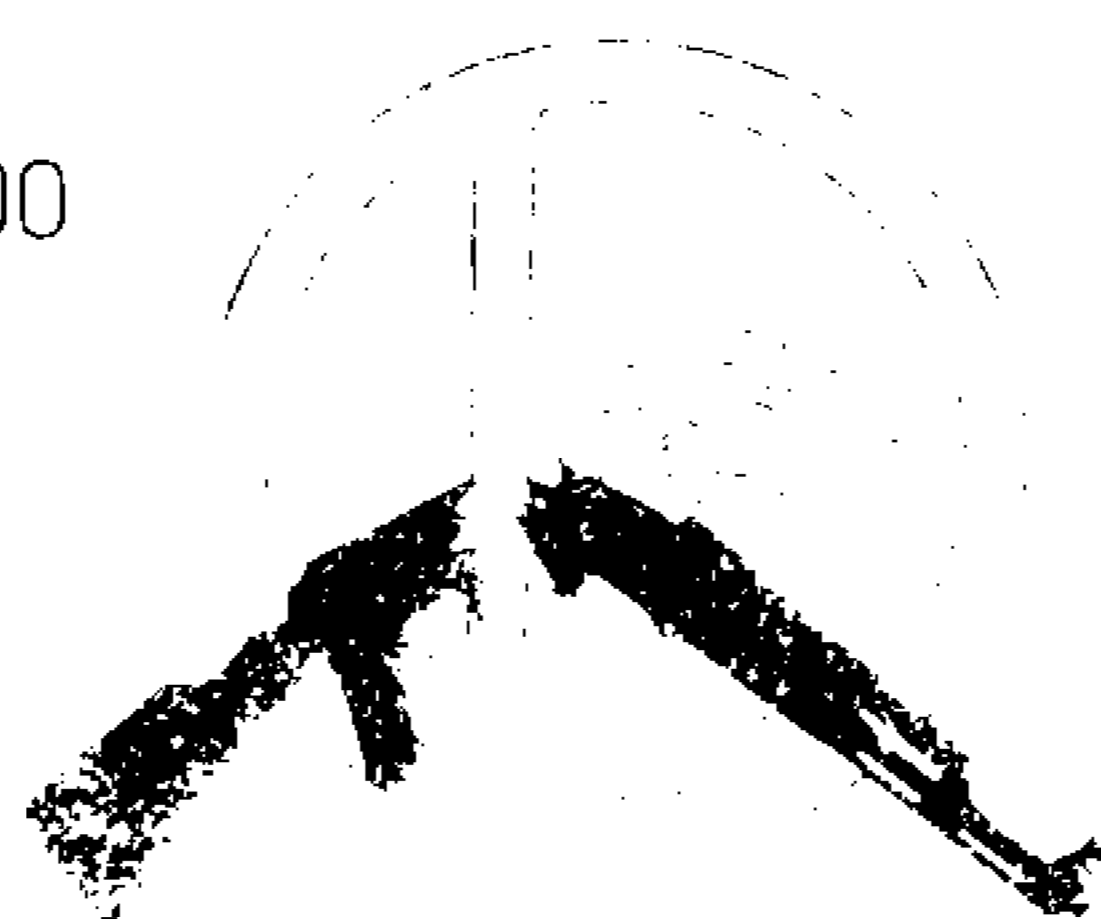
Ban de Bom, over de geschiedenis : f 6,00

Linksomkeert, over dienstplicht en weigeren : f 3,00

themanummer over vrede van ons maandblad *Bevrijding* met daarin opgenomen pacifismekatern : f 1,50

button tegen de NAVO, doorsnee 3,7 cm : f 1,50

gebroken geweertje (broche) : f 2,50

aankruisen wat gewenst is; De prijzen zijn exclusief verzendkosten, die worden apart in rekening gebracht.

naam:

adres:

postcode: woonplaats:

Uitknippen en in open enveloppe opsturen aan PSP, postbus 700, 1000 AS, Amsterdam; met een briefje gaat het ook.

Anti-militarisme

GEEN MAN, GEEN VROUW, GEEN CENT VOOR HET LEGER

Veel PSP'ers zijn actief in anti-militaristische groepen. Deze groepen pleiten, evenals de PSP, voor algehele ontwapening. Zij voeren acties tegen het leger als onderdrukkend instituut, als symbool van de macht van de staat, als gewelddadige barriere voor mogelijke revolutionaire ontwikkelingen. De laatste jaren zijn anti-militaristische groepen bovendien ook nadruk gaan leggen op het "vormende" karakter van het leger. "Het leger maakt een man van je" betekent in de praktijk: In het leger wordt je tot gewelddadig en seksistisch gedrag jegens vrouwen aangezet, wordt je aangezet tot dat mannelijke gedrag wat nu juist een belangrijke barriere is voor een gefeminiseerde samenleving.

De PSP is de enige partij die achter de anti-militaristen staat. Dat betekent dat de PSP voor totaalweigerers opkomt. Dat de PSP hun acties steunt. En iedereen aanzet tot anti-militarisme, door middel van demonstraties, politieke voorlichting en dat soort.

Totaalweigeren is echter een keus die iedereen persoonlijk moet maken. Kern van dat aktiemiddel is dat je voor 18 maanden de bak in draait, uit overtuiging. Mensen die deze radicale stap niet willen nemen, maar evenmin zich in willen laten lijven, de "gewone" dienstweigerers, krijgen omvenged de steun van de PSP. Deze vorm van strijd tegen het leger is van een niet te onderschatten belang.

KERNENERGIE IN BRIELLE

Het mankeert aan uw oren

De regering doet zijn best de twee nieuwe kerncentrales er door te drukken. Een grof betaald forum, onder leiding van NCRV'er Hans Sleuwenhoek, reist stad en land af om het volk voor te lichten. Herhaaldelijk liep dat uit de hand. Zo ook in Brielle, Zuid-Holland.

Brielle (5 sept.) – Het begint al vroeg. De voorlichtingsfilm draait proef, de laatste beschermende platen worden op de vloer gelegd, brandweermannen inspekteren de zaal, agenten in zomerse burgerkleding staan bij de ingang te overleggen. Buiten verzamelen zich steeds meer mensen voor de informatieavond over kernenergie. Om half acht gaat de deur open. Een half uur later zijn er vijfhonderd mensen binnen en is Brielle klaar om haar aandeel te leveren aan de voorlichtingsronde over de bouw van twee nieuwe kerncentrales. Hans Sleuwenhoek (ook NCRV) opent de vergadering opgewekt: „Iedereen binnen.” vraagt hij. Door een kapotte mikrofoon –

duis volstrekt onverstaanbaar – stelt hij het panel van die avond voor. Gejoel en gefluit is zijn deel. Daarmee is de sfeer van de avond bepaald. Sleuwenhoek en het panel verdienen onverstoort hun 1500 gulden, de zaai demonstreert op talloze wijzen de weezin tegen het regeringsvoornemen.

Terwijl elders in Brielle het Centrum Milieubeheer Zuid-Holland haar eigen voorlichting verzorgt („We hebben gekozen niet deel te nemen aan deze bijeenkomst. De regering heeft lak aan de democratie, onze mening en veiligheid”), begint Sleuwenhoek met de projectie van een film. Tijdens de voorstelling vult een lachzak de stiltes tussen het gejoel en gefluit. Na de mikrofoons laat ook de projektor het afweten. Nu mogen de mensen in de zaal vragen stellen. Voorstanders van kernenergie zijn niet komen opdagen. Als *drs Verberg*, de directeur-generaal Energie van het ministerie van Economische Zaken, de demonstranten voorin uitmaakt voor 'een rotzooitje' krijgt hij als reactie een glas water

in z'n gezicht. Daarop grijpt de politie in. Ze slaan mensen met de vuist in het gezicht. De watergooier wordt afgevoerd. Een vrouw verliest het bewustzijn als ze in een wurggreep wordt weggesleept. Een derde ligt op de grond, beide armen op de rug gedraaid, twee agenten er bovenop. Een agent slaat iemand twee tanden uit de mond. Er wordt geschreeuwd en gevloekt. Hans Sleuwenhoek en het panel zitten onverstoort op het podium.

Drie arrestanten worden naar het bureau gebracht. Daarbuiten verzamelen zich al gauw zo'n zeventig demonstranten. Ondertussen gaat in de zaal het 'inspreken' door: het wordt een lange aaneenschakeling van argumenten tegen kernenergie. Een vrouw wil een vraag stellen maar kan de namen van de panelleden op de bordjes niet lezen. Sleuwenhoek, in al zijn onafhankelijkheid: „Ik heb aan het begin de namen genoemd. Blijkbaar mankeert het ook aan uw oren.”

Inspraak in Brielle

foto: JOTA-Rotterdam

INHOUD

MILJARDENNOTA	pag. 3
ZUID-AFRIKA	pag. 4
NIEUWE RAADSLEDEN het driedelig grijs	pag. 6
LOKALE POLITIEK gloednieuwe uitgaven	pag. 7
VERKIEZINGSPROGRAMMA PSP	pag. 9
ANDREE VAN ES no big deal	pag. 10
PSP socialisme en ontbinding	pag. 11
EIGEN TAAL EN CULTUUR het recht op verschil	pag. 12
MILITAIRE HOEMPAPA de taptoe van Breda	pag. 16

Het volgende nummer verschijnt begin november.

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt maandelijks

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad' Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Henk Branderhorst,
Geert Dekker, Rob van Hilten,
Chris Huinder, Roel Sandvoort,
Annelies Schutte, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een
half jaar (opgave uitsluitend schriftelijk
of telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP Amsterdam

Advertentietarief: 1 1 pag. f 1080,-;
1 2 pag. f 540,-; 1 4 pag. f 270,-;
1 8 pag. f 135,- Overige tarieven op
aanvraag; korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm. per kolom.

Lay-out: Hollandse Hoogte Amsterdam

Druk, netwerk: Bevrijding Amsterdam

AKTIEF ONTWAPENEN

Ja, ik ben het eens met de pacifisme en socialisme van de PSP

- daarom meld ik me hierbij aan als lid en ontvang een aanmeldingsformulier
- daarom neem ik een abonnement op 'Bevrijding' tot 31 december '85 voor f 10,- (en daarna voor f 30,- per jaar)

naam:
adres:
postcode: woonplaats:

Uitknippen en in gesloten enveloppe zenden aan: PSP, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

MILJARDENNOTA

HET GAAT GOED MET DE BV NEDERLAND

Kruisraketten en kerncentrales liggen niet populair. Evenmin als de stelselherziening van de sociale zekerheid, die de regering er nog voor de verkiezingen door wil krijgen. Op termijn komt die er op neer dat de meeste uitkeringen naar het minimum-niveau worden teruggebracht. Overigens is de ingangsdatum al meermalen uitgesteld, nu tot 1 mei 1986. Het is sterk de vraag of die datum gehaald wordt.

Geen wonder dat de regering op sociaal-economisch gebied voor 1986 geprobeerd heeft de zaken wat gunstiger voor te stellen. Het financieringstekort daalt, er komen banen bij, de koopkracht stijgt. In zekere zin is de begroting voor 1986 ook een duidelijke „verkiezingsbegroting“. De bezuinigingen worden relatief beperkt tot 8 miljard. Er wordt sterk ingeteerd op de vermogenspositie van de sociale fondsen, zodat de premieverlaging in 1986 en 1987 al weer ongedaan moet worden gemaakt. Men maakt dankbaar gebruik van een eenmalige hogere gasopbrengst van anderhalf miljard door een snellere afdracht. In 1987 zullen de gasopbrengsten echter dramatisch dalen, met zes miljard. De kritiek van met name de werkgevers dat de problemen worden doorgeschoven naar 1987, is dan ook niet zonder grond. In ieder geval is duidelijk dat, als ook in 1987 dezelfde economische filosofie wordt gehanteerd als het huidige kabinet doet, er grote klappen gaan vallen. Ondanks de verkiezingsprogramma's van CDA, VVD en PvdA, die zich uitspreken voor minder forse bezuinigingen.

Inkomens

De regering zet in 1986 het beleid van vergroten van de inkomensverschillen onverdrot door. De modale werknemer gaat er 1,5 à 2 procent op vooruit, twee keer modaal zelfs 3 procent. De ambtenaren en uitkeringen worden weer bevroren. Door de dalende premies, zal hun koopkracht ongeveer gelijk blijven. Als de prijzen tenminste niet meer stijgen dan 1 à 1,5 procent. En een zo lage prijsstijging is buitengewoon onwaarschijnlijk. Het verhaal is eigenlijk een herhaling van dat van vorig jaar. Ook toen zouden de uitkeringen er, ondanks bevroering, in koopkracht niet op achteruit gaan. Tenminste als de prijsstijging maar anderhalf procent was. De prijsstijging blijkt nu tweeeenhalf te zijn. Daar komt nog bij dat de woonlasten relatief sterker worden verhoogd: huren gaan 2% omhoog, plus een aanpassing van het puntensysteem die voor velen een extra huurverhoging zal betekenen; op de individuele huursubsidie wordt extra bezuinigd; de gasprijs gaat twee cent omhoog (bij internationaal dalende olie- en gasprijzen!). Verder gaat de eenmalige uitkering voor „meerjarige echte minima“ omlaag. En de boven-minimale uitkeringen zijn, als de stelselherziening doorgaat, verzekerd van een forse inkomensdaling. Oftewel het verhaal dat de koopkracht van bijna iedereen er in 1986 niet op achteruit gaat, is net als vorig jaar, een sprookje.

Het herstel zet door. Dat is het motto van de nieuwe miljardennota. Het kabinet zet ook door. De verkiezingen naderen, het volkspetitionnement tegen de kruisraketten lijkt een succes te worden (3 miljoen handtekeningen?), en Lubbers wordt er wat zenuwachtig van. Anders vallen de besliste verklaringen dat er geplaatst zal worden en de verdachtmakingen tegen het petitionnement niet te verklaren. Een ander vuiltje dat nog voor de verkiezingen weggewerkt moet worden, is de aanwijzing van de vestigingsplaatsen voor de nieuwe kerncentrales en voor het radio-actieve afval. De onthullingen van „De wraak van De Brauw“ en de tumultueuze voorlichtingsavonden van de PKB-procedure hebben het actieve verzet daartegen weer opgepept. Misschien draagt ook de terreinbezetting van Moerdijk (5-7 oktober) daar aan bij.

Ondanks

Meer perspectief op bestrijding van de werkloosheid weet en wenst de regering niet te bieden. Dat is niet haar taak. Ze wil nog wel overleggen met de sociale partners, maar dat is zo ongeveer alles. Haar grootste zorg is dat er onvoldoende goed geschoolde vakkrachten zijn... Flexibeler loonvorming, een versluisende term voor nog grotere inkomensverschillen, ziet ze als belangrijke doelstelling. Om daar zelf aan bij te dragen, begint ze maar met het afschaffen van het minimumloon voor 15-17-jarigen. En verder stelt ze verheugd dat er toch maar mooi 65.000 banen bij zijn gekomen in 1985. Vergeten wordt dan te vermelden dat dat komt doordat steeds meer mensen, al dan niet

gedwongen, in deeltijd gaan werken. Met evenredig inleveren van loon dus. Ook de door de vakbeweging duur betaalde arbeidstijdverkorting naar 38 uur, heeft een aantal banen opgeleverd. Dat er dit jaar 65.000 banen bij zijn gekomen, is dus eerder ondanks dan dankzij het kabinetsbeleid.

Voor volgend jaar verwacht men een stabilisatie van de werkloosheid. Dat is dan vooral te danken aan het feit dat veel mensen zich maar niet meer inschrijven bij de arbeidsbureaus. In ambtelijke termen: het feitelijke arbeidsaanbod blijft achter bij het trendmatige arbeidsaanbod. Op die manier wordt administratief de werkloosheid wel kleiner (net als door de truc om mensen van 57 jaar en ouder niet meer te registreren), maar praktisch natuurlijk niet.

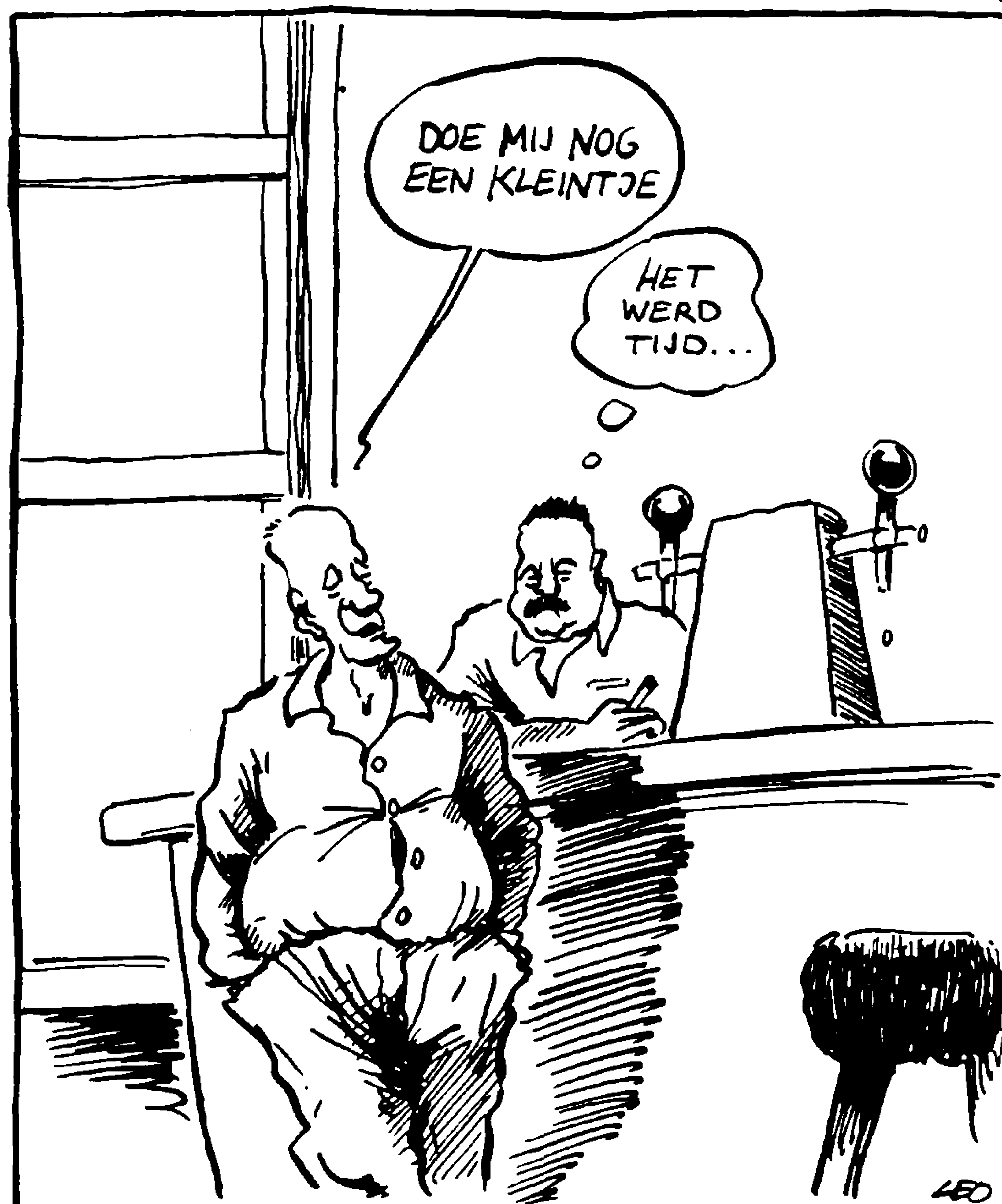
Van arbeidstijdverkorting, laat staan herverdeling van het betaalde en onbetaalde werk tussen mannen en vrouwen, komt zo niets terecht. Een snelle, drastische ATV tot 25 uur lijkt urgenter dan ooit. De verdere, geplande toename van individuele deeltijdbanen, frustreert een algemene arbeidstijdverkorting. De terugtrekkende beweging van de brede vrouwenbeweging naar een arbeidstijdverkorting tot 32 uur in 1990 is ook geen hoopvol teken. Daarmee kom je misschien wel terecht in discussies over wat „haalbaar“ is, maar verlies je de discussie over wat gewenst is.

Financieringstekort

In de miljardennota wordt met ongepaste trots gemeld dat het tekort nog iets zal dalen. De noodzaak van verdere daling wordt breed uitgemeten: de rentelasten stijgen anders de pan uit. In de praktijk maakt de regering veel minder werk van de tekortreductie dan wordt voorgewend. De acht miljard gulden bezuinigingen leveren immers maar een 0,2% lager tekort op. Liever gebruikt men het geld voor lastenverlichting voor bedrijven, of voor premieverlaging om op die manier de loonkosten te drukken. Aan verhoging van de inkomsten wordt nauwelijks gedacht. Terwijl het toch niet zo ingewikkeld moet zijn om een deel van de inderdaad sterk stijgende rente-betalingen terug te sluisen naar de overheid. Ongeveer twee-derde van die rentebetalingen gaat naar institutionele beleggers, die er slapende rijk van worden. De uitbetaalde rente ligt namelijk veel hoger dan de rente die bijvoorbeeld de pensioenfondsen nodig hebben om de pensioenen uit te kunnen betalen. Die over-rente zou best terug te halen zijn. Macro-economisch blijft het beleid ook passief. Dankzij de internationale conjunctuur groeit de economie volgend jaar met twee procent. Vergeleken met andere Westerse landen is dat nog vrij laag. De winst-explosie bij met name de grote bedrijven, en deze groeiverwachting, leiden wel tot een zekere toename van de investeringen, maar lang niet evenredig aan de winstgroei. Er is dan ook een groot kapitaaloverschot, dat voor een belangrijk deel naar het buitenland wordt geëxporteerd. Het merkwaardige is dat dit in de miljardennota ook zonder blikken of blozen wordt geconstateerd. De regering staat er bij en kijkt er naar. Het gaat goed met de B.V. Nederland, want de winsten zijn hoog. En dan zal het verder ook wel goed gaan. En mensen moeten niet zeuren, want het parlement beslist democratisch. Zo simpel is dat.

Zo simpel is het natuurlijk niet. Om dat duidelijk te maken zal er echter de komende tijd heel wat moeten gebeuren. Niet alleen in de strijd tegen kruisraketten en kerncentrales, ook op sociaal-economisch gebied. Wat dat betreft is het te hopen dat het comité voor een snelle arbeidstijdverkorting en zelfstandig inkomen voor iedereen snel van de grond komt.

NEDERLANDSE EKONOMIE LEEFT WEER NAT OP

ZUID-AFRIKA

Dagelijks is Zuid-Afrika in beeld. Betogende zwarten (en soms blanken), politie en leger (vaak ook zwart) slaan en schieten er op los. Woedende menigtes vallen winkels, gebouwen en „collaborateurs” aan. Het verzet kent vele vormen en namen. Wat is wat? Wie is wie? Klaas van Urk, redacteur van „Amandla”, vertelt de geschiedenis.

Het verzet in Zuid-Afrika kent een aantal unieke trekken. De belangrijkste organisatie van de Zuidafrikaanse bevrijdingsbeweging (het *African National Congress*) is de oudste nationalistische organisatie in Afrika. Zij werd al in 1912 (nog voordat bij voorbeeld de SDAP bestond) opgericht en was een voorbeeld en inspiratiebron voor vele andere Afrikaanse bewegingen die in hun land ondertussen al decennia lang regeringspartij zijn. Het ANC ontwikkelde zich van een gematigde zwart-nationalistische beweging tot een radicale, non-raciaale en socialistisch georiënteerde organisatie. Begin jaren '60 werd het ANC tot verboden organisatie verklaard en haar leiders werden (voor levenslang) opgesloten. De overgebleven leiding vluchtte naar het buitenland en zette in enkele buurlanden ANC-kampen op waar onder meer militaire training plaatsvindt. In het land zelf is het ANC ondergronds georganiseerd. Het ANC en zijn gevangene leider *Nelson Mandela* zijn de grote symbolen van verzet tegen apartheid. De status valt enigszins te vergelijken met die van het huis van Oranje bij ons tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Het ANC heeft in de jaren '60 en '70, toen het verzet binnen Zuid-Afrika een grote inzinking vertoonde, de fakkel brandend gehouden door veel internationaal diplomatiek werk, door zijn ondergrondse werk en door het met zekere regelmaat uitvoeren van bomaanslagen op allerlei overheidsgebouwen. Deze aanslagen hadden vooral tot doel de zwarte bevolking te laten zien dat de beweging niet dood was en de apartheidsmacht niet absoluut.

Het *Pan African Congress* (PAC) scheidde zich rond 1960 van het ANC af; de PAC-leden hadden grote bezwaren tegen de veronderstelde dominantie van communisten binnen het ANC en tegen het feit dat het ANC samenwerkte met blanke anti-apartheidsactivisten (toen verenigd in het *Congres of Democrats*). Zowel PAC als ANC richtten een gewapende vleugel op en beide organisaties zijn door de *Organisatie van Afrikaanse Eenheid* (OAE) en de Verenigde Naties erkend als bevrijdings-

beweging. Het PAC werd echter in ballingschap door interne troebelen geplaagd en haar betekenis is zeer snel teruggelopen. Ook in Zuid-Afrika lijkt de organisatie geen activiteit van belang te organiseren.

Geweldloos

Het *Verenigd Democratisch Front* (UDF) grijpt duidelijk terug op ANC-symbolen, zij heeft het Handvest van de Vrijheid (het programma van het ANC uit 1953) geadopteerd en een aantal vroegere ANC-leiders zijn ere-president van het UDF. Het front wil echter alleen geweldloze middelen gebruiken (een koers die het ANC ook heel lang heeft volgehouden, maar in 1961 als inadequaats terzijde schoof) en voor een deel van de UDF-mensen, vooral uit de kerkelijke hoek, is dit een principiële keuze. De zwarte kerken zijn sterk geradicaliseerd en de vele zwarte christenen voelen zich in de UDF-organisaties het beste thuis.

Sinds september van het vorig jaar is Zuid-Afrika het toneel van stormachtige ontwikkelingen. De introductie van een nieuwe grondwet was toen aanleiding voor de oprichting van een front van oppositionele organisaties, het *United Democracy Front* (UDF). Dit UDF stelde zich als doel de eerste verkiezingen onder deze grondwet te boycotten. In de nieuwe grondwet werd voor het eerst in de Zuidafrikaanse geschiedenis aan „kleurlingen” (mensen van gemengd ras) en Indiërs stemrecht toegekend, maar de zwarte inwoners (ongeveer driekwart van de be-

volking) bleven van elk politiek recht verstoken. De boycot was een groot succes, het opkomstpercentage onder kleurlingen en Indiërs was niet hoger dan twintig procent, waardoor het verzet tegen de apartheid een enorme stimulans kreeg. De reacties van de overheid (arrestaties en verboden) maakte de zaak alleen maar erger. Op allerlei terreinen (huurboycots, stakingen, busboycots etc.) kwam de bevolking in actie.

Massaal

Het UDF verenigt meer dan zeshonderd organisaties en heeft zeer massale acties gevoerd. Dominee *Allan Boesak* is een van de oprichters van het UDF en behoort tot de belangrijkste woordvoerders, naast *Lekota* en *Molefe*. Ze zijn alle drie gearresteerd. *Bisschop Tutu* leunt tegen het UDF aan, maar heeft een zelfstandige positie; hij koppelt strikte geweldloosheid aan christelijk geïnspireerde apartheidskritiek. Tutu geniet een hoog aanzien onder de zwarte bevolking, bijna een kwart van hen zag in een recente opiniepeiling in hem de beste kandidaat voor het presidentschap van Zuid-Afrika.

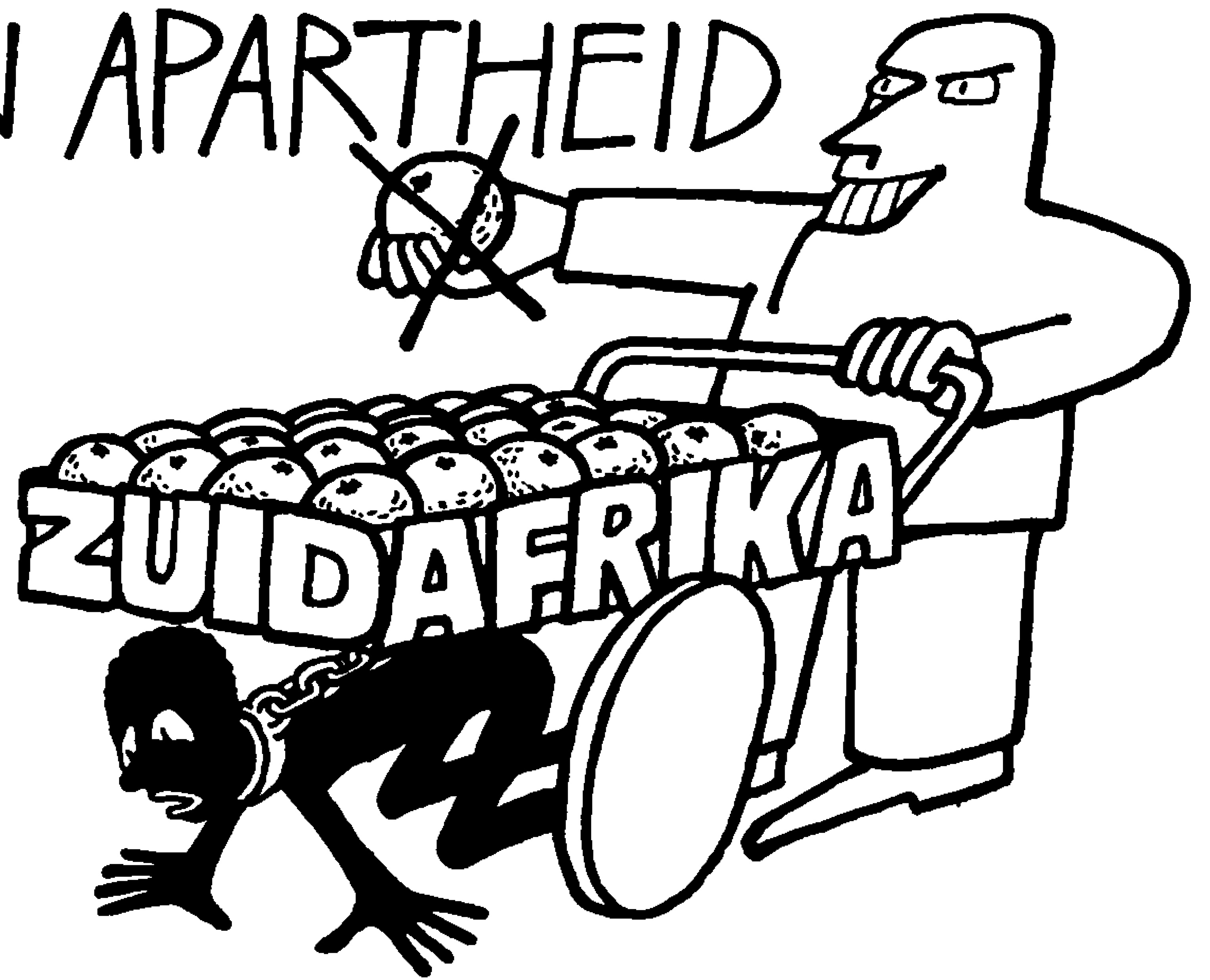
De andere belangrijke legale verzetsbeweging is de *Azanian Peoples Organisation* (AZAPO). Azapo heeft een veel kleinere aanhang dan het UDF, maar speelt vooral in bepaalde stedelijke gebieden (bij voorbeeld Soweto) een belangrijke rol. De Azapo-mensen hebben een „zwart-bewustzijns” oriëntatie, alleen zwarten kunnen lid zijn en de omwentelingen in Zuid-Afrika kunnen volgens hen alleen door zwarte

inspanningen tot stand komen. Terwijl Azapo zich vroeger, vooral als nationalistische beweging manifesteerde (met de nadruk op Black Power), profileert men zich de laatste jaren als links-radicalistisch en anti-kapitalistisch. Belangrijkst blijft echter het wantrouwen ten opzichte van blanken, Indiërs en kleurlingen. Het UDF is daartegenover strikt non-raciaal en wijst op mensen als *Helen Joseph* (een ANC-veterane), *Beyers Naudé* (tientallen jaren in huisarrest) en *Neil Aggett* (vermoord in de politiecel) om te laten zien dat ook blanken een bijdrage kunnen (en moeten) leveren aan de strijd tegen de apartheid. De oriëntaties van PAC en Azapo lijken op elkaar, maar voorzover valt te overzien is Azapo eerder een erfgenaam van het PAC dan een binnenlandse vertegenwoordiger. Ook in Azapo-kringen ziet men veelal, ondanks kritiek op bij voorbeeld het Handvest van de Vrijheid, eerder het ANC dan het PAC als de bevrijdingsbeweging.

Vakbondsmacht

De vakbonden moeten onderscheiden worden als belangrijke kracht in het verzet. Zuid-Afrika is een vergeïndustrialiseerd land met een proletariaat van ettelijke miljoenen vooral zwarte arbeiders. Ook deze industrialisatie kent een veel langere geschiedenis dan in andere Derde Wereldlanden en de Zuidafrikaanse vakbonden hebben een rijk verleden en een zeer solide basis onder de arbeiders. Ondanks de vele beperkende wetten is er een vrij hoge organisatiegraad, vooral in de industrie. De homogeniteit van de vakbonden is ech-

IK VERKOOP GEËEN VRUCHTEN
VAN APARTHEID

ALLES VOOR HET
DEMOKRATISCH FRONT

Radikaal links en de landbouw

ter altijd een probleem geweest, zowel door ideologische als regionale verschillen. Het eenheidsstreven staat het laatste decennium bij alle vakbonden hoog in het vaandel en er is ook een duidelijke samenwerkingstendens te constateren. Te onderscheiden zijn: „UDF-bonden” (die een sterke verbinding tussen vakbond en algemene politieke willen), „Azapo-bonden” (die een strikt zwart leiderschap voorstaan) en de „economische bonden”, verreweg de grootste groep, die de nadruk leggen op de werkvloer-onderwerpen en meer waarde hechten aan de opbouw van een solide organisatie dan aan het voeren van spectaculaire acties. Deze bonden (rond de Fosatu-federatie) zijn het laatste jaar enigszins opgeschoven door bij voorbeeld mee te doen aan acties tegen het leger-optreden.

In oktober wordt er een „superfederatie” gevormd door alle bonden uit de laatste groep, samen met de grote mijnwerkersbond (de NUM) die doorgaans als „AZAPO-bond” wordt gezien.

Buthlezi

Een organisatie die vaak verwarring zaait is *Inkatha* onder leiding van *chief Buthlezi*, leider van het thuisland KwaZulu. Regelmatig komt hij naar voren als een „leider van miljoenen zwarten” en als bewijs dat UDF, ANC en AZAPO maar een klein deel van de bevolking zouden vertegenwoordigen. Het valt niet te ontkennen dat Buthlezi tegen apartheid is en hij heeft die mening nooit onder stoelen of banken gestoken. Hij heeft echter het bestuur van een bantustan op zich genomen; zelf zegt hij om de oppositie beter te kunnen organiseren, maar velen zien in hem een collaborateur. De staat van dienst van „Inkatha” is in de ogen van anti-apartheidsorganisaties niet best; *Inkatha* ondermijnde de kracht en de status van het ANC en ontpopte zich als openlijke tegenstander van UDF en AZAPO waarbij lijfelijk geweld niet werd geschuwd. Ook het aanwoekeren van ethnische sentimenten en het aanprijzen van westerse investeringen in Zuid-Afrika hebben veel kwaad bloed gezet. Het grote ledental van „Inkatha” wordt veelal toegeschreven aan het feit dat je in KwaZulu zonder een „Inkatha”-ledenkaart vrijwel geen economische mogelijkheden hebt en het mikpunt van aanvallen kan worden. De reeds genoemde enquête bevestigt dit beeld. Buthlezi is, ook in zijn streek, niet erg populair.

In het brede scala van het Zuidafrikaanse verzet moeten we de jongeren als aparte factor onderscheiden. Het lijkt erop dat zij vooral het tempo van het verzet bepalen. In 1976 kwamen zij, zonder dat daar veel invloed van gevestigde organisaties achter zat, plotseling in verzet tegen het inferieure en racistische bantu-onderwijs en zetten daarmee allerlei ontwikkelingen in gang. Een deel van de Soweto-jongeren is het land uitgevlucht en heeft zich bij het ANC aangesloten, anderen zijn een belangrijke rol gaan spelen in andere organisaties.

In 1983/84 heeft een nieuwe generatie jongeren, uit protest tegen werkloosheid en de beperkte onderwijsmogelijkheden, besloten het onderwijs maar helemaal vaarwel te zeggen. Het aantal schoolstakers is sinds begin 1984 niet onder de 400.000 gezakt. En nu, in 1985, zijn het de jongeren die niet ophouden met het uitdagen en aanvallen van de politie en het leger. Deze jongerenbeweging is geen be-

wust anarchistische beweging, de radicaliteit stamt uit uitzichtloosheid, versterkt door het feit dat zij gezien hebben dat vroegere generaties met hun strijdmiddelen maar heel weinig bereikt hebben.

Deze ontwikkelingen hebben het ANC niet onberoerd gelaten. Het ANC is natuurlijk zelf, via haar ondergrondse kanalen, voor een aantal initiatieven verantwoordelijk geweest. Maar vele gebeurtenissen zijn ook voor de ANC-leden als een verrassing gekomen.

In de herfst van vorig jaar verspreidde het ANC (via radio, pamfletten en dergelijke) het motto „maak de townships (zwarte stedelijke gebieden) onregeerbaar”. Dat motto leek toen zeer radicaal en zelfs overmoedig, maar is nu al voor een deel in werkelijkheid omgezet.

De nieuwe ANC-motto's gaan nog verder. *Radio Freedom* (eind februari):

„Dit regime gebruikt zijn leger om ons als vliegen dood te slaan. In de laatste paar maanden zijn meer dan 200 van onze landgenoten in koelen bloede vermoord. Waarom slaan we niet op dezelfde manier terug? De fascistische politie- en legermensen kunnen ook gedood worden. Ze zijn niet onoverwinnelijk.”

Hard en zacht

De ANC-conferentie die in augustus in Zambia werd georganiseerd, bevestigde deze lijn. Een substantiële en directe escalatie van de gewapende strijd staat op de agenda, waarbij het onderscheid tussen „zachte” en „harde” doelen steeds meer verdwijnt. De ANC-top wijst erop dat ook de regering, zowel in de stedelijke woongebieden als in aanvallen op de buurlanden, een dergelijk onderscheid niet maakt. Ook beginnen de blanken steeds meer een onderdeel te vormen van een para-militair systeem; de blanke boerderijen zijn een onderdeel van veiligheids- en verdedigingsnetwerken geworden en de stedelijke blanken hebben gewapende ordewachten gevormd. Het ANC zal nooit schoolbussen of willekeurige burgers aanvallen maar slachtoffers onder de blanken kunnen niet meer vermeden worden. Naast deze verharding van de ANC-lijn viel op de conferentie een groot optimisme op en een vrijwel volledige concentratie op de strijd *binnen* Zuid-Afrika. Het ANC is een grote organisatie met vertegenwoordigers en kader in zo'n veertig landen. Sinds 1976 al worden steeds meer mensen van hun externe missies gehaald en het land ingestuurd. Deze oriëntatie zal op radicale wijze worden voortgezet. De Zuidafrikaanse bevrijdingsbeweging kan niet vanuit buurlanden of vanuit onherbergzame gebieden (bergen of oerwoud) haar macht opbouwen, zoals dat bij vele andere revoluties is gebeurd. Zij zal het land van binnenuit in economische, politieke en militaire crisis moeten brengen. Volgens sommige bronnen wil het ANC in bepaalde stedelijke gebieden „massale revolutionaire bases creëren onder een ondergronds democratisch bewind.” President Botha, en vele blanken met hem, zullen echter eveneens tot het uiterste willen gaan. „Een onvergankelijk bloedbad is te verwachten”, het klinkt afgezaagd, maar is misschien meer waar dan ooit tevoren. In elk geval is aan ons de taak het gevecht in het westen te voeren en, ook al zullen we gruwelijke beelden zien van slachtoffers die door het Zuidafrikaans verzet zijn gemaakt, toch ANC en UDF te (blijven) steunen.

KLAAS VAN URK

Door de wetenschappelijke bureaus van CPN en PPR en door de landbouwwerkgroep van de PSP is onlangs een discussienota uitgebracht onder de titel *'Radikaal Links en de Landbouw'*. In deze nota wordt een aanzet gegeven voor een adequatere meningsvorming over landbouwbeleid en de positie van boeren en boerinnen in een landbouwpolitiek. De auteurs zijn van mening dat links zich altijd te weinig heeft bemoeid met landbouwpolitiek. En als links – zeker radikaal links – zich dan al eens bemoeide met de landbouw, dan hadden ze het over het milieu, de rechten van het dier, de Derde Wereld, de multinationals of de banken. Maar er werd eigenlijk niet of nauwelijks gesproken over de mensen in de landbouw: de boeren en boerinnen. In deze nota staan deze 'agrariers' centraal en dan vooral hun economische positie. Hoe kun je een landbouwpolitiek gestalten die rekening houdt met de belangen van het milieu, het dier, de Derde Wereld en die ook nog eens zorgt voor eindelijk eens een korrekte beloning voor het boerenwerk.

De nota begint met een situatieschets van de huidige positie van het gezinsbedrijf in de landbouw en de historische wortels daarvan. Gepleit wordt voor het handhaven van de kleinbedrijven die zouden kunnen samenwerken in kleine produktiekoöperaties. Dit om de nadelen van het

kleinbedrijf zoveel mogelijk te ondervangen. Teneinde de inkomenspositie van de boer te verbeteren willen de auteurs prijstoeslagen en kontingentering. In dat kader wordt ook een reglementering van de grondmarkt noodzakelijk geacht.

Met betrekking tot de Derde Wereld wordt in de nota aangedrongen op het stopzetten van het dumpen van landbouwoverschotten op de wereldmarkt, op het overgaan tot een selectief invoerbeleid voor agrarische grondstoffen en op het aangaan van internationale goederenovereenkomsten.

De ontwikkeling van de landbouw moet worden bijgestuurd in een richting waarbij zuiniger wordt omgesprongen met energie en grondstoffen, en zorgvuldiger wordt omgegaan met natuur en milieu. Aldus schrijven de opstellers van de nota in hun conclusies. 'Alternatieve landbouw' zien ze niet als de oplossing, hoewel deze alle ruimte moet krijgen. Veeleer wordt gedacht in de richting van een geïntegreerde landbouw, zoals ook de 'wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid' in haar nota bepleit.

De nota *'Radikaal Links en de Landbouw'* is te bestellen bij de PPR-Studiestichting, Singel 277, 1012 WG Amsterdam, 020-2276018. Of door overmaking van f 5 naar postgiro 2144633, t.n.v. PPR-Studiestichting te Amsterdam, o.v.v. 'Landbouwnota'.

De angst voor driedelig grijs

In maart van het volgend jaar worden er gemeenteraadsverkiezingen gehouden. In zo'n twee gemeentes zal de PSP in de een of andere vorm mee gaan doen. Veel mensen zullen dan in die gemeentes met de vraag komen te zitten of zij bereid zijn als kandidaat op de lijst te gaan staan. Om deze vraag wat beter (met ja?) te kunnen beantwoorden organiseerden de Stichting Vorming en Scholing en de Landelijke Werkgroep Parlementair Werk van de PSP op 14 september een scholingsdag voor kandidaat-raadsleden.

Uit de opkomst kon gekonkludeerd worden dat de scholingsdag in een behoefte voorzorg: uit alle hoeken van het land, van Opsterland tot Deurne, van Groningen tot Geleen, uit stad en platteland, waren zo'n zeventien aspirant-raadsleden naar het partijgebouw in Amsterdam getogen. Geen van hen had tot nu toe in een gemeenteraad gezeten, al hadden de meesten wel ervaring opgedaan in een steunfractie. Een beetje bekendheid met het reilen en zeilen van een gemeenteraad was er dus wel. Maar hoe het nou precies zou zijn om daar straks zelf te zitten en het

woord te moeten voeren, tussen 'al die heren in driedelig grijs', daar konden de meesten zich slechts een vage voorstelling van maken.

Angst

's Ochtends stond er een dia-serie met wat meer technische informatie over het functioneren van een gemeente op het programma. Daarna hielden twee gemeenteraadsleden een korte inleiding. Zij vertelden wat aanvankelijk hun verwachtingen waren van het raadslidmaatschap en hoe dat in de praktijk had uitgepakt. Angst om voor het eerst officieel het woord te voeren in een jou vijandig gestemde omgeving, onzekerheid, gebrek aan zelfvertrouwen, het gevoel dat je veel minder kennis van zaken hebt dan de andere raadsleden, de angst om flaters te gaan slaan, dat waren voor de raadsleden-in-spe heel herkenbare zaken.

Al gauw merk je dan dat het met die deskundigheid van de andere raadsleden wel meevalt. Hun gebrek aan kennis proberen ze te camoufleren met bluffverhalen, maar daar leer je snel doorheen te prikken. Je moet ook niet vergeten dat je in veel gevallen straks in de raad niet de enige nieuweling zult zijn. De anderen staan ook wel eens met hun mond vol tanden. Voel je je onzeker als je het woord moet voeren, dan

kan het helpen om je verhaal op papier te zetten. Natuurlijk is ondersteuning door je achterban heel belangrijk, dat spreekt vanzelf. Het maakt het al een stuk gemakkelijker als je fractie uit meerdere raadsleden bestaat.

Gaandeweg zul je je minder in het defensief gedrongen voelen en durf je zelf tot de aanval over te gaan, zo hebben de gemeenteraadsleden ervaren. Een punt wat van verschillende kanten naar voren werd gebracht is de hoeveelheid tijd die je aan het raadslidmaatschap wilt of kunt besteden. Hoe voorkom je dat het gemeenteraadswerk je straks zo gaat opslokken, dat er voor andere dingen bijna geen tijd meer overblijft? In die gemeentes waar de raadscommissies niet zijn opengesteld voor niet-raadsleden – en dat is in de meeste gemeentes het geval – is het raadswerk een extra zware klus. Een manier om de tijdsbesteding binnen de perken te houden is om gezamenlijk een afspraak te maken over het aantal uren (bijvoorbeeld vijftientig) wat per week aan het raadswerk maximaal hoeft te worden besteed. In enkele gemeentes is zo'n afspraak gemaakt en blijkt dat prima te werken.

Duo-baan

Woon je in een grote gemeente, dan kan

de situatie wat makkelijker zijn. Het raads-geld is daar immers zo hoog dat je er een – mager – bestaansinkomen uit kan putten. Zo zijn een tweetal kandidaat-raadsleden uit Groningen en Nijmegen van plan om, als ze het volgend jaar worden gekozen, hun baan op te zeggen. Maar dat zal niet voor iedereen zijn weggelegd.

In Amsterdam bestaat sinds een tijdje het 'duo-raadslidmaatschap'. Deze 'duo-raadsleden' nemen het commissie-werk op zich; ze mogen in de commissies ook het woord voeren, maar niet in de raad zelf. Wat tijdsbesteding betreft is dit een enorm winstpunt.

Een aantal kandidaat-raadsleden wees op, wat we zouden kunnen noemen, het gevaar van 'verzelfstandiging'. Eenmaal gekozen, bestaat er de neiging om je van je achterban af te zonderen. Je hebt minder contact met je afdeling, bent niet zo goed meer op de hoogte van wat er zich buiten de raad afspeelt. Zo heb je bijvoorbeeld in veel gevallen geen tijd meer om aan allerlei acties mee te doen. De buitenparlementaire bewegingen, waarvan je vroeger deeluitmaakte, zien je dan niet meer als 'één van hen'. Je bent voor hen een raadslid, net als die anderen. Maar de PSP streeft er nu juist naar om de standpunten van deze buitenparlementaire bewegingen naar het parlementaire niveau te vertalen. Dat kan nogal eens tot spanningen leiden.

Weer een ander vreesde ervoor om, eenmaal in de raad, ongemerkt naar rechts op te gaan schuiven. Je komt immers in contact met je tegenstanders, je leert ze beter kennen, en stel je voor: misschien ga je ze op den duur nog aardig vinden en een beetje begrijpen ook! Moet je bijvoorbeeld als PSP'er naar recepties en borrels gaan? Eigenlijk hoor je daar niet thuis, maar aan de andere kant gaan er in dit soort informele bijeenkomsten wel belangrijke zaken over tafel.

Ter afsluiting van de dag konden de kandidaat-raadsleden alvast een korte voorproef nemen op wat hen straks te wachten zou staan. Ze konden zich naar hartelust uitleven in een 'echte' raadsvergadering. Dit rollenspel, compleet met een raadsagenda, dominante CDA-burgemeester en vier fracties, werd op realistische wijze gespeeld en leverde heel wat vuurwerk op. Al zullen uiteindelijk de kiezers bepalen wie er straks over de drempel van het gemeentehuis heen kunnen stappen, de dag hoopt ertoe bijgedragen te hebben dat die drempel voor de kandidaten zelf wat lager is geworden.

IETJE VAN POLL

HELP MEE. HOUD GREENPEACE OP ZEE.

Voor uw bijdrage zorgen wij ervoor dat:

- de Greenpeace-schepen in de vaart kunnen blijven.
- een ongerept werelddeel als Antarctica niet wordt aangetast.
- er niet op bedreigde diersoorten zoals zeehonden en walvissen wordt gejaagd.
- chemisch en radio-actief afval niet zomaar in zee wordt gekieperd.

Kortom, werk genoeg voor een organisatie als Greenpeace. Maar u begrijpt het, er is te weinig geld om al deze acties te voeren.

Daarom proberen we samen met Veronica véél geld bij elkaar te krijgen.

Op 26 oktober is de marathon tv-uitzending, maar u kunt nu al zoveel geven als u wilt.

Uw geld houdt Greenpeace op zee. Help, stort op **gironummer 44** of **bankrekening 70.70.70.244**, t.n.v. Greenpeace Nederland.

GREENPEACE

UW GIFT HOUDT ONS BEZIG

Gloednieuwe uitgaven

De gemeenteraadsverkiezingen van 19 maart 1986 komen rap dichterbij. In veel afdelingen worden onderhandelingen gevoerd over samenwerking. Programma's worden geschreven, kandidaten worden onder druk gezet, en campagneplannen worden gesmeed. Afdelingen kunnen rekenen op enige landelijke steun daarbij. In juni zijn er regionale voorbereidingsdagen gehouden, in december een dag voor kandidaatsraadsleden (waarover elders meer) en er zijn twee gloednieuwe uitgaven. Een over lokaal minimabeleid en een vervolg op het vier jaar geleden verschenen 'Tussen Lokalisme Socialisme, de visie van de PSP op gemeentepolitiek'.

Gerard van Eck, Jan Lagendijk en Leo Platvoet hebben de tekst verzorgd van de bijna zestig bladzijden tellende brochure 'Lokaal Minimabeleid'. Het minimabeleid zal ongetwijfeld een van de 'hot items' worden bij de raadsverkiezingen. 'Lokaal Minimabeleid' kan bij het vorm geven van de PSP-inbreng een goede steun zijn. De concrete mogelijkheden voor gemeentelijke maatregelen ten behoeve van mensen met een laag inkomen worden beschreven: kwijschelding van gemeentelijke belastingen, noodfonds voor de minima, beleid van de sociale dienst, benutten van de marges van de bijstandswet, lenen bij de Volkskredietbank enzovoort. Daarnaast worden ook minder voor de hand liggende beleidsterreinen beschreven die echter wel degelijk van invloed zijn op de positie van mensen met een laag inkomen: huisvesting, werkgelegenheid, isolatie, renovatie en energielevering. Immers, het minimabeleid moet een onderdeel zijn van het gehele gemeentelijke beleid. Bij ieder besluit moet men zich afvragen wat de gevolgen voor de minima zijn.

Januskop

Omdat de PSP(/CPN/PPR) frakties bij het nemen van parlementaire initiatieven ongetwijfeld te maken krijgen met het gedachtengoed van CDA, VVD en PvdA is er aandacht besteed aan de standpunten van deze drie partijen, op grond van uitspraken en publikaties die ze gedaan hebben. Met de PvdA kunnen we nog het verst komen, al hangt het gemeentelijk beleid van de PvdA sterk af van de positie die ze landelijk innemen. In de oppositie gaan ze op gemeentelijk nivo feller tekeer tegen het landelijk beleid dan wanneer ze in de regering zitten. Niettemin besteedt een onlangs verschenen PvdA-nota op een aantal punten dezelfde aandacht aan een minima-beleid dan de PSP dat doet. Van de VVD hoeft de PSP (en de minima) niets te ver-

wachten. Het CDA laat ook op dit punt haar Januskop zien. Veel bezorgdheid, maar weinig concrete maatregelen. Het regeringsbeleid wordt gedekt, al kunnen er gemeentelijke uitzonderingen zijn. Omdat parlementaire initiatieven meer kans hebben als ze door zoveel mogelijk organisaties worden gedragen is er in de brochure een apart hoofdstuk gewijd aan 'aktie en organisatie' waarin wat handige tips staan, alsmede informatie over belangengroepen op dit terrein. Een uitgebreide documentatielijst sluit de brochure af. Het wiel behoeft tenslotte niet telkens opnieuw uitgevonden te worden.

Nieuwe onderwerpen

In 1982 verscheen het eerste deel van 'Tussen Lokalisme en Socialisme', waarin op een aantal gemeentelijke beleidsterreinen een PSP visie werd ontwikkeld. Het boekje voldeed (en voldoet nog steeds) in een behoefte. De hoofdstukken hadden niet het karakter van concept-verkiezings-programma's, de PSP-visie werd op grond van achtergrond van achtergrond-informatie, kritiek op bestaand beleid en alternatieven beschreven. Er is nu een tweede deel verschenen dat, naast een aanvullend hoofdstuk over financiën, een zevental hoofdstukken over nieuwe onderwerpen bevat.

Het financiën hoofdstuk beschrijft de oorzaken van de huidige tekorten waar veel gemeentebegrotingen aan lijden. De meest voorkomende bezuinigingsmethoden worden beschreven en waar nodig bekritiseerd. PSP-alternatieven komen ook aan bod, zoals invoering van een baatbelasting, vermijden van prestige-objecten enzovoort.

De hoofdstukken over *recreatie, landelijk gebied en sport* zijn gloednieuw te noemen in die zin dat in de PSP daar (sinds lange tijd?) geen gemeentelijke visie op is ontwikkeld. De eerste aanzetten worden daar nu voor geleverd. De hoofdstukken over *recreatie en landelijk gebied* leggen, onvermijdelijk, de nadruk op een goed gebruik van de planningsmiddelen die de gemeente heeft in het kader van de ruimtelijke ordening. 'Goed gebruik' volgens PSP-opvattingen dan, dat wil zeggen funktievermenging, bereikbaarheid, recreatief medegebruik aan natuurgebieden, betaalbare voorzieningen om maar enige trefwoorden te noemen. De uitgangspunten van een links sportbeleid worden concreet ingevuld. Toegankelijkheid, bereikbaarheid, betaalbaarheid en democratisering van het beleid zijn daarbij de belangrijkste punten.

Er worden ook een drietal onderwerpen beschreven die voor velen bekender terrein zullen zijn, maar in het eerste deel ontbraken, ontwikkelingssamenwerking, vredesbeleid en racisme-bestrijding. De noodzaak van een actief gemeentelijk beleid op deze punten wordt concreet ingevuld, waarbij aandacht wordt besteed aan

doorwerking in andere beleidssectoren, zoals onderwijs, voorlichting, faciliteiten, subsidiebeleid en dergelijke. Het laatste, korte hoofdstuk behandelt een wat afwijkend onderwerp: *prostitutie*. Niet voor iedere gemeente herkenbaar, maar wel een snel in omvang toenemende problematiek. De (slechte) positie van de prostituée moet verbeterd worden door instelling gedooggebieden, andere benadering van de politie, betere voorzieningen op de werkplek. Belangenorganisaties moeten serieus behandeld worden en cooperatieve prostitutiebedrijven moeten gestimuleerd worden om de onafhankelijkheid van prostituées te bevorderen. Evenals het eerste deel is ook dit tweede deel van 'Tussen Lokalisme en Socialisme' bijzonder bruikbaar voor eenieder die actief is op gemeentelijk nivo. Bruikbaar als achtergrondinformatie bij het schrijven van nota's, initiatiefvoorstellen en verkiezingsprogramma's. Conkrete alternatieven voor gevoerd wanbeleid: dat is een van de belangrijkste taken die wij in de gemeenten te doen hebben.

LEO PLATVOET

'Lokaal Minimabeleid' is verkrijgbaar door storting van f 8,30 (inkl. porto) op giro 3481995 tnv SVS/PSP o.v.v. 'SVS bulletin 102'

Deel 2 van 'Tussen Lokalisme en Socialisme' is verkrijgbaar door storting van f 9,30 op giro 194240 tnv PSP/Amsterdam o.v.v. 'Deel 2 Tussen Lokalisme en Socialisme'. Wie deel één er ook bij wil hebben moet f 20,- overmaken o.v.v. 'delen 1 + 2 Tussen Lokalisme en Socialisme'.

DISKUSSIEDAG

LOKAAL MINIMABELEID

Op zaterdag 26 oktober organiseert de PSP een discussiedag over de mogelijkheden (en onmogelijkheden) van een lokaal minimabeleid. De gemeenteraadsverkiezingen van 19 maart '86 staan voor de deur. En bij die verkiezingen zal, zo is de verwachting, het minimabeleid een centrale rol spelen.

Om de PSP-afdelingen en raadsfrakties een houvast te geven publiceerde de Stichting Vorming en Scholing van de partij onlangs de brochure 'Lokaal minimabeleid' (zie de bespreking elders op deze pagina's). In dat boekje wordt op alle facetten van zo'n beleid voor minima op gemeentelijk niveau ingegaan. De brochure zal als uitgangspunt voor de discussiedag van 26 oktober dienen. In de ochtenduren zal een van de schrijvers, Gerard van Eck, in een inleiding een nadere toelichting geven op het actieve beleid ten gunste van mensen met een laag inkomen. 's Middags zal dieper worden in-

gegaan op de mogelijkheden van plaatselijke acties en voorstellen en een mogelijke ombouw van de brochure tot een eigen, gemeentelijke nota over dit onderwerp. Jan Lagendijk, een andere schrijver van 'Lokaal minimabeleid', zal daarvoor de nodige voorzetten geven.

De discussiedag is zeker ook bedoeld voor het uitwisselen van ideeën en activiteiten. Raadsleden, leden van steunfrakties en actieve PSP'ers worden dan ook opgeroepen hun eigen plaatselijke materiaal, zoals folders, nota's of affiches, naar de discussiedag mee te nemen om het onderling uit te wisselen.

Leo Platvoet

Plaats: Trianon, Oude Gracht 252, Utrecht. Aanvang 10.30 uur (sluiting 16.00 uur uiterlijk). Gaarne van te voren aanmelden bij: SVS-PSP, Postbus 700, Amsterdam, 020-267374 (vragen naar Leo Platvoet).

BEVRIJDINGSFONDS
KOMITEE
ZUIDELIJK AFRIKA

Versterk de organisaties van de onderdrukten in Zuid-Afrika.

Wij hebben urgente verzoeken om hulp gekregen.

GIRO 26655
AMSTERDAM

Oudezijds Achterburgwal 173 Tel. 020-270801
1012 DJ Amsterdam

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING.

Omdat de ruimte beperkt is kunnen reacties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

De P van Pacifisme

Voorop staat, dat ik het artikel van Henk Branderhorst in *Bevrijding* nr. 6 van september 1985, getiteld 'De P van Pacifisme' een duidelijk en consistent verhaal vind. Henk geeft mijns inziens een goede inkijk in de pacifisme-theorie, zoals die door de PSP als instituut beleiden wordt.

Ik wil er ook rekening mee houden, dat het artikel voornamelijk een wervende, propagandistische functie heeft. Dat brengt met zich mee, dat niet allerlei twijfels en dilemma's over de waardevastheid en algemeengeldigheid van de pacifisme-theorie van de PSP breed uitgemeten worden. Hier en daar gebeurt dat wel, maar erg ingehouden, zoals daar, waar geschreven wordt: "Het PSP-standpunt (-) is geen gemakkelijk standpunt. Er zijn heftige discussies aan voorafgegaan en niet elke pacifist zou het moeiteloos onderschrijven." Ondanks deze positieve kanttekeningen, wil ik niet verhehlen, dat ik moeite met enkele passages in het artikel heb. Ik wil me hier tot twee opmerkingen beperken.

Waar gesproken wordt over revolutionair of bevrijdend geweld, wordt onmiddellijk dit geweld in Derde Wereldlanden gelokaliseerd. Het lijkt erop, dat in Henk's gedachtengang revolutionair of bevrijdend geweld in de Eerste Wereld niet voorkomt. Hij loopt echter aan dit geweld voorbij en formuleert er geen standpunt over. Maar hoe staat de PSP tegenover: inbraken in bunkers, ministeries en privé-huizen om geheim en vertrouwelijk materiaal te bemachtigen? Hoe staat de PSP tegenover gewelddadig tegenverzet bij ontruiming van kraakpanden, zowel in die panden zelf als in de straten eromheen? Hoe staat de PSP tegenover sabotage van leger-, politie- en ander verfoeilijk geacht materiaal? Maakt de PSP hierbij een onderscheid tussen geweld tegen personen en tegen objecten?

Juist het proberen antwoord te geven op dit soort vragen, kan van het pacifisme een actuele theorie en een praktische leidraad bij het handelen maken. Aan deze vragen voorbijlopen is het pacifisme canoniseren en laten verkommeren. Mijn tweede opmerking geldt de - ik zou haast zeggen - beroemde PSP-these van de betrekkelijkheid van zijn pacifisme-theorie. Krijn Strijd, Hannes de Graaf, Fred van der Spek en met hen vele anderen stellen: Hier en nu mag ik me een oordeel aanmeten over het gebruik van geweld, maar over het geweld in de Derde Wereld mag ik dat niet, omdat ik daar niet geboren ben (Van der Spek), ik de situatie daar niet goed kan afwegen (Branderhorst), ik me niet

genoeg verzet tegen het (strukturele) verzet hier (Strijd).

Dit nu lijken me intellectuele uitvluchten. Als pacifisten kunnen we in het afschuwelijke dilemma terecht komen, dat we de revolutie moeten verloochenen om het geweld te veroordelen of, andersom, dat we het geweld in node moeten aanvaarden om de revolutie te kunnen omhelzen. Dat dilemma moeten we zien op te lossen, en we moeten er niet voor weglopen door te zeggen: 'ik ben er niet geboren' of 'ik matig me geen oordeel aan'. Want ik zou dan de redenering kunnen doortrekken en kunnen zeggen: ik matig me als intellectueel geen oordeel aan over het gebruik van geweld door de Nederlandse arbeidersklasse, want ik ben niet als arbeider geboren. En: ik neem geen standpunt in over het geweld, door vrouwen te gebruiken, want ik ben geen vrouw.

Het uitgangspunt van de PSP in dit dilemma is: streven naar minimalisering van geweld en geen automatische steun aan de gebruikte middelen. Wel, de laatste jaren heb ik de PSP als instituut geen standpunt horen innemen over de revolutie en het geweld in *El Salvador*. Voor een groot deel komt mij het geweld van de FMLN/FDR zinloos en rigide voor. De uitoefening van geweld door het FMLN/FDR verhuult eerder een gebrek aan politieke strategie dan dat dat geweld een strategie schraagt. Het EPLF in *Eritrea* weigert, voor zover ik kan zien, een coalitiepolitiek met andere oppositionele krachten in Ethiopie (Bevrijdingsfront van Tigray, van Oromo, linkervleugel van ELF, oppositionele krachten in Ethiopie zelf) te

ontwikkelen en bijt zich vast in een geïsoleerde gewelddadige bevrijdingsstrijd. Maar die dilemma's zijn nog niets, vergeleken met die, die zich in *Afrika* voordoen: de gewelddadige strijd van het ANC en van talloze zwarten naast het gematigde en remmende pacifisme van Buthelezi en de zijnen.

Mij gaat het als pacifist nog steeds om antwoorden op vragen als: hoe geef ik uitdrukking aan de genoemde streven naar minimalisering van geweld? Waar liggen de grenzen van solidariteit?

In verband met het 25-jarig bestaan, enkele jaren terug, van de PSP, stelde ik aan het partijbestuur voor niet alleen een forum over '25 jaar socialisme' te beleggen, maar ook een over '25 jaar pacifisme'. Het partijbestuur wees dat af, omdat het bij god niet wist, wat de inhoud van dat forum zou moeten zijn. In januari jl wilde Paradiso een groot debat organiseren over 'de grenzen van solidariteit'. De uitgenodigde Derde Wereld-groepen durfden dat vraagstuk niet aan. Het forum ging niet door.

Ik bedoel maar, in het aangezicht van Afghanistan, Oost-Timor, Midden-Amerika, Ethiopië, West-Sahara; in het aangezicht van 'Onkruid', de 'Wraak van Jhr. de Braauw', treinstrekkades en gewelddadige strijd tegen ontruiming, kernenergie en straks ongetwijfeld ook tegen (eventueel) geplaatste kruisraketten zou het pacifisme geen geboekstaafde, afgeronde theorie moeten zijn, maar een levend, inspirerend debat.

Chris Huinder
Amsterdam

Een reactie

Dat de discussie over het pacifisme in de PSP beëindigd zou zijn met de 'Verklaring van '75' of met het verdwijnen van (een deel van) de Appélgroep, enige jaren later, is natuurlijk onzin. Wellicht is het een illusie die sommigen koesteren - maar de werkelijkheid is - gelukkig - anders. Het blijkt onder meer uit Chris' reactie op de katern 'De P van pacifisme' in het vorige nummer.

Toen eenmaal besloten was dat we - in het kader van de ledenwerfkampagne - op verschillende manieren zouden proberen die eerste 'P' van de PSP weer eens wat meer te profileren, kon dat niet anders dan door middel van een beschrijving van de stand van zaken op dit moment - en dan ben je begrensd door wat er zo in de loop van de tijd aan standpunten is geproduceerd. Ik heb in de bewuste katern een voorzichtige poging gedaan zo hier en daar die grenzen al wat op te rekken, maar kon uiteraard niet verder springen, dan de partij-polstok lang is.

Wat je hoopt, bij het schrijven van zo'n stuk, is dat én een aantal (nog) niet-PSP'ers er voldoende in herkennen om de stap naar de PSP te kunnen maken én tegelijkertijd dat het in de partij zelf een rol kan spelen in de zin dat anderen er aanleiding in zien erop te reageren en daardoor de nu stilliggende discussie weer eens in gang zetten. Het ingezonden stuk van Chris Huinder is daartoe wellicht het begin. En wat de redactie betreft is er ruimte voor méér.

Een enkele inhoudelijke opmerking: - Het is al langere tijd gemeengoed in de PSP om allerlei konstrukties en regelgeving in onze samenleving als "struktureel geweld" te definiëren. Chris' vraag is, terecht lijkt me, dat er in de partij dan ook op doorgedacht zal moeten worden in hoeverre gewelddadig verzet dáártegen op eenzelfde mate van "begrip" kan rekenen als we opbrengen voor het revolutionair geweld in Derde Wereld-landen. Het zou mij bepaald te ver gaan als in zo'n discussie het geweld hier en dáár op één lijn gebracht zou worden; aan de andere kant kunnen we echter ook niet doen alsof het strukturele geweld in ónze samenleving van ondergeschikte betekenis is;

- Waar het gaat om het revolutionair (ook wel betiteld als bevrijdend) geweld in Derde Wereld-landen, begrijp ik Chris niet zo goed. Vindt hij nu dat het geweld van de revolutionairen in *El Salvador* en het EPLF in *Eritrea* door de PSP nadrukkelijk veroordeeld zou moeten worden? Mij lijkt dat van hier uit noch het omhelzen van het gewelddadig verzet waar dan ook, noch het uitdrukkelijk veroordelen van het gewelddadig verzet ergens anders tot het pakket van de PSP hoort. Ik kan me in elk geval zo'n stellingname niet aanmatigen - door een volstrekt onbekendheid van alle betreffende ins en outs. En dat is niet alleen maar, zoals Chris dat noemt, "een intellectuele uitvlucht".

We zijn het, wat mij betreft, overigens weer helemaal eens als Chris schrijft dat het pacifisme van de PSP "geen geboekstaafde, afgeronde theorie moet zijn". Integendeel - als het pacifisme theorie blijft en niet funktioneert in onze politiek praktijk, kunnen we er beter onze mond over houden.

Henk Branderhorst
Doom

NIEUW VERKIEZINGSPROGRAMMA PSP

MET EEN GOED VERHAAL DE BOER OP

Terwijl de opiniepeilingen er voor de PSP florissant uitzien, zijn we intern hard bezig de voorbereidingen te treffen om in mei '86 ook inhoudelijk van de partij te zijn. In een marathonzitting van twee lange dagen heeft het partijbestuur op 7 en 8 september de laatste hand gelegd aan het ontwerp-verkiezingsprogramma. Nou ja, „hét partijbestuur” – met name de tweede dag schitterende een fiks deel van het bestuur door afwezigheid, vanwege een andere vergadering die die dag plaatsvond en waarvan Peter Zwart elders in dit nummer verslag doet. Zo heeft een ieder zijn of haar eigen prioriteiten.

Het ontwerp-verkiezingsprogramma van de PSP én de samenstelling van een kandidatenlijst voor de Tweede Kamer komen op 14 en 15 december op een „najaarscongres” aan de orde – terwijl dan tegelijkertijd een nieuw partijbestuur zal moeten worden samengesteld en de begroting voor 1986 aan de orde komt.

In een extra nummer van het interne leden/kaderblad „On(s)genoegen” krijgt elk PSP-lid het ontwerp-programma toegezonden en daarna kunnen de discussies in de afdelingsvergaderingen losbranden. Op deze plaats willen we een aantal kernpunten uit het ontwerpprogramma signaleren. Wellicht aanleiding voor een aantal onzer om zich alsnog actief met de definitieve tekst te gaan bezighouden. In het volgende nummer van „Bevrijding” hopen we met een aantal verslagen van de discussies in afdelingsvergaderingen te komen.

In de inleiding tot het programma wordt een analyse gegeven van de maatschappij waarin we leven en waarvoor het kapitalisme, het militarisme en het patriarhaat de belangrijkste trefwoorden zijn. De samenlevingsidee die we daar tegenover stellen wordt gedefinieerd als „vrijheidslievend socialisme” – een samenleving die ontstaat door het opheffen van uitbuiting en onderdrukking, waar een einde is gekomen aan de macht van een betrekkelijk kleine aantal grote ondernemingen over de economie en waarin niet geproduceerd wordt om de winst, maar om te voldoen aan de maatschappelijke behoefte. Elke vergelijking met het „socialisme” in bijvoorbeeld de Sowjet-Unie of China wordt van de hand gewezen: „daar ontbreekt een werkelijke democratie, zowel op economisch als politiek gebied”; bovendien wordt geconstateerd dat in dergelijke landen het patriarhaat nog recht overeind staat en gedwongen hetero-seksualiteit en onderdrukking van homoseksualiteit

daar harde vormen aannemen. In de gedachtengang van het verkiezingsprogramma gaat het juist om een radicale democratisering en feminisering van de maatschappij; niet alleen om het einde van het privé-bezit, maar eveneens om het einde van de arbeidsdeling en de norm van hetero-seksualiteit. De PSP wil een open en democratische samenleving, waarin mensen zélf greep en zeggenschap hebben over hun eigen woon-, leef- en werksituatie. Daartoe dienen nieuwe democratische vormen ontwikkeld te worden, die naast de rechtstreeks gekozen parlementaire organen, handen en voeten moeten geven aan het idee van basis-democratie in buurten, bedrijven en instellingen.

Dat wat we willen bereiken, is niet te bereiken van de ene dag op de andere. Dié conclusie wordt ook getrokken: het vereist een langdurig proces van bewustwording en machtsvorming van onderop. Actiegroepen, organisaties en bewegingen worden dan ook gezien als een zeer belangrijke kracht om maatschappelijke veranderingen af te dwingen.

Economie

Het is een misverstand te menen dat de PSP voorstander is van een nationalisatie van de economische sector – met als resultaat een logge bureaucratie. Integendeel, in het ontwerp-verkiezingsprogramma wordt gepleit voor een zo gedecentraliseerd mogelijke democratisering van de produktiemiddelen. Binnen de grote lijnen van een landelijk plan moet regionaal en lokaal in- en aanvulling worden gegeven voor de produktie. En binnen het kader van dié plannen dient een vergaande vorm van autonomie te worden gerealiseerd voor de directe producenten (werknemerszelfbeheer dus). In het ontwerp-programma wordt de gedachte uitgesproken dat een gedemocratiseerde economie een belangrijke voorwaarde is om te komen tot een ecologisch verantwoorde economie – mede omdat wordt uitgesproken dat de PSP voorstander is van een zinvolle produktie. Op langere termijn moet de economie z'o zijn dat de economische groei niet, zoals in het kapitalisme, een essentiële drijfveer vormt.

Waar het gaat om vragen van „arbeid en inkomen” wordt in het ontwerp gekozen voor een formulering als „iedereen heeft recht op maatschappelijk zinvol, volwaardig en betaald werk; waar het werk (betaald, vrijwillig, huishoudelijk) evenredig is verdeeld over mannen en vrouwen – waar dus iedereen naar vermogen bijdraagt aan de maatschappelijk noodzakelijke arbeid met een vergaande loskoppeling van arbeid en inkomen.”

In het ontwerp wordt de eis van een 25-urige werkweek uitgewerkt en wordt het recht op inspraak en mede-zeggenschap van allen die buiten het betaalde arbeidsproces staan in de discussie over arbeidstijdverkorting, benadrukt. Als meest pikante noot uit het hoofdstuk

financien valt nog te melden dat de PSP van mening is dat bij een sterkere progressie in de loon- en inkomstenbelasting dat tarief vanaf een ton (inkomen) honderd procent dient te bedragen. Wellicht is het zinvol daarbij dan tevens aan te geven hoe het ontduiken van zo'n regeling in de vorm van florissante „secondaire arbeidsvoorwaarden” kan worden tegengegaan en welke maatregelen getroffen dienen te worden om een vlucht van nu best betaalde gespecialiseerde krachten naar het buitenland te voorkomen?

Ontwapenings- en vredespolitiek

Voor de PSP is dit hoofdstuk uiteraard van vergaande betekenis. En niet voor het eerst wordt in het ontwerp-programma de immer doorlopende wapen-wedloop aangewezen als de voornaamste zondebok voor het ontbreken van een reële vredespolitiek. De Verenigde Staten en de Sowjet-Unie worden als de hoofdrolspelers opgevoerd, die hun bondgenoten meezuigen in een militaristische politiek die wordt gekenmerkt door vertrouwen in de vernietigingskracht van de steeds verder „verfijnde” wapensystemen.

Ook de Derde Wereldlanden worden steeds meer in het machtsspel van de „grote twee” verstrikt; een autonome ont-

wikkeling wordt vergaand bemoeilijkt door de strategische belangen van de twee blokken en de enorme bewapeningsuitgaven.

Als één van de belangrijkste hinderpalen voor een actieve ontwapeningspolitiek wordt in het ontwerp-programma het militair-industrieel belang aangemerkt. De zekerheid van de afzet maakt investeringen in deze sector zeer aantrekkelijk en de wapenproductie wordt vaak verdedigd met het argument van de werkgelegenheid. De PSP accepteert deze argumentatie uiteraard niet: strijd tegen de wapening is een kwestie van leven of dood. Er wordt dan ook gepleit voor het betrekken van de arbeiders in de bewapeningsindustrie (en met hen de vakbonden) bij het uitwerken van voorstellen voor omschakeling van deze produktie naar maatschappelijk zinvolle produktie.

Ook in dit ontwerp weer een pleidooi voor het afschaffen van het leger: alleen al door zijn aanwezigheid zal een leger het denken in termen van externe vijanden en gewelddadige conflictoplossing in stand houden. Bovendien is een leger maar al te vaak een instrument om werkelijke democratisering de kop in te drukken. Daarnaast is het leger (concreter: de kazerne) bij uitstek een plek waar seksisme en de meest primitieve vormen van lichamelijke wedijver, geweld en onderdrukking van anderen opbloeien.

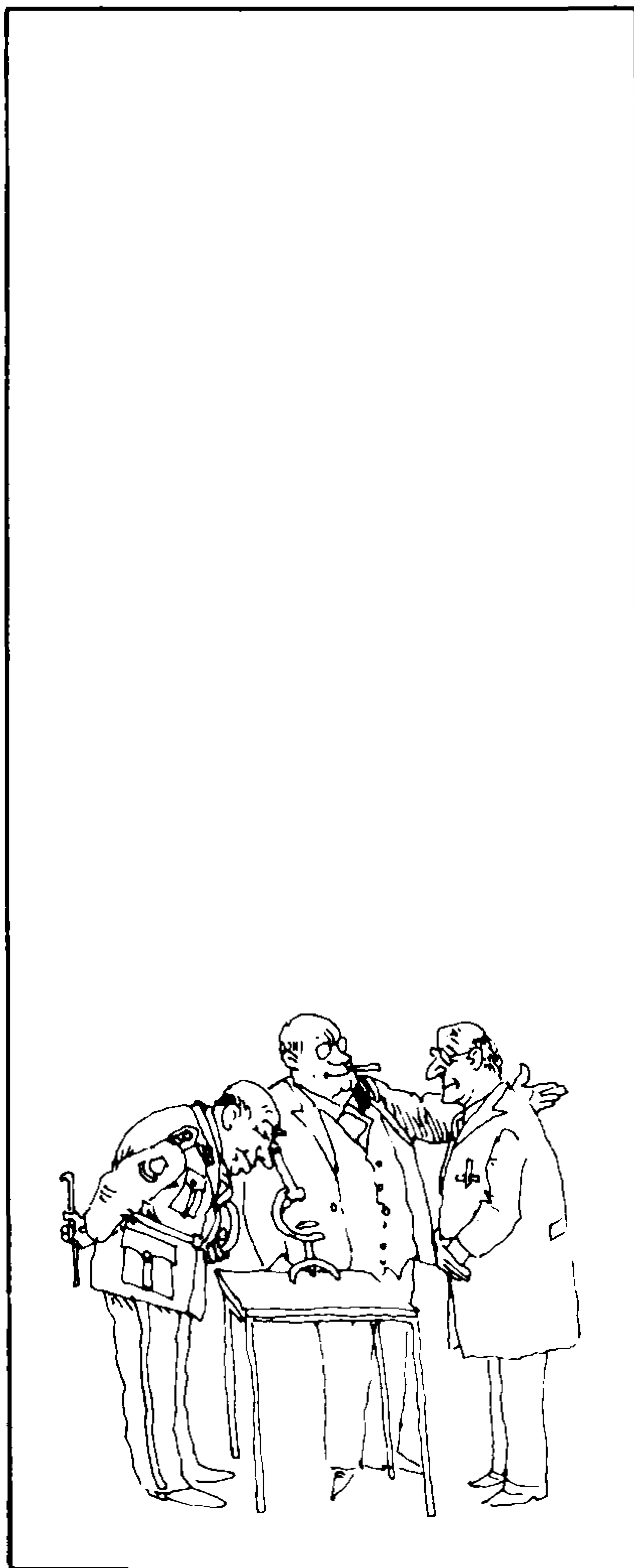
Zoals in elk hoofdstuk in het ontwerp, ook hier: een lijst van eisen op kortere en langere termijn.

Een heel pakket

Naast deze twee „hoofdblokken” komen uiteraard nog tal van andere zaken aan de orde: volksgezondheid en volkshuisvesting, landbouw, natuur en milieu, onderwijs en wetenschap, justitie en politie, welzijn, relaties en seksualiteit, de multi-culturele samenleving, kunst en cultuur, binnenlands bestuur én buitenland, etcetera. Soms wel erg gedetailleerd, maar meestal toegespitst op hoofdpunten van beleid. In elk geval bij elkaar een heel pakket, waarvan het goed is als zoveel mogelijk partijleden zich er in de afdelingsvergaderingen een oordeel over vormen. Het verhaal waar we, aan de vooravond van mei '86, mee de boer op gaan moet immers het verhaal zijn van zoveel mogelijk PSP'ers. Daárin moet de kracht liggen – ook en vooral omdat het een programma moet zijn dat niet alleen als leidraad dient voor die paar van ons die straks in de Tweede Kamer zullen zitten, maar waarmee elke PSP'er in haar eigen omgeving in de discussie mee uit de voeten moet kunnen.

HENK BRANDERHORST

Het ontwerp-verkiezingsprogramma van de PSP wordt gratis aan alle leden van de partij toegezonden. Niet-leden (zoals abonnees van „Bevrijding”) kunnen tegen geringe kosten een exemplaar aanvragen bij: Partijbureau PSP, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

VOOR SOCIALISME EN ONTBINDING

Na afloop van het jongste PSP-kongres in Utrecht kwamen de voorstanders van samenwerking met PPR en CPN bij elkaar om zich, na hun nederlaag, te beraden op verdere stappen. Besloten werd om na de vakantie een bijeenkomst te organiseren. Intussen kwamen de reacties van binnen en buiten de PSP op het kongresbesluit los. De PPR schortte het 'Links Overleg' (PSP, CPN, PPR) op. De CPN besloot met een eigen lijst de verkiezingen in te gaan, omdat een combinatie CPN/PPR hen niet haalbaar leek. Een uit PSO- en ex-PSP-leden bestaand 'Comité voor Socialisme en Ontwapening' (de verkiezingsleuze van de PSP!) probeert alsnog een gezamenlijke lijst bij de verkiezingen tot stand te brengen. En op de valreep meldde zich ook een groep PSP-leden, die door verdere inhoudelijke discussie met PPR en CPN wil proberen de stromingen binnen de PSP weer op één lijn te krijgen.

Met deze gegevens op zak verzamelden zo'n zeventig samenwerkings-gezinde PSP-leden zich op 8 september in Amsterdam, om de balans op te maken. Daar bleek, dat de komende ontwikkelingen nog verschillend worden ingeschat. De leden die behoren tot het 'Comité voor Socialisme en Ontwapening' hebben hun hoop op iets gezamenlijks ter linkerzijde van de PvdA bij de verkiezingen nog niet opgegeven. Zij verwachten wel iets van gesprekken met PPR-voorzitter Wim de Boer en van de komende partijraad van de PPR. Als de PPR alsnog tot een bundeling met de CPN (en zo mogelijk de EVP) zou willen komen, zou dat aantrekkingskracht kunnen hebben op grote delen van de PSP, de linker vleugel van de vakbeweging en andere sociale bewegingen. Dan zou wellicht ook de CPN haar besluit met een eigen lijst uit te komen willen herzien, omdat dit besluit vooral was ingegeven door de verwachte onhaalbaarheid van een CPN/PPR-lijst bij de meerderheid van de PPR.

Andere PSP'ers beschouwen een gezamenlijke lijst ter linkerzijde van de PvdA nu als een gepasseerd station. Zij willen zich vooral richten op gezamenlijke lijsten bij de gemeenteraadsverkiezingen in maart 1986. Voor geen van de drie afzonderlijke lijsten bij de Tweede Kamerverkiezingen daarna (in mei 1986) kunnen zij enthousiasme opbrengen. Het idee, dat CPN en PPR met afzonderlijke lijsten, maar wel met gemeenschappelijke hoofdpunten de verkiezingen ingaan, werd algemeen te mager bevonden. Niemand wilde althans voor zo'n konstruktie een aanbeveling doen.

Onoverbrugbaar

Weinig enthousiasme ook voor een initiatief van acht PSP-leden om alsnog de rijen te sluiten: „Geen polarisatie, maar een nieuwe inzet.” Onder deze leden zijn vice-voorzitter Frank Feiner, Eerste Kamerlid Titia van Leeuwen, de ex-partijbestuursle-

den John Hontelez en Cor Hoek en de woordvoerder van de „middengroep” op het kongres, Ate Flapper. Zij vinden, dat de verschillende stromingen binnen de PSP juist bij de partij behoren, en elkaar wederzijds zouden moeten versterken. Gepleit wordt voor een open houding naar andere partijen en sociale bewegingen, en voortzetting van de discussie met PPR en CPN, vooral ook over de gebleken verschilpunten. De inhoud van het nieuwe verkiezingsprogramma en de samenstelling van het nieuwe partijbestuur en de kandidatenlijst voor de Tweede Kamerverkiezingen zullen het beeld van de PSP naar buiten toe voor de komende tijd gaan bepalen. Naar verluidt, zou deze groep daarom liever *Andrée van Es* als lijsttrekker van de PSP zien dan de huidige fractievoorzitter *Fred van der Spek*.

Op grote bijval van de vergaderende „samenwerkers” kon dit initiatief niet rekenen. Een van de inleiders, Amsterdams gemeenteraadslid *Frank Kohler*, benadrukte dat in de eerste stelling voor de bijeenkomst stond omschreven, dat de tegenstelling binnen de PSP tussen „linkse machtsvorming” en wat zij „fundamentalisme/illusieel protest” noemden, onoverbrugbaar was gebleken. Iets geheel

anders dus dan de „elkaar aanvullende stromingen” waarover de verklaring van de „middengroep” spreekt. De genoemde stelling één werd met slechts twee stemmen tegen aanvaard. Wel wilden enkelen, onder wie Tweede Kamerlid *Wilbert Willems*, het initiatief in principe een kans geven, maar eerst zou maar eens gekeken moeten worden, hoe „de meerderheid” (van het laatste kongres) zou reageren. Uit de eerste discussiebijdragen in het intern PSP-blad 'On(s) Genoegen' na het kongres blijkt, dat die meerderheid daarover ook niet eensgezind is. De reacties lopen uiteen van enig begrip voor de moeilijke positie waarin de voorstanders van samenwerking met PPR en CPN zich nu bevinden, tot het standpunt „aanpassen of wegwezen!”.

Diskussieplatform

Een meerderheid van de aanwezigen op de achtste september vond het niet zinvol zich kandidaat te stellen voor functies in het partijbestuur, in de besturen van de Stichtingen van de PSP, of op de kandidatenlijst voor de Tweede Kamer. Maar de minderheid, die daar nog wel enig heil in zag, zal geen strobreed in de weg gelegd

worden, al kunnen ze niet geacht worden namens een *stroming* kandidaat te zijn. In dezelfde lijn werd ook besloten *niet* als 'tendensgroep' naar het komende PSP-kongres in december toe te werken. De voorkeur werd gegeven aan het werken aan de oprichting van een breed links *diskussieplatform*, waarin behalve PSP-leden ook ex-PSP'ers, de Stichting 'Voor een Linkse Doorbraak', het 'Comité voor Socialisme en Ontwapening' en andere groepen en personen zitting zouden kunnen hebben. De uitgave van een eigen discussieblad is daarbij één van de mogelijkheden. Door middel van dit discussieplatform zou er ook een landelijk overleg mogelijk zijn tussen de verschillende gezamenlijke gemeenteraadsfracties en -werkgroepen van PSP, CPN en PPR, en met name ook van partijloze leden daarbinnen. Een door de vergadering van 8 september aangewezen sekretariaatsgroep gaat dit verder voorbereiden. Binnen de PSP is de groep „samenwerkers” nu echter ontbonden.

PETER ZWART

Tijdens het PSP-congres van 29 juni '85: Frank Kohler (links) in gesprek met Marko Mazeland en Frank Feiner (rechts) foto: H. P. Smeele/FOKU

NO BIG DEAL

Sinds het PSP-congres van 29 juni jl. is het blijven rommelen in de partij. Wat kon je ook anders verwachten na een beslissing met 50,4%.

De ene vleugel heeft het maar moeilijk met de eigen „overwinning”, net zo goed als de andere vleugel het moeilijk heeft met haar „nederlaag”. En daar tussenin een middengroep. Omdat in de pers en elders geruchten circuleren over de rol van PSP-Kamerlid *Andrée van Es* geeft „Bevrijding” haar de gelegenheid om haar positie te verklaren. Eén ding moet duidelijk zijn: Van Es is géén moederkloek met verschillende visies onder haar vleugels . . .

Op zaterdag 14 september bespraken twaalfhonderd vrouwen en een paar mannen in de RAI in Amsterdam hoe het betaalde en onbetaalde werk kan worden herverdeeld. Een scenario voor arbeidstijdverkorting was een paar weken eerder gepubliceerd. Op naar de 27-urige werkweek. Dat komt toch dichtbij de eis van een 25-urige werkweek, zoals die ook door de PSP gesteld wordt. Ik moest vaak denken aan die PSP-eis: 25 uur in vier jaar, op die zaterdag. De discussies gingen vooral over de problemen die men in de strijd tegenkwam: De weerstand van werkgevers en vakbonden, de noodzakelijke mentaliteitsverandering. Sommigen

dachten dat het nog wel vijftientig jaar kon duren, anderen deden dit 'voor hun dochter'. Het rekensommetje dat moest aantonen dat het allemaal kán, werd toch wel wat simpel bevonden. Om nog maar niet te praten over de nog op te lossen problemen: De vrouwen die niet willen werken (altijd populair bij Lubbers c.s.), de meewerkende vrouw in het midden- en kleinbedrijf, moet er genivelleerd worden?

Toch hebben al die vrouwen, van VVD-, tot plattelands- en PSP-vrouwen, dit gemeen: Die arbeidstijdverkorting moet er komen, vinden ze.

Aan het eind van de dag gaf het 'Politiek Vrouwenoverleg' een verklaring uit. Daarin werd gevraagd om maatregelen die leiden tot een 32-urige werkweek in 1990, als tussenstap naar verdere arbeidstijdverkorting. Bij de PSP-vrouwen is nog getobd over de vraag of dit wel gesteund kon worden, in verband met die vijftientig uur in vier jaar'-eis. Het geeft toch te denken dat je met zo'n radicale eis totaal niet meer uit de voeten kan in een brede beweging. Het enige wat overblijft is het steunen van gematigder voorstellen van anderen (in dit geval langzamere), onder het motto dat je zelf verder wil gaan, maar allé. Uiteindelijk zal het ooit wel eens 'nog maar vier jaar' duren. Of je bent over vier jaar buiten de discussie geplaatst. Terwijl intussen al die negatieve bijeffecten van een trage arbeidstijdverkorting zichtbaar worden: flexibilisering van de arbeid, steeds meer deeltijdwerk, groeibanen, enzovoort. Het is dus hard nodig dat dat radicale standpunt een rol blijft spelen in de beweging. Maar daar is meer voor nodig dan het radikaalste standpunt innemen en vervolgens alleen loyaal meegaan met het meest haalbare.

Werkbaar

In een notedop is dat een veel algemener probleem voor de PSP. Eigenlijk is er geen ervaring opgebouwd met de vraag welke strategie je uitstippelt om je radicale standpunten tot werkbaar oppositie-instrumenten te maken. Als je dat niet doet, laat je het formuleren van zo'n strategie altijd aan anderen over. Het merkwaardige is dat een dergelijke discussie in de PSP wel wordt uitgevochten over machtsvorming, regeringsdeelname enzovoort, maar niet over datgene wat toch veel meer aan de orde is: Hoe voer je samen met andere partijen en groepen een effectieve oppositie? Hoe zorg je dat je met je radicalere standpunten méér bent dan een vanzelfsprekende en gemakkelijke bondgenoot van gematigder groepen? Een bondgenoot waar op te rekenen valt bij het ophalen van de kaarten van het volkspetitionnement, omdat die zich ook wel voor een minder vergaand standpunt de benen uit het lijf wil rennen. Van wie de vergaande standpun-

ten gemakkelijk voor lief genomen worden, want ten slotte moet er toch iemand de rol van radicalist op zich nemen.

De status quo in de bewegingen van de tachtiger jaren.

Té hard

Ik wil hiermee niet weer een discussie starten of de richtingenstrijd aanwakkeren. Op het laatste congres lijken de koppen eindelijk net iets té hard tegen elkaar geslagen. Sommigen houden zich muisstil, anderen zijn bezig hun wonden te likken, hun overwinning te consolideren of weer nieuwe strategieën te bedenken. Wat me zo verbaast is dat er nu alweer een arsenaal aan lapmiddelen is om een tot op het bot gescheurde partij zo snel mogelijk weer 'gewoon aan de slag' te laten gaan. Alsof er niets gebeurd is; alsof er niets hoeft te veranderen; alsof we belang hebben bij de status quo.

Soms is het niet meer genoeg om gewoon door te gaan met wat je altijd al hebt gedaan. Omdat je 'rol' te vast ligt. Onlangs zei een VVD'er in de Kamer tegen me dat hij vond dat ik mijn werk niet goed deed: "Jij hoort hier het radicalisme te vertegenwoordigen en niet een meerderheid voor een standpunt te krijgen". Veilige status quo.

Er is met de laatste kongressuitspraak meer stilgelegd dan op het eerste gezicht lijkt. Het is net of veel mensen er voor kiezen te reageren op politieke ontwikkelingen om ons heen, in plaats van die te willen beïnvloeden. Als ik met mensen praat over de toekomst van de PSP dan verwacht bijna iedereen dat de PSP er over zo'n tien jaar anders uit zal zien dan nu. Dat vindt men ook wenselijk. Maar de verandering moet vooral van buitenaf komen. "We moeten maar afwachten wat er gebeurt", hoor ik te vaak.

Tussenstappen

Het magische woord moet maar vallen. De wereld om de PSP heen is voor een deel veranderd. Niet de fundamentele maatschappijverhoudingen. Wel de beweging die die verhoudingen probeert te beïnvloeden. 'Vroeger' was er geen grote vredesbeweging, milieubeweging, 'vroeger' was er geen grote aanhang voor herverdeling van betaald en onbetaald werk. Die bewegingen willen voor een deel geen fundamentele maatschappijverandering en ook voor dat onderdeel waar ze voor vechten willen ze vaak minder vergaande veranderingen dan de PSP.

Het gaat er hier niet om hoe je dat zou moeten beoordelen – het feit op zich betekent dat de positie van een radikaal linkse partij in het maatschappelijk krachtenveld verandert. Dan kun je zeggen dat dat geen aanleiding is om zelf te veranderen. Daar ben ik het niet

mee eens. Ik vind bijvoorbeeld dat de PSP een ideologische inbreng in de vredesbeweging (onder andere bestaande uit een aantal politieke partijen) zou moeten hebben, die verder gaat dan de rol van radicale en dus loyaalste bondgenoot. Ik vind dat de PSP zelf een strategie moet aandragen voor arbeidstijdverkorting, als haar eis van 'vijftientig uur in vier jaar' afstuit op de haalbaarheid van een veel langzamer tijdpad, met alle negatieve gevolgen vandien. Dat betekent het formuleren van tussenstappen.

Inderdaad, daar zit het risico van sociaal-demokratisering in. Maar is het niet eigen aan de PSP om te kiezen voor het risico van het perspectief in plaats van voor de veiligheid van de verstarring? Sociaal-demokratisering is niet een demon die je uit de weg moet gaan. Maar net zo goed maatschappelijke realiteit, waarvoor je telkens alternatieven moet formuleren. Er is geen ervaring op dit gebied in de PSP. Het is dus moeilijk om aan te geven hoe dat er precies uitziet. Maar het belangrijkste is voorlopig de erkenning dat oppositie voeren méér is dan het radikaalste standpunt innemen. Oppositie voeren is ook strategische keuzes maken.

Merkwaardig

De reden dat ik dit hier allemaal schrijf is, dat mijn persoon een merkwaardige rol dreigt te gaan spelen rond de verkiezingen van volgend jaar. Op 9 september jl. viel in diverse kranten te lezen, dat groepen in de PSP mij als lijsttrekker willen in plaats van *Fred van der Spek*. Mijn persoon zou immers 'aanvaardbaar' zijn voor diverse vleugels in de partij. Natuurlijk is mij eerder gevraagd of ik voel voor een dergelijke constructie. Ik heb toen onder andere gezegd dat Fred van der Spek de beste lijsttrekker is met de laatste kongressuitspraak. Vooral van degenen die de kongressuitspraak hebben gesteund, komt het me op zijn zachtst gezegd vreemd over om, zonder de gekozen lijn te nuanceren, de exponent van die lijn te laten vallen. Kortom: Ik ben niet bereid om voor moederkloek te spelen, terwijl de vleugels zich opmaken om elkaar de definitieve klap toe te brengen. Ik ben geen onderhandelingsobject. Ik ben geen instrument. Iemand die een middenpositie inneemt, zoals over mij zo vaak is gezegd, is daarmee nog niet gereduceerd tot dekmantel voor twee vechtende vleugels. Dat midden was en is er niet voor niets. Het is voor mij de groep in de PSP die een uitweg wil zoeken tussen het passieloze realisme van de machtspolitiek en de dorre dogmatiek van het eigen gelijk. Daarvoor is meer nodig dan dat zo'n groep de verbinding vormt tussen twee uitersten. Dat zou alweer een status quo opleveren. En dat zou dat midden nu juist wel een zat kunnen zijn.

Als er nog wat uit te vechten valt binnen de PSP (en ik ben er van overtuigd dat dat moet), dan moet dat gaan over de vragen die ik hierboven heb opgeworpen en niet over personen als 'zachte' of 'harde' gezichten van een naar mijn mening tot verstarring leidende gekozen politieke opstelling.

ANDRÉE VAN ES

HET RECHT OP VERSCHIL

Woensdag 24 april staan enkele honderden Turkse ouders, leerkrachten en kinderen op het Binnenhof. De kinderen voeren een toneelstukje op dat te maken heeft met het kinderfeest dat in Turkije elk jaar op 23 april wordt gevierd. Onder de leus: „Nee, tegen half OETC!” eisen de demonstranten dat de toegestane lestijd voor onderwijs in de Turkse taal en cultuur wordt uitgebreid van tweeënhalf naar vijf uur binnen schooltijd.

In juni vorig jaar bezetten Spaanse ouders een school in Amsterdam. De ouders willen eigen leslokalen voor het Spaanse eigen taal en kultuuronderwijs en eisen dat dit volledig *buiten de tijden van het reguliere onderwijs wordt verzorgd*. Joosje Lakmaker doet een poging tot verklaring.

Twee demonstraties van migranten voor onderwijs in de eigen taal en cultuur; met als pikant detail dat de eisen over de organisatie van dit onderwijs volledig tegengesteld zijn.

Voor de buitenstaander is het een verwarrend beeld. De wensen van de verschillende migrantengroepen zijn tegenstrijdig en opvallend is de heftigheid waarmee de strijd rond het onderwijs in eigen taal en cultuur – OETC in het jargon – wordt gevoerd.

Niet alleen onder migranten, ook onder autochtone Nederlanders bestaan – zacht gezegd – wat tegenstrijdige opvattingen over het OETC. Zo ook in de PSP. Bepleit de Tweede Kamerfractie telkens versterking van de positie van het OETC voor migranten, de Federatie Amsterdam van dezelfde PSP nam enige tijd geleden het standpunt in dat OETC binnen schooltijd moet worden afgeschaft en de daarmee vrijkomende faciliteiten worden geïntegreerd in het reguliere onderwijs.

De discussie is in de partij nog nauwelijks gevoerd; het is echter wel hoog tijd om een helder standpunt te formuleren. Zoals uit de bovengenoemde demonstraties van migranten blijkt is het onderwijs in eigen taal en cultuur voor minderheidsorganisaties van groot politiek gewicht; het standpunt van de PSP zou bij de komende raadsverkiezingen voor migranten wel eens belangrijk kunnen zijn.

Beladen

In onderstaand stuk wil ik een beeld geven van de ontwikkeling van het OETC in het Nederlandse onderwijs en proberen aan te geven waarom het eigen taal en cultuuronderwijs voor migranten zo'n politiek be-

foto: Paul Babeliowsky

laden onderwerp is. Mijn stelling is dat we ons als PSP moeten uitspreken vóór het onderwijs en eigen taal en cultuur – binnen of buiten schooltijd – en geforceerde integratie in het Nederlands onderwijs moeten afwijzen.

Zo'n tweehonderd Portugese kinderen volgen elke woensdag- en zaterdagmiddag lessen in de Portugese taal en cultuur op de Spaarndammerschool in Amsterdam. Deze school is het „lespunt” waar het Portugese OETC in de stad is geconcentreerd. In de klas waar ik even mag rondkijken zegt een jongetje tegen zijn buurman die in zijn Portugese leesboekje staart: „Née man, dat is een geit!” Amsterdamser kan 't niet klinken en 't valt me op hoeveel beter de kinderen het Nederlands beheersen dan het Portugese. Het is zaterdagmiddag en de school hoort vandaag even aan de Portugezen. Over de Nederlandse landkaarten hangen Portugese affiches en overal liggen Portugese kinderboeken en strips.

Er is open dag voor het Portugese OETC; trots presenteren de leerkrachten hun zelfgemaakte schoolwerkplan en lesmateriaal. Het is het resultaat van jaren hard werken op een school waar ze aanvankelijk alleen maar werden gedoogd. Het schoolwerkplan lijkt veel op dat op de meeste Nederlandse basisscholen: dezelfde methode – aanvankelijk lezen – en elke klas heeft zijn kringgesprek. Daar worden

onderwerpen uit het Nederlandse onderwijs opnieuw besproken, maar ook typisch Portugese thema's als de emigratie, historische verhalen, – in de hogere klassen – de Anjerrevolutie van 25 april 1974 en diskriminatie en racisme.

Overheidsbeleid

Sinds kort is het onderwijs in eigen taal en cultuur voor kinderen van migranten wettelijk vastgelegd voor het basis-onderwijs. De kinderen – vanaf augustus van dit jaar horen daar ook de kleuters bij – hebben recht op vijf uur eigen taal en cultuur onderwijs. Dit onderwijs vindt voor de helft binnen en voor de andere helft buiten schooltijd plaats.

De wetwijziging die OETC formeel mogelijk maakt binnen het Nederlands onderwijs is een gevolg van de erkenning door de overheid dat migranten voor het merendeel in Nederland zullen blijven. Eigen taal en cultuur-onderwijs wordt niet langer beschouwd als voorbereiding op terugkeer naar het land van herkomst en wordt niet langer overgelaten aan het initiatief van de ouders.

Versterking van het zelfbewustzijn van kinderen van migranten en de verkleining van de kloof tussen school- en thuismilieu op de doelstellingen van het OETC in het overheidsbeleid valt weinig af te dingen. In de praktijk is het allemaal wat minder mooi geregeld. Het ontbreekt aan leerplannen.

Het ontbreekt aan leermiddelen. Er zijn onvoldoende gekwalificeerde leerkrachten met name als het om Marokkaanse onderwijzers gaat. De regering lijkt echter liever leerkrachten uit Marokko te halen – al spreken ze geen woord Nederlands – dan een behoorlijke opleiding voor Marokkaanse onderwijzers op te zetten. De verdeling van de vijf uur OETC in tweeënhalf uur binnen schooltijd en tweeënhalf uur buiten schooltijd bevat geen enkele migrantengroepering.

Voor Turkse en Marokkaanse kinderen in de grote steden, relatief sterk vertegenwoordigd, betekent de nieuwe regeling een achteruitgang vergeleken met de bestaande praktijk. Daar werd tot nu toe vijf uur OETC binnen schooltijd gegeven. Dat is gemakkelijk te realiseren: er zijn per school voldoende leerlingen om een eigen leerkracht aan te trekken.

De zogenaamde kleine taalgroepen – Portugezen, Spanjaarden, Italianen – moeten hun onderwijs concentreren op centrale „lespunten”. Tweeënhalf uur onderwijs in eigen taal en cultuur onder schooltijd betekent voor deze kinderen soms lange reistijden en dus – zo vrezen de ouders – overbelasting. De kinderen missen zo een deel van het Nederlandse onderwijs. Beide genoemde groeperingen eisen een grotere flexibiliteit in de organisatie van het OETC. Ze verschillen *niet* in het belang

dat zij hechten aan het onderwijs in eigen taal en cultuur.

Het meest principiële bezwaar tegen de bestaande regeling van het OETC is wel dat het recht op eigen onderwijs voor Surinaamse, Antilliaanse en Chinese kinderen niet wordt erkend. Waar het Surinaamse en Antilliaanse kinderen betreft hanteert de overheid de buitengewoon koloniale redenering dat het Nederlands in deze gebieden de officiële landstaal is. Eigen taal en cultuur-onderwijs zou daarom overbodig zijn. Deze opvatting houdt een ontkenning in van de taalontwikkeling in Suriname en op de Antillen. Op de Antillen geldt het Papiamentu sinds enige tijd wel degelijk als officiële landstaal, in Suriname worden verschillende niet-Nederlandse talen gesproken. Bovendien, dat de cultuur in ons voormalig West-Indië ook de Nederlandse zou zijn is écht niet vol te houden.

Isolément

Tegenstanders van het onderwijs in eigen taal en cultuur in het "Nederlandse" onderwijs – waaronder ook het Federatiebestuur PSP-Amsterdam voeren een aantal argumenten aan in hun pleidooi voor afschaffing van het OETC. Het OETC bevordert het *isolément* van kinderen van migranten. Voor het volgen van het eigen onderwijs moeten deze kinderen *soms* naar andere scholen, en missen zo een deel van het Nederlandse onderwijs. Er is een *gebrekkige integratie* van het OETC in het Nederlandse onderwijs, omdat de buitenlandse leerkrachten niet of nauwelijks opgenomen zijn in het schoolteam. Het OETC leidt tot *stigmatisering* van migranten-kinderen. De witte Nederlandse kinderen zien hen steeds "apart" onderwijs volgen zonder precies te weten wat tijdens deze lessen gebeurt. Dit versterkt de indruk dat de buitenlandse kinderen anders zijn.

De konklusie van deze redenering is dat het OETC in zijn huidige vorm niet bijdraagt tot wederzijdse akseptatie van kinderen uit verschillende culturen. Onderlinge verschillen worden alleen versterkt. Het Federatiebestuur Amsterdam stelt in een artikel in *Radikaal* ¹ dan ook voor om het OETC binnen schooltijd op te heffen en de faciliteiten voor dit onderwijs te integreren in de "gewone" lessen. Deze integratie zal – zo meent het PSP-Federatiebestuur – bijdragen tot meer kennis en begrip voor elkaar bij kinderen uit verschillende culturen en "daarmee helpen racistische ideeën effectiever te bestrijden".

Interkultureel onderwijs

Als het zo is dat OETC kinderen van migranten vooral stigmatiseert en isoleert waarom leveren ouders, buitenlandse leerkrachten en migrantenorganisaties dan zo'n verwoede strijd voor het behoud van dit onderwijs? Het gaat migranten natuurlijk in de eerste plaats om het behoud van de moedertaal als voorwaarde om het contact tussen ouders en kinderen te waarborgen. In dat opzicht is het OETC voornamelijk van psychologische betekenis. De strijd voor het eigen onderwijs heeft ook een meer politieke lading. In de bezwaren van de tegenstanders van OETC komt telkens naar voren dat het al te zeer benadrukt van de eigen identiteit voor migranten wel eens nadelig zou kunnen zijn. Cultuurverschillen moeten niet worden bevestigd. Nederland is im-

mers een multikulturele samenleving geworden. De nieuwe culturen zijn niet verwerpelijk, zeker niet, kunnen zelfs een verrijking van de "Nederlandse" cultuur betekenen, mits we maar genoeg kennis en begrip van elkaar opdoen. En waar zouden we beter kunnen beginnen met de ontwikkeling van dit wederzijds begrip dan in het onderwijs?

De overheid probeert al enige jaren – naast het mondjesmaat verleende recht op OETC – het zogenaamde interkultureel onderwijs op te zetten. Dit onderwijs is voor alle leerlingen bestemd en zou moeten bijdragen aan: – "het voorbereiden van de leerlingen op het samenleven van groepen van verschillende ethnische en kulturele afkomst in de Nederlandse samenleving" en – "het voorkomen en tegengaan van stigmatisering (...), discriminatie en racisme" ².

Helaas, ondanks alle mooie bedoelingen van beleidsmakers en verwoede pogingen van leerkrachten om interkulturele projecten te ontwikkelen, het interkultureel onderwijs komt niet van de grond. Op z'n best proeven kinderen wat exotische hapjes en bekijken elkaars nationale klederdicht.

In een interview in *Samenwijs* ³ vat de uit Engeland afkomstige onderwijssocioloog *Chris Mullard* zijn kritiek samen op het begrip 'multikulturele samenleving': "het begrip multikulturele samenleving is geen maatschappijvisie in de sociologische betekenis van het woord, want het zegt niets over de machtsverhoudingen in de maatschappij. In deze visie is opgenomen dat er specifieke ethnische groepen in de maatschappij zijn, maar er wordt niets gezegd over de *manier waarop* die groepen zich tot elkaar verhouden of hoe ze zich verhouden tot de staat".

Met andere woorden: in de manier waarop begrippen als multikulturele samenleving en interkultureel onderwijs worden gehanteerd is impliciet een ontkenning besloten van de absolute machtspositie die de be-

staande Nederlandse cultuur inneemt tegenover andere (migranten-)culturen.

Of, vertaald naar de schoolsituatie: honderd projecten over de Ramadan of over Surinaamse volksfeesten veranderen niets aan de vanzelfsprekendheid van het Sinterklaasfest, de telkens terugkerende nachtmerrie voor zwarte kinderen die op straat worden uitgescholden voor Zwarte Piet.

Dat vrouwen in de geschiedenisboekjes niet voorkomen, althans niet als handelende personen, is voor feministen langzamerhand een open deur en vrouwelijke geschiedenisstudenten doen hun best om "hisstory" enigszins tot "herstory" te maken. Vrouwenstudies aan de universiteit stellen in de eerste plaats de manlijke overheersing in de wetenschap aan de orde. Vrouwengroepen in het onderwijs proberen door aandacht te eisen voor specifieke vrouwenonderwerpen de onzichtbaarheid van vrouwen op te heffen. Daar spreken we al lang niet meer over een achterstand van vrouwen, maar van een *norm* waarbij vrouwen uitsluitend als complementair aan mannen worden beschouwd.

Hoeveel onzichtbaarder zijn migrantenkinderen niet in het Nederlandse onderwijs, waar in schoolboekjes en andere leermiddelen überhaupt niets is terug te vinden van de eigen cultuur, waar identificatiemogelijkheden met leerkrachten uit de eigen groep in het reguliere onderwijs in het geheel ontbreken?

Het recht op verschil

Het valt niet te ontkennen dat de bestaande organisatie van het OETC voor leerkrachten en leerlingen een zeker isolément met zich mee brengt, een isolément dat het zelfs tot een klein aanhangsel van het Nederlandse onderwijs dreigt te maken. Aan de inhoud van het onderwijs is volgens de buitenlandse leerkrachten veel te verbeteren. De formatie-regeling is te krap berekend zodat leerkrachten op teveel

scholen worden ingezet en de afstemming van het OETC op het Nederlandse onderwijs onvoldoende is. Een flexibele organisatie van de lestijden, de mogelijkheid tot het vormen van een team van buitenlandse leerkrachten die in samenwerking met de ouders van de betrokken migrantengroepering het OETC ontwikkelen – het zijn allemaal noodzakelijke voorwaarden voor goed onderwijs voor de kinderen van migranten.

Die kinderen zijn er niet bij gebaat om onzichtbaar op te gaan in de smeltkroes van wat interculturele projecten. Natuurlijk, ik vind het idee om het onderwijs "interkultureel" te maken prachtig. Maar zo lang de maatschappelijke verhoudingen buiten het onderwijs nog volstrekt ongelijkwaardig zijn – interkultureel en anderszins – is het eigen onderwijs voor kinderen van migranten een absolute voorwaarde om zich staande te kunnen houden.

Of zoals een Marokkaanse onderwijzer een tijdje geleden zei: "Het is niet te onderschatten wat het voor de kinderen betekent om te kunnen zeggen: "ons lokaal "en ons onderwijs"."

JOOSJE LAKMAKER

Noten:

- 1) Radikaal december 1984
- 2) Beleidsnotitie Intercultureel Onderwijs, 1 november 1984, blz. 8
- 3) Samenwijs oktober 1984

VROUWEN IN PORTUGAL

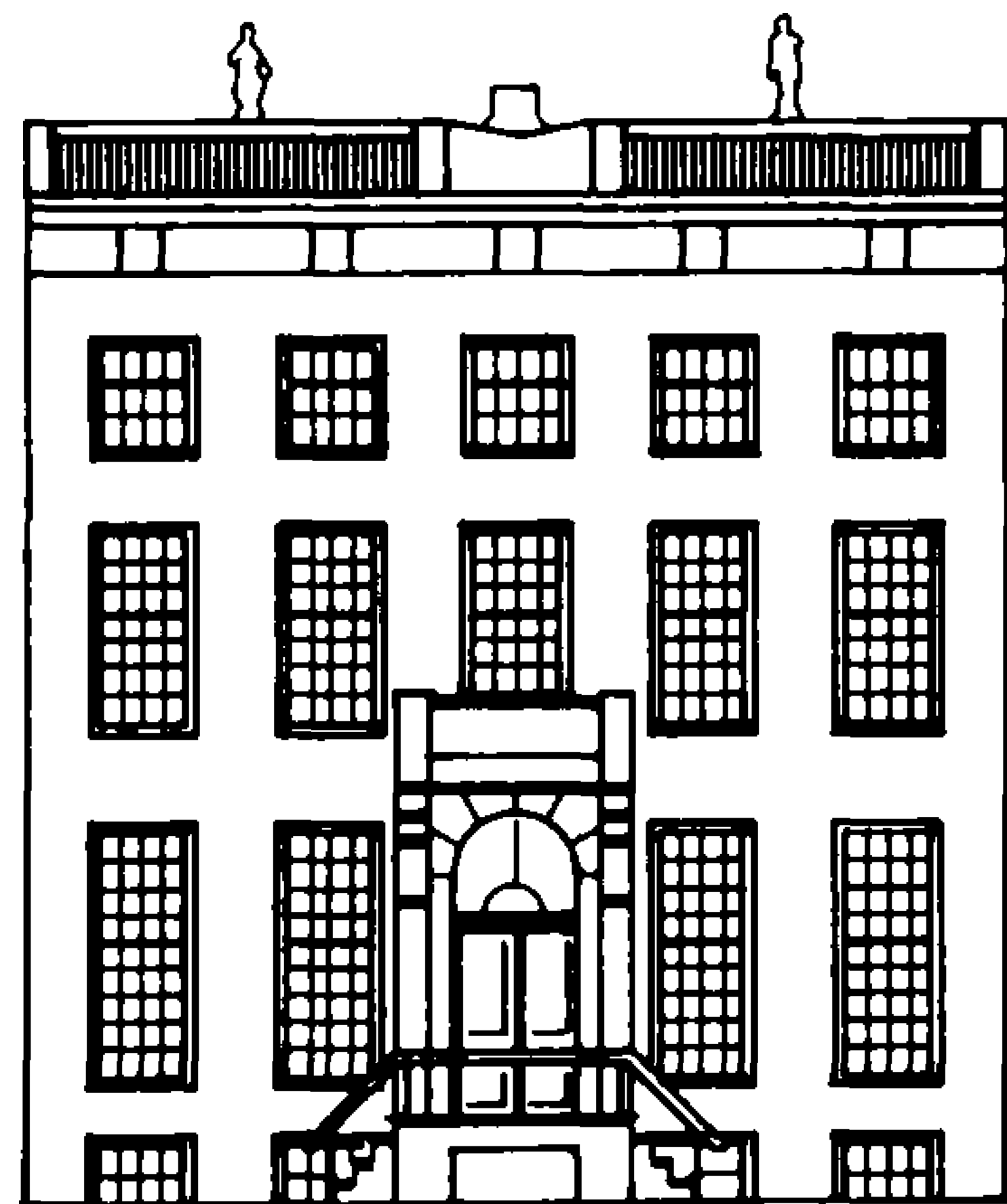
Dubbelnummer van het Portugal Bulletin.
Te bestellen door storting van f 7,60 op postgiro 5010300 t.n.v. Tulipa Vermelha, Amsterdam.

foto: Hannes Wallrafen

Waar vindt u nog zo'n bank...

Een bank, klein genoeg om u persoonlijk te adviseren. Groot genoeg

om veel voor u en uw geld te kunnen doen.

Sterk genoeg om u volstrekte zekerheid te bieden.

En betrokken genoeg om maatschappelijk verantwoord te kunnen functioneren.

De Hollandse Koopmansbank in Amsterdam. Alle bankzaken voor particulieren, voor bedrijven, instellingen, organisaties en verenigingen.

Zo'n bank zou uw bank kunnen zijn:
Hollandse Koopmansbank.

HKB hollandse
koopmansbank nv
een bank waarmee u het eens kunt zijn
Keizersgracht 674, 1017 ET Amsterdam, tel. 020-271066

Het WETENSCHAPPELIJK BURO van de PSP zoekt per zo spoedig mogelijk voor 25 uur per week een

SOCIAAL-EKONOMISCH MEDEWERKER (v/m)

voor inhoudelijke ondersteuning van het PSP-beleid op één of meer van de volgende terreinen:

- drastische arbeidstijdverkortung
- het stelsel van sociale zekerheid
- inkomens(her)verdeling.

Vereisten:

- een door opleiding en/of ervaring verkregen deskundigheid op bovengenoemde gebieden;
- redactionele en organisatorische vaardigheden;
- zelfstandig onderzoek kunnen verrichten;
- in staat zijn met niet-professionele mensen samen te werken;
- bereid zijn mee te werken aan landelijke sociaal-ekonomische activiteiten van de PSP;
- affiniteit met het politieke beleid van de PSP.

Ervaring met en/of kennis van het werk van sociale bewegingen op het terrein van arbeid en inkomen strekt tot aanbeveling.

De aanstelling zal geschieden voor een tijdsduur van 7 maanden. Verlenging daarna is niet uitgesloten.

Bij voldoende geschiktheid gaat de voorkeur uit naar een vrouw.

Geïnteresseerden kunnen nadere informatie opvragen bij Herbert Goedings, Graspad 45, 9713 NH Groningen, tel. 050-142167 (thuis) of 070-614911 (PSP-fractie, di., wo., do.). Sollicitaties dienen binnen twee weken gericht te worden aan bovengenoemd adres.

Splijtstof

Sinds enkele maanden bestaan de bladen 'Onderstroom' (uit Nijmegen), 'Atoomalarm' (uit Noord-Nederland) en 'LEK-bulletin' (van het Landelijke Energie Komitee) niet meer. Ze zijn opgegaan in een nieuw tweemaandelijks tijdschrift voor de anti-kernenergiebeweging, 'Splijtstof'.

Bij de fusie van de drie bladen hebben de teruglopende aantallen abonnees een duidelijke rol gespeeld, maar zeker ook inhoudelijke redenen zijn aan te wijzen om niet langer verdeeld op te trekken. Op dit moment is in het noorden van het land de druk wat van de ketel nu de proefboringen in de zoutlagen voor opslag van radioactief afval voor onbepaalde tijd zijn opgeschort. De fusie van de drie bladen is duidelijk een uitdrukking van het bereiken van een nieuwe fase in de strijd tegen de kernenergie. De strijd wordt pragmatischer, met meer nadruk op het naar voren brengen van beleidsalternatieven met gebruikmaking van de in lange jaren opgebouwde steun van bevolking en politici. De discussies over 'basisdemokratie' versus 'samenwerking' met politieke partijen en 'gevestigde' maatschappelijke organisaties lijkt voorbij te zijn.

Dat wil allemaal niet zeggen dat de basisgroepen verdwenen zouden zijn. Ze bestaan nog wel degelijk en ze voeren actie. Maar veel meer dan zo'n vijf jaar geleden vinden de verschillende stromingen in de beweging het nuttig - en mogelijk - dat er een veelheid aan acties en aandachtspunten is. In het nieuwe blad 'Splijtstof' zul je daar veel van terug kunnen vinden. 'Splijtstof' geeft overigens niet alleen berichten over het verloop van de anti-kernenergiestrijd, maar houdt zich ook bezig met de ontwikkelingen in de kernenergie zelf, met de alternatieve energie-strategie en met berichten uit het buitenland. Het eerste nummer, dat twee maanden

geleden verscheen, bevat onder meer een overzicht van het opbloeiende verzet op landelijk niveau, geeft een rapportage over de strijd van de Zeeuwen tegen een nieuwe centrale bij Borssele en is optimistisch over de kansen van een proces tegen de regeringsplannen voor de bouw van meer nieuwe kerncentrales. Verder behandelt de planoloog Hans Geraets het gesjoemel met criteria bij de voorlopige keuze voor mogelijke vestigingsplaatsen van die nieuwe centrales en Ronald Jansen verslaat de reorganisatie van de elektriciteitsvoorziening in Gelderland.

JOHN HONTELEZ

Een abonnement kost f 18,- (6 nrs.). Nadere informatie: Splijtstof, Postbus 1334, 6501 BH Nijmegen.

(ingezonden mededeling)

JONGEREN EN SEKSUALITEIT

Ben je een jongen of meisje tussen 18 en 22 jaar en heb je voor je 16e seksueel contact gehad met je vader, moeder of andere volwassen verzorger? De Universiteit van Utrecht houdt een onderzoek. Als je wilt meedoen vraag dan wat meer informatie aan bij: **Antwoordnummer 9116, 3500 ZA Utrecht** (vermeld op je kaartje dat je reageert op een oproep in 'Bevrijding').

Alle reacties worden absoluut vertrouwelijk behandeld.

STEUN PROJECTEN IN SETÚBAL - PORTUGAL

Vele bewonerscommissies, verenigingen, coöperaties en vakbonden in Setúbal hebben dringend hulp nodig. Uw financiële bijdrage kan worden aangewend voor structurele hulp (b.v. verbetering woonomstandigheden), sociaal-culturele hulp (b.v. alfabetisering) en/of humanitaire hulp. Setúbal is het district dat het meest geteisterd wordt door het schandaal van achterstallige lonen. Vele duizenden arbeiders ontvangen al maandenlang geen loon, of slechts een klein deel van hun loon. Voor hun kinderen in het bijzonder is hulp nodig: voor kleding, schoolboeken en eiwitrijk voedsel. U kunt ook een kind financieel adopteren voor een vast bedrag per maand. Wilt u eerst meer informatie? Stort minimaal 50 cent (giro-/bankrekeninghouders) of stuur een kaartje naar Tulipa Vermelha, Antwoordnr. 1082, 1100 VC Amsterdam ZO. U kunt ook alvast uw bijdrage storten. Iedere (nieuwe) donateur/trice ontvangt meer informatie.

GIRO 50.10.300

TULIPA VERMELHA - Postbus 12039 - Amsterdam ZO

ONDERSTE BOVEN

Gezondheidszorg. Op zaterdag 12 oktober organiseert de PSP-themagroep Gezondheidszorg een bijeenkomst waar de ontwerp tekst voor 'De visie van de PSP op gezondheidszorg' zal worden doorgesproken. De tekst is aan te vragen bij PSP-Tweede Kamerfractie, Binnenhof 1-A, Den Haag, tel.: 070-614911 (vragen naar PSP-fractie, Martien). De bijeenkomst vindt plaats: PSP-pand, Oude Gracht 243, Utrecht, van 11.00 tot 16.00 uur. Nadere info over themagroep via Guus Bannenbergh, 020-5483364/764601.

Linkse landbouw. Zaterdag 19 oktober houden PSP, PPR en CPN een gezamenlijke studiekonferentie over 'Radikaal links en de landbouw'. Doel is de stimulering binnen de drie partijen van de aandacht voor dit onderwerp en het bevorderen van de meningsvorming. Plaats: Rijksuniversiteit Utrecht, Oude Gracht 320, Utrecht. Tijd: 10.00 tot 16.00 uur. In het ochtendgedeelte een aantal inleidingen en een forumdiskussie. 's Middags vier discussiegroepen. Kosten f 5,-, waarvoor een studiemap wordt toegezonden. Opgave: Jan Dirx, PPR-studiestichting, Singel 277, Amsterdam, 020-226018.

Wetenschapswinkel. De wetenschapswinkel van de Universiteit van Amsterdam geeft al geruime tijd een Nieuwsbrief over haar activiteiten uit. In het nieuwste nummer o.a. aandacht voor een onderzoeksaanvraag van het Amsterdamse Platform Geestelijke Gezondheidszorg over crisisopvang. Verder een artikel over de arbeidsomstandigheden van apothekersassistenten (giftig op gif) en werknemers bij hoogovens (hoe gevaarlijk is nitriet). In een speciaal inlegvel bij dit kwartaalblad wordt ingegaan op de relatie tussen vakbeweging en universiteit, met o.a. een interview met Rob Bunt en Titia Bos (beiden FNV). Het blad is verkrijgbaar bij: Wetenschapswinkel, Herengracht 530, Amsterdam, tel.: 020-5254777.

Zwakzinnigenzorg. Sintmaheerdt, de onlangs geopende 'woonbuurt voor geestelijke gehandicapten' in het Groningse Tolbert, organiseert op vrijdag 11 oktober een discussiedag over de bezuinigingen in de zwakzinnigenzorg. Aan het woord komen Kamerleden van VVD, PvdA en CDA, een vertegenwoordiger van de Ziekenfondsraad, het AMC, een moeder van een zwakzinnig kind en een groepsleidster. Al deze sprekers worden naderhand ondervraagd door een journalistenforum. Voor deelname opgave via: Spant 1, 9356 EA Tolbert, 05945-15815.

Aandelen voor Nicaragua. Het Nicaragua Komitee Nederland is een verkoopactie van Solidariteitsaandelen voor Nicaragua gestart. Het Komitee richt zich met haar actie op de verzelfstandiging van de agrarische en industriële ontwikkeling in dit Midden-Amerikaanse land. Konkreet richt de verkoop van de aandelen zich op de bouw en inrichting van een of enkele technische werkplaatsen voor de Nicaraguaanse boerenbond UNAG, waar eenvoudige landbouwwerktuigen gemaakt of gerepareerd worden. De aandelen zijn te koop voor vijf gulden. Nadere info: Nicaragua Komitee Nederland, Van Speykstraat 21, Utrecht, tel.: 030-718163, postgiro 3580163.

Kindervuist. Op zaterdag 9 november vindt op initiatief van Kindervuist een Nationale Alarmdag Kinderen in het Verkeer plaats. Op die dag wordt een door kinderen samengesteld boekje gepresenteerd tezamen met een diaserie. Tevens vinden op die dag op tien plaatsen in ons land kinderacties plaats. Nadere info: Kindervuist, Postbus 9899, Utrecht, 03402-62669.

KWJ-geschiedenis. Dit jaar is het veertig jaar geleden dat het KWJ, de beweging van werkende jongeren, werd opgericht. Ter gelegenheid daarvan

verscheen onlangs het boek 'Zien, Oordelen, Handelen', de voorgeschiedenis en ontwikkeling van de KWJ, geschreven door Jan Cremers, Ellis Blom en Ton v.d. Velden, drie ex-KWJ'ers. Het boek kost f 8,- en is te bestellen bij: Jongerenbeweging FNV, Oorsprongpark 9, Utrecht, tel.: 030-333115.

NIVON-jongeren. De werkgroep Infrarood van de NIVON-jongeren organiseert op 12 en 13 oktober een themaweekend over 'man-vrouw-verhoudingen': relaties, uiterlijk, emancipatie, feminisme, seksisme. Niet alleen discussie, maar ook speurtocht, collages, film, toneel. De weekenden van de NIVON-jongeren staan open voor mensen tussen 15 en 25 jaar. Kosten: f 21,- (leden) of f 27,- (niet-leden). Nadere info: NIVON, P. C. Hoofstraat 163, Amsterdam, 020-626003.

Politieke economie. Het Tijdschrift voor Politieke Economie organiseert op vrijdag 25 oktober (tussen 13.00 en 18.00 uur) in Krasnapolsky (bij de Dam in Amsterdam) een conferentie rond het thema 'De maakbaarheid van de samenleving' met als sprekers Jacq. Delors (vrz. Europese Commissie) en Wim Kok (ex-vrz. FNV). Is de overheid in staat een sturende invloed uit te oefenen op de sociaal-economische problemen van onze tijd? Na de lezingen een debat onder leiding van prof. Gerd Junne (hoogleraar internat. Betrekkingen Amsterdam) over de nationale en Europese aspecten van de centrale vraag. Deelname door storting van minimaal f 10,- op postgiro 5414436 t.n.v. M. v.d. Westeringh/Amsterdam o.v.v. 'Maakbaarheid'. Nadere info: Folkert Catz, 030-738222 Adres: Postbus 3777, Amsterdam.

De Rode Draad. In het september-nummer van De Rode Draad, het PSP-blad voor Raads- en Statenleden (en geïnteresseerden), artikelen over sportfondsenbaden (zwemmen in het geld), de lokale kunstpolitiek (een kultuurdebat), de gemeentelijke voorlichting (openbaarheid) en de minima 'De Rode Draad' verschijnt maandelijks, kost f 20,- per jaar (voor PSP-leden), losse nummers f 2,-. Bestellen: PSP-LWPW, Postbus 700, Amsterdam, tel.: 020-267374, Paul Pattijn.

Feminisme voor meisjes. Mieke Goudt, van het IDC (Informatie en Dokumentatie Centrum voor de Vrouwenbeweging), heeft een brochure geschreven over emancipatie en feminisme speciaal gericht op meisjes van 14 jaar of zo. De brochure voldoet aan de behoefte van vele meisjes van die leeftijd die op school een werkstuk, spreekbeurt of skriptie willen wijden aan dit onderwerp. Het IDC krijgt zeer regelmatig literatuur aanvragen van deze publieksgroep. De nu verschenen brochure is gereedigeerd als brief aan de zestienjarige Dieklah en heeft als titel dan ook 'Lieve Dieklah' meegekregen. Prijs f 2.90, te bestellen door overmaking van f 4,- (incl. verzendkosten) naar postgiro 1882264 t.n.v. IDC, Keizersgracht 10, Amsterdam, met vermelding van 'Lieve Dieklah'. Nadere info: 020-242143.

Festikon '85. Van 14 tot 19 oktober vindt in De Meervaart in Amsterdam (bereikbaar met tramlijn 1 vanaf CS, halte Meer en Vaart) het 4e Festikon plaats. Dit edukatieve film- en videofestival besteedt op maandag 14 oktober aandacht aan een aantal politieke en sociale thema's als werk, migranten, seksualiteit/relaties, verslaving, school en weglopen. Deze dag richt zich met name op het vakbondskader, vormingswerkers, voorlichters en leerkrachten. Er worden diverse programma's getoond over emancipatie, werk, technologie. Zuid-Afrika e.d. Regisseurs en producenten zijn aanwezig, twintig distributeurs presenteren hun programma's. De dag begint om 10.00 uur en duurt tot 17.30 uur. Dagkaart f 12.50. Nadere info: Festikon, Postbus 515, Hilversum, 035-17645.

Onvrede en macht. Kindervuist, de belangenvereniging voor jongeren, organiseert op zaterdag 14 december in het kader van het Jongerenjaar een dag rond onvrede en macht, rond vrede en onmacht. Ben je als jongere volkomen machteloos ten opzichte van de politiek, is er een aantrekkelijk en lonkend perspectief, is er een signaal mogelijk waarvoor niets en niemand de ogen kan sluiten? Als je belangstelling heb neem dan contact op met Kindervuist, Postbus 9899, Utrecht, 030-733981 of 03402-62669.

youth against apartheid - in solidarity from holland

Jongeren tegen kernwapens. Op vrijdag 1 november vindt in Amsterdam een Jongeren vredesaktiedag plaats, georganiseerd door 'Jongeren tegen Kernwapens', een samenwerkingsorgaan van ANVJ, ASVA, Jong Socialisten, Rebel en Scholierenkomitee voor Vrede. De Aktiedag is gericht tegen de voorgenomen plaatsing van kruisraketten waarover, zoals bekend, de regering in november een beslissing neemt. Op vrijdag 11 en 25 oktober vinden voorbereidende vergaderingen plaats in 'De Tichel', Bloemstraat 55, Amsterdam (aanvang 20.00 uur). Nadere info: Spuistraat 47-A, Amsterdam, tel.: 020-274325.

Apartheid? We zijn 't zat. Het PSP-gewest Limburg organiseert op vrijdag 4 oktober een solidariteitsavond voor het verzet in Zuid-Afrika. Aanvang 20.30 uur. Plaats: City-Centrum, Capucijnerstraat 43, Maastricht. Sprekers: Andree van Es (PSP-Kamerlid) en Jan Kerkhof (Zuid-Afrikaans dienstweigeraar). Muziek en geldinzameling voor scholingswerk van zwarte mijnwerkersbonden.

Internationale werkkampen. De Afrikagroep van de Stichting Internationale Werkkampen organiseert tussen november en juni een aantal oriëntatiegroepen (van ongeveer acht personen) over de ontwikkelingsproblematiek. De bijeenkomsten vinden door het hele land plaats. Na de cursus bestaat de mogelijkheid tot deelneming aan een werkkamp in Afrika of India. De inschrijvingstermijn voor de oriëntatie sluit op 1 november. Nadere info: Sekretariaat SIW, Willemstraat 7, Utrecht, tel.: 030-317721.

Indianen in Amerika. In 1992 zal het vijfhonderd jaar geleden zijn dat Columbus voet zette op Amerikaanse bodem. Sinds die tijd is het aandeel van de Indiaanse bevolking op de totale populatie van Amerika teruggelopen van 100 procent tot 5 procent! Thans zijn er nog 35 miljoen overlevenden in Noord- en Zuid-Amerika. Op vrijdag 11 oktober start een jaarlijkse lezingencyclus over de Indiaanse toekomst in de Aula van de Vrije Universiteit van Amsterdam. De serie lezingen, onder de naam 'Bertrand Russell Lezingen', is een vervolg op het Vierde Russell Tribunal, dat in '80 in Rotterdam werd gehouden over de Indiaanse volkeren. Op 11 oktober worden lezingen gegeven door John Munro (minister Indiaanse Zaken in Canada) en Mark Banks (Ojibway-Indiaan). Aanvang 20.00 uur. Nadere info: Werkgroep Inheemse Volken, Jacques de Kort, 020-938625, Postbus 4098, Amsterdam.

Welzijnswet. De PSP organiseert op zaterdag 12 oktober een discussiedag over de nieuwe Welzijnswet, die binnenkort in de Tweede Kamer behandeld wordt. Tevens zal dan gepraat worden over het nieuwe hoofdstuk 'Welzijnswerk' in het PSP-verkiezingsprogramma '86-'90. Wilbert Willems, PSP-Kamerlid, zal een inleiding verzorgen. De discussie zal zich op twee punten richten: de plaatselijke politieke praktijk en de ideologische benadering. Wat zijn de verschillen en valt er een PSP-lijn te ontdekken? Voor deze dag verscheen een SVS-bulletin, te bestellen door storting van f 3,- op postgiro 3481995 t.n.v. PSP-SVS Amsterdam o.v.v. 'SVS-bull. 105'. Plaats: Karga-door, Oude Gracht 36-bis, Utrecht. Aanvang 11.00 uur, einde 16.00 uur. Nadere info: Thea v.d. Molen 030-896428 of Corrie v.d. Velden, 020-843226.

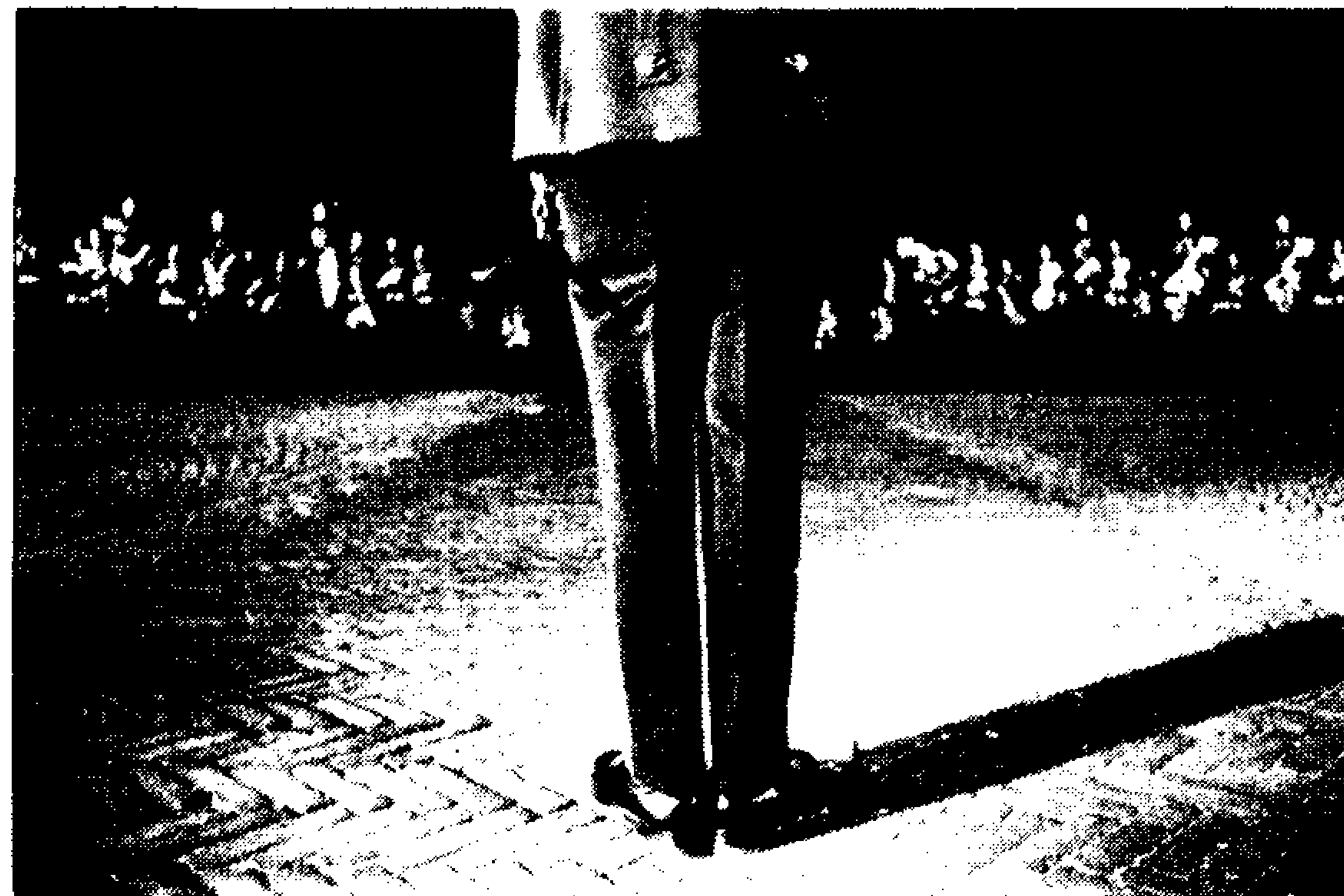
De Nationale Taptoe Breda vierde de laatste tien dagen van augustus zijn tien-jarig bestaan. Bijna evenveel jaar is gedemonstreerd tegen dit militaire muzieksppektakel. De taptoe is zodoende omstreden gemaakt maar dat is de ongeveer 25.000 bezoekers die de taptoe elk jaar trekt, een rotzorg geweest. Folders tegen de taptoe verdwenen steevast in de gracht van de Koninklijke Militaire Akademie of hoogstens in de prullenbak. Dit jaar is het taptoepubliek wel bereikt. Aan de bezoekers werd een alternatief programmaboekje verkocht, dat op het eerste oog leek op het traditionele programma- en reclameboekje dat de taptoeorganisatie verkoopt. Op het tweede oog bleek het een kritisch boekje over de taptoe en het leger te zijn. Bijna negenhonderd taptoebezoekers hebben de kritische brochure gekocht en aldus gefinancierd. Het boekje bevat behalve het taptoeprogramma van 1985 onder andere de geschiedenis van de taptoe in Delft en Breda, informatie over het verdwijnen van de NAVO-taptoe uit Arnhem, de alternatieve taptoe in Assen, de activiteiten van het leger in Breda en het financiële gehannes van het taptoebestuur. Op basis van de gegevens in het boekje heeft de PSP Kamervragen gesteld over het geld dat defensie in de taptoe stopt. De PSP-fractie in Breda heeft geëist dat het taptoebestuur anderhalve ton ten onrechte geïnde subsidie terugstort in de gemeentekas. De journalisten *Rene van der Velden* (tekst) en *Piet den Blanken* (foto's) hebben de brochure samengesteld. Het boekje telt ruim veertig pagina's met vierendertig foto's waarvan enkele hier zijn afgedrukt.

Mogelijk wil het publiek dat vliegshows, vlootdagen, de Vierdaagse van Nijmegen of open dagen van kazernes bezoekt ook wel eens wat anders over het leger lezen dan wat in 'de Telegraaf' staat. Het taptoeboekje geeft een voorbeeld.

Te bestellen door zeven gulden (inklusief verzendkosten) over te maken op giro 3512082 van de penningmeester Vereniging Dienstweigeraars, Breda, onder vermelding van 'taptoe taptoe'.

Beeld van de Taptoe

foto's: Piet den Blanken

De marechaussee in actie tegen anti-Taptoe demonstranten

MILITAIRE HOEMPAPA

BEVRIJDING

JAARGANG 29 NUMMER 10 NOVEMBER 1985 PRIJS f 1,50

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

KOMMENTAAR

Drama

Er komt voorlopig geen Wet Gelijke Behandeling. Feitelijke diskriminatie van vrouwen en homoseksuelen blijft gewoon bestaan en geaccepteerd. Het kabinet heeft de belofte in de regeringsverklaring om te komen met een wetsvoorstel ter bestrijding van diskriminatie niet ingelost. Lubbers schrijft in een brief aan de Tweede Kamer dat er geen twijfel over mag bestaan dat burgers niet gediskrimineerd mogen worden op grond van sekse, seksuele voorkeur, burgerlijke staat, geloofs- en levensovertuiging, ras, etnische afkomst, nationaliteit en politieke keuzen.

Dat mag een belangrijke uitspraak zijn, maar komt in feite neer op het citeren van artikel 1 van de Grondwet. En het gaat er juist om om die bepaling in een nadere wet uit te werken. Praatjes vullen geen gaatjes.

Het is twaalf jaar geleden dat 'Man Vrouw Maatschappij' vroeg om een anti-diskriminatie-wet. Zeven jaar geleden is een motie met dezelfde strekking aangenomen door de Tweede Kamer. Maatschappelijk en politiek is er een meerderheid voor een Wet Gelijke Behandeling. Naast liberaal en progressief Nederland zijn er ook gezelschappen op levensbeschouwelijke grondslag als het Christelijk Nationaal Vakverbond, die hebben gepleit voor een dergelijke wet. Waarom is die wet er dan nog niet? Zijn wij hier soms achterlijk? Om die vraag te beantwoorden moeten we vier jaar terug. Toen lag er er een Voorontwerp Wet Gelijke Behandeling, waarin bescherming werd geboden tegen elk onrechtvaardig onderscheid op grond van geslacht, seksuele geaardheid en relaties. Ontheffing voor instelling op godsdienstige of levensbeschouwelijke grondslag bood het Voorontwerp – terecht – niet. Onder aanroeping van de vrijheid van onderwijs, godsdienst en meningsuiting sprak het meer behoudend deel der natie schande uit over het voorstel. Het CDA kwam onder zware druk te staan en boog zich langdurig over de 'homofiele medemens'. Uiteindelijk kwam de partijraad tot een vondst, het CDA waardig: diskriminatie van homoseksuelen werd afgekeurd, zonder daar wettelijke konsekwenties aan te verbinden. De overheid moet zich niet bemoeien met partikuliere instellingen en scholen, is de opvatting die inmiddels ook in het CDA-ontwerpverkiezingsprogramma is vastgelegd.

Genoeg steun in de rug voor minister van onderwijs Deetman om met succes dwars te gaan liggen in het kabinet. Daar lopen de bewindslieden vast in casuïstiek. De discussies gaan niet meer over het uit te werken diskriminatieverbod, maar over welk gedrag in aanmerking komt voor diskriminatie. Mag een homoseksuele leraar van een bijzondere school in Tholen zich zaterdag met vriend en roze driehoek vertonen in de plaatselijke supermarkt om boodschappen te doen,

vroeg het kabinet zich in alle ernst af, en kwam er niet uit.

Wie dacht dat na deze schamele vertoning van regeringszijde de VVD en de linkse oppositiepartijen de handen in één zouden slaan om met een eigen initiatief te komen, snapt de Nederlandse politieke verhoudingen niet. Op onnavolgbare wijze wil de PvdA wachten tot ze betrokken wordt bij een voorstel van de VVD en dan pas een uitspraak doen of D'66 en radikaal links mee mogen eoen. Of zoiets. In ieder geval wordt een Wet Gelijke Behandeling opgeofferd aan partijpolitieke belangen. Er is een lichtpuntje. De kans is groot dat het COC met een wetsvoorstel komt. Een herkansing voor de politieke partijen om daar brede steun aan te geven zodat op korty⁵5%9 de Wet Gelijke Behandeling gerealiseerd kan worden.

Ondertussen dreigt de bestrijding van seksediskriminatie op de achtergrond te raken. In de discussies rond de Wet Gelijke Behandeling speelt de reikwijdte van de verboden homo-diskriminatie de hoofdrol. De Minister van Justitie heeft aangekondigd met voorstellen te komen ter uitbreiding van de strafrechtelijke anti-diskriminatiebepalingen, die betrekking hebben op diskriminatie en belediging op grond van seksuele geaardheid. De Minister acht het niet raadzaam om ook sekse als verboden diskriminatiegrond op te nemen omdat hij vreest dat dan de vrijheid van meningsuiting beperkt zou worden als het gaat om literatuur of andere geschreven uitingen. Het primaat van de vrijheid van meningsuiting geldt niet bij het verbod van rassendiskriminatie en belediging van homoseksuelen. Wordt vrouwendiskriminatie minder erg bevonden? Het lijkt er wel op. Vrouwen zouden moeten aansluiten bij de internationale druk die op Nederland wordt uitgeoefend om het VN-Verdrag ter bestrijding van seksediskriminatie te tekenen. De goedkeuringswet van dat verdrag ligt bij de Tweede Kamer. Nu de Wet Gelijke Behandeling een verwezenlijking van de Verdragsnormen – op de lange baan is geschoven, loopt de goedkeuringswet die kans ook. Vertraging van de goedkeuring moet hoe dan ook worden tegengegaan, want vrouwen kunnen op basis van het Verdrag rechtstreeks een beroep op de rechter doen. Dat is tenminste dan nog iets in een land, waar vrouwen mooi in de kou staan.

ANNELIES SCHUTTE

Verkiezingen

De lezers van 'De Volkskrant' en het 'NRC/Handelsblad' mochten die zaterdag 19 oktober de PSP weer eens op de voorpagina aantreffen. Geen alledaagse gebeurtenis. Het vermoeden van "stront aan de knikker" bleek terecht.
Tweede Kamerlid *Andrée van Es*

kondigde in de pers aan beschikbaar te zijn als lijsttrekker van de PSP. Na het Utrechtse PSP-kongres in juni had fractievoorzitter *Fred van der Spek* – gesterkt door de uitslag van dat kongres – zich al voor een hernieuwd lijsttrekkerschap bereid verklaard. En zo zijn er – nog voordat de officiële termijn voor de kandidaatstelling is gesloten – al tenminste twee serieuze kandidaten voor de eerste plaats. Op zich is het goed, dat er in de PSP iets te kiezen valt. Meer mensen kunnen de capaciteiten hebben voor het lijstaanvoederschap. Niet automatisch hoeft de lijsttrekker van de vorige keer wéér de kandidaat voor de eerste plaats te zijn. Wisselingen kunnen echter pijnlijk voor personen zijn, zoals in 1972 bleek toen *Bram van der Lek* boven de zittende fractievoorzitter *Hans Wiebenga* gekozen werd. Deze keer komt er een politiek element bij. In de vorige Bevrijding liet *Andrée van Es* weten, dat door de afloop van het kongres in Utrecht een hernieuwd lijstaanvoederschap van *Fred van der Spek* in de rede lag. Aan de andere kant werd na het kongres – óók door aanhangers van het meerderheidsstandpunt – gekonstateerd dat naar een breder draagvlak gezocht moest worden dan de 50,8% meerderheid voor het aangenomen besluit. In elk geval wordt uitgegaan van een zelfstandige PSP-lijst bij de verkiezingen en een zelfstandige PSP-fractie in de komende periode. Daar kan geen enkele kandidaat omheen. Maar over het verder voeren van discussies, over de beoordeling van andere partijen op langere termijn, over de manier van optreden in het parlement, zijn meningsverschillen mogelijk – ook binnen de grenzen van het kongresbesluit.

Nu zijn er dus tenminste twee kandidaat-lijsttrekkers, die verschillend denken over het inhoud geven aan de kongresbesluiten. Weliswaar deelden beiden mee, de ander niet uit te sluiten van een lagere plaats op de lijst, maar de keuze voor de één zou toch leiden tot het zich terugtrekken van de ander, zo verwachtten beiden ook. Het is te betreuren, dat op deze manier door de keuze voor personen het vorm geven aan kongresbesluiten bepaald zou gaan worden. Het is ook de vraag of de afdelingen van de PSP met al deze verklaringen in de pers – buiten de normale procedure om – uit de voeten kunnen. Aan de ledenvergaderingen is straks de moeilijke taak om gebruik te maken van de gelegenheid dat er iets te kiezen valt, maar tegelijkertijd te zoeken naar een breed draagvlak in de PSP voor programma en kandidatenlijst.

PETER ZWART

INHOUD

PSP-AKTIEPLANNEN over samenwerking gesproken	pag. 3
VROUWEN zorg dat je erbij komt	pag. 4
BLIJF VAN M'N LIJF	pag. 6
KONVERSIE weg naar ontwapening	pag. 7
PvdA EN KERNENERGIE belofte maakt schuld	pag. 8
NAVO OP DE KORREL ademnood van de PSP	pag. 9
PSP IN MOSCOU	pag. 10
PSP-JONGERENKRANT	pag. 11
ONDERSTEBOVEN	pag. 15

Het volgende nummer verschijnt begin december

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt maandelijks

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Henk Branderhorst,
Geert Dekker, Rob van Hilten,
Chris Huinder, Roel Sandvoort,
Annelies Schutte, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een
half jaar (opgave uitsluitend schriftelijk
of telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-;
1/2 pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-;
1/8 pag. f 135,-. Overige tarieven op
aanvraag; korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm./per kolom.

Lay-out: Hollandse Hoogte/Amsterdam

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

Over samenwerking gesproken

Het PSP-kongres van juni dit jaar in Utrecht droeg het Partijbestuur op met een aantal Akctieplannen te komen op de terreinen van de verschillende sociale bewegingen met als doel tot samenwerking met die bewegingen en met partijen als CPN en PPR te komen. Vanaf de zomer heeft het PSP-bestuur hard aan die plannen gewerkt. Onlangs werden de resultaten gepubliceerd. *Henk Branderhorst geeft een opsomming van de resultaten.*

Over het kongres, dat de PSP eind juni in Utrecht heeft gehouden is – zowel binnen als buiten de partij – veel onzin te berde gebracht. Het verhaal als zou het kongres besloten hebben de samenwerkings-deur op slot te gooien slaat nergens op. Wie probeert zo onbevooroordeeld mogelijk naar de feiten te kijken, kan daaruit drie konklusies trekken: *Ten eerste* heeft de PSP besloten *zelfstandig* de Kamerverkiezingen in te gaan met een eigen programma, een eigen lijst en dus, na mei '86, een zelfstandige fractie; *ten tweede* wil de PSP het hare ertoe bijdragen om op de verdergaande eisen van linkse sociale bewegingen tot samenwerkingsrelaties met die bewegingen te komen en – als het even kan – met name óók met CPN en PPR, teneinde *gezamenlijk* actieplannen op te stellen en uit te voeren; en *ten derde* streeft de PSP ernaar om, bij een dergelijke buiten-parlementaire samenwerking, in onderling overleg tussen de kamerfractie van PSP, CPN en PPR te komen tot een *parlementaire vertaling van die samenwerking*.

De uitvoering van het eerstgenoemde punt is inmiddels in volle gang. Een concept-verkiezingsprogramma ligt ter discussie bij de afdelingen – de amendementen erop stromen inmiddels binnen. De kandidaatstelling voor de Kamer is in volle gang. Op het kongres van half december zal het verkiezingsprogramma worden vastgesteld en de kandidatenlijst worden samengesteld.

Buitenparlementair

Waar het gaat om samenwerkingsrelaties met linkse sociale bewegingen en andere linkse partijen, heeft het partijbestuur – direkt na het kongres – een commissie ingesteld die voorstellen op dit punt moest voorbereiden. Die voorstellen zijn in een vergadering van het partijbestuur, begin oktober, aan de orde geweest en daar geaksepteed. Er kan dus een begin worden gemaakt met de uitvoering. Het zal duidelijk zijn, dat er op het aanstaande kongres nog geen *resultaten* te melden zullen zijn. De uitvoering van de nu aangenomen plannen, zal met name de aandacht vragen van het in december te kie-

zen nieuwe partijbestuur. Wel kan er, vóór die tijd, al het een en ander aan voorwerk worden gedaan. In dat kader zal bijvoorbeeld geprobeerd worden het 'Links Overleg' (tussen PSP, CPN en PPR) weer op gang te brengen. Na ons jongste kongres heeft met name de PPR te kennen gegeven verder overleg in dat kader niet meer zinvol te vinden. Er worden pogingen in het werk gesteld de PPR op die beslissing te laten terugkomen.

Voor de komende tijd willen we ons op vijf terreinen richten: *arbeidstijdverkorting*, *anti-militarisme*, *anti-racisme*, de *anti-kernenergiebeweging* en de problematiek van de *woonlasten*. Op de terreinen willen we samenwerkingsrelaties bevorderen en versterken, met een zo breed mogelijk draagvlak. Het gaat er daarbij niet om dat de PSP kant-en-klare actie-pakketten klaarstoomt en aan anderen voorlegt, het gaat erom onze bijdrage te leveren aan het starten of versterken van buiten-parlementaire acties op die gebieden.

Arbeidstijdverkorting

Een centraal punt op sociaal-ekonomisch terrein, is voor de PSP een verkorting van de arbeidstijd tot 25 uur per week binnen een periode van vier jaar.

Sinds begin '85 is er vanuit de (PSP-)werkgroep "*Arbeid & Inkomen*" een serie gesprekken gevoerd met onder meer Man-/Vrouw/Maatschappij, FNV-jongeren, het Landelijk Beraad Uitkeringsgerechtigden, CPN en PPR. Het doel van deze gesprekken is te komen tot een komitee "*ATV 25 uur in 4 jaar*", waarvoor verder anderen zullen worden benaderd zoals de Vrouwenbond FNV, de Jonge Socialisten, de Rooie Vrouwen, de Voedingsbond-FNV en – natuurlijk – de combinatie van vrouwen-organisaties, die is voortgekomen uit de konferentie over arbeidstijdverkorting, die op 14 september j.l. werd georganiseerd door onder meer de "Populier" (zie: *Bevrijding* nr. 8 en 9/1985). Van onze kant zullen bij het punt van de arbeidstijdverkorting ook andere zaken worden ingebracht, zoals de verzelfstandiging van de inkomens, de nivellering, de verbetering van de positie van de minima, de positieve diskriminatie van vrouwen en migranten. Met name in overleg met het *Platform voor Ekonomische Zelfstandigheid van Vrouwen* zal bekeken moeten worden hoe de verzelfstandiging van inkomens en de positie van vrouwen een volwaardige rol in de op te zetten campagne kunnen spelen en tenslotte zal onderzocht moeten worden of en hoe organisaties van migranten

bij deze strijd betrokken zullen kunnen worden.

Anti-militarisme

In de afgelopen jaren is de PSP er redelijk in geslaagd een rol te spelen in de zogenaamde "brede vredesbeweging" – met name door haar deelname in het *Komitee Kruisraketten Nee*. Naast een voortzetting van deze activiteiten, zal de PSP de komende jaren een rol moeten spelen bij het op gang brengen van meer radicale vrede-activiteiten. Wij denken daarbij onder andere aan het verzet tegen de militarisering van de regio en in samenhang daarmee het stimuleren van onderzoek en activiteiten rond konversie; het activeren en stimuleren van acties gericht tegen alle Nederlandse atoomtaken; het stimuleren en activeren van acties van burgerlijke ongehoorzaamheid – met name gericht tegen een eventueel uitvoeringsbesluit plaatsing kruisraketten en het voortdurend aan de orde stellen van de rol van de NAVO en het Nederlands lidmaatschap daarvan.

In tegenstelling tot de ideeën met betrekking tot arbeidstijdverkorting, wordt bij anti-militarisme niet gedacht aan het opzetten van één samenwerkingsverband. Bekeken zal moeten worden welke punten in welke bestaande verbanden aan de orde gesteld moeten worden en op welke punten eventueel nieuwe samenwerkingsverbanden tot stand gebracht moeten worden. Zo zal gezocht worden naar de mogelijkheid een landelijk opererend overlegplatform te starten – zo mogelijk in samenwerking met onder meer het Platform van Radikale Vredesgroepen, Bonk, Vrouwen voor Vrede, Kerk en Vrede, Onkruit enzovoort. Ook zal gestreefd moeten worden naar de deelname van meer linkse partijen aan een dergelijk overlegplatform – waar bestaande en mogelijke actiepunten en -vormen geïnventariseerd kunnen worden en waar bekeken kan worden op welke wijze de deelnemende organisaties elkaar over en weer kunnen ondersteunen.

Anti-racisme

Naast de vanzelfsprekende ondersteuning van verschillende acties die op dit terrein al tot stand zijn gekomen (zoals: "Kom niet aan m'n makkers"), zal de PSP proberen een gesprek tot stand te brengen met instanties van migranten (bij voorbeeld via het landelijk samenwerkingsorgaan LSO-BA) om te bekijken of initiatieven genomen kunnen worden voor acties op terreinen als het instellen van een voorkeursregeling voor migranten; gelijke rechten – met name in de juridische status van buitenlanders; afschaffing van de 1-novemberwet en het schrappen van diskriminerende bepalingen in de wetgeving.

Naast de migrantenorganisaties zouden bij de uitvoering (delen) van de vakbewe-

ging, linkse politieke partijen, plaatselijke aktiekomitees en anti-racismegroepen betrokken moeten worden. Ook de bestrijding van de Centruumpartij en andere racistische organisaties zou hierbij aan de orde moeten komen.

Anti-kernenergiebeweging

Ook op het terrein van de anti-kernenergiebeweging is niet zozeer sprake van de noodzaak tot nieuwe samenwerkingsverbanden te komen, als wel van het re-aktiveren van de bestaande samenwerkingsverbanden. De PSP maakt deel uit van het Landelijk Platform tegen Kernenergie (met landelijke milieuorganisaties, plaatselijke groepen, PvdA, PPR, CPN, D'66), de Werkgroep Energie Diskussie (WED) en het Progressief Milieuberaad (samen met PvdA, PPR, CPN en D'66). Geprobeerd zal moeten worden binnen het kader van de door het Landelijk Platform tegen Kernenergie geplande akties, ruimte te maken voor verdergaande eisen en akties – waardoor de samenwerking met groepen die nu vaak bang zijn dat de anti-kernenergie-beweging teveel in het parlementaire vaarwater terecht komt, beter van de grond kan komen.

Woonlasten

Op het gebied van de woonlasten zijn voor de PSP een aantal punten van het grootste belang: de huurharmonisatie, de jaarlijkse huurverhogingen, de zogenaamde energiekosten en de servicekosten.

Op het terrein van de woonkostenproblematiek bestaat er in ons land een samenwerkingsverband, dat alle genoemde punten op de agenda heeft staan: het *Woonlasten Overleg Nederland* (WON). Er kan dus geen sprake van zijn dat de PSP daarnaast tot andere initiatieven komt. In het WON nemen tal van plaatselijke buurten en aktiegroepen deel, diverse belangrijke landelijke organisaties zoals het Landelijk Overleg Belangengroepen Huisvesting (LOBH), het Nederlands Verbond van Huurders, het Landelijk Ombudsteam Stadsvernieuwing. Uitgezocht zou moeten worden in hoeverre het mogelijk is dat de linkse politieke partijen – waaronder uiteraard de PSP – aan het werk van het WON kunnen deelnemen, en het op die manier versterken.

Parlementaire vertaling

Als derde konklusie uit het kongresbesluit van juni, noemde ik aan het begin van dit stuk, het streven naar een parlementaire vertaling van buiten-parlementaire samenwerking. Aan de Tweede Kamerfractie van de PSP wordt gevraagd, waar dit maar mogelijk is, initiatieven die op buiten-parlementair nivo worden genomen, in de Kamer te ondersteunen. En die parlementaire ondersteuning zo breed mogelijk te laten plaatsvinden. In de praktijk zal dat betekenen dat in de meeste gevallen ook met anderen, zoals de PvdA en soms zelfs D'66 – gezocht om gemeenschappelijk tot parlementaire aktie over te gaan. Natuurlijk gebeurt dat ook nu al, maar er is geen enkel bezwaar tegen uitbreiding van dit soort activiteiten – integendeel. Vanuit het kongresbesluit van juni kan zo – buiten én binnen het parlement – de linkse samenwerking worden versterkt en uitgebreid.

HENK BRANDERHORST

VROUWEN IN BESTUUR EN KAMER

Zorg dat je erbij komt

Tijdens het komende PSP-kongres – half december in Wijk aan Zee – zal onder andere een nieuw Partijbestuur worden gekozen en de lijst voor de Kamerverkiezingen van '86 worden vastgesteld.

Voor beide organen (voor bestuur en fractie) geldt dat de vrouwelijke kandidaten in de minderheid zullen zijn. Reden voor Corrie van der Velden en Thea van der Molen, twee vrouwen die als duo lid van het Partijbestuur zijn, PSP-vrouwen op te roepen zich aan te melden als kandidate. Niet dat Corrie en Thea een klimaatsverbetering in het bestuur kunnen konstateren vergeleken met twee jaar geleden, maar ze hoeven na december óók niet in therapie. Als je dit leest is de termijn voor kandidaatstelling al verlopen. Maar er bestaat de mogelijkheid alsnog kandidaten tijdens het PSP-kongres toe te voegen (dan is wel tweederde meerderheid vereist). Om daar over te praten ben je van harte welkom op zaterdag 23 november tijdens een landelijke PSP-vrouwendag.

Een paar jaar geleden stelden we voor de grap de volgende vraag aan enkele partijgenoten: noem eens een overeenkomst tussen de SGP en de PSP. Opvallend was de variatie aan antwoorden. Echter weinig kwamen op het antwoord dat ook binnen de PSP geen vrouwen in het partijbestuur te vinden waren. De tijden zijn iets veranderd. Vier van de twintig partijbestuursposten worden vervuld door vrouwen. Een echte doorbraak is dit gegeven nou niet te noemen. Ook in andere organen binnen de partij zijn, triest genoeg, te weinig vrouwen. Het oktobernummer van het feministisch maandblad "Opzij" signaleert zelfs dat een groot aantal PSP-vrouwen de partij de rug toekeren omdat het funktioneren temidden van PSP-mannen een te vervelende opgave bleek te zijn (zonder trouwens de bron van bovenstaande informatie te vermelden).

Op het komend kongres komt de kandidaatstelling voor de Tweede Kamer en het partijbestuur weer op de agenda te staan. Grote kans dat het kandidatenlijstje vóornamelijk wordt opgesierd met mannennamen. Zeker, er zal alle moeite genomen worden om vrouwen te polsen voor hun eventuele bereidheid tot kandidaatstelling. Maar net als bij hun mannelijke partijgenoten, worden vooral vrouwen benaderd die op enige wijze bekend zijn met en aktief

zijn binnen de landelijke kaders van de partij. Nog geen telefoontje gehad met de vraag over je bereidheid voor bijvoorbeeld een post in het partijbestuur? Wacht daar maar niet op. Grote kans dat je vergeten bent. Niet iedereen weet dat je op een prima manier binnen je afdeling funktionneert. Waarom zal je niet een keer voor de verandering het Partijbestuur met je inzet verheugen.

Niet voor niets werden er op het Feminisme-Socialisme kongres van '83 voorstellen aangenomen om ook de PSP als organisatie te feminiseren. Immers als socialistisch denkend mens wil je gelijke kansen voor iedereen bereiken door maatschappijverandering. Hetzelfde geldt voor onze eigen klub; dus werken aan organisatieverandering. Binnen de PSP is er na dat kongres dan ook hard over nagedacht. Veel afdelingen werken aan een invulling van het begrip feminisme, er is een organisatiekommissie ingesteld, er zijn een aantal artikelen aan dit onderwerp in "Bevrijding" gewijd en er lagen verschillende voorstellen op tafel onder de noemer 'feminisering van het partijbestuur'. Over dat laatste punt liepen de meningen nogal uiteen. Hieruit blijkt maar weer, hoe je het ook samen eens bent met het doel: gelijke kansen voor iedereen, over de invulling ervan kunnen de meningen hemelsbreed uit elkaar liggen. Of we het nu over de invulling van de maatschappij of over de invulling van de PSP als organisatie hebben. Dat neemt niet weg dat het werken aan een toegankelijker PSP van belang blijft.

Al wordt het soms 'smerige-handen-politiek' genoemd, van binnenuit de organisatie kan je ook kleine stapjes tot verbetering zetten. Met andere woorden: je kan door middel van je kandidaatstelling ook een steentje bijdragen aan een mensvriendelijker werkklimaat binnen de PSP. Uiteindelijk is zo'n klimaat niet alleen te bereiken door een andere organisatievorm, het zijn de mensen die het 'm doen.

Zo dachten ook wij, bij onze kandidaatstelling voor een duo-funktie binnen het partijbestuur als 'politiek sekretaris Welzijn'. Allebei hadden we geen ervaring in het landelijk partijgebeuren, toch de stap maar genomen. En is het ons gelukt? Wat betreft klimaatsverbetering kunnen we op die vraag alleen maar negatief antwoorden. De PSP beleeft dan ook hele roerige tijden; het kader, het aantal mensen die zich kunnen en willen inzetten voor de partij neemt af en de strategiediskussie heeft voor nogal wat emoties gezorgd. Zaken die partijbestuursleden ook niet onberoerd lieten. Hoe gunstig emoties binnen de vrouwenbeweging ook gewaardeerd worden, echt stimulerend voor een goede werksfeer heeft het niet gewerkt. Toch willen we andere PSP-vrouwen stimuleren om ons voorbeeld te volgen. Niet dat je gevrijwaard bent van teleurstelling-

gen, tegenslagen en noem maar op. Die emoties hebben we zelf ook moeten doorstaan. Maar we hoeven na onze partijbestuursperiode niet in therapie. Net als trouwens met andere PSP-werkzaamheden leer je een heleboel boeiende mensen kennen en leer je door veel vallen en opstaan er zelf ook wat kennis en vaardigheden bij. Eerlijk is eerlijk, op eigen houtje zouden we ons nooit kandidaat hebben gesteld. En vooral samen een partijbestuurspost bezetten, is ons prima bevalen. Door veel samen te praten en te lachen hebben we ons eigen funktioneren en het verdere wel en wee binnen de partij behoorlijk kunnen relativeren. Wat dat betreft propageren wij het duo-schap. Al moet het werken binnen het bestuur natuurlijk te doen zijn voor een persoon. Voor het komend kongres liggen er dan ook voorstellen om tot taakverlichting te komen. Kortom ons verhaal komt hierop neer: wat de PSP nodig heeft is jou; enthousiaste vrouw. De belangrijkste eisen voor een partijbestuursfunktie zijn: enthousiasme voor het werk en op z'n tijd, ook het afstand kunnen nemen van de partijpolitieke besognes. Wil het partijbestuur zo goed mogelijk haar taak uitoefenen dan zal zij een zo getrouw mogelijke afspiegeling moeten zijn van haar leden. Dus niet alleen letten op verhouding man-vrouw, maar bijvoorbeeld ook op verhouding jong-oud en verhouding stad-platteland. Alle vrouwen die over een kandidaatstelling willen nadenken nodigen we uit om op 23 november de landelijke PSP-vrouwendag te bezoeken waar ook dit onderwerp uitgebreid ter sprake komt.

CORRIE VAN DER VELDEN
THEA VAN DER MOLEN

DE ILLUSIE VAN DE MACHT

"Veel van onze leden werken aan versterking van hun financiële positie in de toekomst door het opbouwen van reserves. Een lijfrentestorting is daartoe een geschikte mogelijkheid... met fiscale faciliteiten".

Zo begint een brief van de "voorzitter" van de Stichting VrouwenNetwerk aan de "beste netwerksters". In het vervolg van de brief wordt duidelijk dat de dames van Netwerk de klupkas hebben gespekt door het adressenbestand te verpatsen aan Finles BV. Onder het mom van vrouwenemancipatie worden de dames zo geïnformeerd over belastingtruuks. Da's pas echt meedoen met de grote mannenwereld.

Maar de verworven "gelijkheid" houdt ook in, dat je er eerder dood van gaat, net als mannen. Dat lasen we tenminste onlangs in de krant. Door de emancipatie worden vrouwen minder oud dan vroeger, stond er. Méér vrouwen gaan vanwege die emancipatie buitenshuis werken, met alle stress vandien. Daarom worden ze nu gemiddeld net als mannen minder oud dan vroeger het geval was, toen ze nog thuis zaten en niet geëmancipeerd waren. Misschien kan

ik heb niets tegen mannen, maar...

de Emancipatieraad eens een gedegen advies uitbrengen over dit probleem.

Op 1 mei van dit jaar is de tweede zittingsperiode van die Emancipatieraad ingegaan. Politiek gezien, is deze raad duidelijk rechtser van samenstelling dan de eerste Emancipatieraad was. Maar als de invloed van deze tweede raad net zo gering is als die van de eerste was, hoeft niemand iets te merken van die verrechtsing.

We ervaren dan alleen dat er nog zoiets als een Emancipatieraad bestaat als de leden ervan geëtaleerd worden als bijzonder belangrijke vrouwelijke personen op sleutelposities die toch zo veel

bijdragen aan onze emancipatie. Net als de Netwerkdames dus, al dan niet met fiscale faciliteiten. Deze uitstalling in de etalage vond deze nazomer in het damesblad 'Opzij' plaats. De omslag van het blad toonde allemaal foto's van mooie, dikke, truttige, intelligente, arrogante, slimme, geniepige en humoristische vrouwenkoppen.

Het waren niet de tweehonderd van (ex-NKV-voorzitter) Mertens in vrouwenland en ook niet een verzameling gezochte RAF-leden in Duitsland, maar de 122 vriendinnen van 'Opzij'. Allemaal met een keurige positie in officiële organen, zoals de Emancipatieraad, maar ook de Tweede Kamer en het FNV-Federatiebestuur en natuurlijk de redactie van 'Opzij' zelf. Dit zouden de "invloedrijkste" vrouwen van Nederland zijn. Vanwege hun posities. Maar dan wel zonder te kijken naar de inhoud achter die posities. Want weet u op welke manier die dames hun "invloed" eigenlijk aanwenden? Ten behoeve waarvan en van wie?

Verder wordt de macht van die posities door de dames van Opzij nogal overschat. We willen het kamerlid Van Es, dat er ook tussen staat, niet de illusie van de macht, die

haar door het damesblad wordt toegeschreven, ontnemen. Maar de kinderlijke gedachte dat je in dergelijke formele (parlementaire) organen zonder meer macht hebt, ongeacht de partij waartoe je behoort en ongeacht je deelname aan de "informele" besluitvormingscircuits, kom je nog slechts tegen bij sociaaldemokraten en dan blijkbaar speciaal bij vrouwen van die gezindte. Een kamerlid van de PSP heeft nauwelijks "macht", wel de zekerheid dat ze er niet rijk van wordt, niks heeft aan belastingtruuks en er ook nog eerder van dood gaat. Een werkelijkheid die niet klopt met het beeld van invloedrijke posities in de gedachtenwereld van de meisjes van 'Opzij': na de prins op het witte paard zullen ook invloedrijke posities, als abstracte grootheid, een illusie blijken. Maar het is ook een werkelijkheid die stimuleert tot denken en handelen, gericht op de verandering van de maatschappelijke werkelijkheid in plaats van een voldaan genieten van een illusie.

**TITIA BOS
TITIA VAN LEEUWEN**

Vrouwen komen er aan

Zaterdag 23 november is het zover. Weer een landelijke PSP-vrouwendag. Een belangrijke dag voor vrouwen die het essentieel vinden dat de PSP een partij is die het feminisme hoog in het vaandel draagt. In het proces van feminisering zijn de PSP-vrouwen dan een belangrijke faktor. Als eerste punten op de agenda staan het verslag van de Vrouwen Coordinatie Groep (VKG) en de verkiezing van een nieuwe coördinatie groep. Belangrijke punten wanneer men bedenkt dat we door ons als vrouwen te organiseren binnen de PSP de nodige druk uit kunnen oefenen op de feminisering van de partij. Het afgelopen jaar is het niet zo goed gegaan met de VKG. Deels had dit te maken met de richtingen- en visiestrijd binnen de PSP zelf, die de bereidheid van vrouwen om actief te zijn ondermijnde. Deels door het geringe aantal gekozen vrouwen in de VKG. Dat laatste bleek funest toen een aantal om diverse redenen afhaakte. We zoeken dan ook nog kandidaten voor de VKG!! Iedere PSP'ster die geïnteresseerd is en een paar uur tijd heeft, kan zich aanmelden. Een lange lijst van verdiensten binnen de PSP is niet noodzakelijk, al zou het wel prettig zijn wanneer een aantal vrouwen, die enig idee hebben van het reilen en zeilen binnen de PSP, zich aanmelden! Het werken in de VKG kan heel inspirerend zijn, wanneer je bereid bent met elkaar zaken te organiseren als landelijke discussie- en themadagen, ondersteuning wilt bieden aan de vertegenwoordigsters van de PSP-vrouwen in landelijke overleggen e.d. Daarnaast zijn er klussen als post en financiën. Overigens is het niet de bedoeling dat de Coördinatiegroep al dit werk zelf uitvoert. Het woord coördinatiegroep zegt het eigenlijk al; een aantal

klussen dient verdeeld te worden. Nu het de bedoeling is weer met frisse moed van start te gaan, zal er echter even aan getrokken moeten worden. Overigens is er momenteel een groep vrouwen die in januari meteen een eerste landelijke dag wil organiseren rond economische zelfstandigheid en aanverwante problemen. Na het eerste agendapunt willen we, met het oog op het komend kongres, aan de hand van de kongreskrant verder vergaderen. De bedoeling is na te gaan welke kritiek er vanuit de PSP-vrouwen bestaat op het landelijke concept-verkiezingsprogramma en welke punten wij daarvan als vrouwen op het kongres naar voren wensen te brengen.

Tot slot willen we aandacht besteden aan de kandidatuur van vrouwen voor het nieuwe partijbestuur en de lijst voor de Tweede Kamerverkiezingen. Van belang is na te gaan op welke wijze de PSP-vrouwen hun verkiezing kunnen ondersteunen zonder hen daarna nooit meer iets van ons te laten horen.

Wanneer je meer informatie wilt hebben, kan je contact opnemen met Thea van der Molen, 030 - 89 64 28 of met Josje Adriaansen, 020 - 26 73 74 of 078 - 13 35 68.

De PSP-vrouwendag wordt gehouden op zaterdag 23 november in het PSP-pand Utrecht, Oude Gracht 243 te Utrecht. Aanvang 10.30 uur stipt i.v.m. agenda.

Waar vindt u nog zo'n bank...

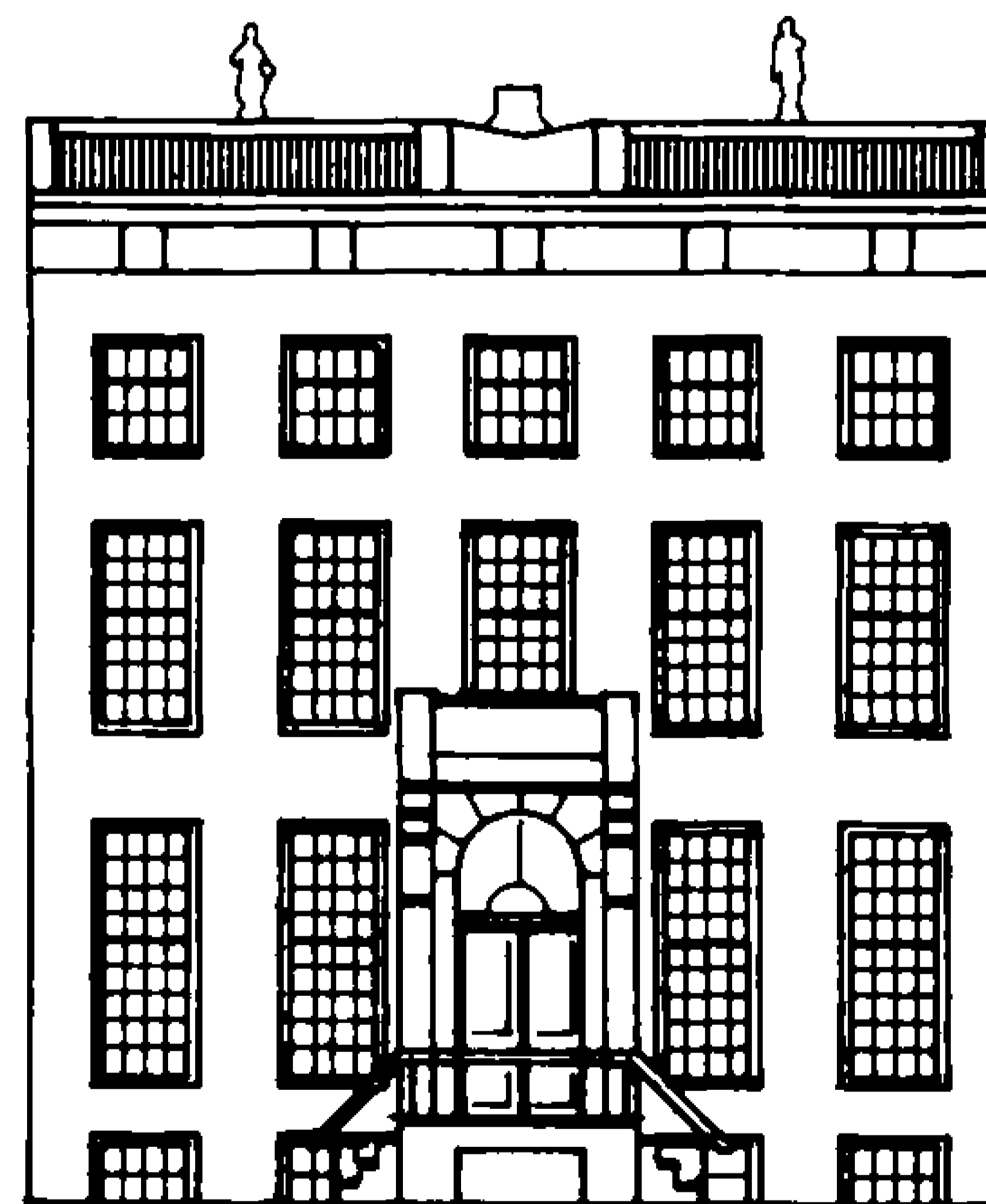
Een bank, klein genoeg om u persoonlijk te adviseren. Groot genoeg

om veel voor u en uw geld te kunnen doen. Sterk genoeg om u volstrekte zekerheid te bieden.

En betrokken genoeg om maatschappelijk verantwoord te kunnen functioneren.

De Hollandse Koopmansbank in Amsterdam. Alle bankzaken voor particulieren, voor bedrijven, instellingen, organisaties en verenigingen.

Zo'n bank zou uw bank kunnen zijn: Hollandse Koopmansbank.

HKB hollandse
koopmansbank nv
een bank waarmee u het eens kunt zijn
Keizersgracht 674, 1017 ET Amsterdam, tel. 020-271066

Waar blijf je dan?

"Wat is er achter de doolhoven van mensenhoofden en harten? Wat zoeken ze? Kunnen we samen de toppen plukken en de rest de rest laten?"

In haar boek "Waar blijf je dan" schetst Nan Noordam het leven na de liefde. Het boek geeft een helder beeld van de problemen waar mishandelde vrouwen mee te maken krijgen, via de hoofdpersoon, die – eerst als bewoonster en later als medewerkster – in een 'Blijf-van-mijn-lijf-huis' terecht komt. Waar blijf je dan? Die vraag is weer aktueel nu met de dreigende decentralisatie van de financiering het voortbestaan van de Blijf-huizen op de tocht komt te staan.

De stand van zaken door Annelies Schutte.

"Tientallen vrouwen heb ik zien komen, omdat ze werden geslagen, getreiterd, getrapt, geïsoleerd van de buitenwereld, met een mes bedreigd, gedwongen tot trio-seks, twintig jaar belachelijk gemaakt, omdat ze geen geld kregen, niet mochten huilen, hun keel werd dichtgeknepen..."

Wij weten dat het bestaat: geweld tegen vrouwen. Al meer dan tien jaar geleden is het eerste 'Blijf van mijn lijf'-huis opgericht. Niet omdat toen vrouwenmishandeling als verschijnsel ontstond, maar omdat toen hardop erkend werd dat vrouwenmishandeling voorkomt en daartegen actie moest worden ondernomen. Het was pionierswerk. Vrouwen liepen stage in Engeland om ervaring op te doen in de daar al bestaande huizen voor mishandelde vrouwen. Kraakpanden moesten worden opgeknapt, huisraad verzameld, werkprincipes bedacht, contact onderhouden met pers, politie, artsen, de overheid. Binnen tien dagen na de opening van het eerste huis waren er vijftien vrouwen en vijfentwintig kinderen. Nu, tien jaar later zijn er 21 'Blijf van mijn lijf'-huizen. Samen met vier Vrouwenopvangcentra, ontstaan uit de Maatschappelijke dienstverlening, bieden zij jaarlijks onderdak aan meer dan tienduizend vrouwen, die – vaak jarenlang – zijn mishandeld door hun (ex-)man of vriend.

Uitgangspunt van de werkwijze van de Blijf-huizen is dat de bewoonster – vanuit een veilige situatie waar onderdak, informatie en contact met lotgenoten beschikbaar zijn – zelf oplossingen zoeken voor hun problemen en zelf de voorwaarden scheppen voor een nieuwe leefsituatie buiten het huis. Naast het bieden van deze op zelforganisatie gestoelde opvang bestaat

er een tweede doelstelling: het doen van onderzoek en het voeren van actie om de problematiek van vrouwen en mishandeling aan de kaak te stellen en onder de aandacht te brengen van personen, sectoren en instanties. De 'Blijf van mijn lijf'-huizen zijn actiegroepen tegen vrouwenmishandeling en willen dat blijven.

De overheid

In de Tweede Kamer is pas enkele jaren geleden principieel stelling genomen tegen vrouwenmishandeling. Ook al is mishandeling van echtgenote of echtgenoot sinds 1886 strafbaar gesteld in artikel 304 van het Wetboek van Strafrecht en ook al vermeldt het Burgerlijk Wetboek van 1834 zware mishandeling als echtscheidingsgrond, aan de machtsverhouding binnen het gezin is daarmee niet getornd. Zolang de tweede feministische golf de Tweede Kamer niet had bereikt, bemoeide de politiek zich niet met die machtsverhouding, of liever gezegd, ondersteunde zij die machtsverhouding. Pas in 1981 was de tijd rijp voor een brede aanpak: in dat jaar is een motie aangenomen waarin werd gevraagd het probleem van geweld tegen vrouwen tot beleidsprioriteit te maken, aangezien geweld van mannen tegen vrouwen met kracht bestreden diende te worden. Van der Spek (PSP), de indiener, zei bij die gelegenheid onder andere dat geweld tegen vrouwen hardnekkig is geworteld in de samenleving en als voorbeeld noemde hij "de beleden superioriteit van een man in een huwelijkssituatie, die zich het recht toeëigent vermeende ongehoorzaamheid te mogen straffen".

In november 1984 werd het overheidsbeleid ontvouwd in de definitieve nota "Be-

strijding van seksueel geweld tegen vrouwen en meisjes". In de nota wordt vrouwenmishandeling beschouwd als een geweldsdelikt dat op grote schaal en alle nivo's voorkomt in het Nederlandse gezinsleven. Naast het belang van 'Blijf van mijn lijf'-huizen onderstreept de nota de economische zelfstandigheid van vrouwen om vrouwenmishandeling uiteindelijk de wereld uit te helpen. Daarmee is ook op politiek nivo de afhankelijkheidsrelatie binnen het gezin blootgelegd en dat mag een doorbraak heten.

Er worden lovende woorden gesproken: door initiatieven als 'Blijf' is waarschijnlijk de drempel voor een aantal vrouwen verlaagd en durven zij dit goed bewaarde en bewaakte geheim prijs te geven. Tot op heden worden 18 'Blijf'-huizen gesubsidieerd, maar er mogen geen nieuwe bij komen. Bewoonsters hebben hun eigen bijstandsuitkering. Vrouwen worden tijdens hun verblijf bij 'Blijf van mijn lijf' niet onmondig gehouden via zakgeldregelingen. Het is een uitzondering binnen het Nederlandse financieringsstelsel en een belangrijke. Dat moet zo blijven.

Juweeltje

In het recent uitgegeven boek "Waar blijf je dan" voert de hoofdpersoon de lezeres langs talloze mensen en instanties met wie zij als mishandelde vrouw te maken krijgt. De schoonmoeder die het verhaal met de mantel der liefde bedekt, niet in staat haar zoon als een mishandelaar te zien. De arts, die de kapotgeslagen rug niet bekijkt en valium plus wat bemoedigende woorden verstrekt. De hulpverlener die vraagt om begrip voor de werksituatie

van de echtgenoot. De nieuwe werkgever, die zijn handen niet thuis kan houden. En niet in de laatste plaats, de echtgenoot, over wie de ik-persoon zegt: "Half twee. Weer die verdomde taxi. Ik ga de deur open doen, ik heb geen zin om weer dat gekluns met die sleutel te horen. Z'n gulp staat open. Ik kijk in dat gezicht, dat in 13 jaar vadsig en waterig is geworden. Chant d'amour. Ik ben niet kwaad. Ik voel geen tranen. Er glijdt een soort verkillung om me heen. De mantel der liefde? Ik voel hoe ik bezig ben die uit te doen. Het is wel kil zonder die jas, maar je hoeft er niet bij te huilen." Na lezing van dit aangrijpende en informatieve boekje – ook de situatie in een 'Blijf'-huis passeert de revue vanuit bewoonsters- en medewerkerstersperspektief – besef je weer waar het woord structureel allemaal voor staat en hoeveel er nog veranderd moet worden.

Furieus

Het is dan ook terecht dat de 'Blijf van mijn lijf'-huizen woedend hebben gereageerd op de plannen van de regering de financiering van de huizen te decentraliseren naar de vier grote steden en de provincies. Het grootste bezwaar tegen overheveling van de gelden naar de lagere overheden is dat daarmee de net op gang gekomen landelijke beleidsvorming niet wordt doorgezet, terwijl er op provinciaal en lokaal gebied nog nauwelijks sprake is van enige beleidsontwikkeling. Voor de 'Blijf'-huizen betekent het dat ze ieder voor zich opnieuw de strijd voor hun bestaan moeten gaan voeren in eigen regio of stad. Ook vrezen de 'Blijf'-huizen dat hun tweede doelstelling (de actie en het onderzoek) in het gedrang zal komen.

Daarbij moet bedacht worden dat de problematiek van mishandelde vrouwen letterlijk heeft bewezen de grenzen van provincie en gemeente in hoge mate worden overschreden. Vrouwen moeten vaak ver van huis vluchten voor haar veiligheid. Alleen al op die praktische grond hoort daar een landelijk financieringsbeleid bij.

De 'Blijf van mijn lijf'-huizen hebben een gezamenlijke aktiedag in Den Haag aangekondigd tegen de financieringsplannen van de regering. In Eindhoven heeft men laten weten het huis te zullen sluiten als de landelijke subsidiekraan wordt dichtgedraaid!

Een overheid, die verantwoordelijkheid neemt voor het bestrijden van geweld tegen vrouwen en meisjes, mag de verantwoordelijkheid voor de voorzieningen niet ontlopen. Waar blijf je anders?

ANNELIES SCHUTTE

Nan Noordam, *Waar blijf je dan?*, Een vrouw in 'Blijf van mijn lijf'. 136 pagina's, f 10,-. Uitgeverij SUA/Amsterdam; ISBN 90 622 129 7.

De weg naar ontwapening

In een vorig nummer plaatsten we het eerste deel van een driedelige serie over 'konversie', de overschakeling door bepaalde industrieën van militaire naar civiele produktie. In dat verhaal ging Evert van der Tuin in op het dilemma van 'links' met betrekking tot de keuze tussen werkgelegenheid en ontwapening, tussen wapens of werk.

In dit tweede artikel geeft Jean-Pierre van Eekelen, medewerker van de Katholieke Hogeschool in Tilburg en projectleider van de Stichting WOMI, inzicht in het konversie-experiment dat in Tilburg loopt.

Omdat dit aanvalsvliegtuig verticaal kan stijgen en landen...

Vrede dichterbij brengen door bedrijven die wapentuig produceren, te doen omschakelen naar vreedzame produktie, dat is wat de Stichting 'Werkgelegenheid door Omschakeling van Militaire Industrie' tot doel heeft. Deze Tilburgse stichting startte in januari dit jaar een project rond de militaire industrie in Tilburg. Door bedrijfs- en werkgelegenheidsbelangen los te koppelen van bewapening en oorlog, wil de WOMI ruimte scheppen voor ontwapening. Een bewapeningsonafhankelijk Tilburg, vrij van oorlogsproduktie zou als voorbeeld kunnen fungeren.

Konversie – het omschakelen van militaire naar civiele industrie – is een goede manier om deze utopische gedachte om te zetten in realiteit. Een eis voor de WOMI is echter dat de werkgelegenheid er niet op achteruit gaat. Dat het voordeel van de twijfel deze keer aan de kant van de vrede staat, is gebleken uit vele onderzoeken. Steeds weer komt daaruit naar voren dat een goed voorbereide omschakeling naar civiele produktie, zal leiden tot méér werkgelegenheid.

De Stichting WOMI werd opgericht in januari 1984. Daarvoor draaide de organisatie enkele jaren als werkgroep. Aanleiding voor de oprichting van die 'werkgroep WOMI' destijds, was de brochure 'Van Militaire industrie naar Vredesproduktie' van de hand van Evert van der Tuin, die in '82 bij 't Kan Anders verscheen. In die brochure wordt verslag gedaan van een onderzoek naar de plaats van de militaire produktie in het sociaal-economisch bestel in de regio Tilburg. De doelstelling van de stichting is het uitwerken van een voorbeeld waarbij een bedrijf daadwerkelijk omschakelt van militaire naar civiele produktie. De stichting werkt met een bestuur en een Raad van Advies. Voor deze laatste zijn mensen aangetrokken van uiteenlopende organisaties (nationaal: FNV, NOVIB, Pax Chris-

...is het 't gevechtsvliegtuig van de toekomst.

ti, Church & Peace, 't Kan Anders, en plaatselijk: Hogeschool Tilburg, Provinciaal Opbouworgaan, Info-centrum voor werknemers, Vuurdoop).

Twee bedrijven

Voor het project is in januari een werkplan opgesteld, dat bestaat uit drie fasen. In de eerste fase wordt de Tilburgse militaire industrie geïnventariseerd en de benodigde kontakten gelegd. In de tweede fase wordt een geselecteerd bedrijf doorgelicht en op konversiemogelijkheden en -gevolgen onderzocht. Bekeken worden de produktiemiddelen, marktsituatie, mogelijke

producent van patroonbanden, en *Turbine Support Europe BV (TSE)*, een bedrijf dat gespecialiseerd is in assemblage, reparatie en coating van gasturbine-onderdelen voor vliegtuig-straalmotoren. De overige bedrijven die Van der Tuin in zijn boekje noemde, waaronder Van Doornes Transmissie, Volt, Fluke en Erico, hebben geen structurele militaire produktie meer. Deze bedrijven nemen slechts zo nu en dan een militaire opdracht aan.

De keuze voor MFT en TSE kan dus worden gemotiveerd met het feit dat een aanzienlijk deel van hun produktie structureel te maken heeft met militaire produkten. Bovendien hebben beide bedrijven een ondernemingsraad, wat een mogelijke ingang biedt tot het bedrijf. Op basis van financiële en sociale jaarverslagen en gegevens van het *Informatiecentrum voor Werknemers* en de plaatselijke *Kamer van Koophandel* werden bedrijfsschetsen van beide ondernemingen gemaakt. De schetsen bevatten informatie over de eigendomsverhouding, de produktie en het produktieproces, het personeelsbestand, de financiële situatie enzovoorts.

Alvorens de direktie en werknemers van de bedrijven te benaderen, zijn informele kontakten gelegd met ex-werknemers/kaderleden van beide bedrijven. De bedrijfsschetsen werden aangescherpt en aangevuld met hun kennis. Via de *Industriebond FNV* en de ex-werknemers, werd een eerste ontmoeting met huidige kaderleden georganiseerd. Dat verliep redelijk positief, hoewel de kaderleden zich nogal overvallen voelde door de WOMI-plannen. Uiteindelijk beloofde men de discussie over konversie binnen de bedrijven aan te zwengelen.

Gereserveerd

Een belangrijk moment was de officiële benadering van de bedrijven. De direkties en ondernemingsraden van beide bedrijven zijn gelijktijdig aangeschreven. Ze werden op de hoogte gesteld van de WOMI-initiatieven en uitgenodigd voor een vrijblijvend gesprek. Zoals verwacht waren de reacties in eerste instantie weinig enthousiast. De direktie van TSE wil niet op het WOMI-initiatief ingaan. De direktie van MFT was – hoewel ze het nut er niet van inzag – bereid tot een gesprek. De beide ondernemingsraden hebben voorlopig geen interesse. Langs informele weg werd ons duidelijk dat er binnen de ondernemingsraden verdeeldheid bestaat, maar dat het onderwerp op dit moment nog te onbespreekbaar is. Met de direktie van MFT heeft een gesprek plaats gevonden. Aan de ethische motieven van de WOMI heeft de direktie geen boodschap; wel heeft zij interesse in een onderzoek naar de uitbreidingsmogelijkheden van de civiele tak van het bedrijf (nu dertig procent). Men streeft naar een verhouding 50-50

foto's: Werry Crone

produktalternatieven en de bijbehorende gevolgen voor de werkgelegenheid. In de derde fase moet de omschakeling gestalte krijgen. Na het opstellen van een gedetailleerd omschakelingsplan, konverteert het bedrijf naar civiele produktie. De hier geschetste fasen geven uiteraard slechts een globaal beeld van de geplande gang van zaken. In feite zullen de fasen in elkaar overlopen.

Op dit moment is de eerste fase afgesloten, en worden de voorbereidingen voor de tweede fase getroffen. De studie van de Tilburgse situatie leverde twee bedrijven op die nog structureel militair produceren: *Metaalwarenfabriek Tilburg (MFT)*,

Ademnood van de PSP

De koffie was smerig en duur, de naamgeving van het gebouw waar het gebeuren plaatsvond – Huize Pax – toepasselijk, er waren te weinig PSP'ers en te veel inleiders en de discussie was rommelig en vaak buiten de orde. En toch was het leuk elkaar weer eens te spreken over meer dan alleen kruisraketten. Dit om in het kort de sfeer te schetsen waarin de studiedag over de NAVO plaatsvond.

De organisator van de dag, Burgerlijke Ongehoorzaamheid en Non-kooperatie (BONK), stond twee doelen voor ogen. Ten eerste nog eens op een rijtje zetten waarom de NAVO een belemmering vormt in de strijd voor ontwapening en tegen onderdrukking en geweld en ten tweede een aanzet te geven tot een tegenstrategie.

De eerste vijf inleiders belichtten elk een aspect van de kwalijke rol die de NAVO speelt in de wereld. De Derde Wereld die de dupe wordt, het toestaan van het ingrijpen van de VS in Midden-Amerika, het opstuwen van de winsten van grote wapenindustrieën, de binnenlandse onderdrukking en de politieke achtergronden van militaire strategieën. Nadat in discussiegroepen datgene wat door de inleiders was aangedragen verder uitgediept werd, concentreerde de plenaire middagdiskussie zich voornamelijk op de vraag wat de

vredesbeweging gaat doen na november '85. Voorzetten voor de discussie werden gegeven door *Leon Wecke* (Studiecentrum voor Vredesvraagstukken in Nijmegen) en *Henk Branderhorst* van 't Kan Anders en bekend polemist in partijbladen van de PSP.

Henk stelde dat na 1 november 't Kan Anders zich niet meer gebonden acht aan de afspraken in het KKN (Komitee Kruisraketten Nee). Die brede coalitie zal dan uiteen vallen. Het meer radicale deel van de vredesbeweging zal zich weer meer moeten gaan richten op lange termijn doelen. Zoals hij in zijn bijdrage aan de voorbereidende map stelt: "De radicale vredesbeweging zal intensief moeten zoeken naar wegen en middelen om de discussie te intensiveren en over de relatie van 'incidenten' (zoals de kruisrakettenkwesie) in het proces van de kernbepapening en het geheel van militariseringsprocessen in de samenleving". Akties van burgerlijke ongehoorzaamheid worden niet uitgesloten, maar mogen niet los staan van een verdergaand bewustwordingsproces.

PvdA

Uit het verhaal van Leon Wecke veroorzaakte de opmerking "dat we de PvdA niet rechts mogen laten liggen" felle tegenakties vanuit de zaal. Helaas verzandde de discussie in een grote klaagzang over de opstelling van de PvdA in het KKN. Belangrijke vragen zoals 'hoe nu verder na november' verdwenen grotendeels uit beeld. Dat was jammer want in de voorbereidende map stond tevens een stuk op-

genomen van *Hans Krikke* waarin hij de opbouw van een front bepleit dat als tegenwicht moet dienen tegen de overheersende positie die de sociaal-democratie op dit moment binnen de vredesbeweging inneemt. Een stuk dat op zich voldoende stof voor discussie aandroeg. Henk Branderhorst plaatste wat kritische opmerkingen bij de clubs die dan dat front zouden moeten vormen – van de SP, SAP en klein links tot 'Bluf', de 'Rode Morgen' en 'Solidariteit' – maar op de achterliggende gedachte van het stuk werd niet of nauwelijks ingegaan. De belangrijkste vragen: wat je met een dergelijke frontvorming wilt bereiken en welke plaats zo'n front inneemt binnen het grote geheel werden niet beantwoord.

Veel energie

Persoonlijk ben ik er een voorstander van dat radicale vredesgroepen en partijen binnen en buiten het KKN overleg met elkaar hebben over welke strategie zij willen volgen richting verdergelegen doelen. Het is waar dat akties tegen de plaatsing van kruisraketten wat veel van onze energie opgezogen hebben. Maar dat wil nog niet zeggen dat de uit het KKN voortgekomen brede coalitie geheel losgelaten moet worden. Er is in de loop der jaren heel wat opgebouwd, waarvan het goed is dat het bewaard blijft. Dat de vakbeweging aktief deel uitmaakt van de vredesbeweging is een belangrijke verworvenheid als we het hebben over maatschappelijke verbreding. Bovendien zijn er nog tal van onderwerpen die beter in groter verband aange-

pakt kunnen worden. Ik noem bijvoorbeeld Star Wars en de verdere vervolmaking van konventionele wapens, zodat zij op den duur bepaalde kernwapensystemen kunnen vervangen (Emerging Technologies). Het IKV is aktief op deze punten en formuleert duidelijke standpunten, waar ook de PSP zich heel goed in kan vinden. Gezamenlijke aktie op dit soort terreinen in een zo vroeg mogelijk stadium is uiterst wenselijk om te voorkomen dat we door de buitenwacht voor het ene na het andere incident geplaatst worden. Nog een voorbeeld. *Pax Christi* heeft een goed lopend konversie-projekt. Een onderwerp waar de PSP door gebrek aan tijd en mensen de laatste jaren veel te weinig aandacht heeft besteed. Reden om eens met Pax Christi te gaan praten over krachtenbundeling.

Met andere woorden, frontvorming (wat een rotwoord) is prima, maar dan wel als toevoeging aan wat reeds is opgebouwd. Kiezen voor de kortademigheid van de brede vredesbeweging of voor de lange adem van de radicale vredesbeweging brengt de PSP in beide gevallen in ademnood.

In het begin heb ik reeds gesteld dat er gezien het onderwerp van de BONK-dag veel te weinig PSP'ers aanwezig waren. Ook op oproepen in de partijbladen om mee te helpen aan de organisatie en om de voorbereidende vergaderingen te bezoeken hebben geen effect gehad. Niet het eerste bewijs dat wel geroepen wordt dat onze verdergelegen doelen onvoldoende over het voetlicht komen, maar dat het blijft bij woorden. Als de radicale vredesbeweging belangrijk gevonden worden, dan zullen ook individuele PSP'ers zich aktief moeten betonen in die beweging. Op landelijk nivo vinden gesprekken plaats maar ze zullen wel gedragen moeten worden door de basis. Zo niet, dan ben ik gedwongen mij enkel en alleen op te trekken aan de brede coalitie.

LIEKE THESINGH

Het verslag van de de NAVO-dag alsmede de voorbereidende map is te verkrijgen BONK-samenwerkingsverband, Postbus 11127, 1001 GC Amsterdam.

militair en civiel. De WOMI heeft onlangs besloten wel aan een onderzoek mee te willen werken, mits in dat onderzoek het konversie-aspekt duidelijk naar voren komt. Het onderzoek, dat in nauwe samenwerking met de afdeling bedrijfseconomie van de Hogeschool en mogelijk een organisatie- of marketingburo, zou moeten plaatsvinden, zal waarschijnlijk zo breed worden, dat de MFT-direktie haar uitbreiding van de civiele tak onderzocht ziet, en de WOMI haar konversie-idee. Verder dat een pakket randvoorwaarden geformuleerd worden om het konversie-aspekt niet verloren te laten gaan en het pluriforme en onafhankelijke karakter te waarborgen.

Werknemersplannen

Mocht blijken dat de direkties van de bedrijven uiteindelijk niet mee willen werken, dan zijn werknemersplannen een alternatief. Die werknemersplannen bieden voldoende mogelijkheden om met alléén werknemers konversieplannen samen te stellen. Als voorbeeld daarvoor kunnen dienen de ervaringen bij het Britse bedrijf *Lucas Aerospace* en het *Aktieplan Werk-*

gelegenheid Nijmegen. Bij structurele omschakeling van militaire naar civiele produktie bieden werknemersplannen feitelijk de beste garantie dat de omschakeling blijvend is. Een 'rationele' direktie schakelt niet zo hard weer terug naar militaire produktie, mocht dat ooit beter uitkomen. Werknemers die de omschakeling zelf voorbereid hebben – zij het aanvankelijk uit puur eigen werkgelegenheidsbehoud – zullen de situatie na omschakeling willen vasthouden. Bovendien is de problematiek van vrede en veiligheid, van ethiek en geweten, makkelijker bespreekbaar als betrokkenen niet meer voor hun eigen broodwinning afhankelijk zijn van oorlogsproduktie. Argumenten tegen de militaire produktie die te maken hebben met de Derde Wereld, Vrede en allerlei onmenselijke gevolgen van wapenproduktie, zullen dan veel meer aanspreken, en de belangrijkste rol spelen die ze verdienen. Belangrijk voor het militair-vrij blijven van de produktie.

De omschakeling van militaire naar civiele produktie – het blijkt wel uit het voorgaande – is zeker geen eenvoudige zaak. Of konversie überhaupt wel een haalbare zaak is valt slechts op een manier te ach-

terhalen: door alle wegen en paden die naar het doel leiden te bewandelen. Het pad van de ethiek en de solidariteit met de Derde Wereld en de weg van een gezonde ekonomie en een verantwoorde werkgelegenheid. Al deze wegen voeren ons langs werknemers en -gevers, langs vakbondsleden, wetenschappers, politici en vredesaktivisten. Deze brede en pragmatische aanpak vergroot niet alleen de kans van slagen van dit Tilburgse initiatief, maar maakt het ook een buitengewone en unieke aangelegenheid.

JEAN-PIERRE VAN EEKELLEN

Literatuur:

Evert van der Tuin, *Van militaire produktie naar Vredesproduktie*; uitgave 't Kan Anders/1982
J. Huffschmid, *Fur den Frieden produzieren*; Keulen/1981 (een beschrijving van de methode die WOMI gebruikt bij haar onderzoek)
Industriebond-FNV Gelderland, *Verbeter de werkgelegenheid, begin bij het bedrijf*; Rheden/1983

Het artikel van Evert v.d. Tuin verscheen in 'Bevrijding' nr. 8, september 1985

De anti-kernenergiebeweging gaat zich op de verkiezingen richten. Van 7 tot 13 april 1986 is er een aktieweek gepland. De voorbereidingen zijn in volle gang. "Stem tegen kernenergie" is de leus. Leuk voor D'66 tot en met PSP. Voor een buitenparlementaire beweging is het wel wat vreemd; aktievoeren om bepaalde partijen aan stemmen te helpen. Toch heeft de anti-kernenergiebeweging (AKB) geen alternatief. Rechts is van plan hoe dan ook door te zetten, en de PvdA moet vastgepind worden op haar eigen beloften. Dat is de mening van John Hontelez, vertegenwoordiger van de PSP in het Landelijke Platform Tegen Kernenergie.

De strijd tegen kernenergie laait weer op. De plannen voor nieuwe kerncentrales hebben tot demonstraties geleid, tot een terreinbezetting in Moerdijk, vrolijke verstoringsen van voorlichtingsavonden van Economische Zaken, een uitermate nuttige inbraak bij dat Ministerie en vele andere vormen van verontrusting en verzet. De kracht lijkt terug te keren.

Toch zal het moeilijk worden resultaten te boeken. De atoomlobby is vastbesloten haar zinnen door te zetten. En dat is een groot verschil met enkele jaren terug. De Anti-Kernenergie Beweging (AKB) heeft met haar akties en argumenten tien jaar vertraging in de plannen veroorzaakt. En een hele omslag in het denken over de energievoorziening. Er is tegendeskundigheid opgebouwd. Er zijn bressen geslagen in het bastion van de elektriciteitsbedrijven. Maar momenteel lijkt dat allemaal niet meer te baten. Van Aardenne moet en zal kerncentrales bouwen. Hij is gefixeerd op de lage elektriciteitsprijs die dat zou opleveren. Een voordeel dat zijns inziens vooral aan de industriële grootverbruikers moet worden doorgegeven. De 'Brede Maatschappelijke Diskussie' wordt aan de laars gelapt. De argumenten tegen kernenergie tellen niet. Een dergelijke hardheid is nieuw, want in de voorgaande periode overheersten nog besluiteloosheid en uitstel.

Voor de AKB betekent dit dat argumenteren met CDA en VVD geen enkele zin meer heeft. De strijd kan alleen nog maar gewonnen worden door het opvoeren van het buitenparlementair verzet en het streven naar een meerderheid in de Tweede Kamer van partijen die tegen kernenergie zijn. Dat besef leeft breed, ook bij mensen in de milieubeweging die tot nu afkerig waren van dergelijke keuzes en tot het uiterste met CDA en VVD in debat wilden blijven. En anderzijds bij mensen die tot voor kort de weg van de direkte aktie als de enige zagen.

Partij van de Arbeid

Uiterst belangrijk in dit verband is natuurlijk de opstelling van de PvdA. Gaat die alles op alles zetten om een eind te maken aan kernenergie?

In 1981 was stopzetting van kernenergie "zo snel als technisch mogelijk is" voor de PvdA één van de vier voorwaarden om te regeren. Er werd zelfs 2.150 miljoen gul-

PvdA EN KERNENERGIE

BELOFTE MAAKT SCHULD

De strijd tegen 'Borssele' is niet van gisteren: een beeld van de demonstratie van april '79

foto: Paul Babeliowsky

den voor die sluiting opgenomen in de kostenberekening van het PvdA-programma.

De PvdA won, CDA, D'66 en PvdA vormden een regering. Twee van de drie partijen waren voor sluiting. En het CDA was op dat moment ook niet dolenthousiast over kernenergie. Maar *Borssele* en *Dodewaard* bleven open. In plaats daarvan werd een commissie benoemd die uit moest rekenen hoeveel de sluiting van Borssele en dodewaard zouden kosten. Volgens PvdA'ers lag *Tertouw* (D'66) dwars. Waarschijnlijk voorzag hij onbestuurbaarheid van zijn ministerie (Economische Zaken), omdat daar felle kernenergie-voorstanders zitten. Het rapport van de commissie-Beek kwam pas begin 1983 uit. Dat was weer twee regeringen verder, het waren woelige tijden. De konklusie, dat de sluiting van de beide centrales vijf miljard gulden zou kosten, werd grondig onderuit gehaald, ook door PvdA-leden. Maar de regering-Lubbers wilde van geen sluiting weten, integendeel. En de PvdA zat weer in de oppositie.

Bescheiden

De PvdA is bescheidener geworden. Ze heeft nu nog slechts één strijdpunt: geen kruisraketten in Nederland. *Max van den Berg*, gevraagd waar de kerncentrales waren gebleven, zei in 'de Waarheid': "Dan kun je alles wel tot strijdpunt verklaren". Uit een interview van het AKB-blad 'Splijststop' met Annemarie Goedmakers, verantwoordelijk voor milieu- en energiebeleid in het PvdA-bestuur, maakte deze duidelijk dat de kerncentrales geen bijzondere positie innemen. Zelfs *nieuwe* kerncentrales worden niet kategorisch uitgesloten, hoewel ze het "hoogst onwarschijnlijk" noemt dat de PvdA daaraan zal meewerken.¹

In het ontwerp voor het nieuwe verkiezingsprogramma schrijft het partijbestuur van de PvdA nu: "In het bijzonder vanwege de onopgeloste afvalproblematiek dienen geen nieuwe kerncentrales te worden gebouwd. Versnelde sluiting van de bestaande kerncentrales is om dezelfde reden gewenst." Een stuk voorzichtiger dan in 1981. De PvdA ziet blijkbaar het afval als het enige echte relevante probleem en de opmerking over Borssele en Dodewaard is nogal vrijblijvend. Wat de sluiting mag kosten is bovendien niet te vinden.

Het tegenhouden van de kruisraketten en een ander sociaal-economisch beleid staan centraal in de komende PvdA-kampagne. Er is natuurlijk wel een milieu- en energielobby in de PvdA. En niet geheel zonder succes. De PvdA neemt op verschillende manieren deel aan de energie- en milieustrijd. Ze pleit voor een ander energiebeleid en ze heeft waardering voor met name het energiescenario van het *Centrum voor Energiebesparing* (de "winnaar" van de Brede Maatschappelijke Diskussie). Er gaapt op dit gebied een diepe kloof tussen PvdA en CDA/VVD. Tussen PvdA en radikaal links bestaat daarentegen veel overeenstemming.

Maar de PvdA-top heeft momenteel maar een echte prioriteit: regeren. Daar heeft ze veel voor over. Wat betreft de kruisraketten zal ze het nog moeilijk krijgen. Daar kan ze nauwelijks meer van af, omdat veel partijleden en kiezers een door de knieën gaan niet zullen aksepteren. Een radicale anti-kernenergiepolitiek heeft in de partij een veel smallere basis. En de invloed van de "nieuwe realisten" is erg groot. Bij PvdA-ekonomen heeft het sluiting-standpunt nooit veel enthousiasme kunnen opbrengen (zie o.a. de nota-Van Kemenade van 1984).² De milieu-lobby binnen de partij zal daar slechts tegen opgewassen zijn

als de partij van buiten flink onder druk wordt gezet.

De aktie "Stem tegen Kernenergie" is daarom belangrijk. De energie- en milieubeweging draagt niet alleen haar steentje bij aan een progressieve meerderheid in de Tweede Kamer, wat haar eigen positie flink zal verbeteren. Maar ook zal dit het de PvdA moeilijker maken terug te krabbelen.

Moeten PSP'ers actief aan deze campagne meedoen? Ik vind van wel. De campagne is gericht tegen VVD en CDA, tegen hun energiepolitiek, maar vooral ook tegen hun anti-demokratische opstelling na de Brede Maatschappelijke Diskussie. Dat is ook ons belang. Bovendien is de PSP een betrouwbare bondgenoot van de AKB en moet dat blijven. Deze beweging geeft haar buitenparlementair verzet niet op, maar voegt er deze aktie aan toe. Tenslotte, als PSP hebben we kritiek op de energie-visie van de PvdA en die moeten we niet onder stoelen of banken steken. De campagne van de anti-kernenergiebeweging biedt ons meer mogelijkheden die kritiek, door aanvullende eigen activiteiten, uit te dragen.

JOHN HONTELEZ

1. *Splijststop* nr. 3/85, postbus 1334, 6501 BH Nijmegen.

2. Een jaar geleden heb ik de nota van partijbestuur en kamerfractie van de PvdA getiteld "Energie en Milieu, een alternatief" vergeleken met de ekonomennota's van de commissie Van Kemenade en "Sociaal Economische Dilemma's" van het partijbestuur, in *Arbeid en Milieu* 84/3 (f 9,- overmaken op giro nr. 4495231 van Arbeid en Milieu, Middelburg).

De campagne 'Stem tegen kernenergie' kan financieel worden ondersteund door storting op postgiro 101100 t.n.v. Fonds Milieuvriendelijk Energiebeleid te Amsterdam.

Je kent ze vast nog wel, die vliegtuigjes van het OSL bij tal van akties, met daaraan een sleep met de tekst "Wie demonstreert in Moskou?" Dat heeft de PSP nu dus gedaan. Onder het motto 'aktief ontwapenen in Moskou en Woensdrecht' heeft de PSP aan het slot van de vredesweek een aktieweekend georganiseerd in en vanuit het plaatsje Moskou in de gemeente Hoogeveen. Daarnaast werd opgeroepen voor deelname aan geweldloze aktie in Woensdrecht.

Met dit motto wilde de PSP duidelijk maken dat zij zich verzet tegen alle wapens; zowel de bewapening van onze 'bezeters' in Woensdrecht, als ook van hun vijanden in Moskou. Dat de PSP daarmee haar standpunt van eenzijdige stappen niet heeft verlaten blijkt uit haar anti-militaristische karavaan in het zo sterk gemilitariseerde zuiden van Drenthe. Het was weer eens iets anders als de traditionele manifestatie met sprekers, muziek en applaus; de PSP geprofileerd als aktiepartij voor aktieve ontwapening.

Het aktieweekend begon met deelname aan de anti-atoombom-mars in 't Harde. In het kader van de aktie was ook al besloten om de PSP-partijraad naar 't Harde te verplaatsen. Het zou het ontsteken van onze eigen tweetraps-anti-raket zijn: beginnen met demonstreren tegen kernwapens en daarna door tegen alle facetten van bewapening en militarisme. Zaterdagavond werd als overgang naar de tweede trap gestart met een ontwapeningsfeest in een grote tent op een recreatierrein vlak bij Moskou. Dat gebeurde door een poppekastvoorstelling voor de kinderen onder en in ons en een drietal swingende bands waardoor het ekstra uurtje vanwege de overschakeling naar de wintertijd ten volle benut kon worden. Nog even dreigde de feestvreugde verstoord te worden door een drankverbod van de gemeente Hoogeveen. In een maandenlange voorbereiding op politiek en ambtelijk nivo was alles prima geregeld. Toen echter burgemeester Sytse Faber met ziekteverlof was, zag de dorpspolitiek zijn kans weer schoon. Door het dreigen met een spoedprocedure bij de Raad van State en een persoonlijk lobby van onze voorzitter – dat maakt daar indruk! – werd het alsnog gedoogd. Toch meende het CDA raadvragen te moeten stellen hoe het toch mogelijk was dat de PSP toestemming had gekregen om in een natuurgebied de recreatie te verstoren.

Moscou

Na de nacht doorgebracht te hebben in ons tentenkamp vertrokken we naar de officiële start in Moskou. Het startsein werd daar gegeven door *Andree van Es*. Aanvankelijk was het de bedoeling om de Russische en Amerikaanse ambassadeur een petitie aan te bieden. De Amerikanen lieten weten niet op zondag te werken en de Russen vonden dat het staatsbedrijf PTT voor aanbidding voldeed. We verlegden het konsept naar de iets kritischer binnen de beide blokken staande Roemenen en Grieken. De Grieken waren afhankelijk van de Roemenen en de Roemenen

PSP IN MOSCOU

EEN WEEKENDAKTIE

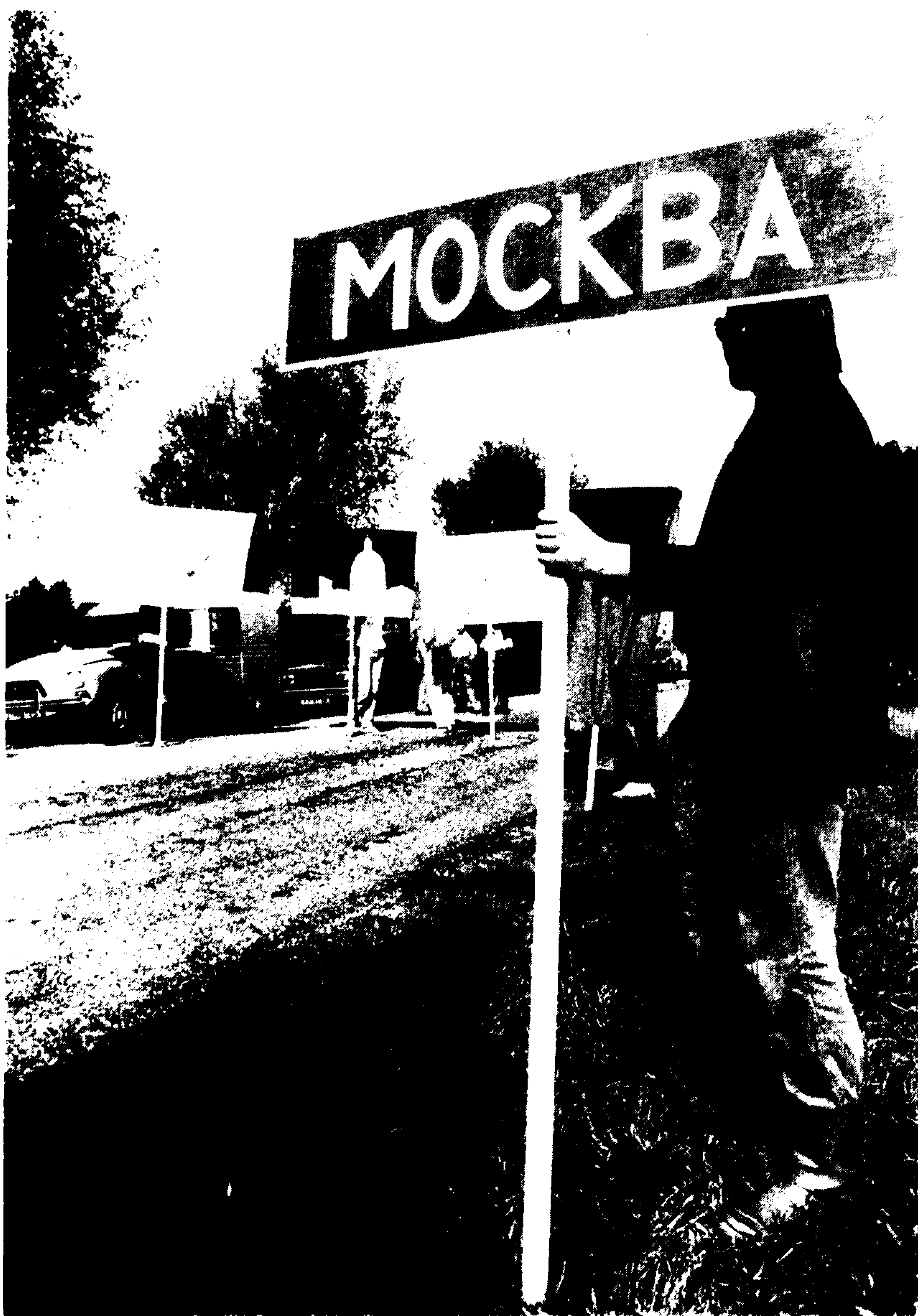

foto: Henri Dijkman

lieten een dag van tevoren afweten omdat ze bang waren de diplomatieke regels te overtreden – het bemoeien met binnenlandse aangelegenheden. Wij wilden ons juist met hun buitenlandse aangelegenheden bezig houden. Ook Sytse Faber, die ons bij voorbaat al toegezegd had als gastheer te zullen komen, kon wegens persoonlijke omstandigheden niet verschijnen. De wethouders weigerden een loko te sturen. *Andree* veronderstelde – met een knipoog naar zijn reactie op het Volkspetitionnement – dat CDA-fraktievoorzitter De Vries de ambassadeurs had ingefluisterd niet te komen. Stel dat de ambassadeurs wel waren gekomen dan zou dat de suggestie hebben opgeroepen dat ze er ook echt iets aan zouden willen doen.

Fokker Hoogeveen

De volgende stop van onze anti-militaristische karavaan was in Hoogeveen bij *Fokker*, onder andere medeproducent van de F16. Ze maken daar echter ook shelters. Dat zijn schuilcontainers voor de anders

echter door naar de achteringang om te kijken of die soms openstond. Toen onze verkenners bij de hoofdpoot terugkeerden was de aktie al in volle gang. De poort werd opgesierd met enige anti-militaristische leuzen en tekens. Door afscherming van de spuitster kon de politie niet op heterdaad ingrijpen. Onze eigen verkeersagenten stonden bij de volgende kruising. Hierdoor werd de politie misleid toen we er met een drietal auto's vandoor gingen. Ongestoord gingen we het terrein op. Vantevoren hadden we al gecontroleerd of de op borden aangekondigde honden er ook werkelijk waren. Nee, dus. De bedoeling was om naar de hoofdpoot door te stoten om daar de aktie te beëindigen samen met de mede-demonstranten aan de andere kant van het hek. Toen we niet door een aantal ekstra hekken en sloten heen konden komen besloten we de aktie symbolisch af te sluiten met het ophangen van ons affiche "Aktief ontwapenen" op een van de aanwezige bunkers. Toen de politie het terrein opreed reden wij er weer vanaf, de politie verrast achterlatend. De sekte Beveiliging van het 'Nationaal Territoriaal Commando' heeft een onderzoek aangekondigd naar hoe dit toch mogelijk was.

Alarm

Toen we bij de 'Johannes Post-kazerne' aankwamen voegden zich ook militairen bij onze bewaking. Door een hoge militaire pief werden we aangesproken. Ze wilden van ons weten wat we gingen doen. We konden ze niet meer vertellen dan dat we het strikt geweldloos zouden houden. Niet echt gerustgesteld trokken de hoge piefen zich terug. Bij onze verkenningen hadden we nu dan ook kontinu bewaking op de hielen. Nadat we een begaanbare weg hadden gevonden om ook onze rolstoeler mee te kunnen nemen gingen we aan de picknick op het schietterrein. Toen de militairen in het meegereden busje door hadden dat we echt gingen eten, verdwenen ze weer. De door ons aangeboden broodjes wilden ze niet hebben. Na een flinke rustpauze en genietend van de zon – wat zouden ze in vredesnaam van plan zijn? – gingen we in drie groepen door het uitgebreid omgeploegde oefenterrein richting Havelterberg. Onderweg werd een tank geheel roze geverfd en van leuzen voorzien. Toen de laatste groep met *Fred van der Spek* bij de verbindingstoren van de NAVO op de Amerikaanse basis was aangekomen, kon de slotaktie beginnen. Bij de verbindingstoren liggen waarschijnlijk kernwapens opgeslagen en de toren is één van de drie knooppunten van het NAVO-verbindingsverkeer in Nederland. Na enkele leuzen op de grond voor het speciaal voor ons uitgerolde prikkeldraad gespoten te hebben haalden we onze van zilverpapier gemaakte vliegers tevoorschijn. Zilverpapier verstoort het radioverkeer. Er bleek echter te weinig wind tussen de bomen te zijn om de vliegers hoog genoeg te krijgen. De ongerust aangesnelde militairen konden vervolgens luisteren naar de slottoespraak van *Fred van der Spek*. Hij riep op tot algeheel verzet binnen en buiten de rechtsorde bij eventuele plaatsing van de kruisraketten. We moeten de vijand niet zien in andere volkeren of staten. We moeten de strijd aanbinden met de kapitalisten en militaristen in eigen land. Met onze aktie hebben we dit tot uitdrukking proberen te brengen.

Jongerencourant

KEIHARD TEGENGEWELD

De PSP-jongerenkrant verschijnt in 'Bevrijding' onder verantwoordelijkheid van het PSP-jongerenbestuurskollektief

Rijksinrichtingen

Barbaarse folteringen

In Nederland bestaan officieel geen 'jeugdgevangenissen', in ons land heten die instellingen 'Rijksinstellingen'. Die hebben tot taak minderjarigen op te nemen, zowel in het kader van 'preventieve hechtenis' (om te voorkomen dat je het weer doet), als voor het uitzitten van een straf.

Er zijn in ons land acht van die Rijksinrichtingen, waar in totaal 310 jongens en veertien meiden kunnen worden 'opgevangen'. En daarnaast zijn er nog eens zes particuliere inrichtingen waar jongeren met delinkwent gedrag kunnen worden geplaatst.

Deze cijfers komen uit het onlangs verschenen JOC-dossier, dit dossier is gemaakt door het Jongeren Advies Centrum (JAC) en de BM. De BM, belangenvereniging minderjarigen, bestaat zo'n veertien jaar en is een soort vakbond voor jongeren in tehuizen. In het JOC-dossier wordt de situatie in het JOC, het jongeren opvangcentrum in Amsterdam, (één van de zes particuliere inrichtingen) als voorbeeld genomen voor de isolatiepraktijken in de Nederlandse kinderbescherming.

Het JAC en de BM trekken al jarenlang fel van leer tegen isoleren en isolatiepraktijken. "In de kinderbescherming is isolatie een beproefd machtsmiddel. Het wordt benoemd als een veiligheidsmaatregel. De toepassing van deze barbaarse foltermethode is gericht op de vernietiging van de menselijke waardigheid, het breken van de eigen wil en daarmee van iedere vorm van verzet. Isolatie is het vernielen van mensen. Je wordt rijp gemaakt voor beïnvloeding en daarmee aanpassing aan het systeem waarin je gedwongen verblijft."

Afzondering

Het JAC en de BM verzetten zich daarmee tegen de visie van staatssecretaris Korte van Hemel die in een brief aan de Tweede Kamer stelt dat het middel van 'afzondering' (we geven het probleem een andere naam zodat het niet zo erg meer lijkt) in de rijksinrichting niet gemist kan worden, maar het moet natuurlijk wel streng gereguleerd worden. Zolang het maar volgens het boekje gaat is het goed. En of je het gelooft of niet het is nog voor je eigen bestwil ook. "Mijn (Korte van Hemel) konklusie is dus, dat afzondering een laatste middel is om aan onbeheersbare en gevaarlijke situaties het hoofd te bieden." De "behandeling moet als het ware even worden stilgezet, met als winst dat de jongere, die in zijn gedrag meestal ongewild tot het uiterste is gegaan, niet nodeloos moet worden overgeplaatst naar een andere inrichting met alle gevolgen van dien." Ze heeft het dus goed met je voor met haar reglementen. Op het departement zitten nog wel meer mensen met een makabere belangstelling voor regels, zo is er bijvoorbeeld ook een programma van eisen dat aan een isoleercel wordt gesteld. Tot op het kleinste detail proberen ze greep te krijgen op iemand die in een isoleercel opgesloten wordt. Het volgende stukje gaat over de

deuren in een isoleercellen zoals die er volgens Justitie uit zouden moeten zien. Deuren: Het verdient aanbeveling ter wille van de beveiliging en de geluidshinder twee opeenvolgende stalen deuren te projecteren. De deur aan de gangzijde ware te voorzien van een vast raam van bijvoorbeeld 15 bij 15 cm. teneinde een ongestoorde observatie te verzekeren. Het raam moet worden voorzien van securityglas of

Het Jongeren Opvang Centrum, de Rijksinrichting in Amsterdam

plexiglas. De binnendeur dient te worden voorzien van een kijkstrip, waarin eveneens securityglas van 10 mm. dikte moet worden gezet. Het is van belang de strips verzonken aan te brengen en van binnenuit taps te doen toelopen. Verbrijzeling door voet of vuist wordt daardoor onmogelijk. Voor eventueel contact met de verpleegde zou een naar beneden draaiend luikje kunnen worden aangebracht. De uitspraak van jongeren die in zo'n cel gezeten hebben "Je voelt je als een beest" lijkt me hier op z'n plaats.

Isolatie

Hoe vaak jongeren worden geïsoleerd is niet duidelijk, allereerst is het zo dat er tegenwoordig allemaal mooie namen zijn die eigenlijk niets anders dan isolatie betekenen waardoor de cijfers opeens veel lager

Inleiding

Deze aflevering van de PSP-jongerenkrant in 'Bevrijding' is helemaal gewijd aan *jongeren en justitie*.

Een treurigmakende levensbeschrijving van de Brit Alan Reeve, die in 1982 in Amsterdam een politiemans doodschoot. Een verhaal over de kinderbescherming: een wolf in schaapskleren, een instituut met heel veel regeltjes. Het Jongeren Advies Centrum (JAC) en de Bond van Minderjarigen (BM) schreven tezamen een dossier vol over het JOC, één van de acht Rijksinrichtingen waar jongens en meiden worden 'opgevangen'. De meerderheid van de jongeren die met justitie in aanraking komen zijn jongens, maar ook meiden overtreden wel eens de wet. Maar of dat aan hun hormoontjes ligt?

En tot slot een verslag van een gesprek tussen Andrée van Es (PSP-Kamerlid), Ronald en Mario (van de BM) en Evert en Christa (van de PSP-jongeren).

lijken, ten tweede wordt er geen strenge controle uitgeoefend of inrichtingen zich wel aan de registratieplicht houden. Rechten om iets te doen tegen die isolatiepraktijken hebben de bewoners van de

geïsoleerd wordt. Het centrum heeft een lange geschiedenis die begint kort na het einde van de Tweede Wereldoorlog. Door een aantal particulieren wordt in 1945 een stichting opgericht ter bestrijding van de verwaarlozing en verwildering van de jeugd. Voor dat doel wordt een stichting geopend, die sinds 1977 'JOC' heet. In het JOC worden jongens van 12 tot 19 jaar gestopt. Zeventig procent wordt geplaatst in het kader van een preventieve hechtenis. Jongeren blijven maximaal drie maanden in het JOC. Ze komen er meestal in terecht wegens vermogens- en/of geweldsdelikten. Als je je keurig aan de regels houdt die er worden gesteld, krijg je wat meer bewegingsvrijheid. Maar als je de regels overtreedt krijg je straf en in het JOC hebben ze een enorme berg regels die je allemaal kunt overtreden.

Straffen zijn, bijvoorbeeld, het intrekken van gunsten, op de gang staan, cellulaire opsluiting en zelfs overplaatsing naar het Lloyd Hotel (een tuchthuis). In het JOC kom je in een groep terecht en heb je een groepsleider, eens in de week vindt er een groepsbespreking plaats waarop het gedrag van de jongens wordt besproken, dit gebeurt op basis van een interne rapportage, die je zelf niet te zien krijgt.

Rapporten

De kinderrechtter kan het JOC vragen om een persoonlijkheidsonderzoek, dit gebeurt bij één op de vier jongens die daar zitten. Als je zo'n onderzoek moet ondergaan, wordt er een heel team van deskundigen op je losgelaten. Ze maken een aantal rapporten over je: een auto-anamnese, een milieuro rapport, een groepsrapport, een dagprogramma rapport, een psychiatrisch rapport en een psychologisch rapport. Op grond hiervan wordt er een beslissing genomen over wat er verder met je moet gebeuren. In het JOC zijn ook cellen, officieel worden ze opvangkamers of separeercellen genoemd.

In een interview zegt een ex-bewoner van het JOC het volgende: "Separatie is heel erg. Je voelt je slecht, je zit helemaal opgesloten. Je kunt helemaal niets doen, alleen op je matras liggen. Bonken, schreeuwen, het helpt niets. Ik liep ook wel heen en

inrichtingen nauwelijks. Sinds 1 april 1984 bestaat er een beklagrecht, je kunt je beklagen bij de commissie van toezicht van "jouw" rijksinrichting. Je kan je alleen beklagen over een beslissing die tegen jou persoonlijk gericht is. Als je een klacht indient tegen een isolatie, is die isolatie meestal weer afgelopen voordat de klacht wordt behandeld. Je kan dan alleen nog "kompensatie" krijgen, maar het hangt van de directeur af hoe die compensatie er uit ziet.

Het beklagrecht kan dus niet echt effectief genoemd worden, tenminste als we onder effectief van de rechten van de bewoners verstaan.

Het JOC

Het Jongerenopvangcentrum (in Amsterdam) is één van de inrichtingen waarin

weer, van de deur naar de muur, net een beer in een kooi, maar daar wordt je ook gek van. Als je in een cel zit, wil je nooit meer praten met die groepsleider, je krijgt de zenuwen en wordt er alleen maar agressiever van. Het is meestal zo dat degene die je erin stopt je er ook weer uithaalde, maar soms gebeurde het ook wel eens dat er een ander kwam die het te lang vond duren. Er werd regelmatig gedreigd: Nog een keer..."

Ondanks al deze verhalen en protesten tegen isolatie, is het dus helaas nog altijd een bestaande praktijk. Het Jongeren Advies Centrum verwacht voor de nabije toekomst ook niet veel beters. De bezuinigingen zullen de positie van de particuliere inrichtingen verslechteren. De rijksinrichtingen, de particuliere inrichtingen en de zeer inten-

sieve behandelingsinrichtingen zullen zoveel mogelijk intact gehouden worden, zelfs uitgebreid en toegerust met extra cellen. De justitiële hulpverlening aan minderjarigen krijgt hierdoor een nog selectiever en grimmiger karakter. Selectiever, omdat de gedwongen hulpverlening zich meer zal gaan richten op jeugdige wetsovertreders en minderjarigen met ernstige opvoedingsproblemen. Grimmiger omdat dwang en controle een nog grotere rol gaan spelen dan nu al het geval is. Wanneer deze trend doorzet, zal een toename van het aantal isolaties in kindertehuizen vrijwel onontkoombaar zijn. De ellende wordt beheersbaar gemaakt, aldus het Jongeren Advies Centrum en Bond van Minderjarigen in hun dossier.

Het Lloyd Hotel, de tuchtschool, eveneens in Amsterdam

Jongeren in tehuizen

JE HAALT JE HEEL WAT OP DE HALS

Ronald en Mario van de (Bond voor Minderjarigen) BM vinden dat de Tweede Kamerleden niets voor jongeren in tehuizen doen. Ook over de Kamerleden van 'klein links' zijn ze niet tevreden. Reden voor de PSP-jongeren om een gesprek te organiseren tussen PSP, BM en PSP-jongeren. Aan het gesprek deden mee: *Andrée van Es* (PSP), *Ronald en Mario* (BM), en *Evert en Christa* (PSP-jg). Wegens plaatsgebrek hier een korte samenvatting.

Christa: "We gingen een hele tijd terug. In 1979 is een motie van Van der Spek aangenomen waarin om een onderzoek werd gevraagd naar de relatie tussen het personeelsbestand en het gebruik van dwangmiddelen in tehuizen. Hoe is het met die motie gegaan?"

Andrée: "Dat is een hele slepende kwestie geworden. Ik heb in 1980 nog een paar keer om dat onderzoek gevraagd en na verloop van tijd kwam het bericht dat het onderzoek ietwat veranderd was en dat het nu ging om een onderzoek naar 'stress' bij personeelsleden. Ik heb toen gezegd dat het helemaal niet het onderzoek was waar ik omgevraagd had en toen nog later zei de Staatssecretaris dat het onderzoek onuitvoerbaar was. Andere Kamerleden wilden het er toen maar bij laten en dat onderzoek is toen inderdaad nooit uitgevoerd."

Ronald: "Ik ben het daar niet mee eens. Dat is natuurlijk heel makkelijk te onderzoeken. Je hoeft maar naar een rijksinrichting te gaan en die jongens daar te vragen. Die hebben een buik er van vol. Ook een

hoop personeelsleden zien isoleercellen helemaal niet zitten. Ik denk dat ze eerder bang zijn wat er bij zo'n onderzoek boven komt. Ze hebben dan in sommige gevallen de isoleer afgeschafte, maar dan heet het opvangen en dat komt op hetzelfde neer. Of ze dumpen je op je kamer, dan zit je vaak nog langer alleen dan in een isoleercel. In feite verandert er niets en ik denk dat dat mede komt doordat er in de Kamer zo weinig gebeurt, door iedereen.

Andrée: "Waar het in de Kamer steeds op stuk liep is dat iedereen wel vindt dat mensen in bijvoorbeeld een rijksinrichting menswaardig behandeld moeten worden, dat er geen excessen mogen plaatsvinden. En zelfs dat er dingen verbeterd moeten worden, maar op zich, door het hele systeem is niet heen te breken. Er is geen mogelijkheid om politiek aan de orde te stellen dat het hele systeem afgebroken moet worden. Dat je daar de hele gezinsideologie aan de kaak stelt, wat volgens mij de oorzaak is dat veel kinderen in de kin-

Regels

In het belang van het kind

Kinderbescherming: een wolf in schaapskleren. De kindbescherming neemt in het geheel van welzijnsvoorzieningen een nogal aparte plaats in. Zo'n aparte plaats dat je eigenlijk niet meer kan spreken van hulpverlening. Waarom is dat zo?

In de eerste plaats valt de kindbescherming onder het departement van Justitie. Je kunt dan ook verwachten dat de kindbescherming meer een bestraffend dan een hulpverlenend instituut is. De 'hulpverlening' krijgt gestalte via één van de maatregelen van de kindbescherming, die door de kinderrechtster 'in het belang van het kind' worden opgelegd. Ze vind dus in een justitieel kader plaats. Aanleiding voor de maatregel kunnen problemen in het gezin zijn, maar ook gepleegde strafbare feiten. Iedereen die de indruk heeft dat het in een bepaald gezin niet pluis is, kan de Raad voor de Kinderbescherming inlichten en het verzoek doen om een onderzoek naar dat gezin in te stellen. Ook wenden mensen zich vaak zelf tot de Raad omdat ze denken dat ze daar geholpen worden. Dat is een misverstand. De raad bereidt de hulp alleen maar voor door middel van een onderzoek. Zij kan dan een gezin naar de vrijwillige hulpverlening of (wat vaker gebeurt) de kinderrechtster adviseren een maatregel te treffen. Een advies dat in 99 procent van de gevallen door de kinderrechtster wordt overgenomen.

Tijdens het onderzoek van de raad van de kindbescherming mag de cliënt zich uitleveren. Hij of zij moet praten, vragen

beantwoorden en eventueel een onderzoek door deskundigen (bijvoorbeeld een psycholoog) ondergaan. De raadsmedewerker kan ook nog, zonder toestemming van de betrokkene, te rade gaan bij huisarts, onderwijzer, buurvrouw, kennissen of bij ieder ander van wie nuttige informatie over de cliënt te verkrijgen is.

Aan de hand dus van dit onderzoek neemt de rechter zijn beslissing. Zo kan hij tot een ondertoezichtstelling (OTS) besluiten. Een ondertoezichtstelling kan worden uitgesproken als "een kind zodanig opgroeit dat het met zedelijke of lichamelijke ondergang wordt bedreigd". De OTS wordt voor ten hoogste één jaar uitgesproken, maar kan steeds met één jaar worden verlengd. Als er een OTS is uitgesproken heeft de kinderrechtster de mogelijkheid om een minderjarige uit huis te plaatsen, bijvoorbeeld in een tehuis. Bij de OTS blijft de ouderlijke macht officieel bij de ouders, maar zij zijn wel verplicht de adviezen van de door de rechter benoemde gezinsvoogd op te volgen. De rechter kan ook tot ontheffing of ontzetting uit de ouderlijke macht bevelen. Redenen hiervoor kunnen zijn ongeschiktheid van de ouders of slecht levensgedrag en bepaalde strafrechtelijke veroordelingen.

Als er eenmaal een maatregel is uitgespro-

ken kan een jongere op veel plaatsen terecht komen. Hij/Zij kan thuis blijven wonen, maar dat gebeurt zelden. Meestal wordt er juist een maatregel om de mogelijkheid te hebben een jongere uit huis te plaatsen. Naar een pleeggezin of in een tehuis. Het gaat tenslotte om weer greep en

kontrole te krijgen op de opvoeding "zodat straks wanneer het kind weer terugkeert in de maatschappij het ook een stukje van hetgene wat ons in de maatschappij gevraagd wordt, heeft aangeleerd".

Er zijn verschillende soorten tehuizen: gezinsvervangende, observatie- en behandelings-tehuizen, tehuizen voor moeilijk opvoedbaren, open en gesloten tehuizen, met of zonder isoleercel, op het platteland of in de stad, grote en kleine. En voor de hardnekkigste gevallen ook nog de speciaal door de overheid ontworpen rijksinrichtingen. Om een jongere bij te brengen wat de maatschappij van hem/haar verwacht worden kosten noch moeite gespaard. Er bestaan natuurlijk wel wat vriendelijker 'open tehuizen', maar die kunnen alleen bestaan bij de gratie van het feit dat er ook minder vriendelijke, gesloten tehuizen bestaan en dat tehuusbewoners dat ook weten. Als zij zich in hun eerste tehuis niet netjes gedragen, zich niet onderwerpen, is er (zoals altijd in de kindbescherming) de dreiging van iets ergers. Er wordt door de groepsleiding of kinderrechtsters ook openlijk bedreigd met overplaatsing naar Reken of Zetten, tehuizen voor *Zeer Intensieve Behandeling* (ZIB), een schrikbeeld voor iedere tehuusbewoner. De meeste jongeren die wat langer in de kindbescherming hebben vertoefd hebben dan ook heel wat tehuizen van binnen gezien.

derbescherming terecht komen. Dat de mythe van het gelukkige gezin als veilige plek voor jongeren niet opgaat. Dat voor een heleboel jongeren dat gezin helemaal niet zo veilig is, net zo als voor vrouwen. Als het dan mis gaat worden de individuele gevallen er uit gepikt."

Herrie

Christa: "Om op die motie terug te komen, denk je dat het zivol is om weer zoiets voor te stellen in de Kamer of zou je het nu anders aanpakken?"

Andrée: "Kijk, wat ik tot nu toe met de

kinderbescherming gedaan heb liep altijd parallel met dingen buiten de kamer. Als de BM bijvoorbeeld een hoop herrie maakte, dan kon ik ook wel wat dingen klaarspelen. We hebben bijvoorbeeld een uitzending bij 'Sonja' gehad, daar was de BM en daar was ik ook en dat zijn momenten om dingen aan te pakken. Als ik nu weer met dezelfde dingen kom, dan zeggen ze dat dat nu niet aan de orde is."

Ronald: "Ja, maar de laatste tijd is er echt niets gebeurd, het lijkt wel of niemand het iets kan schelen wat er in de kinderbescherming gebeurt."

Andrée: "Ik ben toch niet zo pessimistisch. Het gaat altijd wel in golfbewegingen. Het

JOC-dossier, dat de BM gemaakt heeft, is wél weer een aanleiding om dingen in de Kamer te gaan doen. Dat zal dan bij de begroting van Justitie zijn."

Christa: "Wat is dan je invalshoek, richt je je dan op het bestaan van isoleercellen in rijksinrichtingen?"

Andrée: "Ja, onder andere daarop, maar ook op de jeugdgevangenissen."

Ronald: "Jeugdgevangenissen zijn vaak veel harder dan gevangenissen voor volwassenen. Ze hebben zo een idee dat als je ze maar hard aanpakt dat ze nog wel te redden zijn. Terwijl jongeren er vaak criminelere uitkomen dan ze er ingaan."

Evert: "Op het jongerentribunaal dat in

januari '84 gehouden werd, zei je dat je er over dacht een initiatief-wetsontwerp over isoleercellen in te dienen, hoe staat het daar mee?"

Andrée: "Zoals de situatie nu is, zou zo'n wetsontwerp over de afschaffing van isoleercellen het niet halen. Het heeft alleen maar zin als er tegelijkertijd een hoop heisa gemaakt wordt. Het indienen op zich is geen punt, misschien moeten we eens overleggen hoe we dat aan gaan pakken, want je haalt je heel wat werk op de hals."

Meiden en justitie

HET ZIJN MIJN HORMOONTJES MENEER

Of we het nu hebben over dat tuig dat tasjes van lieve oude omaatjes jat en alle telefooncellen molt, of over van die jongetjes met een gouden hart met wie het allemaal heel slecht afloopt omdat hun moeder zo'n serpent is en hun vader altijd op zee zit, als we het over jeugdgevangenissen hebben denken we allereerst aan jongens en niet aan allerlei rattevrouwtjes.

Uit een van de andere artikeltjes in deze PSP-jongerenkrant blijkt ook dat er veel minder meiden in een rijksinrichting zitten dan jongens, de cijfers die daar in vermeld staan zijn 310 plaatsen voor jongens tegen slechts 14 plaatsen voor meiden. Hoe zit dat nu met meiden, voor wat voor dingen komen zij in een tehuis of in het ergste geval in een rijksinrichting terecht? Worden meiden anders behandeld dan jongens als ze eenmaal onder toezicht van de kinderbescherming staan? Dit soort vragen hadden we graag aan een meid willen stellen die ervaring met deze dingen heeft. Maar ja, dan stuit je weer op een heel ander probleem: meiden organiseren zich niet; bij de BM zijn geen meiden actief en bij de Bond voor Wetsovertreders: geen meiden.

Bij gebrek aan meiden hebben we toen onze toevlucht maar gezocht bij de wetenschap, die heeft altijd overal wel een mening over. Gelukkig was dat ook zo in dit geval. We hebben een verslag gevonden van twee vrouwen die kritiek hebben op de criminologie omdat deze nauwelijks de reproductieverhouding van de patriarchale sekseverhoudingen in het kinderbeschermende optreden als probleem stelt. De schrijfsters willen dat dit nu juist wel als probleem gezien wordt en zeggen er in hun verslag een aantal dingen over. Hun stelling is: "Zoals preventie en controle van criminaliteit een belangrijk motief is in de staatsbeoefening met de mannelijke arbeidersjeugd zo is controle van de seksualiteit van arbeidersmeisjes een minstens zo fundamenteel element van het kinderbeschermingsbeleid."

Om deze stelling te onderbouwen bekijken ze buitenlandse onderzoeken. Daaruit blijkt dat meiden met name met de justitie te maken krijgen omdat ze zich "ongewenst en afwijkend" gedragen, jongens daarentegen krijgen met justitie te maken omdat ze strafbare feiten gepleegd hebben. De meiden die wegens dit ongewenst en afwijkend gedrag onder toezicht terecht zijn gekomen hebben ook meer kans om in een tehuis terecht te komen dan jongens en ook die weinige meiden die strafbare feiten op hun naam hebben staan, in zo'n tehuis wordt de eerste groep meiden ook strenger behandeld. De schrijfsters hebben in allerlei rapporten gevonden dat de heren van justitie

onder 'afwijkend gedrag' met name zaken als "seksuele delinkwentie", "seksuele verwaarlozing", "ongewenste seksuele kontak-

ten" scharen, wat dat dan ook moge zijn. Zoals het in de wetenschap meestal hoort staan er ook in dit artikel een hoop cijfers. Een paar hiervan: In Nederland was het in 1981 zo dat slechts drie procent van de jongeren die een strafrechtelijke ondertoezichtstelling hadden, meid was. Dit terwijl in het totaal van ondertoezichtstellingen zo'n veertig procent meiden zitten. Het is zelfs zo dat 94,5% van de meiden die in een

tehuis zitten, daar terecht komen vanwege dat al eerder genoemde "ongewenste en afwijkende" gedrag. Nu we eenmaal begonnen zijn met cijfers kunnen we er nog wel een paar noemen. Het is zo dat bij 22 procent van de meiden seksueel gestoord gedrag als reden genoemd wordt om ze in een tehuis te stoppen, bij jongens is dat slechts in twee procent van de gevallen zo.

Volgens de schrijfsters van het artikel wordt er niet verder uitgelegd wat onder seksueel gestoord gedrag wordt begrepen. Ze denken zelf dat het dan over de volgende zaken gaat: het overtreden van normen waar fatsoenlijke meisjes zich aan dienen te houden zoals uitstel van seksuele behoeften tot het huwelijk of een vaste heterorelatie, bewaren van maagdelijkheid of tenminste een "fatsoenlijke" reputatie. Teveel vriendjes op te jonge leeftijd vinden de wijze heren van de kinderbescherming dus maar niks voor meisjes. Bij jongens is dat allemaal niet zo'n probleem, zij kunnen juist hun mannelijkheid bewijzen door veel vriendinnetjes te hebben.

Volgens de schrijfsters is er dus iets grondig mis met de ideeën die de mensen van de kinderbescherming hebben over vrouwen en meisjes in het bijzonder (daar konden ze wel eens gelijk in hebben). Ze citeren de mening van een "deskundige" die in 1980 nog het volgende beweerde: "De rol van het meisje is in de eerste instantie biologisch bepaald... De vrouwelijke geslachtshormonen beïnvloeden de driften en andere persoonlijkheidskenmerken". Jeetje mina, het komt allemaal door de hormonen, u kunt mij niets kwalijk nemen, het zijn mijn hormonen maar, meneer.

De schrijfsters bepleiten het ter discussie stellen van het idee van bescherming van jongeren, waar jongeren zelf weinig invloed op hebben, en die dus met name voor meiden hele negatieve gevolgen heeft.

Uit: Tijdschrift voor de criminologie, Meisjes en de kinderbescherming: de justitiële controle van de seksualiteit. Door Anne Elzinga en Pauline Naber.

Alan Reeve: een leven in de cel

Alan wordt op 21 oktober 1948 in het Engelse plaatsje Middlesex geboren. Als hij achttien maanden oud is doet zijn moeder een poging tot zelfmoord omdat er niet genoeg geld is om van te eten. Zijn vader is in dienst bij het Britse leger en moet vaak weg. Alan heeft eigenlijk maar één vriend: zijn zeventien maanden oudere broer David. Andere kameraadjes raakt hij altijd snel kwijt omdat het gezin Reeve vaak moet verhuizen, ze moeten zelfs een keer naar Cyprus. Hij haalt veel kattenkwaad uit en steelt af en toe wat, samen met zijn broer. Zijn vader reageert hierop met veel slaan en hard schreeuwen. Dat laatste vindt Alan nog het ergst.

Hyperaktief

Op school staat hij bekend als een lastig iemand. Een dokter zegt dat hij hyperactief is en schrijft chloorpromazine voor, iets dat hij gelukkig nooit genomen heeft. Op zijn rapporten staat doorgaans dat hij intelligent is en goed zijn best doet "als 'ie daar zin in heeft".

Op een dag breken David en hij in het huis van een legerofficier in. Alan gebeurt niets ergs, maar zijn broer moet naar een speciale school. Alan voelt zich nu helemaal alleen gelaten: zijn moeder kan niet veel doen en zijn vader slaat alleen maar. Alan wordt depressief en op school nog veel vervelender dan voorheen; hij slaat zelfs een keer een leraar als deze hem beveelt uit de bijbel voor te lezen, iets dat Alan niet wil omdat hij niet gelovig is. Toen de leraar hem een klap op het hoofd gaf, sloeg Alan terug met zijn stoel. Een tijdje na dit incident komt Alan tijdens z'n krantenwijk zijn broer tegen. Deze is weggelopen van zijn school omdat hij daar mishandeld werd. David heeft geld nodig en ze besluiten dat David Alan neerslaat en z'n geld meeneemt. Alan zou dan zeggen dat hij door een onbekende werd beroofd. Het plan mislukt omdat zijn broer zich verspreekt: David moet nu naar de nog strengere 'Approved School'. Alan besluit weg te lopen en een paar winkels te beroven om zodoende bij zijn broer geplaatst te worden: hij kan niet zonder hem!

Snoepwinkel

Hij steelt 27 pond uit iemands jaszak, koopt een luchtdrukpistool en doet een poging een snoepwinkel te beroven. Dit mislukt omdat de oude vrouw achter de toonbank hem niet serieus neemt. Op zijn "Handen omhoog! Geef me de kas!" antwoordt zij slechts: "Nee, is er verder nog iets van uw dienst?". Hij vraagt een reep chocolade en betaalt die ook nog. De politie is er inmiddels achtergekomen dat hij is weggelopen en is naar hem op zoek. Alan beseft dat hij nog maar weinig tijd heeft en wil een politieman doodschieten. Dat moet toch een misdaad zijn die zwaar genoeg is om bij zijn broer geplaatst te worden, niet? De politie arresteert hem terwijl hij het pistool in zijn hand heeft. Alan is op dat moment dertien jaar en heeft een leven van gevangenisellen vóór zich. Hetgeen waar Alan op hoopte, bij zijn broer geplaatst te worden, gebeurt niet. Dat lukt pas na talloze ontsnappingen uit verschillende tucht-scholen. In de tijd dat hij bij zijn broer is gaat alles goed: hij is rustig, leergierig en beleefd. Dan wordt zijn broer overgeplaatst en het lieve leven begint weer. Alan raakt weer in een depressie en op een dag steekt hij Barry Jackson, een jongen die neerbuigende opmerkingen maakte over

Op 9 augustus 1981 ontsnapte Alan Reeve uit de Broadmoor-gevangenis in Engeland. Op 6 augustus van het volgende jaar schoot hij in Amsterdam een politieman dood toen hij werd achtervolgd. Uit zijn levensverhaal blijkt dat deze moord en ook de moord waarvoor hij in Engeland was veroordeeld de schuld zijn van een falend justitieapparaat. Hieronder volgt een samenvatting van zijn autobiografie, die onder de naam "Notities uit een wachtkamer" bij uitgeverij Lont is verschenen.

mensen die in jeugdgevangenis zaten, in een gevecht dood. Nu gaat hij naar een echte gevangenis. Hij wordt vaak door de bewakers zwaar mishandeld. Veel bewakers zijn lid van het National Front (de Engelse NVU) en bedreigen openlijke flik-

kers onder de gevangenen met verkrachting (ergens in het boek staat beschreven hoe een bewaker zijn broek omlaag doet en tegen een gevangene zegt "als je niet op-past, krijg je dit in je reet!"). Opvallend is dat de beschreven bewakers toch allemaal

hetero's waren, en dat niet-gewelddadige homorelaties tegengewerkt werden: verkrachten mocht wel maar vrijen niet!

Verliefd

In deze periode werd steeds degene waarmee Alan een vriendschapsrelatie had, weggeplaatst. Op één jongen, Allison, werd hij verliefd. Allison was ook de grondlegger van zijn politieke ideeën.

In 1967, toen Alan op valse beschuldiging van moord op een medegevangene drie maanden in een isolatiecel verbleef, begon hij na een zeer diepe depressie Marx en Mao te lezen. Deze boeken inspireerden hem tot het opzetten van een gedetineerdenvakbond: het 'Revolutionair Actie Committee Broadmoor' oftewel RAC(B). Deze organisatie voerde actie tegen de mishandeling in de gevangenis. Alans betrokkenheid hierbij was er ook de oorzaak van dat tot drie keer toe een aanvraag voor voorwaardelijke invrijheidstelling werd afgewezen. Alan werd hierdoor van een gewoon tot een politiek gevangene. In 1981 deed hij toen het enige wat hem nog in Broadmoor te doen stond: hij ontsnapte.

Schuld

Wat kan je nu van het levensverhaal van Alan leren? Volgens mij dat gevangenisstraf geen oplossing is voor een misdaad. In Alans geval was er geen moord gepleegd als maar niet steeds zijn vrienden bij hem weggehaald waren. De justitie is de schuldige van de moorden, niet Alan!

Ik vraag me af wanneer er eindelijk de moeite genomen wordt een alternatief voor de gevangenis te bedenken. Wij zijn tot nu toe fout omdat we niet weten wat met "afwijkenden" aan te moeten, en ze dus maar opsluiten, niet de opgesloten omdat ze "afwijken"! Thomas Moore zei het een paar eeuwen geleden al: "Eerst kweekt ge dieven, en dan hangt ge ze op!" Wanneer stoppen we met het kweken van dieven? Want als een minister-president de belasting voor tien miljoen mag oplichten, als de vice-premier blanco cheques mag uitschrijven en als zelfs een CPN-raadslid zomaar geld kan verduisteren, als zij het allemaal mogen, waarom wij dan niet?

René

Hoe komt u achter de waarheid?

Door 'm te lezen. En dat is de moeite waard. Want de Waarheid brengt zaken aan 't licht die u zelden ergens anders leest. Als u daar benieuwd naar bent, neemt u nu 'n abonnement op de Waarheid.

Ja, ik abonneer mij op de Waarheid. Ik betaal voor de eerste zes weken slechts f 15,-. Zonder tegenbericht blijf ik daarna abonnee. Ik betaal dan f 20,80 per maand (automatische incasso) of f 62,40 per kwartaal (acceptgiro).

NAAM: _____

ADRES: _____

POSTKODE: _____ PLAATS: _____

GIRO: _____

Deze bon in een open envelop zonder postzegel sturen naar: de Waarheid, antwoordnummer 2518, 1000 PA Amsterdam, Tel.: 020 - 26 25 65.

De Waarheid. Daar kan niemand om heen.

ONDERSTE BOVEN

PSP op radio en TV. Op dinsdagen om de veertien dagen zendt de PSP uit op Hilversum 5 van 18.20 tot 18.30 uur. De eerstvolgende keer op 12 november. Op woensdag 4 december heeft de PSP zendtijd op Nederland 2, van 19.12 tot 19.22 uur.

Technologische innovatie. Het nieuwste nummer van 'Arbeid en Bewustzijn' heeft als thema technologische vernieuwing en de ingrijpende gevolgen voor zowel de organisatie van de arbeid, als de inrichting van de samenleving. Het tijdschrift gaat in op de consequenties voor het beleid van de vakbeweging. Het nummer kan worden aangevraagd bij Uitgeverij Konstapel, Postbus 13094, Utrecht, tel.: 030 - 53 40 80.

Meiden. De meidengroep van de Nivon-jongeren organiseert in het weekend van 2 en 3 november een aantal activiteiten rond 'vriendschap'. Wat is een ideale vriend of vriendin, wat betekent vriendschap, bestaan hartsvriendinnen nog? Heb je zin om te komen? Bel NIVON, 020 - 62 60 03.

Namibische vrouwen. Onlangs werd opgericht het Steunpunt SWAPO/Namibische vrouwen. De stichting is opgericht voor steun aan de vrouwen van Namibië bij hun strijd tegen Apartheid en onderdrukking door Zuid-Afrika. Het Steunpunt richt zich op fondswerving. Nadere informatie: Pijperstraat 38, Tilburg, 013 - 55 13 30. Financiële steun via postgiro 5545017 met vermelding van gift.

Budgetagenda. Uitgeverij De Horstink heeft in samenwerking met het Nationaal Instituut Budgetvoorzichting (NIBUD) voor het komend jaar een 'budgetagenda' samengesteld. Naast de gebruikelijke ruimte voor notities, adressen en persoonlijke gegevens bevat deze agenda een handig invulschema voor uitgaven en inkomsten, waarin maandelijks de begrote en de werkelijke gegevens naast elkaar gezet kunnen worden. Daarnaast in deze agenda tientallen tips op financieel gebied, informatieve artikelen voor alle inkomensgroepen. In de boekhandel f 12,90 (232 pag.), bestellen door overmaking van f 14,90 naar postgiro 299050 van De Horstink, Postbus 400, Amersfoort met vermelding van budgetagenda.

El Salvador Bulletin. De gezamenlijke El Salvador-komitees in ons land geven sinds een half jaar een eigen bulletin uit. Deze uitgave is het eerste resultaat van de langzaam gegroeide samenwerking op landelijk niveau tussen de komitees uit Amsterdam, Eindhoven, Haarlemmermeer, Den Haag, Leiden, Rotterdam, Tilburg, Utrecht en Wageningen. Het bulletin gaat tienmaal per jaar verschijnen, kost f 27,50 per jaargang en kan worden besteld via postgiro 49455 t.n.v. M. v.d. Wilden o.v.v. 'Bulletin'. Nadere info: Postbus 671, Utrecht.

Onthullend. Het 'Fascisme Onderzoek Kollektief' publiceerde onlangs haar eerste 'onthullende' brochure over de Nederlandse Volksunie. Het kollektief, dat kortweg door het leven gaat als FOK, legt zich er op toe om materiaal te verzamelen over extreem rechts en dat in de publiciteit te brengen. Het FOK publiceert regelmatig materiaal in Afdruk, het anti-fascistisch maandblad. De brochure over de NVU brengt voor het eerst een aantal interne stukken van de bestuursvergadering in de openbaarheid, waaruit blijkt dat de komende verkiezingscampagne financieel wordt ondersteund door de erven Heerma. De brochure kost f 5,50 en is te koop bij de goede boekhandel. Nadere info: Postbus 10748, 1001 ES Amsterdam, tel.: 020 - 93 62 11.

Nairobi. Het CPN-vrouwenoverleg organiseert op zaterdag 9 november een open dag over de Vrouwenkonferentie die onlangs in Nairobi plaats-

vond. Dia's, discussie en spreeksters over seksueel geweld, prostitutie, vrouwenhandel en ontwikkelings-samenwerking. Aanvang 11.00 uur bij CPN, Hoogte Kadijk 145, Amsterdam, info: 020 - 23 97 04 (Anneke Teunissen).

Oproep. Dezer dagen zijn PSP'ers in het hele land bezig verkiezingsprogramma's voor de raadsverkiezingen '86 te schrijven. De Werkgroep Arbeid en Inkomen van de partij wil graag in het bezit komen van de hoofdstukken Sociaal-Economisch uit die programma's, om daarmee te kunnen dienen als steunpunt voor die afdelingen of raadsfrakties van de PSP (of combinaties) die moeite hebben met het schrijven van dat onderdeel. De landelijke werkgroep zal daartoe op basis van de binnenkomende teksten een bulletin samenstellen. Afdelingen die willen meewerken (of behoefte hebben aan dat bulletin) kunnen zich wenden tot: PSP-WAI, Kees v.d. Putten, Postbus 700, Amsterdam.

Geen vruchten van Apartheid. Het Komitee Zuidelijk Afrika is, na de succesvolle actie tegen de Krugerrand, gestart met een actie tegen de import van Zuid-Afrikaans fruit. Zuid-Afrika maakt op dit moment een ernstige economische crisis door, het land is daarom op dit moment extra kwetsbaar voor sancties. De actie van het Komitee zou daarom binnen korte tijd tot resultaten kunnen leiden. Al voor de start van de actie zegden Ahold (Albert Heijn en Alberto's) en Vendex Int. (V&D, Edah, Grosso) tot geen Zuid-Afrikaanse producten meer in te kopen, te verwerken of te verkopen. Ondersteun deze actie, controleer winkels in uw omgeving op aanwezigheid van Zuid-Afrikaanse producten en meldt dat aan het KZA. Affiches, folders en stickers; Komitee Zuidelijk Afrika, O.Z. Achterburgwal 173, Amsterdam, 020 - 27 08 01.

Kalender. Na onderbreking van een jaar heeft het Medisch Komitee Nederland-Viet Nam voor 1986 weer een fotokalender uitgegeven met dertien foto's van de fotografe Els van den Boorn, die zij in april '85 in Viet Nam maakte. De kalender geeft een beeld van het dagelijkse leven in het land. De uitvoering is op groot formaat 35 x 37,5 cm in zwart/wit. Prijs f 12,50. Bestellen door overmaking van f 16,75 (incl. porto) door storting op postgiro 1090400 t.n.v. Medisch Komitee te Amsterdam met vermelding van 'kalender 1986'. Nadere informatie: Weteringschans 32, Amsterdam, 020 - 27 04 11.

BONK in Bedrijf. Het samenwerkingsverband Burgerlijke Ongehoorzaamheid en Non-Koöperatie (kortweg BONK) publiceerde vorige maand haar tweede 'bedrijvenkrant', die evenals de eerste in diverse bedrijven gratis zal worden verspreid. Middels deze krant wordt propaganda gemaakt voor niet-samenwerkingsacties tegen de dreigende plaatsing van kruisraketten. In de krant een artikel over het standpunt van de PvdA ('Wat is het Nee van de PvdA waard?'), een interview met een Fokker-werknemer, een verhaal over het oorlogsverleden van Philips. De krant kost f 0,75 en kan worden besteld door overmaking van f 2,35 naar postgiro 4926835 t.n.v. M. Kant met vermelding van 'Krant nr. 2'. Nadere info: BONK, Postbus 11127, Amsterdam, 020 - 86 51 34.

Miljoenen zijn tegen. Sinds een jaar of twee bestaat de stichting 'Miljoenen zijn tegen', die de eventuele plaatsing van kruisraketten vanuit een juridisch oogpunt bekijkt: immers, als die kringen in ons land worden geplaatst heeft een vreemde mogendheid - de USA - de zeggenschap over het gebruik van de wapens. Enige tijd geleden kwam de Raad van State in een advies tot de konklusie dat plaatsing niet in strijd is met de grondwet. Nu heeft een jurist in opdracht van de bovengenoemde stichting een brochure geschreven waarin wordt ingegaan op dat Raad-van-State-advies. Hij komt daarin tot de konklusie dat de plaatsing in strijd is met onze konstitutie en dat voor plaatsing een tweederde meerderheid in de Kamers nodig is. De brochure kost f 15,- (incl. porto) en kan worden besteld door storting op postgiro 3539489 t.n.v. N. van Holst:Zeist met vermelding van 'brochure Miljoenen'. Nadere info: Postbus 278, Bilt-hoven.

ELVAS opgeheven? De Stichting Landelijk Vrijwilligers Activiteiten Centrum, kortweg bekend als ELVAS, wordt bedreigd met opheffing. Minister Brinkman heeft besloten de subsidie aan ELVAS per

OLYMPISCHE SPELEN?

1 januari a.s. stop te zetten. ELVAS ondersteunt al jaren vrijwilligersorganisaties, zoals landenkomitees, de vredesbeweging, Jongeren tegen Racisme, homogroepen, vrouwenorganisaties, de Meidentelefoon, milieu-activisten, buitenlanders, Derde-Wereld-organisaties e.d., met sekretariaatswerkzaamheden, druk- en stencilfaciliteiten, scholingsmateriaal over publiciteitsbeleid, het maken van een eigen krant en affiches en nog veel meer. ELVAS is daarom onmisbaar. ELVAS is een kaartenactie gestart, die een protest aan individuele Kamerleden wil laten horen. Nadere info: ELVAS, Matthieu Karel, Postbus 4098, Amsterdam, 020 - 92 50 50.

Star Wars. Het nieuwste nummer van Wetenschap & Samenleving heeft als thema 'Star Wars', het militaristische project waarvoor de Verenigde Staten voor de periode eind '84-eind '89 zo'n zesentwintig miljard dollar hebben uitgetrokken. In dit themanummer van W&S een verslag van het Kamerdebat over Star Wars, een overzicht van de technische eisen die aan verschillende lasersystemen moeten worden gesteld en nog veel meer, waaronder een zestal commentaren van vertegenwoordigers van TNO, Icto, IKV, VVD, PvdA. Prijs f 10,-. Bestellen: VWW, Oude Gracht 80, 3511 AT Utrecht, 030 - 32 21 80.

Dienstweigeren. De Vereniging Dienstweigerers organiseert op zaterdag 16 november een landelijke aktiedag onder het motto 'De beuk erin', als protest tegen de slechte positie van dienstweigerers. Sinds de massale stakingsacties van '79 en '81 is er nog niet veel verbeterd aan de erkenningsprocedure, de arbeidsplaatsen, de lengte van de vervangende dienst, enzovoorts. Nadere info: VD, Postbus 4802, Amsterdam, 020 - 68 09 99.

Gratis cultuur. Tip voor meer- of minderjarige echte minima: de ABN geeft een museumkaart '86 (normale prijs f 20,-) gratis weg aan nieuwe spaarders die een spaarrekening openen met een eerste inleg van f 2,50 (dat bedragje kun je later natuurlijk gewoon weer opnemen). De actie van deze bank loopt tot 15 november. Wil je de ABN met de actie dwingen geld te onttrekken uit haar investeringen in Zuid-Afrika, dan moet je dus snel zijn. Bij het openen van een rekening moet je een paspoort of rijbewijs meenemen. Bij de museumkaart krijg je een lijst van Nederlandse musea kado.

Noord-zuid

In juli 1985 werd te Nairobi het 'VN-Decennium van de Vrouw' afgesloten. De centrale thema's waren Gelijkeid, Ontwikkeling en Vrede. Dat leverde in brede kring veel discussiestof op, over de uiteindelijke balans van deze tien jaar – is de positie van vrouwen in de wereld verbeterd of achteruit gegaan? – en in mindere mate over de vraag naar de onderlinge samenhang van de thema's. De algemene bevinding is dat de ongelijkheid is toegenomen en dat het zicht op vrede (in de wereld is verminderd.

Zowel op internationaal niveau (Noord-Zuid) als op nationaal niveau zijn de verschillen tussen arm en rijk, mannen en vrouwen vergroot, de onevenredige arbeidsverdeling is blijven bestaan, evenals de sekse-hierarchie in de menselijke relaties. De positie van de vrouwen is verslechterd door de internationale monetair en economische ontwikkelingen, door het landbouwbeleid. Maar ook door de vervlechting en wederzijdse versterking van de Oost-West- en de Noord-Zuid-problematiek, in het bijzonder van de wapenwedloop en de militarisering.

De Henk Lankhorststichting (HLS) van de PSP organiseerde drie landelijke studiedagen over deze problematiek, op 18 mei j.l. te Groningen, op 15 juni in Utrecht en op 21 september in Zwolle. In *Groningen* stond de vraag naar een nieuwe visie op ontwikkeling centraal, in *Utrecht* de samenhang met de vredesproblematiek, en in *Zwolle* tenslotte werd gezocht naar een – voorlopige – afronding en naar beleidsaanbevelingen.

Aan de studiedagen werd actief deelgenomen door vooral vrouwen uit Surinaamse en Antilliaanse organisaties, vrouwen uit de derde wereldbeweging, de groep Vrouwen en Ontwikkelingsbeleid, de Landelijke Boerinnen Belangen, vredesvrouwen, wetenschapsvrouwen, vrouwen uit CPN en PvdA en vrouwen en mannen uit de PSP en HLS.

In de discussiebijdrage van de HLS voor de eerste dag werd ingegaan op de filosofie en het mensbeeld achter ons ontwikkelingsbegrip, gevolgd door een formulering van dat begrip in de zin van *sociale emancipatie*. Vrouwen zijn het minst toegekomen aan die ontwikkeling – het zichzelf worden en zelfbeschikking om samen met anderen een leefwaardige samenleving te creëren. Voor het begrijpen van de wereldwijde diskriminatie dient men te letten op de ongelijke machtsrelaties en op de wijze van uitoefening van macht en geweld. Op de dag in Groningen werden de denkbeelden getoetst aan de concrete situatie van vrouwen in *Zambia* en de *Nederlandse Antillen*. In de discussie was veel aandacht voor het belang van vrouwen in de *landbouw*; het zijn vooral vrouwen die de bevolking van voedsel voorzien en als eersten met de gevolgen van de economische en financiële crisis te maken krijgen. Dat

geldt ook voor de boerinnen en tuindersvrouwen in Nederland. Er werd gepleit voor een ander landbouwbeleid in Nederland en in de EEG, omdat de derde wereldlanden op dit gebied erg afhankelijk zijn van de voor hen ongunstige internationale marktverhoudingen.

Er is lang gesproken over de obstakels die van vrouwen de participatie belemmeren in de besluitvormende organen, en over de vraag hoe te reageren op toenemende marginalisering van vrouwen. Dat we vanuit Nederland daar zelf toe bijdragen blijkt in de ongelijkwaardige relatie met de Nederlandse Antillen in koninkrijksverband. In een brief aan de Tweede Kamer vroegen we ook daarom spreekrecht voor de Antilliaanse delegatie op de vrouwenconferentie in Nairobi.

Taboes

Op de tweede studiedag stond *samenhang met de vredesproblematiek* centraal. Er heersen op dit punt merkwaardige maar hardnekkige taboes. Zo schijnt de Oost-West-tegenstelling een mannenaangelegenheid te moeten blijven: heel schematisch gesteld bleek op de voorbereidingsconferenties, dat de Oostbloklanden, inclusief de vrouwelijke woordvoerders, ervan uit gaan dat er bij hen geen vrouwenproblemen bestaan, de Westerse landen ontkenden op hun beurt de ongelijkheid tussen Noord-Zuid. Tegen de zin van veel vrouwen in de Derde Wereld werd, ondanks sterk aandringen, aan het Noord-Zuid-vraagstuk geen prioriteit gegeven.

In het discussiestuk werd ingegaan op de samenhang tussen onderdrukking en sek-

sueel geweld in de Derde Wereld en de grote verbreiding van het *strukturele geweld*, dat de *machtsongelijkheid* tussen rijk en arm, mannen en vrouwen, bestendigt en vergroot en daardoor de grootste bedreiging van de vrede vormt. Op deze dag werden bovengenoemde denkbeelden getoetst aan de concrete situatie van Surinaamse vrouwen. Waarbij opviel dat Nederland in 1969 nog rechtstreeks het recht op zelfbeschikking van vrouwen schond door steun te onthouden aan programma's over geboortebepaling. Vrouwen zijn ook nu vooral de dupe van de boycot van Suriname door Nederland. Machtsrelaties, theoretisch hebben we er nog niet zo veel zicht op. Praktisch des te meer, althans de vrouwen in hun overlevingsstrijd in de derde wereld, zij blijken heel creatief te kunnen zijn bij het doorbreken van macht en geweld. Er is gepraat over machtsstructuren en over de verhouding van machtsrelaties tussen mensen en die tussen staten. Er is sterk gepleit voor *geweldloosheid* volgens criteria die zijn ontwikkeld in de vrouwenbeweging, namelijk van gelijkwaardigheid en eigenheid. Macht als kracht om je doelen te bereiken, doorbreken van macht van de vanzelfsprekende rolverdeling, gebruik van de machtsmogelijkheden die de structuur ons biedt.

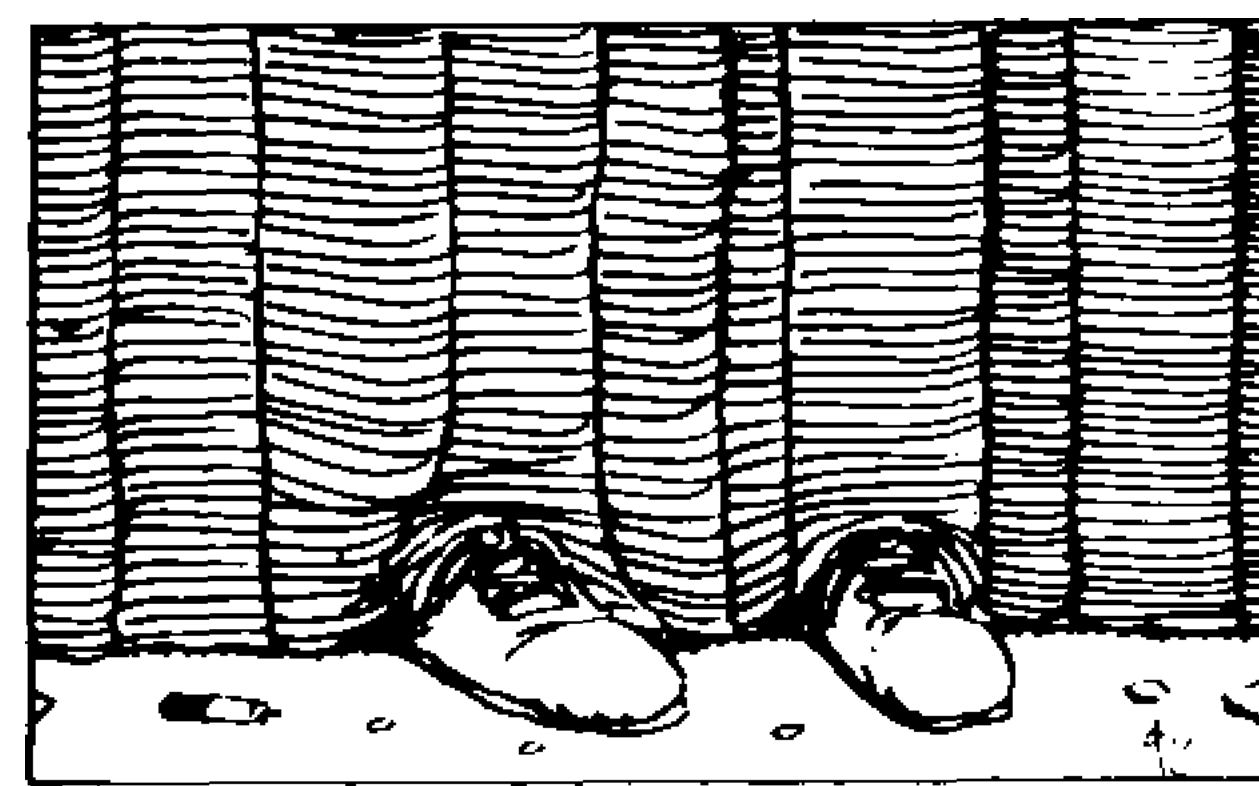
Kritiek

De laatste dag – te Zwolle op 21 september – was een voorlopige afronding waarbij het vooral ging om het opstellen van beleidsaanbevelingen. Dat is maar ten dele gelukt en dat kon ook haast niet anders. De deelnemers uit de acht aanwe-

zige organisaties waren het eens over de nadruk op de samenhang tussen de gelijkeids-, ontwikkelings- en vredesproblematiek. De HLS kreeg met haar poging tot een integrale benadering en aanpak naast waardering ook kritiek. Vooral de stap van de onafgeronde inhoudelijke discussie naar concrete beleidsaanbevelingen bleek te groot. Er werden in Zwolle vragen geformuleerd over de verhouding tussen de Noord-Zuid- en de Oost-West-problematiek en er vond een inhoudelijke discussie plaats over sociale emancipatie, androgynie, zelfbeschikking en de relatie tot vrede. Er was die dag een belangrijke inbreng van vrouwen, die de slotconferentie te Nairobi hadden bijgewoond; uit Suriname afkomstige vrouwen, vrouwen van de Stichting Nairobi, en van de groep Vrouwen en Ontwikkelingsbeleid. In Nairobi hadden de vrouwen uit de Derde Wereld weinig aandacht voor strategieën die hier ontwikkeld worden en die zich richten op de Overheid. Het sleutelwoord was daar "netwerk". Het versterken van de niet-gouvernementele organisaties en vrouwengroepen kreeg de hoogste prioriteit, gevoed door een gevoel van solidariteit. En er moet meer ruimte komen voor *kulturele participatie* van vrouwen. Uit de HLS werd benadrukt dat de sociale emancipatiegedachte niet zozeer een strategisch dan wel een filosofisch uitgangspunt is die moet leiden tot andere keuzes in het beleid en tot andere aanpak van de ontwikkelingsproblematiek.

De lijst van aanbevelingen vormt een voorlopig begin. De inhoudelijke discussies worden voortgezet in kleine kring.

IETEKE WITTEVEEN
JAAP SPELBERG

ACHTER HET GROENE GORDIJN

Sinds jaar en dag keerde de PSP zich tegen de bede, die de Troonrede steeds godsvruchtig afsloot. In een vlag van radicale verstandsverbijstering besloot de partijraad van de PSP onlangs, dat elke kongresganger de 'Internationale' moet zingen, alvorens zich thuis de wonden te likken over de geleden politieke nederlaag. Laat ik het over serieuze zaken hebben.

De ex-minister van defensie van Frankrijk. Hernu, wordt op het kongres van de Franse Socialistische Partij met applaus ontvangen, niet ondanks, maar omdat hij een Greenpeace-schip had laten zinken en een dode veroorzaakte. Staatsterrorisme toegejuicht. Thatcher sluit het kongres van de

Engelse konservatieven af met een oproep 'to roll back the frontiers of socialism' (terug te dringen de frontlijnen van het socialisme) en roept de 'wetsgetrouwe bevolking' op de zwarte onrust in de steden te smoren. Geklap voor ideologisch staatsgeweld. De VS kaapt een vliegtuig met Palestijnen erin en klopt zichzelf op de borst. Staatspiraterij goedgepraat. Nederland betreurt de Greenpeace-dode en doet niets. De

Nederlandse regering wil terug naar het eerzame dorpsleven van onderling hulpbetoon en sociale controle en zet een 'big smile' op, als zij Thatcher ziet. Nederland keurt de piraterij van de VS af en zendt nog meer wapens naar het buitenland, zodat het straks nog spannender op het TV-journaal wordt. Nederland doet niet mee aan de 'Star Wars' van Reagan, maar wil een hartstikke eigen Star Wars-programma. Nederland is niet voor een anti-vrouwendiskriminatie-artikel in de wet, want dat is tegen de vrijheid van meningsuiting. Wie nog geen terrorist(e) is, wordt het op den duur wel. Jammer genoeg geloven ze bij de PSP nog in verkiezingen en zingen ze daar nog de 'Internationale'.

CHRIS HUINDER

BEVRIJDING

JAARGANG 28

NUMMER 11

SEPTEMBER 1983

PRIJS 1,50

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

BEDANKT, LUBBERS

KOMMENTAAR

Burgerlijke ongehoorzaamheid

"Wat scheef is wordt niet recht door lang scheef te zijn", schreef de rechtsgeleerde Clara Meijer-Wichmann in 1930. Met de wapenwedloop is het al tientallen jaren scheef, welke argumenten er ook aangevoerd worden om deze scheve, zelfs levensgevaarlijke situatie recht te praten.

Tegen de beslissing om kruisvluchtwapens in Nederland te plaatsen hebben de PSP-kamerleden, Piet de Visser (PvdA-kamerlid) en anderen op initiatief van het samenwerkingsverband 'BONK' tot burgerlijke ongehoorzaamheid opgeroepen. In ieder geval is de discussie, die daarover in en buiten het parlement ontstond heel wat zinvoller dan het publieke debat van vlak daarvoor: mag je met je rug naar Lubbers toestaan, als je die op je bijeenkomst om driedriekwart miljoen handtekeningen tegen de kruisvluchtwapens aan te bieden, uitgenodigd hebt? Dat is toch alleen maar een flauwe discussie over een fatsoensnorm, over onburgerlijk gehoorzaam zijn. Bij die discussie richtten velen zich nog naar het wonder, dat Lubbers zou geschieden. Maar Lubbers bleek geen wonderdoener te zijn, maar een politikus, die willens en wetens een besluit nam om kruisraketten te plaatsen tegen de uitdrukkelijke wens van de meerderheid van de bevolking in. Een wens, die die meerderheid in talloze akties in een reeks van jaren naar buiten gebracht had en die bij velen een zware emotionele en psychische wissel had getrokken.

Ten lange leste, na al die akties gedurende al die jaren een oproep tot burgerlijke ongehoorzaamheid. Het kabinet en de rechtse partijen fulmineerden. De PvdA en de CPN wierpen zich op als de verdedigers van de democratie. Alsof het met deze oproep zou gaan om een strijd van democratie tegenover anarchie. Of, zoals de strijd tegen de plaatsing ook wel gezien wordt, als een strijd van een gewetenloos regeringsbesluit tegenover het heilige individuele geweten, van laaghartige politiek tegenover hoogstaande morele principes; alsof het om een strijd tegen het geweldsmonopolie van de staat zou gaan. Nee, heren en dames, die zo graag burgerlijk gehoorzaam willen zijn, het gaat om de sociale en politieke rechtvaardigheid en rechtmatigheid van een belangrijk regeringsbesluit. We gaan niet uit van de laaghartigheid en doortraptheid van de regering. Het is niet een strijd van het goede tegen het kwade, van de zuiverheid van de bevolking tegenover het perfide van de regering en de politiek.

Een oproep tot burgerlijke ongehoorzaamheid vindt plaats, als een regering zich afsluit voor hevig maatschappelijk verzet tegen een van haar belangrijke beleidsbeslissingen. In die zin werkt burgerlijke ongehoorzaamheid als een middel om de verstopte kanalen van inspraak en medezeggenschap schoon te spoelen. De oproep is geen middel om hier en nu de

parlementaire democratie om zeep te helpen, maar om haar juist in stand te houden met de mogelijkheid haar verder te ontwikkelen. Andree van Es wees in de Kamer bij het verdedigen van deze door haar mee-ondertekende oproep naar Mahatma Gandhi. De minister van justitie Korthals-Althes antwoordde, dat Gandhi in een heel andere tijd leefde, onder Brits kolonialisme, en dat dus het verwijzen naar hem onterecht was. Maar het is niet van belang hoe verschillend de situatie in het parlementaire Nederland van nu en het gekoloniseerde India van toen is, maar van belang is de overeenkomst: een regeringsbeleid, dat in het geheel geen rekening houdt met de wezenlijke verlangens van een groot deel, zo niet het grootste gedeelte van de bevolking. En daarvan is in het Nederland van nu met de regeringsbeslissing om kruisvluchtwapens te plaatsen sprake. Het is opvallend om te zien, hoe slecht door regeringsleiders geluisterd wordt. Niet alleen inzake de kwestie van de kruisvluchtwapens. Ook inzake de oproep tot burgerlijke ongehoorzaamheid zelf. Daarin staat: de akties zullen openbaar en gewelddoos zijn. Niets rechtvaardigt dan ook om te denken, dat met deze akties de fundamentele van de democratie onderuitgehaald worden. De oproep is zo braaf-burgerlijk als maar zijn kan en past in de beste tradities om de inspraak van de bevolking uit te breiden. De een zal burgerlijk ongehoorzaam zijn, omdat zijn geweten het gebiedt. Een ander, omdat zij de strijd tegen de kruisraketten om politieke redenen verder wil voeren. Een derde vanwege de morele gerechtvaardigheid daartoe. Wat ook de reden daartoe moge zijn – en ze zijn allen legitiem – het gaat bij deze oproep om een zo effectief mogelijke strijd tegen de plaatsing van kruisraketten, tegen de wapenwedloop.

Parlementaire democratie wordt hierbij niet gezien als een volmaakte situatie. Zij wordt gezien als een geheel van regels en wetten, dat van alle kanten voor verbetering vatbaar is. Zo vat de regering zelf parlementaire democratie ook op, als zij jarenlang een staatskommissie-Biesheuvel aan het werk zet om na te denken over de wenselijkheid van invoering van het referendum, van gekozen burgemeesters en van verkiezing van een kabinetsformateur door het parlement. Zo wordt parlementaire democratie door ons ook opgevat: als een historisch zich ontwikkelend middel, dat ten dienste van de bevolking staat om uitdrukking te geven aan sociale rechtvaardigheid en aan de meest wenselijke politieke organisatie van de samenleving. Parlementaire democratie is niet het monopolie van de regering en van politici. Inzake de beslissing van om kruisvluchtwapens te plaatsen is de parlementaire democratie echter eenzijdig als middel van geweld tegen gerechtvaardigde verlangens van een groot deel van de bevolking door de regering ingezet. Daarom wordt door BONK, de PSP en anderen tegen dit ongerechtvaardigde overheids geweld

opgetreden.

De oproep is een instrument van voorwaartse geweldloze verdediging tegen dit geweld van de overheid, dat zich in de vorm van democratie aandient. Zij die de oproep ondertekenden willen geen tot stilzwijgen gebrachte slachtoffers van de regeringsbeslissing zijn. Zij willen zich buitenparlementaire situaties scheppen om het geweld van de overheid terug te dringen, om de genomen beslissing terug te draaien.

De PvdA en de CPN stelden, dat de oproep te vroeg kwam. Er zouden nog tal van parlementaire mogelijkheden zijn om de beslissing ongedaan te maken. Die zijn er ook. Het parlement kan in theorie nog het plaatsingsverdrag met de VS afwijzen. De regering kan in theorie weigeren van een goedgekeurd verdrag de VS-regering op de hoogte te stellen, zodat het verdrag niet in werking treedt. Maar dat alles zijn theoretische mogelijkheden. Verzet van de bevolking tot het burgerlijk-ongehoorzame toe kan ertoe bijdragen, dat die theoretische mogelijkheden ook echt benut worden. Het zou al te dol zijn om de bevolking tot rust en kalmte aan te manen en om haar met het partijpolitieke lokaas van aanstaande verkiezingen koest proberen te houden, omdat het parlement nog spreken moet. Op die wijze wordt het perspectief op sociale politieke en sociale veranderingen – bijvoorbeeld op het terrein van de wapenwedloop – achter de horizon geschoven. Juist in dit soort cruciale vraagstukken van bewapening zou het democratische besluitvormingsproces ten volle ontwikkeld moeten worden. Wie zich alleen verlaat op de mogelijkheden van de parlementaire guerrilla, offert de bevolking op op het altaar van de parlementaire democratie. Een onnodig en zinloos offer.

CHRIS HUINDER

INHOUD

DE LIJSTREKKER	
een debat	pag. 3
KRUISRAKETTEN	pag. 8
IN MEMORIAM	
Henk Hoogen	pag. 9
GEHANDICAPTEN	
emancipatie via bloembollen	pag. 10
ZIEKENFONDS EN VOLKSVERZEKERING	
het paard van Troje	pag. 11
TITIA VAN LEEUWEN	
een volledige baan	pag. 12
OPWINDEND	
brievensbus	pag. 13
ONDERSTEBOVEN	pag. 15
WOONKONSUMENTEN	
bliksemafleider	pag. 16

Het volgende nummer verschijnt begin januari 1986

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt maandelijks

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad': Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Henk Branderhorst,
Geert Dekker, Rob van Hilten,
Chris Huinder, Roel Sandvoort,
Annelies Schutte, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een
half jaar (opgave uitsluitend schriftelijk
of telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-;
1-2 pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-;
1,8 pag. f 135,-. Overige tarieven op
aanvraag; korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm. per kolom.

Lay-out: Hollandse Hoogte/Amsterdam

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

DE LIJSTTREKKER

Deze dagen publiceerde het Partijbestuur van de PSP de namen van de PSP-leden die kandidaat zijn voor de lijst van de partij bij de Kamerverkiezingen van mei 1986.

Vier namen werden door de afdelingen van de partij het vaakst genoemd: *Titia Bos*, *Henk Branderhorst*, *Andrée van Es* en *Fred van der Spek*. Alle vier bereid voor de hoogste plaats: het lijsttrekkerschap. Reden voor de redactie van dit blad hen uit te nodigen voor een debat. Maar helaas, ze waren allen zo druk bezet dat er geen tijdstip was te

vinden waarop ze rond één tafel te krijgen waren. En daarom zonden we hen een serie van vijf vragen, over hun achterban, over hun visie op de partij, over het vormen van werkbare meerderheden, de prioriteiten bij het Kamerwerk en hun visie op de relatie tussen de brede maatschappelijke bewegingen en radicale partijen.

Na de antwoorden in eerste instantie stelden we hen nog in de gelegenheid een korte reactie op de bijdragen van hun opponenten te geven. Want zo werd het dan toch nog een beetje een écht debat.

Heb je enig idee waarom zoveel afdelingen je kandidaat hebben gesteld? En wat is, in dit verband, jouw beeld van je achterban?

Titia Bos: De redenen waarom ik vanuit de afdelingen kandidaat ben gesteld, zullen uiteenlopen. Sommige afdelingen zullen afgaan op wat ze van mijn ervaring, o.a. in de partij, weten. Andere afdelingen hebben misschien zorgvuldig mijn opstelling in discussies gevolgd en zijn het daarmee ongeveer eens. Weer andere afdelingen lezen af en toe met zoveel ergernis de kolumns in 'Bevrijding', dat ze hopen dat ik daar geen tijd meer voor heb als ik in de Tweede Kamer zou zitten.

Henk Branderhorst: Waarschijnlijk heeft een oproep uit de kring van de radicale vredesbeweging om mij op een verkiesbare plaats te zetten een rol gespeeld. Daarnaast lijkt het me niet ondenkbaar, dat mijn kandidatuur wordt gezien als een garantie voor een loyale uitvoering van het Utrechtse kongresbesluit. Natuurlijk zal iedereen die voor de PSP in de Kamer komt zich aan dat besluit te houden hebben, maar het is niet zo'n gekke gedachte, dat daaronder dan in elk geval mensen behoren te zitten die ook op het kongres voor dit besluit hebben gepleit.

Tja, 'je' achterban. Ik weet eigenlijk niet, of je daar wel in die termen over moet praten. 't Klinkt me te 'persoonlijk'. Wat er zich de laatste tijd zo afspeelt in de partij, gaat me veel te veel op de persoon en te weinig op de zaken waar het om gaat. Misschien kan ik er het beste zo op reageren: onder de PSP'ers die niet mee wilden gaan met de 'Doorbraak', maar voor een zelfstandige PSP staan, is er natuurlijk een grote groep die heel goed beseft dat de politieke verhoudingen van vandaag niet perse die van morgen moeten/kunnen zijn. Ze zijn dan ook best bereid samenwerkingsverbanden aan te gaan – met sociale bewegingen, met andere linkse partijen – maar ze zien die samenwerking als een proces dat stap voor stap gerealiseerd moet worden. Eerst op concrete punten en als dat lukt, wellicht in een verder stadium verdergaand. Diepgaande verschillen van inzicht ten aanzien van bij voorbeeld de rol van de staat, het dragen van regeringsverantwoordelijkheid, het militaire apparaat en zo nog wat zaken zijn nog steeds realiteit en dat verander je niet zomaar van de ene dag op de andere. Maar de wil, de openheid om tot verbreding te komen is er wel. Nou, die groep in de PSP heeft in mij wellicht een representant van haar ideeën gezien en dat zou je dus 'm'n' achterban kunnen noemen.

Andrée van Es: Ik ga ervan uit dat ik geen 'achterban' heb. Ik ben geen 'leider'. In elk

EEN

geval maak ik geen deel uit van een stroming die het alleenrecht opeist voor de lijn van de PSP, daarmee anderen diskwalificerend. In de PSP hebben altijd diverse stromingen bestaan, die ook nog verschillen al naar gelang het onderwerp waar het over gaat. Afdelingen die mij kandidaat hebben gesteld, hebben zich wellicht laten leiden door mijn feitelijke optreden als Kamerlid de afgelopen jaren, gekoppeld aan mijn opstelling dat het de moeite waard blijft om met die verschillende stromingen door te gaan in de PSP. De eerlijkheid gebiedt te zeggen, dat een aantal afdelingen mij kandidaat hebben gesteld om in de toekomst meer politieke ruimte te creëren voor samenwerking met de PPR en CPN.

Fred van der Spek: Omdat zij vinden dat er behoefte bestaat aan een partij als de PSP met haar revolutionaire standpunten

van ontwapening en socialisatie, dat de kracht en betekenis van de PSP ligt in het compromisloos vasthouden aan deze unieke beginselen en dat ik in staat ben aan deze vastberadenheid beargumenteerd uitdrukking en gestalte te geven. Ik denk dat zij vinden, dat de PSP een overbodige organisatie wordt, wanneer zij gaat sjoemelen met deze hoofdpunten en zelfs niet de indruk daarvan moet worden gewekt. Voorts dat ik persoonlijk zo overtuigd ben van de noodzaak van socialisme en pacifisme, dat ik in staat ben deze overtuiging uit te dragen en daarvoor wervend op te treden. Verder dat zij met mij van mening zijn dat de zogenaamde rechtsorde in Nederland in hoofdzaak is toegesneden op het handhaven van onrechtvaardige machts- en bezitsverhoudingen en dat de PSP dus nooit in de positie mag komen om die rechtsorde met behulp van de repressie-apparaten van de

Staat te moeten verdedigen tegen hen die er terecht tegen ageren. Dit alles geeft tegelijk een beeld van mijn zogenaamde achterban.

Wat is jouw visie op de huidige situatie in de partij? Wat kunnen we verwachten met jou aan het roer van de fractie?

Titia Bos: Het lijkt soms een arbeidsintensieve en energieverblindende bezigheids-therapie waarmee in de partij 'de' samenwerking wordt bediscussieerd. Helaas verdwijnen inhoudelijke debatten daardoor naar de achtergrond. Naar mijn idee zou de inhoudelijke uitwerking van belangrijke onderwerpen (pacifisme, openbare 'orde' en racisme, maar ook sociaal-economische vraagstukken en het spanningsveld tussen bijvoorbeeld een eis om verkrachters op te sluiten en onze ideeën over strafrechtspleging) voorop moeten staan.

Overigens is in mijn opvatting een fractievoorzitster niet de roergangster van de partij, al wordt dat door de buitenwereld wel eens zo gezien.

Henk Branderhorst: Deze vraag heb ik hiervoor eigenlijk al wel bij benadering beantwoord. Maar er valt nog wel wat over

De PSP-fractie tijdens het kruisraketten-debat van juni '84

te zeggen. De tegenstellingen in de partij – die nu bijna helemaal worden opgehangen aan 'Andree' of 'Fred', worden, naar mijn idee, tot in het absurde doorgetrokken. Je wordt er koud van als je in het laatste nummer van "Socialistisch Perspektief" ('t scholingstijdschrift van de PSP) het "spektarisme" ziet belicht. Aan de andere kant geldt hetzelfde ten aanzien van Andree van Es – ik vind het absurd als ik haar de PvdA in hoor praten. Ik wil de visie-verschillen niet verdoezelen, maar zowel het gedachtengoed van Fred, als dat van Andree horen in de partij en hebben er altijd deel van uitgemaakt. In de PSP is er altijd sprake geweest van een wankel evenwicht op dat punt, het is als het ware ons handelsmerk. Dat het nu zover is gekomen dat zij elkaar uitsluiten, vind ik van de gekke. Ik kan me ook niet aan de indruk onttrekken, dat ze beiden worden meegeleurd door de stroom van de eenmaal ingenomen posities. En het desastreus daarvan is dat de partij daarmee aan de rand van een scheuring wordt gebracht. Het 'roer' van de fractie – dat is iets, wat ik in eerste instantie niet nastreef. Om talloze redenen zou het voor de partij veel beter zijn als een van de zittende Kamerleden de lijst aanvoert. En een keuze voor Fred mag dan niet betekenen dat de PSP zich voor nu en altijd isoleert van de rest van radikaal links, zo min als de keuze voor Andree kan betekenen dat het besluit van Utrecht de nek wordt omgedraaid. Pas als de keuze voor een zittend Kamerlid niet te realiseren is (of zo'n keuze tot gevolg heeft dat de partij breekt) ben ik bereid kandidaat voor de 1e plaats te zijn. Mocht zo'n situatie zich voordoen dan zou ik – met de komende fractie – alle zeilen willen bijzetten om in het parlement en de eigen radikaal pacifistisch-socialistische identiteit van de PSP vorm te geven en meerderheden te zoeken, en daartoe samenwerking aan te gaan, voor stappen in de richting van een samenleving zoals wij die ons voorstellen: zonder geweld, uitbuiting, onderdrukking en diskriminatie.

Andree van Es: In de partij dreigt een verlamming door interne conflicten. Op het afgelopen juni-kongres is de partij uit elkaar getrokken naar twee standpunten, die gekarikaturiseerd kunnen worden tot wel of geen samenwerken. Ik het op het kongres het standpunt verde-

digd, dat geen gemeenschappelijke lijst met PPR en CPN gevormd kon worden, voordat over drie zeer essentiële zaken overeenstemming was bereikt: volledige ontwapening, het proces van arbeidstijdverkorting en het vraagstuk van de bestuursverantwoordelijkheid. Terecht, want dat zijn drie belangrijke zaken die niet weggepoetst mogen worden. Over die zaken bestaat geen overeenstemming, dus is zelfstandige deelname aan de verkiezingen geboden. Voorts heb ik verdedigd dat wel afspraken gemaakt moeten worden over gemeenschappelijk optrekken over zaken, waarover de partijen het wel eens zijn. Wat wel ter discussie moet staan is, of je als partij pogingen wilt ondernemen om die verschilpunten (en andere) te overbruggen, of dat je er voor kiest die verschilpunten vooral te gebruiken om je te profileren ten opzichte van CPN en PPR. Ik vind dat laatste heilloos, omdat leden en kiezers van CPN, PPR en PSP tot op zeer grote hoogte een zelfde maatschappij voorstaan. De ideeën en het radicalisme van de PSP zijn zeer waardevol. Maar ik vind het ook waardevol te merken dat PPR of CPN-leden op sommige onderwerpen radicalere standpunten hebben dan PSP-leden.

Ik vind het belangrijk dat de partij haar radikaal-socialistische opvattingen inbrengt in een breder verband. Wij zouden ons niet moeten beperken tot de toekomst voor de PSP, maar ons bezig moeten houden met de toekomst van radikaal-socialistische politiek in Nederland. Ik zal me vanuit mijn overtuiging blijven inzetten voor de socialistische maatschappijverandering die de PSP voorstaat. Niet om steeds weer te bewijzen dat de PSP 'de enige' is, maar omdat die doelstelling overeind moet blijven.

Fred van der Spek: In de partij doet zich weer het periodiek opduikende verschijnsel voor van teleurstelling over het uitsluiting van concrete politieke resultaten en ten gevolge daarvan het zich meer concentreren op 'haalbare' zaken. Degenen die dit doen kunnen dat zeker oprecht combineren met het vasthouden aan de principiële doelstellingen van de PSP. Dat gaat echter niet op voor de organisatie als zodanig. Als die haar nek uitsteekt door op uitvoerende posities mee te werken aan het verwezenlijken van deze kleine

stappen, verdwijnt op kortere of langere termijn onvermijdelijk het hoofddoel uit het zicht. Ik zal als Kamerlid, hoewel dagelijks bezig met kleine stappen, voortdurend daarbij die verder liggende doelstellingen in het oog blijven houden, sterker nog die kleine stappen op basis van die doelstellingen bevorderen. Dat sluit structureel samenwerken met niet-revolutionaire partijen uit, zoals fusie binnen tien jaar. Dat sluit *niet* uit dat de PSP eens moet worden

heid tot stand te brengen. Het standpunt van de fractie behoort het resultaat te zijn van inhoudelijke discussies in de partij. In de meeste gevallen zal er sprake zijn van een meerderheidsstandpunt en een aantal minderheidsstandpunten. In een democratische partij mag men van een minderheid verwachten dat zij zich in grote lijnen voorlopig neerlegt bij het meerderheidsbesluit. Omgekeerd zal die meerderheid de opvattingen van de minderheden

Titia Bos

foto: Eduard de Kam

ingeruild voor een andere organisatie, die beter is toegerust voor haar doelstellingen. De partij is geen fetisj.

Zie je een mogelijkheid tot het vormen van werkbare meerderheden in de partij? In welke richting gaat dat?

Titia Bos: De vraagstelling gaat uit van problemen ten aanzien van de 'werkbaarheid' van een meerderheidsstandpunt. Als de meningen in de partij over een inhoudelijk standpunt zoals arbeidstijdverkorting, pacifisme of het sociaal zekerheidsstelsel zodanig uiteen lopen dat er geen 'werkbare' meerderheid ontstaat, lijkt een uitvoerige inhoudelijke discussie meer op haar plaats dan van een Tweede Kamerfractie te verwachten een 'werkbare' meerder-

respekteren en daarmee zoveel mogelijk rekening dienen te houden. Mijn opstelling zal zijn om binnen de kaders van het aangenomen meerderheidsbesluit het onnodig terzijde stellen van (delen van) minderheidsstandpunten zoveel mogelijk te voorkomen.

Henk Branderhorst: Het is duidelijk dat minimaal de helft van de partij stappen in de richting van een fusie met CPN en PPR afwijst. Duidelijk is ook dat bijna de helft van de partij – in verschillende varianten – samenwerking wil met de rest van de partij – in verschillende varianten – samenwerking wil met de rest van radikaal links. Ik blijf geloven dat aan beide einden van de lijn slechts kleine groepen tot geen enkele toenadering bereid zijn. Aan de ene kant mensen die persé nu één lijst (één partij?) willen – als een aftreksom van PSP, CPN en PPR; aan de andere kant mensen die kiezen voor een politiek isolement. Maar tussen die beide polen bevindt zich, volgens mij, de overgrote meerderheid, die het eens moet kunnen worden op een programma en een strategie die én staat voor een radikaal pacifistisch-socialistische politiek én tegelijkertijd weet dat als er stappen gezet moeten worden in de richting van het realiseren van zo'n politiek, vormen van samenwerking met anderen in het radikaal-linkse veld gevonden moeten worden. Zowel in het verkiezingsprogramma, dat in december aan de orde is, als in de samenstelling van de lijst moet die wil tot uiting worden gebracht. En in de komende jaren zullen we onze interne aandacht daarop moeten richten.

Andree van Es: Werkbare meerderheden zijn er alleen als de bereidheid bestaat overeenstemming te bereiken over het proces van het ontwikkelen van radikaal-socialistische politiek in de komende jaren. Dat proces is de afgelopen tijd onder onnodige druk komen te staan. De wijze

PSP PARTIJBESTUUR EEN POGING

Het Partijbestuur van de PSP heeft besloten een bemiddelingspoging te starten tussen Fred van der Spek en Andree van Es. Deze twee Kamerleden van de PSP hebben zich beiden nadrukkelijk kandidaat gesteld als lijsttrekker voor de PSP bij de Kamerverkiezingen van '86. De verkiezing van een van beiden zou tot consequentie hebben dat de ander niet meer beschikbaar zou zijn voor een lagere plaats op die Kamerlijst.

De bemiddelingspoging, die zal worden ondernomen door een kleine afvaardiging uit het Partijbestuur, vindt plaats op basis van vier punten, die het bestuur in haar extra vergadering van zondag 10 november heeft vastgesteld. In een verklaring stelt het

bestuur in de eerste plaats dat de samenstelling van een koplijst (en meer in het bijzonder de verkiezing van een lijsttrekker) niet mag aanzetten tot verscherping van de interne partijstrijd. Bovendien oordeelt het Partijbestuur het als 'onwenselijk en ongezond' als de politieke integriteit van de partij wordt opgehangen aan de keuze van de lijsttrekker. De individuele politieke keuzen van een Kamerlid mag – aldus het bestuur – niet tot de politieke keuzen van de partij worden gemaakt, in plaats van andersom. Verder vindt het bestuur dat van Kamerleden van de PSP verwacht mag worden dat ze kongresbesluiten uitvoeren zonder ze dusdanig in te krimpen of op te rekken dat een meerder-

heid van de partij zich daar niet meer in kan herkennen. En bovendien moeten, aldus het bestuur, grote delen van de partij zich herkennen in de samenstelling van de fractie, waarin wel verschillende meningen en aksenten vertegenwoordigd kunnen zijn, maar waarbij de mensen wel bereid moeten zijn met anderen uit andere stromingen samen te werken. "Daarmee", aldus de bestuursverklaring – die in zijn geheel in het interne mededelingenblad zal worden gepubliceerd –, "staan wederzijdse uitsluitingen van elkaar voor een plaats op de lijst op gespannen voet".

ROEL SANDVOORT

waarop een groep als 'Doorbraak' zich heeft gemanifesteerd is daar mede schuldig aan; met name mensen die eigenlijk al afscheid hebben genomen van een van de drie partijen, laten hun belang om snel een nieuw politiek onderdak te vinden prevaleren boven het belang van bovengenoemd proces. Daardoor en door interne politieke tegenstellingen is samenwerking met PPR en CPN vervolgens door anderen afgeschilderd als 'verrechtsing'. Dat is een patstelling, die doorbroken moet worden.

Fred van der Spek: Ik weet niet wat met *werkbaar* wordt bedoeld. Er is een meerderheid van 53 procent op het kongres tot stand gekomen, waarmee prima te werken valt. Bij onderzoek onder alle leden van de partij zou mijns inziens blijken dat deze meerderheid aanzienlijk groter is. Onder de potentiële aanhang van de partij is dit, naar mijn stellige overtuiging, nog veel sterker het geval. Hoewel ik bereid ben met allen in de PSP samen te werken, is het zeer de vraag of er te werken zal vallen met diegenen uit de minderheid, die uit 'dépit' over hun verlies en bij gebrek aan zinnige argumenten, zijn afgedaald naar het niveau van ordinaire scheldpartijen tegen personen (Van Oel binnen het Partijbestuur, Van Es in de Haagse Post, Kock in 'Radikaal' en 'Socialistisch Perspektief').

Welke prioriteiten wil je leggen in je Kamerwerk?

Titia Bos: Prioriteiten zullen voor mij liggen op onderwerpen als sociaal-ekonomische vraagstukken, feminisme en de rol van de staat daarbij (bijvoorbeeld de bestedingen in de Nederlandse industrie ten behoeve van defensie en research op technologisch-militair gebied); het is belangrijk om de manier waarop het staatsingrijpen ekonomische (en militaire) ontwikkelingen beïnvloedt, bloot te leggen en te bestrijden. Hieraan bijdragen via het Kamerwerk in 'enge zin': commissievergaderingen, Kamerdebatten, schriftelijke vragen; maar ook bevorderen dat er op die gebieden (PSP-)publikaties komen.

Henk Branderhorst: Er zijn een aantal 'natuurlijke' punten die ook in het PSP-kamerwerk centraal staan: de bewapening/het militarisme, de sociaal-ekonomische strijd, de Noord/Zuid-relatie, etcetera. Ik zou er een voorstander van zijn naast die punten, een beperkte keuze te maken voor een aantal overige zaken - om te voorkomen dat de fractie in de veelheid van onderwerpen verzuipt. Voor zo'n vier jaar-periode zou je kunnen denken aan emancipatie, gehandicaptenbeleid, arbeidstijdverkorting, racisme en diskriminatie, onderwijs. Of andere terreinen, dat doet er op zich niet veel toe. Maar je zou je zo enkele jaren heel intensief en inventief op een beperkt aantal punten kunnen richten en daarmee veel beter alternatieven zichtbaar kunnen maken.

Andree van Es: Prioriteit voor de PSP heeft de strijd voor volledige ontwapening. Daarbij moet een strategie om tot uittrekking uit de NAVO te komen voorop staan en op korte termijn het verzet tegen de plaatsing van kruisraketten. In het kader van de socialisatie van de produktiemiddelen moet energiepolitiek tot prioriteit gemaakt worden. Daarnaast zal ik blijven 'trekken' aan individualisering van inkomens, arbeidstijdverkorting, de strijd tegen racisme en seksisme, het 'openbre-

ken' van door witte 'middle-class' mannen gedomineerde sectoren in de maatschappij. Ik noem niet alle onderwerpen op, maar ter illustratie dit: Het is van net zo veel belang met eindeloos geduld standpunten in te brengen die door (bijna) niemand gedeeld worden (inkrimping van de gevangenskapaciteit) als soms iets proberen 'binnen te slepen' in het belang van een konkrete zaak en in het belang van de voortgaande maatschappelijke strijd (uit-

Henk Branderhorst (links vooraan) tijdens het PSP-kongres van juni '85 in Utrecht

foto: FOKU/Hp Smeele

breiding van het aantal uit te nodigen vluchtelingen).

Fred van der Spek: Voor een partij als de PSP moet het Kamerwerk in de eerste plaats een platform-functie hebben. Met andere woorden, de PSP dient de mogelijkheden tot publiciteit, die verbonden zijn aan het Kamerlidmaatschap, uit te buiten om haar principiële standpunten naar buiten en daarmee in de publieke discussie te brengen. Ook voor de eisen van de radicale buitenparlementaire beweging is de PSP-fractie in de Kamer het aangewezen platform. De eerste prioriteit ligt dus bij die onderwerpen, waar deze standpunten aan de orde zijn of die althans vanuit de PSP-uitgangspunten een speciale benadering vereisen. Enkele voorbeelden van onderwerpen waar de PSP alleen staat: burgerlijke ongehoorzaamheid, repressie en de functie van de Staat; defensie en de NAVO; werkgelegenheid en oorlogsindustrie; EG-versterking; statuut; ontwikkelingssamenwerking; nationaliteitswetgeving; republiek.

Nu is het terwille van platformfunctie nodig om toch steeds bezig te zijn met vele korte termijnonderwerpen, ook al heeft de PSP daar geen standpunt dat van alle andere afwijkt. Bovendien wordt dit vereist omdat ook PSP-Kamerleden verantwoordelijk zijn over wat *vandaag* gebeurt met hun kiezers. Daarbij is samenwerking met anderen vanzelfsprekend. Overigens moet de PSP niet meedoen aan de huidige defensieve instelling van andere linkse partijen. Juist in deze tijd van crisis is de noodzaak van fundamentele maatschappelijke veranderingen duidelijker dan ooit. Het Kamerlidmaatschap moet vooral ook buiten de Kamer worden gehanteerd om te werven voor de PSP-standpunten in spreekbeurten en discussies met andersdenkenden. Daartoe behoort dat de nadruk valt op het buitenparlementaire gebeuren.

Wat is jouw visie op de toekomst van de partij? Kun je in dat verband iets zeggen over de relatie tussen brede maatschappelijke bewegingen en radicale partijen?

Titia Bos: De onderwerpen waarop de PSP van oudsher herkenbaar is (pacifisme, vreemdelingenbeleid, socialisatie), zullen inhoudelijk ontwikkeld moeten blijven worden, niet alleen omdat de partij als doel op zich moet blijven voortbestaan,

langrijk, maar evenzeer het actief zoeken naar meerderheden voor stappen die gaan in de richting van wat we ons voorstellen. Tussen die twee polen moeten we laveren en dat zal kontinu tot spanningen in de partij leiden. Waar het om gaat, is aan die spanning op een creatieve manier vorm te geven. Durven we die spanning niet aan, dan kunnen we er beter mee ophouden.

Andree van Es: De toekomst van de partij is niet los te zien van de toekomst van de rest van de politieke verhoudingen. De huidige situatie kenmerkt zich door het bestaan van de rechtse meerderheid, een kapitalistisch Europa, verbonden aan de imperialistische grootmacht de Verenigde Staten (om de grote woorden te gebruiken). De Westerse wereld wordt een steeds sterker militair en ekonomisch machtsblok, ten koste van de Derde Wereld. Militair machtsevenwicht gaat ten koste van het zelfbeschikkingsrecht van landen als Polen, Afghanistan, Turkije. Voor Nederland betekent dat een poging tot restauratie van oude machtsverhoudingen, vergroting van inkomensverschillen, verdere disciplineren van burgers in een democratie waarvan de legitimiteit ondergraven wordt in plaats van uitgebreid en versterkt.

Daartegenover moet een politiek staan van radicale verandering. Links moet dan ook niet ook opschuiven naar rechts, maar juist radicale oplossingen verdiepen en versterken. De PSP zal bondgenoten moeten zoeken, openstaan voor radicale oplossingen van anderen. De partij moet daarbij aansluiten bij het heden: de vraag of 'totale socialisatie' het antwoord is op alle maatschappelijke problemen levert vooral een aardige theoretische discussie op (soms ook een met een zeer onprettige toon, zoals het artikel van Gertjan Kock in 'Socialistisch Perspektief').

Veel urgenter is hoe ervoor te zorgen dat de zeggenschapsverhoudingen en bezitsverhoudingen nu zo gewijzigd kunnen worden dat uitbuiting en onderdrukking ophouden te bestaan. Daarvoor zijn bondgenoten.

Voor mij kan het niet zo zijn dat samenwerken met andere partijen per definitie sociaal-demokratisering is. Wat is de waarde van socialistische oplossingen en analyses als die blijkbaar alleen behoed kunnen worden tegen verwatering door anderen van je af te duwen?

Het aansluiten bij het heden vereist eveneens dat de PSP - meer dan tot nu toe - serieus een oppositie-strategie ontwikkelt. De confrontatie aangaat met de PvdA, actief deelneemt in radicale, maar ook in brede bewegingen. Zich niet beperkt tot het geven van een blauwdruk van de ideale maatschappij, maar ideeën ontwikkelt en propageert, die bijvoorbeeld tot de volgende stap kunnen leiden in de ontwapeningsstrijd. De PSP is beïnvloed door 'de bewegingen'. Gelukkig. Verandering is inspirerend, stilstand niet. Ik ben niet bang voor een verandering van de partijpolitieke kant van radikaal-links, als dat gedragen wordt door de kracht van de radikaal-linkse beweging.

Angst is altijd verlamdend. Angst voor electoraal verlies en daarom een geforceerd in elkaar schuiven van partij-vertegenwoordigingen. Maar ook angst voor verandering, angst voor het verliezen van je eigen 'politiek tehuis' betekent stilstand, achteruitgang en konservatisme.

Henk Branderhorst: De - maar weer - natuurlijke band tussen de PSP en de radicale sociale bewegingen kan mijns inziens niet ter discussie staan. En ook in het parlement zal de PSP mede de standpunten van die sociale bewegingen moeten vertolken. Maar aan de andere kant kan en mag de PSP het contact en de samenwerking in en met brede sociale bewegingen niet verwaarlozen. Die opstelling heeft te maken met wat ik hiervoor gezegd heb: en het 'eigen' verhaal is be-

Fred van der Spek: Wanneer de lijn van het Utrechtse PSP-kongres wordt volgehouden zullen er zeker mensen afhaken, namelijk veel van degenen die streven, op korte of middellange termijn, naar een groter partijverband waarin de PSP moet opgaan. Anderzijds zullen de zeer velen, voor wie er geen enkel alternatief is, met hernieuwd elan in de partij aan de slag gaan, zullen leden die uit teleurstelling over de verwateringstendenties de partij verlieten terugkeren. En vooral: zullen ve-

len die zich dreigen af te keren van de politiek als zodanig zich in de PSP gaan herkennen en toetreden. Wat de brede maatschappelijke bewegingen betreft: daarbinnen zullen de PSP-standpunten aanzien van de noodzaak van fundamentele maatschappelijke veranderingen, ook ten behoeve van de duurzaamheid van korte termijn verworvenheden, de confrontatie met die van anderen gemakkelijk aan kunnen.

Titia Bos is voor de PSP lid van de Provinciale Staten van Noord-Holland en werkzaam bij het FNV. Ze maakt namens de PSP-vrouwen deel uit van de Werkgroep 'Herverdeling betaalde en onbetaalde arbeid'.

Henk Branderhorst is hoofdredakteur van 'Bevrijding' en lid van het Partijbestuur van de PSP, werkzaam bij de gehandicapten-koepel in Utrecht en bestuurslid van de radicale vredesbeweging 't Kan Anders.

Andrée van Es is Tweede-Kamerlid voor de PSP sinds 1981.

Fred van der Spek is Tweede Kamerlid voor de PSP sinds 1967 en was lijsttrekker bij de Kamerverkiezingen van '81 en '82.

Aan de tot standkoming van 'Het Debat' werd meegewerkt door de redacteuren *Annelies Schutte*, *Peter Zwart* en *Roel Sandvoort*.

Door noodzakelijke beperking in (productie)tijd en (plaats)ruimte hebben we het aantal deelnemers aan dit debat beperkt moeten houden.

Titia Bos zag geen reden om een aanvullende reactie te geven.

EEN WEERWOORD

Er is natuurlijk veel meer, maar ik beperk me tot het punt van de "werkbare meerderheden in de partij" en de relatie tot CPN en PPR.

Ik ben het niet eens met Fred, als hij stelt dat de Utrechtse kongresmeerderheid (waarbij het voor mij geen verschil maakt, of die nu 50,8 of 53% bedraagt) "prima" is om mee te werken. Ik heb al eerder aangegeven dat een grotere meerderheid in de partij realiseerbaar is. Op een programma en een strategie die en vorm geeft aan een principieel pacifistisch-socialistische politiek en tegelijkertijd openingen maakt naar anderen, die zich bij ons in de buurt ophouden. Dat is geen capitulatie, maar een opdracht - als we tenminste ernst willen maken met de *wil* stappen in de richting van het realiseren van onze doelstellingen te doen. Het verkrijgen van een "werkbare meerderheid in de partij" is trouwens evenzeer noodzakelijk om op het buiten-parlementaire vlak weer eens behoorlijk aan de slag te komen. Vanuit de egestellingen waarin grote delen van de partij nu zijn beland, worden nog maar weinig of geen activiteiten naar buiten toe ondernomen. Ook dat is desastreus voor de partij en moet veranderen. En dat kan alleen als we zo'n groot mogelijk deel van de partij kunnen mobiliseren.

De recente discussie over burgerlijke ongehoorzaamheid is bijzonder interessant in het licht van onze relatie met CPN en PPR. Fred, Andrée en ik - maar ook Wilbert Willems - ondertekenden de *BONK*-oproep. Daarmee stonden we als PSP'ers samen, haaks op CPN en PPR. *Ina Brouwer* presteerde het de CPN tot "deel van de overheid" te verklaren en verwees naar het verzetsverleden van de CPN om de oproep af te wijzen. De PPR speelde de angsthaas en kwam met louter formele bezwaren. Die benadering van de oproep illustreert, wat mij betreft, overduidelijk hoe verschillend binnen radikaal-links over de staat, de overheid en het gezag wordt gedacht. En dat betekent dat we nog ver verwijderd zijn van een enigszins eenduidige visie op de samenleving. Niet bewust gekozen, maar toch: de PSP profileerde zich scherp ten opzichte van CPN en PPR. En aan zo'n concrete situatie illustreer ik dan maar weer eens de noodzaak voor een zelfstandig optreden van de PSP. Waarmee de discussie overigens niet is afgesloten. In tegendeel, er valt nog heel wat af te

praten. Niet alleen met CPN en PPR, maar evenzeer met allerlei andere sectoren van, al dan niet georganiseerd, radikaal-links.

HENK BRANDERHORST

Soms bekruipt me het gevoel dat mensen bang zijn dat ik de PSP zou willen uitverkopen. Niets is minder waar. Als geen ander immers weet ik wat het is om alleen te staan in de Kamer, juist bij onderwerpen die ik de afgelopen jaren heb "gedaan": Of het nu gaat om het bestaan en functioneren van inlichtingen- en veiligheidsdiensten, het restrictief toelatingsbeleid, overheidsrepressie, toenevende politiebevoegdheden, de staat als zedenmeester, een oproep tot burgerlijke ongehoorzaamheid of de monarchie. Het zijn niet voor niets onderwerpen waar mijn hart ligt: Daar telt nu juist die afwijkende, eigenzinnige en grondige analyse van de rol van de staat, van de giftige gevolgen van nationalisme, die de PSP zo eigen is. Daar telt steeds weer mijn overtuiging dat wij belang hebben bij het op zijn kop zetten van de gevestigde orde, het veranderen van de samenleving, belang hebben bij beweging. We hebben er belang bij gevaarlijker te zijn dan de rol van radicalist in de parlementaire democratie te spelen: Veilig in een hokje, voorspelbaar, vooral dienend als voorbeeld van de pluriformiteit van die gevestigde orde.

Laat ik een voorbeeld geven van een inspirerende nieuwe impuls van politieke verandering: Met vallen en opstaan komt de migrantenstrijd van de grond. Linkse organisaties van migranten, sommigen hier ten gevolge van Nederlands koloniaal verleden, anderen door trekarbeid, weer anderen als vluchteling, proberen voet aan de grond te krijgen in het Nederlandse politieke krachtenveld. Allen met hun eigen ideologische en vaak partijpolitieke achtergrond. Wie zal me betwisten dat het belangrijk is op basis van wederzijds respect en gelijkwaardigheid een gemeenschappelijke radikaal-socialistische toekomst te bouwen samen met linkse migrantenorganisaties. Met vallen en opstaan, conflicten en

voorzichtig aftasten. Dat is voor ons inhoud geven aan een multi-culturele samenleving. Het is één voorbeeld. Maar het geldt ook voor andere strijdterreinen: We hebben geen belang bij de status quo, bij het stollen van onze partijpolitieke verhoudingen, bij het angstig houden-wat-je-hebt. We hebben belang bij beweging, steeds weer nieuwe inspiratie, nieuwe inzichten, nieuwe mensen!

Als we het daarover eens kunnen worden, dan kunnen we het ook eens worden over de route die we gaan. Dan is er ruimte voor interne compromissen die óók geïnspireerd zijn op de wereld buiten de PSP.

ANDRÉE VAN ES

Ik ben ervan overtuigd, dat de PSP een heel andere maatschappij voorstaat dan de PPR en CPN, zoals uit talloze meningsverschillen blijkt. Dat betekent niet dat ideeën van anderen niet waardevol zijn. Ze zijn anders. In voortdurende dialoog met andersdenken werk je aan ver-

dieping en verfijning van de wederzijdse denkbeelden. Dat is het tegendeel van isolement. Die dialoog kan ook leiden tot verandering van standpunten. Wanneer dat hoofdzaken betreft, verlaat je je partij.

Socialisme is niet het antwoord op alle maatschappelijke problemen, maar wel de voorwaarde voor het oplossen van de drie dominante probleemgebieden: oorlog en vrede, de misdadige ongelijkheid op wereldschaal en de schandelijke ongelijkheid in eigen land. De kapitalistische economie, ook in de vorm van de gemengde economie, zal deze problemen nooit kunnen oplossen, met alle fatale gevolgen van dien.

Binnen een socialistische maatschappij zullen veel problemen blijven bestaan en zelfs nieuwe ontstaan, zoals de allokatie van de arbeid de prioriteiten in de economie. Dat waarborgt voortdurende strijd en beweging. Ook de noodzaak om het socialisme voortdurend beargumenteerd te verdedigen tegenover hen, die weer terug willen naar het gemakkelijke kapitalisme, waarborgt dat.

Inderdaad: angst voor verandering weerhoudt velen die de maatschappij willen veranderen van een revolutionaire visie daarop en doet hen daarom genoegen nemen met partiele veranderingen die het kapitalisme goed kan verwerken. Zo wordt men conservatief.

FRED VAN DER SPEK

HELP MEE. HOUD GREENPEACE OP ZEE.

Voor uw bijdrage zorgen wij ervoor dat:

- de Greenpeace-schepen in de vaart kunnen blijven.
- een ongerept werelddeel als Antarctica niet wordt aangetast.
- er niet op bedreigde diersoorten zoals zeehonden en walvissen wordt gejaagd.
- chemisch en radio-actief afval niet zomaar in zee wordt gekieperd.

Kortom, werk genoeg voor een organisatie als Greenpeace. Maar u begrijpt het, er is te weinig geld om al deze acties te voeren.

Daarom proberen we samen met Veronica veel geld bij elkaar te krijgen. Op 26 oktober is de marathon tv-uitzending, maar u kunt nu al zoveel geven als u wilt.

Uw geld houdt Greenpeace op zee. Help, stort op **gironummer 44** of **bankrekening 70.70.244**, t.n.v. Greenpeace Nederland.

GREENPEACE

UW GIFT HOUDT ONS BEZIG

(Advertentie)

In het najaarsnummer van

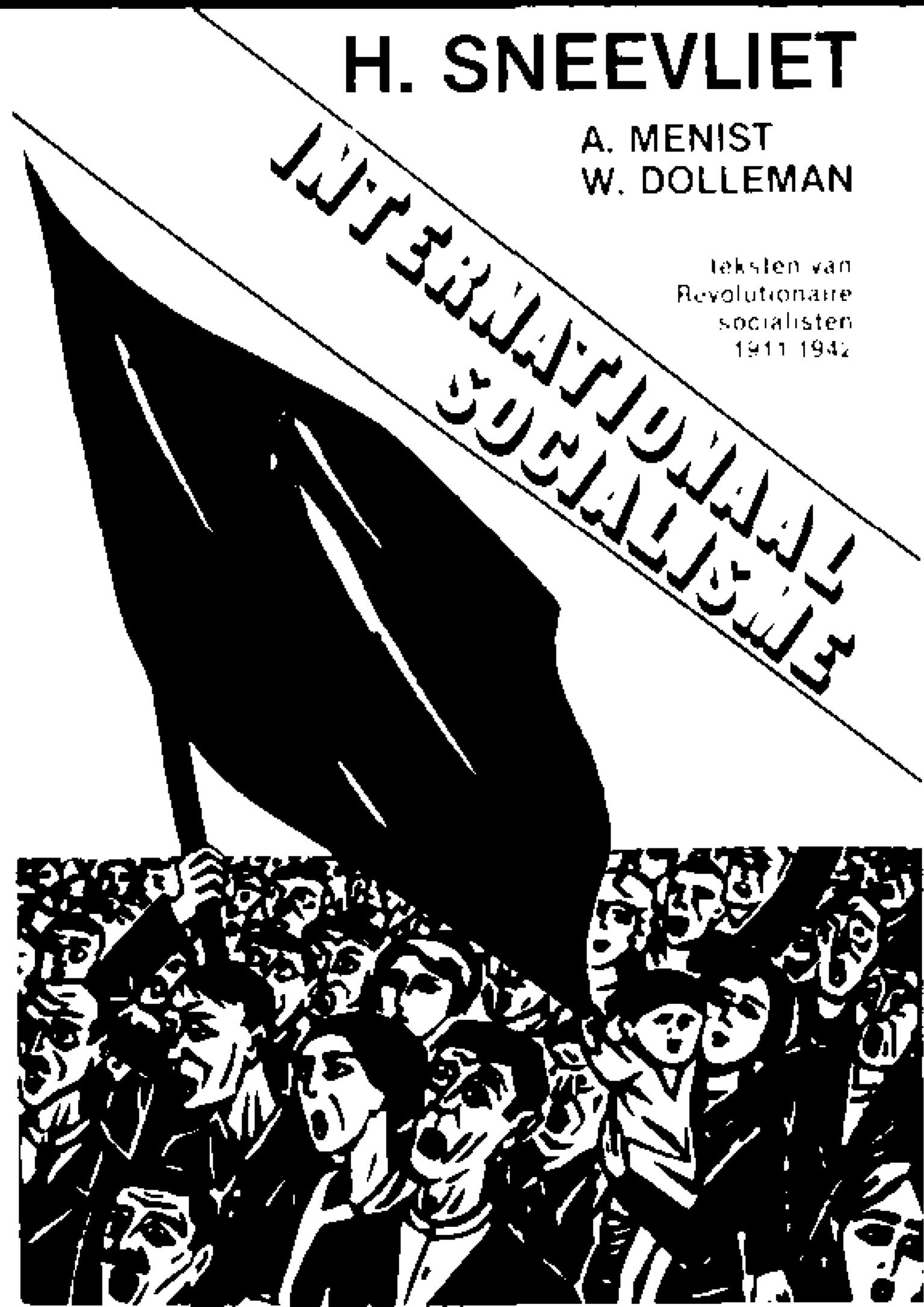
LINKS

nr. 3, herfst 1985 3,75

overleefde de vredesbeweging het plaatsingsbesluit?
radikaal-links en de verkiezingen de Westduitse Grünen
Milan Kundera
Negt & Gorz over arbeidstijdverkorting
William Morris
en nog veel meer

Koop LINKS voor f 3,75 in de linkse boekhandel of maak f 3,75 + f 2,25 porto over op postgiro nr. 5333774 t.n.v. A. Berben/Wijchen.
Nog beter: neem een abonnement: f 15,- voor vier nummers.
Meer informatie: LINKS, Postbus 657, 3500 AR Utrecht

Met teksten uit 1911-1942 van Henk Sneevliet, Ab Menist en Willem Dolleman

Over revolutionaire actie in Nederland, Indonesië, China en in de Tweede Wereldoorlog. Het M.I.L.L. (Derde) Front en de ter dood brenging van de strijders Sneevliet, Menist en Dolleman op 13 april 1942.

108 pagina's. f 15,- (inclusief porto)

Sneevliet Herdenkingscomité
Eerste Kiefhoekstraat 30, 3073 KT Rotterdam
Postgiro 223776

Ook verkrijgbaar in de boekhandel. Een nuttig geschenk.

BIJ DE DOOD VAN EEN ONAFHANKELIJK DENKER

IN MEMORIAM HENK HOOGEN

Op 24 oktober 1985 overleed Henk Hoogen, op de leeftijd van 71 jaar. Een pijnlijke ziekte had hem vijf maanden eerder in het ziekbed gebracht. Henk Hoogen maakte van 1973 tot 1981 deel uit van het partijbestuur, eerst korte tijd als organisatorisch vicevoorzitter, en daarna als algemeen sekretaris. Daarnaast, en ook na die periode, was hij een actief lid in zijn eigen afdeling, Amsterdam-Oost, en in de federatie Amsterdam.

Het is moeilijk de betekenis die Henk Hoogen voor de PSP heeft gehad in enkele woorden te schetsen. In de zes jaar die ik naast hem in het partijbestuur heb mogen zitten, is door de instelling van meer politiek sekretariaten de betekenis van de functie "algemeen sekretaris" meer naar de organisatorische kant opgeschoven. Toch denk ik dat het vooral Henks politieke inbreng was, waardoor hij op mij zo'n onvergetelijke indruk heeft gemaakt. Die inbreng is niet los te zien van de politieke ontwikkeling die Henk Hoogen heeft doorgemaakt. Toen hij in 1965 lid werd van de PSP, had hij al een lange staat van dienst in de socialistische beweging. Tijdens zijn middelbare schooltijd in Antwerpen betrokken geraakt bij de Vlaamse beweging - "mijn jeugdzonde" noemde Henk dat - begint hij na te denken over sociale problemen. De Russische filmkunst, die hij zeer bewondert, geeft mede de stoot tot een bewustwordingsproces dat ertoe leidt dat hij begin jaren dertig, inmiddels naar Amsterdam verhuisd, lid wordt van de CPN. Illegale activiteiten tijdens de

bezetting brengen hem via Schoorl, Amersfoort en Vught in Duitse gevangenschap, en tenslotte in Sachsenhausen. Het verblijf in die concentratiekampen heeft diepe sporen nagelaten, maar zijn geest niet kunnen breken.

Na de bevrijding herneemt Henk Hoogen zijn activiteiten in de CPN. Door zijn openlijke kritiek op de zijns inziens onvoldoende destalinisatie - het is inmiddels 1956 - komt hij in botsing met de partijleiding. De wijze waarop eind 1957 het konflikt rond de EVC wordt gespeeld, waarbij hij opnieuw pleit voor een vrije discussie in de partij, leidt tot zijn roeyement als partijlid. Hij sluit zich dan aan bij de Bruggroep. Als deze zich transformeert tot SWP (Socialistische Werkers Partij), wordt hij in 1960 in het partijbestuur gekozen. Daarvoor ontwerpt en schrijft hij het beginselprogram van de SWP. Dit program betekent niet alleen een breuk - uiteraard - met het stalinisme; het neemt ook een forse afstand tot de leninistische principes die samenwerking met partijen die deze aanhangen tot een praktische onmogelijkheid maakt. Er is geen sprake meer van een partij die "leiding moet geven aan de strijd van de arbeidersklasse", en inmenging in de organisatie van de vakbeweging wordt afgewezen. Ook in het blad De Brug - waarvan Henk Hoogen de eindredactie verzorgde - aarzelt Henk niet om de zwakken van de socialistische beweging, inclusief de SWP, scherp te analyseren. Vanuit deze analyse bestrijdt hij ook de kritiek die in het blad -

overigens op milde toon en gemengd met waardering - geuit wordt over het "vage socialisme" van de PSP.

De open benadering van de SWP, waartoe Henk Hoogen veel heeft bijgedragen, maakt het mogelijk dat een discussie op gang komt die eind 1965 uitmondt in het besluit van het SWP-kongres de partij op te heffen en de leden op te roepen zich bij de PSP aan te sluiten. Van discussie met de PSP was hij een groot voorstander. Al in 1960 schreef hij daarover in De Brug: "Men moet trachten elkaar te overtuigen en inmiddels het positieve en gemeenschappelijke in elkaars standpunt opsporen, dat tot samenwerking kan leiden." Enkele dagen na het kongres meldt hij zich aan als lid van de PSP.

Het bovenstaande citaat is kenmerkend voor de wijze waarop Henk Hoogen ook in de PSP zijn inbreng heeft gehad. Nooit heb ik een principieler voorstander van discussie gekend dan hij. Hij was er wars van welke mening dan ook op te leggen; overtuigen met argumenten was zijn middel. En dat betekende voor hem ook respect voor andere standpunten; het betekende dat je zelf bereid was je door argumenten van anderen te laten overtuigen. Hoewel hij, meer dan wie ook in het partijbestuur, kon bogen op een lange ervaring in de strijd voor het socialisme, heeft hij niet eenmaal getracht hier gezag aan te ontlenen. Overtuigd als hij was van de waarde van de inbreng die Marx gehad heeft, beriep hij zich nooit op Marx - of het moest zijn om te laten zien dat ook Marx niet alle ontwikkelingen heeft kunnen voorzien. Als de middelen waarmee de strijd gevoerd wordt bepalen hoe het doel, eenmaal bereikt eruit zal zien, dan was het doel waarvoor Henk zich inzette een waarlijk menswaardige samenleving, waarin geen mens zijn wil aan een ander zou opleggen. Om te discussieren moet je over kennis van zaken beschikken, en dat deed Henk. Als weinigen verdiepte hij zich grondig in de actuele politieke vraagstukken op allerlei terreinen, en er waren nauwelijks onderwerpen waarover hij niet met inzicht kon spreken. Ook nadat hij het partijbestuur vaarwel moest zeggen, is Henk blijven zoeken naar wegen om zich in te zetten, onder meer als lid van het bestuur van het Wetenschappelijk Bureau. Vanaf zijn ziekbed nog volgde hij de ontwikkelingen in de PSP op de voet. Hij bleef hopen dat door een open discussie de kloof die zich in de partij voordeed overbrugd zou kunnen worden en was bezig aantekeningen voor een artikel te maken, bedoeld als aanzet hiertoe, toen de dood hem overviel. In Henk Hoogen verloor de PSP, en eigenlijk de hele socialistische beweging, een groot kameraad. In hem verloren ook veel mensen een dierbare vriend.

Henk Hoogen Stoevenbeld foto: Taco Anema

Lambert Meertens

MERCI MONSIEUR LUBBERS

'Merci, monsieur Lubbers' stond als kop boven een artikel in de rechtse Franse krant 'Le Figaro', een dag nadat het kabinet-Lubbers besloten had om over te gaan tot plaatsing van 48 kruisraketten in Nederland in 1988.

Bedankt meneer Lubbers. Na vele jaren van twijfels, in Nederland maar zeker ook bij de NAVO, was het dan uiteindelijk de christen-demokratische trots van de jaren '80 geweest, onder wiens leiding de knoop was doorgehakt. De gebruikelijke lawine van vaagheden, onduidelijkheden en andere mistflarden op de perskonferentie, kon niet verhullen dat Nederland overstag was gegaan. Opluchting bij de voorstanders van plaatsing, teleurstelling, toch, bij de tegenstanders. Verrassend was het echter niet. Iedereen die de weken voorafgaande aan 1 november het kabinet en het parlement gevolgd had op de momenten dat kruisraketten of aanverwante zaken op de agenda stonden, kon weten dat het wel slecht af moest lopen. Een kleine rekonstruktie.

De laatste aktie van dit absurdistisch toneelstuk begon met de brief van het kabinet aan de Kamer waarin de grondlijnen van een te sluiten overeenkomst met de Verenigde Staten over de plaatsing van kruisraketten werden aangegeven. De al langer spelende discussie over de grondwettelijkheid van een overeenkomst waarbij Amerikaanse wapens vanaf Nederlands grondgebied kunnen worden afgevuurd, werd vanaf dat moment geheel gericht op dit verdrag (of, in de woorden van het kabinet, briefwisseling).

Bij de behandeling in het parlement werd echter al snel duidelijk dat er bij het kabinet en de regeringspartijen CDA en VVD geen enkele bereidheid bestond om serieus in te gaan op de door links aangevoerde bezwaren. Klaas de Vries (PvdA) kon zo degelijk argumenteren als hij wilde, radikaal links kon zo fel attaqueren als het wenste, rechts gaf geen krimp. Of het nu de eindeloze woordenvloed van Lubbers was, de geirriteerde verdediging van Van den Broek of de zorgvuldig geformuleerde poging tot weerlegging van De Ruiter, geen enkele opening werd gelaten om door de oppositie voorgestelde wijzigingen en voorbehouden toe te laten tot de briefwisseling met de Verenigde Staten. Voor insiders was toen al duidelijk dat het CDA vast van plan was de regering het vuur na aan de schenen te leggen.

1 november 1985: Lubbers maakt de plaatsing bekend

foto: Piet den Blanken

Dat ook de CDA-ministers in het kabinet zich toen al neergelegd hadden bij plaatsing, werd nog eens overduidelijk aangetoond toen in de loop van oktober door de Sovjet-Unie verschillende signalen werden gegeven dat de datum van 1 november hen niet helemaal onberoerd liet. Partijleider Gorbatsjov verklaarde in Parijs dat er in het Europese deel van de Sovjet-Unie op dat moment net zoveel SS-20 raketten stonden opgesteld als op 1 juni 1984. Toen, maar ook daar voor al, zoals later bleek, zond hij brieven aan premier Lubbers waarin hij zeer voorzichtig melding maakte van de Russische bereidheid om over een en ander te praten met Nederland. Een regering, die serieus wil nadenken over alternatieven voor plaatsing, had daar op een of andere manier op kunnen en moeten reageren. Natuurlijk zijn de Russen geen vredesduiven en is een gezonde portie achterdocht op zijn plaats bij Sovjet-aanbiedingen tot overleg, maar als er een moment was geweest waarop Nederland een pas op de plaats had kunnen maken in plaats van met oogkleppen op door te lopen in de richting van de afgrond op 1 november, dan was het toen geweest. Lubbers aarzelde even maar werd snel weer in de pas getrokken. Stel dat de Sovjet-Unie echt bereid was!

Debat

Het besluit op 1 november liet aan duidelijkheid niets te wensen over. Voorop stond de beslissing om 48 kruisraketten toe te laten op Nederlands grondgebied in

de loop van 1988. De voorbereidingen daarvoor, dat wil zeggen het gereedmaken van Woensdrecht, moeten zo snel mogelijk beginnen en daarom werd een bijzondere procedure in werking gesteld die moet voorkomen dat de gemeente zelf nog dwars gaat liggen. Tenslotte werd als doekje voor het bloeden het voornemen uitgesproken om met de NAVO te gaan praten over het voorstel van het kabinet en de kerntaken van de F-16 en de Orion af te schaffen.

In het debat op 12 en 13 november over dit besluit werd door de PSP-fractie nog eens op een rijtje gezet wat er allemaal mankeerde aan dit regeringsstandpunt. Rode draad door het verhaal was de beklemtoning van het feit dat door dit "misdadige besluit" iedere kans op een actieve Nederlandse rol bij het terugdringen van de wapenwedloop definitief om zeep was geholpen. In kort bestek werden nog eens de bezwaren van de PSP tegen de voortrollende bewapening, nucleair en konventioneel, opgesomd.

Daarnaast besteedde Fred van der Spek (PSP) apart aandacht aan de dubbelzinnige houding van het CDA ten opzichte van een van de te behouden kerntaken, het '8 inch-geschut'. In het verleden had het CDA altijd gepleit tegen uitbreiding van de nucleaire artillerie, bijvoorbeeld door de motie-De Boer in '79, die zich uitsprak tegen het nucleair maken van het '155 mm'-geschut, en vóór afschaffing van de nucleaire taak van het '8 inch'-geschut. Nu was dat opeens blijkbaar geen probleem meer; fractievoorzitter De Vries

(CDA) was op een perskonferentie zelfs zover gegaan te vertellen dat het CDA zich de afgelopen jaren eigenlijk had vergist in deze zaak. Van der Spek herhaalde nog eens de argumenten tegen dit soort kernwapens die de atoomdrempel verlagen doordat ze relatief makkelijk op het slagveld kunnen worden ingezet.

Uitgebreid stond Van der Spek stil bij de militaire en politieke waarde van de voorgenomen afschaffing van de twee extra kerntaken. Volgens hem was de militaire betekenis van de kerntaken van de F-16 en de Orion zeer beperkt. Het aantal F-16's onder NAVO-bevel is zo groot dat deze kleine taak makkelijk kan worden overgenomen. Daar komt bij dat de kruisraketten sowieso een deel van de taken van de F-16's overnemen. Voor de Orion geldt dat die taak, het bestoken van duikboten op de Noordzee, makkelijk kan worden overgenomen door Engeland of de VS en dat de nucleaire projectielen vervangen kunnen worden door even efficiënte konventionele raketten. De afschaffing was vooral een symbolische daad, bedoeld om christen-demokratische pijnpunten weg te masseren. Van der Spek verwachtte dan ook dat de NAVO wel naar buiten toe zou tegensputteren maar dat achter de koulissen aanmerkelijk minder moeilijk gedaan zou worden. Om die bewering kracht bij te zetten, haalde hij de woorden aan van een woordvoerder van Defensie, die in de krant had verklaard: "Als de NAVO zekerheid heeft over de kruisraketten, zijn de kernwapentaken nog maar bijzaak".

Opheldering werd gevraagd over de koppeling van de afschaffing van de twee extra kerntaken aan de plaatsing van de kruisraketten. Het door de PSP gewenste antwoord werd erbij geleverd in de vorm van een motie waarin gepleit werd voor afschaffing van de kerntaken van de F-16 en de Orion, los van het al dan niet plaatsen van de kruisraketten. De motie werd verworpen met PvdA, D'66 en radikaal links voor.

Perspektieven

De afloop van het debat was vantevoren bekend. Illustratief voor het ontbreken van elke spanning was het feit dat de uitslag van de stemmingen in veel landelijke dag-

bladen niet eens de voorpagina haalde. Ook de PSP-fractie had daarover geen enkele illusie. Daarom werd al tijdens het debat opgeroepen tot verder verzet tegen de kruisraketten. Het parlement krijgt nog enkele kansen maar tot 21 mei 1986 valt daar weinig van te verwachten. Het zal nu vooral moeten gebeuren in Woensdrecht. Blokkades van het terrein, weigering de installaties te bouwen, kortom allerlei vormen van burgerlijke ongehoorzaamheid waartoe de fractie samen met anderen had opgeroepen, al voor de behandeling in de Tweede Kamer. Deze belangrijke slag is verloren, de oorlog tegen de oorlog gaat verder.

JOOST LAGENDIJK

WAT EEN VERTONING

Een tentoonstelling is een alledaagse aangelegenheid, zelfs meer dan je op het eerste gezicht zult denken. Want is de fruitstal op de hoek geen tentoonstelling, of de reclamezuil met affiches? In ons land zijn honderden musea die van alles en nog wat tentoonstellen. En daarnaast zijn er ontelbaar veel instellingen die iets te exposeren hebben. Om te laten zien wat ze doen of maken, om hun mening te verkondigen, om hun waren of ideeën aan te prijzen. Een tentoonstelling is dus een veel gebruikt middel. Maar hoe moet je daar gebruik van maken, wat komt daar bij kijken? Het *Landelijke Ondersteuningsinstituut Kunstzinnige Vorming* (kortweg LOKV) publiceerde deze zomer een boek dat een handleiding geeft voor het maken van tentoonstellingen. Aan dit boek hebben diverse deskundigen meegewerkt afkomstig uit de museumwereld, uit de kunstzinnige vorming, de Rotterdamse Kunststichting en uit de grafische vormgeving. 'Wat een vertoning' behandelt in tien stappen (en in tien hoofdstuk-

ken) het maken van een expositie: waarom een tentoonstelling, wat is het onderwerp, voor wie is het bedoeld, wat is de doelstelling, wat zijn de verschillende presentatiemogelijkheden. Verder gaat het uitgebreid in op allerlei technische aspecten (tijdschema, plattegrond, maquette, materialen, licht e.d.) en de verschillende publiciteitmogelijkheden (perskonferentie, radio, affiches, manifestaties). En tot slot behandelt het boek ook de nasleep: de evaluatie, observatie en de verwerking van de resultaten. 'Wat een vertoning' is een handzaam boek voor hen die vinden dat ze aan de medemens iets mee te delen hebben en waarvoor een tentoonstelling misschien een aardig medium is.

ROEL SANDVOORT

'Wat een vertoning' (formaat 24 x 27 cm, 92 pagina's met vele illustraties), prijs f 29.50 (excl. verzendkosten). Te bestellen: LOKV, Postbus 805, 3500 AV Utrecht. Nadere informatie: 030 - 33 23 28.

VROUWEN EN MEIDEN ONDER ELKAAR

Dat vrouwen en meiden zelf beslissen hoe ze hun leven leiden, daar wordt in onze maatschappij nog steeds vreemd tegenaan gekeken. In de vrouwengroep en in de meidengroep van Nivon jeugd & jongeren zijn vrouwen en meiden actief bezig om te kijken of het ook anders kan. Samen kunnen we vastgeroeste gewoontes doorbreken.

De vrouwengroep is er voor (en door) vrouwen van 18 tot 25 jaar, de meidengroep voor (en door) meiden van 14 tot 18 jaar. In deze groepen kun je naar jezelf kijken door je eigen ogen. Hoe ervaar jij zelf je lijf, je seksualiteit, je rol in de maatschappij. We organiseren dit jaar weekends speciaal voor vrouwen en speciaal voor meiden. En natuurlijk weer een zomerkamp voor vrouwen en meiden samen.

Geïnteresseerd?

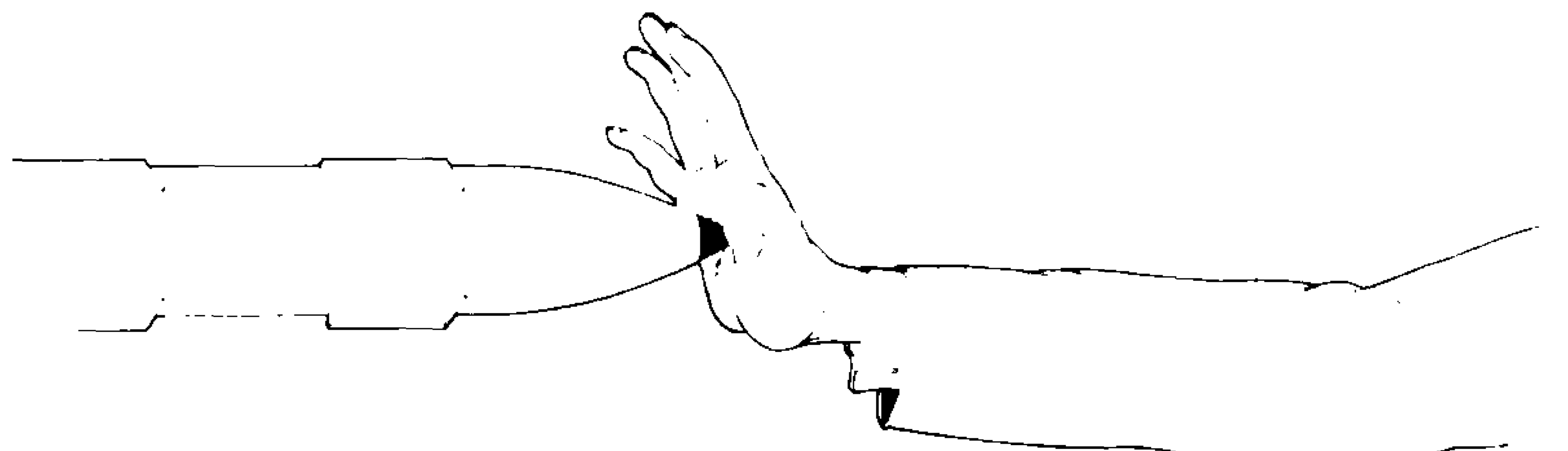
Nieuwsgierig?

Vraag het programmaboekje aan bij:
Nivon jeugd & jongeren / P1
Antwoordnummer 2519
1007 TL Amsterdam
 Een postzegel is niet nodig.
Bellen kan ook: 020-626003

NIVON

JEUGD & JONGEREN

Kunt u de wereld een beetje veiliger maken als u af en toe een bedragje spaart bij de A.S.N.?

Kan de wereld een beetje veiliger worden als u een spaarrekening opent bij de A.S.N.? Kunnen die paar tientjes per maand er voor zorgen, dat er meer en goedkopere huizen gebouwd worden? Dat de wereld een beetje veiliger, mooier en leefbaarder wordt? U telt uw idealen.

Als op meer dan 80.000 spaarrekeningen samen meer dan 450 miljoen gulden is ingelegd bij de A.S.N., kan dat inderdaad.

Want de Algemene Spaarbank voor Nederland, voortgekomen uit de vakbeweging, doet goede dingen met uw geld. Belegt het in sociale woningbouw. Geeft leningen aan maatschappelijk nuttige organisaties. Steunt het streven naar een schoner milieu. En is uiterst

principeel als het gaat om beleggen in landen met regimes als Zuid-Afrika of Chili. Dat gebeurt niet. Nu niet. En nooit.

Hoe meer mensen sparen bij de A.S.N., hoe meer mogelijkheden er zijn om invloed uit te oefenen. Om principeel stelling te nemen. Bij zo'n spaarbank hoort uw spaargeld thuis. Welkom.

Sparen via uw girorekening: snel en eenvoudig.

U kunt bij de A.S.N. op veel manieren sparen. De makkelijkste is via uw eigen girorekening. Inleggen of opnemen van uw spaargeld doet u thuis, met de postgiro.

ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND
 de andere bank met dezelfde rente

Als het aan staatssecretaris Van der Reijden van Volksgezondheid ligt, wordt per 1 januari 1985 het vrijwillig ziekenfonds opgeheven. Hoe verhoudt deze maatregel zich nu tot de invoering van een volksverzekering voor ziektekosten, waarvan al jarenlang sprake is? In het schaakspel met als inzet de volksverzekering zijn weer een aantal zetten gedaan. De konsekwenties worden geanalyseerd door Guus Bannenberg, PSP-bestuurslid en voorzitter van de themagroep Gezondheidszorg.

Met de opheffing van het vrijwillig ziekenfonds zijn ongeveer 65.000 verzekerden aangewezen op de particuliere verzekeringsmaatschappijen, die deze klantenkringuitbreiding met gejuich tegemoet zullen zien. Zo niet de verzekerden zelf. Nu zijn zij, voornamelijk kleine zelfstandigen, samen met hun hele huishouden tegen een vaste premie volgens dezelfde voorwaarden verzekerd als verplicht verzekerden, dus ook geen eigen risico's. De particuliere verzekeringsmaatschappijen bieden hun daarentegen als alternatief een beperkter pakket, met forse eigen risico's en een duurdere premie die bovendien nog geldt voor ieder lid van het huishouden. Een forse financiële aderlating voor deze groep verzekerden.

Waarom deze maatregel? Nog voor het eind van zijn ambtsperiode wil Van der Reijden, die er geen geheim van maakt in een volgend kabinet minister van Volksgezondheid te willen worden, een aantal doelstellingen van het huidige regeerakkoord realiseren. In een daarvan, reële bezuinigingen op Volksgezondheid, is hij reeds geslaagd middels de een procentoperatie op de budgetten van gezondheidszorginstellingen. Een tweede doelstelling was het terugdringen van de kollektieve uitgaven ten gunste van privatisering (de vrije markt). Met de opheffing van het vrijwillig ziekenfonds worden in een klap 650.000 verzekerden overgeheveld van de kollektieve sektor naar de private sektor, waarmee een bedrag van ruim een miljard gulden gemoeid is. Reële besparingen voor de gezondheidszorg levert dit uiteraard niet op, het geld loopt alleen via een ander kanaal. Geen besparing, wel zwaardere lasten voor de betrokken verzekerden, meer winst voor particuliere verzekeringsmaatschappijen, en Van der Reijden verstevigt zijn kandidatuur in eigen kringen.

Maar hoe verhoudt deze maatregel zich met de plannen voor een volksverzekering, waarvan Van der Reijden nog steeds volhoudt een voorstander te zijn?

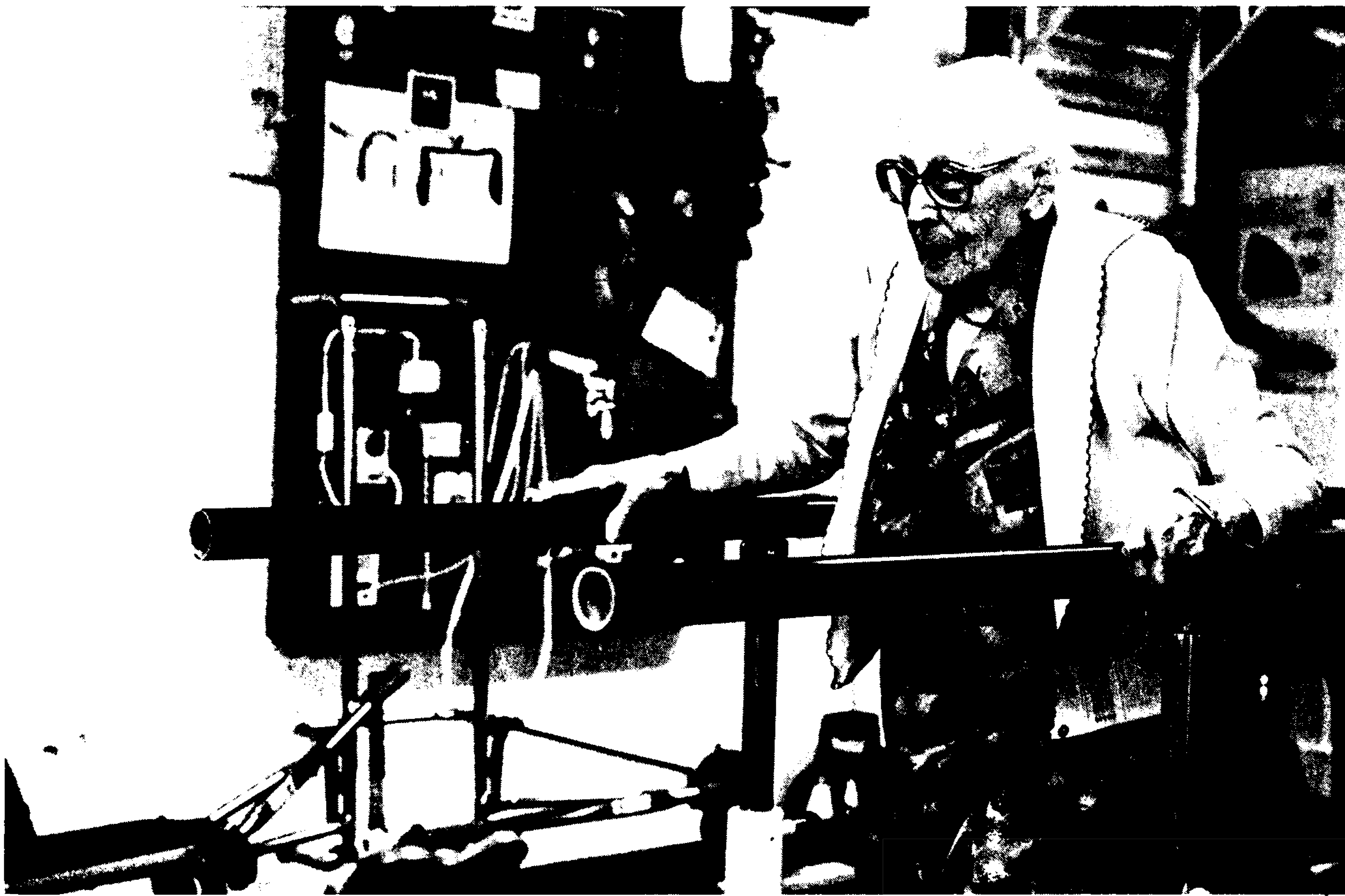
Plannen

Sinds 1984 bestaat al eigenlijk de blauwdruk voor een volksverzekering, alleen tot nu toe beperkt tot een deel van de bevolking: de verplichte ziekenfondsverzekering, van toepassing op werknemers met een maximum-jaarinkomen van ongeveer 48.000 gulden. Geen eigen risico's en een premie naar draagkracht (een vast percentage van het inkomen).

De eerste serieuze plannen om de verplichte ziekenfondsverzekering uit te breiden tot een echte volksverzekering ko-

ZIEKENFONDS EN VOLKSVERZEKERING

HET PAARD VAN TROJE

Fysiotherapie: een 'aanvaardbaar' risico?

foto: Paul Babeliowsky

men, vreemd genoeg, eveneens uit de koker van het CDA. Het was de toenmalige staatssecretaris Hendriks van Volksgezondheid die - omstreeks 1975 - daartoe een plan opstelde. In de jaren zeventig trachtte de overheid de toen enorm expanderende gezondheidszorg te beteugelen via nieuwe wetgeving, de stroomlijning van de financiering van de gezondheidszorg behoorde daar ook toe. Het plan stuitte uiteindelijk in het kabinet-Den Uyl (!) op de bezwaren tegen de verwachte inkomenseffekten voor de mensen die net boven de ziekenfondsgrens van 48.000 gulden zaten. Die zouden vanuit de voor hen veel goedkopere particuliere verzekering de premie naar draagkracht (als percentage van het inkomen) moeten gaan betalen. Solidariteit was voor dat kabinet al een probleem.

Een tweede poging kwam van de huidige staatssecretaris Van der Reijden. Zijn plan staat bekend als de zogenaamde 'drietrapsraket'. In vergelijking tot het plan van Hendriks tekent het de politieke klimaatwisseling van het CDA naar rechterzijde in de jaren tachtig. De eerste trap bestaat uit een volksverzekering voor risico's als ziekenhuisopnames, de tweede trap uit een verplichte verzekering voor risico's als huisartsenhulp en de derde trap tenslotte uit een vrijwillige verzekering voor 'aanvaardbare risico's' als fysiotherapie en tandheelkundige hulp. Een fors uitgekleden 'volksverzekering' dus, waarin eigen risico's zijn opgenomen en de premie niet naar draagkracht wordt berekend. Een dergelijke volksverzekering betekent voor de huidige verplicht verzeker-

den een flinke financiële achteruitgang. Gelukkig voor hen is deze drietrapsraket wegens technische mankementen nog niet gelanceerd en het ziet ernaar uit dat hij voorlopig wel aan de grond zal blijven. Van der Reijden heeft ervoor gekozen om vanwege reeds genoemde redenen zich (voorlopig?) te beperken tot opheffing van het vrijwillig ziekenfonds. Hij ontkent dat een volksverzekering nu van de baan is, al kan een kind haast begrijpen dat opheffing van een deel van het ziekenfonds hier lijnrecht mee in tegenspraak is.

Een derde nog schuchtere poging komt van CDA-kamerlid Lansink, die pleit voor een volksverzekering 'nieuwe stijl'. Dat 'nieuwe' zit 'm in de introductie van forse eigen risico's voor huisartsenhulp, fysiotherapie en tandheelkundige hulp, wellicht ook de eerste twee dagen in het ziekenhuis zoals hij wel eens voorgesteld heeft. Bepaald geen verbetering van de huidige situatie dus.

PSP-plannen

De PSP is altijd een groot voorstander geweest van een volksverzekering tegen ziektekosten, zonder eigen risico's en eigen bijdrages. Dit standpunt is ook terug te vinden in de visiebrochure gezondheidszorg die de PSP-themawerkgroep omstreeks januari het licht zal doen laten zien. Daar zijn verschillende harde redenen voor.

Ziekte is immers een risico dat iedereen loopt, en niet of nauwelijks zelf te beïnvloeden is. Vandaar dat we vinden dat iedereen aan de kosten van de gezondheidszorg moet bijdragen. Naar draag-

kracht, zoals nu bij het verplichte ziekenfonds ook het geval is (een vast percentage van het jaarinkomen). Dat eigen risico's en eigen bijdrages niet in een volksverzekering thuishoren, vloeit daar ook automatisch uit voort. Mensen die vaker een beroep moeten doen op de gezondheidszorg omdat ze vaker ziek worden, moeten niet meer betalen dan anderen. Er is nog een andere reden: patiënten zijn bepaald niet de belangrijkste kostenopdrivers in de gezondheidszorg, zoals wel eens gesuggereerd wordt. Het zijn de hulpverleners die de indicaties stellen voor geldverslindende verrichtingen of ziekenhuisopnames, niet de patiënten.

Dat een plan voor een volksverzekering ook financieel realiseerbaar is, is reeds recent in de PSP-nota over Sociale Zekerheid aangetoond. De berekende premie zou ten opzichte van de huidige ziekenfondspremie zelfs met ruim twee procent omlaag kunnen (van 9,5 naar 7,4%). Aangezien de premie gedeeld wordt door werkgevers en werknemers betekent dit zelfs een niet onaanzienlijke lastenverlichting voor het bedrijfsleven! Dit effect ontstaat omdat bij een volksverzekering ook de hogere inkomens gaan meebetalen. Technisch zou de invoering van de volksverzekering eenvoudig tot stand gebracht kunnen worden via geleidelijke uitbreiding van de AWBZ, de bestaande volksverzekering voor bijzondere ziektekosten. Een invoeringswijze die ook door de VNZ, de verenigde ziekenfondsen, voorgestaan wordt.

Het perspectief voor een volksverzekering is aanwezig, nu er brede steun voor is in

kringen van de ziekenfondsen, politieke partijen, vakbonden en patiëntenbewegingen, zo bleek op een discussiedag over de volksverzekering die 14 juni j.l. door het *Initiatief Stop het Eigen Risico* werd georganiseerd.

Daarvoor moeten wel enkele barrières genomen worden. Ten eerste moet de voor- genomen opheffing van het vrijwillig ziekenfonds ongedaan gemaakt worden, omdat dit lijnrecht in tegenspraak met een volksverzekering is. Zelfs het CDA lijkt – bij monde van Kamerlid Lansink – over-

tuigd, dat die opheffing geen doorgang moet vinden. De behandeling van het wetsvoorstel, zeer binnenkort in de Tweede Kamer, moet uitwijzen hoe serieus het verzet van Lansinks fractie tegen de plannen van partijgenoot Van der Reijden is. Veel belangrijker echter nog is de vraag hoe de volksverzekeringsplannen van potentiële regeringspartijen als PvdA en CDA er na de Kamerverkiezingen van mei '86 uit komen te zien.

Niet zozeer of er in de toekomst een volks-

verzekering gaat komen, want dat lijkt vrijwel zeker, maar voor een: met of zonder eigen risico's. Als het aan het CDA ligt met forse eigen risico's. De vraag begint zich dan op te dringen of onder de progressief klinkende vlag van een volksverzekering niet een Paard van Troje vol eigen risico's wordt binnengehaald. Dat zou voor meer dan zestig procent van de Nederlanders en wel de minst betaalde, de verplicht verzekerden, een flinke financiële achteruitgang betekenen. Een status quo van het huidige stelsel is dan beslist ver-

kieslijker. Het wordt opletten voor klein links.

GUUS BANNENBERG

Naar aanleiding van de presentatie van de PSP-visiebrochure over gezondheidszorg zal de PSP-themawerkgroep op *dinsdag 21 januari* a.s. om 19.30 uur in het PSP-pand in Utrecht een openbare discussieavond organiseren over aktieperspektieven in de gezondheidszorg. PSP-leden zijn van harte welkom.

**In het ontwerp-
verkiezingsprogramma dat ter
diskussie de partij is ingestuurd,
komen op enkele plaatsen
opmerkingen voor over de positie
van mensen met een handicap in
onze samenleving.**

**Voor de afdeling Enschede was
dat onvoldoende en van daaruit
werd dan ook een aanvulling van
het programma ingezonden.**

**Mede aan de hand van dat
voorstel, willen we ook in
BEVRIJDING aandacht aan de
door "Enschede" gesignaleerde
problematiek schenken.**

De afgelopen jaren is er van een gehandicaptenbeleid door de overheid geen of nauwelijks sprake geweest. Ondanks alle fraaie verwijzingen naar "sterke schouders" en "grootste lasten", is er met name op het terrein van voorzieningen voor mensen met een handicap flink met de botte bijl gehakt. Allerlei regelingen, uitkeringen en voorzieningen zijn "ge-herwaardeerd" – zonder dat daar enige lijn in te ontdekken viel of dat er sprake was van een visie op het geheel.

Welke mooie woorden dit kabinet ook wijdt aan de "emancipatie van mensen met een handicap" – duidelijk is geworden dat dat in elk geval niets mag kosten. Wat het goedkoopst is, wordt meteen verheven tot "beleid". Treurig maar waar is, dat met name de rechtse partijen zich met "beleid" bezighouden. *Erica Terpstra* (VVD) is er als het ware de personifikatie van (en in de publiciteit heeft dat voor haar partij zoveel voordelen). Het trieste is natuurlijk dat "rechts emanciperen" haaks staat op wat er – volgens ons dan – eigenlijk zou moeten gebeuren. Een werkelijke emancipatie van mensen met een handicap zou de bestaande samenlevingsstructuren aan (moeten) tasten – en dat ligt niet in de bedoeling van VVD/CDA. Dus blijft het (als het kan op een koopje) bij wat "leuke dingen" door die mensen – pappen en nathouden, zogezegd. Over de machtsverhoudingen (bijvoorbeeld in de gezondheidszorg) waarbij mensen met een handicap per definitie het onderspit delven, wordt niet gesproken.

Links – van roze tot rood – laat het er eigenlijk bij zitten. Vreemd eigenlijk, omdat juist aan de situatie van mensen met een handicap, alle feilen en makken van de huidige samenleving zich zo helder laten illustreren.

In de jaren '60 leek, met de opening van

GEHANDICAPTEN

Emancipatie via bloembollen

"Het Dorp" (ook dit projekt moest weer met 'liefdadigheidsakties' van de grond komen) de integratie van mensen met een handicap in de samenleving op gang te komen. In de jaren daarna verbeterde de situatie aanmerkelijk: er kwamen kleine woonvormen in bestaande woonwijken van de grond, er werden aangepaste auto's of taxi-vergoedingen uitgekeerd, de sociale zekerheid ging vooruit. Maar wat kwamen we bedrogen uit toen 'de crisis' toesloeg. Het toverwoord 'emancipatie' werd op slag gewijzigd in 'bezuinigingen'. En in tegenstelling met de theorie, kwamen de zwaarste lasten op de zwakste schouders neer: uitkeringen omlaag, de financiering van allerlei voorzieningen werd overgeheveld naar de budgetten uit "1, 2, 3-shows" ("de return van de liefdadigheid"), aangepaste auto's werden voorbehouden aan mensen met een handicap die betaald werk verrichtten (en dat zijn er – "gelukkig" voor de overheid! – niet zoveel), hulp en verzorging werd, verhuld in ideologische prietpraat, weer toebedeeld aan ouders, vrienden en partners. We zijn dus weer bij "af".

Moeizaam

De slogan dat "de bevrijding van klasse X het werk van klasse X zelf dient te zijn", gaat voor mensen met een handicap toch wat moeizaam op. Voor jezelf opkomen, je eigen belangen behartigen, strijd leveren om je een positie binnen de samenleving te veroveren zijn nu niet direkt punten die in de opvoeding van – zeker – kinderen en jongeren met een handicap aan de orde komen. Vaak worden zij grootgebracht in een omgeving die stijf staat van de "zorg", (goedwillende) ouders en beroeps-verzorgers bepalen wat "goed" is en nemen al snel ieder heft in handen. De afhankelijkheid van de verzorgers verplicht bovendien tot een zekere mate van "dankbaarheid" – niet de beste uitgangspositie om voor jezelf te leren opkomen.

De samenleving op haar beurt krijgt van mensen met een handicap ook alweer gauw een beeld van "zielig, afhankelijk en – niet te vergeten – a-seksueel". En als reactie daarop gelooft die hele samenleving heilig in zichzelf: "wij hebben met hen het beste voor!". In zo'n klimaat ligt geen goede voedingsbodem voor begrippen als

rechten, onderdrukking, diskriminatie. En in zo'n klimaat kunnen dus op allerlei terreinen gemakkelijk bezuinigingen worden doorgevoerd, regelingen worden afgebroken. En waar nodig wordt de éne groep tegen de andere uitgespeeld.

En links dan?

Zoals het een linkse partij betaamt kent ook de PSP een landelijke werkgroep "mensen met een handicap". Ondersteund door een medewerker van de fractie in de Tweede Kamer. Maar daarmee kunnen we ons er niet van afmaken. Om maar eens wat te noemen: waarom is er geen politiek sekretariaat gehandicaptenbeleid? We vragen maar.

Mensen met een handicap worden gediskrimineerd in onze samenleving. We houden hen – nog steeds – "apart". Ze gaan naar speciale scholen, wonen in speciale oorden, werken (vaak verplicht) in speciale fabrieken (werkplaatsen, activiteiten-centra genoemd). Openbare gebouwen, onderwijsinstellingen, openbaar vervoer zijn vaak niet toegankelijk en dat blokkeert dus de mogelijkheden tot integratie. Vrijheid van wonen, het je kunnen verplaatsen, onder naar keuze kunnen volgen – allemaal fraaie mensenrechten, maar voor mensen met een handicap niet te realiseren. Dat zijn politieke konstateringen die om een politiek antwoord vragen. Ook van links, ook van de PSP dus. De PSP staat voor een samenleving waarin mensen met een handicap een volwaardige plaats kunnen innemen. Dat betekent dan ook dat de PSP zal moeten ijveren voor een beleid waarin als vanzelfsprekend de belangen van mensen met een handicap worden verdiskonteerd. Waarbij dus bij voorbaat rekening gehouden moet worden met aspecten als toegankelijkheid, bruikbaarheid, bereikbaarheid – zowel waar het gaat om gebouwen en verkeersvoorzieningen als waar het gaat om wetgeving en bestuurlijke maatregelen. Waar op algemeen nivo geen oplossing voor specifieke problemen van mensen met een handicap gevonden kan worden, moeten specifieke regelingen en voorzieningen worden getroffen – niet als gunst, maar als vanzelfsprekend recht. En dus gefinancierd uit overheidsmiddelen en niet

uit kollektes en tv-shows ("Hebt u ook zo'n plezier van uw bloembollen-voor-gehandicapten?").

Een politiek van wetten en regels, van voorzieningen en uitkeringen is nooit het ultieme antwoord. Het gaat om meer. Diskriminatie, achterstelling, heeft ook alles te maken met beeldvorming, met angst voor het onbekende. Zolang bijvoorbeeld seksualiteit in onze samenleving direkt in verband gebracht wordt met jong, lenig, aantrekkelijk en hetero-seksualiteit, vallen mensen met een handicap al snel buiten de prijzen. Ze wijken vaak af van het vanzelfsprekende beeld en dat wordt zelden positief gewaardeerd.

Het is niet in de eerste plaats de overheid die aangesproken moet worden op die beeldvorming, maar het is wel het pakje-aan van diezelfde overheid om een voorbeeldfunctie te vervullen (b.v. in haar eigen personeelsbeleid) en er zorg voor te dragen dat alle mogelijke vormen van onderzoek die kunnen bijdragen aan de emancipatie van mensen met een handicap en hun omgeving worden gestimuleerd en gefinancierd. Omdat alleen links mensen met een handicap een alternatief kan bieden en gestalte kan geven aan emancipatie. Reden genoeg voor de PSP om zo spoedig mogelijk een visie te ontwikkelen voor een beleid op langere en korte termijn.

Nog een paar opmerkingen met betrekking tot onze eigen partij. Bevrijding is in gesproken vorm verkrijgbaar. Prima. Maar hoe staat het op bijvoorbeeld afdelingsnivo? Zijn die vergaderzaaltjes bereikbaar? Wordt er bij akties en demonstraties rekening gehouden met? Licht er op kongressen een ringleiding? Zijn er doventolken aanwezig? En als – terecht – de microfoons op het podium staan, zou het dan niet aardig zijn als ze voor iemand in een rolstoel bereikbaar zijn?

Er is natuurlijk veel meer – maar we houden het voorlopig hier bij. Wie weet komt er in ieder geval een hoofdstuk bij in het verkiezingsprogramma.

HINKE ZIJDA
HENK BRANDERHORST

EEN VOLLEDIGE BAAN IN DEELTIJD

Sinds augustus 1984 zit Titia van Leeuwen voor de PSP in de Eerste Kamer. Zij volgde toen Bram van der Lek op, die lid werd van het Europese Parlement. Nu zij ruim een jaar in de Eerste Kamer zit, zocht BEVRIJDING hagr op in haar woning boven in een Amsterdams grachtenpand. Behalve Eerste Kamerlid is Titia van Leeuwen ook biologe; zij werkt als beleids-ecoloog bij de 'Provinciale Planologische Dienst' van Noord-Holland. Dat verklaart ook een deel van haar specialismen: milieu, ruimtelijke ordening, landbouw, natuurbescherming. Zij, en haar fractiegenoot Joop Vogt, hebben ieder de helft van alle onderwerpen, zodat tot Titia's pakket ook sociale zaken, justitie en nog tal van andere onderwerpen behoren. Een deeltijd-functie voor een volledig takenpakket.

Hoe ziet de werkdag van een PSP Eerste Kamerlid er uit?

De Eerste Kamer vergadert elke dinsdag; dan moeten we naar Den Haag. Eerst wonen we (Joop Vogt en ik) de fractievergadering van de Tweede Kamerfractie bij 's Middags, vanaf half twee, is de vergadering van de Eerste Kamer. Dat kan in een half uur klaar zijn, maar het kan ook tot 's avonds laat duren. Verder moeten we dan vergaderingen van commissies bijwonen, een schriftelijke inbreng voor de debatten inleveren, en daar tussendoor gaan we ook wel bij de medewerkers van de Tweede Kamerfractie langs.

We hebben allebei een baan (voor vier dagen), en dat betekent dat je het weekend kwijt bent aan de voorbereiding van de Kamerzittingen. En elke dag komt er een flinke hoeveelheid post door de brievenbus glijden. Soms lukt het om die dezelfde dag nog te sorteren, anders hoopt de zaak zich op.

Word je vaak door mensen benaderd, die van jou als Kamerlid wat willen?

Nee, de mensen zoeken toch eerder contact met de Tweede Kamerfractie. Wij hebben ze ook niet zo veel te bieden. De beslissingen zijn toch al in de Tweede Kamer gevallen. Bij de sociale wetgeving wordt de Eerste Kamer wel benaderd, en bij gemeentelijke her-indelingen (zoals laatst tussen Huizen en Blaricum) komt er een hele lobby op gang om alsnog het wetsontwerp te laten verwerpen. Dan staat de uitslag niet van te voren vast. Ik zoek zelf wel contact, bijvoorbeeld met mensen die goed in een bepaald onderwerp zitten, om met een goed verhaal te voorschijn te kunnen komen.

Houd je dan altijd hetzelfde verhaal als de Tweede Kamerfractie?

Bij sommige onderwerpen is er sprake van een heel duidelijk PSP-standpunt. Dat draag je dan uit. Maar op andere terreinen, zoals ruimtelijke ordening, landbouw, verkeer en waterstaat, daar is minder sprake van een uitgewerkte PSP-visie. Dan houd je meer je eigen verhaal, ook vanuit je eigen deskundigheden, en dat is dan zo ongeveer de PSP-visie. Ik ben er ook heel erg tegen om alleen maar het verhaal van de Tweede Kamerfractie te herhalen. Dat hoeft ook niet, want meestal zit er een flinke tijd tussen de behandeling in de Tweede en de Eerste Kamer. Je kunt zelf ingaan op de aktualiteit van het moment, of op de reacties, die de behandeling in de Tweede Kamer heeft opgeleverd. Daardoor kan je een nieuw accent in het PSP-betoog ontwikkelen. De Tweede Kamerleden en de fractiemedewerkers zetten je ook wel op dat spoor.

Wat gebeurt er verder met de betogen die je afsteekt in de Eerste Kamer?

De macht zit natuurlijk niet in de verhalen die je in de Eerste Kamer houdt. Een mooi verhaal oogst wel waardering bij andere fracties, maar het heeft geen consequenties voor het stemgedrag. Laatst hielden Van de Zandschulp (PvdA) en ik inhoudelijk hetzelfde verhaal over een onderwerp, maar de PvdA stemde vóór die wet, en de PSP tegen. Toen ik hem daarover aansprak, zei hij, dat ze eigenlijk misschien ook wel tegen hadden moeten stemmen, maar dat de PvdA aan "de overzijde" (de Tweede Kamer) voorgestemd had. Maar als je een onderwerp helemaal uitgezocht hebt zou dat eigenlijk een vervolg moeten hebben. In "MilieuDefensie" heb ik nu een artikel over de landinrichtingswet gepubliceerd. Daar had ik in de Eerste Kamer een heel uitgebreid verhaal over, en ik vond het zo zonde op dat moment, als het daarbij zou blijven, dat ik er een artikel van gemaakt heb. Zo kunnen dan (buitenparlementaire) groepen een beter inzicht krijgen in de politieke strekking van zo'n wet.

Wat zouden specifieke functies kunnen zijn voor een Eerste Kamerlid van de PSP?

Je moet iets, wat zinloos is voor de PSP, toch inhoud geven. Naast het schrijven van artikelen, denk ik vooral aan een grotere koppeling met de Tweede Kamerfractie. Ik denk aan een combinatie van Eerste Kamerlid en fractiemedewerker van de Tweede Kamerfractie. Dat zou wel betekenen, dat de Eerste Kamerleden daarvoor hun baan zouden moeten opzeggen en dat er naar een ander soort mensen als Eerste Kamerlid gezocht zou moeten worden. De moeilijkheid is verder natuurlijk, dat je niet een deel van de onderwerpen naar de Eerste Kamer kunt toeschuiven, want wij krijgen alles in een stadium, dat je alleen nog maar ja of nee kunt zeggen. Maar Eerste Kamerleden kunnen door

ook fractiemedewerker van de Tweede Kamer te zijn effectiever voor de partij functioneren. Nu gaat veel inzet verloren in het zinloze Eerste Kamertgebeuren op zich.

Ik zie meer in zo'n koppeling, dan in het speciaal behartigen van de regionale problematiek. In de praktijk blijkt dat laatste toch niet zo te werken. Ik vind dat een beetje dwangmatig zoeken naar functies voor Eerste Kamerwerk.

In je beleidsvoornemens, voor het kongres in 1982, had je het over een steunfractie voor de Eerste Kamer, en over de Eerste Kamer als beroepsmogelijkheid voor de buitenparlementaire aktie.

Nou, ik vind het twee mooie theoretische ideeën! Af en toe zou ik wel een persoonlijke steunfractie willen hebben, alleen al om die post door te werken. Maar de partij zou – met een specifieke steunfractie voor de Eerste Kamer – de prioriteiten toch verkeerd leggen. Het zou méér in het gezamenlijk verband met de Tweede Kamerfractie gezocht moeten worden. Fractiemedewerkers zouden dan dus tevens ook echt als Eerste Kamerlid kunnen werken. Dat idee van die beroepsinstantie speelde in die tijd. Soms krijg je ook wel brieven met de eis van: Eerste Kamer, doe daar eens wat aan! Maar het is toch een wat theoretisch idee. Individuele leden kunnen wel ergens achteraan gaan, maar de macht ligt gewoon bij de regeringsfracties, ook in de Eerste Kamer.

Er leven wel meer van die theoretische ideeën, zoals: wat levendigheid en wat herrie brengen in zo'n duf zootje. Dat kan je van te voren mooi bedenken, maar hoe geef je dat vorm in de praktijk? Een ludieke aktie is één keer leuk, maar er moet ook een vervolg zijn. Ik heb wel eens opmerkingen gemaakt over het rituele handjes-schudden aan het begin van de vergadering. Dat is toen wel in de krant gekomen, van: Mevrouw Van Leeuwen wil geen handjes schudden. Maar daarvoor zit je toch niet als PSP in het parlement. Bovendien zijn er meestal geen journalisten, dus onze akties zouden verder niemand opvallen. Alleen bij de algemene beschouwingen is de pers beter vertegenwoordigd, en bij sommige begrotingen de vakbladen.

Hoe zijn jullie kontakten met de andere (linkse) fracties?

Met de heren van de CPN kunnen we het goed vinden. Maar van samenwerken is niet zoveel sprake. Zij pikken er maar enkele onderwerpen en begrotingen uit en doen ook niet mee aan de schriftelijke voorbereiding. Een enkele keer voeren we het woord voor elkaar, maar omdat hun werkwijze anders is, kan je verder niet veel samen doen. De PPR-fractie bestaat uit Bas de Gaay Fortman die zich meer in CDA- en D'66-kringen ophoudt. Maar hij stemt meestal wel met ons mee, als zijn Tweede Kamerfractie dat ook gedaan heeft. En de PvdA volgt nogal getrouw hun Tweede Kamerfractie, en dan zit daar

niet zo veel ruimte in. Sommige leden van grote fracties hoor je ook een heel jaar niet.

Hoe kijk je, vanuit de rustige Eerste Kamerbankjes, tegen de beroeringen in de PSP aan?

We wonen steeds de fractievergaderingen van de Tweede Kamerfractie bij, en daarmee word je wel gekonfronteerd met de verhoudingen in de partij; en verder ben je gewoon partijlid. Ik heb de oproep "Geen polarisatie, maar nieuw elan" na het kongres van Utrecht ondertekend, maar dat heeft niet zoveel te maken met mijn Eerste Kamer-lidmaatschap. Dat was meer het zien dat het slecht gaat, en het gevoel hebben daar wat aan te moeten doen. En of die oproep HET nu is, weet ik niet, maar het is wel een kreet geweest dat de beide vleugels in de partij met elkaar de partij om zeep dreigden te helpen. Wij wilden juist wijzen op het bestaansrecht van beide vleugels in de PSP, dat dat het eigene van de PSP is. Tijden lang hebben de vleugels goed met elkaar kunnen leven. Er is ook niet sprake geweest van één duidelijk punt, waarop een kentering werd ingezet. Het is meer een langzaam uit elkaar groeien geworden, wat in een stroomversnelling gebracht is door de discussies over een gezamenlijke lijst bij de Tweede Kamerverkiezingen.

Maar het gekke is: iedereen is er bij geweest, iedereen ziet het gebeuren en iedereen kijkt een beetje machteloos toe.

Heeft die oproep nu enig succes gehad?

Er is in delen van de PSP wat sceptisch gereageerd. Maar andere mensen hebben toch een signaal gekregen van: we moeten zelf wat doen, en ons niet laten dikteren door de meer extreme standpunten van beide kanten. Verder heeft natuurlijk Andrée van Es zich nu kandidaat gesteld voor de eerste plaats, die toch ook eerst wilde weten of dat zogenaamde "midden" in de PSP nog wel enige aanhang had. Want op het laatste kongres werd die groep volkomen weggevaagd en uit elkaar gespeeld.

Komt er volgend jaar voor de Eerste Kamerlijst óók zo'n slag?

Tot nu toe heeft dat zich altijd in de schaduw afgespeeld. Het ging altijd om wie er bereid was voor zo'n functie. De huidige Eerste Kamerfractie is op een kongres in 1982 gekozen, toen het ook rond de Tweede Kamerlijst nog rustiger was. Je weet niet, in welke situatie we volgend jaar zullen zitten.

PETER ZWART

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING.

Omdat de ruimte beperkt is kunnen reacties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

DE P VAN PACIFISME (2)

Tot mijn genoegen, verbazing zelfs, schreef Henk Branderhorst in 'de P van Pacifisme' (*Bevrijding september '85*) dat de PSP streeft naar éézijdige ontwapeningsstappen en liet hij het – de laatste tijd zo gebruikelijke – pleidooi voor onmiddellijke en totale ontwapening achterwege. Helaas komt dit groeiende realisme niet naar voren in zijn waardering van de landen van het Oostblok. Zoals in zoveel PSP-geschriften, wordt ook hier weer beweerd dat de systemen in Oost- en West-Europa eigenlijk lood om oud ijzer zijn. Je hoeft toch geen lid van het Oud-Strijders Legioen te zijn om te kunnen konstateren dat het staatsoptreden tegen dissidenten en oppositionele groepen in Oost-Europa van een geheel ander kaliber is dan in het Westen? Het aantonen van repressieve tolerantie kan dit verschil misschien theoretisch recht trekken, in de praktijk is het heel wat prettiger om lid te zijn van de FNV dan van Solidarnosc. Het wordt hoog tijd dat de PSP zijn oogkleppen wat betreft Oost-Europa afwerpt. Terechte kritiek moet je niet aan rechts overlaten. Een meer realistische visie op Oost-Europa kan van invloed zijn op onze 'P van Pacifisme'. De kernbewapening heeft het punt van totale absurditeit allang bereikt en dient bestreden te worden. Het is echter politiek naïef om te geloven dat een gedemilitariseerd West-Europa een proces van ontwapening in Oost-Europa, gepaard met democratiseringen, op gang zal brengen. Het wordt daarom tijd dat de PSP lering trekt uit de ervaringen van bewegingen als de END (European Nuclear Disarmament), waarbij het IKV is aangesloten, en partijen als de Westduitse Grunen. Vanuit hun streven contact te onderhouden met onafhankelijke vredesgroepen in Oost-Europa, die sterk worden vervolgd, werd ook hen de ware omvang van de repressie aldaar duidelijk. Hun pogingen deze niet-officiële vredesactivisten te steunen en het feit dat zij ze serieus namen leidde tot een grote verkoeling van de kant van de officiële vredesraden, staatsinstellingen bemand door ambtenaren. (Vrede is namelijk regeringsstreven, momenteel tracht men de Afghanen van de zegeningen van de vrede te overtuigen). Bij steeds grotere delen van de Westerse vredesbeweging doet dit de overtuiging postvatten dat vredesstrijd niet los kan staan van de strijd voor eerbiediging van de mensenrechten in Oost-Europa. Een belangrijk argument hiervoor is tevens dat, als onafhankelijke organisaties in

Oost-Europa geen bestaansrecht hebben, de mooiste ontwapeningsovereenkomsten onkontroleerbaar en dus waardeloos zijn.

Het argument dat wapenvermindering aan 'onze' kant, grotere vrijheid aan 'hun' kant oplevert, is mijns inziens eerder andersom waar. Als de mensenrechten in Oost-Europa werkelijk nagekomen worden zal het voor de Westerse ijzervreters erg moeilijk worden een democratische meerderheid achter zich te krijgen.

Daarom dient de PSP mijns inziens die koppeling van ontwapening en mensenrechten in haar programma op te nemen. Dit betekent niet dat we eventueel alsnog voor de plaatsing zijn. Wel zouden wij, als tussenstap en met verdere plannen in ons achterhoofd, kunnen pleiten voor omvorming van het karakter van de nationale en wellicht bondgenootschappelijke strategie. Deze zou dan niet-nucleair en puur defensief gericht moeten zijn, zie bijvoorbeeld de suggesties van Rudolf Bahro in 'Elementen voor een nieuwe politiek' (Amsterdam, 1982).

Voorzover de PSP terugtrekking van de grootmachten uit Europa bepleit, hoop ik dat ze Jacek Kurons waarschuwing (in een recent interview met M.J. Faber) in haar oren knoopt dat de VS dan achter de oceaan verdwijnt en de SU aan de Poolse grens heel Europa voor het grijpen heeft.

Dit is geen pleidooi voor een Koude Oorlogssfeer in de PSP, het wordt echter hoog tijd dat de PSP een van haar goed gekultiveerde blinde vlekken, de Oost-West-betrekkingen, eens aan serieuze analyse onderwerpt. Ontwapening is een nobel streven, maar het hele systeem is als een kaartenhuis; als je het af wilt breken blijft de kans bestaan dat het voortijdig in elkaar stort.

Willem Minderhout
Den Haag

De P van Pacifisme (3)

Als ik de 'Opwinding'-inzending van Chris Huinder had gelezen, vóórdat mijn artikel over Zuid-Afrika (beiden in *Bevrijding* nr. 9, oktober 1985) was ingeleverd, had ik nog wat meer woorden aan *Buthlezi* en zijn *Inkatha*-beweging besteed. In mijn artikel staat al dat deze beweging enige verwarring veroorzaakt, maar op zoveel onbegrip had ik niet gerekend. Chris Huinder heeft het in zijn stuk over "het gematigde en remmende pacifisme van *Buthlezi* en de zijnen". Ik vind dat een onbegrijpelijke typering.

Chris gebruikt het begrip 'pacifisme' hier waarschijnlijk omdat *Buthlezi* bekend staat als degene die de strategie van het ANC met betrekking tot het gebruik van geweld afwijst. Er is echter meer voor nodig om dat etiket te verdienen, tenslotte wijst ook *Botha* deze ANC-strategie af.

Welnu, de veroordeling door *Buthlezi* wordt vooral gemotiveerd door de stelling dat de gewapende strijd *geen perspectief* zou hebben, er is nooit sprake geweest van een principiële afwijzing van gebruik van geweld. Bovendien wordt deze stellingname te-

gen de ANC-strategie waarschijnlijk vooral veroorzaakt door het feit dat *Buthlezi* het bestuur van het thuisland *KwaZulu* op zich heeft genomen en zijn hele beweging feitelijk door de Zuidafrikaanse regering wordt betaald. *Buthlezi* heeft echter niet alleen zijn handen *te vuil* gemaakt door in het bantustan-systeem mee te gaan draaien, hij heeft bovendien door zijn optreden in de laatste jaren nogal wat *bloed* aan zijn handen. Ik pak mijn knipselmap over *Inkatha* en citeer: "een ongekennde terreurgolf heeft de zwarte woongebieden *Umlazi* en *Kwa-mashu* bij *Durban* overspoeld; hordes gewapende krijgers 'houden schoonmaak' onder aanhangers van het *United Democratic Front (UDF)*. Minstens drie mensen zijn ontvoerd en vermoord door de 'impi's' (*Zoeloe*-krijgers van *Inkatha*) die 's nachts over straat zwerven en anderen dwingen mee te doen aan hun moord- en vernietigingstochten" (*Weekly Mail* 13 september '85). Dergelijke berichten zijn er bij tientallen. In *KwaZulu* wordt iedereen die kritiek of twijfel ten aanzien van *Inkatha* formuleert, door de 'impi's' van de *Inkatha*-jeugdbeweging geïntimideerd.

Het laatste jaar voeren, zoals bijvoorbeeld uit voorgaand bericht blijkt, de impi's ook aanvallen uit buiten *KwaZulu*. Doelwit: progressieve (anti-apartheids-)groepen in de kerken en aanhangers van het *United Democratic Front*. Ik denk dat juist in de groepen die door *Inkatha* in elkaar worden geslagen de 'echte pacifisten' gezocht moeten worden.

Deze brief is vooral bedoeld om het beeld dat Chris geeft van *Inkatha* recht te zetten. Wat de betekenis van mijn verhaal is voor de hoofdstelling van zijn artikel (we moeten meer discussieren over wat wel en niet pacifistisch is, zowel hier als in de *Derde Wereld*) weet ik niet zeker.

Ik denk dat er in elk geval gewaakt moet worden voor een discussie waarbij elke bevrijdingsbeweging op het goudschaaltje van het ware pacifisme wordt gelegd. Mijn grootste probleem met *Inkatha* is niet *dat* er geweld wordt gebruikt, maar vooral *tegen wie* ze dat geweld is gericht. Naar mijn mening hebben we onze handen al vol met de discussie wat in Nederland zinvolle en gerechtvaardigde aktievormen zijn (bijvoorbeeld de brandstichting bij olie-handelaar *John Deuss*, berucht *Zuid-Afrika*-leverancier).

Klaas van Urk
medewerker Komitee Zuidelijk Afrika

De 'P' van Plank Mis (4)

Vanaf 1961 vecht het Eritrese volk voor zelfbeschikking. Vanaf 1980 wordt Eritrea ook nog eens geplaagd door droogte en honger. De laatste twee jaar hebben het 'Volksbevrijdingsfront van Eritrea' (EPLF) en de onafhankelijke 'Eritrese Hulporganisatie' (ERA) ruim 90.000 hektare grond opnieuw in cultuur gebracht. Op dit moment is de oogsttijd bijna voorbij. Er had heel wat binnengehaald kunnen worden. De Ethiopische luchtmacht heeft echter veel akkers inten-

sief gebombardeerd, desnoods met napalm.

Niet alleen op landbouwgebied werken EPLF en ERA keihard. Ook de voedseldistributie aan hongerslachtoffers, vrouwenstrijd, onderwijs en medische zorg in bevrijd gebied wekken de bewondering van iedere bezoeker/ster op. Op zich is het daarom jammer dat een veeg uit de pan in een ingezonden brief van *Chris Huinder* (*Bevrijding* nr. 9, oktober 1985) vrijwel het enige is, dat het Eritrese verzet de afgelopen tijd van 'Bevrijding' heeft kunnen krijgen. Voordat ik op die veeg ingaa, eerst iets over de *pacifisme-diskussie*. *Chris'* mening, dat juist ook het revolutionair of bevrijdend geweld in de 'Eerste Wereld' onderwerp van diskussie moet zijn, deel ik volledig. Het is opnieuw aktueel sinds de veldslagen rond een pand in de Amsterdamse *Schaepmanstraat*. Het plannen van 'vergissingen' door *Van Thijn*, die trouwens al in 1982 als minister zwaar ME-geschut inzette bij 'Dodewaard' en in 9184 zich met het zo gehate *Soeharto*-bewind onderhield, is zonder meer verwerpelijk. De kraakbeweging verdient steun, ook al hebben sommige leden ervan flinke steken laten vallen.

Voor bevrijdingsbewegingen als het *Eritrese EPLF* of *Filippijnse NDF* is de noodzaak van gewapende strijd altijd een gevolgtrekking van een analyse van maatschappelijke krachten, doelen en middelen. Als gewapende middelen worden gebruikt, mag dat niet tot een verwijdering leiden tussen gebruikers/sters en bijvoorbeeld de *plattelandsbevolking*. Het gebruik dient de eenheid eerder te vergroten. In *El Salvador* voerde het verzet bijvoorbeeld al gewapende overvallen op banken uit op een moment, dat het *Filippijnse* verzet dat juist niet deed uit angst voor onbegrip bij te grote delen van de bevolking.

Nu Eritrea. *Chris* schrijft: "Het EPLF in Eritrea weigert, voorzover ik kan zien, een coalitiepolitiek met andere oppositionele krachten in Ethiopie te ontwikkelen en bijt zich vast in een geïsoleerde gewelddadige bevrijdingsstrijd". Een onjuiste weergave van de feiten leidt tot een onjuiste konklusie. Pas in de tweede helft van de 19de eeuw forceerde keizer *Menelik II* de eenwording van het *Abessijnse* rijk. Op dat moment was Eritrea een Italiaanse kolonie. *Menelik* en de Italiaanse regering legden in 1896 de *Eritrees-Abessijnse* grens vast. Pas in 1962 werd Eritrea door keizer *Haile Selassie* ingelijfd. Vanaf die tijd is Eritrea een Ethiopische kolonie (hoe raar dat sommigen in de oren mag klinken). Om het Eritrese verzet op één lijn te stellen met het verzet in Ethiopie is alleen al vanuit historisch oogpunt niet houdbaar.

Het ELF is als organisatie nauwelijks meer in Eritrea aanwezig. Enkele jaren geleden is het volledig uit elkaar gevallen. Het EPLF heeft een coalitie gesloten met één restant van het ELF. *Chris'* kritiek gaat ook hier niet op. Wel is het zo, dat het eenheidsstreven nooit de sterkste kant van het Eritrese verzet is geweest. In de burgeroorlog tussen ELF en EPLF zijn ontzettend veel slachtoffers gevallen. Het gaat nu te ver de verschillen in klasse-basis, doelstellingen, politiek programma

e.d. tussen ELF en EPLF uit de doeken te doen. Enig begrip daarvoor maakt duidelijk waarom het niet kon boteren tussen beide bewegingen. In feite is in Eritrea iets uitgevochten, wat in veel andere landen pas na de onafhankelijkheid wordt uitgeknokt.

Jos van Beurden
Amsterdam

Aktieplannen

"Makkers, nou niet balen", zingt Fred van der Spek ons toe vanaf de tekening bij het artikel van Henk Branderhorst over de *aktieplannen* van het Partijbestuur, in de laatste *Bevrijding* nr. 10, november 1985. Maar helaas heb ik dat wel gedaan. Met name de suggestie van Henk dat met deze plannen een mooi stuk samenwerking op poten is gezet vind ik een gotspe. Het idee van de actieplannen is in het Utrechtse kongresbesluit terecht gekomen om te laten zien op welke manier we dan wel vorm willen geven aan de samenwerking met PPR en CPN. Het resultaat is een serie plannen die, de paragraaf over de vredesstrijd uitgezonderd, voornamelijk punten bevat die al liepen of waarvan het hoog tijd was dat er eens wat aan gedaan wordt.

In grote lijnen heb ik weinig tegen de aangenomen plannen, maar tijdens de behandeling in het bestuur heb ik er, net als bijvoorbeeld John Hontelez in 'On(s)Genoegen', op gewezen dat de positie van deze partijen in de plannen een andere is als die van de betreffende sociale bewegingen. Ik mis dat in het PB-stuk en verwijt Branderhorst dat hij dat in feite ontkent. Wil je PPR en CPN bij de plannen betrekken, dan zul je op zijn minst 'on speaking terms' moeten zijn en het zal bekend zijn dat dat met de PPR bepaald niet het geval is. Dan moet je toch een idee hebben van wat je wil ondernemen om het ijs te breken en de PPR wel zover te krijgen dat ze hieraan willen meedoen? Maar dat idee is er niet; niet in het PB-stuk, nergens.

Samenwerking met andere politieke partijen op zo'n brede waaier van aktiepunten is geen vrijblijvende of incidentele aangelegenheid. Die ga je aan als je ziet dat er veel overeenstemming in de onderlinge standpunten is, of als je het zinnig vindt een poging te wagen die te bereiken. De kommotie rond de oproep voor burgerlijke ongehoorzaamheid van de Kamerfractie maakt duidelijk dat we nog wel het een en ander met CPN en PPR te bespreken hebben, maar dan moet je ook weten of en hoe je dat gesprek wilt aangaan. De zwakte van de actieplannen is dat ze volstrekt voorbijgaan aan de vraag wat we willen met de samenwerking via die plannen. Als je dan leest dat deze het bewijs zijn dat "het verhaal als zou het kongres besloten hebben de samenwerkingsdeur op slot te gooien" nergens op slaan, vallen je de schellen van de ogen. De schrijver van deze zin speelt mooi weer, terwijl de mislukking van deze vorm van samenwerking in de actieplannen ingebakken zit.

Huip Dassen
Maastricht

De lijsttrekker

Peter Zwart stelt in zijn commentaar voor het november-nummer van 'Bevrijding' dat het goed is dat er voor het lijsttrekkerschap voor de Tweede Kamer iets te kiezen valt. Naast Fred van der Spek heeft ook Andree van Es zich kandidaat gesteld. Zij zouden "verschillend denken over het inhoud geven aan de kongresbesluiten". Maar het junikongres van de PSP heeft zich uitgesproken voor zelfstandige deelname aan de landelijke verkiezingen en Andree heeft daar tegen gepleit. Het lijkt mij een onmogelijke konstruktie om een voorstandster van structurele samenwerking een zelfstandige PSP-lijst te laten aanvoeren. Een van de argumenten die Peter aanvoert om de keuze tussen twee kandidaat-lijsttrekkers als positief te beoordelen, is het gegeven van de krappe meerderheid: er moet gezocht worden naar een breed draagvlak. Ik wil de noodzaak daarvan bestrijden en dat illustreren met de situatie in Amsterdam rond het gezamenlijk akkoord van PPR, CPN en PSP.

In dit akkoord wordt gepleit voor 80% woningdistributie. Van de overige 20% mag een deel door partikuliere eigenaren worden toegewezen. Tegelijkertijd worden pogingen tot het opbouwen van vormen van zelfbeheer in de Staatsliedenbuurt veroordeeld. De raadsfractie bijvoorbeeld stelde zich achter het beleid van Van Thijn. Het betekent dat het gewelddadig politieoptreden dat voor uitvoering van dit beleid noodzakelijk is, voor lief wordt genomen. De PSP zal met het gesloten akkoord vrijwel zeker wethouders leveren. Hierdoor zal zij verantwoordelijk worden voor staatsrepressie: het onder controle krijgen van de Staatsliedenbuurt en bijvoorbeeld ook de te verwachten ontruiming van het kraakbolwerk Tetterode. Herhalingen van het *geval-Riethof*, d.w.z. diens medeverantwoordelijkheid voor het gewelddadig neerslaan van het anti-metro verzet (in 1975, Red.), liggen voor de hand. De verantwoordelijkheid van de CPN - de belangrijkste samenwerkingspartner - voor grote ordeverstoringen door de staat rond kraakpandontruiming toont aan dat zoiets niet als incident kan worden afgedaan.

De koers die de PSP-Amsterdam is ingeslagen, is in strijd met de PSP-opvattingen over socialisme (zelfbestuur als alternatief voor partikulier eigendom) en pacifisme (afwijzing van staatsgeweld). Een dergelijke samenwerking leidt dan ook tot kollaboratie met de machten die we juist moeten bestrijden. De uitspraken van het junikongres bieden de mogelijkheid dit te voorkomen. Hieruit zullen op het decemberkongres de konsekventies moeten worden getrokken t.a.v. de samenstelling van partijbestuur en kamerlijst. Als de voorstanders van structurele samenwerking de basisbeginselen van de PSP met voeten treden, dan zijn de grenzen van konsessies aan hen overschreden. Het brede draagvlak waar Peter over spreekt, is dan onmogelijk geworden.

Ton Geurtsen
Amsterdam

Hoe komt u achter de waarheid?

Door 'm te lezen. En dat is de moeite waard. Want de Waarheid brengt zaken aan 't licht die u zelden ergens anders leest. Als u daar benieuwd naar bent, neemt u nu 'n abonnement op de Waarheid.

Ja, ik abonneer mij op de Waarheid. Ik betaal voor de eerste zes weken slechts f 15,-. Zonder tegenbericht blijf ik daarna abonnee. Ik betaal dan f 20,80 per maand (automatische incasso) of f 62,40 per kwartaal (acceptgiro).

NAAM: _____

ADRES: _____

POSTCODE: _____ PLAATS: _____

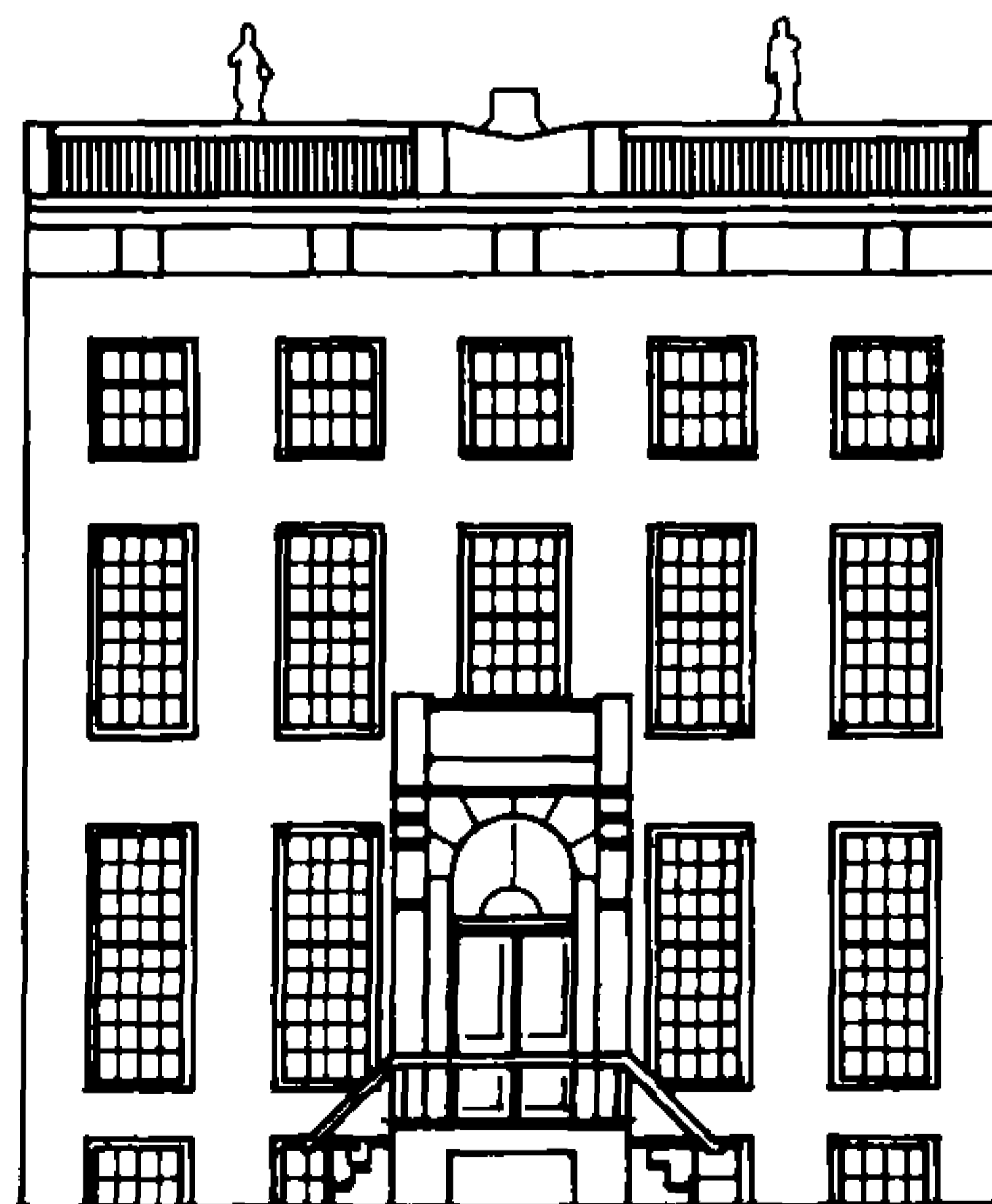
GIRO: _____

Deze bon in een open envelop zonder postzegel sturen naar: de Waarheid, antwoordnummer 2518, 1000 PA Amsterdam, Tel.: 020-262565.

De Waarheid. Daar kan niemand om heen.

Waar vindt u nog zo'n bank...

Een bank, klein genoeg om u persoonlijk te adviseren. Groot genoeg

om veel voor u en uw geld te kunnen doen.

Sterk genoeg om u volstrekte zekerheid te bieden.

En betrokken genoeg om maatschappelijk verantwoord te kunnen functioneren.

De Hollandse Koopmansbank in Amsterdam. Alle bankzaken voor particulieren, voor bedrijven, instellingen, organisaties en verenigingen.

Zo'n bank zou uw bank kunnen zijn: Hollandse Koopmansbank.

HKB hollandse
koopmansbank nv
een bank waarmee u het eens kunt zijn
Keizersgracht 674, 1017 ET Amsterdam, tel. 020-271066

ONDERSTE BOVEN

Pluk geen vruchten van Apartheid. In september startte het Komitee Zuidelijk Afrika met haar najaarsaktie, dit maal tegen de fruitinvoer vanuit de Apartheidsstaat. Naast een aantal andere aktiematerialen, publiceerde het Komitee een serie van acht kaarten met cartoons van bekende tekenaars als Opland, Arend van Dam, Stefan Verwey, Peter van Straten en Len Munnik. Op deze pagina drukken we de prent van Joost Swarte af. De aktie richt zich tegen Zuidafrikaans fruit, met als belangrijkste merknamen Outspan, Cape, Caprice, Goldland en Odda (onthou die namen). Het setje kaarten is te bestellen voor f 3,50 bij: KZA, Oudezijds Achterburgwal 173, Amsterdam, 020 - 27 08 01.

Overlevingstocht. Bij de Stichting Atoomvrijstaat verscheen 'Ongehoorde Stappen', een beschrijving van een wandelroute (een 'overlevingstocht') rondom de vliegbasis Woensdrecht. In de route zijn een aantal interessante objecten opgenomen, zoals de vestiging van Fokker, terwijl daarnaast een aantal andere onderwerpen aan de orde komen, als de geschiedenis en de achtergronden van het 'NAVO-dubbelbesluit' van '79. Maar ook veel aandacht voor de tegenbeweging. Het boekje (104 pagina's, gebonden, 20 foto's) is te bestellen door storting van f 14,25 op postgiro 2238597 t.n.v. St. Atoomvrijstaat/Amsterdam met vermelding van de titel. In de boekhandel voor f 12,50. (Nadere info: Postbus 80159, Amsterdam).

Stem tegen Kernenergie. Zoals eerder in dit blad aangekondigd (zie nr. 10, pagina 9) organiseert het Landelijk Platform tegen Kernenergie in de week van 7 tot 13 april 1986 een campagne tegen de (nieuwe) kerncentrales onder de leus (Stem tegen Kernenergie, kies voor het milieu). Doel is deze problematiek tijdens de verkiezingscampagne voor de Tweede Kamer breed onder de aandacht te brengen. In het Landelijk Platform zijn vertegenwoordigd een groot aantal landelijke, regionale en plaatselijke organisaties (waaronder de PSP). De organisatie van de campagne is in handen van een werkgroep, die op zoek is naar namen en adressen van mensen die actief aan de aktie willen meewerken. Opgave: Sekretariaat Ver. Milieudefensie, 2e Weteringplantsoen 9, Amsterdam, 020 - 22 13 66.

Solidariteitsagenda. Ook dit jaar verscheen weer de 'Solidariteitsagenda', een uitgave van een Stichting met als konkreet doel solidariteit met de Derde Wereld. De opbrengst van de agenda '86 (de achtste editie) gaat als vanouds naar het Front Polisario. In de agenda een uitvoerige adressenlijst op het gebied van Derde Wereld, milieu, vredesbeweging en minderheden. De agenda is leverbaar in drie uitvoeringen: dun (f 8,-), dik (f 12,-) en buro-agenda (f 19,-). Naar wens in rood of grijs omslag. Distributie: Ordeman, Postbus 28528, Rotterdam, 010 - 67 27 75.

Star Wars. Het Bureau Politiek Vormingswerk voor Jongeren (BPJK) publiceert sinds kort een serie 'Politiek Aktuele Teksten', leesteksten voor jongeren. In deze serie verscheen als nummer 4 een leesbaar verhaal over Star Wars, dat duidelijk maakt hoe fictie en werkelijkheid bij de bewapeningswedloop door elkaar lopen. De tekst is voor een docent (maatschappijleer) of vormingswerker te gebruiken bij hun werk met jongeren. De Teksten worden, te zamen met achtergrondinformatie en didaktische tips gratis toegezonden na aanmelding bij: BPJK, Driekoningsstr. 15, Amsterdam, 020 - 22 45 92.

Wit feminisme en racisme. Janette v.d. Zee schreef haar doktoraalskriptie over 'Wit feminisme en racisme': de racistische vooroordelen van het witte feminisme ten opzichte van zwarte vrouwen. Aan de

orde komen een aantal opvattingen omtrent het voorkomen en het ontstaan van racisme, een aantal vooroordelen van (witte) feministes tegenover zwarte vrouwen in Nederland en in de Derde Wereld en het ontstaan van aandacht voor racisme in de witte vrouwenbeweging. De skriptie is te bestellen door overmaking van f 12,- naar postgiro 3814327 t.n.v. J. v.d. Zee, Javalaan 2, Groningen (tel.: 050 - 71 40 65).

Europa en Derde Wereld. De Henk Lankhorst Stichting organiseert, in samenwerking met het Groen Progressief Akkoord, op donderdag 12 december een discussieavond over de Europese Gemeenschap en haar relatie met de Derde Wereld. Aanleiding is de vernieuwing van het zgn. 'Lomeverdrag' over ontwikkelingssamenwerking van de EG met 65 Derde-Wereldlanden, dat binnenkort door het Nederlandse parlement moet worden goedgekeurd. Vanuit links is er nog al wat kritiek te oefenen op dit verdrag. Op 12 december komt aan de orde hoe we ons moeten opstellen, welke alternatieven er zijn en welke binnen- en buitenparlementaire strategie we kunnen volgen. Plaats: PSP-pand, Nwe Looiersstraat 45, Amsterdam. Aanvang 20.000 uur. Achtergrond informatie aanvragen via 020 - 26 73 74.

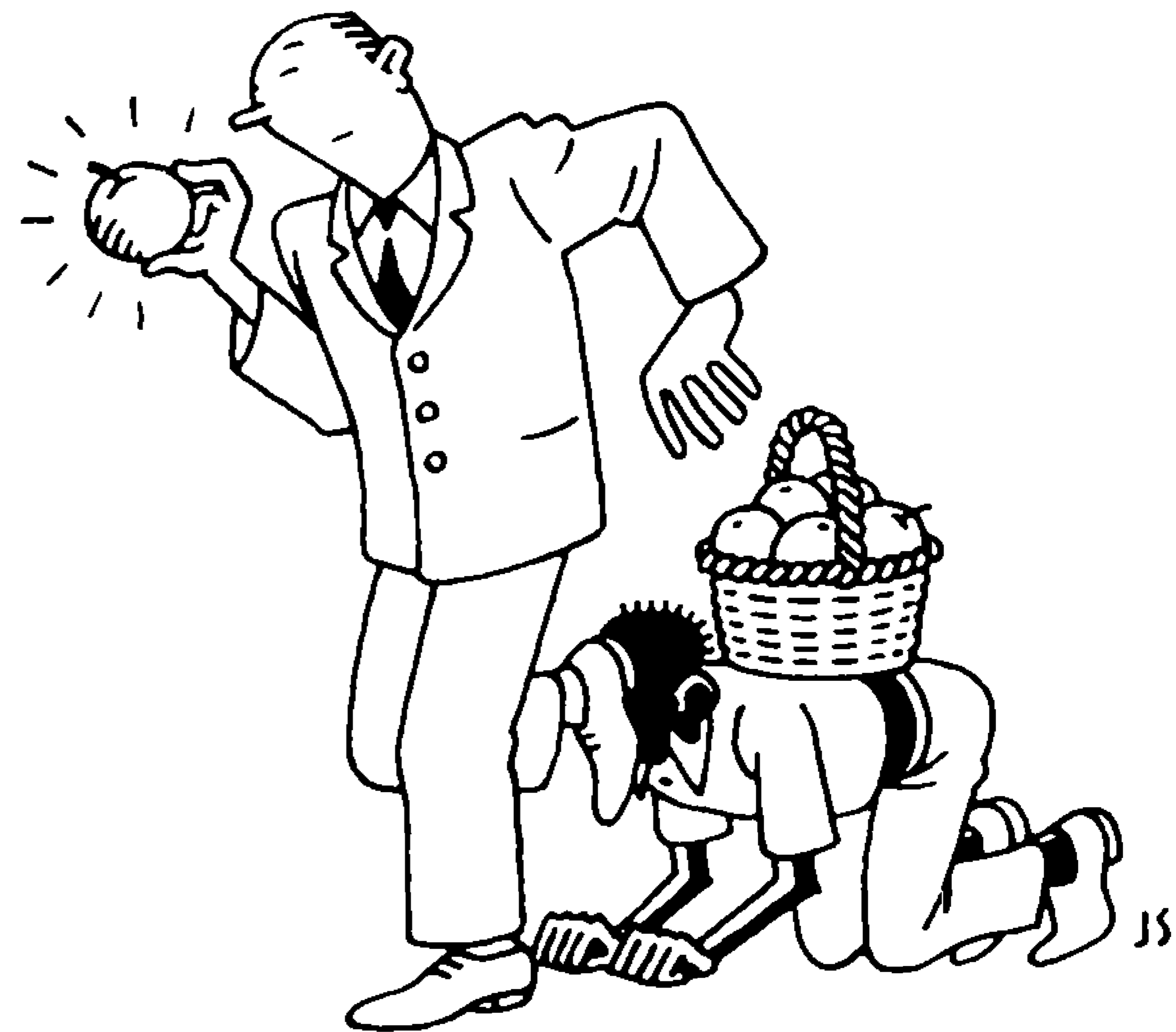
Neutraal en ongebonden. Het Wetenschappelijk Buro van de PSP publiceerde onlangs de resultaten van een onderzoek naar de positie van neutrale en niet-gebonden landen in Europa. Dit werelddeel telt landen die lid zijn van de NAVO of het Warschau-Pakt. Maar daarnaast zijn er een aantal landen die niet tot één van deze bondgenootschappen behoren. Een van de punten uit het onderzoek behandelt de gevolgen van die ongebonden van die ongebonden opstelling. Een ander punt betreft de overeenkomsten en de verschillen binnen die groep landen. Ook aan de orde komen de toekomstperspektieven. Te bestellen door storting van f 4,50 op postgiro 2782482 t.n.v. WB-PSP/Amsterdam met vermelding van de titel 'Neutraal en niet-gebonden'.

Censuur. Sinds kort verschijnt het maandblad 'Artikel 19', een tijdschrift over de muilkorving van de pers en auteurs/journalisten, censuur en de vrijheid van meningsuiting over de hele wereld: kortom een Nederlandse uitgave van het roemruchte Engelse 'Index on Censorship', uit welk blad 'Artikel 19' ook regelmatig vertalingen gaat brengen. In het tweede nummer artikelen over Egypte, Zuid-Afrika, Polen, Sovjet Unie, Turkije en Taiwan. De redactie wordt gevormd door journalisten als Dick Verkijk en Hans Vreij. Abonnementen zijn prijzig: f 125,- (voor individuen) en f 160,- (voor organisaties). Nadere informatie: Uitgeverij Alandsbeek, Postbus 158, Leusden, 033 - 94 31 65.

Muziek tegen Apartheid. Op initiatief van 'Progressief Overleg Roosendaal' (plaatselijk samenwerkingsverband van CPN, PPR, PSP en ongebonden links) verschijnt komende maand een langspeelplaat van de Antwerpse zanggroep 'Het Pasoep'. De produktie staat geheel in het teken van de strijd tegen Apartheid en de opbrengst van de plaat zal naar het ANC, de Zuidafrikaanse bevrijdingsbeweging, gaan. De uiteindelijke prijs van de l.p. zal rond de f 19,- liggen, maar tot 31 december '85 kan worden ingetekend voor f 16,50 door storting op postgiro 5592108 t.n.v. Cultureel Fonds/Rosendaal. Nadere info: John Verpaalen, St. Josephstr. 56, Roosendaal, 01650 - 416 61.

Militarisme aan de Zaan. De Zaanse anti-militaristische aktiegroep 'Alarm' publiceerde onlangs het zwartboek 'Militarisme in Zaanstad'. In dit boek veel namen en adressen van allerlei personen en organisaties die iets te maken hebben met militarisme en machtsvertoon en verder veel over civiele verdediging en inlichtingendiensten. Te bestellen door storting van f 5,- op postgiro 5442327 t.n.v. E. Schaap, Koog a'd Zaan met vermelding van 'Alarm'. Nadere info: Postbus 1247, Zaandam.

Jongeren Manifestatie. Op zaterdag 7 december vindt in Muziekcentrum Vredenburg in Utrecht een 'Interkulturele Manifestatie' plaats in het kader van het Internationale Jongerenjaar. De organisatie is in handen van diverse jongerenorganisaties en het cultureel centrum RASA. De manifestatie richt zich tegen werkloosheid en racisme. Op het programma (vanaf 14.30 uur) o.a. een Surinaams songfestival,

PLUK GEEN VRUCHTEN VAN APARTHEID

een forumdiskussie met o.a. Hassan Bel Ghazi (Marokkaans schrijver), Ronal May en Louis Burlerson's Avonds (vanaf 18.00 uur) een muziekprogramma met o.a. Trafassi, Hassan Band, Akbaba Ikilisi en Les Abranis. Toegang 's middags gratis, 's avonds f 5,-. Nadere info: RASA, Pauwstraat 13A, Utrecht 030 - 31 60 40 (vragen naar René of Liesbeth).

Henk Sneevliet. Het Herdenkingskomitee Gefusilleerden 13 april/16 oktober 1942 publiceerde onlangs een boekje met teksten van Revolutionaire socialisten 1911-1942. Binnen het korte bestek van 100 pagina's doet de redactie van dit boek een keus uit een zeer groot aantal week- en maandbladartikelen, pamfletten en manifesten van Henk Sneevliet, Ab Menist, Willem Dolleman e.a. De keuze viel op teksten die ook van betekenis zijn voor de huidige generatie. Opgenomen zijn artikelen over de transportstaking van 1911, de 'muitrij' op de Zeven Provinciën e.d. Prijs f 15,- (omvang 108 pag.) In de boekhandel en bij Marie de Jong-Lagerwaard, 1e Kiefhoekstr. 30, Rotterdam, 010 - 84 30 87.

Bomvrij. Maak de akkers van Eritrea bomvrij. Dat is het motto van een landelijke steunaktie voor Eritrea, die wordt georganiseerd door de Werkgroep Eritrea. Aktiemateriaal (kaarten, brochure, affiche, button) zijn te bestellen bij: Werkgroep, Postbus 80402, Amsterdam, 020 - 86 47 97. Financiële steun via postgiro 5455928.

Suriname. Deze maand publiceerde de Henk Lankhorst Stichting i.s.m. de Kamerfractie van de PSP een informatie-bulletin met het standpunt van de partij over 'Suriname en de Ontwikkelingshulp'. Dit bulletin - speciaal van belang bij de behandeling van het verkiezingsprogramma tijdens het PSP-kongres van 14-15 december - is aan te vragen bij PSP-kamerfractie, tel.: 070 - 61 49 11 (vragen naar PSP).

PSP op radio en TV. Op dinsdag om de veertien dagen zit de PSP op 'Radio' 5 van 18.20 tot 18.30 uur. Luisteren. En kijk dan ook even op woensdag 4 december van 19.12 tot 19.22 uur naar Nederland 2.

BLIKSEMAFLEIDER

In juni dit jaar bracht staatssecretaris Brokx de nota 'Woonkonsumentenbeleid en volkshuisvesting' uit. Binnenkort is dit onderwerp van discussie op Tweede Kamer-nivo. Niet zozeer wat er in de nota staat, maar veeleer wat er niet in staat maakt deze discussie interessant.

De nota beperkt zich tot een formele beschrijving van de positie van verschillende groepen woonkonsumenten en van het bestaande beleid ten aanzien van deze groepen. Nieuwe beleidsvoornemens in dit verband ontbreken nagenoeg geheel. Niet echt verbazend gezien de bedoeling om woonkonsumentenbeleid meer te decentraliseren naar de gemeente. Niet echt verbazend wanneer in de nota gesproken wordt van 'daar waar nodig korrigeren van het marktproces van het wonen'. Tevredenheid over de werking van de woningmarkt noopt het Rijk tot een afwachtende houding. Vanuit woonkonsumenten bezien pakt een dergelijke houding echter lang niet altijd zo goed uit.

Woningnood

Neem nu de houding ten aanzien van woningnood. Vanaf het moment dat bekend werd dat het moeilijk is om vooral naoorlogse flats en nieuwbouwwoningen te verhuren, spreekt het kabinet van 'het einde van de woningnood'. Voor het eerst sinds de oorlog zijn woningen geen schaars artikel meer, nee we hebben nu te

maken met een overschot: er is nu sprake van een buyers- en niet van een sellersmarkt.

Wat woningzoekenden met der3Y+Kk+vroljike analyses aanmoeten wordt uit de nota helaas niet duidelijk. Wat hun wel duidelijk zal zijn, is dat ze de huur van de woningen waarvoor geadverteerd wordt, niet kunnen opbrengen. Het de laatste jaren steeds verder afgebroken huursubsidiesysteem is voor hen geen vangnet meer. Het gaat hier niet zozeer om een tekort aan woningen, maar om een tekort aan betaalbare woningen. De leegloop uit de na-oorlogse flats is vooral veroorzaakt door een steeds slechter wordende kwaliteit in verhouding tot veel te hoge huren. Aardig is het in dit verband te vermelden dat de woningcorporaties door deze situatie meer geïnteresseerd zijn geraakt in bewonerswensen. Bij hun inspanningen om de dure woningen te verhuren, is het voor hen van levensbelang te weten wat de bewoners precies willen. In dit kader is het echter voorbarig te spreken van een tendens naar meer inspraak, beter is hier de term marktonderzoek van toepassing. Uit de meest recente onderzoeken blijkt namelijk dat de democratisering van woningcorporaties nog steeds achterblijft bij de behoefte van huurders en woningzoekenden.

Kopers en huurders

Woonkonsumenten zijn ofwel huurders dan wel kopers. Kopers komen in de nota echter nagen+ niet aan bod, aangezien 'de beschikkingsvrijheid van de eigenaar-bewoner veel ruimer is dan die van de

huurder'. Na zo'n konstatering zou je een uitleg kunnen verwachten hoe bereikt kan worden dat iedereen eigenaar-bewoner is: dan is het probleem immers opgelost en is deze nota overbodig. Zo'n uitleg volgt echter niet. We moeten het doen met het bekende streven van dit kabinet naar bevordering van het eigen woningbezit.

Een van de belangrijkste keuzes waar de woonkonsument voor staat is die tussen kopen en huren. Essentieel is de startpositie die je hier inneemt. Naarmate je inkomen hoger is, des te aantrekkelijker wordt het te kopen, omdat pas dan het systeem van rente-af trek haar vruchten begint af te werpen. Binnen het streven naar bevordering van het eigen woningbezit past volgens dit kabinet echter geen systeem van woonlastensubsidiering dat het voor lagere inkomens net zo makkelijk maakt te kopen als te huren. Dat kost de hogere inkomens namelijk geld. De beïnvloeding van deze keuze tussen kopen en huren gaat echter andersom: door het systematisch duurder maken van huurwoningen doet de markt haar werk en gaan steeds meer mensen noodgedwongen over tot koop.

Op de belangrijkste problemen van een flinke groep woonkonsumenten, te weten kamerhuurders, wordt in deze nota helaas niet ingegaan. Toch is het zo dat kamerhuurders nog steeds geen recht hebben op individuele huursubsidie, een slechte huurbescherming genieten en geringe kansen hebben op de woningmarkt. De beleidsinstrumenten ter oplossing hiervan hoeven niet eens gedecentraliseerd te worden: het Rijk heeft ze namelijk niet. Uit de praktijk op lokaal en provinciaal

nivo blijkt nu al dat decentralisatie van de volkshuisvesting geen versterking van de positie van woonkonsumenten inhoudt. Zo is dit jaar in veel gemeenten een inspraakverordening ingesteld in het kader van de Wet op de Stads- en dorpsvernieuwing. Gemeenten worden zo enerzijds door het Rijk gedwongen om binnen bepaalde grenzen richtlijnen op te stellen ten aanzien van inspraak, terwijl het bewoners aan bezwaar- en beroepsmogelijkheden ontbreekt bij niet uitvoeren van deze richtlijnen.

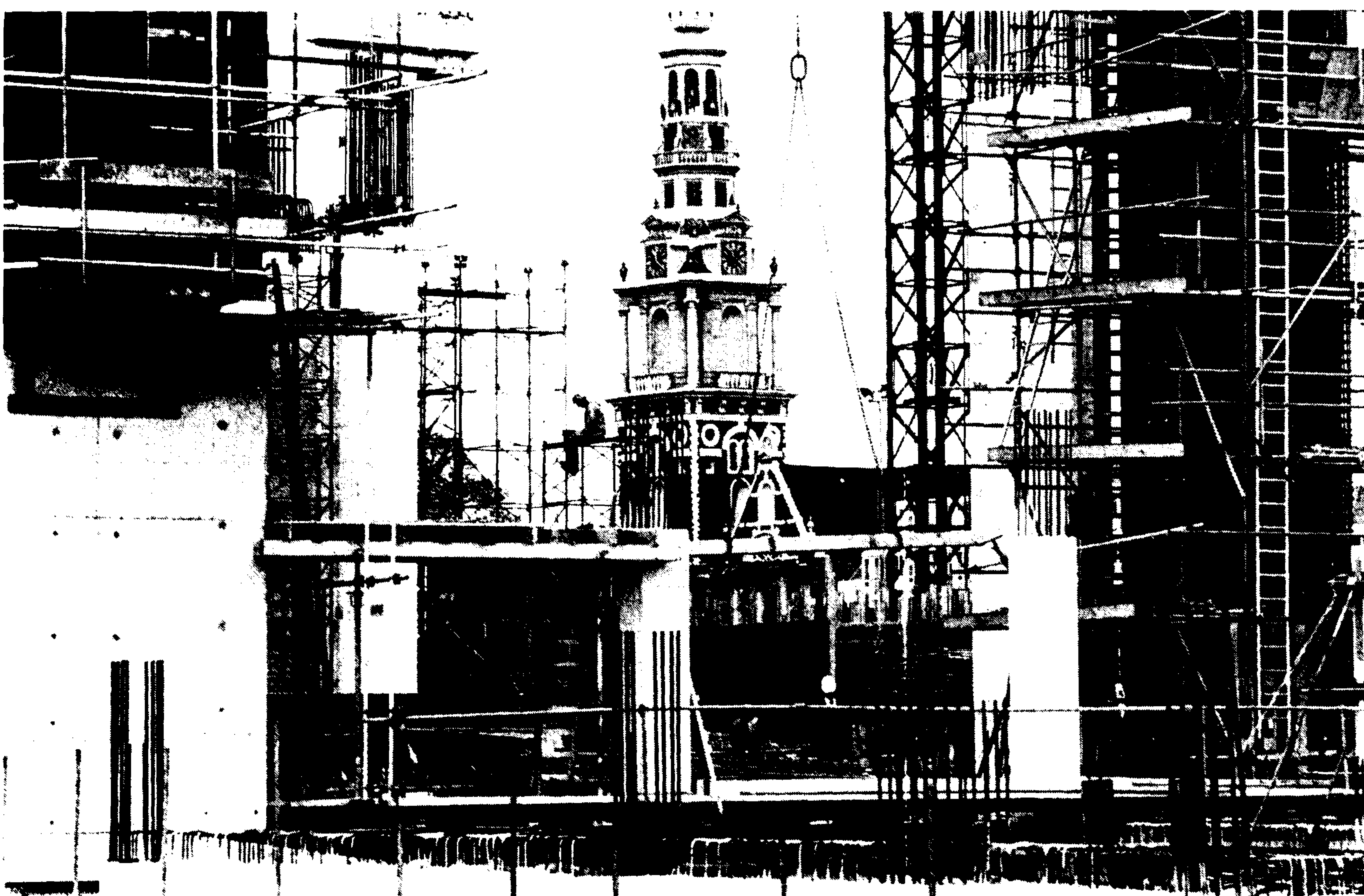
Willekeur

Een ander probleem is dat gemeenten een zodanig eigen beleid ten aanzien van woonkonsumenten gaan voeren dat er sprake is van gemeentelijke willekeur. Nu al is te zien dat de gemeenten sterk uiteenlopende bedragen voor zeer uiteenlopende activiteiten ter beschikking stellen, en dat allemaal binnen het kader van de van bovenaf opgelegde decentralisatie.

De afhankelijkheid van de landelijke woonkonsumentenorganisaties (LOBH, LOS, NVH etc.) van het Rijk blijft ook na deze nota maximaal. Door subsidiering van deze organisaties jaarlijks te beoordelen kan hier nauwelijks sprake zijn van enige continuïteit en rust in de tent. Te vaak worden ze zo gedwongen zich te profileren naar het Rijk toe. Meerjarenafspraken op basis van duidelijk omschreven functies van deze organisaties zijn te prefereren. Op deze manier zouden ze iets meer ruimte krijgen om te voldoen aan de sterk groeiende vraag naar scholing en kennisoverdracht van de kant van bewoners en woningzoekenden. Het zijn met name de kleinere gemeenten waar het bewoners en woningzoekenden ontbreekt aan deskundige ondersteuning. In dit verband zouden woonkonsumentenorganisaties de middelen moeten krijgen voor ondersteuning op regionaal of provinciaal nivo.

Dat veel woonkonsumenten zich over deze nota hun hoofd zullen breken valt niet te verwachten: de nota gaat verantwoordelijkheden uit de weg en omzeilt voor woonkonsumenten wezenlijke vraagstukken over woonlasten en woonkwaliteit. De nieuwe ontwikkelingen die op dit front gaande zijn, zijn niet bepaald geruststellend. Zo gaat de invoering van het zogenaamde normkosten-systeem ook onderdeel van de decentralisatie waarschijnlijk leiden tot een ingrijpende huurverhoging voor geringere woonkwaliteit. De inspraakverordening die dergelijke van bovenaf opgelegde maatregelen kan tegenhouden moet nog uitgevonden worden.

ROB VAN HILTEN

Nederland is al bijna dichtgebouwd

foto: Hannes Wallraf